DIVI
THOMAE AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI,
QVAESTIONES QVODLIBETALES
Duodecim.

NVNC AB INFINITIS MENDIS VINDICATAE, & suo candori restituta.

Quarum materias, & articulos Index in principio earum facillimè ostendit.

VENETIIS, Apud Iuntas. M D LXXXVIII.

QVAESTIONVM QVODLIBETALIVM SIVE DE PLACITIS S. THOMAE.

QVODLIBET I.

Continet Quaestiones X.

Articulus vero. XXII.

QVÆSTIONES QVODLIBETI I.

QVODLIBET II.

Continet Quaestiones. VIII.

Articulus vero. XVI.

QVÆSTIONES QVODLIBETI II.

QVODLIBET III.

Continet Quaestiones XIIII.

Et Articulos. XXXI.

QVÆSTIONES QVODLIBETI III.

QVODLIBET IIII.

Continet Quæstiones XII.

Articulos vero. XXIIII.

QVÆSTIONES QVODLIBETI IIII.

Articuli Quodlibeti IIII.

QVODLIBET V.

Continet Quæstiones. XIII.

Articulos vero. XXVIII.

QVÆSTIONES QVODLIBETI V.

Articuli Quodlibeti V.

QVODLIBET VI.

Continet Quæstiones XI.

Articulos uerò. XIX.

QVÆSTIONES QVODLIBETI VI.

Articuli Quodlibeti VI.

Vtrum

22 Vtrum clerici peccent mortaliter si ea quæ eis superfluunt in eleemosynas non largiantur.
23 Vtrum mortuus aliquid detrimentum sentiat ex hoc quòd eleemosynæ quas mandauit dari retardantur.
24 Vtrum exequutor debeat tardare distributionem eleemosynarum ad hoc quòd res defuncti melius uendantur.
25 Vtrum ille qui est baptizatus transmittat peccatum originale in prolem.
26 Vtrum in peccato actuali prius sit auersio quàm conuersio.
27 Vtrum maius peccatum sit cum aliquis mentitur facto, quàm cum aliquis mentitur verbo.
28 Vtrum aliquis possit esse naturaliter uel miraculosè simul virgo & pater.
29 Vtrũ cœlũ empyreũ habeat influentiam super alia corpora.

QVODLIBET VII.

Continet Quæstiones. VII.

Articulos verò XVIII.

QVAESTIONES QVODLIBETI. VII.

1 DE pertinentibus ad substantias spirituales.
2 De fruitione animæ Christi.
3 De pluralitate in substantijs spiritualibus.
4 De Sacramento altaris.
5 De corporibus damnatorum.
6 De sensibus sacræ scripturæ.
7 De opere manuali.

Articuli Quodlibeti. VII.

1 Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam immediate videre.
2 Vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.
3 Vtrum intellectus angelicus possit cognoscere singularia.
4 Vtrum notitia quæ ab Augustino dicitur proles mentis sit in mente, sicut accidens in subiecto.
5 Vtrum fuerit fruitio animæ Christi in passione.
6 Vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem.
7 Vtrum in Angelis sit compositio accidentis & subiecti.
8 Vtrum possit totum corpus Christi sub speciebus panis contineri.
9 Vtrum in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis, & corpus Christi.
10 Vtrum Deus possit facere quòd albedo, aut aliqua qualitas, corporalis, sit sine quantitate.
11 Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.
12 Vtrum corpora damnatorum resurgent sine deformitatib.
13 Vtrum corpora damnatorum vnientur uermibus & flatui corporalibus.
14 Vtrum in eisdem verbis ipsius sacræ scripturæ lateant plures sensus.
15 Vtrum debeant distingui quatuor sensus sacræ scripturæ.
16 Vtrum in alijs scripturis prædicti sensus distingui debeant.
17 Vtrum operari manibus sit in præcepto.
18 Vtrum illi qui spiritualibus operibus uacant, excusentur à labore manuum.

QVODLIBET VIII.

Continet Quæstiones. IX.

Articulos verò. XX.

QVAESTIONES QVODLIBETI VIII.

1 DE pertinentibus ad naturam.
2 De pertinentibus ad naturam creatam.
3 De pertinentibus ad corpus humanum.
4 De pertinentibus ad culpam uel gratiam.
5 De pertinentibus ad gratiam quantum ad omnes.
6 De his quæ pertinent ad culpam.
7 De his quæ pertinent ad pœnam & gloriam.
8 De pœna corporali damnatorum.
9 De gloria Beatorum.

Articuli Quodlibeti. VIII.

1 Vtrum senarius numerus sit creator uel creatura.
2 Vtrum Ideæ quæ sunt in mente diuina, per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quam quantum ad naturam speciei.
3 Vtrum anima accipiat species a rebus quæ sunt extra eam.
4 Vtrum habens charitatem, eam cognoscat per speciem.
5 Vtrum Alimentũ conuertatur in ueritatem humanæ naturæ.
6 Vtrum necesse sit semper eligere meliorem.
7 Vtrum malis prælatis sit exhibendus honor.
8 Vtrum oratio plus ualeat pro se facta quàm pro alio.
9 Vtrum suffragij magis possint pauperi magis digno, quàm diuiti pro quo specialiter fiunt.
10 Vtrum uotum simplex continentiæ dirimat matrimonium contractum.
11 Vtrum ille qui uadit ad Ecclesiam propter distributiones, aliàs non iturus, peccet.
12 Vtrum ille qui non dat pauperi petenti si habeat de superfluo peccet.
13 Vtrum ille qui habet plures præbendas peccet.
14 Vtrum omne mendacium sit peccatum.
15 Vtrum oportet quòd si aliquis intendat peccare mortaliter, quod peccet propter hoc mortaliter.
16 Vtrum damnati post diem iudicij uideant gloriã sanctorũ.
17 Vtrum damnati uellent suos propinquos esse damnatos.
18 Vtrum in inferno sit tantum pœna ignis vel et pœna aquæ.
19 Vtrum beatitudo sanctorũ præcipue consistat in intellectu.
20 Vtrum Beati in gloria prius ferantur ad contemplandam Christi diuinitatem quàm eius humanitatem.

QVODLIBET IX.

Continet Quæstiones. VII.

Articulos verò. XVI.

QVAESTIONES QVODLIBETI IX.

1 DE Christo quantùm ad naturam diuinam.
2 De Chr̃o quãtũ ad unionẽ humanæ naturę cũ diuina.
3 De Christo quantum ad species sub quibus continetur sub sacramento altaris.
4 De natura Angelorum.
5 De his quæ pertinent ad homines quantum ad naturam, culpam, & gloriam.
6 De homine quantum ad gratiam.
7 De his quæ pertinent ad culpam respectu hominis.

Articuli Quodlibeti. IX.

1 Vtrum Deus possit facere infinita esse actu.
2 Vtrum in Christo sint plures hypostases.
3 Vtrum in Christo sit tantum unum esse.
4 Vtrum in Christo sit tantum una filiatio.
5 Vtrum in Christo sint accidentia sine subiecto.
6 Vtrum Angelus sit compositus ex materia & forma.
7 Vtrum Angelus possit cognoscere similiter res in uerbo, & in propria natura.
8 Vtrum Angelus meruerit suam beatitudinem.
9 Vtrum Angelus moueatur in instanti.
10 Vtrum Angeli possint agere in hæc inferiora.
11 Vtrum animæ uegetabilis & sensibilis educantur in esse per creationem.
12 Vtrum imperare sit actus rationis.
13 Vtrum charitas per suam essentiam augeatur.
14 Vtrum Petrus negando Christum peccauit mortaliter.
15 Vtrum habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale.
16 Vtrum omnes sancti qui sunt per Ecclesiam Canonizati, sint in gloria, vel aliqui eorum in inferno.

QVODLIBET X.

Continet Quæstiones VII.

Articulos verò XVII.

QVÆSTIONES QVODLIBETI X.

1 DE Dei unitate, iudicio, & Sacramento.
2 De duratione Angeli.
3 De anima.
4 De operatione animæ.
5 De pertinentibus ad gratiam.
6 De pertinentibus ad culpam.
7 De culpa quæ contrariatur rectæ fidei.

Articuli Quodlibeti X.

1 Vtrum unitas aliquid positiuè dicat in diuinis, & non remotionem tantum.

2 Vtrum

QVODLIBET XI.

Continet Quæstiones. X.

Articulos verò. XIII.

QVAESTIONES QVODLIBETI XI.

Articuli Quodlibeti. XI.

QVODLIBET XII.

Continet Quæstiones. XXII.

Articulos verò. XXXVI.

QVAESTIONES QVODLIBETI XII.

Articuli Quodlibeti. XII.

FINIS.

INDEX
QVODLIBET·QVAESTIONVM
D. T· ORDINE ALPHABETICO
DIGESTVS.

A

anima

Indicis Quodlibet. Quæstionum Diui Thomæ finis.

DIVI THOMAE AQVINATIS DOC. ANGELICI QVAESTIONES QVODLIBETALES.

QVAESTIO I.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Beatus Benedictus diuinam essentiam viderit.

1 QVAESITVM est de Deo, Angelo, & homine. De Deo quæsitum est & quæstum ad diuinam naturam, & quantum ad naturam humanam assumptam. Quantùm ad diuinam naturam quæsitū est, Vtrùm Beatus Benedictus in visione, qua uidit totum mūdum, diuinam essentiam uiderit. Et ostendebatur quòd sic. Dicit enim Greg. 4. Dialogorū, de hac uisione loquēs, [illegible] Deum, angusta fit omnis creatura. Sed uidere [illegible] uidere diuinam essentiā: ergo beatus Benedictus [illegible] nam essentiam.

2 [illegible] terea. Ibidem subdit Greg. q̃ totum mūdum uidit in [illegible] e. Sed non est aliud lumen, uel claritas Dei q̃ ipse [illegible] em [illegible] Greg. dicit. & habetur in G[illegible] Exo. 33. super illud. [illegible] de[illegible] t me homo & uiuet. ergo beatus Benedictus uidit De[illegible] essentiam.

S[illegible] t a est, quod dicitur Ioan. 1. Deum nemo uidit vn[illegible] quam [illegible] dicit Gl. quòd nullus in mortali carne uiuens, Dei [illegible] uidere potest.

[illegible] m. corpus corruptibile aggrauat animam ut [illegible] 9 Summa autem eleuatio mētis humanæ est ut ad di[illegible] nam [illegible] am uidendam pertingat. unde impossibile est ut mens humana corpori u[illegible] a, Dei essentiam uideat: ut Aug. dicit 12. super Gen. ad literam. nisi huic uitæ mortali funditus homo intereat. uel sic abeincit a sensibus, ut nesciat utrùm sit in corpore, an extra corpus: sicut de Paulo legitur 2. ad Cor. 12. Beatus autem Benedictus quando [illegible] uisionem uidit nec huic [illegible] uitæ funditus mortuus erat: nec a corporeis sensibus alienatus, [illegible] patet per hoc quòd dum adhuc in eadem uisione persiste[illegible] am ad idem uidendum aduocauit: ut idem Greg. refert [illegible] manifestum est, quòd Dei essentiam non uidit.

[illegible] RIMVM ergo dicendum, q̃ Greg. ex quadam proportionem [illegible] ute ndit in uerbis illis. Si enim uidentes Dei [illegible] in eius comparatione totam creaturam reputāt par[illegible] d ad uidendum, non est mirum si beatus Benedictus [illegible] diuinum aliud amplius uidere potuit, quàm homi[illegible] ter uideant.

[illegible] ndum dicendum, q̃ lumen Dei quandoque dicitur [illegible] quandoque uero aliud lumen deriuatum ab ipso se[illegible] ud Psalmistæ. In lumine tuo uidebimus lumē. hic [illegible] tem accipitur pro lumine deriuato a Deo.

Psalmo [illegible]

QVAESTIO II.

DE [illegible] quærebantur duo, circa humanam naturam in [illegible] sto.

1 [illegible] dm fuerit in Christo una filiatio qua refertur ad [illegible] & ad matrem, an duæ.

2 S[illegible] de morte eius, utrùm in cruce mortuus fuerit.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in Christo fuerit una filiatio, vel duæ.

C[illegible] CA primum sic proceditur. Videtur quod in Christo [illegible] duæ [illegible] ationes [illegible] enim causa relationū. [illegible] cantur relationes. C[illegible] autem est causa filiatio[illegible] m [illegible] go a[illegible] generatio qua Christus natus est æterna[illegible] patre. Et alia qua natus est temporaliter a matre, erit [illegible] a[illegible] qua refertur ad patrē, & alia qua refert ad mrēm.

2 Præterea, quod recipit ex tempore aliquid absolutū absque sui mutatione multò magis absque sui mutatione potest recipere temporaliter aliquam proprietatem relatiuam, sed filiatio Dei ex tempore recipit aliquid absolutum absque sui mutatione, quia super illud Lucæ 1. Magnus erit, & filius altissimi uocabitur. dicit Ambr. Non ideò erit magnus, q̃ ante partum virginis magnus non fuerit, sed quia potentiam quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, ergo multò magis ex tempore potuit accipere filius Dei absque sui mutatione nouam filiationem, ut sic ei conueniant duæ filiationes, una æterna, & alia temporalis.

Lucæ 1. Ambro.

Sed contra. A quo aliquid habet quòd sit tale, ab eius unitate habet, quòd sit unum tale, sed filiatione aliquis habet quòd sit filius, ergo una filiatione est unus filius, sed Christus est un[us] filius & non duo, ergo in Christo non sunt duæ filiationes, sed una tantum.

Respondeo dicendum, q̃ relationes differunt in hoc ab omnibus aliis rerum generibus: quia ea quæ sunt aliorum generum, ex ipsa ratione sui generis habent q̃ sint res naturæ: sicut quantitates ex ratione quantitatis: & qualitates, ex rōne qualitatis. Sed relationes nō habent q̃ sint res naturæ ex ratione sui respectus ad alterum: Inueniuntur enim quidam respectus qui non sunt reales: sed rationales tantum: sicut scibile refertur ad scientiam, non aliqua reali relatione in scibili existente: sed potius quia scientia refertur ad ipsum secundùm philosophum in 5. Metaph. (T. c. 20.) Sed relatio habet q̃ sit res naturæ ex sua cā per quam una res naturale in ordinem habet ad alteram: q̃ quidem ordo naturalis & realis est ipsi ipsa relatio: unde dextrum & sinistrum in animali, sunt relationes reales: q̃a cōseq̃t quasdā naturales uirtutes. In columna aūt sunt respectus rōnis tm̄ secūdū ordinē animalis ad ipsam: ex eodē aūt hēt aliqd q̃d sit ens & q̃ sit unū: & iō contingit q̃ est una relatio realis tm̄ pp unitatē cāç: sicut patet de æqualitate: pp unam. n. quātitatē est in uno corpore una æqualitas tm̄: quāuis sint respūs plures secundū quos diuersis corporibus dr̄ esse æquale. Si aūt secūdū oēs illos respūs multiplicarentur realiter relationes in uno corpore sequeret q̃ in uno essent accidētia infinita uel indeterminata: & similiter magr̄ est una relatione magr̄ oīum quos idē docet quāuis sint multi respūs: sicut unus hō secūdū unā realē filiationē, est filius pr̄is sui, & m̄ris suæ: q̃a una natiuitate unā naturā ab utroq; accepit. Sequēdo ergo hāc rōnē, vi dicēdū q̃ alia sit filiatio realis in Chr̄o qua refert ad p̄rem: & alia qua refert ad m̄rem: q̃a alia ḡnatione nascitur ab utroq;: & alia est natura, quā hēt a p̄re: & alia quā hēt a m̄re. Sed alia rō infringit pdcā: hoc. n. est uniuersaliter tenēdū, q̃ nulla relatio Dei ad creaturā realiter in Deo existit: sed est respūs rōnis tm̄, quia Deus est supra oēm ordinē creaturæ, & mēsura oīs creaturæ, a qua depēdet oīs creatura, & nō econuerso, multo magis q̃ hoc conuenit scibili respū scientiæ, in quo pp has cās nō est relatio realis ad scientiā. Est aūt considerādū, q̃ subiectū filiationis nō est natura uel naturæ pars aliqua. Nō. n. dicimus, q̃ humanitas sit filia uel caput aut oculus. In Chr̄o aūt nō ponimus, nisi unum suppositū, & unā hypostasim: sicut & unā personā, q̃d est suppositū æternū, in quo nulla relatio realis ad creaturā esse pōt, ut tā dictū est: vn̄ relinquit q̃ filiatio, qua Chr̄s refert ad matrem, est respūs rōnis tm̄, nec pp hoc seqtur, q̃ nō sit realiter filius virginis, sicut. n. Deus est realiter dn̄s pp realē potentiā qua cōtinet creaturā, sic realiter est filius uirginis pp realē naturā, quā accepit a m̄re. Si autem essent in Christo plura supposita, oporteret ponere in Christo duas filiationes, sed hoc reputo erroneum: & in conciliis inuenitur damnatum. unde dico quòd in Christo est una relatio realis tantùm, qua refertur ad patrem.

Relatio quā differt ab aliis generibus. 1. p. q. 28. a. 1. 2. duplex relatio scilicet realis & rationis. 1. p. q. 6. ar. 2. ad 1. 1. p. q. 13. art. 6. c. Vnitas cāç facit unā relationem realem. Reprobatio. 1. p. q. 6. ar. 2. ad 1. q. 13. arti. 7. c. ar. 180. & 3. p. q. 16. at. 1. 3 4. 5. 6. c. 1. p. q. 6. 13 ar. 7. ad 0.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ nō negamus nun esse in Christo realē filiationem, qua refertur ad matrem: quia cā relationis deficiat: sed quia deficit subiectum talis relationis: cùm nō sit in Christo aliquod suppositum creatum, uel hypostasis.

3. p. q. 2. ar. 2. & 3. & q. 4. at. 3. c.

Ad secūdum dicēdū, q̃ eo mō quo ille hō accepit ex ipē Dei potentiā, eo mō accepit filiationē æternā, inquantum. s. factū est ut una esset persona Dei & hominis: ut Ambro. ibidem subdit. Hoc aūt non est factū per aliquid realiter absolutum, uel relatiuū temporaliter inhærens filio Dei: sed per solam unionem quæ realiter exist. in natura creata: nō aūt est realiter in ipsa per una a[illegible] nente. Q[illegible] uerò in contrarium obiicitur necessitatem non habet. Dicitur enim ali[illegible] [illegible] unus qualis,

Ambro. 2. q. 2. art. 7 ad 3.

propter vnitatem substantialem subiecti: licet sint molæ qua[illegible] litates: vt color, & sapor in pomo.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Christus in cruce mortuus fuerit.

3 [3. p. q. 46. art. 4. 0. & opus 60. art. 15. & 16.]

CIRCA secundũ sic procedebatur: videtur quòd Christus in cruce mortuus nõ fuerit. Si enim fuerit mortuus, aut hoc fuit quia ipse animam à corpore separauit, aut propter vulnera. Sed non primo modò. Sic enim sequeretur, quod Iudei Christum non occidissent: sed q. ipse sibi ipsius fu[illegible]et homicida, quod est inconueniens. Et similiter nec secundo modo: quia mors quæ accidit propter vulnera, prouenit homini ex summa debilitate præueniente, quod in Christo non fuit: quia clamans expirauit: ergo Christus in cruce nul[illegible] mortuus fuit. G

¶ 2 Præterea. Natura humana non fuit in Christo debilior, quàm in alijs hominibus. Sed nullus alius homo tam citò moreretur propter vulnera manuum & pedum. Vulnus autem lateris fuit ei inflictum post mortem Christi: ergo in cruce mortuus non fuit cùm nulla causa mortis eius esse videatur.

Sed contra est quod dicitur Ioan. 19. quòd Christus in cruce pendens, inclinato capite tradidit sp[illegible]tum, mors autem est per separationẽ animæ à corpore: ergo Christus in cruce mortuus fuit.

[art. 42. ad secũdũ 3 d. 21. q. 1. a. 3. opus. 30 ar. 16.] Respon. dicendum, q. absque omni dubio confitendum est Christum in cruce verè mortuum fuisse. Sed ad videndũ [illegible] mortis eius considerandum est q. cùm Christus fuerit verus Deus & homo, eius potestati suberat quicquid pertinet ad humanam naturam in Christo: quod in alijs puris hominibus non contingit. Voluntati enim eorum non subiacent quæ naturalia sunt. Vnde hæc causa assignatur quare aĩa Christi simul patiebatur & fruebatur quia scilicet eo volente hoc factũ est, vt non fu[illegible] redũdãtia à superioribus viribus in inferiores, nec impedirent superiores virtutes à suo actu pp passionẽ inferiorum: quod in alijs hominibus contingere nun pôt, propter naturalem coniunctionem potentiarum adinuicem. Et similiter in proposito est dicendum. Mors n. violenta accidit ex hoc q. nocumento illato natura cedit: & quandiu natura resistere potest, tandiu mors retardatur. Vnde in quibus natura est fortior: ex æquali causa tardius moriuntur. Erat aũt subiectum voluntati Christi, quod natura resisteret nocumento illato & quandoq; cederet. Vnde eo volente natura resistit nocumento illato vsque ad finem plùs q̃ in alijs hominibus possit: ita quòd in finem post multam sanguinis effusionẽ quasi integris viribus clamauit voce magna: & statim eo volente natura cessit, & tradidit spiritum: vt se dominũ naturæ & vitæ & mortis ostenderet: vnde hoc admirans Centurio, dixit, Verè hic homo fil[illegible] erat. [illegible] erg[illegible] & Iudæi Christum occiderunt nocumẽ[illegible] inferentes: & [illegible] animam suam posuit & [illegible] natura nocumento illa[illegible] culpa[illegible] homicida, est [illegible] propter an[illegible] conuersio. Vnde iniusta fit [illegible] propter nocumentum corpori illatam de[illegible] contra n[illegible] appeti[illegible] rettẽ [illegible] deserat [illegible] sufficientes. sed si ani[illegible] haberet recedere à corpore quando vellet, & iter[illegible] redire, non maior esse culpæ, si corpus desereret, q[illegible] od habitator deseruerit domum culpæ, tamen est q. inde expellatur inuitus.

[ar. 145 & 3 p q. 14. a. 1 ad secundũ q. 15. arti. 5. ad terti. ũ ar 6 & a. 9. ad ter. & veri. q. 26. ar. 10. &] H

[I]

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QAESTIO III.

DEINDE quærebantur duo de angelo.

¶ Primò, vtrum angelus dependeat à loco corporali secundum suam essentiam an sit in loco secundum operationem tantum.

¶ Secundò de motu angeli: vtrùm possit moueri de extremo in extremum sine medio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum angelus sit in loco secundum operationem tantum.

4 [[illegible] p. [illegible] 52. ar. 1. & 2. & 3. c.]

AD pri[illegible] procedit ur. Videtur quòd angelus nõ sit in loco [illegible] operationem tantum. Prius est enim esse in loco quam operari in loco. sed posterius non est causa prioris: ergo operari in loco nõ est causa quare angelus sit in loco.

¶ 2 Præterea, duo angeli possunt operari in vno loco: si ergo angelus esset in locu solum per operationem: sequeretur q[illegible]d plures angeli essent simul in vno loco: quod reputatur impossibile.

Sed contra, Nobilius non dependet ab ignobiliori, sed essentia angeli est nobilior quàm locus corporeus: ergo non dependet à loco corporeo.

[ar. 124. c. & 4.] Respond. dicendum, q. qualiter angelus sit in loco corporeo considerari potest ex modo quo corpus est in loco. Est. n. corpus in loco p contactum loci. Contactus autẽ corporis est per quantitatem dimensiuam: [illegible] in angelo non inuenitur cum sit in corporeus: sed loco eius est in eo quantitas virtualis. Sicut ergo corp[illegible] est in loco per contactum dimensiue quantitatis ita angelus est in loco per contactum virtutis. Si quis autem v[illegible] virtutis contactum operationẽ vocare, pp hoc q. operari est p[illegible] effectus virtutis, d[illegible]catur q[illegible] angelus est in loco per operationem: ita tamen quòd angelus operationem nõ intelligatur sola motio, sed [illegible] qua sua virtute se co[illegible] vel cõtinendo, vel quocũ[illegible] alio n[illegible].

[ar. 14. c. & 4. [illegible]] [[illegible] secund[illegible] 1. p. [illegible] a. 2. [illegible] q. [illegible] 1.] G

AD PRIMVM ergo dicendum, q. nihil prohibet aliq[illegible] esse prius [illegible] non est [illegible] quantum ad hoc. [illegible] cut e[illegible] pus [illegible] plic ter prius [illegible] per[illegible] nõ q[illegible] m ad loc[illegible] & simul ter prius simpliciter est corpus q[illegible] tamen [illegible] est in [illegible] per tactum di[illegible] siue quant[illegible] & similiter angelus per contactum virtutis.

[1 p q. 8. a. 2 1 2. q]

Ad secun[illegible] dicendũ q. si aliquid mouetur per se, & ab vno moto [illegible] conueniat q. ab alio simul immediatè moueatur: vn[illegible] magis valet ad oppositum eius, quàm ad propositum.

[4 P[illegible] at]

ARTICVLVS V.

Vtrum angelus possit moueri de extremo in extremum sine medio.

5

AD secundum sic proce[illegible] r. Videtur q. an[illegible] nõ possit moueri de extremo a[illegible] extremum, [illegible] seat medium. Oẽ enim quod mouet[illegible] q. muta[illegible] tum esse: vt probatur in 6. P[illegible] si angelus mouetur de extremo in extremum puta de a. in b. cùm est in b. est in mutatum esse: ergo [illegible] erat in mutari. Sed non quãdo erat in a. quia tunc nondum mouebatur: ergo quand[illegible] in c. quod est medium inter a. & b. & sic oportet quòd pertranseat medium.

¶ 2 Præt. si angelus mouetur de a. in b. sine [illegible] q. per trãseat medium, oportet quòd corrumpatur [illegible] a. & term[illegible] b. Sed hoc est impossibile quia si non esset idem ange[illegible] go oportet q[illegible]òd pertranseat medium.

Sed contra, omne quo[illegible] pertra[illegible] medium, o[illegible] quod pri[illegible] pe[illegible] [illegible] m apparet [illegible] esse [illegible] oportet quod [illegible] infinit[illegible] quod est m[illegible]

Re po[illegible] q. angelus si [illegible] [illegible] medi[illegible] & [illegible] est, quia [illegible] sicut contents [illegible] Et [illegible] oportet q. in [illegible] pertransear m[illegible] ex[illegible] loci pertinet a[illegible] angelus [illegible] ctum virtutis, non [illegible], ut contentu[illegible] continet locum [illegible] preeminenti [illegible] K habet nec [illegible] suæ [illegible] quod ap[illegible] [illegible] & [illegible] alique me[illegible] potest applicari intel[illegible] vni extrem[illegible] à nigro [illegible] ferentia vel cogitando v[illegible] no[illegible] dij co[illegible] quamuis corpus [illegible] non possit moueri de albo in nigrum, nisi per medium.

[ar. [illegible] a [illegible] p [illegible]]

AD PRIMVM ergo dicendum, q. verbum P[illegible] probatio locum [illegible] in motu continuo. Sed [illegible] angelo nõ oportet quod sit cõtinuus [illegible] cessio applicatione m[illegible] sicut & [illegible] nunc [illegible] dicitur motus spiritualis creaturæ, [illegible] Aug[illegible] m.

[ar 2 [illegible] & ar [illegible] c & [illegible] 2. ar [illegible] ad a]

Ad secundum dicendum, q. hoc non accidit per [illegible] nem angeli, ut nouam creationem. sed quia eius vi[illegible] per[illegible] ens nec [illegible] co.

Ad illud vero quod in contrarium obiectum, dicendum, q. angelus

angelus non est in loco per commensurationem: sed per applicationem suæ uirtutis ad locum: quæ quidem potest esse indiuisibilis [illegible] & [illegible] indiuisibilem. Vnde potest [illegible] moueri, sicut [illegible] in loco diuisibili existens continue [illegible] replendo spacium. secundum vero quod in loco indiuisibili est, non potest eius motus esse continuus, nec pertransire omnia media.

ar. 4. & 5. e. & art. 4.

QVÆSTIO IIII.

DEINDE quærebatur de homine.
Et primo quantum ad bonum naturæ.
Secundo, quantum ad bonum gratiæ.
Tertio, quantum ad bonum gloriæ.
CIRCA primum quærebantur tria.

¶ Primò, de unione animæ ad corpus utrum s. anima adueniente corpori corrumpantur omnes formæ quæ prius inesant, & substantiales & accidentales.

¶ Secundò, de potestate liberi arbitrij, utrum s. homo absque gratia possit se ad gratiam præparare.

¶ Tertiò, de dilectione naturali, utrùm scillicèt homo in statu innocentiæ dilexerit Deum plusquàm omnia & supra seipsum.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per aduentum animæ excludantur omnes formæ, quæ prius inerant.

6

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quòd per aduentum animæ non excludantur oës formæ quæ prius inerant: Dicitur enim Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ. Frustra autem formasset corpus, si inspirando animam forma, quam formando [illegible] erat, excluderetur. Non ergo adueniente anima tolluntur omnes formæ præcedentes.

¶ 2 Præterea. Necesse est quod anima sit in corpore formato & dispositum [illegible] dispositionibus. Si ergo adueniens anima omnes præcedentes formas & dispositiones amouet, sequitur quod [illegible] a [illegible] totum corpus formet, quod videtur esse solius Dei.

¶ 3 [illegible] Anima non est nisi in corpore mixto. Sed mixtio elementorum non fit solùm secundum materiam, sed etiam secundum formam: alioquin esset corruptio. ergo anima non excludit omnes formas in materia inuentas.

¶ 4 Præt. Anima est perfectio. Perfectionis autem non est corrumpere sed perficere. Non ergo adueniens corpori corrumpit formas præexistentes.

Sed contra. Omnis forma adueniens existenti in actu, est for[ma acci]dentalis. Forma. n. substantialis facit esse actu simpliciter [illegible] si anima adueniens non destrueret præexistentes formas sed eis superadderetur, sequeretur quod adueniret existenti in [act]u: quia quælibet forma cum sit actus, facit esse in actu: ergo [anima ad]ueniens excludit formas præexistentes.

[Respondeo] dicendum, quod impossibile est in uno & eodem esse [plures f]ormas substantiales: & hoc ideo quia ab eodem hêt res esse [& uni]tatem. Manifestum est autem quod res habet esse per formam [illegible] & per formam res habet unitatem. & propter hoc [ubicunque] est multitudo formarum, non est unum simpliciter: [sicut ho]mo albus non est unum simpliciter, nec animal bipes [esset u]num simpliciter, si ab alio esset animal: & alio bipes, ut [Philosoph]us dicit. Sed sciendum est, quòd formæ substantiales [se habent] ad inuicem, sicut numeri: ut dicitur in 8 Metaph. (T. [illegible]) etiam sicut figuræ ut de partibus animæ. dicit Philo[sophus i]n 2. de anima (T. c. 31.) Semper. n. maior numerus vel [figu]ra, [vi]rtute continet in se minorem, sicut quinarius quaternarium, & pentagonum tetragonum. Et similiter perfectior forma [vi]rtute continet in se imperfectiorem, ut maximè in animalibus patet. Anima enim intellectiua habet uirtutem ut quod [facit in co]rpore humano, quicquid confert sensitiua in brutis: & similiter sensitiua facit in animalibus, quicquid nutritiua in plantis, & adhuc amplius. frustra ergo esset in homine alia anima sensitiua præter intellectiuam, ex quo anima intellectiua [uirtute co]ntinet sensitiuã & adhuc amplius. sicut frustra adderetur [t]ernarius posito quinario. Et eadẽ rõ est de oibus formis [substanti]alibus usque ad materiã primã: ita quod nõ est in homine diuersas formas substantiales inuenire: sed solũ secundũ [ra]tionem, sicut consideramus eum ut uiuentẽ per animã nu[tritiu]ã. & sic sens eorem per animã sensitiuã: & sic de aliis. Manifestum [e]st autẽ, quod semper adueniente forma pfecta, tollitur forma imperfecta, sicut etiam adueniente figura pẽtagoni, tollitur figura quadrati. unde dico quod adueniẽte anima humana, tollitur forma substantialis, quæ prius inerat, alioquin generatio esset sine corruptione alterius, quod est impossibile. Formæ uero accidentales quæ prius inerant disponentes ad animam, corrumpuntur quidem non per se, sed per accidens ad corruptionem subiecti: unde manent eędem specie, sed non eædem numero: sicut etiam contingit [illegible] dispositiones formarũ elementarium, quæ primitus materiæ a [illegible] apparent.

ar. 4. & [illegible] 4. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum Basilium, spiraculũ uitæ dicitur gratia sancti spiritus: & sic [illegible] cessat. Si autem ut Aug. dicit spiraculum uitæ sit ipsa anima: non oportebit dicere, quod alia forma formatum sit corpus hoïs de limo terræ, quàm ipso spiraculo uitæ diuinitus inspirato: nõ enim illa formatio tempore præcessit inspirationem: nisi fortè uelimus dicere illã formationẽ referri ad dispositiones accidentales: puta figuram & alia huiusmodi, quæ quoddam rationis ordine præintelligũtur in corpore ante animam intellectiuam, sicut materiales dispositiones quibus tamen præintelligitur ipsa anima intellectiua: non inquantum est intellectiua, sed inquantum cõtinet in se uirtutem aliquam de imperfectioribus formis. 1. p. q. 6. & ar. 3. ad 2. 3. p. q. 9 ar. 3. ad 2 pos. q. 3. ar. 9. ad 16 Spiritu. ar. 1. ad 1.

Ad secundum dicendum, quod anima cùm aduenit corpori, nõ facit esse corpus effectiue, sed formaliter tantum. Effectiuè autem facit corpus esse illud quod dat corpori formam ut perficiens, ut disponens autem illud quod præoperatur ad formã paulatim autem, & ordine quodam inducendo materiam ad propinquiorem formam. [qu]o dispositio, tantò minor est resistentia ad introductionem formæ & dispositionis completæ. Facilius enim fit ignis ex aere, quã ex aqua, quamuis utraque forma immediate actus materiæ. Ad secundum anima corpori adueniẽs facit corp. eẽ formaliter tãtũ.

Ad tertium dicendum, quod Auicen. posuit formas elementorũ actu remanere in mixto, quod non potest esse: quia formæ elementorum non possunt esse in una parte materiæ simul. & sic oportet quod sint in diuersis materiæ partibus, quę distinguuntur secundum dimensiuæ quantitatis diuisionem: & sic oportebit quod uel plura corpora sint simul. uel quòd non sit mixtio vera totius ad totum: sed mixtio ad sensum secundum minima iuxta se posita. Auerrois autem in 3. li. de cœlo. (Co. 68.) dicit quòd formæ elementorum sint mediæ inter formas accidẽtales & substantiales & quod recipiunt magis & minus, & sic formis elementorum remissis. & quodammodo ad mediũ redactis, quodammodo fit mixtio. Sed hoc est minus possibile quàm primũ: nã forma substantialis est terminus quidam esse specifici: unde in indiuisibili est ratio formæ, sicut ratio numeri & figuræ: unde nõ est possibile ut intendatur uel remittatur. Sed omnis additio, vel subtractio facit aliam speciem. Auicẽna. Auerrois

Et ideo aliter dicendum secũdum Philosophum, in 1. de generatione: quod formæ miscibilium non manent in mixto actu: sed uirtute, prout s. uirtus formæ substantialis manet in qualitate elementari, licet remissa & quasi ad medium redacta: qualitas enim elementaris agit in uirtute formæ substantialis: alioquin actio quæ est per calorem ignis non terminaretur ad formam substantialem. Solutio uera. 1. p. q. 76. ar. 4 ad quartũ po. q 5 art. 7. o. & opus 33. o. & anima art. 9. ad 10.

Ad quartum dicendum, quòd anima cum sit forma, est quidem perfectio quædam particularis: non autem uniuersalis: & ideo ea adueniente sic aliquid perficitur ut tamen aliquid corrumpatur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum absque gratia per solam naturalem arbitrij libertatem possit se ad gratiam præparare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd homo absque gratia per solam naturalem arbitrij libertatem possit se ad gratiam præparare: quia ut dicitur. Prouer. 16. hominis est præparare animum. Hoc autem dicitur esse alicuius, quod est in eius potestate constitutum: ergo in potestate hominis cõstitutum est, quod possit se ad gratiam præparare. Non ergo indiget auxilio gratiæ. 7 12. q. 109 ar. 6. & 2. d. 5. q. 2. ar. 1. & d. 28. art. 4. & veri. q. 24. ar. 15. o.

¶ 2 Præterea. Ansel. dicit in lib. de casu Diaboli, quòd non ideo aliquis caret gratia quia Deus non uult dare: sed quia ipse non vult accipere. Si ergo uellet accipere, posset accipere. Potest ergo si uult se ad gratiam præparare absque exteriori auxilio. Anselm.

¶ 3 Sed dicebat quod homo indiget in hoc auxilio gratiæ quãtum ad exterius mouens. Sed contra, Homo potest moueri ad conuersionem non solùm ex bonis, sed etiam ex peccatis: sicut si aliquis uideat aliquem enormiter peccantem & ex horrore peccati ad Deum conuertitur. [Se]d peccatum non est a Deo: ergo absque Dei operatione potest se homo ad gratiam præparare. Euasio.

Sed contra. Per hoc ad gratiam præparamur, quod ad Deum conuertimur: sed ad hoc indigemus auxilio diuinæ gratiæ. Dicitur enim Tren. 4. Conuerte nos domine ad te & conuertemur: ergo homo indiget auxilio gratiæ diuinæ, ad hoc quod se ad gratiam præparet.

Tren.

Præterea. Ad nihilum non potest homo se præparare, nisi cogitando: sed ad hoc ipsum indiget homo auxilio gratiæ. Dicitur enim secundæ Corinthiorum. 3. Non sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis: quasi ex nobis: ergo indigemus auxilio diuinæ gratiæ, ad hoc quòd nos ad gratiam præparemus.

Beatus Paulus

Respon. dicendum quod in hac quæstione cauendus est error Pelagij, qui posuit quod per liberum arbitrium homo poterat adimplere legẽ & vitam æternam mereri: nec indigebat auxilio diuino: nisi quantum ad hoc quod sciret quod facere deberet secundum illud Psal. Doce me facere voluntatem tuam. Sed quia hoc [illegible] parum videbatur vt solam scientiam haberemus à Deo: charitatem autem qua præcepta legis implentur, haberemus à nobis. ideo postmodum Pelagiani posuerunt quod initium boni operis est homini ex seipso: dum consentit fidei per liberum arbitrium: sed consummatio est homini à Deo: præparatio autem ad initium boni operis pertinet. Vnde ad errorem Pelagianum pertinet dicere, quòd homo possit se ad gratiam præparare absque auxilio diuinæ gratiæ: & est contra Apostolũ, qui dicit ad Phil. 1. Qui cœpit in nobis opus bonum ipse perficiet.

Error Pelagij. de mun. 12. q. [illegible] ar. 10. ad 3. & [illegible] qu. 2. [illegible] 5. ad. 7 [illegible] q. 16. artic. 1. ad 22. & veri. q. 2. ar. 1. ad 12.

Dicendum est ergo quod homo indiget auxilio gratiæ, non solum ad merendum, sed etiam ad hoc quod se ad gratiam præparet, aliter tamen & aliter. Nam meretur homo per actũ virtutis cum non solum bonum agit: sed bene ad quod requiritur habitus, vt dicitur in 2. Ethic. Et ideo ad merendum, requiritur habitualiter gratia. Sed ad hoc quod homo præparet se ad habitũ consequendum, nõ indiget alio habitu, quia sic esset procedere in infinitum. Indiget autem diuino auxilio non solum quantum ad exteriora mouentia, prout scilicet diuina prouidentia procurat homini occasiones salutis: putà prædicationes, exempla, & interdũ ægritudines & flagella, sed etiam quantum ad interiorem motum, prout Deus cor hominis interius mouet ad bonum, secundum illud Prou. 21. Cor regum in manu Dei ad quodcunque voluerit vertet illud. & quod hoc necessariũ sit, probat Philosophus in quodam c. de bono fortunæ. Hoc n. agit voluntate: voluntatis autem principium est electio, & electionis consilium. Si autem quæratur qualiter consiliari incipiat, non põt dici quòd ex consilio consiliari inceperit: quia sic esset in infinitum procedere. Vnde oportet aliquod exterius principiũ esse, quod moueat mentem humanã ad consiliandũ de agendis. Hoc autem oportet esse aliquod melius humana mente: nõ ergo est corpus cœleste, quod est infra intellectualem virtutẽ, sed Deus vt Philosophus ibidẽ concludit. Sicut ergo oĩs motus inferiorum corporũ & nõ semper mouentur principiũ est motus cœli, ita omnium motuum interiorum mentium, principium est à Deo mouente. Sic ergo [illegible] potest se ad gratiam præparare, ac aliquid boni facere, nisi per diuinum auxilium.

Encomienos qd sequitur Opinio Doc. 18. q. 109. ar. 5. [illegible]

1. p. q. 62. art. 2. & 3. ar. 4. 15. q. 87 art. 2. ad primum.

18 q. 109 art 2. 5. 6 12. q. 13 ar. 5. c.

12 q. 9 ar. 2. & q. 17. ar. 5. secundum.

1. p. q. 62. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per hoc quòd hominis est se ad gratiam præparare per liberum arbitrium, non excluditur necessitas auxi[illegible] per hoc quod ignis est calefacere, ex[illegible] motus.

Ad secundum [illegible] quod [illegible] mouet omnia secundum modum eo[illegible] & [illegible] diuina motio à quibusdam participatur cum [illegible] natura autem rationali cum libertate. propter hoc q[illegible] ad opposita & ideo sic Deus mo[illegible] mentem humanam ad bonum: quod tamen potest hu[illegible] resistere. & sic ex Deo est vt homo se ad gratiam præpararet, sed quod gratia careat, non habet causam à Deo, sed ab homine. secundum illud Osee. 13. Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.

Ad tertium dicendum, quod licet peccatum non sit à Deo, tamen Deus peccatum quandoque ordinat ad hoc, ut sit alicui salutis occasio.

1. p. q. 49. ar. 2. c.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum primus homo in statu innocentiæ dilexerit Deum super omnia: & plusquam seipsum.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd primus homo in statu innocentiæ [illegible] dilexerit Deum super omnia, & plusquam seipsum. Sic enim diligere Deum meritorium est maxime. Sed primus homo in statu illo non habuit, vnde posset proficere per meritum: vt dicitur in 24. distinctione secundi libri sententiarum: ergo primus homo in statu illo non dilexit Deum plusquam [illegible] super omnia.

8
1. p. q. 60 ar. 3. & 5

Præterea, sic diligere Deum est maxima præparatio mentis humanæ ad gratiam consequendam. Primus autem homo in statu illo ponitur gratiam non habuisse: sed sola naturalia: ergo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

Præterea, natura in se recurua est quia scilicet omnia quæ amat, refert ad se. Sed propter quod unumquodque tale & illud magis: ergo naturali dilectione plus diligebat seipsum quàm Deum. Non ergo diligebat Deum super omnia.

Sed contra. si non diligebat Deum plus quàm seipsum, aut ergo minus se aut æqualiter sibi: & vtroque modo sequitur quòd seipso homo frueretur: dum se non referret in Deum. Frui autem seipso, inducit peruersitatem peccati: vt Aug. dicit: ergo primus homo in statu innocentiæ, iam erat peruersus per peccatum quod est impossibile. Sequitur ergo vt diligeret Deũ super omnia.

1. p. q. 60. ar. 1. & q. 100. ar. 1. ad 1. 2a q. 5. ar. 2. c.

Respon. dicendum, quod si homo fuit factus in gratia: ut ex verbis Basilij & Aug. haberi potest, quæstio ista locum non habet. Manifestum est enim quòd existens in gratia, per charitatem diligit Deum supra seipsum: sed quia possibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus: vtile est considerare ad quantum se dilectio naturalis extendere possit. Dixerunt ergo quidam quòd homo vel angelus in puris naturalibus existens, diligit Deum plusquam seipsum naturali dilectione, secundum amorem concupiscentiæ: quia scilicet bono diuino magis frui desiderat tanquam maiori & suauiori: sed secundum amorem amicitiæ naturaliter homo plus diligit seipsum quam Deum. Est enim amor concupiscentiæ quo dicimur amare illud quo volumus vti vel frui: sicut vinum vel aliquid huiusmodi. Amor autem amicitiæ, est quo dicimur amare amicum, cui volumus bonum. Sed ista positio stare non potest. Dilectio enim naturalis, est quædam naturalis inclinatio indita naturæ a Deo: nihil autem naturale est peruersum. impossibile est ergo quòd aliqua naturalis inclinatio vel dilectio sit peruersa: peruersa autem dilectio est vt aliquis dilectione amicitiæ diligat plus se quàm Deum. Non potest ergo talis dilectio esse naturalis.

12. q. 26. ar. 3. c.

Amor [illegible] 12 [illegible] 26. ar. [illegible]

Rep[illegible] o[illegible]

Dicendum est ergo, quòd diligere Deum super omnia plus quàm seipsum, est naturale, non solum angelo & homini, sed etiam cuilibet creaturæ: secundum quòd potest amare aut sensibiliter aut naturaliter. Inclinationes enim naturales maxime cognosci possunt in his quæ naturaliter aguntur absque rationis deliberatione, Sic enim agit vnumquodque in natura sicut aptum natum est agi. Videmus autem quòd unaquæque pars naturali quadam inclinatione, operatur ad bonum totius, etiam cum periculo aut detrimento proprio. vt patet cum aliquis manum exponit gladio ad defensionem capitis: ex quo dependet salus totius corporis. Vnde naturale est, ut quælibet pars suo modo plus amet totum quàm seipsam. Vnde & [illegible] cundum hanc naturalem inclinationem, & secundum politicam virtutem, bonus ciuis, morti [illegible] nit pro bono communi. Manifestum est autem, quod Deus est bonum commune totius vniuersi, & omnium partium eius, vnde quælibet creatura suo modo naturaliter plus amat [illegible] quàm seipsam [illegible] naturaliter [illegible] sensitiuæ creaturæ vero rationalis per intellectiuum amorem, quæ dilectio dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod diligere Deum [illegible] ut est principium totius esse ad [illegible] talem dilectionem [illegible] diligere Deum prout est obiectum beatitudinis [illegible] licet unus, in qua meritum consistit nec tamen nec[illegible] est utro hoc sustinens, in sententiam Magistri dicentis [illegible] homo in primo statu non habuit gratiam per quam mereri posset

Ad secundum dicendum, quod naturali dilectione qua Deus super omnia naturaliter diligitur, põt aliq[illegible] magis [illegible] & quando in summo fuerit, tunc est summa præparatio ad gratiam habendam.

Ad tertium dicendum, quod inclinatio rei naturalis est [illegible] scilicet ad mouens & ad agere: illa autem inclinatio naturæ [illegible] est ad mouens, in seipsa recurua est, sicut ignis [illegible] propter sui conseruationem: sed illa inclinatio naturæ quæ est ad agere, non est recurua in seipsa: non enim ignis agit ad generandum ignem propter seipsum, sed propter bonum [illegible] eam, quod est forma eius, & vlterius propter bonum [illegible] ne quod est conseruatio speciei vnde patet quod [illegible] vniuersaliter verum est quod omnis dilectio naturalis in se recurua [illegible].

QVÆSTIO. V.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad [illegible] gratiæ. Et primo de his quæ pertinent [illegible] ipsum [illegible]

g. d. [illegible] ad [illegible] secundum

¶Secundò, de his quæ pertinent ad malum culpæ, quod ei opponitur. A

CIRCA bonum gratiæ quærebatur.

¶Primò quidem de eo quod pertinet ad omnes.

¶Secundò, de eo quod pertinet ad clericos.

¶Tertiò de eo quod pertinet ad religiosos.

CIRCA ea uerò quæ ad omnes pertinent, quærebatur de duabus partibus pœnitentiæ.

¶Primò de contritione, utrùm scilicet contritus teneatur velle magis esse in inferno, quàm peccare.

¶Secundò, de confessione.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm contritus debeat magis velle esse in inferno, quam peccare.

B

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quòd contritus nō debeat magis velle esse in inferno quam peccare. Pœna enim inferni est æterna, & irremediabilis. De peccato autem potest [illegible] per pœnitentiam: ergo magis debet uelle peccare, quā in inferno esse.

¶2 Præterea, Pœna inferni includit culpam, una enim de pœnis inferni est uermis, idest conscientiæ remorsus de culpa. Culpa autem non includit pœnam inferni: ergo magis est eligenda culpa quam pœna.

Sed contra est quod Ansel. dicit in libro de similitudinibus, quòd aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quàm in paradiso cum culpa, quia innocens in inferno non sentiret pœnam: & peccator in paradiso non gauderet de gloria.

Respon. dicendum, quòd contritus tenetur in generali velle pati magis quamcunque pœnam quàm peccare: & hoc ideo, quia contritio non potest esse sine charitate, per quā omnia dimittuntur peccata. Ex charitate enim plus homo diligit Deum quàm seipsum: peccare autem est facere contra Deum: puniri autem est aliquid pati contra seipsum. Vnde charitas hoc requirit, ut quamlibet pœnam homo contritus præeligat culpæ. Sed in speciali descendere ad hanc pœnam uel ad illam non tenetur: quinimò stultè faceret, si quis seipsum uel alium solicitaret super huiusmodi particularibus pœnis. Manifestum est enim, quòd sicut delectabilia plus mouent in particulari considerata quàm in communi, ita terribilia [illegible] in particulari considerentur, & aliqui sunt qui in minori tentatione non cadunt, qui fortè maiore caderent: sicut aliquis audiens adulterium, non incitatur ad libidinem: sed si per considerationem descendit ad singulas illecebras, magis moueretur. Et similiter aliquis non refugeret pati mortem pro Christo, sed si descenderet ad considerandū singulas pœnas, magis retraheretur. Et ideo descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in tentationem: & præbere D occasionem peccandi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd culpa etiam mortalis de se perpetua est, sed ex sola Dei misericordia remedium habet. [illegible] tertiò, Plus præponderat bonum diuinum contra quod [illegible] a bono naturæ creatæ, cui opponitur pœna, quàm [illegible] pœnæ temporalitati culpæ.

[illegible] undū dicendum, quòd remorsus conscientiæ nō est culpa [illegible] uens ad culpam, & posset esse sine culpa, ut in eo [illegible] scientiam erraret de præterito cōmisso, sicut si aliquis [illegible] a se prius cōmissum esse illicitum, quod tamen [illegible] erat: & ipse dum faceret licitum reputabat.

QVAESTIO VI.

DEINDE circa confessionem quærebatur tria. Primò, vtrū E [illegible] quòd aliquis scripto confiteatur, an oporteat quòd oblicat [illegible] in verbo. Secundo, an aliquis teneatur statim confiteri [illegible] habita [illegible] nitate, uel possit expectare vsque ad quadragesimam. Tertio utrum presbyter parochialis debeat credere suo [illegible] ano dicenti se alteri confessum, & dare ei eucharistiam uel non.

ARTICVLVS X.

Vtrùm sufficiat confiteri scripto.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur, quòd sufficiat si aliquis [illegible] tetur scripto. Confessio enim requiritur ad manifestationem peccati, sed peccatum manifestari potest scripto sicut & uerbo. ergo sufficit si confiteatur scripto.

A Sed contra est quod dr. Rom. 10. Ore cōfessio fit ad salutem.

Respon. dicendum, quòd confessio est quoddam sacramentale. sicut. n. in baptismo aliquid requiritur ex parte ministri, scilicet ut abluat, & proferat, & aliquid ex parte suscipientis sacramentum, ut scilicet intendat & abluatur, ita in sacramento pœnitentiæ, ex parte sacerdotis requiritur quod absoluat sub aliqua forma uerborū. Ex parte uerò pœnitentis requiritur, quòd se clauibus ecclesiæ subiiciat peccata sua per cōfessionē manifestās: de necessitate ergo sacramenti est quòd sua peccata manifestet: & contra hoc nullus dispensare posset, sicut nec cōtra baptismū. Sed quòd fiat manifestatio uerbo, non est de necessitate sacramenti: alioquin nulla necessitate posset aliter aliquis effectum huius sacramenti percipere, nisi ore confitēdo, quod patet esse falsum. Nam mutis uel quibuscunque qui uerbo cōfiteri nō possunt, sufficit scripto uel nutibus confiteri. Nulla autem necessitate potest aliquis baptizari, nisi aqua, propter hoc quòd aqua est B de necessitate sacramenti. Sed ex institutione ecclesiæ tenetur homo qui pōt, vt verbo confiteatur, non solum propter hoc vt ore confitens cōfitendo magis erubescat, vt qui ore peccat ore purgetur: sed etiam semper in omnibus sacramentis accipitur id cuius est communior vsus, sicut in sacramentali ablutione baptismi accipitur aqua, qua homines communius vtuntur ad abluendum: & in Eucharistia panis qui est communior cibus. vnde & in manifestatione peccatorum, conuenit vti verbis quibus homines communius & expressius suos conceptus significare consueuerunt. Et attendendū est quòd in hoc sacramento non imprimitur character, sed solùm cōfertur gratia ad remissionem peccati: quā remissionē nullus consequitur peccādo. Peccat autē qui ordinationē ecclesiæ prætermittit: vnde in baptismo qui seruat ea quæ sunt de necessitate sacramenti prætermittens statuta ecclesiæ, consequitur characterem sacramenti, sed non sacramenti effectum: hic autem nihil consequitur.

4. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 5. o. & cōtra. 4. ca. 71. c. fi.
3. q. p. 66. ar. 2. 3. 7. 10.
3. q. p. 6. o ar. 5. ad. 3
7. ad 2. q. 66. ar. 5. o. & 4. di. 5. q. 3. at. 1. at. 2. 4. o. arti. 79. & 4. 17. q. 3. art. 1. q. 1. o.

Rationes autē quæ ad vtranque partem inducuntur, non multum C cogunt: nam neque manifestatio ita expresse potest fieri scripto, sicut verbo: neque id quod dicitur, ore confessio fit ad salutem intelligitur de confessione peccatorum, sed de confessione fidei.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm aliquis possit differre confessionem vsque ad quadragesimam.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd aliquis possit differre confessionem vsque ad quadragesimam: quicunque enim seruat præceptum ecclesiæ, non delinquit, sed Ecclesia statuit, quòd semel in anno homines propria peccata confiteantur: ergo si aliquis expectat usque ad terminum D ab ecclesia constitutum, non peccat.

¶2 Præterea baptismus est sacramentum necessitatis, sicut & pœnitentia, sed cathecumenus non peccat si differat baptismum vsque ad sabbatum sanctum: ergo pari ratione, nec contritus peccat, si differat confessionem usque ad quadragesimam.

¶3 Præterea maioris necessitatis est cōtritio quàm confessio. Sed confessio sine contritione, non valet ad salutem. Contritio autē sine confessione potest in aliquo casu valere: sed ille qui est in peccato, non tenetur statim cōteri contritione quæ delet peccatum alioquin peccator per singula momenta peccaret: ergo nec cōtritus tenetur statim confiteri, ita quòd peccet si secus agat.

SED CONTRA, Magis est subuentendum morbo spirituali, quàm morbo corporali. Sed aliquis subiectus morbo corporali, periculo se committeret, nisi remediū medicinæ quæreret quam cito posset & ex negligentia peccaret. Multo ergo magis peccat qui differt remedium confessionis adhibere conE tra spiritualem morbum peccati.

RESPONDEO dicendum, quòd laudabile est quòd peccator quam citius commodè potest peccatum suum confiteatur, quia per sacramentum pœnitentiæ, confertur gratia quæ hominem reddit magis firmum ad resistendum peccato. Quidā autē dixerunt quòd tenetur cōfiteri quam cito opportunitas cōfitendi se obtulerit: ita quòd si differat, peccat. Sed hoc est contra rōnem præcepti affirmatiui, quod licet obliget semper, nō tamen obligat ad semper, sed pro loco & tempore. Tempus autē implendi præceptum de confessione videtur, quando imminet aliquis casus in quo necesse est homini quòd sit confessus, puta si immineat ei mortis articulus, vel necessitas accipiendi eucharistiam, aut sacrum ordinem, uel aliquid huiusmodi: ad quod oportet hominem per confessionem purgatū præparari: vnde si aliquid horum immineat, & aliquis confiteri prætermittat, peccat dummodo debita oportunitas adsit, & quia ex præcepto ecclesiæ oēs fideles tenentur saltē semel in anno in festo Paschæ percipere

art. 5. ad 1. 12. q. 71 5. ad 5. 2. q. 88. ar. 1. ad 2. qu. 100. arti. 10. c. & ad 2. 22. q. 3. at. 3.

facramenti communionem accipere, ideò ecclefia ordinauit, vt femel in anno quando imminet tempus accipiendi eucharistiam, omnes fideles confiteantur. Dico ergo q differre confessionem usque ad hoc tempus, per se loquendo licitú est, sed per accidens potest fieri illicitum: puta si immineat aliquis articulus, in quo confessio requiratur. Vel si aliquis propter contemptum confessionem differat, & similiter per accidens posset esse talis dilatio meritoria, si ad hoc differet, ut prudentior eó fieretur, vel deuotius propter sacrum tempus.

Primas ergo rationes concedimus.

Ad 3^{am} Ad illud verò quod in contrarium obijcitur, dicendum q morbus corporalis nisi per medicinæ remedium inextinguatur, semper inualescit in peius, nisi forte etiam uirtute naturæ fuerit extinctus: morbus autem peccati extinguitur per contritionem, unde non est simile.

ARTICVLVS XII.

Vtrum sacerdos parochialis debeat credere suo subdito dicenti se esse confessum, ut propter hoc ei eucharistiam det.

12 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos parochialis non debeat credere suo subdito dicenti se alteri esse confessum, ut propter hoc ei eucharistiam det. Frequenter n. sola confessione aliqui conteruntur, qui prius contriti non fuerunt. Sed sacerdos debet subditum suum quantum potest ad bonum inducere. ergo uidetur quòd omnino ab eo expetere debeat, quòd sibi confiteatur.

a d 17. 3.art. 4. q. 5. ad 2. & 4.

¶Præterea, Prouerbio uigesimoseptimo dicitur pastori ecclesiæ. Diligenter agnosce uultum pecoris tui. Sed hoc nullo modo melius potest, quam per cōfessionem: ergo debet ab eo exigere quòd sibi confiteatur.

SED CONTRA, si sibi confiteretur, posset dicere quæ vellet & crederetur ei: ergo et ante de hoc sibi debet credi, quòd sit confessus.

Respon. dicendũ q in foro iudiciali, creditur homini contra se, sed non pro se. In foro autem pœnitentiæ, creditur homini pro se & contra se. Et ergo distinguendum, q dupliciter sit impedit... entum. quo aliquis a perceptione eucharistiæ impediatur, scilicet impedimentum ad forum iudiciale pertinens, puta excōicatio, non tenetur sacerdos suo subdito credere quẽ excōmunicatũ nouit, nisi ei de ab solutione constet. Si autem sit impedimentum quod ad forum pœnitentiæ pertineat, i. peccatum, tenetur ei credere, & insufficienter, si deneget Eucharistiam ei q perhibet se confessum & absolutũ ab eo qui absoluere potuit, vel auctoritate apostolica uel auctoritate Episcopi.

Opus 12. q. 6. c. m. AD PRIMVM ergo dicendum, q illud bonum quod in cōfessione homines consequuntur, etiam confessionem ei fieri q confessum se dicit, si uerum dicit. Si autem falsum dicit, ratione posset fatum d cere confitendo. nec potest aliquis aliquo modo minus auctoritate compelli ad cōfitendum peccatum: quod alteri confessus est, qui absoluere potuit, quia sicut iam dictũ est, & confessio peccatorum quoddam sacramentale est diuino imperio subiacens, non humano.

a d. 7. q. 1. art. 3. q. 5. ad 4. ar. 10.

Ad secundum dicendum, quòd spiritualis pastor vultũ pecoris sui debet diligenter agnoscere, considerando exterius vitam eius, sed per modum confessionis non potest diligentius scrutari, sed oportet quòd credat ea quæ sibi a suo subdito dicuntur.

QVAESTIO VII.

DEinde quærebantur duo de his, quæ pertinẽt ad clericos. Primo, de officio ecclesię, vtrum ille qui est præbẽdatus in duabus ecclesijs in die, quo diuersum officium fit in vtraque ecclesia, debeat utrumque officium dicere.

¶Secundo, de studio theologiæ, utrum aliquis teneatur dimittere studium theologiæ, etiam si in aptus ad alios docendum, ad hoc quòd intendat saluti animarum.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum habens duas ecclesias, teneatur vtriusque officium dicere.

13 AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur q aliquis in tali casu debeat utrunque officium dicere. Cuiuis enim debet respondere emolumento. Ille ergo qui habet emolumentum præbendæ in duabus ecclesijs, debet onus sufferre utriusque, vt scilicet utriusque ecclesiæ officium dicat.

arti. 67. & 119. c.

¶Præterea, iustum esse uidetur, ut si habet maior emolumẽtũ ab vna ecclesia q qua forte cantat prolixius officiũ, q et maius onus subeat prolixius officium dicẽdo. Nõ ergo ad eum pertinet electio, sed uel debet utrunque dicere, uel debet dicere officium ecclesiæ in qua habet pinguius beneficium.

Sed in contrarium inducebatur consuetudo.

Respon. dicendum, q supposito q aliquis licitè sit præbendatus in duabus ecclesijs, ex dispensatione, considerandũ est q ille qui in aliqua ecclesia præbẽdā accepit, duobus obligatur. s. Deo, ut ei debitas laudes exsoluat pro eis bñficijs, & ecclesię de qua accipit sumptus. Ea uerò q ad ecclesiã ptinent, subiacẽt dispensationi prælatorũ ecclesiæ: & iõ hoc debitũ quod hẽt, ecclesiæ debet exoluere secundum q statutũ est, uel per seipsum, si sit præbenda quæ requirat residentiam: uel per uicarium, si hoc sufficiat secundũ ecclesiæ statutũ, ac cõsuetudinẽ. Sed debitum quod debet Deo, per seipsum dẽt exoluere, non refert aũt quātũ ad Deum, quibus Psalmis, & hymnis Deũ laudet, ut puta nisi dicat in uesperis Dixit Dñs, uel laudate pueri Dominum, nisi quantum ad hoc q homo debet sequi maiorum traditiones & quia laus Deo dẽt quasi unus humo, sufficit q semel offi cium dicat secundũ consuetudinẽ alicuius ecclesiarum, quarũ est clericus. Sed de electione officij rationabiliter uidetur q debeat dicere officium illius ecclesiæ in qua maiorem gradũ habet, puta si in una sit decanus, & in alia simplex canonicus, dẽt dicere officium ecclesiæ in qua est decanus. Quod si in utraque ecclesia fuerit simplex canonicus, debet dicere officium digniorem ecclesiæ, etiamsi forte in minori ecclesia habeat uberiorẽ præbendam, quia temporalia nullius momenti sunt spiritualibus cõparata. Si uerò ambæ ecclesiæ sunt æquales, potest eligere quodcunque officium magis uelit, uel etiam ab utraque ecclesia absens, cui magis conuersatur.

ar. 12. c.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum peccet, qui potest saluti animarum curam impendere, si circa studium tempus occupat.

14 AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q aliquis qui potest saluti animarũ curã impendere peccet, si circa studium tẽpus occupat. Dicitur n. ad Galat. vlt. Dum tempus habemus operemur bonũ. nulla ẽt est grauior iactura quã temporis. Non debet ergo aliquis totum tempus in studio expendere, differẽs curam animarum impendere.

12. q. 2. ...

¶Præterea, perfecti tenentur ad id, quod melius est. Sed religiosi sunt perfecti: ergo maxime religiosi debent magis intendere studium, ut saluti animarum insistant.

¶Præterea. Pe necessitate animarum ... a pede ... Sed prælatus tenetur reuocare suũ subditum, si ... ab ... ergo magis tenetur eum ... ab ... errore ... morum. Et autem ... tam ... ergo ... debet subditum ... studio prætermisso.

IN CONTRARIVM inducebatur consuetudo.

Respon. dicendum, quòd aliqua dupliciter ... admuicem, & simpliciter & secundum aliquid ... enim prol... quod est ... esse magis eligendum, sicut philosophi ... hic quàm ditari, sed in tempore necessitatis, ditari ... gendum, & aliqua preciosa margarita est car... tamen in aliquo casu famis panis præ... eligitur ... in Tien. quarto. Dederunt preciosa ... ad refocillandas animas. Est autem considerandum ... quolibet ... architector, qui ... nec ... & dicitur architector ... ab ... secundum ... prædicti ... sunt Episcopi ... ad ... debeant ... scopi ... superintendentes ... & simpliciter theologiæ ... sunt quasi principales artifices ... debeant salutem animarum procurare. Simpliciter ... ge... meritus

melius est docere sacrā doctrinam & magis meritorium si bo A na intentione agatur, q̄ impendere particularem curam saluti huius & illius, vnde Apostolus de se dicit primæ ad Corinth. primo. Non enim misit me Christus baptizare, sed Euangelizare, quamuis baptizare sit opus maximè conferens, saluti alarum, & secundæ ad Thim. 2. vbi Apostolus cōmendat fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Ipsa etiam rō demonstrat, q̄ melius est erudire de pertinentibus ad salutē eos qui & in se & in alijs perficere possunt, quam simplices qui in se tantum perficere possunt. In aliquo tamen casu necessitate imminente deberent & Episcopi & doctores intermisso proprio officio particulariter intendere saluti animarum.

ar. 1. c. & 22. q. 184. ar. 4. c. ar. 6c.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ nullam iacturam temporis patitur, qui quod est melius operatur docendo sacram doctrinam vel qui ad hoc per studium se disponit.

Ad secundum dicendum, q̄ perfectus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo quia habet perfectionem. Alio modo quia B habet statum perfectionis. Perfectio autem hominis in charitate consistit, quæ hominem Deo coniungit. Vnde quantum ad dilectionem Dei dicitur Genes. decimoseptimo. Ambula coram me & esto perfectus, quantū vero ad dilectionem proximi, postq̄ dominus dixerat. Diligite inimicos vestros, concludit Matthæi quinto, Estote ergo perfecti. Statum autem perfectionis habere dicuntur, qui solemniter obligantur ad aliquid perfectioni annexum. Est autem aliquid annexum perfectioni charitatis dupliciter. Vno modo, sicut præambulum & præparatorium ad perfectionem, vt paupertas, castitas, & huiusmodi, quibus homo retrahitur à curis secularium rerum, vt liberius vacet his quæ Dei sunt. Vnde huiusmodi magis sunt quædam perfectionis instrumenta. pp quod Hieronymus exponēs illud verbum Petri dicentis. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, dicit quòd non sufficit Petro dicere. Ecce reliquimus omnia: sed addidit quod perfectum est, & secuti sumus te. Quicunque ergo vel voluntariam paupertatem, C vel castitatem seruāt, habent quidem præparatorium pfectionis. sed non dicunt habere pactum perfectionis, nisi qui se ex solemni professione ad huiusmodi obligant. Aliquid. n. solemne & perpetuum dicitur habere statum, sicut patet in statu libertatis, vel matrimonij & similiū. Alio vero modo aliqd est annexum perfectioni charitatis, & effectus: vt scilicet aliquis curā animarū suscipiat. Est enim perfectæ charitatis, vt aliquis propter Dei amorem prætermittat dulcedinem contemplatiuæ vitæ, quā magis amaret & accipiat actiuæ vitæ occupationes, ad procurandam proximorum salutem. Quicunq; ergo hoc mō salutem proximorum intendit, habet quidem aliquem pfectionis effectum, sed non habet perfectionis statum, nisi Episcopus qui cum quadam solemni cōsecratione suscipit animarum curam. Archidiaconi verò & Parochiales Presbyteri, magis hñt commissa quædam officia, quam q̄ per hoc in aliquo pfectionis statu ponantur. Soli ergo religiosi & Episcopi dicuntur pfe D cti, quasi statum perfectionis habentes, vnde religiosi fiunt Episcopi, sed non Archidiaconi, vel proplebani. Cùm ergo dicitur perfecti tenentur ad id quod melius est, verum est si intelligatur qui dicuntur perfecti pp perfectionem charitatis. Huiusmodi enim obligantur ex lege interiori, quæ inclinādo obligat, ad hoc obligantur secundum mensuram suæ perfectionis implent. Si autem intelligatur de his qui dicuntur perfecti propter statum, sicut Episcopi & religiosi: non est verū. Non tenentur Episcopi nisi ad ea quæ se exequendis curam susceperunt. Et religiosi non tenentur, nisi ad ea ad quæ obligantur ex voto suæ professionis, alioquin esset obligatio ad infinitum tamen natura & ars & omnis lex certos terminos. dato tamen quòd perfecti semper tenentur ad id quod est melius, nō esset ad ppositū, sicut ex supradictis apparet. Ad tertium dicendum, q̄ licèt prælatus teneatur subditum seruare ab omni malo, non tamen tenetur eum indu E cere ad id quod est melius. Hæc etiam ratio in proposito locū non habet, sicut nec aliæ, &c.

22. q. 88. ar. 4. c. 22. q. 184. ar.

QVAESTIO VIII.

DEinde quærebantur duo de his quæ pertinent ad religionem. Primo, vtrùm religiosus teneatur obedire suo prælato, vt reuelet aliquod secretum, quòd fidei suæ est commissum. Secundò, vtrùm teneatur sibi obedire, vt reuelet occultam culpam fratris, quam nouit.

ARTICVLVS. XV.

Vtrum religiosus teneatur secretum fidei suæ commissum reuelare prælato præcipienti.

CIrca primum sic proceditur. Videtur quòd religiosus teneatur aliquod secretum, fidei suæ commissum, reuelare prælato præcipienti. Ad obediendum enim prælato obligauit se religiosus professione solemni, ad tenendum autem secretum obligauit se simplici promissione, ergo magis debet obedire prælato, quàm seruare secretum.

Sed contra est quod Bernar. dicit. Id quod est institutum propter charitatem, non militat contra charitatem. Sed professio obedientiæ, quam religiosus facit prælato, instituta est propter charitatem: ergo non militat contra charitatem, qua quilibet tenetur seruare fidem proximo.

Respondeo dicendum. quòd sicut Bernad. dicit in lib. de dispensatione & præcepto. Sufficiens obedientia est: vt religiosus obediat suo prælato de his quæ ad regulam pertinent, uel directè: sicut ea, quæ sunt scripta in regula: vel indirectè: sicut ea, quæ ad hæc reduci possunt, sicut ministeria exhibenda fratribus, & pœnæ pro culpis inflictæ, & huiusmodi. Perfecta autem obedientia est, vt simpliciter in omnibus obediat, q nō sunt cōtra regulā: vel contra Deum. Sed q̄ aliquis obediat prælato in his quæ sunt contra Deum, vel contra regulam, est obedientia incauta & illicita. Est ergo considerādum in proposito, vtrùm sit licitum religioso secretum fidei suæ commissum reuelare. Circa quod distinguendum est de secreto. Est enim aliqd secretum, quod illicitum est celare sicut quod in periculum vergit aliorum, quibus aliquis cauere tenetur. Vnde & in iuramento fidelitatis continetur quòd huiusmodi serui secreta dñi debet domini reuelare. Ad præceptum ergo prælati tenetur religiosus tale secretum pandere, etiam si promisit se non reuelare, dicēte Isido. In malis promissis rescinde fidē nisi forte in cōfessione audiens, quia tunc nullo modo esset reuelandum. Est autē aliud secretum, quod debet celari potest sine peccato: & tale secretum religiosus nullo modo prælato præcipiente pandere dēt: si sit fidei suæ cōmissum, peccaret. n. frangendo fidē cōmissō.

art. 104 c. & 22. q6. 104. ar. 5. ad 3. q6. 186. art. 5. ad 4.

ar. 104. 4. di. 21. q. 1. art. 1. q. 2. ad secundum.

4. di. ar. q. 3 ar. 1. q. 1 o & quęst. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd maior est obligatio ad C seruandum ea quæ sunt fidei & charitatis, quæ est ex lege naturali & ex promissione in baptismo facta, quàm quæ est ex pfessione religionis.

ARTICVLVS XVI.

Vtrùm subditus debeat prælato præcipienti reuelare culpam occultam alterius fratris.

CIRCA secundum, sic proceditur. Videtur quòd subditus debeat prælato præcipiēti reuelare culpā occultā alterius fratris, quia vt Hieronymus dicit Non debet occultari culpa vnius in præiudiciū multorū. Sed præsumendum est quòd prælatus culpam unius cognoscere uelit, propter multitudinis bonum: ergo prælato præcipienti debet culpa alterius reuelari. 16

art. 81. O & 22. q. 33 ar 7. ad 1. q. 70. ar. c. & ad 1.

SED CONTRA est qd Gregorius dicit, q̄ & si aliqn propter D obedientiam debemus aliqua bona dimittere, nullo tñ modo propter obediētiam debemus aliquod malum perpetrare. Sed malum esse uidetur culpam occultam detegendo, alium infamare: ergo hoc propter obedientiam fieri non debet.

RESPON. dicendum, q̄ religiosus prælatus in capitulo pēst, sicut iudex ecclesiasticus in foro iudiciali. Vnde ad ea potest ex præcepto subditos obligare, ut ei pandantur propter quæ potest iudex ecclesiasticus in foro iudiciali iuramentum exigere. Est ergo sciendum quod in criminibus triplex est modus procedendi, unus per denunciationem, alius per inquisitionem, alius per accusationem. In via ergo denunciationis, intenditur correctio delinquentis, & ideo secundum præceptum domini Matthæi decimooctauo, debet præcedere fraterna correctio: vt scilicet corripias eum inter te & ipsum solum, quòd si non audierit, coram duobus uel tribus testibus, & ultimò dicas: ut ecclesiæ. Charitatis enim est, ut aliquis parcat fratri quantum potest, unde primò debet niti, ut corrigat conscientiam fratris seruata fama sua solitariè admonēdo: & postmodum coram duobus vel tribus tandem negligenda est fama, ut emendetur cōscientia: & dicendum est ecclesiæ, in quo et processu consulitur cōscientiæ. Ne peccator si à principio uideret se publicatū, amitteret uerecundiam, & obstinatior fieret ad peccandum. In inquisitione uero debet præcedere infamia. In accusatione verò dēt præcedere inscriptio, per quam ipse obligat se ad talionē. In utroque aūt & accusatione, intenditur pœna peccatoris, ppter multitudinis bonū. Si ergo appareat accusator in casu in quo se obligat ad talionē, pōt prælatus præcepto uel excōmunicatione exigere, sicut & iudex ecclesiasticus iuramentum. Et similiter si præcedat infamia, potest prælatus præcepto ueritatē exquirere, & subditi tenentur obedire. Si aūt procedatur per uiam simplicis denūciationis, non tenetur religiosus prælato præcipienti culpam fratris reuelare, nisi præcedente monitione cum uideat incorrectum: imò magis peccaret, si ad præceptū plati reuelaret.

ar. 224.

art. 224. & 22. q6. 33. ar. 7. O.

uelaret, quia plus tenetur obedire euangelio, quàm prælato: & multò magis prælatus peccaret, si subditum induceret ad peruertendum ordinem euangelij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de peccato præterito, de quo iam aliquis correctus est ad secretam admonitionem, vel de quo potest sperari corrigendus nisi contrarium inueniatur, non potest imminere periculum multitudinis. Sed de peccato futuro, quod est periculosum multitudini uel spiritualiter uel corporaliter procedit obiectum: tunc enim non oportet admonitionem secretam expectare: sed statim periculo occurrere, unde & dominus non dicit. Si peccare intendat in futuro, sed si peccauerit in præterito.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæruntur quatuor ad culpam pertinentia.
¶Primò, utrùm peccatum sit natura aliqua.
¶Secundò, vtrùm periurium sit grauius peccatum, quam homicidium.
¶Tertiò, vtrùm peccet qui propter ignorantiam constitutionẽ Papæ non seruat.
¶Quartò, vtrũ monachus peccet mortaliter comedẽdo carnes.

ARTICVLVS XVII.

Vtrùm peccatum sit aliqua natura.

17 AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quòd peccatũ nõ sit aliqua natura. Dicitur enim Ioannis primo, sine ipso factum est nihil, i. peccatum. Sed quod est natura aliqua, non potest dici nihil: ergo peccatum non est natura aliqua.

SED CONTRA. Si peccatum non est natura aliqua oportet quod sit priuatio pura, sed priuatio pura non dicitur secundum magis & minus, ut mors & tenebræ: ergo unum non esset grauius altero, quod est inconueniens.

Respondeo dicendum, quod peccatum maximè trãsgressionis, est actus inordinatus. Ex parte ergo actus, peccatum est natura aliqua, sed inordinatio est priuatio. & secundùm hanc, peccatum dicitur nihil. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrùm periurium sit grauius peccatum quàm homicidium.

18 CIRCA secundum sic procedebatur. Videtur quod periurium sit grauius peccatum, quàm homicidium, dicit enim Bernardus quòd contra præcepta primæ tabulæ non potest dispensare, nec Deus nec homo. Contra præcepta autem secundæ tabulæ, potest dispensare Deus, sed non homo, ex quo potest accipi, quod grauius sit peccare contra præcepta primæ tabulæ, quàm contra præcepta secundæ. Sed periurium est contra præceptum primæ tabulæ, quod est. Non assumes nomen Dei tui in uanum, homicidium autem est contra præceptum secundæ tabulæ. Non occides: ergo grauius peccatum est periurium quàm homicidium.

¶2. Præterea, grauius est peccare in Deum, quàm in hominem. Sed periurium est peccatum in Deũ: homicidiũ in hominem: ergo grauius peccatum est periurium quàm homicidium.

Sed contra, Pœna proportionatur culpæ. Sed grauius punitur homicidium quam periurium: ergo est grauius peccato.

Respondeo dicendum, quod sicut Apostolus dicit ad Hebræos sexto. Homines per maiorem se iurant, & omnis controuersiæ eorum iuramentum finis est: frustra autem [illegible] controuersiæ finis esset inimicorum, si homicidium esset grauius peccatum quàm periurium, præsumeretur enim quod qui maiorẽ culpam homicidij committeret, non uereretur minorem periurij incurrere: unde ex hoc ipso quod in causa cuiuslibet peccati defertur iuramentum, manifeste ostenditur quod periurium pro maximo peccato debet haberi: nec immerito, quia periurare nomen Dei, uidetur quædam diuini nominis denegatio, unde secundum locum post idololatriam peccatum periurij tenetur ex ordine præceptorum [illegible] & apud gentiles, iusiurandum erat honorabilissimum, ut dicitur in 1. Metaph.

Primas autem rationes [illegible] dicimus.

Ad illud uero quod in contrarium [illegible] dicitur, dicendum quod in iudicio humano non [illegible] quantitas pœnæ, secundum grauitatem culpæ. Interdum enim infligitur maior pœna pro minori culpa, quia grauius [illegible] hominibus ex minori culpa [illegible] grauior culpa, grauior pœna [illegible] grauitas idolo [illegible] periurij, post-

quam in primo præcepto dixerat. Non adorabis ea neque coles subditur Exodi uigesimoprimo. Ego sum Dominus Deus tuus uisitans iniquitates patrum in filios: & postquàm dixerat. Non assumes nomen Domini Dei tui in uanum, subditur. Nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpsit nomen Domini frustra.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum faciens contra constitutionem Papæ per ignorantiam peccet.

AD TERTIVM sic procedebatur. Videtur quod qui facit contra constitutionem Papæ per ignorantiam, non peccet. Vt n. Augustinus dicit. Peccatum adeo est uoluntarium, quod si nõ est uoluntarium, non est peccatum. Sed ignorantia causat inuoluntarium: ut dicitur in tertio Ethi. ergo quod fit per ignorantiam, non est peccatum. 19

Præterea, secundùm iura Dominus potest repetere seruum suũ ordinatum post certum tempus, hoc autem debet computare a tempore ordinationis, non à tempore notitiæ: ergo obligatio constitutionis Papæ, obligat à tempore notitiæ.

Sed contrà. Ignorantia iuris non excusat. Sed constitutio Papæ facit ius, ergo qui facit contra constitutionem Papæ per ignorantiam, non excusatur.

Respondeo dicendum, quod ignorãtia, quæ est causa actus, excusat inuoluntarium. Vnde semper excusat: nisi ipsa ignorantia sit peccatum. Est autem ignorantia peccatum, quando ignorat quis quæ potest scire & tenetur. Constitutionem enim Papæ omnes suo modo scire tenetur. Si ergo aliquis nesciat per negligentiam, non excusatur à culpa, si contra constitutionem agat. Si uerò aliquis habeat sufficiens impedimẽtum, propter quod scire non potuerit, puta si fuit in carcere: uel in terris extraneis: ad quas constitutio non peruenit: uel propter aliquod simile: talis ignorantia excusat: ut non peccet contra constitutionem Papæ agens.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum monachus mortaliter peccet carnes comedendo.

20 CIRCA quartum sic procedebatur. Videtur quod monachus peccet mortaliter comedendo carnes dicit enim canon de consecratione distin. quinta ca. carnem, quod monachi non dẽnt comedere carnes, & si contra fecerint debent incarcerari. Sed talis pœna non infligitur nisi pro peccato mortali: ergo monachi comedentes carnes peccant mortaliter.

¶2. Præterea facere contra uotum est peccatum mortale, sed monachi ex uoto obligantur ad seruandam regulam beati Benedicti in qua continetur, quod monachi a carnibus abstineant. ergo monachi peccant mortaliter comedendo carnes.

Sed contra. Nullum peccatum mortale [illegible] ratione cuiuscunque infirmitatis. Sed comedere carnes [illegible] tur monacho ratione infirmitatis: ergo comedere carnes non est peccatum mortale monacho.

Respondeo dicendum, quod nihil est peccatum mortale monacho, uel religioso cuicunque per se loquendo, [illegible] peccatum mortale [illegible] si sit contrarium ei ad quod [illegible] professionis obligauit: per accidens tamen [illegible] cuius huiusmodi [illegible] esse peccatum, quod non esset [illegible]. Est ergo considerandum quod in illud ad quod religiosus [illegible] astringit: & ligat religiosus profitendo uel uetere regulam seruandum, uidetur se obligare uoto ad singula, [illegible] & sic contra quodlibet eorum agendo peccaret [illegible] hoc sequeretur quod religionis status esset [illegible] religiosis [illegible] laqueum mortis [illegible] quam nunquam possent declinare. Sancti ergo [illegible] qui religiones instituerunt, nolẽtes hominibus inijcere [illegible] sed magis uiam salutis ordinauerunt [illegible] professionis formam, in qua periculum esse non posset [illegible] ordine tractum [illegible] tum est cautissima & securissima [illegible] profitendi, quia non [illegible] seruare regulam, sed obedientiam secundùm regulam [illegible] ex uoto [illegible] tur ad seruanda ea quæ ponuntur in regula [illegible] præcepta, & [illegible] secundũ tenorem regulæ sub præcepto [illegible] in regula sub præcepto nõ cadunt [illegible] sub uoto, [illegible] peccat mortaliter. Beatus [illegible] monachus profitetur non quidem obseruantiam regulæ, [illegible] conuersionem morum suorum [illegible] in regula, hoc est directum, ut secundũ regulã dirigat mores suos, contra quod [illegible]

[illegible] vel ea quæ sunt præcepta in regula transgrediatur: vel etiam contemnat regulam secundum eam dirigere actus suos omnino recusans: non autem omnia quæ in regula continentur sunt præcepta: quædam enim sunt monitiones siue consilia, quædam vero ordinationes siue statuta quædam, vt q post completorium nemo loquatur. Huiusmodi autem statuta quæ in regula continentur non habent vim præcepti, sicut nec prælatus statuens aliquid intendit semper ad peccatum mortale obligare per præceptum. Est autem prælatus quasi quædam regula animata: vnde stultum esset putare q monachus frangens silentium post completorium peccaret mortaliter, nisi forte faceret hoc contra præceptum prælati, vel ex contemptu regulæ. Abstinere autem à carnibus non ponitur in regula beati Benedicti, ut præceptum, sed ut statutum quoddam, unde monachus comedens carnes non ex hoc ipso peccat mortaliter, nisi in casu propter inobedientiam, uel contemptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q pœna illa infligitur monacho contumaciter & inobedienter carnes comedenti.

Ad secundum dicendum, quòd comedere carnes non est cõtra uotum monachi, nisi quando comederet, ex inobedientia uel ex contemptu. Quod verò in contrarium obijcitur efficaciam non habet procedit enim de his quæ sunt secundum se mala, sicut homicidium, adulterium & huiusmodi quæ sunt omnibus illicita, tam sanis quàm infirmis. Nõ autem procedit de his quæ sunt mala, quia prohibita: aliquid enim potest phiberi sano, quod non prohibetur infirmo.

QVAESTIO X.

DEINDE circa bonum gloriæ quærebãtur duo de corporibus gloriosis.

Primo, vtrum corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore non glorioso in eodem loco.

Secundo, vtrum hoc fieri miraculo.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum corpus gloriosum possit esse cum alio corpore in eodem loco.

21 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore in eodem loco. Si enim prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco, aut est propter grossitiem siue corpulentiam, aut propter dimẽsiones: sed non propter grossitiem seu corpulentiam, quia corpus gloriosum erit spirituale, secundum Apostolum primæ ad Cor. decimoquinto. Similiter nec propter dimensiones, quia cum tangentia sint quorum vltima sunt simul, necesse est q punctũ unius corporis naturalis sit simul cũ puncto alterius. & linea cum lineas & superficies cũ superficie. Pari ergo ratione & [illegible] cũ corpore. Nõ ergo prohibetur corpus gloriosum qn [illegible]liter possit esse simul cum alio corpore in eodem loco.

Præterea, Commentator dicit in octauo Physicorũ (Topi[illegible] nagesimosecundo.) Quod partes aeris & aquæ [illegible] intrant se inuicem propter hoc q partium sunt na[illegible], sed corpora gloriosa omninò erunt spiritualia, ut [illegible] est: ergo totaliter poterunt subintrare alia corpo[illegible] esse cum eis.

S[ed contra] Glorificatio non tollit naturam, sed corpus humanum non potest naturaliter esse simul cum alio corpore in [eodem loco i]n statu isto, ergo neque postquam erit glorificatũ.

R[espond]eo dicendum, quòd manifestum est q corpus humanum in statu isto non potest esse cum alio corpore in eodẽ [loco. Er]go corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio [corpore in] eodem loco propter aliquam proprietatem inditã: [quæ pro]prietas aufert hoc propter quod corpus humanum in statu isto prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco. Est [ergo co]nsiderandum quid sit huiusmodi prohibens. Dicunt [[illegible]] dam hoc esse grossitiem uel corpulentiam quãdam [quæ auf]erur per dotem gloriæ, quam nominant subtilitatem; [sed hoc no]n est intelligibile, non enim inuenitur quid sit hu[iusmodi c]orpulentia uel grossities, non enim est aliqua qualitas [[illegible]] a nulla qualitas dari potest, qua quidem remota corpus [possit e]sse cum alio corpore in eodem loco. Similiter nec potest [[illegible]] a nec materia quæ sunt partes essentiæ, quia tunc integra [[illegible]] a corporis humani non remaneret cum gloriæ [[illegible]] est hæret cum.

[[illegible]] dicendum est, q hoc prohibens nihil est aliud quã [[illegible]] qbus subsistat materia corporalis necesse est enim [[illegible]] od est per se sit causa in vnoquoque genere. Distinctio

A autem secundum situm primò & per se conuenit quantitati dimensiuæ, quæ diffinitur esse quantitas positionem habens. Vnde & partes in subiecto ex hoc ipso distinctionem habent secundum situm, q sunt subiectæ dimensioni, & sicut est distinctio diuersarum partium unius corporis secundum diuersas partes vnius loci per dimensiones ita propter dimensiones diuersa corpora distinguuntur secundũ diuersa loca. Duo enim corpora facit actualis diuisio materiæ corporalis. Duas autem partes unius corporis diuisibilitas potentialis, unde & Philosophus dicit in quarto Physicorum (Topicorum capite septuagesimosexto) q sicut subintrante cubo ligneo aquam uel aerem, oportet quòd cedat tantum de aqua, uel aere, ita oportet q B cedat tantum de aqua, uel aere, quòd cederent dimensiones separatæ, si uacuum ponerent. Cum ergo gloria non tollat dimensiones corporis, dico q corpus gloriosum non potest naturaliter esse cum alio corpore in eodem loco propter aliquam proprietatem inditam. 4.d.10.a.3 q.3.ad 2. ar.3.q.4. ad quartum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut dictum est, corpus humanum in statu illo prohiberet esse cũ alio corpore in eodem loco, non propter corpulentiã aut grossitiem quæ per gloriam tollatur (spiritualitatem enim Apostolus opponit animalitati secundũ quam corpus est alimonia indigens: vt Augustin[us] dicit. Non autem opponitur grossitiei vel corpulentiæ) sed impeditur propter dimensiones. Ratio uerò quæ in contrariũ obijcitur, ponitur inter sophisticas rationes à philosopho in 4. Physicorum. Puncto enim & lineæ & superficiei, non debetur locus: sed corporis: unde non sequitur, Si termini corporum se tangentium sunt simul, q propter hoc plura corpora possunt esse in eodem loco.

C Ad secundum dicendum, q sicut ibidem commentator exprimit subintratio illa fit per condensationem: & dicuntur habere spiritualem uirtutem propter raritatem. Esset autem erroneum dicere hoc modo q sunt aeris ventisque similia: ut patet per Gregorium in decimonono moralium.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum aliquo modo corpus gloriosum possit esse simul in eodem loco cum alio corpore.

AD Secundum sic proceditur. Videtur q corpus gloriosum nullo modo possit esse simul cum alio corpore in eodem loco. Sicut enim se habet corpus vnum ad unũ locum, ita duo corpora ad duo loca: ergo commutatim sicut unum corpus ad D duo loca: ita duo corpora ad unum locum. Sed unum corpus nullo modo potest esse in duobus locis. Ergo nec duo corpora in uno loco. 22 4.d.44.q. 1.a.1.q.s. c.& cõtra 4.c.84. a.21.& 40 & 3. p.q. 54 a.2.ad 1.q 54.a. 4.ad 3.

Præterea, si duo corpora sint in unu loco, sumantur duo pũcta in duabus extremitatibus loci. Sequitur ergo q inter ista duo puncta, erunt duæ lineæ rectæ duorum corporum in eodem loco existentium, quod est impossibile ergo impossibile est duo corpora esse in eodem loco.

Sed contra est. q Christus intrauit ad discipulos ianuis clausis: ut habetur Ioannis uigesimo, quod esse non potest, nisi corpus eius simul cum corpore portarum fuisset in eodem loco. Potest ergo corpus gloriosum cũ alio corpore esse in eodẽ loco.

Respondeo dicendum, q sicut iam dictum est, duo corpora esse in eodem loco prohibentur ex dimensionibus: quia materia corporalis secundum dimensiones diuiditur. dimensiones autem distinguuntur secundum situm. Deus autem qui est om- E nium causa prima, põt cõseruare effectus in esse sine causis p[ro]ximis: unde sicut conseruat in sacramento altaris accidentia sine subiecto, ita potest conseruare distinctionem materiæ corporalis & dimẽsionũ in ea absq; diuersitate situs Miraculosè ergo fieri põt, q duo corpora sint in eodem loco: unde corpori Christi attribuitur à sanctis, q exiuit p clausum uirginis uterum: q intrauit ianuis clausis p uirtutẽ diuinã: & simul dico q corp[us] gloriosum, qd erit cõfiguratũ corpori claritatis Christi, poterit esse cum alio corpore in eodem loco: non propter aliquam uirtutem creatam inditam, sed sola diuina virtute assistẽte: & hoc operante, sicut corpus Petri sua umbra sanabat infirmos, sed diuina uirtute assistente miracula faciente. a.74.e fi. & 1. p.q. 105.ar.2. 6.c. ar.183. o. 3 p.q.31. ar. 6. o.& q. 55.a.6.

Ad primũ ergo dicendũ, q proportione cõmutata sic est utẽdum sicut se habet primũ ad secundum: vt duo ad tria: ita se habet tertium ad quartum. id est, tria ad sextum, & secundũ hoc tamen sic deberet procedere: sicut se habet unum corpus ad unum locum, ita duo corpora ad duo loca. Ergo sicut unum ad duo corpora, ita unus locus ad duo loca: & sic non sequitur, q si unum corpus non potest esse in duobus locis q duo corpora non possint esse in uno loco, vnum enim corpus esse localiter in duobus locis implicat contradictionem: quia de ratione rõtra sed vnũ corpus non potest esse in 2. locis.

tione

tione loci est, quòd si terminus locati, terminus autem est extra quem nihil est eius: unde nihil locati potest esse in loco exteriori: quòd si ponatur esse in duobus locis, sequitur quod sit extra suum locum: & ita sequitur quòd sit locatum & nō locatum: nec est instantia de corpore Christi: quia non est in sacramento altaris localiter, sed per conuersionem.

4. dist. 44. q. 1. ar. 2. qō. 3. o. & ad 2. p. q. 1. ar. 3. ad 86.

Ad secundum dicendum, quòd duas lineas rectas mathematicas esse infra duo puncta, est impossibile: quia in eis nulla alia ratio distinctionis potest intelligi, nisi ex situ: sed duas lineas naturales esse infra duo puncta, est impossibile quidem per naturam, sed possibile per miraculum: quia remanet alia ratio distinctionis in lineis duabus ex diuersitate corporum subiectorum, quæ conseruatur virtute diuina, etiam remota diuersitate situs.

INCIPIT QVODLIBET secundum.

QVAESTIO I.

QVÆSITVM est de Christo, de angelis, & de hominibus. Circa Christum quæsita sunt duo de passione eius.

¶ Primò utrum in triduo mortis, fuerit idem homo in numero.

¶ Secundò utrum quælibet passio Christi suffecisset ad redemptionem humani generis sine morte.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus in triduo fuerit idem homo.

23
art. 77. & c. 42. 1 & ad 3. q6. 50. ar. 45. c.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod Christus fuerit idem homo in triduo. Dicitur enim Math. 12. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ: sed non fuit alius filius hominis in corde terræ, nisi filius hominis qui loquebatur super terram, alioquin Christus fuisset duo filij: ergo fuit idem homo in triduo mortis.

¶ 2 Præterea, Ionas fuit idem homo in ventre ceti, qui prius fuerat. Sed sicut Ionas fuit in uentre ceti, ita Christus in corde terræ: ergo etiam Christus fuit idem homo.

Sed contra, remota forma partis, remouetur forma totius quæ resultat ex compositione formæ & materiæ. Sed in triduo mortis anima fuit separata à corpore Christi, ergo desijt esse humanitas. Non ergo fuit idem numero homo in triduo mortis.

3. p. q. 50. ar. 2. & 3. o. & 3 c. 1. 6. q. 5. ar. 3. o. & op° 60. ar. 56. c. 6.

Respondeo dicendum, quòd in Christo fuerunt tres substantiæ unitæ: scilicet corpus, anima, & diuinitas. Sed corpus & anima fuerunt unita, non solum in unam personam: sed in unam naturam. Diuinitas autem in natura quidem non potuit uniri nec animæ nec corpori, quia cum sit perfectissima natura non potest esse pars alicuius naturæ. Sed fuit unita corpori & animæ in persona: in morte autem separata fuit anima à corpore: alioquin non fuisset uera mors Christi: de cuius ratione est quod separetur anima à corpore, quod per animam uiuificatur: sed diuinitas non fuit separata nec ab anima, nec à corpore: quod patet ex simbolo fidei: in quo de filio Dei dicitur, quod sepultus est & descendit ad inferos, corpore autem iacente in sepulchro & anima ad inferos descendente, non attribuerentur ista filio Dei, nisi hæc duo essent ei copulata in unitate hypostasis uel personæ. Et ideò de Christo in triduo mortis dupliciter loqui possumus. Vno modò quantum ad hypostasim, uel personam: & sic est idem numero simpliciter qui fuit. Aut quantum ad naturam humanam. Et hoc dupliciter, vno modo quantum ad totam naturam, quæ humanitas dicitur, & sic Christus non fuit homo in triduo mortis: vnde nec

art. 42. ad 1.

idem homo, sed eadem hypostasis. Aut quantum ad partem humanæ naturæ: & sic anima quidem fuit omnino eadem numero, eo quod non est transmutata, secundum substantiam, corpus vero fuit idem numero secundum materiam: sed non secundum formam substantialem quæ est anima: unde non potest dici quòd simpliciter fuerit idem numero: quia quælibet differentia substantialis excludit idem simpliciter: animatum autem est differentia substantialis, & ideò mori est corrumpi: non alterari tantum: nec iterum potest dici quòd simpliciter non sit idem uel aliud, quia non est secundum totam substantiam non idem aut aliud.

Dicendum est ergo quod fuit secundum quid idem, secundum quid non idem. secundum materiam enim idem, secundum formam verò non idem.

ar. 1 & 3. p. ... ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo est nomen naturæ, sed filius est nomen hypostasis: & ideò magis in triduo mortis, Christus potest dici filius hominis quàm homo.

Ad secundum dicendum, quod similitudo non attenditur ibi quantum ad omnia: sed solum quantum ad occupationem. Nam Christus fuit mortuus in corde terræ: non autem Ionas in uentre ceti.

ARTICVLVS II.

Vtrum alia passio Christi sine morte suffecisset ad redemptionem humani generis.

24
3. p. q. 46. ar. ... & p. u. & 4.

CIRCA secūdū sic proceditur. Videtur quod alia passio Christi non suffecisset ad redemptionem humani generis sine morte. Dicit enim Apostolus ad Galat. 2. Si ex lege est iustitia, ergo Christus mortuus est gratis, idest inutiliter & sine causa. Sed si alia passio sufficeret, Christus gratis mortuus esset: sed hoc habet Apostolus pro inconuenienti: ergo alia passio Christi nō suffecisset ad redemptionem humani generis.

¶ 2 Præterea. Illud enim dicitur, quòd iusto precio comparatur. Sed iustum precium pro peccato primi parentis, quo uenditum est in seruitutem genus humanū esse non potuit aliud quàm uita Christi, quæ ualet omnium hominum uitas, quia per illud peccatum priuauit. Nam per peccatum primi hominis mors in omnes introiuit, ut dicitur ad Romanos quinto: ergo non potuisset humanum genus redimi per aliam passionem Christi absque morte.

¶ 3 Præterea. Gregorius dicit in tertio Moralium, quòd nisi Christus mortem indebitā suscepisset, nequaquàm nos à morte debita liberaret, ergo passio alia non suffecisset ad liberationem humani generis sine morte.

¶ 4 Præterea. Apostolus dicit ad Hebræos decimo, quòd Christus una oblatione consummauit in æternum sanctificatos, & ideò non est locus secundæ oblationi. Sed manifestum est quod Christus ante mortem multas passiones sustinuit esuriens, laborans, consputus & flagellatus. Si ergo istæ passiones suffecissent, non obtulisset seipsum ad mortem, obtulit autem seipsum hostiā Deo pro peccatis nostris, ut dicitur ad Ephes. quinto, & hoc per mortem: ergo passio Christi absque morte non suffecisset.

Sed contra. Iniuria, uel passio alicuius, mensuratur ex dignitate personæ. Maiorem enim iniuriam patitur Rex si percutiatur in facie, quàm aliqua priuata persona, sed dignitas personæ Christi est infinita: quia est persona diuina, ergo quælibet passio eius suffecisset ad redemptionem humani generis, etiā sine morte.

¶ 5 Præterea. Bernard. dicit. Quòd minima gutta sanguinis Christi suffecisset ad redemptionem humani generis: potuisset autem aliqua gutta sanguinis Christi effundi sine morte: ergo etiam sine morte potuisset per aliquam passionem humanum genus redimere.

op. 53.

Respondeo dicendum, quòd ad emptionem duo requiruntur: scilicet quantitas precij, & deputatio eius ad aliquid emendum. Si enim aliquis det pretium non æquiualens ... alicuius rei, non dicitur esse simpliciter emptio, sed partim emptio, partim donatio, puta si aliquis emat librum ... ualentem uiginti libras pro decem libris, partim emptio ... & partim sibi daretur. Rursus si daret etiam maius pretium, & nō deputaret ad emendum: non diceretur emere ... ergo loquamur de redemptione humani generis quantum ad quantitatem precij, sic qualibet passio Christi etiam sine morte suffecisset ad redemptionem humani generis propter infinitam dignitatem personæ, & sic procedunt duæ ultimæ rationes. Si autem loquamur quantum ad deputationem precij ... dicendum est. quòd non sunt deputatæ ad redemptionem humani generis à Deo patre & Christo aliæ passiones Christi absque morte. & hoc triplici ratione. Primo quidem ... redemptionis humani generis non solum esset infinitum ualore sed etiam esset eiusdem generis: ut scilicet nos de morte per mortem redimeret. Secundo, ut mors Christi non solum esset precium redemptionis, sed etiam exemplum uirtutis, ut uidelicet homines nō timerent pro ueritate mori. Et has duas causas assignat Apostolus ad Hebræos secundo, dicens, Vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, quantum ad primum. Et liberaret eos qui timore mortis per totam uitam obnoxij erant seruituti, quantum ad secundum. Tertio, ut mors Christi esset etiam sacramentum salutis dum nos uirtute mortis Christi morimur peccato, & carnalibus concupiscentijs, & proprio affectui: & hæc causa assignatur ... tertio:

3. p. q. 46. ar. ... & 3. ... 6. q. 1.

uerdo: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, uiuificatos autem spiritu, & ideò humanum genus non esset redemptum per aliam passionem absque morte Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non sine causa deputata est mors Christi ad redemptionem humani generis: quamuis minor passio sufficere potuisset: vt dictum est.

Ad secundũ dicẽdum, quòd Christus, non soluendo vitam suã: sed etiam quamcunque passionem patiendo sufficiens pretiũ exoluisset pro redẽptione humani generis, si minor passio ad hoc diuinitus deputata fuisset & hoc propter infinitam dignitatem [illegible] Christi, vt dictum est.

A[illegible] rationes procedunt ex hoc quòd aliæ passiones Christi non fuerunt deputatæ ad hoc, quòd per eas absq; morte Christi [illegible] humanum genus.

QVAESTIO II.

DEINDE quærebatur de Angelis.

¶ Et primo quantum ad compositionem ipsorum.

¶ Secundo quantum ad tempus motus ipsorum.

Circa primum quærebantur duo.

¶ Primo vtrum Angelus substantialiter sit compositus ex essentia & esse.

¶ Secundò, vtrùm in Angelo sit aliud suppositum & natura.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angelus componatur ex essentia & esse.

25 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Angelus substantialiter componatur ex essentia & esse. Essentia enim Angeli [illegible] Angelus, quia quidditas simplicis est ipsum simplex. Si ergo Angelus componeretur ex essentia & esse, componeretur [illegible] & alio: hoc autem est inconueniens. Non ergo substan[illegible] componitur ex essentia & esse.

¶ [illegible] Nullum accidens cadit in substantialem compositionem substantiæ. Sed esse Angeli est accidens, propterea [illegible] secundum [illegible] in lib. de trinitate, quod esse nõ [illegible] veritas: ergo Angelus non est [illegible] compositus ex essentia & esse.

S[illegible] in commento libri de causis, quòd intelligentia [illegible] Angelum, habet essentiam & esse.

Respondeo [illegible], quòd dupliciter aliquid de aliquo prædicatur. Vno modo essentialiter. Alio modo per participationem. Lux enim prædicatur de corpore illuminato participatiue. [illegible] si esset aliqua lux separata, prædicaretur de ea essentialiter. Secundum ergo hoc dicendum est quòd eos prædicatur de [illegible] eo quòd esse diuinum est esse subsistens & [illegible] De qualibet [illegible] creatura prædicatur per participationem. [illegible] creatura est suum esse sed est habens esse. [illegible] essentialiter, quia est ipsa bonitas, creaturæ [illegible] bonæ per participationem: quia [illegible] vnumquodque enim inquantum est, bonum est: [illegible] Aug. in primo de doctrina Christiana, quod in[illegible] boni sumus: quandocunque autem aliquid [illegible] de altero per participationem oportet ibi aliquid [illegible] participat, & ideò in qualibet creatura est aliud [illegible], quæ habet esse: & ipsum esse eius: & hoc est quod [illegible] lib. de Hebdomad. Quod in omni eo quod est [illegible] est esse & quod est. Sed sciendum est quòd aliquid [illegible] patur dupliciter. Vno modo quasi existens de sub[illegible] participans, sicut genus participatur à specie. Hoc autẽ [illegible] non participatur à creatura. Id enim est de substãtia rei, [illegible] in eius diffinitione. Ens autem non ponitur in diffinitione [illegible], quia nec est genus nec differentia, vnde participatur [illegible] ut aliquid nõ existens de essentia rei. Et ideò alia quæ[illegible] est, an est, & quid est, vnde cum omne quod est præter essentiam rei dicatur accidens, esse quod pertinet ad quæstionẽ an est, est accidens, & ideo Commentator dicit in quinto Metaphysicæ [illegible] quod ista propositio Sortes est, est de accidentali prædicato [illegible] secundum quod importat entitatem rei, vel veritatem [illegible] verum est quòd hoc nomen ens secundum quòd [illegible] cui competit huiusmodi esse, sic significat essentiam [illegible], & diuiditur per decem genera, non tamen vniuocè [illegible] eadem ratione competit omnibus esse Sed substantiæ [illegible] per se, alijs autem aliter. Si ergo in Angelo est compositio ex essentia & esse, non tamen est compositio sicut ex [illegible] substantiæ, sed sicut ex substantia: & eo quod adhæret substantiæ.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd aliquando ex his quæ simul iunguntur relinquitur aliqua res tertia, sicuti ex anima & corpore constituitur humanitas: quæ est homo, vnde homo componitur ex anima & corpore. Aliquando autem ex his quæ simul iunguntur non resultat res tertia, sed resultat quædam ratio composita, sicut ratio hominis albi resoluitur in rationem hominis & in rationem albi: & in talibus aliquid componitur ex seipso & alio: sicut album componitur ex eo quod est albũ: & ex albedine.

¶ Ad secundum dicendum, quòd esse est accidens: non quasi per accidens se habens, sed quasi actualitas cuiuslibet substantiæ, vnde ipse Deus qui est sua actualitas est suum esse.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Angelo sit aliud suppositum à natura?

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd in Angelo idem sit suppositum & natura. In his enim quæ sunt cõposita ex materia & forma differt suppositum & natura: quia suppositum addit supra naturam speciei materiam indiuidualem, quod non potest esse in Angelo: si Angelus non sit compositus ex materia & forma: ergo in Angelo non differt suppositum & natura. Sed dicebat quòd suppositum in Angelo differt à natura inquantum suppositum intelligitur vt habens esse: non autem natura. 26

¶ 2 SED CONTRA. Sicut esse non ponitur in diffinitione naturæ: ita non poneretur in diffinitione suppositi, vel singularis: si suppositum vel singulare diffiniretur, ergo suppositum per esse a natura non differt. Nullo ergo modo differunt suppositum & natura.

SED CONTRA, In omnibus creaturis, natura constituit suppositum. Sed nihil constituit seipsum, ergo in nulla creatura est idem suppositum & natura.

RESPONDEO dicendum, quòd ad huius quæstionis intelligentiam, oportet considerare quid sit suppositum & quid natura. Natura autem quamuis multipliciter dicatur: tamen vno modo dicitur natura ipsa substantia rei: vt dicitur in quinto Metaphysi. 5. (Topico capite quinto) secundum quòd substantia significat essentiam, vel quidditatem rei, vel quid est. Illud ergo significatur nomine naturæ, prout hic loquimur de natura, quod significat diffinitio, vnde Boetius dicit in libro de duabus naturis, quòd natura est unũquodque informans specifica differentia, differẽtia enim specifica est cõpletiua diffinitionis. Suppositum autem est singulare in genere substantiæ quod dicitur hypostasis vel substantia prima: & quia substantiæ sensibiles compositæ ex materia & forma sunt magis nobis notę: ideò in eis primo videamus quomodo se habet essentia vel natura ad suppositum.

Dicunt autem quidam, quòd forma partis est idem cũ forma totius: quæ dicitur essentia, vel natura secundum rem, sed differt sola ratione, nam forma partis dicitur inquantum facit materiam esse in actu, forma autem totius, inquantum constituit speciem, sicut anima dicitur forma partis inquantum facit corpus esse in actu, & similiter dicitur anima forma totius, inquantum constituit speciem humanam, & sic dicitur humanitas, & secundùm hoc in rebus cõpositis ex materia & forma natura est pars suppositi. Nam suppositum est indiuiduum cõpositum ex materia & forma, vt dictum est. Sed prædicta positio non videtur esse vera, quia ut dictum est, natura, vel essentia dicitur id quod significat diffinitio. Diffinitio autem in rebus naturalibus non solum significat formam, sed etiam materiam, vt dicitur in 6. Metaphysico. (T. cap. 2.) Nec potest dici quòd materia ponatur in diffinitione rei naturalis sicut non existens de essentia eius, hoc enim est proprium accidentis vt diffiniatur per aliquid quod non est de essentia eius, scilicet per subiectum. & ideò habet essentiam incompletè, vt dicitur in 6. Metaphysi. (T. c. 4.) Relinquitur ergo quod in rebus compositis ex materia & forma, essentia et natura nõ sit sola forma, sed compositum ex materia & forma. Restat ergo considerandum cum suppositum, vel indiuiduum naturale sit compositum, vel indiuiduum naturale sit compositum ex materia & forma, vtrùm sit idem essentiæ, vel naturæ. Et hanc quæstionẽ mouet Philosophus in 7. Metaphysico. (T. commen. 21.) ubi [illegible] vtrum sit idem vnumquodque & quod quid est eius, & determinat quòd in his quæ dicuntur per se, idem est res & quod quid est, in his autem quæ dicuntur per accidens, non est idẽ. Homo enim nihil est aliud quàm quod quid est hominis. Nihil enim aliud significat homo, quàm animal gressibile bipes. Sed res alba non est idem omnino ei quod quid est album, scilicet

Marginal notes, right column: ver. [illegible] ar. 1. ad 6. — 1. p. q. 3. ar. 3. c. & 3. p. q. 17. 1. ca. & 1. d. 5. art. 1. c. — Natura dupliciter dicitur. 1. p. q. 29. ar. 1. ad 4. 5. p. q. 2. ar. 1. & 2. 12. c. — Cõm. opi. — ar. [illegible] ad 4. & cõtra 4. c. 80. art. 42. ad 1. 1 p. q. 3. art. 3. c. 2. ad 3. 1. q. 19. ar. 2. ad 3. p. q. 9. art. 1. ad 6.

scilicet significatur nomine albi. Nam album nihil significat, nisi qualitatem, vt dicitur in prædicamentis, res autem alba est
1.p.q.3.ar.
ti.3.&q.
substantia habens qualitatem. Secundum hoc ergo cuicunque
58.1.p.q.3
ar.3.o.
potest aliquid accidere, quod non sit de ratione suæ naturæ, in eo differt res, & quod quid est siue suppositum, & natura: nam in significatione naturæ includitur solum id quod est de ratione speciei, suppositum autem non solum habet hæc quæ ad rationem speciei pertinēt, sed etiam alia quæ ei accidunt, & ideo suppositum signatur per totum, natura autem siue quidditas, ut pars formalis. In solo autem Deo non inuenitur aliquod accidens, præter eius essentiam, quia suum esse est sua essentia, vt dictum est, & ideo in Deo est omnino idem suppositum & natura. In Angelo autem non est omnino idem quia aliquid accidit ei præter id quod est de ratione suæ speciei, quia & ipsum esse angeli est præter eius essentiam, seu naturam, & alia quædā ei accidunt quæ omnino pertinent ad suppositum, non autem ad naturam.
1.p.q.50.
ar.6.o.

G Ad primum ergo dicendum, quòd non solum in compositis ex materia & forma inuenitur aliquod accidens præter essentiam ipsius speciei, sed etiā in substantijs spiritualibus, quæ non cōponuntur ex materia & forma. Et ideo in vtrisq; suppositum non est omnino idem quod ipsa natura. Hoc tamē est aliter & aliter in vtrisque. Dupliciter autem aliquid accipitur vt accidens præter rationem rei. Vno modo, quia non cadit in diffinitione significante essentiam rei: sed tamē est designatiuū vel determinatiuum alicuius essentialium principiorum: sicut rationale accidit animali vtpotè præter diffinitionem eius existens, & tamen est determinatiuum essentiæ animalis: vnde est essentiale homini & de ratione eius existens. Alio modo accidit aliquod alicui, quia nec est in eius diffinitione: nec est determinatiuum alicuius essentialium principiorum: sicut albedo accidit homini. His ergo quæ sunt composita ex materia & forma accidit aliquod præter rationem speciei existens vtroque modo. Cùm enim de ratione speciei humanæ sit quod compona(tur) ex anima & corpore, determinatio corporis & animæ est præter rationem speciei, & accidit homini inquantum est homo, quod sit ex hac anima & ex hoc corpore. Sed hoc conuenit per se huic homini, de cuius ratione esset, si diffiniretur, quod esset ex hac anima & ex hoc corpore: sicut de ratione hominis communis est, quod sit ex anima & corpore. Accidunt etiam compositis ex materia & forma præter rationem speciei, multa alia quæ non sunt determinatiua essentialium principiorum. Substantijs verò immaterialib. creatis accidunt quidem aliqua præter rationē speciei, quæ non sunt determinatiua essentialium principiorū, vt dictum est non tamen accidunt eis aliqua quæ sunt determinatiua essentiæ speciei: quia ipsa natura speciei non indiuiduatur per materiam: sed per seipsam, ex hoc quod talis forma non est nata recipi in aliqua materia: vnde per seipsam non est multiplicabilis, neque prædicabilis de pluribus: sed quia non est suū esse, accidit ei aliquid præter rationem speciei: scilicet ipsum esse & alia quædam quæ attribuuntur supposito & non naturæ, propter quod suppositum in eis non est omninò idem cum natura.
1.p.q.3.ar.
ti.1.ad 1.
ar.3.c.&
q.85.ar.1.
ad 2.
3.p.q.77.
ar.2.c.ad
2.
1.p.q.3.ar
tic.3.1.q.
29.artic.2.
ad 3.
H

Ad secundum dicendum, quòd non omne quod accidit alicui præter rationem speciei est determinatiuum essentiæ ipsius: vt oporteat illud poni in ratione eius: sicut dictum est. & ideò licet ipsum esse non sit de ratione suppositi: quia tamē pertinet ad suppositum & non est de ratione naturæ, manifestum est quod suppositum & natura non sunt omninò idem in quibuscunq; res non est suum esse.

Ad illud verò quod in cōtrarium obijcitur dicendum quod natura dicitur constituere suppositum, etiam in cōpositis ex materia & forma: nō quia natura sit vna res: & suppositum alia res. Hoc enim est secundum opinionem dicentium, quod natura speciei sit forma tantum: quæ constituit suppositum: sicut totū: sed quia secundum modum significandi natura significatur vt pars ratione supradicta. suppositum vero vt totum, natura significatur, ut constituens: & suppositum ut constitutum.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS V.

Vtrùm tempus mouens creaturam spiritualem, & mensurans temporalem sit idem.

27
1.d.27.q
4.art.3.o
2.d.2.q.1
art.1.o.3.

DEINDE quæsitum est de tempore, per quod Deus mouet creaturam spiritualem secundum Aug. vtrum sit idē cum tempore quod mensurat motus corporalium rerum. Et videtur quod sic, quia neque Augu. diuersitatem hanc temporum assignat neque aliquis Philosophus. Vanum ergò uidetur hanc diuersitatem temporum assignare.
I

¶ 2 Præterea, Omne quod est inquantum est, unum est, Si ergo non sit unum tempus: sed diuersa non erit ens quod est inconueniens: Oportet ergo ponere vnum tempus tantum.
p.q.10.ar.
5.ad 1.o.
pus 36.c.4

Sed contra Tempus quo mensurantur corporales motus est numerus motus primi cœli: secundum Philosophum in 4. Physic. (T.c.98.) Sed tempus per quod mouentur Angeli non habet aliquem ordinem ad motum ergo illud tempus est aliud à tempore corporalium rerum.
Philoso.

¶ Præterea Perpetuo & corruptibili nihil est commune, nisi secundum nomen: ut dicitur in 10 Meta. (T.c.26) sed Angeli sunt perpetui: corpora autem sunt corruptibilia non ergo idē tempus est vtrorumque.

Respondeo dicendum, quod sicut August. dicit in 11. de ciuitate Dei. Tempora non fuissent, nisi creatura fieret: quæ aliquid aliqua motione mutaret: cuius mutationis cum aliud atq; aliud quæ simul esse non possunt, cedit atque succedit: sequitur tempus ex quo accipitur, quod etiam philosophus dicit in 4. Physico. (T.c.97.) quòd oportet loqui de tempore secundum rationem motus. nam tempus est numerus motus secundum prius & posterius. Omnes ergo motus qui possunt mensurari vna mensura, habent unum tempus. Si qui uerò motus sunt qui non possunt una mensura mensurari, necesse est quòd eorū sit diuersum tempus. Cùm autem mensura sit homogenea mensuratæ, ut dicitur in 10. Metaphi. manifestū est quòd omnia quæ sunt unius generis, possunt habere unam mensuram communem, non autem quæ sunt generum diuersorum. Omnes autē motus continui conueniunt in uno genere, inquantum sunt commensurabiles, & ideò possunt habere unam mensurā communem, mensurantur. n. omnes simplicissimo modo sui generis, s. uelocissimo motu primi cœli. unde omnium motuum continuorum, potest esse unum tempus commune, quod quidem tempus licet uideatur esse secundum genus de numero discretorum, quia est numerus hac uni rerum continuatum, scilicet motuum, fit & ipsum cōtinuum, sicut decem simpliciter dictū est aliquid discretum, Sed decem ulnæ panni, est aliquid continuum, discretorum autem & cōtinuorum non potest esse una mensura communis, cum sint diuersorum generum, inquantum sunt mensurabilia, & ideò necesse est, si sint aliqui motus non continui, quòd tempus eorum aliud sit à motu quo mensurantur motus continui manifestum est autem quod motus spiritualium creaturarū, de quibus Augustinus loquitur, dicēs creaturam spiritualem moueri per tempus & non per locum, non sunt motus continui, sed uicissitudines quędam discretę Dicit enim quod per tempus mouetur animus, uel reminiscendo quod oblitus erat, uel discendo quod nesciebat, uel uolendo quod nolebat unde manifestum est, quòd cum tempus non habeat continuitatem, nisi ex motu, quòd tale tempus non est cōtinuum, & quod est aliud à tempore corporalium rerum.
Ph[illegible]
H
Augus.
I

Ad primum ergo dicendum, quod Aug. ex ipsa differentia motuum, dat intelligere differentiam temporum
ar.5.ad
15. [illegible]
q. [illegible]
p. [illegible] ar
ue 3.o.&
ma.q.1.
ar. [illegible]
3. [illegible] 2.q.
ar.1.ad 4.

Ad secundum dicendum, quòd eo modo aliquid est unum quo est & dicitur esse, quod enim dicitur esse secūdum speciē, est unum specie, non autem unum numero, vnde non sequitur si sint plures homines, quòd non sit homo, & similiter non sequitur si sint plura tempora: quòd non sit tempus.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum de homine.
¶ Et primò quantùm ad uirtutes.
¶ Secundò quantùm ad peccata.
¶ Tertiò quantum ad pœnas. Circa uirtutes autem fuit quæsitum & quantùm ad res diuinas. & quantùm ad res humanas.
K
¶ Quantum ad res diuinas, quæsita sunt tria.
¶ Primò circa fidem: utrùm aliquis teneretur credere. Christo uisibilia miracula non facienti.
¶ Secundò circa fidei sacramentum: utrum paruuli Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus.
¶ Tertio circa decimas, quæ debentur ministris sacramento: & utrùm aliquis propter consuetudinem possit excusari, ne decimas soluat.

ARTICVLVS VI

Vtrùm homines credere debuissent Christo non facienti visibilia miracula.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd si Christo nō faceret uisibilia miracula, homines credere nō tenerentur. 25
ar.28.3.p.

Quicunque

q. 43. ar. 1. & 4 & op. fo. ar. 12. de [illegible] mi racu[illegible].

Qu[illegible] non facit hoc ad quod tenetur peccat. Sed si ho[illegible] te[illegible]erent Christo miracula non facienti, non peccar[illegible] n. ipse Io. 15. Si n. opera non fecissem in eis quæ n[illegible] fecit, peccatum non haberent. & loquitur de pecca to [illegible] secundum Aug. ergo Christo si non fecisset miracu[illegible] [illegible]es credere non tenerentur.

¶ 3 Præterea, [illegible] non potest mutare legē, nisi leg[illegible] lator uel eo su[illegible] pe[illegible] Christus prædicabat quædam quę u[illegible]debantur p[illegible] ti[illegible] ea[illegible] ueteris legis abolitionem: sicut quòd cibi non coinquinauerant hominem: & quòd liceret in sabbato operari. Si er g[illegible] non probasset se esse legislatorem non fuisset ei credendū. S[illegible] [illegible]ter non potuisset nisi per miracula: cum legislatorē [illegible] a [illegible]acula præcesserint: ergo Christo non est credendum ni[illegible] [illegible]racula fecisset.

Se[illegible] contra, magis obligantur homines ad credendum visibi h[illegible] signis. Sed licet Christus miracula non fecisset: ipse tamen v[illegible] Deus existens, prima ueritas erat. ergo etiam si miracula n[illegible] fecisset, adhuc erat ei credendum.

Præterea, gratia vnionis est maior quam gratia gratum facien[illegible] per adoptionē. Sed miracula non sufficiētes probant gra tu[illegible] gratum faciētē: quia ut habetur Mat. 7. his q Christo in iu d[illegible]o dicent. Domine in nomine tuo uirtutes multas fecimus: te[illegible] [illegible]odebitur: non noui vos: ergo multò minus miracula suf fi[illegible] ad probandum gratiam unionis. Si ergo sine miracu l[illegible] Christo homines credere non tenerentur, neque etiam mi r[illegible] factis tenebantur credere dicenti se esse Deum: quod pa te[illegible] esse falsum.

Matth.

Respondeo dicendum, q nullus tenetur ad hoc quod est su[illegible] [illegible] suas: nisi per hunc modum quo sit sibi possibile, crede[illegible] [illegible]tem est super potentiam hominis naturalem: vnde ex do[illegible] [illegible] prouenit: secundum illud Apostoli ad Ephesios 2. Gra[illegible] [illegible] saluati estis per fidem: & hoc non ex nobis, Dei enim donū est & ad Philippenses 1. dicit. Vobis datum est non solum ut in [illegible] credatis sed ut pro ipso patiamini. Homo ergo tenetur [illegible] ere se[illegible] [illegible]oc, q adiuuatur à Deo ad credendum. Adiu[illegible] [illegible]tem à Deo aliquis ad credendum tripliciter. Primò q[illegible] [illegible] ce[illegible] [illegible]orem uocationem de qua dicitur Ioannis 6. Om[illegible] [illegible] a [illegible] patre & didicit, venit ad me. & ad Ro. 8. Quos p[illegible]destin[illegible] & vocauit. Secundò per doctrinam & prædi cationem [illegible]: secundum illud. Apostoli ad Ro. 10. Fi[illegible]es ex a[illegible]d[illegible] [illegible]tus autem per uerbum Christi. Tertiò per exte[illegible] [illegible]ora miracula, vnde dicit 1. Corinthiorum decimoquar[illegible] [illegible] data [illegible] infidelibus: vt scilicet per ea prouocentur ad h[illegible] [illegible] Christus visibilia miracula non fecisset, ad h[illegible] [illegible] attrahendi ad fidem: quib. homi nes acq[illegible] [illegible] tenerentur. Tenebantur enim homines crede re a[illegible]ctori legis & prophetarum. Tenebātur etiam interiori uo [illegible]oni non resistere: sicut [illegible] de se dic[illegible] Dominus Deus ape [illegible] autem: ego autem non contradico, retrorsum non [illegible] quinquagesimo, sicut de quibusdam dicitur Act. 7. [illegible] semper [illegible] restitistis.

22. q. [illegible] a. 4 d [illegible] q. 4. & q. 2.

A[illegible] PR[illegible]M[illegible]M er[illegible] [illegible] dicendum, q inter illa opera quæ Chri[illegible] [illegible] connumerari etiam debet uocatio in[illegible] [illegible] attraxit: sicut Gregorius dicit [illegible] [illegible] per misericordiam Magda etiam [illegible] [illegible] per clementiam suscep[illegible] Annumera[illegible] [illegible] doctrinæ: eum etiam ipse di[illegible]. Si non ue[illegible] [illegible] eis non fuissem, peccatum non haberent.

A[illegible] dicendum, quòd Christus poterat se ostende[illegible] [illegible]slatorem, non solum faciēdo uisibilia miracula, sed [illegible] auctoritatem scripturæ: & per interiorem instinctū.

A[illegible] dicendum, quòd interior instinctus quo Chri st[illegible] [illegible] se manifestare sine miraculis exterioribus pertin[illegible] [illegible]tem primæ ueritatis: quæ interius hominem illu[illegible] [illegible].

[illegible] dicendum, q miracula visibilia fiūt uirtute di[illegible] [illegible] confirmationem uirtutis fidei: vnde dicitur Marci ul[illegible] [illegible] Apostoli, q prædicauerunt ubiq; Domino cooperan[illegible] [illegible]em confirmante, sequentibus signis. Non autem fi[illegible] [illegible] ad demonstrandum gratiam eius per [illegible] fiunt & ideò potest contingere q aliquis gra[illegible] [illegible] non habens miracula faciat: sed hoc c[illegible] q aliquis falsam doctrinā annunciās, uera mi[illegible] [illegible] uirtute diuina heri nō possunt. Sic. n. Deus [illegible] esset, q est impossibile. Cum ergo Christus se fi[illegible] [illegible] dicere, & æqualem Deo, hanc eius doctrinam com[illegible] [illegible] quæ faciebat & ideò ostendebatur Chri[illegible] [illegible] miracula quæ faciebat esse Deus. Petrus a[illegible] licèt eadē uel maiora miracula faceret, non probabatur esse Deus: sed p ea[illegible] [illegible]batur, q Christus esset Deus: quia Petrus non p[illegible] d[illegible] [illegible] Iesum Christum esse Deum.

Mar.

ARTICVLVS VII.

Vtrum pueri Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus.

AD secundum sic procedebatur. Videtur q pueri Iudæorū sint baptizandi inuitis parentibus. Maius enim est uinculum matrimoniale quàm ius paternæ potestatis, quia paterna potestas potest per hominem solui, cùm filiusfamilias emancipatur, uinculum aūt matrimoniale non potest solui per hominem, secundum illud Mat. 19 Quos Deus coniunxit, homo nō separet, sed propter infidelitatem soluitur uinculum matrimoniale. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. [illegible]. q si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti est subiectus frater aut soror in huiusmodi, & canon di. q si coniunx infidelis non vult cohabitare sine contumelia creatoris, quod alter coniugum non debet ei cohabitare: ergo multò magis propter infidelitatem tollitur ius paternæ potestatis: sic ergo infideles Iudæi non habent ius paternæ potestatis in suos filios. Possunt ergo eorum filij baptizari eis inuitis. 29 ar. 29. 22. q. 19 a. 12. & 3. q. 1. 6 a. 10. o. 8, ar. 49. Paulus.

¶ 2 Præterea, Magis debet homini subueniri contra periculū mortis æternę, quàm contra periculum mortis temporalis. Sed si aliquis uideret hominem in periculo mortis temporalis, & ei non ferret auxilium, peccaret. Cum ergo pueri Iudæorū & aliorum infidelium sint in periculo mortis æternæ, si parentibus relinquantur qui eos in sua infidelitate informant, uidetur q sint eis auferendi & baptizandi, & in fide instruendi.

¶ 3 Præterea, Filij seruorum sunt serui & in potestate dominorum. Sed Iudæi sunt serui regum & principum. ergo & filij eorum. Reges ergo & principes habent potestatem de filijs Iudæorum facere quod uoluerint Nulla ergo esset iniuria, si baptizarentur inuitis parentibus.

¶ 4 Præterea, Quilibet homo magis est Dei à quo habet animam, quàm patris carnalis, à quo habet corpus. Non est ergo iniustum si pueri Iudæorum carnalibus parentibus auferātur, & Deo per baptismum consecrentur.

¶ 5 Præterea, Baptismus est efficacior ad salutem, quàm prędicatio, quia per baptismum statim tollitur peccati macula & reatus pœnæ, & aperitur ianua cœli. Sed si periculum sequatur ex defectu prædicationis, imputatur ei qui non prædicauit, ut habetur Eze. 3 & 33. De eo qui uidet gladium uenientē, & non insonuerit tuba: ergo multò magis si pueri Iudęorum damnētur propter defectum baptismi, imputatur ad peccatum eis, q potuerunt baptizare & non baptizauerunt.

Sed contra. Nemini facienda est iniuria. Fieret autem Iudęis iniuria, si eorum filij baptizarentur eis inuitis. quia amitterēt ius paternæ potestatis in filios iam fideles: ergo eis inuitis non sunt baptizandi.

Respondeo dicendum, quòd maximam authoritatem hēt ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda: quia & ipsa doctrina catholicorum doctorum ab ecclesia authoritatem habet: ut de magis est standum consuetudini ecclesiæ, uel authoritati Aug. uel Hie. uel cuiuscunq; doctoris. Hoc aūt ecclesię usus nunquam habuit, q Iudęorum filij inuitis parentibus baptizarētur, quamuis fuerint retroactis tēporib. multi catholici principes potentissimi: vt Cōstātinus, Theodosius, & alij plures quib. familiares fuerūt sanctissimi Epi: ut Syluester Cōstātino, & Ambrosius Theodosio q nullo mō prætermisissent ab eis impetrare, si hoc esset consonū rōni & ideò periculosum uīr hanc assertionē de nouo inducere, vt pter cōsuetudinem in ecclesia hactenus obseruatā Iudęorū filij inuitis parentib. baptizentur. Et huius rō est duplex, una quidem propter periculum fidei. Si n. pueri nondum usum rationis habentes baptismum susciperent postmodum cum ad perfectā ætatē peruenirent, de facili possent à parentib. induci, ut relinquerent quod ignorantes susceperunt, quod uergeretur in fidei detrimentū. Alia uerò rō est, quia repugnat iustitię naturali. Filius enim naturaliter est aliquid patris: & primò quidem à parente non distinguitur secundum corpus, quandiu in matris utero cōtinetur. Postmodum uerò postquā ex utero egreditur antequā usum liberi arbitrij habeat, continetur sub paterna cura, sicut sub quodā spirituali utero, quādiu enim usum rōnis non habet puer, nō differt quantū ad ea q agit ab animali irrōnali. vñ sicut bos uel equ[illegible] iure gentiū uel ciuili est possessoris ut utatur eo cū uoluerit, sicut proprio instrumento, ita de iure naturali est q filius antequā habeat usum rōnis sit sub cura patris. vnde contra iustitiam naturalem esset, si puer antequam haberet usum liberi arbitrij à cura parentū [illegible]traharetur, uel de eo aliquid ordinetur inuitis parentib. Postquam aūt incipit habere usum liberi arbitrij [illegible] incipit esse [illegible] & potest q[illegible] ad ea [illegible] iuris diuini uel naturalis ubiq; si prouidere: & tūc est inducendus ad fidem. 22. q. 10. ar. 12. c.

ad fidem non coactione, sed persuasione: & potest etiam inuitis parentibus consentire fidei & baptizari: non autem antequam habeat vsum rationis. vnde de pueris antiquorum patrum dicitur, quod saluabantur in fide parentum: per quod datur intelligi, quòd ad parentes pertinet prouidere filijs de sua salute, præcipuè antequam habeant vsum rationis.

art. 125. ad 1. 3.p.q.60. a.4.ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in vinculo matrimoniali vterque coniugum habet vsum liberi arbitrij, & vterque potest inuito altero fidei assentire: sed hoc non habet locũ in puero antequam habeat vsum rationis, sed postquam habet usum rationis: tunc tenet similitudo si conuerti uoluerit.

3.p.q.68. a.10.ad 2.

Ad secundum dicendum, quòd à temporali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis: puta si aliquis à suo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum uiolenter eripere: vnde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturalis, quo filius est sub cura patris, vt eũ liberet à periculo mortis æternæ.

22.q.59. a.4.ad 3.

Ad tertium dicendum, quòd Iudæi sunt serui principium seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis uel diuini.

Ad quartum dicendum, quòd homo ordinatur ad Deum p rationem, per quam Deum cognoscere potest: vnde puer antequàm vsum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter subiacet, & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

Ad quintum dicendum, quod periculum quod sequitur ex prædicatione omissa, nulli imminet nisi ei cui est omnium prędicationis officium. vnde in Eze. præmittitur. Speculatorem dedi te filijs Israel: prouidere autem pueris infidelium de sacramentis salutis, pertinet ad parentes eorum: unde eis imminet periculum propter subtractionem sacramentorum, si eorum paruuli detrimentum patiantur.

30 22.q.87. a.1.& ar. 13. istius lib.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum propter consuetudinem aliqui deobligentur à iure reddendi decimas.

30 AD tertium sic procedebatur. Videtur quòd propter consuetudinem aliqui deobligentur à iure reddẽdi decimas. Magis enim est accipere decimas, quàm non dare. Sed propter consuetudinem in aliquibus terris aliqui milites accipiunt decimas, & hoc ab ecclesia toleratur: ergo multò magis propter cõsuetudinem aliqui deobligantur ut decimas non soluant, neque soluere teneantur.

ar. 193.c. F. & 12.q. 97.a.3.c. & 22.q. 79.art.2. ad 2.

Sed contra. Ius diuinum non aboletur per dissuetudinẽ. Sed decimæ debentur de iure diuino. ergo per dissuetudinem non aboletur ius reddendi decimas. Tenentur ergo homines reddere decimas contraria consuetudine non obstante.

Respondeo dicendum, quòd ea quæ sunt de iure positiuo, p dissuetudinẽ abolentur. Ea uerò quæ sunt à iure naturali, uel de iure diuino, nulla dissuetudine aboleri possunt. Nulla enim dissuetudine fieri potest, ut sit licitum furari uel mœchari. Est ergo considerandum ad propositam quæstionem, utrum dare decimas, sit de iure diuino uel de iure positiuo humano. Ius autem diuinum in nouo & ueteri testamento continetur. Et quidem non apparet in nouo testamento aliquod præceptum datũ de decimis soluendis in doctri. dico Euangelica: uel Apostolica. Quod enim dicitur Matthæi 23. de solutione decimarum, hoc oportuit facere & illa non omittere: & quòd dicit Pharisæus Luc. 18. Decimas do omnium quæ possideo, magis videtur ad statum ueteris testamenti pertinere quam obseruantiæ noui testamenti formam imponere. In ueteri autem testamento triplex genus præceptorum erat, quadam enim erant præcepta moralia: quædam iudicialia: quædã cæremonialia. Præcepta moralia sunt quæ sunt indita naturali rationi: ad quę homines omni tempore obligantur, ut honora patrem & matrẽ, non mœchaberis, non furtum facies, & similia. Præcepta autẽ iudicialia sunt per quæ iudicia exercebantur, putà si quis furaretur vnam ouem: redderet quatuor: & huiusmodi præcepta non sunt indita rationi naturali, non enim ratio naturalis habet, q ille qui furatur ouem magis reddat quatuor quàm tres uel unam. Sed tamen per huiusmodi præcepta determinatur morale pręceptum, habet enim ratio naturalis quòd ille qui furatur debeat puniri: sed quod tali pœna puniatur, hoc determinatur per præceptum iudiciale. Præcepta autem cæremonialia ueteris legis sunt quæ pertinent ad obseruantiam diuini cultus: & sunt ordinata ad figurandum aliquod futurum, sicut immolatio agni Paschalis figurabat occisionem Christi. Est ergo considerandum, utrum præceptum de decimis persoluendis,

Math. Lucas.

11. 12.q.90. a.30.& 4. 5.c.& 22. q.122.ar. 1.ad 2.

F sit morale, vel iudiciale, vel cæremoniale. Si .n. morale est, ad hoc omnes tenentur & omni tempore: nulla obstante cõtraria consuetudine: sed hoc non uidetur: quia ratio naturalis non d[ictat] magis q homo ministris Dei det decimam, quà u vn[decimam], uel nonam partem fructuum Si autem sit præcepti iudiciale, non tene[ntur] ad decimas dandas si ut non tenentur o[m]nes ad iudicandum secundum in lege [...] conscripta: q[uia] illa iudicialia præcepta sunt specialiter illi populo data cõ[gruen]tes conditionibus eius, non enim eadem omnibus expedi[unt]. Si autem sit præceptum cæremoniale, non solum non obliga[re]t: sed etiam obseruatum induceret in peccatum, peccaret. n[am] si quis agnum Paschalem immolaret: quia post aduentum ne[ce]ssitans, cessauerunt figuræ.

Dicendum est ergo sicut antiqui magistri dixerunt, q quædam præcepta legis sunt purè moralia, ut non occides, non furtum facies: quædam autem purè sunt cæremonialia, ut immolatio Paschalis agni & circuncisio, quædam autem sunt media

G secundum aliquid moralia, & secundum aliquid cæremonialia. sicut præceptum de obseruatione sabbati est morale quantum ad hoc quod aliquod tempus quieti deputetur ad uacandum diuinis. Hoc enim ratio naturalis habet, sed q dies septimana sit deputata, hoc est ex determinatione Dei propter aliquã figurã, unde hoc est cæremoniale. Sic ergo præceptum de decimis persoluendis, est quidem secundum aliquid morale, ut scilicet qui pro toto populo diuino obsequio uacãt stipendijs populi sustententur: sicut & qui in alijs officijs reipublicę seruiunt a populo sustentantur: & secũdum hunc modum proponitur hoc præceptum in nouo testamento, Dicit .n. dominus Mat. 10. Dignus est operarius cibo suo: & apostolus dicit 1. ad Cor. 6. Dominus ordinauit, ut qui euangelium enunciant, de euangelio uiuant: & qui altari deseruiunt, de altari uiuant. Sed quantum ad determinatum numerum decimę, non est de iure naturali

H neque est præceptum morale, sed est cæremoniale, inquantum refertur ad figurandum aliquid circa Christum: uel etiam est iudiciale secundum conuenientiam ad illum populũ, in quo quia erat multitudo ministrorum tali taxatione opus erat ad ministrorum Dei sustentationem. Sic ergo hoc commune q est prouidere ministris Dei in necessarijs uitæ, est de iure diuino, quasi morale præceptum & de iure naturali existens. Ad quemlibet autem principem qui potest leges condere, pertinet ius naturale commune per ius positiuũ determinare: nihil. n. est aliud ius positiuum, quàm determinatio iuris naturalis, sicut ius naturale habet q malefactor puniatur, sed q tali pęna puniatur, hoc determinatur per ius positiuum. Quia ergo ecclesia habet potestatem condendi legem in his quæ pertinent ad cultum Dei: potuit per ecclesiæ statutum taxari quantitas eorum quæ sunt danda ministris Dei à populo, & ut esset quædã consonantia noui & ueteris testamenti, statuit ecclesia ut taxatio ueteris testamenti seruaretur etiam in nouo. Vnde omnes

I tenentur ad decimas, uelint, nolint, posset autem ecclesia statuere, si causa subesset uel in maiori uel in minori numero: putá quod daretur octaua uel duodecima, sicut & q detur decima. Patet ergo q nulla consuetudo contraria soluit hominẽ ab obligatione reddendi decimas quia hæc obligatio fundatur supra ius diuinum, & supra ius naturale, unde semper tenentur homines reddere decimas, si ecclesia exigeret eam contraria consuetudine non obstante, & in terris in quibus est cõsuetudo, q decimæ soluantur. ipsa consuetudo quasi expostulat decimas. unde peccaret qui nõ redderet, sed in terris in quibus non est consuetudo communis q decimæ dentur, & ecclesia non petit, uidetur ecclesia remittere dum dissimulat: & ideo homines in terris illis non peccant decimas nõ dando. Durũ enim esset dicere, q omnes homines Italiæ & orientalium partium dãnarentur, qui decimas non soluunt. Et huiusmodi argumentum possumus ab apostolo accipere, qui cum deberent

K necessaria uictus ab his quibus prædicabat, tamen non accipiebat, nec tamen peccabat qui ei non dabant. alioquin malè cum eis egisset, non accipiendo: præsertim cum ipse dicat Act. 20. Non enim subterfugi quò minus annunciarem uobis omne consilium Dei. & ideò apostolus non exigebat quod [sibi] debebatur, ne daretur aliquod offendiculum euangelio, ut ipse ibi dicit. unde non bene facerent rectores ecclesiarum, si in terris illis decimas exigerent, in quibus non est consuetudo dari, si probabiliter crederent, quod ex hoc scandalum nasceretur.

Ad illud ergo quod in contrarium objicitur, dicendum q milites qui accipiunt decimas in aliquibus terris, non habent ius accipiendi decimas, hoc enim ius est spirituale debitum ministris Dei, unde nunc adire in laicam personam: sed sicut illæ temporales quæ à iure exiguntur ex cõcessione ecclesiæ datæ sunt aliquibus propter aliqua seruitia quæ fecerunt ecclesiæ: [...] & ecclesia pôtest mittere ipsos fructus q debentur p decimas: non tamen remittitur ius exigendi decimas; nec tollitur debitũ reddendi.

QVÆ-

QVAESTIO V.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad virtutes, [illegible] ma-ias.
[illegible] hoc [illegible] quæsita sunt duo.
¶[illegible] filius teneatur obedire parentib. carnalibus in [illegible].
¶S[illegible] venditor teneatur dicere emptori vitium rei venditæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantum ad omnia.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd filius teneatur obe[illegible] parentibus carnalibus quantum ad omnia. Dicitur [illegible] 21 [illegible] genuerit homo filium contumacem, & pro[illegible] qui non audiat patris aut matris Imperium, lapidibus [illegible] populus ciuitatis. Sed pœna talis non infligeretur, [illegible] peccaret non obediendo: ergo filij tenentur obe[illegible] carnalibus per omnia.

[illegible] præterea, Apostolus dicit ad Colossen. 3. Filij obedite paren[illegible] per omnia.

[illegible] eà, præcepta moralia affirmatiua, quamuis non ad [illegible] gent, tamen nunquam contrarium facere licet. Sed [illegible] morale affirmatiuum, est de honoratione paren[illegible] ergo non licet irreuerentem esse parēti: quod esset si eius [illegible] non obediretur, tenetur ergo filius in omnibus pa[illegible] re.

[illegible] contra. Non minus obediendum est patrib. spiritualib. [illegible] carnalib. sed magis, ut habetur per Apostolū ad Heb. 12. [illegible] spiritualib. non tenentur subditi obedire in indiffe[illegible] n. qui obedientiam profitentur, non tenentur [illegible] nisi in his quæ sunt secundum regulam. [illegible] dispensatione & præcepto: ergo nec pa[illegible] carna[illegible] filius tenetur in indifferentibus obedire.

[illegible] quòd cum obedientia prælato debea[illegible] debitum obedientiæ, ad quæ se extendit [illegible] autem pater carnalis sua prælationis in [illegible] quantum ad domesticam conuersatio[illegible] in domo, sicut rex in regno: vnde [illegible] tenetur obedire regi in his quæ pertinent ad gubernationem [illegible] etiam filij & alij domestici tenen[illegible] obedire patri familias in his quæ pertinent ad dispensatio[illegible] domus. [illegible] quantum ad morum disciplinam vnde [illegible] dicit [illegible] Heb. 12. Patres quidem carnis nostræ habui[illegible] & [illegible] reuerebamur eos: debet enim pater filio [illegible] educationem, sed & disciplinam: ut Philoso[illegible] ergo [illegible] tenetur obedire patri carnali, &

[illegible] cendum, quòd loquitur ibi Moyses de [illegible] ad disciplinam [illegible] Mo[illegible] contemnit, non essa[illegible] luxurix atque [illegible]
[illegible] dum, quod Apostolus dicit obedi en[illegible] parentibus per omnia, ad quæ se iur prælatio extendit.

[illegible] dicendum, quod non exhibet irreuerentiam [illegible] non obedit in his in quibus obedire non te[illegible].

ARTICVLVS X.

Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ emptori.

CIRCA [illegible] sum proceditur. Videtur quòd venditor nō [illegible] vitium rei venditæ emptori: quia secundū [illegible] tor & emptor se inuicem decipere possunt, [illegible] venditor rei venditæ uitiū [illegible] ergo non tenetur.

[illegible] quod leges non [illegible] secundum forum [illegible] Tullium in secundo [illegible] ergo lo[illegible] contrarium vitium: & ita etiam nō [illegible].

A Sed contra est quia secundum leges ciuiles si aliquis uendat animal morbidum tenetur de vitio: ergo tenetur dicere uitium emptori.

¶ Præterea Tullius dicit in lib. de officijs, q ad officium boni viri pertinet, ut dicat emptori illud per quo res minus uenderetur, huiusmodi autem est vitium rei venditæ: ergo venditor tenetur dicere emptori vitium rei venditæ.

Respondeo dicendum quòd aliquid pertinet ad bonum nostrū, ad quod tamen homines non tenentur, sicut ad bonum nostrum pertinet, q liberaliter aliena sua bona largiatur: quamuis ad hoc non teneatur. Sed aliquid pertinet ad bonum virtutis ad quod tenetur, scilicet quòd reddat alicui quod iustum est: nam actus iustitiæ est ut reddatur alicui, quod ei debetur. Et ideo vnusquisque venditor ad hoc tenetur, ut iustam venditionem faciat, non autem ut faciat venditionem liberalem, dimittens aliquid de precio iusto. Iustitia autem æqualitas quædam est,
B vt dicitur in 5. Ethicor. est ergo iusta uenditio quando preciū acceptum ab habente æquatur rei venditæ, iniusta autem si nō æquetur sed plus accipiat. Si ergo uitium rei uenditæ faciat rē minùs ualere, quàm preciū impositum ē venditore iniusta erit venditio, vnde peccat occultans uitium. Si autem non faciat rē minus ualere quàm precium impositum, quia fortè venditor minus precium imponit propter uitium: tunc non peccat tacēs uitium: quia uendicio non est iniusta: & fortè esset sibi damnosum, si uitium diceret, quia emptor vellet habere rem etiā pro minori precio quàm valeret. Liberaliter tamen faceret, si damnosum proprium contineret, ut satisfaceret uoluntati alterius licèt ad hoc non teneatur. Philo. 11. q. 77. artic. 1o.

Ad primum ergo dicendū, quòd per illud dictum legis, non habetur quòd licitum sit simpliciter uenditori decipere emptorē, & econuerso: sed dicitur aliquid esse licitum secundum legēs, quod per legem non punitur, sicut secundum legem ueterem licebat libellus repudij. 4. ad 25. q. 3. art. 1. q. 1. ca. 2. 12. q. 10.
C Ad secundum dicendum, quòd præcepta legis sunt ductiua ad perfectam virtutem: tamen actus perfectæ uirtutis non cadunt sub præcepto legis humanæ: sed prohibet quædam grauiora, ut gradatim homines retracti a malis per seipsos ad uirtutem exerceantur: permittit autem quædam minora peccata eis pœnam non infligens, quia sine his non facile inuenitur homo multitudo: & de talibus est deceptio, quæ est inter vendentes & ementes: quia plurimi sunt qui uolunt uili emere, & carè uendere: ut Augustin. dicit in lib. de trin. ar. 4. & ad 1. & 4. d. 3. q. 2. art. 2. q. 1. ar. 1o.

Ad illud uerò quod primo in contrarium obijcitur, dicendum quod illud intelligendum est, quando morbus pecoris facit pecu[illegible] minus valere quàm uendatur.

Ad secundum dicendum, quòd ea ratione Tullius dicit, q nir bonus non tacet uitium rei venditæ, quia ad nitium bonū non pertinet decipere aliquem: deceptum autem non est si id qd
D tacetur de re vendita, nō facit rem minus ualere quàm preciū, quod pro ea accipitur.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsitum est de peccatis.
Et circa hoc duo quæsita sunt.
¶ Primò vtrum peccatum sit appetere prælationem.
¶ Secundò, vtrùm peccatum sit prædicatori habere oculum ad rem temporalem.

ARTICVLVS XI.

Vtrum appetere prælationem sit peccatum.

E AD primum sic proceditur. Videtur q peccatum sit appetere prælationem. Nā enim uidetur, q possit appetitio sine peccato, id quod non fuit in statu naturæ integræ, sed fuisset in statu naturæ corruptæ. Sed prælatio non fuit in statu naturæ integræ, sed incepit esse post peccatum, quando dictum est mulieri, Sub uiri potestate eris: ergo peccatum est prælationem appetere. 33 22. 185. ar. 1. o. & ar. 47. & 115. & 148 o. huius.

¶ Præterea. Appetitus non est esse de his quæ pertinent ad statum futuræ gloriæ. Sed in futuro cessabit omnis prælatio, vt dicit apostolus 1. ad Corinth. 15. ergo peccatum est appetere prælationem.

Sed contra, est quod dicitur 1. ad Thim. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. Sed non est peccatum appetere illud, cui debetur honor, qui nō debetur nisi uirtuoso: ergo non est peccatum appetere prælationem.

Respondeo dicendum, [illegible] soluit Aug. 19. de ciui. Dei, ubi dicit quod locus superior sine quo populus regi

regi non potest, etsi administretur ut decet, tamen indecenter F appetitur. Cuius ratio est, quia qui appetit prælationem, aut est superbus aut iniustus. Iniustitia enim est, quod aliquis uelit sibi plus de honore accipere, aut de potestate, aut de aliis bonis, nisi sit maioribus dignus: ut dicitur in 5. Ethico. quod autem aliquis æstimet se esse magis dignum prælatione omnibus illis, super quos prælationem accipit, superbiæ & præsumptionis est. vnde patet, quod quicunque prælationem appetit, aut est iniustus, aut superbus: & ideo nullus suo appetitu debet ad prælationem peruenire, sed solũ Dei iudicio, secũdùm illud Apostoli ad Hebr. 5. Nemo sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron, potest tamen aliquis licitè appetere se esse dignum prælatione, vel opera boni prælati, pro quibus debetur honor.

Ad rationes — Vnde patet responsio ad vltimum. Primę verò duæ rationes non rectè concludunt, quia etiam ea quæ non fuerunt in statu innocentiæ, nec erunt in statu gloriæ, possunt licitè appeti, sicut subijci, pœnitere & alia huiusmodi, quamuis prælatio quantũ ad aliquid, fuisset in statu innocentiæ, & futura sit in statu gloriæ, scilicet quãtum ad superioritatem gradus, & quantùm ad gubernationem, vel regimen. non autem quantum ad coactam seruitutem. G

ARTICVLVS XII.

Vtrum sit peccatum prædicatori, habere oculum ad temporalia.

34 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd peccatũ sit prędicatori habere oculum ad temporalia. Dicitur n. Lu. 12. Quærite primò regnum Dei. Glos. i. bona æterna, & hæc omnia adijcientur uobis. Glos. etiam non quærentibus: ergo non licet prædicatori habere oculum ad terrena. H

ar. 34. 22. q. 100. ar. 3. ad 2. q. 88. art. 4. ad 4.

Sed cõtra est quod dicitur 1. Cor. 9. Debet qui arat in spe arare. i. stipendiorũ temporalium. ergo licet prædicatori, de quo ibi loquitur, habere oculum ad terrena.

Respondeo dicendum, quòd habere oculum ad terrena, cõtingit dupliciter: vno modo sicut ad mercedem, vel præmiũ, & sic prædicatori non licet habere oculum ad terrena, quia sic faceret euangelium venale. Alio modo sicut ad stipendia pro necessitate sustentationis vitæ: & sic licet habere prædicatori oculum ad terrena, vnde 1. ad Tim. 5. super illud. Qui bene præsunt presbyteri, &c. dicit Glos. Aug. necessitatis est accipere, vnde uiuitur, charitatis est præbere non tamen venale est euangelium pro his. Si enim sic uendunt magnam rem, uili uendunt accipiant ergo sustẽtationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis, à domino.

4. 1. di. 25. q. 3. art. 2. q. 2. ad 4. & quintũ

Et per hoc patet responsio ad obiecta. I

QVÆSTIO VII.

DEINDE quæsitum fuit de pœnis peccatorum.
¶ Et primò de ipsis pœnis.
¶ Sec[illegible] de remissione pœnarum.
¶ Circa primum quæsita sunt duo.
¶ P[illegible]ò, vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.
¶ Secundò, vtrum duorum, qui eadem pœna sunt digni, vnus diutius moretur in purgatorio, quam alius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

35 AD primum sic proceditur. Videtur quod anima à corpore separata, non possit pati ab igne corporeo quia secundùm Philosophum, quod non ta[illegible], non agit: sed ignis corporeus non tangit animam separatam à corpore: cum non habeat terminos corporales, quæ autem se tangũt, habent ultima simul: ergo anima separata non patitur ab igne corporeo.

ar. 21. & 4. d. 44. q. 3. art. 3. q. 3. o. & alæ artic. 22. o.

¶ 2 Præterea, illa quæ pat[illegible] adinuicem, inuicem conuerti possunt, [illegible] anima [illegible]n potest conuerti in ignem corporeum: nec ècõuerso ergo anima non potest pati ab igne corp[illegible]

¶ 3 Præterea, Ber. dicit quòd nihil ardet in inferno nisi propria uol[illegible], sed [illegible]pria uol[illegible]tas cum [illegible] quoddam [illegible] tuale, no[illegible] esse materia ign[illegible] ergo anima [illegible] potest [illegible] ab igne c[illegible]eo pat[illegible]

Se[illegible] od [illegible] Ila. V'um. Ignis eorum non extinguetur.

Respondeo dicendum, quòd pati multipliciter dicitur: uno modo pati communiter idem est quod recipere: secundùm quod sentire & intelligere est quoddam pati, & hoc modo anima cõiuncta corpori patitur à rebus corporeis sentiendo & intelligẽdo: sed an separata à corpore possit hoc modo à reb. corporeis pati, alterius quęstionis est propter quosdam qui dicunt quod anima separata à corpore, & etiam Angelus potest accipere cognitionem à rebus sensibilibus: sed si etiam hæc opinio esset vera, tamen pati sentiendo, & intelligendo, est perfici non puniri, nisi fortè per accidens: inquantùm id quod sentitur, vel intelligitur repugnat uoluntati: sed ipsum sentire vel intelligere secundùm se consideratum, pœnale non est. Alio modo dicitur pati propriè loquendo secundùm contrarietatem agentis ad patiẽs: prout scilicet pati dicimur, cùm aliquid nobis aduenit, quod est contrarium naturæ uel uoluntati nostræ, & secundum hoc infirmitas, & tristitia passiones dicuntur. Et hæc quidem passio dupliciter esse potest, vno modo per receptionem formæ contrariæ, sicut aqua patitur ab igne inquantũ calefit, & per consequens diminuitur qualitas naturalis eius: hoc modo separata anima non potest pati ab igne corporeo, quia nec calefieri potest, nec desiccari, nec secundùm formam aut qualitatem q[illegible]cunque ignis corporei immutari. Alio modo dicitur pati omne illud, quod quocũque modo impediatur à suo proprio impetu vel inclinatione, sicut si dicimus lapidem descendentem pati, cum impeditur ne deorsum perueniat, & sicut di[illegible]imus hominem pati, cum detinetur, vel ligatur ne uadat quo uult, & ita per modum ligationis cuiusdam, anima patitur ab ig[illegible]e corporeo, ut Aug. 21. de ciuit. Dei. Non enim hoc est contra naturam spiritus, corpori alligari, cum uideamus animam naturaliter alligari corpori ad uiuificandum ipsum. Dæmones etiã per necromantiam potestate superiorum dæmonum alligantur aliquibus imaginibus, vel aliquibus alijs rebus: vnde multò magis possũt spiritus alligari diuina uirtute igne corporeo non ut dent uitam, sed ut accipiant pœnam sicut Augu. dicit. Sed quia quod est minoris uirtutis, non potest sua uirtute ligare id quod est maioris uirtutis, inde est quòd nullũ corpus potest ligare sp[illegible]tum q[illegible] est maio[illegible], nisi aliqua superiori uirtute. & propter hoc dicitur, quod ignis corporeus ag[illegible] in animam separatam non uirtute propria, sed inquantum est instrumentum diuinæ iusti[illegible] [illegible]ndicantis.

1. p. q. 14. ar. 2. ad 2. q. 7[illegible] ar. 2. c. & 12. q. 88. ar. [illegible] c. & q. 41. ar. ue. 3. c.

veri. q. 26. ar. 1 [illegible] c. & veri. [illegible] ar. 1. ad secundũ.

ar. 61. c. [illegible] 12. 4. [illegible] 134.

Ad prim[illegible]m ergo dicendum, quòd ignis tangit animam, nõ qu[illegible]dem [illegible]actu mathematico, qui atten[illegible]itur secundùm termin[illegible]s quantitatiuos, sed magis contactu uirtutis non propriæ, sed quam habet inquantum est instrumentum diuinæ iustitiæ.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de passione, quæ est per susceptionem formæ contrariæ.

Ad tertium dicendum, quod propria uoluntas dicitur ardere in inferno, quia meretur ardorem.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum æquali pœna puniendi in purgatorio, unus citius possit liberari quàm alius.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod duorum qui sunt digni æqu[illegible] pœna unus non possit citiùs à purgat[illegible] liberari, quàm alius. Iudicium enim post mortem non est [illegible] nis sed Dei, qui secundum ueritatem iudicat, ut dicitur ad Ro. 2. sed contra ueritatem iudicaret, si vni eorum qui sunt digni æquali pœna, infligeretur grauior pœna sensus, quàm alteri. Dilatio autem gloriæ, est maior pęna, q[illegible]àm acer[illegible] pœnę [illegible] K [illegible] quia [illegible] dicit Chryso. super Mat. [illegible] est maior pœna, quàm quælibet pœ[illegible]: ergo vnu[illegible] qui digni sunt æquali pœna, non maiorem di[illegible]ationem [illegible] patietur alter[illegible] ci[illegible] liberato. 36

¶ 2 Præterea, Malum secundum Aug. dicitur quia no[illegible]cet aut[illegible]m quod adimit bonum [illegible] glorię a[illegible] maius bonum, [illegible] bonum increatum [illegible] ergo [illegible] malum: & sic idem quod prius.

Sed contra est quod Magister di[illegible] in quarto sen. d. 45. quod ille pro quo h[illegible] suffra[illegible] à pœ[illegible] purgat[illegible] liberar[illegible]. Cõ[illegible] m quod pro uno e[illegible]m, q[illegible] æqua[illegible] pœna [illegible] plora suffragia quàm pro ali[illegible] ergo unus ci[illegible]ùs l[illegible]be[illegible] abitur.

¶ P[illegible] In fine mundi inuenientur ali[illegible] habentes, [illegible] glo[illegible] eos [illegible] modo cremabilia defecerunt ad [illegible]urga[illegible] [illegible] toria erit inter mortem, & resurrectionem ut A[illegible].

ergo

ergo pari ratione, & nunc eorum qui æqualia cremabilia delerent, unus potest minùs differri à gloria, quàm alius & sic erit citiùs liberatus à pœnis.

Respondeo dicendum, quòd ista quæstio fundatur supra virtutem suffragiorum, vtrùm scilicet suffragia facta pro aliquo, valeant illi solùm pro quo fiunt ad liberationem, vel etiã alijs. (Opinio.) Circa quod aliqui dixerunt quòd non magis valent illi, quàm alijs: imò forte magis valent alijs, si sint meliùs dispositi ad recipiendum suffragiorum uirtutem: & ponunt exemplum, sicut si accendatur cereus in domo pro aliquo diuite qui sit cæcus, illuminat omnes in domo existentes, & fortè alios magis illuminat si habeant limpidiorem visum, & secundùm hanc opinionem, duorum qui ob æquales culpas in purgatorio detinentur, vnus non potest citiùs liberari quàm alter. (Arti. 167.) (Reprobatio opin.) Sed hanc opinionem non reputo veram. Cuius ratio est, quia suffragium vnius valet alteri propter duo. Vno modo, propter vnitatem charitatis, quia omnes qui sunt in charitate, sunt quasi unum corpus, & ita bonum vnius redundat in omnes: sicut manus deseruit toti corpori, & similiter quodlibet corporis membrũ, & secundùm hoc quodcunque bonum factum ab aliquo, valet cuilibet in charitate existenti, secundum illud Psal. 118. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Alio modo secundùm, quòd per intentionem alicuius actus eius transfertur in alterum: putà si aliquis pro altero soluat aliquod debitum, pro eodem habetur ac si ille solueret pro quo soluitur. Primo ergo modo valet opus bonum per modum meriti, cuius radix est charitas. Sed secundo modo, opus unius valet alteri per modum satisfactionis, prout vnus pro altero satisfacere potest, si hoc intendat, & talis valor attenditur in suffragijs, quæ ad hoc fiunt, vt per ea homines liberentur à debito pœnæ. (Suffragia qualiter & ad quid valeant.) Et ideo dicendum est, quòd suffragia per istum modum non valent, nisi illis pro quibus fiunt, & secundùm hoc si pro aliquo fiunt multa suffragia, citiùs liberatur à pœna purgatorij, quàm alij pro quibus non sunt, etiam si æqualia peccata detulerint. Concedendum tamen est, quòd suffragia pro uno facta omnibus ualent, inquantum, scilicet omnes qui sciunt gaudent ex charitate de bonis, quæ ex charitate fiũt, & secundum hoc verum est, quòd illis pro quibus non fiunt, plùs valent suffragia, si sint maioris charitatis.

Ad primum ergo dicendum, quòd peccato veniali cùm non habeat auersionem à Deo per se loquendo, non debetur pœna carentiæ visionis diuinæ, nec simpliciter, nec ad tempus. Sed quòd ad tempus retardentur à visione diuina, hoc contingit per accidens, quia scilicet quandiu digni sunt aliqua pœna, non possunt participare summam fœlicitatem, quæ in visione consistit: ratio autem respicit pœnam per se debitam peccato, non autem eam quæ per accidens consequitur.

(4. d. 4. q. ...) Per hoc patet responsio ad secundum, tertium concedimus & quartum similiter. Illi tamen qui in fine mundi uiui reperientur, parum habebunt de cremabilibus præcedentibus tribulationibus præpurgati: poterit etiam fieri, ut acerbitas pœnæ modici temporis, recompenset diuturnitatem pœnæ in alijs.

QVAESTIO VIII.

(4. d. 4. q. 2. a. 3. q. 2. & 3.) DEINDE, quæsitum fuit de remissione peccatorum.

¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile.

¶ Secundò, vtrùm cruce signatus qui moritur antequàm iter arripiat, continuò plenam habeat peccatorum remissionem.

ARTICVLVS XV.

Vtrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile.

37 AD primum sic procedebatur. Videtur quòd peccatum in spiritum sanctum non sit irremissibile. Vna est enim dignitas & maiestas patris, & filij, & spiritussancti. Sed peccatum in filium non est irremissibile. Dicitur enim Matth. 12. Quicunque verbum contra filium hominis dixerit, remittetur ei: ergo peccatum in spiritum sanctum non est irremissibile. (2. 2. q. 14. art. 3. & q. 1. ad 3. & 4. d. ... q. 3. art. 1. ...)

Sed contra est, quod ibidem dicitur. Qui dixerit contra spiritum sanctum verbum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.

Respondeo dicendum, quòd de peccato in spiritum sanctũ multipliciter aliqui sunt locuti. Doctores enim ante August. intellexerunt peccatum in spiritum sanctum esse blasphemiam dictam contra spiritum sanctum, aut opera eius: vel etiam con- (... art. 4. ... 1. d. ... 4. 1. ...)

A tra diuinitatem Dei patris, aut filij: quia etiam pater & filius communiter sumendo spiritussanctus est, quia Deus spiritus est: ut dicitur Ioan. 4. Peccatum autem in filium hominis, intelligunt blasphemiam in Christum secundum humanam naturam, & utroque modo peccabant Iudæi in Christum: primo enim modo contra eum peccabant miracula quæ per spiritum sanctum & uirtute suæ diuinitatis faciebat principi dæmoniorum attribuendo. Secundo autem modo contra eum peccabant dicendo, Ecce homo vorax potator vini, & publicanorũ amicus, vt dicitur Matth. 11. Hanc ergo secundum blasphemiã dicit remissibilem: quia habebant aliquam excusationem propter infirmitatem carnis, quam in Christo videbant: aliam verò blasphemiam dicit irremissibilem: quia nullam excusationem habebant, uidentes manifesta indicia spiritussancti & diuinitatis, propter hoc secundum Chrysost. perseuerantibus nõ fuit remissa hæc blasphemia, neque in hoc sæculo, neque in B futuro: quia in hoc sæculo puniti sunt pro ea per Romanos: & in futuro cruciabuntur in inferno. Secundum Augustinum verò spiritui sancto, qui est charitas patris & filij attribuitur remissio peccatorum. Ille ergo contra spiritumsanctum peccat, vel blasphemat, uel uerbũ dicit corde, ore, aut opere, qui hoc agit per impœnitentiam vsque ad finem uitæ suæ, ut non fiat ei remissio peccatorum, & tunc planum est, quod hoc peccatum in spiritumsanctum non remittitur: neque in hoc sæculo, neque in futuro. Doctores verò moderni dixerunt, quòd quia patri attribuitur potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas, peccatum ex infirmitate est peccatum in patrẽ, peccatum ex ignorantia est peccatum in filium, peccatũ ex certa malitia est peccatum in spiritumsanctum. Quia ergo ignorantia, uel infirmitas excusat peccatum, uel in toto, uel in parte: dicunt quòd peccatum in patrem, uel in filiũ, remittitur: quia uel totaliter culpa caret, uel culpa diminuitur: malitia verò non excusat peccatum, sed aggrauat: & ideo peccatum in spiritum sanctum C non remittitur, neque in toto, neque in parte: quia non habet in se aliquam rationem ueniæ, per quam diminuatur culpa: & si aliquando remittatur, hoc magis est ex misericordia Dei remittentis, qui etiam morbos incurabiles curat, quàm ex remissibilitate peccati. (Matth. 12.) (Chrysost.) (3. p. q. 86. ar. 4. ad 2. 3.) (2. p. q. 14. art. 7. 8. c. & q. 45. art. 6. ad 2. 2. 2. q. 14. ar. 1. 3. c. 12. q. 78. malo. q. 3 art. 14. 1. p. q. 69. ar. 2. c. ar. 4. c.)

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum cruce signatus moriens ante susceptum iter, habeat plenariam indulgentiam peccatorum.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd cruce signatus qui moritur antequàm iter arripiat, habeat plenam indulgentiam peccatorum: ad hoc enim, quòd indulgentia alicui valeat, requiritur quòd sit uerè pœnitens & confessus, ut continetur in litera Papali. Sed cruce signatus decedens ante iter assumptum, habet hæc omnia quæ requiruntur secundum formam literæ ad percipiendam plenam indulgentiam peccatorum: ergo plenè percipit eam. 38 (Sup. 2. 1. le. 2 & 4. di. 20. q. 1. art. 3. q. 3. ad 2. & art. 107.) D

¶ Præterea. Solus Deus remittit peccatum quantũm ad culpam. Cùm ergo Papa dat indulgentiam omnium peccatorum, hoc non est referendum ad culpam, sed ad vniuersitatem pœnarum. Ille ergo qui accipit crucem secundum formam literæ Papalis, nullam pœnam patietur pro suis peccatis: & sic statim euolabit plenam remissionem peccatorum consecutus.

Sed contra Augustin. dicit in 15. de Tri. quòd non est idem abstrahere telum & sanare vulnus. Telum enim peccati abstrahitur per remissionem peccati, uulnus autem sanatur per reformationem imaginis, quæ quidem fit per opera satisfactionis. Sed cruce signatus decedens ante iter arreptum, nullum laborem sustinuit ad reformationem imaginis: ergo nondum est sanatum vulnus, & sic non poterit ad gloriam statim peruenire antequàm pœnas purgatorias patiatur. E

¶ Præterea, Quilibet sacerdos uotis talibus uerbis, ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis. Si ergo cruce signatus decedẽs euolaret, pari ratione quilibet alius à quoque sacerdote absolutus, quod est inconueniens.

Respondeo dicendum, quòd ad euidentiam huius quæstionis sicut supra dictum est, opus unius potest esse satisfactoriũ pro alio ad quem per intentionem facientis refertur. Christus autem pro ecclesia sua sanguinem suum fudit: & multa alia fecit & sustinuit, quorum æstimatio est infiniti ualoris propter dignitatem personæ: vnde dicitur Sapientiæ 8. quod infinitus est in illa thesaurus hominibus. Similiter etiam & omnes alij sancti intentionem habuerunt in his quæ passi sunt, & fecerunt propter Deum, ut hoc esset ad utilitatem non solùm sui, sed etiam totius ecclesiæ. Totus ergo (Art. 36. 3. p. q. 48. ar. 2. ad 3. 4. d. 20. art. 3. q. 1. c. & opus. 7. ca. 6. c. 6.)

iste thesaurus est in dispensatione eius qui præest generali ecclesiæ. Vnde Petro Dominus claues regni cœlorum commisit Matth. 16. Quando ergo utilitas, uel necessitas ipsius ecclesiæ hoc exposcit, potest ille qui præest ecclesiæ de isto infinito thesauro communicare alicui, qui per charitatem fit membrũ ecclesiæ de prædicto thesauro quantum sibi visum fuerit opportunum, vel usque ad totalem remissionem pœnarum, vel usque ad aliquam certam quantitatem: ita scilicet quòd passio Christi, & aliorum sanctorum ei imputatur, acsi ipse passus esset, quantum sufficeret ad remissionem sui peccati: sicut contingit cùm vnus pro alio satisfacit: ut dictum est. Ad hoc ergo quòd indulgentia alicui ualeat tria requiruntur. Primò causa pertinens ad honorem Dei uel ad necessitatem aut utilitatem ecclesiæ. Secundò auctoritas in eo qui facit. Papa enim potest principaliter, alij verò inquantum potestatem ab eo accipiunt uel ordinariam uel commissam, seu delegatam. Tertiò requiritur, vt sit in statu charitatis ille qui indulgentiam percipere vult. Et hæc tria designantur in litera Papali. Nam causa conueniens designatur in hoc quòd præmittitur de subsidio terræ sanctæ. Auctoritas verò in hoc quòd fit mentio de auctoritate Apostolorum Petri, & Pauli, & ipsius Papæ. Charitas autem recipientis in hoc quòd dicitur, Omnibus verè pœnitentibus & confessis; non dicit & satisfacientibus: quia indulgentia non excusat à contritione & confessione: cedit in locum satisfactionis. Est ergo dicendum in quæstione proposita: quòd si secundum formam Papalis literæ indulgentia concedatur accipientibus crucem in subsidium terræ sanctæ, statim cruce signatus statim habet indulgentiam etiam si decedat antequàm iter arripiat: quia sic causa indulgentiæ erit non iter, sed votum itineris. Si autem in forma literæ contineatur quòd indulgentia detur his qui transierint ultra mare, ille qui decedit antequam transeat, non habet indulgentiam: quia non habet indulgentiæ causam.

ar. 36. 4. d. 20. ar. 3. q. 2. n & ar. 5. q. 1. c.

4. d. 20. ar. 3. q. 2. c & 2. 5. q. 1. o.

Ad primum ergo dicendum, quòd in hoc vltimo casu deficit in cruce signato decedente, illud, quod est principalius, scilicet indulgentiæ causa.

Ad secundum dicendum, quòd per authoritatem solus Deus culpam remittit, sed ministerium etiam sacerdos, inquantum

3. p. q. 84. ar. 3. ad 3. 4. d. 5. q. 1. o. 2. 79. o. op° 22. o. 4. d. 20. a. 3. q. 2. ad 1 art. 4. q. 2. 3. o.

exhibet sacramentum remissionis peccati: putà in baptismo vel pœnitentia: & tamen indulgentia non se extendit ad remissionem culpæ, quia non est sacramentalis: unde non sequitur ordinem, sed iurisdictionem: potest enim & non sacerdos indulgentiam concedere, si sibi committitur, & ideo pœna totaliter remittitur, si causa subsit, non autem si causa desit.

Ad tertium dicendum, quòd satisfactio & est punitiua inquantum est actus vindicatiuæ iustitiæ, & est etiam medicatiua: inquantum est quoddam sacramentale. Indulgentia ergo supplet locum satisfactionis, inquantum est punitiua: quia scilicet pœna, quam alius sustinuit, imputatur isti, acsi ipse sustinuisset: & ideo reatus pœnæ tollitur, sed non succedit in locũ satisfactionis inquantum est medicatiua, quia adhuc remanent pronitates ad peccandum derelictæ ex priori peccato, ad quas sanandas, necessarius est labor satisfactionis, & ideo cruce signatis, dum uiuunt, consulendum est, ut non prætermittant satisfactionis opera, inquantum sunt præseruatiua à peccatis futuris, licèt reatus pœnæ sit totaliter solutus: nec ad hoc requiritur aliquis labor, quia sufficit labor passionis Christi: minister autem non est necessaria huiusmodi præseruatio, sed solum liberatio a reatu pœnæ.

4. d. 20. art. 3. q. 2. ad 4.

Ad quartum dicendum, quòd verbum sacerdotis dicentis, Absoluo te ab omnibus peccatis tuis, non refertur ad pœnam, sed ad culpam: cuius absolutioni ministerium impendit. Non potest autem aliquis absolui ab vna culpa, quin absoluatur ab omnibus, pœna uerò potest totaliter dimitti, uel particulariter, particulariter quidem in absolutione sacramentali pœnitentiæ, totaliter verò in spirituali gratia indulgentiæ, sicut Dominus dixit Ioã. 8. mulieri adulteræ. Non te condemnabo, vade & amplius noli peccare.

ar. 64. & 4. d. q. 3. art. 1. q. 1. ad 1. art. 5. c. 2. c. & ad 2. & d. 18. art. 3. q. 2.

INCIPIT QVODLIBET TERTIVM.

QVAESTIO I.

QVÆSITVM est de Deo, de Angelis de hominibus, & de creaturis corporalibus. De Deo quæsitum est, & quantùm ad naturam diuinam: & quantùm ad naturam humanam assumptam.

¶ Circa diuinam naturam quæsita sunt duo de potentia Dei.

F ¶ Primò, utrùm Deus possit facere, quòd materia sit sine forma.

¶ Secundò, vtrùm possit facere, quòd idem corpus simul localiter sit in duobus locis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Deus possit facere, quòd materia sit sine forma.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd Deus possit facere, quòd materia sit sine forma. Sicut enim materia secundum suum esse dependet à forma, ita accidens à subiecto. Sed Deus potest facere quòd accidens sit sine subiecto, ut patet in sacramẽto altaris: ergo pôt facere quòd materia sit sine forma. 39

1. p. q. 66. ar. 2. & q. 5. ar. 2. ad 1. q. 66. ar. 3. o. ar. 226.

Sed cõtra, Deus non potest facere contradictoria esse simul. Sed materiam esse sine forma, implicat contradictionem, eo quòd esse materiæ importat actum, qui est forma. Non ergo G Deus potest facere, quòd materia sit sine forma.

Respondeo dicendum, quòd vniuscuiusque rei uirtus actiua est æstimanda secundum modum essentiæ, eo quòd vnumquodque agit, inquantùm est ens actu: vnde si in aliquo inueniatur forma aliqua vel natura non limitata, seu contracta, erit uirtus eius se extendens ad omnes actus uel effectus conuenientes illi naturæ: putà si intelligeretur esse calor per se subsistens uel in aliquo subiecto, quod reciperet ipsum secũdum totum eius posse, sequeretur quòd haberet virtutem ad producendum omnes actus & effectus caloris. Si verò aliquod subiectum non reciperet calorem secundum eius totum posse: sed cum aliqua contractione & limitatione, non haberet uirtutem actiuam respectu omnium actuum uel effectuum caloris. Cùm autem Deus sit ipsum esse subsistens, manifestum est quòd natura essendi conuenit Deo infinitè absque omni limitatione & contractione: unde eius uirtus actiua se extendit H infinitè ad totum ens, & ad omne id quod potest habere rationem entis. Illud ergo solùm potest excludi à diuina potentia, quòd repugnat rationi entis: & hoc non propter defectum diuinæ potentiæ, sed quia ipsum non potest esse ens, unde non potest fieri. Repugnat autem rationi entis, non ens simul & secundum idem existens: unde quòd aliquid simul sit & non sit, Deo fieri non potest, nec aliquid contradictionem includens: & de huiusmodi est materiam esse in actu sine forma: omne enim quod est actu, vel est ipse actus, uel est potentia participãs actum: esse autem actu repugnat rationi materiæ, quæ secundum propriam rationem est ens in potentia. Relinquitur ergo quòd non possit esse in actu, nisi inquantùm participat actũ: actus autem participatus à materia nihil est aliud quàm forma. vnde idem est dictum materiam esse in actu, & materiam habere formam. Dicere ergo quòd materia sit in actu sine forma, est dicere contradictoria esse simul: vnde à Deo fieri non potest.

1. p. q. 3. art. 2. & 4. ar. 226 & 1. p. q. 7. a. 2. ad 1 q. 25 ar. 3. 4. 1. p. q. 41. ar. 1. ad 1. veri. q. 27. a. 1. ad 3. 1 d. 12 ar. 4 o. & veri. q. 3. art. 5. o. & pote. q. 4. art. 1. o. ar. 22. 1.

I Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendum quòd accidens secundum suum esse dependet à subiecto, sicut à causa sustentante ipsum: & quia Deus potest producere omnes actus secundarum causarum absque ipsis causis secundis, potest conseruare in esse accidens sine subiecto, sed materia secundum suum esse actuale dependet à forma, inquantum forma est ipse actus eius. vnde non est simile.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus possit facere, idem corpus esse simul localiter in duobus locis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Deus possit facere unum corpus simul esse localiter in duobus locis. 40

K Difficilius enim est quod hæc substantia mutetur in illam substantiam, quàm quòd hoc accidens mutetur in illud accidens. Sed in sacramento altaris ex hoc quòd diuina uirtute substantia panis remanentibus eius dimensionibus, secundum quas commensuratur loco, conuertitur in substantia corporis Christi: sequitur quòd idem corpus Christi sit non localiter secundum commensurationem propriarum dimensionum, sed sacramentaliter in pluribus locis simul: ergo potest facere quòd conuertatur dimensio huius corporis in dimensionem alterius corporis: & sic erit idem corpus localiter in duobus locis simul.

art. 12. & 3. p. q. 67. ar. 2. & cõtra. 4. cap. 101. & 102.

Sed contra, Omnia duo loca distinguuntur adinuicem secundum aliquam loci contrarietatem, quæ sunt sursum & deorsum, antè & retrò, dextrum & sinistrum. Sed Deus non potest facere quòd duo contraria sint simul: hoc enim implicat contradictionem: ergo Deus non potest facere quòd idem corpus localiter sit simul in duobus locis.

Respondeo dicendum, quòd aliquid corpus esse localiter

in

in aliquo loco, nihil est aliud quàm corpus circumscribi, & cō- A prehendi à loco secundum commensurationem propriarum dimensionum, quod autem comprehenditur à loco aliquo, ita est in ipso loco, quòd nihil eius est extra locum illum, unde ponere quòd sit localiter in hoc loco, & tamen sit in aliquo loco, est ponere contradictoria esse simul: unde secundum præmissa hoc à Deo fieri non potest.

Ad illud ergo quod in contrarium obijcitur dicendū, difficilius est hoc accidens mutari in illud accidēs, quàm hanc substantiam mutari in illam substantiam. Tum quia duæ substantiæ conueniunt in subiecto materiali, quod est pars essentialis utriusque substantiæ. Tum quia substantia habet indiuiduationem per seipsam. Accidens uerò non est indiuiduabile per seipsum, sed per subiectum: unde non potest et cōuenire quòd hoc accidens conuertatur in hoc accidens: dato tamen quòd hæc dimensio conuerteretur in illam dimensionem, non sequeretur quòd idem corpus esset in duobus locis simul, sed in B uno tantum: quia sicut postquàm substantia panis cōuersa est in substantiam corporis Christi, iam non sunt ibi duæ substantiæ, sed una tantum: ita etiam si hæc dimensio huius corporis conuertatur in illam dimensionem alterius corporis, iam nō erunt duæ dimensiones, sed una tantum: & sic non commensuraretur diuersis locis, sed uno tantum.

[1. p. q. 29. art. 1. c. & q. 39. a. 1. 3. c. & po ten. q. 9. ar. 1. ad 3. 3. p. q. 9. a. 2. ad 3. veri. q. 14. a. 7. ad 3. ar. 183.]

QVÆSTIO II.

DEINDE quæsitum est de Deo, quantùm ad humanam naturam assumptam.

¶ Et circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primò, quantùm ad animam, vtrum scilicet anima Christi sciat infinita.

¶ Secundò, quantum ad corpus, utrùm scilicet oculus Christi post mortem, dicatur æquiuocè oculus, vel uniuocè.

¶ Tertiò, quantùm ad actum coniuncti, qui est comestio, utrū scilicet post resurrectionem Christus uerè comedit incorporando sibi cibum.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi possit scire infinita.

42

[3. p. q. 10. ar. 3. o. & opus. 3. c. p. c. 6.]

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi non possit scire infinita. Nullum enim donum creatum, cum sit finitum potest eleuare creaturam ad id quod est proprium Dei, quia tale est infinitum, sed gratia unionis est donū creatum, cognoscere autem infinita est proprium Dei, cuius sapientiæ non est numerus: ergo anima Christi per gratiam unionis non potest eleuari ad cognoscendum infinita.

¶ 2 Præt. Diony. c. 11. c. cæle. hierar. ponit tria sibi proportionata, quæ sunt substantia, uirtus, & operatio: sed substantia animæ Christi non potest esse infinita: ergo neque uirtus eius, neque operatio potest esse infinita, ut infinita cognoscat.

Sed contra, Intellectus animæ Christi non est minor quàm uoluntas eius. Sed meritum Christi quod est actus uoluntatis animæ eius, est infinitum, quia fuit sufficiens ad infinitorum peccatorum abolitionem: est enim propitiatio pro peccatis totius mundi: ut dicitur primo Ioan. 1. ergo & actus intellectiuus animæ Christi, potest esse infinitus ut infinita cognoscat.

[1. p. q. 7. a. 1. o. 1. p. q. 7. a. 1. ca. & q. 44. art. 2. c. 6.]

Respondeo dicendum, quòd hic est opus multiplici distinctione. Primò enim considerandum est, quòd infinitum potest dici & secundum formam, & secundum materiam. Dicitur enim infinitum ex eo quòd non finitur. Finitur autem & materia per formam, in quantum materia quæ est in potentia ad diuersas species, determinatur ad unam speciem per for- E mam, & forma per materiam, inquantum forma speciei quæ nata est esse in pluribus indiuiduis secundum quòd recipitur in hac materia determinetur ad indiuiduum. Sicut ergo materia sine forma habet rationem infiniti, ita & forma sine materia: & ideo quia ipsa essentia diuina non est recepta aliquo materiali, nec habet permixtionem alicuius potentiæ, sed est purus actus subsistens, ideo dicitur infinita, & quia unumquodque cognoscitur per formam, & secundum quòd est in actu, ideo infinitum secundum materiam, est secundum se ignotū, ut dicitur in 3. Phy. Infinitum autem secundum formam est secundum se notissimum: sed quò ad nos, est ignotum, quia excedit nostri intellectus proportionem: & quia quantitas est dispositio materiæ, & infinitum quantitatis attenditur secundum potentiam in assumendo unum post alterum, ideo infinitum quantitatis est secundum se ignotum, & non potest aliquis intellectus cognoscere infinitum quantitatis suo post assumendo unum post alterum, scilicet numerando partem post partem. Item considerandum est, quòd utroque modo contingit aliquid esse infinitum simpliciter, & aliquid secundum quid. Si enim aliquod corpus sit infinitum secundum longitudinē, non autem secundum latitudinem est infinitum secundum quid. Si uerò fuerit infinitum secundum omnes dimēsiones, erit infinitum simpliciter. Similiter si intelligatur forma alicuius speciei esse non in materia, ut Platonici posuerunt, erit infinita secundum quid, quantum scilicet ad indiuidua illius speciei: tamen erit finita inquantum scilicet determinatur ad genus & speciem. Sed diuina essentia est simpliciter infinita, quia est absoluta ab omni circumscriptione generis vel speciei. Item considerandum est, quòd duplex est scientia: una dicitur scientia visionis, per quam cognoscuntur ea quæ sunt, erunt, uel fuerunt. Alia simplicis notitiæ, per quam cognoscuntur ea quæ nec sunt nec erunt nec fuerunt, sed esse possunt.

[1. p. q. 7. a. 1. o. & q. 12 ar. 1. ad secundum. 3. p. q. 10. art. 3 ad primum. 1. p. q. 7. a. 3 ad 4. & 4. q. 12. a. 1. ad 1.]

[1. p. q. 14. art. 12. ad 1. 1. p. q. 14. ar. 9. & 12 o. & q. 34. ar. 3. ad 5]

B Dicendum est ergo quòd Deus cognoscendo suam essentiā, quia comprehendit eam, cognoscit scientia simplicis notitiæ infinita simpliciter: quia cognoscit omnia quæ ipse facere potest, non tamen cognoscit ea in post assumendo, scilicet numerando unum post aliud, sed omnia simul. Anima uerò Christi non comprehendit essentiam Dei: & per consequens, neque uirtutem eius: unde non potest cognoscere omnia quæ Deus facere potest. & ideo non cognoscit infinita simpliciter: comprehendit autem anima Christi totam potentiam creaturæ. In potentia autem creaturæ sunt infinita non simpliciter, quia potentia creaturæ non se extendit ad omnia quę Deus potest, sed secundum aliquod genus, sicut continuum est in potentia ad infinitas diuisiones, unde anima Christi scientia simplicis notitiæ cognoscit infinita secundum quid, quæ sunt in potentia creaturæ.

[3. p. q. 10. ar. 2. ad 2 q. 13. a. 1. ad 2. 1. p. q. 14. ar. 3. o. 3. p. q. 10. ar. 1. o. & 2. ca. & 3. ad 1. 3. p. q. 10. ar. 2. o. & q. 13. a. 1. ad 3. 3. p. q. 10. artic. 2. & 3. c.]

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam primæ duæ rationes procedunt de cognitione infinitorum simpliciter.

C Ad tertium dicendum, quòd voluntas animæ Christi est virtus finita simpliciter, sicut & intellectus eius: meritum autē Christi habet infinitatem ex dignitate, inquantum scilicet est meritum Dei & hominis.

[4. di. 14. q. 2. art. 1. q. 1. ad 4.]

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oculus Christi post mortem fuerit oculus æquiuocè.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd oculus Christi post mortem non fuerit æquiuocè oculus. Corpus enim Christi, & quælibet partium eius, substantificatur per hypostasim Dei uerbi. Sed hypostasis uerbi Dei mansit unita corpori Christi & partibus eius post mortem: ergo fuit idem secūdum D substantiam corpus Christi post mortem & ante secundum totum, & secundum omnes partes eius. Non ergo oculus Christi fuit æquiuocè oculus post mortem.

42

[Vide 3. p. q. 50. a. 4. & 5.]

¶ 2 Præt. Philosophi loqui non nouerunt nisi de homine puro. Sed Christus non fuit purus homo, sed homo & Deus: ergo quod Philosophus dicit oculum hominis mortui esse æquiuocè oculum, non habet locum in Christo.

Sed cōtra, Christus est uniuocè homo cum alijs hominibus, & mors eius fuit vera sicut & aliorum hominum mors. Cum ergo oculus cuiuslibet hominis mortui æquiuocè oculus dicatur: uidetur quòd etiam oculus Christi post mortem sit æquiuocè oculus.

Respondeo dicendum, quòd æquiuocum & uniuocum dicitur secundum diffinitiuam rationem eandem uel non eandem: ratio autem diffinitiua cuiuslibet speciei sumitur à forma specifica ipsius. Forma autem specifica hominis est anima E rationalis: unde remota anima rationali non potest remanere homo uniuocè, sed æquiuocè tantum, oportet autem idem accipere in partibus quod est in toto: nam sicut anima se habet ad totum corpus, ita pars animę se habet ad partem corporis, ut uisus ad oculum, ut dicitur in secundo de anima, unde separata anima à corpore, sicut non dicimus homo, nisi æquiuocè, ita nec dicitur oculus nisi ęquiuocè, & hoc indifferenter, siue præsupponatur alia forma substantialis in corpore, ante animam rationalem, ut quidam uolunt, siue non, ut magis uidetur consonum ueritati, quodcunque enim essentialium principiorum subtrahatur iam non remanebit eadem ratio speciei vnde nec nomen vniuocè dicetur. Solo autem hoc modo anima recedente remaneret corpus humanum & partes eius secundum eandem rationem speciei, si anima non uniretur corpori vt forma, sed tunc sequeretur quòd nec per unionem animæ esset substantialis generatio: nec per separationem corruptio, quod quidem ponere in corpore Christi est hæreticū.

[1. p. q. 76. a. 1. o. 7. 8.]

[2. 6. & po. q. 8. ar. 4. ad 2. 12 q. 67. art 5. o. & 22. q. 18. ar. 1. c. & 3. p. q. 86. art. 4. ad 1.]

Dicit enim Damasc. in 3. lib. Quòd corruptionis nomen duo significat, significat enim humanas has passiones, famem, sitim, laborem, clauorum perforationem, mortem, scilicet separationem animæ à corpore, & quæcunque talia. Significat etiã corruptio perfecta corporis in ea ex quibus compositum est elementa destructionem & dissolutionem, huiusmodi experimentum corpus diuinum non habuit, ut ait Propheta. Non dabis sanctum tuum uidere dyaftoram, id est destructionem. Incorruptibile autem secundum insipientem Iulianum & Galanum corpus Domini dicere secundum primum corruptionis significatum ante resurrectionem impium est. Si enim incorruptibile non omnino, sed erat consubstantiale nobis & non ueritate facta sunt quæ facta esse Euangelium ait: & opinione & non ueritate saluati sumus. Sicut ergo Christus in triduo mortis propter separationem animæ à corpore, quæ est uera corruptio, non dicitur fuisse homo vniuocè, sed homo mortuus: ita nec oculus eius in triduo mortis fuit uniuocè oculus, sed æquiuocè, sicut oculus mortuus, & eadem ratio de alijs partibus corporis Christi. G

3. p. q. 50. ar. 5. — 3. p. q. 77. & 3. p. q. 50. a. 5. c. ar. 23. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd substantia dicitur dupliciter. Quandoque enim sumitur pro hypostasi, & sic uerum est quòd corpus Christi substantificatum mansit per hypostasim Dei uerbi, non enim per mortem soluta est unio uerbi, neque ad animam, neque ad corpus, & sic remanet simpliciter idem corpus numero, secũdum hypostasim, siue suppositum, quod est persona uerbi. Alio modo accipitur substantia pro essentia uel natura, & sic corpus Christi substantificatur per animam, sicut per suam formam, non autem per uerbum, quia uerbum non unitur corpori ut forma, hoc enim est hæreticũ, secundum hæresim Arrij & Apollinaris: qui posuerunt uerbũ esse in Christo loco animæ. Sequeretur etiam quòd esset unio Dei & hominis facta in natura, quod pertinet ad hæresim Eutichetis. Sic ergo corpus Christi post mortem est simpliciter idem secundum substantiam quæ est hypostasis, non autem secundũ substantiam quæ est essentia uel natura. Vniuocatio autem & æquiuocatio, non respicit suppositum, sed essentiam uel naturam, quam significat diffinitio. H

ar. 25. o. — ar. 26. — 3. p. q. 2. a. 2. 1. o. & 7 uno a. 1. o. & ar. 2. ad 13.

Ad secundum dicendum, quòd etsi Christus non sit purus homo, est tamen uerus homo, & mors eius fuit uera mors: unde quicquid est uerum de homine inquantum est homo, & de morte hominis, totum est uerum de Christo, & de morte eius.

1. p. q. 13. a. 10. & q. 29. art. 4. ad 4.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus post resurrectionem verè comederit, cibum sibi incorporando.

43 — 3. p. q. 55. art. 6 c. ad. 2. & q. 54. a. 2. ad 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd Christus post resurrectionem uerè comederit, cibum sibi incorporando, quia ut August. dicit in libro 83 quæstionum. Si fallit ueritas non est. Vnde nulla fictio decet Christum qui est ueritas. Esset autem fictio, si non uerè sibi cibum incorporet, quum ipse comedere uidebatur. Verè ergo comedit incorporandu sibi cibũ.

Sed contra, est quod Dama dicit in 3. lib. quòd Christus & gustauit cibum post resurrectionem sed non lege naturæ: sed dispensationis modo: ueritatem credere faciens resurrectioni, & quòd hæc eadem caro est quæ passa est, & resurrexit.

Respondeo dicendum, quòd aliquid dicitur esse uerum dupliciter. Vno modo ueritate significationis. Alio modo ueritate naturalis speciei, sicut uox est uera ueritate significationis, quando significat esse quod est. Veritas autem naturalis speciei, dependet ex principijs speciei, non autem ex effectibus, uel ex his quæ quocunque modo consequuntur, unde uox dicitur uera ueritate naturalis speciei, quando formatur debitis instrumentis, & ex ore animalis profertur cum quadam imaginatione, etiam si à nullo audiatur, quod est effectus consequens uocem. Leguntur autem in scripturis absque necessitate & angeli comedisse, & Christus post resurrectionem: & utraque comestio fuit uera: ut August. dicit 13. de ciuitate Dei. Aliter tamen & aliter. In angelis enim fuit uera ueritate significationis, quia ut August. dicit ibidem, angeli comederunt non quia indigebant, sed quia uolebant & poterant, ut hominibus quadam sui ministerij humanitate congruerent. In Christo autem fuit uera comestio ueritate naturalis speciei: fuit enim exercita naturalibus instrumentis ad hunc actum ordinatis: & etiam fuit uera ueritate significationis: quia significabat ueritatem humanæ naturæ in corpore resurgente: quòd autem cibus conuertatur in corpus, est quoddam consequens comestionem. Vnde etiam in nobis si cibus non conuerteretur, sed statim per uomitum ejiceretur, nihilominus uera fuit comestio quæ præcessit. Non autem conueniebat ut in corpus Christi cibus conuerteretur, quia iam erat extra statum generationis & corruptionis: vnde cibus ille fuit uirtute Christi resolutus in præcedentem materiam, non autem in Christi corpus conuersus, & tamen fuit uera comestio absque aliqua fictione. K

Gen. 19. — 3. d. 21. q. 2. art. 4. q. 4. o.

Vnde patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO III.

DEINDE quæsitum est de angelis.

¶Et circa hoc quæsita sunt tria.

¶Primò, Vtrum aliquo modo angelus sit causa animæ rõnalis.

¶Secundò, Vtrum angelus influat in animam humanam.

¶Tertiò, Vtrùm angelus malus, id est diabolus, inhabitet substantialiter hominem in quolibet peccato mortali.

1. p. q. 111. ar. 3. ad 3. 2. di. 6. q. 4. ad 1.

ARTICVLVS VI.

Vtrum angelus sit aliquo modo causa animæ rationalis.

44 — 1. p. q. 90. art. 3 o. & q. 65. ar. 3. o. & po. q. 3. art. 4. & o.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd angelus sit causa animæ rationalis. Quæcunq; n. qualificantur in natura, ita tamen quod unum eorum est prius altero in ordine naturæ, id quod est prius est causa eius, quod est posterius. Sed anima & angelus qualificantur in natura, sunt enim homo & angelus in natura pares, officiu dispares angelus tamen prius est in ordine naturæ quam anima humana, quia est simplicior: ergo angelus est causa animæ rationalis.

Sed contra, Anima rationalis educitur in esse per creationẽ. Sed creare cum sit potentiæ infinitæ, est solius Dei: Non ergo angelus potest esse causa animæ rationalis. H

Respondeo dicendum, quòd impossibile est id quod per creationem producitur, ab alio causari quam à prima omniũ causa, cuius ratio est secundum Platonicos: quia quanto aliqua causa est superior, tantò eius causalitas ad plura se extẽdit. Vnde oportet ut in effectibus id quod ad plura se habet, ad superiorem causam referatur. Manifestum est autem quòd in ordine principiorum essentialium quantò aliqua forma est posterior, tantò est magis contracta, & ad pauciora se extendit. Quantò autem forma est prior & propinquior subiecto primo, tanto oportet quòd ad plura se extendat. Sequitur ergo quòd formæ posteriores sunt ab inferioribus agentibus, priores verò & cõmuniores à superioribus. Et sic relinquitur, quod id quod est primum subsistens in unoquoq; sit a prima omnium causa. Quælibet ergo alia causa præter primam oportet quòd agat præsupposito subiecto quod est effectus causæ primæ. Nulla ergo causa alia potest creare nisi prima causa, quæ est Deus. Nam creare est producere aliquid non præsupposito subiecto. Quæcunque ergo non possunt produci in esse nisi per creationem, à solo Deo creantur. Hæc autem sunt illa quæ cum sint subsistentia, uel nõ sunt composita ex materia & forma, sed sunt formæ in suo esse subsistentes, sicut sunt angeli, uel sunt ea quæ si sint composita ex materia & forma, tamen materia eorum non est in potentia, nisi ad unam formam, sicut est in corporibus cœlestibus. Vtraque enim hæc producuntur absque productione primi subsistentis in eis, possunt autem produci in actum absque productione primi subiecti, tam composita ex materia & forma, quorum materia est in potentia ad diuersas formas, & sic in eadem materia possunt sibi diuersæ formæ succedere, tam etiam formæ quæ non sunt subsistentes in suo esse, quæ quidẽ non dicuntur esse quia ipsa habeant esse, sed quia subiecta habent aliqualiter esse secundum eas: unde nec ipsæ secundum se dicuntur fieri uel corrumpi, sed inquantum subiecta sũt entia in actu uel non entia secundum ipsas. Anima autem rationalis est subsistens in suo esse: alioquin non posset habere operationem absque communione suæ materiæ. Vnde relinquitur quòd anima rationalis non possit produci in esse nisi per creationem: & ita patet quod angelus nullo modo sit causa eius, sed solus Deus. I K

1. p. q. 64. art. 3 c. & po. q. 3. a. malo q. 16. ar. 6. o. — 1. p. q. 45. at. 5. o. 2. dis. 1. q. 2. ar 3. o. 1. p. q. 65. 3. c. — 1. p. q. 60. ar. 1. o. 1. p. q. 66. ar. 1. ad 5 ar. 2. o. — ar. 189. ad 2. 1. p. q. 5. ad 3. ad 2. q. 45. art. 4. 8. o.

Ad illud uerò quod in cõtrarium obijcitur, dicẽdum quòd prima propositio inducta vi includere opposita. Si. n. aia & angelus parificantur in natura, angelus nõ est prior aĩa secundum ordinẽ naturæ, nisi dicantur parificari in natura: quia cõueniunt in natura, nõ quidẽ speciei, sed generis. Nõ aũt oportet quòd omnium quæ cõueniunt in natura generis uel speciei, id quod est prius sit causa omnium aliorum. Et quidem in eadem specie non potest unum esse prius altero proprie loquendo in ordine naturæ: quia species prędicatur ęqualiter de omnibus indiuiduis, ut dicitur in 3. Met. (Tex. com. 10.) in generibus autem non est sic. Nã inter species unius generis una est naturaliter prior & perfe-

ar. 189. e. po. q. 3. a. 10. c. 9. — Aristoteles.

rio altera. Est autem in individuis unius speciei unum altero A tempore prius: & quamuis aliquod individuum, quod est prius tempore, sit causa cuidam alij, quod est posterius: ut pater est causa filij, sicut in obiiciendo tangebatur, non tamen hoc est universaliter verum: non enim omnes antiquiores sunt causa omnium iuniorum. Similiter etsi contingit id quod est prius inter species eiusdem generis esse aliorum principium & causam, sicut motus localis aliorum motuum, & binarius aliorum numerorum, & triangulus aliarum figurarum rectilinearum, non tamen hoc est universaliter verum. Non enim homo qui est perfectissima species animalis est causa activa aliarum specierum: unde non oportet quòd angelus sit causa factiva animæ. Procedit autem hæc ratio secundum opinionem quorundam ponentium Deum agere per necessitatem naturæ: & quòd ab uno simplici non fit nisi unum immediatè, quod sit causa alterius: & sic usque ad ultima rerum. Non autem ponimus Deum agere omnia per suam sapientiam, per quam ordinem rerum B disponit, & sic ab ipso diversi gradus rerum immediatè per creationem producuntur.

1. p. q. 19. art. 4. & q. 45. ar. 5. c.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Angelus influat in animam humanam.

45 AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd angelus non possit influere in animam humanam. Duorum enim distantium, unum non influit in alterum, nisi per aliquod medium. Sed Angelus & anima distant abinvicem, cum non sit dare aliquod mediũ, per quod influat influxus ab Angelo in animam, ergo videtur quod angelus non possit influere in animam.

1. p. q. 111. & q. 106. 4. c. & ma. q. 16. art. 12. o. & ad 3.

Sed contra, Dio. dicit 8. ca. cœle. hierar. Homines purgantur, illuminantur, & perficiuntur ab angelis: sed hoc non fit nisi C per quendam influxum: ergo angelus potest influere in animam humanam.

Respondeo dicendum, quòd unumquodque agens agit secundum modum suæ naturæ & ideo ubi ignoratur modus naturæ rei, necesse est etiam ut modus actionis eius ignoretur. Modus autem naturæ angelicæ est nobis ignotus secundum quod in se est. Non enim in hac vita scire possumus de eis quid sunt, sed aliqualem cognitionem de eis habere possumus per similitudinem sensibilium rerum, ut Diony. dicit primo. & 2. ca. cœlest. Hierar. Unde & modum actionis ipsorum cognoscere non possumus nisi per similitudinem sensibilium agentium. Invenimus autem in sensibilibus agentibus, quod est in actu, agit in id quod est in potentia: & quòd oportet quòd agens coniungatur patienti secundum situm per corporalem contactum. Quanto autem natura intellectualis est superior, tantò est magis actualis: utpotè Deo similior, qui est actus purus: unde superiores angeli possunt agere in inferiores angelos, & in animas D nostras, sicut id quod est in actu, agit in id quod est in potentia: & huiusmodi actio dicitur influxus. Quod autem est in corporalibus situs, est in spiritualibus ordo: nam situs est quidam ordo partium corporalium secundum locum: & ideo ipse ordo substantiarum spiritualium adinvicẽ sufficit ad hoc quod una influat in alteram: nec requiritur ibi medium corporale vel locale: quia huiusmodi actiones sunt supra locum & tempus, quæ in corporalibus sunt.

10. q. 3. ar. 17. ad 12. & q. 5. ar. 5. ad 6. 1. p. q. 88. art. 2. o. & 2. p. q. 2. & q. 10. ar. 2. ad 1. & veri. q. 18. ar. 5. o. 1. p. q. 106. ar. 1. c. 1. p. q. 110. art. 1. & ad 2. & 3. q. 4. ar. 12. & 10. & 12. q. 9. ar. 6. ad 2.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm diabolus inhabitet hominem mortaliter peccantem.

46 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd Diabolus semper substantialiter inhabitat hominem quandocunque peccat mortaliter. Culpa enim mortalis opponitur gratiæ. Sed spiritussanctus semper inhabitat hominem cum gratia: secundum illud 1. ad Corinth. 3. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis: ergo etiam spiritus immundus semper inhabitat hominem cum culpa mortali.

1. p. q. 114. art. 1. c. & 12. q. 80. 1. c. ar. 12. ad 3. in opposi.

Sed contra est, quòd diabolus per peccatum inhabitat hominem, sicut per suum effectum. Sed non omne peccatum mortale est à Diabolo, sed quandoque à carne & mundo ergo Diabolus non semper inhabitat hominem cum culpa mortali.

Respon. dicendum, quòd Diabolum inhabitare hominem potest intelligi dupliciter. Uno modo quantũ ad aĩam, alio mõ quantũ ad corpus. Quantum ad animã quidẽ, non potest Diabolus inhabitare hominẽ substantialiter: quia solus Deus illabitur menti: A nec ita diabolus causat culpam, sicut spiritussanctus gratiam. Spiritus enim sanctus interiùs operatur, sed diabolus exteriùs suggerit, vel quantum ad sensum, vel quantum ad imaginem. Dicitur tamen inhabitare affectum hominis per effectum malitiæ, non solum quando ex eius suggestione peccatum perpetratur, sed etiam per quodcunque peccatum mortale, quia ex quocunque peccato mortali homo servituti diaboli addicitur. Sed quantum ad corpus, diabolus potest hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arrepticijs, sed hoc magis pertinet ad rationem pœnæ quam ad rationem culpæ. Pœnæ autem corporales huius vitæ, non semper consequuntur culpam, sed quandoque peccantibus non inferuntur: & quandoque non peccantibus inferuntur, ut dicitur Ioan. 9. de cæco nato, & hoc est secundum altitudinem incomprehensibilium iudiciorum Dei, unde non cum qualibet culpa mortali diabolus inhabitat hominem substantialiter etiam quantum ad corpus.

1. 2. q. 8. 7. art. 3. c. & q. 81. ar. 1. & 3. p. q. 7. ar. 7. & in q. 3. art. 4. o.

B Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de hominibus.

¶ Et primò quæsita sunt quædam pertinentia ad quosdam homines excellentioris status, scilicet ad doctores & religiosos,

¶ Secundò quædam pertinentia ad homines inferioris status, scilicet laicos.

¶ Tertiò quædam pertinentia communiter ad omnes homines.

¶ De doctoribus sacræ scripturæ quæsita sunt duo.

¶ Primò, utrùm liceat quod aliquis pro se petat licentiam in theologia docendi.

¶ Secundò, utrùm auditores diversorum magistrorum theologiæ habentium contrarias opiniones, excusentur à peccato, si C sequantur falsas opiniones magistrorum suorum.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm liceat alicui petere licentiam pro se docendi in Theologia.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd nemini liceat pro se petere licentiam in Theologia docendi. Doctores sacræ scripturæ adhibentur ministerio verbi Dei, sicut & prælati. Sed non licet alicui petere prælationem, imo ut Grego. dicit in registro. Recusantibus dignitates eccles. sunt conferendæ, petentibus autem sunt denegandæ: ergo neque alicui licet petere cathedram magistralem ad docendum in sacra scriptura. 47

Op. 19. ca. 4. & 2. q. 185. ar. 1. ad 1. q. 2 sic appetẽdum.

¶ 2 Præterea, Augustin. dicit 19. de civitat. Dei. Locus superior, sine quo populus regi non potest, etsi administretur ut D decet, inconvenienter tamen appetitur: ergo & inconvenienter petitur. Pari ergo ratione cathedra magistralis, quæ est etiam locus superior.

Sed contra est, quod Gregor. dicit in pastorali, quòd gradus magistrorum est periculosus, gradus autem discipulorum est securus. Sed hoc videtur ad perfectionem pertinere, ut aliquis propter aliquod bonum periculis se exponat: ergo videtur esse laudabile, quòd aliquis cathedram magistralem appetat, & pro se petat.

Respondeo dicendum, quòd ad evidentiam huius quæstionis, oportet triplicem differentiam considerare cathedræ magistralis, ad cathedram Pontificalem. Quarum prima est, quòd ille qui accipit cathedram magistralem, non accipit aliquam eminentiam, quam prius non habuerit, sed solum opportunitatem communicandi scientiam quam prius non habebat. Non E enim ille qui licentiat aliquem dat ei scientiam, sed auctoritatem docendi. Ille verò qui accipit cathedram episcopalem, accipit eminentiam potestatis, quam prius non habebat, sed quantum ad hoc in nullo ab alijs differebat. Secunda differentia est, quòd eminentia scientiæ quæ requiritur ad cathedram magistralem, est perfectio hominis secundum seipsum: eminentia verò potestatis quæ pertinet ad cathedram Pontificalem, est hominis per comparationem ad alium. Tertia differentia est, quòd ad cathedram Pontificalẽ fit homo idoneus per charitatem excellentem, unde Dominus antequam Petro suarum ovium curam committeret, quæsivit ab eo. Symon Ioã. diligis me plus his? ut dicitur Io. ult. Ad cathedram autem magistralem redditur homo idoneus ex sufficientia scientiæ. His ergo consideratis, manifestum est quòd appetere aliquid quod pertinet ad perfectionem suiipsius, est laudabile, unde appetitus sapientiæ est laudabilis. Dicitur. n. Sapientiæ 6. quòd concupiscentia sapientiæ perducit ad regnum perpetuum. Appetitus autem

differẽtia 3. inter cathedram magistralẽ & episcopalẽ.

potestatis super alios est uitiosus, quia vt Gregor. dicit, contra naturam superbire, est hominem homini uelle dominari, vnde si aliquis dat licentiam ad cathedram magistralem possit eminentiam sapientiæ dare, sicut ille qui promouet ad cathedram Pontificalem dat eminentiam potestatis, esset simpliciter exposcenda eminentia tamen petere excellentiā potestatis sit turpe. Cum autem ille qui accipit licentiam ad cathedram magistralem, accipiat solam opportunitatem cōmunicandi: quod licet petere huiusmodi licentiam, quantum in se est nullam videtur turpitudinem continere, quia communicare aliis scientiam quam quis habet, laudabile est & ad charitatem pertinens, secundum illud Sapien. 8. Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico. Et primo Pet. 4. dicitur. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Potest tamen turpitudinem continere ratione præsumptionis quæ esset ille qui non est idoneus ad docendum, peteret docendi officium. Sed hæc præsumptio non æqualiter est in petentibus licentiam ad docendum, & in petentibus pontificatum. Nam scientiam, per quam aliquis est idoneus ad docendum, potest aliquis scire per certitudinem se habere. Charitatem autem per quam aliquis est idoneus ad officium pastoralem, non potest aliquis per certitudinem scire se habere. Et ideo semper est uitiosum Pontificatum petere, non semper autem vitiosum est petere licentiam docendi, quamuis honestius sit, quòd per alium petatur, nisi fortè aliquando ex causa aliqua spirituali.

Sap. 8.
1. Pe. 4.
ar. 33.

ad rōnes. Per hoc ergo patet responsio ad primas duas rationes.

Ad tertium dicendum, quòd quicunque non cauet pericula, videtur contemnere id cuius detrimentum pericula inducere possunt, & quia laudabile est quòd homo contemnat bona corporalia propter bona spiritualia, laudabile est quòd aliquis periculis corporalibus se exponat propter spiritualia bona: sed contemnere spiritualia bona, est valde uitiosum, & ideo quòd aliquis periculis spiritualibus se exponat, est valde vituperandum. Imminent autem pericula spiritualia his qui habent magisterij locum. Sed pericula magisterij cathedræ pastoralis, euitat scientia cum charitate quam homo nescit se per certitudinem habere: pericula autem magisterij cathedræ magistralis vitat homo per scientiam, quam potest homo scire se habere, vnde non est similis ratio de vtroque.

art. 50. ad. 2.

ARTICVLVS X.

Vtrum discipuli sequentes diuersas opiniones magistrorum, excusentur à peccato erroris.

48
.d. 49. q. 5. art. 5. q. 1. ad 1. & ar. 83. huius libri.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd auditores diuersorum magistrorum tenentium diuersas opiniones, excusentur à peccato erroris, si opiniones magistrorum suorum sequantur. Dicit enim dominus Matthæ. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, omnia quæ dicunt uobis seruate & facite. Multo ergo magis seruanda sunt illa quæ traduntur à doctoribus sacræ scripturæ: ergo non peccant qui eorum opiniones sequuntur.

Sed contra est, quod dicitur Matth. 15. Si cæcus ducatum cæco præstet, ambo in foueam cadunt. Sed quicunque errat cæcus est inquantum errat ergo quicunque sequitur opinionem errantis magistri in foueam peccati cadit.

Respondeo dicendum, quòd diuersæ opiniones doctorum sacræ scripturæ, siquidem non pertineant ad fidem & bonos mores, absque periculo auditores vtramque opinionem sequi possunt. Tūc enim habet locum quod Apostolus dicit ad Ro. 4. Vnusquisque in suo sensu abundat. In his verò quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excusatur si sequatur erroneā opinionem alicuius magistri, in talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes à peccato fuissent, qui secuti sunt opinionem Arrij, Nestorij, & aliorum hæresiarcharum nec potest excusationem habere propter simplicitatem auditorum, si in talibus erroneam opinionem sequatur. In rebus enim dubijs non est de facili præstandus assensus, quinimo, ut Augusti. dicit in libr. 3. de doctrina Christiana. Consulere debet quis regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & ecclesiæ auctoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturæ testimonium, siue contra id quod publicè tenetur secundum ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris uitio excusari.

S. Paulus.
Augusti.

Ad illud ergo quod in contrarium objicitur, dicendum quòd ideo gratia sit, super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi, et quod postea subdit, omnia quæ dixerint uobis seruate & facite, de illis intelligatur quæ ad cathedram pertinent, ad quam non pertinent ea quæ sunt contra fidem, vel bonos mores.

QVAESTIO V.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad religiosos.
¶ Et primo quantum ad ingressum religionis.
¶ Secundò quantum ad ea quæ conueniunt iam in religione existentibus.
¶ Circa primum quæsita sunt quatuor.
¶ Primò, utrum liceat iuuenes inducere ad religionis ingressum per obligationem voti, vel iuramenti.
¶ Secundò, vtrum sic obligati uoto uel iuramento, possint absque peccato in sæculo remanere.
¶ Tertiò, vtrum liceat peccatores ad religionem inducere.
¶ Quartò, utrum peccent, qui aliquem iurare faciunt ne religionem ingrediatur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat inducere iuuenes ad religionem voto, vel iuramento.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd non liceat iuuenes inducere ad religionem uoto, uel iuraméto. Illicitum enim est contra Ecclesiæ prohibitionem agere. Sed Innoc. IIII. prohibuit in quibusdam literis ad religiosos directis huiusmodi voti susceptionem: ergo peccant qui uoto, uel iuramento aliquos ad religionem obligare præsumunt. 49

2. 2. q. 189. ar. 2. & ar. 91. c. & huius & opus. 17. c. 3.

¶ 2 Præterea. Extra de regularibus & transeuntibus ad religionem. cap. 1. dicitur. Nullus tondeatur, nisi legitima ætate & spontanea uoluntate. Sed quando adolescentes obligant uoto, vel iuramento ad religionem suscipiendam consurantur nō in legitima ætate, neque propria uoluntate. Sed necessitate obligationis uoti, vel iuramenti: ergo hoc uidetur esse illicitum.

¶ 3 Præterea. Magis est necessarium vt aliqui adducantur ad fidem Christianam, quàm ad aliquam religionem. Sed ad fidem Christianam non sunt aliqui inducendi necessitate, sed uoluntate. Dicitur enim 45. distinct. cap. de Iudæis. Quod non vi, sed libera animi uoluntate, & facultate ut conuertantur suadendi sunt. Ergo multò minus imponenda est necessitas uoti, uel iuramenti, ut aliqui ad religionem adducantur. Item hoc esse videtur contra honestatem religionis. Adolescentum enim sicut facilis est ingressus ad religionem, ita etiam facilis est egressus. Sed ex hoc religio dehonestari videtur, quòd de facili recipiant eos qui de facili exeunt: ergo inconueniens videtur adolescentes ad religionem recipere.

¶ 4 Præterea. Non sunt facienda bona, ut ueniant mala. Sed ex isto bono quòd iuuenes inducuntur ad religionem sequuntur multa mala, quia apostatant & illegitimas nuptias contrahunt, & multa alia illicita committunt: ergo non sunt ad religionem aduocandi.

¶ 5 Præterea. Matth. 23. dicit Dominus. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm uos: quod proposito videtur competere. Efficiuntur. n. sic intrantes filij gehennæ dupliciter. Primò quidem quia malè intrant. s. contra prohibitionem Ecclesiæ. Secundò, quia etiā malè exeunt apostatando: ergo qui eos inducunt, uæ diuinæ maledictionis incurrunt.

¶ 6 Item hoc uidetur esse contra necessitatem probationis. Dicitur enim primæ Io. 4. Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus, si a Deo sunt. Hoc autem non uidetur esse à Deo, vt tales religiones ingrediantur, cum frequenter exeant post ingressum. Di. n. Act. 5. Si est ex hominibus consilium hoc & opus dissoluetur. Si uero ex Deo est consilium, nō poteritis dissoluere: ergo uidetur quòd contra Deum faciant qui eos inducunt.

Sed contra. Quicunque potest se obligare diabolo: potest & se obligare Deo. Sed pueri possunt se obligare diabolo peccando, ut dicitur extra de delictis puerorum. c. Pueris: ergo et pūt se obligare uoto, uel iuro ad seruiendum Deo in religione.

¶ Praet. 20. q. 1. dicitur, quòd firma erit uirginitatis professio ex quo adulta iam ætas esse inceperit, & quæ solet apta nuptijs deputari: ergo possunt etiam in tali ætate aliqui obligari ad religionem uoto, uel iuramento.

Respondeo dicendum, quòd humani actus propter diuersos casus vniformè iudicium habere non possunt, nec tamen si contingit aliquid in aliquo casu esse malum propter hoc iudicandum est esse simpliciter illicitum. Possent ergo contingere aliqui casus, in quo aliquem adolescentem ad religionem obligare.

a. 52. & q. 84. a. 2. ad 3. & q. 96. art. 2. ad 3. & a. tic. 6. c. & ad 3. & 22. 4. 6. 8. art. 10. c.

obligare, vel etiam recipere illicitum esset: puta si constaret, vel probabiliter crederetur de eius inconstantia: vel si quid aliud esset huiusmodi, quæ diligenter considerantur in religionibus bene institutis. Dicere autem quòd malum est recipere adolescentes ad religionem est diabolicum, quia super illud Exo. 5. Quare Moyses & Aaron solicitatis populum ab operibus suis, dicit Glo. Orige. Hodie quoque si Moyses & Aaron, idest propheticus sacerdotalis sermo animam solicitet ad seruitiū Dei exire de seculo: renunciare omnibus quæ possidet, attendere legi & verbo Dei: continuè audies vnanimes & amicos Pharaonis dicentes, Videte quomodo seducuntur homines & peruertuntur adolescentes, & pullea, hæc erant tunc verba Pharaonis: & nunc amici eius loquuntur. Est etiam contra Christi præceptum. Dicitur enim Matt. 19. quòd oblati sunt ei paruuli, ut manus eis imponeret & oraret, discipuli autem increpabant eos. Iesus autem ait eis. Sinite paruulos, & nolite prohibere eos venire ad me. Quod exponens Origenes super Matthæum, dicit quòd discipuli Iesu priusquam discant rationem iustitiæ reprehendunt eos qui pueros & infantes offerunt Christo. Dominus autem, exhortatur discipulos suos condescendere utilitatibus puerorum. Hoc ergo attendere debemus, ne per æstimationem sapientiæ excellentioris contemnamus quasi magni pusillos Ecclesiæ, prohibentes pueros uenire ad Iesum. Si tamen pueri intantum essent, ut nondum usum rationis haberent, illicitum esset eos ad religionem attrahere absque consensu parentum, non quin etiam infra annos pubertatis pueri in religione recipi non possint de consensu parentum, quia ut dicitur decima quæstione prima cap. Addidisti. & monachi & quicunque etiam pueri in infantiæ annis à parentibus monasterio tradi possunt. Sed hoc ideo dictum est, quia pueri quousque ad annos discretionis peruenerint sunt secundum ius naturale in potestate parentum: vnde sicut inuitis parentibus non sunt infidelium filij ad baptismum rapiendi, ita etiam non sunt religioni applicandi. Iam uerò postquàm usum rationis habuerint, per liberum arbitrium habent sui ipsius potestatem in his quæ ad animæ spectant salutem, unde inuitis parentibus possunt & ad baptismum & ad religionem induci. De uoluntate autem parentum, etiam in infantia ad baptismum recipiuntur ex ordinatione Apostolorum, ut Dionysius dicit ultimo c. Cœle. Hierar. ut in rebus diuinis pueri nutriantur, & non habeant aliam uitam, nisi diuinam contemplationem. Et eadem ratione in infantiæ annis monasterijs pueri à parentibus offeruntur, ut dictum est. Sed quia in quæstione additur de obligatione iuramenti & uoti, ne hoc remaneat indiscussum, considerari debet quod secundum diuersam conditionem inuenitur est in talibus procedendum. Si enim essent adeò firmi quòd non timerentur à religionis proposito resilire non esset necessarium eos iuramento, vel voto obligare. Et similiter si essent adeo nobiles, quòd nec etiam crederentur iuramento, uel uoto posse firmari, sed ut plurimum contingit q simplex propositum de facili mutant, obligationem autē uoti, uel iuramenti omnino obseruant. vnde cum uoto uel iuramento ad frugem melioris uitæ obligantur magnum beneficium eis præstatur. Vnde Augustinus dicit in epistola ad Armatium & Paulinum. Non te uouisse pœniteat, imò gaude iam tibi non licere, quod cum tuo detrimēto licuisset. Fœlix est necessitas quę in meliora compellit.

Margin: Origenes · Matth. · Origenes · Nota bene. · Canon. · 22. 19. o. · 22. q. 88. a. 8. ad 2. & ar. 9. o. C. haec & ar. 92. · Quando in voto pueri obligādi ad religiōis ingressū & q̄ non. · Augu.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd Innocentius in quibusdam literis ad religiosos directis quæ incipiunt: Non solum in fauorem: sic dicit. Vobis de fratrum nostrorum consilio, in uirtute obedientiæ sub pœna excommunicationis auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne ante annum probationis elapsum, qui est maximè in subsidium fragilitatis humanę regulariter institutus, quenquam ad professionem vestri ordinis, seu ad renunciationem seculi faciendam recipere præsumatis. Quod autem ad probationem non recipiantur iuuenes, vel quòd voto, uel iuramento non obligentur ad intrandum sine præiudicio temporis probationis nunquam inuenitur prohibitum.

Ad secundum dicendum, quòd legitima ætas iudicatur tempore pubertatis: ut patet per capitulum inductum. Tunc enim maximè incipit homo liberum usum rationis habere de his quæ pertinent ad suam salutem. Est autem secundum quod est duplex necessitas. Vna quæ excludit uoluntatem, scilicet coactionis: & alia quæ ex uoluntaria obligatione causatur, & uoluntatem non excludit, & huiusmodi est obligatio iuramenti, uel voti, vnde per coactionem non sunt trahendi homines, uel ad fidem vel ad religionem, sed uoto uel iuramēto ad hoc eos obligare nihil prohibet, & de hac necessitate Augustinus dicit. Fœlix necessitas quæ in meliora compellit.

Margin: 22. 92. ad 4. & 1. p. q. 19. a. 3. o & 2. 2. ad 1. & 22. q. 12. ar. 3. ad 1. · Augu.

Et per hoc patet solutio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quòd in rebus voluntarijs, sicut & in naturalibus non est iudicandum facilè quòd contingit in paucioribus: sed quod contingit, ut in pluribus. Quòd autem intrantes religionem exeant, hoc contingit ut in paucioribus multò enim plures de intrantibus remanent, ut experimento probatur, quàm exeant.

Ad quintum dicendum, quod cum dicitur, Non sunt facienda bona, ut ueniant mala: si ly ut, teneatur causaliter, est omnino verum: peccaret enim si quis ea intentione aliquem ad intrandum religionem induceret, ut postmodum apostataret. Si uero ly ut, teneatur consecutiuè, sic ab omnibus bonis esset abstinendum, quia vix sunt aliqua humana bona ex quibus occasionaliter nō possint sequi aliqua mala. Vnde dicitur Eccl. 11. Qui obseruat uentum, non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metet. Tunc autem solum aliquod bonū esset prætermittendum propter consequens malum, quādo malum consequens esset multò maius quàm bonum, & ut frequētius accideret. Dominus autem non prætermisit eligere duodecim discipulos, ex quibus unus erat futurus diabolus, ut dicitur Ioan. 6 nec apostoli prætermiserunt eligere septem diaconos propter vnum Nicolaum, qui ex eis periit. Multo ergo minus religiosi debent prætermittere multorum salutem, propter paucos, qui apostatare inueniuntur.

Margin: 22. q. 93 ar. 1. ad 2. · Eccle. 11.

Ad sextum dicendum, quòd illi qui obligati iuramēto, uel voto religionem intrant, non faciunt contra prohibitionem ecclesiæ, ut ostensum est, unde ex hoc quòd intrant, non efficiuntur, filij Gehennæ, sed filij uitæ æternæ, quam dominus promittit Matt. 19. relinquentibus temporalia propter ipsum, sed ex hoc quòd exeunt post professionem, efficiuntur Gehennæ filij; sed hoc non præiudicat recipientibus eos, nisi eorum malis exemplis sint peruersi, unde signanter Dominus dicit, Facitis eum filium Gehennæ duplo quàm vos, quia ut Chrys. dicit, Malorum magistrorum prouocatus exemplo fiebat peior magistris.

Margin: Cōtra q. c. 14. c. h. · Matth.

Ad septimum dicendum, quòd ratio illa sapit Manichæorum hæresim, qui hanc rationem ad duas erroneas conclusiones adducunt. Primò quidem ad hoc quòd omnia corpora corruptibilia non sunt à Deo. Si enim inquiunt à Deo essent, non dissoluerentur. Secundò ad hoc quòd charitas semel habita nunquam amittatur, ita quòd qui peccat mortaliter, nunquam gratiam habuit. Si enim inquiunt gratiam habuisset, hoc fuisset opus Dei, & ita dissolutum nō fuisset, quod etiam hæc ratio intendit, ut scilicet si aliquis non perseuerat in religione quod propositum de intrando religionem à Deo nō fuerit.

Margin: Chrysos. · 1. p. q. 6. a. 3. ca. & q. 65. ar. 1. c. & po. q. 1. ar. 6. c. resolutio doc.

Est ergo sciendum, quòd uerba illa non dicuntur ad ostendendum quòd illa quæ sunt à Deo, in perpetuum maneant, & corrumpi non possint, sed ad ostendendum infallibilitatem diuinæ prouidentiæ. Non enim potest esse ut Dei prouidentia fallatur, unde signanter non dicit opus Dei esse indissolubile, sed consilium. Secundum ergo diuinam prouidentiam, quibusdā datur donum gratiæ ad præsentem iustitiam, & tamen non datur eis donum perseuerantiæ. Quibusdam autem datur etiā donum perseuerantiæ, ut patet per Aug. 10 libro de bono perseuerantiæ.

ARTICVLVS XII.

Vtrum qui obligati sunt voto, vel iuramento ad intrandum religionem, non teneantur intrare.

AD secundum sic proceditur. Videtur q illi qui obligati sunt voto, vel iuramento ad intrandum religionē, non teneantur intrare. Omnes enim Christi actio nostra est instructio. Sed Dominus non imponebat hominibus necessitatem, sed hoc relinquebatur eorum liberæ uoluntati, unde dicebat cuidam, ut habetur Mat. 19. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Et iterum. Si uis perfectus esse, vade & uende omnia quę habes, & da pauperibus. Et Apo. 1. ad Cor. 7 de uirginibus autem, præceptū Domini non habeo consilium autem do; ergo uidetur q non ex necessitate teneantur aliqui religionem intrare propter iuramentum, uel uotum. 50

Margin: 22. q. 88 a. 3. ad 2. & q. 189. ar. 0.

¶ 2 Præt. Nullus potest iuramento, uel uoto obligari ad aliquid, in quo detrimentum perfectionis patiatur. Sed per hoc quòd aliqui religionem intrant detrimentum perfectionis patiuntur. Impediuntur enim propter religionis obseruantiam, à uisitatione infirmorum & collectione ecclesiarum, & alijs operibus pietatis, in qua summa Christianæ religionis consistit, ut Ambr. dicit super illud primæ ad Tim. 5. Pietas ad omnia utilis est. Ergo illi qui iurauerunt, uel uouerunt religionē intrare non tenentur.

¶ 3 Præt. Prosper dicit in 2. de uita contemplatiua. Sic absti-

nere vel ieiunare debemus, ut non nos ieiunandi, vel abstinendi necessitati subdamus. Sed illi qui sunt in religione ex necessitate ipsius voti, vel obedientiæ abstinent uel ieiunant: ergo minus merentur. Non ergo ad religionis statum potest aliquis iuramento vel voto obligari. F

¶ 4 Præterea virtus est circa difficile & bonum. Sed difficilius est bene viuere in sæculo quam in religione. ergo magis est virtuosum. Non ergo ad statum religionis aliquis iuramento, aut voto obligari potest.

¶ 5 Præterea. communis utilitas præferenda est bono priuato. Sed per hoc quòd aliqui religionem intrant, derogatur cõmuni utilitati. Si enim omnes religionem intrarent, non essent qui plebium curam agerent, & ita populus sine rectoribus remaneret: ergo melius faciunt, si non intrant religionẽ quàm si intrent.

Sed contra est quod dicitur in Psal. Vouete & reddite domino Deo vestro, ubi dicit Glos. quod vouere voluntati consulitur, sed post voti promissionem, redditio necessariò exigitur. Item Eccl. 5. dicitur. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim infidelis, & stulta promissio. G

¶ 6 Præterea Aug. dicit in epistola ad Armentarium & Paulinã. Quia iam vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere nõ licet, priusquàm esses uoti reus, liberum fuit quod esses inferior, quamuis non sit gratulanda libertas qua fit ut non debeatur, quod cum lucro redditur.

3. p. q. 64. ar. 9. ad 1. ar. 178. & 22. q. 154. ar. 2. o.

Respondeo dicendum, quod dicere quod illi, qui uoto uel iuramẽto sunt obligati ad intrandum religionem, non teneantur intrare, est manifestè hæreticum. Quicunque enim dicit non esse peccatum id quod est contra præceptum Dei, hæreticus iudicatur, sicut hæreticus iudicaretur quicunque diceret quod fornicatio simpliciter non sit peccatum mortale, est enim contra hoc præceptum, Non mœchaberis, ut sancti exponunt. Sunt autem excellentiora præcepta primæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem Dei quàm præcepta secundæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem proximi, unde quicunque dicit quod sine peccato præteriri possit aliquid pertinens ad præcepta primæ tabulæ, est manifestè hæreticus. Cum autem impletio uoti pertineat ad latriam, manifestum est quod quicunque dicit uotum non esse implendum, loquitur contra primum præceptum primæ tabulæ, quod est de cultu latriæ soli Deo exhibendo. Qui uerò dicit iuramentum non esse implendum, loquitur contra secundum præceptum primæ tabulæ, quod est, Non assumes nomẽ Dei tui in uanum. Vnde manifestè est hæreticus quicunque hoc dicit, nisi fortè dicat quod intrare religionem sit illicitum. Iuramẽta enim uel uota facta de rebus illicitis non sunt obligatoria, secũdum illud Isidori. In malis promissis, rescinde fidem. Sed hoc H

a 120. c. & 22. q. 89. art. 3.

uerum est hæreticum dicere, quod non sit licitum intrare religionem. Est enim capere esse contra Christi consilia, unde quicunque dicit quod ille qui est obligatus uoto uel iuramento ad intrandum religionem, potest absque peccato in sæculo remanere, est manifestè hæreticus, si tamen in hoc pertinaciter perseueret. I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd necessitas uoti uel iuramenti, non excludit uoluntatem, ut supra dictum est. Sicut enim aliquis ex lege communi obligatur ad obseruanda Dei præcepta, quæ tamen voluntariè seruat, unde & Dominus dicit, Si uis ad uitam ingredi, serua mandata, sic ille qui emisit iuramentum, vel uotum, obligatur ex quadam priuata obligatione, & tamen uoluntariè implet iuramentum, uel uotum, ita quod ante iuramentum, uel uotum, licitum est ei facere, uel non facere, unde & Dominus dixit, Si uis perfectus esse. & Paulus de

a. 49. ad 2.

virginitate consilium dat, sed post iuramentum uel uotum, illicitum est non implere.

Ad 2 quest. huius. & 22. q. 186. ar. 3. ad 6. & c. 3. c. 136. usque 138.

Ad secundum dicendum, quòd ista ratio continet hæresim damnatam, scilicet quod melius sit in sæculo remanere, & operibus pietatis vacare, quàm religionem intrare. Continetur enim inter errores Vigilantij, contra quem Hier. scribens dicit, Ista uenena perfidiæ catholicæ fidei societatem conatur impugnare uirginitatem, odisse pudicitiam, in conuiuio sæcularium contra sanctorum ieiunia declamare. Et postmodum contra singulos articulos à Vigilantio propositos disputans, uenit ad istum at. dicens. Quod autem asserit eos melius facere qui utuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum pauperibus diuidunt, quàm illos qui possessionibus uenundatis semel omnia largiuntur, non à me ei, sed à Deo respondebitur, Si uis esse perfectus, uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni sequere me. Iste quem tu laudas, 2. aut 3. gradus est, quem & nos recipimus, dummodò sciamus prima secundis, & tertijs præferenda. Et ideò in li. de eccl. dogmatibus cum alijs erroribus est iste damnatus, cum dicitur: Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius est pro intentione sequendi Deum, simul donare & absolutum sollicitudine egere cum Christo. Nec solum status religionis præfertur eleemosynis, quas K quis facit in sæculo, sed etiam uirginitati in sæculo obseruatæ, dicit enim Aug. in li. de uirginitate. Nemo, quantum puto, ausus fuit virginitatem præferre monasterio.

12. q. 98. ar. 5. ad 2. 3 & 22. q. 186. a. 8. c. 22. q. 88. ar. 6. o. & opus. 17. c. 12. 22. q. 3. a. 5. c. 22. q. 81. artic. 1. ad 1.

Ad tertium dicendum, quòd idem opus factum ex uoto laudabilius & magis meritorium est, quam si fiat sine uoto, quòd ex hoc patet, quia omnis actus de se tantò est magis laudabilis & meritorius, quantò ex digniori virtute procedit, sicut opus iustitiæ si fiat ex charitate laudabilius erit. Manifestum est autem quòd cum aliquis ieiunat absque uoto, facit actum uirtutis, qui est abstinentia. Cum autem ieiunat implens uotũ, actũ abstinentiæ facit ex latria, quę cum ordinet nos ad Deum, est nobilior virtus quàm abstinentia, uel quæcunque alia uirtus, quæ ordinat nos circa bona creata, propter quod Aug. dicit in lib. de uirginitate. quòd nec uirginitas, quia uirginitas est, honoratur, sed quia est Deo dicata, quam uouet & seruat continentia pietatis. Quod ergo Prosper. dicit: sic abstinere, uel ieiunare debemus, ut non nos ieiunandi, uel abstinendi necessitati subdamur, intelligendum est de necessitate coactionis, quæ voluntatem excludit. Vnde subdit. Ne iam non deuoti, sed inuiti rem uoluntariam faciamus. Necessitas autem uoti & iuramenti, non excludit uoluntatem, ut dictum est.

art. 49. ad 2. & op. 17. c. 12.

Dicendum autem est ulterius, quòd si illi, qui ieiunat ex uoto non placet secundum se ieiunium, placet tamen sibi impletio uoti: magis meretur cæteris paribus, quam illa ieiunans cui placet secundum se ieiunium, quia magis est meritorium delectari in actu latriæ, quàm in actu abstinentiæ.

12. q. 114. ar. 4. ad 2. & 22. q. 155. ar. 4. ad 2. ueri. q. 26. a. 6. ad 12. 14.

Ad quartum dicendum, quod duplex est difficultas. Vna quę est ex arduitate operis, sicut uirginitatem seruare, & huiusmodi, & talis difficultas facit ad augmentum uirtutis. Alia difficultas est ex impedimentis, & periculis imminentibus. Et talis difficultas non facit ad augmentum uirtutis, sed ad diminutionem ipsius Non enim uidetur esse prudens. nec multum amat bonum uirtutis qui pericula non cauet, & talis difficultas ad bene uiuendum imminet in sæculo remanentibus.

a. 47. ad 3 ad 2. huius & op. 17. c. 14. 15. 16 & op. 18. c. 13.

Ad quintum dicendum quòd illa fuit ratio Vigilantij hæretici, ut patet per Hiero. qui dicit in li. contra Vigilantiũ. Non sunt à studio suo monachi deterrendi, quàmuis à te linguæ uiperę morsus sęuissimos patiantur: quibus argumentis & dicis, si omnes se clauserint & fuerint in solitudine, quis celebrabit Ecclesias? quis sæculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad uirtutes poterit exhortari? Hoc enim modo si omnes tecum fatui sint, sapiens esse quis poterit? & uirginitas non erit approbanda. Si enim omnes uirgines fuerint, nuptię non erunt, & interibit humanum genus. Rara est uirtus, nec à pluribus appetitur. Stultus est ergo huiusmodi timor, cum religionis bonum sit tam difficile & arduum, ut pauci religionem intrent in comparatione multitudinis in sęculo remanentis, sicut si quis timeret haurire aquam, ne flumen deficeret.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum qui in sęculo sunt peccatores, sint ad religionem attrahendi.

AD Tertium sic proceditur. Videtur quòd illi qui sunt in sęculo peccatores, non sint ad religionem attrahẽdi. Oportet enim prius exercitari in operibus pręceptorũ, quàm intrare ad impletionem consiliorum, ut de minori perueniatur ad maius. Sed illi qui sunt peccatores in sęculo, non sunt exercitati in operibus pręceptorum. ergo non sunt attrahendi, uel recipiendi in religionem in qua oportet seruari consilia. 51 22. q. 189. ar. 1. c. ad 2. & a. 10. cap.

Sed contra est, quòd Dominus Matthęum Publicanum ad statum perfectionis uocauit: ut habetur Matth. 9. Omnis autẽ Christi actio, nostra est instructio: ergo etiam & nos debemus peccatores, qui sunt in sęculo ad religionem aduocare & suscipere. K ar. 114. o.

Respondeo dicendum, quòd maximè utile est peccatoribus, ut ad religionem transeant. Peccatoribus enim duo sunt necessaria ad salutem. Primò quidem, ut de peccatis pręteritis pęnitentiam agãt. Secundò, ut de cætero à peccatis abstineant. Ad utrunque autem horum maximè operatur religio. Primò enim status religionis est status perfectę pęnitentię, & nulla satisfactio adęquari põt pœnitentię religiosorum, quia & se & sua totaliter Deo dãt: unde pro nullo peccato imponi põt homini pro pœnitentia, ut religionem introeat, in commutationem satisfactionis, quantumcunque grauis, sufficitur tñ religionis ingressus: ut patet 33. q. 2. c. admonere ubi Stephanus Papa quendã qui uxorem interfecerat inducit, ut ingrediatur monasteriũ, & humiliatus sub manu Abbatis cuncta obseruet quę sibi fuerint imperata.

a 92. ad 7. 22. q. 189. ar. 3. ad 3. ueri. q. 2. a. 2. ad 5. 4 di. 16. 1 expo. tex. ad 4.

imperata, alioquin iniungit ei grauissimam pœnitentiam, si elegit in sæculo remanere. Similiter etiam ad uitanda peccata plurimum ualet religionis status. Difficile.n. est quòd in sæculo cõmorantes a rebus mũdi non alliciantur: propter quod Mat. 19. secundum expositionem Chryso. Dominus hoc dicit esse impossibile, quòd diues qui scilicet diuitiis inhæret per amorem, intret in regnum celorum: sed quòd diues qui habet diuitias intret, est ualde difficile, unde & Eccl. 31. dicitur, beatus diues, qui inuentus est sine macula. Et huiusmodi difficultatẽ subdit dicens, quis est hic & laudabimus eum: propter quod, ut Gre. dicit, Sancti uiri ut ab illicitis abstineant, etiam licita prætermittunt; unde manifestum est quòd nõ peccant, sed laudandi sunt qui peccatores ad religionem trahunt. Nam & Dominus de seipso dicit. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitẽtiã.

(Chrysost. — Eccles. 31.)

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendum quòd illa ratio procedit & contra rationem doctrinæ Euangelicæ, & contra rationem philosophiæ. Contra doctrinam quidẽ Euangelicam, quia consilia Euangelica ad hoc dantur, ut per ea homo facilius salutem consequatur. Vnde status secularium periculosior esse dicitur, quam religionis status. Stultum est autem dicere, quòd aliquis qui debilior est propter peccata quæ commisit, non sit ad securiorem uitam fugiendum. Est etiam contra doctrinam philosophicam, quæ docet illos qui sunt ad unum proni, in contrarium debere reflecti, sicut faciunt illi qui tortuosa lignorum dirigunt.

(Ad cõtrarium. — ar. 92. c. & art. 112. c.)

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum quis absque peccato possit aliquem iuramento adstringere, quòd religionem non intret.

52

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur quòd aliquis absque peccato possit aliquẽ iuramento adstringere ad hoc quod religionem non intret. Quod enim licitum est fieri, licitum est iurare. Sed licitum est alicui seculari, quòd nunquã religionem intret, ergo licitè potest hoc iurare. Qui ergo tali iuramento aliquem adstringit, non peccat: quia non facit eum iurare aliquid illicitum.

(art. 130. & 12. q6. 68. ar. 1. c. fin. & ad 2. & ar. 91. huius.)

Sed contra. Propositum iurandi religionem a spiritusancto est, ut habetur. 16. q. 1. c. Dux. Sed resistere instinctui spiritusancti graue est peccatum: de quo Stephanus reprehendit Iudæos Act. 7. dicens. Vos semper spiritui sancto restitistis: ergo ille qui aliquem iuramento adstringit ad non intrandum religionem grauiter peccat.

Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est in actibus humanis non est aliquid simpliciter iudicandum licitum vel illicitum propter id quod accidit in aliquo particulari casu sed propter id quod est ut in pluribus, sicut etiam in rebus naturalibus consideratur, quod in pluribus est. Contingit autem in aliquo casu, quòd absque peccato aliquis potest adstringere aliquem iuramento ad hoc quòd religionem non intret, puta si esset matrimonio ligatus, & uellet absque consensu uxoris religionem intrare, uel in casibus similibus. Simpliciter autem loquendo inducere aliquem ad iurandum quod religionẽ nõ intret, graue est peccatum. Si enim aliquis uellet religionẽ intrare, & immineret opportunitas temporis, & omnes circumstãtiæ conuenirent, grauiter peccaret qui eum ab ingressu religionis prohiberet, unde Dominus Matth. 23. comminatur Pharisæis, qui nec ipsi intrabant in regnum cœlorum, nec alios intrare sinebant. Cum autem aliquis facit aliquem iurare quòd religionem non intrabit, impedit enim quãtum in se est ab ingressu religionis secundum quodcunque tempus, & secundũ quãcunque circumstantiam opportunam: quia in uniuersali includuntur omnia particularia. Vnde manifestum est quòd grauiter peccat.

(ar. 49. prs. — Ma. q. 8. art. 1. ad 4. — 4. di. 27. q. 3. ar. 3. o.)

Ad id uerò quòd obiicitur in contrariũ dicendũ, quòd quis licitum sit ab aliquo bono opere abstinere, tamen illicitum est uel sibi, uel alij impedimentum opponere, quominus in illud bonum opus procedere possit: sicut licitum est non dare eleemosynam huic pauperi, illicitum tamen est se uel alium iuramẽto astringere ad hoc quòd alicui eleemosyna non detur, cuius ratio est, quia prætermittere actum uirtutis potest aliquis absque peccato, eo quòd præcepta affirmatiua, quæ sunt de actibus uirtutum, nõ obligant ad semper. Sed impedimentum boni operis directè uirtuti contrariatur, & ideo cadit sub prohibitione præcepti negatiui, quod obligat ad semper. Vnde omnia talia iuramenta sunt illicita, nec sunt obseruãda, & illi qui hoc iurant, iurando periuri sunt, quia iuramentũ hominẽ obligare non põt cõtra charitatẽ Dei & proximi; unde quãuis licitũ sit alicui religionẽ nõ intrare, illicitum tñ est impedimẽtum iusti apponere sibi uel alij. Est.n. contra perfectionem uitæ, & contra consilium Christi.

(Ad contrarium. — ar. 2. 2. 2. q. 33. art. 2. c. & q. 79. ar. 3. ad 3. & q6. 140. ar. 2. ad 2.)

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsita sunt tria de his quæ competunt in religione existentibus.

¶ Primò, Vtrùm religiosus qui nihil debet habere in proprio, vel communi possit eleemosynam facere de his quæ sibi ab aliis in eleemosynam dantur.

¶ Secundò, Vtrùm aliquis in religione existens sciens patrem suum graui necessitate opprimi possit exire absque licentia prælati sui, ut subueniat patri.

¶ Tertiò, Vtrum status religionis sit perfectior quàm status sacerdotum parochialium, & archidyaconorum.

ARTICVLVS XV.

Vtrum religiosi qui nihil habent in proprio, uel communi, possint eleemosynam facere.

53

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd religiosi qui nihil habent in proprio, uel communi non possunt eleemosynã facere, quæ eis proficiat: non.n. proficit eleemosyna facienti, nisi debito modo fiat. Sed tales religiosi non possunt eleemosynam debito modo facere, debet.n. eleemosyna de proprio fieri, secundum illud Thobiæ quarto. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si autem modicum, idipsum libenter impertiri stude: ergo tales religiosi qui nihil suum habent, nec in pprio, nec in communi, non possunt eleemosynam facere, quæ eis proficiat. Sed si quam eleemosynam de eleemosynis sibi factis faciunt, eis proficit à quibus eleemosynam perceperunt.

(12. q6. 31. art. 8. c. & ad 3. & 4. di. 15. q. 2. ar. 5. q. 4. o.)

Sed contra. Inter alia opera, eleemosynarum largitio plurimum inuenitur esse fructuosa. Dicitur enim Dã. 5. Peccata tua eleemosynis redime. Si ergo religiosi eleemosynas facere non possunt, quæ eis proficiant, uidentur esse peioris conditionis quàm alij etiam in spiritualibus bonis.

Respondeo dicendum, quòd religiosi, quamuis propriũ habere non possint, possunt tamen aliquarum rerum dispensationem habere, siue de fructibus possessionum communium, siue etiam de eleemosynis particulariter eis collatis, nec refert, quantum ad propositum pertinet, utrum huiusmodi dispensationẽ habeant auctoritate sui ordinis, uel auctoritate alicuius superioris prælati. His ergo, quibus dispensatio commissa est, possunt meritoriè eleemosynam facere de bonis, quæ eorum dispensationi committuntur, secundum quod eis committitur, & huiusmodi eleemosyna meritoria est, & eis qui ministerium exequuntur, & illis quorum huiusmodi res deputatæ noscuntur. Si uerò aliquis religiosus sit, cui non sit huiusmodi rerum dispẽsatio commissa, ei non licet eleemosynã facere.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum religiosus possit egredi claustrum absque licentia sui prelati, ut patri subueniat in necessitate existenti.

54

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd religiosus si uideat patrem suum esse in necessitate, etiã absque prælati sui licentia, possit claustrum exire ad subueniendũ patri. Non.n. prætermittendum est mandatum Dei, propter hominum traditiones. Vnde Dominus Matthæi 15. cõtra quosdam dicit, Irritum fecistis mandatum Dei, propter traditiones uestras. Sed ad subueniendum parentibus, homo astringitur per præceptum diuinum. Honora patrem tuum & matrem tuam, in quo quidẽ honore, intelligitur necessariorum subuentio: ergo uidetur quòd non obstantibus religionis obseruantiis, quæ sunt hominum statuta, debeat aliquis religiosus exire claustrum ad subueniendum parentibus secundum præceptum Dei.

(art. 223. c. & 33. q6. 101. art. 4. o. & q. 189 art. 6. o.)

Sed contra. Spiritualia semper præferenda sunt carnalibus. Sed religiosi se obligauerunt ad obsequium spiritualis patris. s. Dei, cui magis tenemur, secundum illud ad Hebræos duodecimo. Quanto magis obtemperabimus patri spirituali & uiuemus. Non ergo debent dimittere sui ordinis obseruãtias, ut parentibus carnalibus ministrent.

Respondeo dicendum, quòd aliter est dicendum de illo qui nondum religionem intrauit, & aliter de illo qui iam in religione est professus. Ille enim qui nondum religionem intrauit, si uideat patrem suum in magna necessitate, cui per alium subueniri non possit, non debet religionem intrare, sed tenetur ministrare parentibus, maximè si absque periculo peccati possit in sæculo remanere. Si uero per alium possit eius parentibus

zentibus ministrari, potest si uult religionem intrare, vñ Chrysostomus exponens illud, Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, dicit q; malũ est abducere hominẽ a spiritualibus, & maximè cùm fuerint, qui ministerium parentum compleant. Erant enim alij qui complere possent illius funeris sepulturam. Postquam uerò aliquis est iã in religione professus, est mortuus mũdo. Vnde per spiritualem mortẽ Deo obligatur à cura impẽdẽdia parentibus, sicut et deobligaretur per mortem corporalem,

3 & ideo non peccat nec cõtra præceptum Dei agit, si in claustro remaneat sub præcepto prælati sui, parentum ministratione prætermissa. Est enim factus impotens ad reddendum debitũ ministerium absque propria culpa. Debet tamen quantum potest salua ordinis obediẽtia satagere, ut per se, uel per alium suis parentibus subueniatur, si in necessitate fuerint constituti.

Ad illud uero quod in contrarium obiicitur, dicendũ q; religiosus tenetur ad implendum id quod ad religionem pertinent, non solum ex traditione humana sed etiam ex præcepto diuino. Obligatur enim ex uoto emisso, ad obediendum prælatis suis. Impletio autem uoti cadit sub præcepto diuino.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum presbyteri parochiales sint maioris perfectionis, quàm religiosi.

55

22.q.184. art. 8.0.& ar.14.ad 2 huius.

AD tertium sic proceditur. Videtur q; presbyteri parochiales, & archidyaconi, sint maioris perfectionis quàm religiosi. Dicit enim Chrysostomus in suo dialogo. Si talem mihi aliquem adducas monachum, qualis, ut secũdum exaggerationem dicam, Helias fuit, non tamen illi comparandus est, q tradutus populus, multorum peccata ferre compulsus, immobilis perseuerauit & fortis. Et parum post dicit. Si quis mihi proponeret optionem, vbi mallem placere, in officio sacerdotali, an in solitudine monachorum, sine comparatione eligerem illud quod prius dixi, nec cessabam laudans & beatos pronuncians eos qui officium ecclesię bene administrare potuissent, & quod laudabam tanto studio, & beatum pronunciabam non utique defugerem, si idoneum me ad huiusmodi gubernationẽ uiderem. Et in sequenti.c. postmodum dicit. Bene inquã admonuisti dulcissime. Monachorũ.n.s. secularium, nec recordari oportet, cum de sacerdotio sit quæstio, Vtrum si quis in conuersationem multorum positus, potest imperturbatum illum nitorem plenæ sanctitatis, & continentiæ splendorem, & alia monachorum bona incorrupta & inconcussa seruare, omnibus est præferendus. Ex quibus omnibus uidetur, q; presbyteri parochiales, & archydiaconi, si bene in ministerio ecclesię uiuãt, sint omnibus etiam religiosis præferendi.

Nota bene.

¶2 Præterea, Chry. in eodẽ li. dicit. Si quis administrato sacerdotio illius proposito.s. monachalis sudores conferat, tantum eos distare reperiet, quantum inter priuatum distat & regem; sed multò maius est bene exercere regis officium, quàm cuiuscunque personæ priuatæ; ergo multò maius est, q; sacerdos parochialis, uel archidiaconus bene se habeat in suo officio, quàm religiosus in suo.

ar.14.ad 2

¶3 Præterea, Episcopi sunt in statu perfectiori quàm religiosi, alioquin non liceret de religione ad episcopatum transire Sed presbyteri parochiales, & archidiaconi, similiores sunt episcopis quàm religiosi, quia sicut episcopus habet curam animarũ in suo episcopatu, ita presbyter in sua parochia. & archidyaconus in suo archidyaconatu; ergo archidyaconi, & plebani sunt magis in statu perfectionis quàm religiosi.

¶4 Præterea, bonum publicum præferendum est bono priuato, & uita actiua est magis fructuosa quàm contemplatiua, nullũque sacrificium est à Deo acceptius, quàm zelus animarũ. Sed archidiaconi & plebani intendunt utilitati communi multitudinis zelo salutis animarum in actiua uita fructificantes: ergo præferendi sunt religiosis, qui saluti propriæ student in uita contemplatiua Deo seruientes.

¶5 Præterea, cui amplius à Deo commissum est, magis meretur si bene administret. Sed sacerdoti, uel archidyacono amplius commissum uidetur: quia plus ab eo requiretur in iudicio: ergo bene administrando amplius meretur.

Sed contra est, quod dicitur. 19.q.1.c. Duæ. Si quis in ecclesia sua sub episcopo populum retinet, & sæculariter uiuit, si afflatus Spiritusancto I aliquo monasterio, uel regulari canonica saluare se uoluerit, quia lege priuata ducitur, nulla ratio exigit vt publica constringatur. Sed lex priuata quæ est Spiritusancti, vt ibidem subditur, nunquam ducit hominem de statu magis perfecto, ad statum minus perfectum, sed facit hominem ascensiones in corde suo disponere ut in Psal. 83. dicit: ergo status religiosorum est perfectior quàm status plebanorum.

F Respondeo dicẽdum, quòd perfectio spiritualis uitæ ex charitate pensanda est, qua qui caret spiritualiter nihil est, ut dicitur 1. ad Corint. 13. Ab eius autem perfectione simpliciter aliqs dicitur esse perfectus. Vnde dicitur ad Col. 3. Super omnia charitatem habete, quæ est uinculum perfectionis. Amor autem uim transformatiuam habet, qua amans in amatum quodam modo transfertur. Vnde Dion. 4. c. de diui. nom. Est autem extasim faciens diuinus amor, non sinens sui ipsorum amãtes esse, sed amatorum. Quia ergo totum & perfectum est idem, ut dicitur in 3. Phy. ille perfectè charitatem habet, qui totaliter in Deum per amorem transformatur, seipsum & sua omnino postponens propter Deum, unde Augu. dicit in decimoquarto de ciui. Dei, quod sicut ciuitatem Babylonis facit amor sui vsque ad contemptum Dei, ita ciuitatem Dei facit amor Dei vsque ad contemptum sui. Et in lib. 83. quæst. quod perfectio charitatis est nulla cupiditas. Gregorius etiam super Ezech. dicit

art. 93. ad 2. & 22.q. 186. art. 7. ad 1. & 4. sent. q. 2. ar. 2. ad 5.

Augu.

G quòd cum quis aliquid suum Deo uouet, & aliquid non uouet sacrificium est. Cum uerò omne quod habet, omne quod uiuit, omne quod sapit omnipotenti Deo uouet holocaustum est, quod lanna lingua dicitur totum incensum. Cuiuscunque ergo mens sic est affecta interius, ut seipsum & omnia sua contemnat propter Deum, secundum illud Apostoli ad Philip. 3. quæ mihi aliquando fuerunt lucra, arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucrifaciam, iste perfectus est, siue sit religiosus, siue sæcularis, siue clericus, siue laicus etiam matrimonio iunctus. Abraham enim matrimonio iunctus erat & diues, cui Dominus dicit Genes. 17. Ambula coram me, & esto perfectus. & Ecclesiasti. 31. dicitur. Beatus diues qui inuentus est sine macula, & post aurum non abiit. Et post pauca subditur. Qui probatus est in illo, & perfectus inuentus est. Sed aduertendum, q; aliud est esse perfectum, & aliud esse in statu perfectionis. Sunt enim aliqui in statu perfectionis, qui nõdum sunt perfecti, sed

Beat. Paulus.

art. 93. ad 3.

ar. 14. ad 2 22.q. 186. ar. 2.

H interdum etiam peccatores, sunt etiam aliqui perfecti, qui in statu perfectionis non sunt. Et quamuis status multa significet, & rectitudinem & firmitatem, & si qua sunt aliam huiusmodi, tamen cùm dicimus aliquos esse in statu perfectionis, accipitur pro conditione secundum quòd libertas, uel seruitus dicitur status, prout consueuit dici quòd error personæ, aut conditionis, uel status impedit matrimonium, non autem error fortunæ aut qualitatis: & hoc modo accipitur status secunda quæstione sexta. Si quando in causa capitali, uel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores, idest procuratores, sed per seipsos est agendum. Sic ergo accipiendo statum, illi propriè in statu perfectionis esse dicuntur, qui se seruituti subijciunt ad opera perfectionis implenda. Manifestum est autem quòd seruitus libertati opponitur. Libertas aũt faciendi quodlibet per uotum tollitur: quia uoluntatis est uouere, necessitatis est reddere, ut suprà dictum est. Vnde qui se ad aliquid uoto

22.q. 182. ar. 1.

4. di. 30. q. 1. art. 1. & 2 0. & ad 5.

I obligat, inquantum necessitati se subiicit, quodammodò constituit se seruum, libertate se priuans. Si quidem ergo aliquis se uoto obliget ad aliquod particulare opus implendum, constituit se quodammodò seruum non simpliciter, sed secundum quid, respectu scilicet illius ad quod se obligauit. Si uerò simpliciter per uotum totam uitam suam dedisset Deo ad implenda ea quæ sunt opera perfectionis, propter Deum simpliciter seipsum seruum constituit, & per hoc ponitur in statu perfectionis, unde & totum se Deo uouendo holocaustum offerre dicitur, ut Gregorius dicit. Hoc autem modo obligant totam uitam suam ad ea quæ sunt perfectionis Episcopi in sua consecratione professionem quandam facientes, qua obligantur ad curam gregis suscepti, secundum illud primæ Timoth. ultimo. Bonum certamen fidei, apprehende uitam æternam, in qua uocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus, uel in ordinatione, uel in prædicationem, ut Glo. dicit. Religiosi etiam in sua professione totam uitam suam obligant

K Deo ad ea quæ sunt perfectionis, unde & utrique serui dicuntur. Dicitur.n. 2. ad Corin. 4. Non n. prædicamus nosmetipsos, sed Iesum Christũ, nos aũt seruos uestros propter Iesum, quod pertinet ad Epos: religiosi etiã serui, uel famuli nominantur, ut dicit Dion. 6. c. Eccle. Hierar. Et ideo tam religiosi q̃ Episcopi sunt in statu perfectionis, vnde & utriusque in assumptione huiusmodi status solemnis benedictio adhibetur, ut patet p Dionysium 5. & 6. c. Eccles. Hierar. Archidiaconi autem, uel plebani nõ obligant uoto totam uitam suam ad id quod cura gregis requirit, vñ nec in eorum institutione aliqua eis benedictio adhibetur, q̃ exhibetur monachis propter perfectionẽ assumptam, ut dicitur sexto ca. Eccle. Hierar. Et ideò ex hoc q; committitur eis cura parochiæ, uel Archidiaconatus constituuntur quidẽ in aliquo officio, non aũt assumuntur ad statum perfectionis, alioquin essent apostatæ dimittẽdo parochias, & prębendas sine cura in Ecclesiis cathedralibus accipiendo. Nullus.n. in statu perfectionis discedere posset, nisi mortaliter peccando & apostatando. Et

Episcopi, & religiosi serui nominantur nominandi

do. Et

do. Et inde est quòd Dionysi. in eccles. Hierar. perfectionem attribuit solis Episcopis, quasi perfectoribus, & monachis quasi perfectis: illuminationem uerò attribuit presbyteris tanquam illuminatoribus per sacramentorum administrationem, & sacro populo tanquam illuminandis, purgationem verò diaconibus tanquam purgatoribus, & ordini immundorum tanquam purgandis.

1. p. q. 108. ar. 1. c. & 2. & 18. huius & 3. p. q. 64. a. 2. ad 1. & q. 67. ar. 1. ad 1. & 2. & uet. q. 9. at. 3. o. 12. q. 184. ar. 6. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad omnes illas Chrysostomi auctoritates breuiter responderi potest, quòd non loquitur de sacerdote parochiali, sed de Episcopo, qui antonomasticè sacerdos dicitur quasi summus sacerdos, & hic modus loquendi est plurimum consuetus, vt sacerdotes Episcopi nominentur. Et hęc responsio uidetur congruere secundum intentionem operis, in quo Chrysostomus Basilium consolatur de sua promotione, uterque enim erat in Episcopum electus. Vt tamen particulariter ad singula respondeamus.

AD PRIMVM dicendum, quod si quis consideret uerborum circumstantiam nihil ad propositum faciunt: præmittit enim, si illi qui in secreto habitant multorum sermonibus nō mouentur, digna quidem laude est patientia, non tamen idoneū argumentū uirtutis; cū uerò fuerit in medijs fluctibus & de tempestate nauem liberare potuerit, tunc meritò testimonium perfecti gubernatoris ab omnibus promereretur, & sic concludit, Ita ergo & nunc mihi si talē aliquem adducas monachum, qualis, ut secundum exaggerationem dicam, Helias fuit tamen quandiu solus est, si non perturbatur, neque grauiter peccat, quippè qui non habet quibus stimuletur atque exāspertur, non tamen illi comparandus est, qui traditus populis & multorum peccata ferre compulsus immobilis perseuerat & fortis, quia sicut in tranquilitate, ita in tempestate gubernauit semetipsum; ubi manifestum est quod non comparat statum statui, sed impeccabilitatem impeccabilitati. quòd enim monachus in claustro habitās non peccet, nō est ita euidens argumentum uirtutis, sicut si presbyter, vel Episcopus, uel quicūque rector populi in medijs perturbationibus abstinet à peccato: sicut non est argumentum tantæ industriæ, si gubernator absque periculo nauiget in mari tranquillo, ac si nauigaret in mari tempestuoso, & tamen ad industriam nautæ pertinet, ut mare tempestuosum deuitet. Sic ergo ex præmissis uerbis nihil aliud ostendi potest, nisi quòd periculosior est status habentis curam animarum quàm monachi, & in maiori periculo innocentem se seruare maioris virtutis est argumentum, vnde maior virtus requiritur ad hoc quòd aliquis conseruet se à peccato immunē inter populos, quàm in religione; sed maioris virtutis est vitare pericula religionem intrando, quàm pericula non vitare. Quantò enim aliquis magis amat suam salutē tantò magis euitat suæ salutis pericula.

monachi maxima laus quæ sit.

Et per hoc etiam patet responsio ad secundum. Non enim dicit quòd mallet esse in officio sacerdotali, quam in solitudine monachorū, sed quòd mallet placere in hoc, quàm in illo. Quilibet enim sapiens magis uellet habere tantam uirtutem, per quam posset etiam inter pericula securus existere quàm talem uirtutem qua posset extra pericula seruari: sed quia præsumptuosum est ut aliquis talem uirtutem se habere præsumat, per quam possit etiam inter pericula esse tutus uteruosius est quod se extra pericula ponat. Vnde ipse suadit, Quod laudabā tanto studio & bonum pronunciabam, scilicet uitam administrationis Ecclesiasticæ, non usque defugerem, si idoneum ad eius gubernationem me uiderem. Prudenter ergo refugiebat, quia tantam uirtutem per quam idoneus esset non sibi superbè ascribebat.

Et similiter responsio patet ad tertium. Si quis enim in conuersatione multorum positus potest imperturbatum illum uigorem plenæ sanctitatis, & continentiæ splendorem, & alia monachorum bona incorrupta & inconcussa seruare, omnibus præferendus est. Maioris enim virtutis iudicium est, ut puritatem perfectam aliquis conseruet etiam inter pericula puritatis, quam si eam extra pericula conseruaret. Sed tamen parum amare puritatem suam conuincitur, qui puritatis pericula nō cauet, inter quæ difficillimum est & rarissimum omnimodam puritatem seruare, sicut maxima puritas fuit beatæ Agnetis, quæ etiam in lupanari posita, uirginalem puritatem seruauit: & tamen quia puritatis amatrix erat nunquam in lupanari hanc suam virtutem ostendere elegisset, sed quanto magis purā mentem habebat, tantò minus lupanar propria uoluntate elegisset, & simile est in omnibus talibus.

Ad quartum dicendum, quòd auctoritas illa non pertinet ad perfectionem uitæ, sed ad differentiam dignitatis. Sic enim priuatus distat à rege, sicut non habens prælationem ab habente: hoc autem in quæstione non uertitur, an sit maior dignitate prælationis quicunque habens curam animarum, religioso curam animarum non habente.

Ad quintum dicendum, quòd alia ratio est de episcopis & plebanis. Nam episcopi principalem populi curam habent: plebani autem & archidyaconi sunt subministratores & coadiutores eorum. Vnde dicitur 16. q. 1. Omnibus presbyteris & dyaconibus, & reliquis clericis attendendum est, ut nihil absque episcopi proprij licentia agant: non usque missas sine suo iussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, nec quicquam absque eius permissu faciet, & primæ ad Corin. 12. dicitur in Glo. quòd opitulationes sunt, qui maioribus fuerunt opus: ut Titus Apostolo: uel archidyaconi episcopis: gubernationes vero sunt minorum personarum, ut sunt presbyteri, vnde si quis rectè consideret, hoc modo in regimine ecclesiæ comparantur archidyaconi & plebani ad episcopum, sicut in regimine temporali præpositi & balliui ad regem: & ideo sicut rex coronatur & inungitur in regno, non autem præpositi vel balliui, ita etiam Episcopus in ecclesia: non autem archidyaconi vel plebani, & propter hoc episcopatus est ordo in cōparatione ad corpus mysticum, non autem plebanatus, uel archidyaconatus, sed officium tantum. Episcopis ergo similes sunt archidiaconi, & plebani sicut coadiutores & ministri: sed religiosi sunt episcopis similes in perpetua obligatione, quę facit statum perfectionis.

Canon.

B. Paulus

Nota.

Ad sextum dicendum, quòd aliqua duo opera uel in bono, vel in malo possunt multipliciter adinuicem comparari, vno modo secundum suum genus, sicut dicimus continentiam virginalem præeminere in bono continentiæ viduali, in malo vero homicidium furto, & hoc modo uita actiua est fructuosior, quam contemplatiua, sed contemplatiua merito maior est quàm actiua. Vt Grego. dicit in 7. morali. zelus etiam animarum est sacrificium Deo acceptissimum, si tamen ordinatè fiat ut scilicet primò homo habeat curam salutis suæ, & postmodū aliorum, alioquin nihil prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patiatur, vt dicitur Matthæi 16. Alio modo potest opus operi comparari in bono, vel in malo, non secundum se, sed in ordine ad alium actum, sicut abstinentia præfertur in bono sumptioni cibi, tamen assumere cibum cum aliquo propter charitatem, præfertur abstinentiæ, et in malo, adulterium præfertur furto, tamen furari gladium ad occidendum, est grauius quàm adulterium. Tertio præfertur opus operi in bono, vel malo ex voluntate facientis. Quod enim prōptiori voluntate fit melius uel peius iudicatur. Si ergo comparemus opera plebani, uel archidyaconi, operibus religiosorum tertio modo comparationis, uel secundum promptitudinem voluntatis tunc incertum iudicium est, quia ille qui ex feruentiori charitate operatur, opera magis meritoria habet. Si uerò comparentur secunda comparatione per ordinem ad aliquod aliud opus, sic opera religiosi sunt incomparabiliter eminentia operibus archidyaconi, uel plebani: ea enim quę religiosi agunt, ad illam radicem referuntur, qua totam uitam suam Deo deuouerunt, unde non est pensandum quid faciant, sed magis quòd ad quælibet facienda se deuouerunt, & sic quodā modo comparantur ad eos qui aliquod singulare bonū opus faciunt: sicut infinitum ad finitum. Qui enim dat se alicui ad faciendum omnia quæ iubet, in infinitū magis se dat ei quàm ille qui dat se ei ad aliquod opus faciendum. Vnde supposito quòd religiosus secundum exigētiam suæ religionis faciat aliquod opus quod sit paruum secundum se, tamen recipit magnam intentionem ex ordine ad primam obligationem, qua se totum Deo uouit. Si uero comparentur ipsa opera secundū se, secundum primum modum comparationis, sic aliqua particularia opera quæ plebani faciunt, uel Archidiaconi, sunt maiora aliquibus particularibus operibus, quæ religiosi faciunt sicut maius est intendere saluti animarum quàm ieiunare, uel silentium tenere uel aliqua huiusmodi. Si tamen omnia omnibus comparentur, multò maiora sunt opera religiosorum. Est enim procurare salutem aliorum sit maius quam intendere sibi soli, loquendum in genere, tamen non quocunque modo intendere saluti aliorum præfertur ei, quod est quocunque modo intendere suæ saluti. Si enim aliquis totaliter & perfectè intendit suæ saluti, multò maius est quam si aliquis multa particularia opera agat ad salutē aliorum: si saluti propriæ & si sufficienter, non tamen perfectè intendat.

Gre. 22. q. 182. ar. 2. o. & q. 188 art. o.

Matth.

2. d. 29. a. 4. capit. et Ma. qu. 3. ar. 13. p. f.

2a. q. 147 at. 3. ad 1. art. 10. ad 2.

Ad septimum dicendum, quod bene administrare aliquid est plus & minus. Vnde si illius cui commissum est, tanto fit melior administratio, quāto maius est quod ei committitur, absque dubitatione plus meretur. Si uero ille cui minus committitur, multo plus facit quàm ille cui maius committitur, etiam si bene faciat tamen alius plus meretur, quod etiam in rebus humanis apparet: qui minus beneficiū percipit, si plus seruiat, magis debet esse acceptus. Quamuis autem habenti curā animarum sit plus commissum quantum ad dignitatem, quia tamen religiosus maiora opera facit, vt dictum est, magis meretur.

QVAE-

QVÆSTIO. VII.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad laicos. Et primò de matrimonio. vtrum scilicet mulier quæ post votum continentiæ emissum contraxit matrimonium in facie ecclesiæ, possit absque peccato viro suo carnaliter commisceri.

Secundò, de vsura, vtrum aliquis possit licitè retinere illud, quod acquiritur licitis mercimonijs de pecunia vsuraria.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum mulier, quæ post votum continentiæ emissum in facie ecclesiæ nupsit, possit absque peccato viro carnaliter commisceri.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd mulier, quæ post votum continentiæ emissum in facie ecclesiæ contraxit cum aliquo, possit ei postmodum absque peccato carnaliter commisceri. Quod enim fit auctoritate ecclesiæ, caret peccato, cum fiat auctoritate Christi: secundum illud apostoli ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi. Sed prædicta mulier ex hoc ipso quòd in facie ecclesiæ contraxit matrimonium auctoritate ecclesiæ potestatem accipit ad matrimonij actum, qui est carnalis copula: ergo non peccat si viro suo carnaliter commisceatur.

56

4. d. 27. q. 2. art. 3. & d. 28. q. 1. ar. 1. d. 38. q. 1. ar. 3. o. & ad 1.

Sed contra. Votum continentiæ est excellentius quàm votum abstinentiæ, quia non est digna ponderatio continentis animæ, vt dicitur Ecclesiastici vigesimosexto. Sed qui facit contra votum abstinentiæ, peccat mortaliter, puta si aliquis frangeret ieiunium sextæ feriæ, qui semper se in sexta feria ieiunaturum vouisset: ergo multò magis semper peccat mortaliter persona quæ contra votum continentiæ emissum alteri personæ carnaliter commiscetur.

Respondeo dicendum, quòd votum continentiæ est duplex simplex scilicet & solemne. Solemne autem votum continentiæ, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum, idest facit vt non sit matrimonium quod contrahitur post votum solemne. Vnde matrimonium post votum solemne non excusatur à peccato, etiam si quis matrimonium in facie ecclesiæ de facto contrahat & carnali copula vtatur. Votum verò simplex impedit quidem matrimonium contrahendum sed non dirimit iam contractum. Non enim facit quòd matrimonium sequens sit nullum, sed solum quòd matrimonium contrahens mortaliter peccat. Matrimonio autem existente, mulier non habet sui corporis potestatem, sed vir, & similiter econuerso. nullus autem potest alteri denegare, quod eius est, & ideo mulier matrimonio coniuncta, etiam si simplex votum præcesserit, non potest denegare viro sui corporis vsum. præcipuè postquam fuerit matrimonium per carnalem copulam consummatum, nemo autem faciens quod debet peccat. Vnde communiter ab omnibus dicitur, quòd mulier quæ post votum simplex continentiæ, matrimonium contractum carnali copula consummauit, iam non peccat reddendo debitum viro, sed an peccet exigendo debitum, dubium videtur, quibusdam dicentibus, quod etiam absque peccato exigere potest, ne intolerabile sit sibi matrimonij onus, sed verius dici videtur, quòd non peccat reddendo, quia hoc necessitatis est, peccat autem exigendo, quia hoc est voluntatis, qua tenetur astricta per obligationem præcedentis voti. Huius autem diuersitatis ratio est: quia votum solemne habet promissionem cum quadam traditione, vnde votum continentiæ non solemnizatur nisi per susceptionem ordinis sacri, per quem homo actualiter diuino cultui mancipatur: uel per confessionem ad certam regulam, & susceptionem habitus professorum: quia sic etiam homo actualiter mancipatur ad seruiendum Deo in religione. Votum autem simplex habet promissionem sine traditione. Manifestum est autem, quòd postquam aliquis rem quæ erat suæ potestatis alicui non solum promittit, sed etiam tradit, non potest eam vlterius alteri dare, puta equum, uel uestem, & similia, etiam si postmodum alteri donare voluerit, secunda donatio non valet. Vnde postquàm aliquis per votum solemne continentiæ corpus suum Deo non solum promisit, sed etiam tradidit ad cælibem vitam agendam, non potest illud ulterius coniugi dare, vt sic ex necessitate reddere debitum teneatur. Qui uero promittit aliquid alicui, nondum tamen tradidit illud si postmodum alteri actualiter illud tradat, licet promissionis fidem frangat. tamen secunda donatio valet ita quòd ille cui datur potest re data vti vt vult. Sic ergo persona, quæ per simplex votum Deo corpus suum promisit ad cælibem vitam ducendam, si postmodum corporis sui potestatem tradat coniugi actualiter per matrimonium consummatum, peccat quidem frangens fidem voti, tamen donatio tenet, & coniunx habet in eius corpus potestatem: vnde non peccat debitum reddens, vnde oportet ad vtrumque respondere.

Votum continentiæ est duplex.

4. d. 38. q. 1. ar. 3. q. 2. et 3. o.

22. q. 88. ar. 7. o. 22. q. 189. ar. 2. ad 1. 2. art. 5. c.

F

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mulier quæ emisit votum continentiæ, contrahens in facie Ecclesiæ non accipit ab Ecclesia auctoritatem, ut carnali copula vtatur, quia si Ecclesiæ constaret de uoto emisso matrimonium inhiberet. Si autem sciret & dispensaret in voto simplici continentiæ auctoritate Apostolica, post dispensationem non peccaret mulier: neque exigendo, neque reddendo debitum.

Ad secundum quod est in contrarium, dicendum, quòd eadem ratio est & in uoto continentiæ, & in uoto abstinentiæ. Sicut enim persona quæ post uotum simplex continentiæ emissum sui ipsius potestatem coniugi tradit: absque peccato carnali copula vtitur debitum reddens ita si post votum abstinentiæ sui ipsius potestatem alteri tradit religionem intrando absque peccato potest ieiunium soluere secundum obedientiam prælati ex obseruantia religionis: quia per uotum solemnizatum ab alijs votis absoluitur.

G

ARTICVLVS XIX.

Vtrum quis reddere teneatur quod ex vsura lucratus est.

57

22. q. 78. art. 3. o. & op. 73. ca. 19. o.

AD Secundum sic proceditur. Videtur quòd quicquid aliquis de pecunia usuraria lucratus fuerit, reddere teneatur. Dicit enim Apostolus ad Roma. 11. Si radix sancta & rami: ergo econuerso si radix infecta & rami. Sed radix huius lucri est infecta & usuraria: ergo totum est infectum & vsurarium. Non ergo potest licitè huiusmodi lucrum retinere.

Sed contra. quilibet potest licitè retinere id quod legitimè acquisiuit. sed quod acquiritur de pecunia vsuraria interdum legitimè acquiritur: ergo licitè potest retineri.

H

Respondeo dicendum, quòd huius quæstionis veritas, poterit apparere, si consideretur ratio quare usuram accipere sit peccatum, non enim est peccatum solum quia est prohibitum sed quia est contra rationem naturalem: vt etiam Philosophus dicit in primo Politicorum.

22. q. 105. ar. 3. ad 3 & 22. qu. 78. ar. 1. o

Ad cuius euidentiam considerandum quod rerum in usum hominis venientium quædam sunt quarum usus non est ipsius rei consumptio: etsi contingat rem deteriorari uel consumi per usum, hoc est per accidens, sicut domus, vestis, liber, equus, & huiusmodi, non enim vti libro est delere ipsum: neque vti domo est destruere ipsam, & in talibus aliud est dare vsum rei & aliud est dare substantiam rei, & propter hoc quando per accommodationem usus talis rei alteri conceditur non propter hoc dominium rei transfertur, & propter hoc etiam potest uendi usus rei dominio rei remanente apud dominum, sicut patet in conductione & locatione qui sunt contractus liciti. Quædam uero res sunt quarum usus nihil est aliud quam consumptio ipsarum rerum, sicut pecunia qua vtimur expendendo, vinum qua vtimur bibendo, & sic de alijs huiusmodi, in quibus uti re nihil aliud est quàm consumere ipsam, & ideò in talibus quando conceditur usus rei per mutuum transfertur etiam rei dominium. quia ergo usus rei non est separabilis ab ipsa re, quicunque vendit vsum talium rerum retinendo sibi obligationem ad sortem reddendam, manifestum est quòd idem uendit bis, quod est contra naturalem iustitiam, & ideò exigere usuram est secundum se iniustum. Tenetur ergo aliquis id quod accipit vltra sortem restituere: quia iniustè accipit, & per consequens damna & interesse: sed cum ipsius pecuniæ vsurariæ non sit alius vsus, quàm ipsa eius substantia, ratione iam dicta, patet consequenter quod ex quo pecuniam usurariam reddit de usu pecuniæ nihil reddere tenetur: teneretur autem reddere aliquis id quod lucratus esset de domo aliena, vel de equo, uel aliquo huiusmodi, etiam postquam res huiusmodi reddidisset, quia in talibus appretiatur res & usus rei.

I

22. q. 78. art. 3. c. & ad tertiu.

3. di. 3. 7. ar. 6. o. & Ma. q. 13. art. 4. & opus 73. cap.

K

Ad illud ergo quod in contrarium obijcitur dicendum, quòd pecunia vsuraria non se habet per modum radicis ad lucrum quod de ea fit, sed solum per modum materiæ: radix enim aliqualiter habet uirtutem causæ actiuæ inquantum ministrat alimentum toti plantæ: vnde in humanis actibus voluntas, & intentio comparantur radici quæ si peruersa fuerit opus erit peruersum, non autem hoc est necessarium in eo, quod est materiale. Potest enim aliquis interdum malo bene vti.

4. d. 15. q. 2. ar. 4. q. 2. 3.

QVAESTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent communiter ad omnes homines.

¶ Et primò quantum ad animam.

¶ Secundò quantum ad corpus.

¶ Tertiò

Tertiò quantum ad actum hominis. A

CIRCA animam quæsita sunt tria.

¶Primò quantùm ad substantiam eius, vtrum sit composita ex materia & forma.

¶Secundò quantùm ad cognitionem.

¶Tertiò quantùm ad pœnam ipsius.

ARTICVLVS XX.

Vtrum anima sit composita ex materia & forma.

58

1. p. q. 75. ar. 5. o. & de anima ar. 6. o.

AD Primum sic proceditur. Videtur q anima sit composita ex materia & forma. Intellectus enim humanus comparatur ad substantias intellectuales superiores per recessum simplicitatis: sed omne quod recedit à simplici incidit in aliquam compositionem, prima aut compositio est ex materia & forma: ergo anima humana est composita ex materia & forma. B

Sed contra est, quòd Philoso. dicit in 3. de anima. T. c. 16.) q species rerum materialium, prout sunt in ipsis rebus, non sunt intelligibiles actu, quia sunt in materia; sed prout sunt in anima intellectiua humana sunt intelligibiles actu: ergo nō sunt in materia. Nō ergo anima humana est composita ex materia & forma.

Respondeo dicendum, q si materia dicatur omne illud quod est in potentia quocunq; modo, & forma dicatur omnis actus necesse est ponere q anima humana, quælibet substantia creata, sit composita ex materia & forma. Omnis enim substantia creata, est composita ex potentia & actu. (ar. 147. & 184.) Manifestum est enim q solus Deus est suum esse quasi essentialiter existens, inquantum suum esse est eius substantia, quod de nullo alio dici potest. Esse. n. subsistens, non potest esse nisi vnum, sicut nec albedo subsistens non pōt esse nisi vnam. G Oportet ergo q quælibet alia res sit ens participatiuè, ita q aliud sit in eo substantia participans esse, & aliud ipsum esse participatum. (1. p. q. 3. a. 4. o. & ar. 15. 16. huius.) Omnia aūt participans sa habet ad participatum, sicut potentia ad actum: vnde substantia cuiuslibet rei creatæ, se hēt ad suum esse sicut potentia ad actum: Sic ergo omnis substantia creata est cōposita ex potentia & actu, idest ex eo quod est, & esse, vt Boet. dicit in lib. de hebdo. sicut album componitur ex eo quod est album, & albedine. (1. p. q. 75. ar. 5. ad 4.) Si verò materia propriè accipiatur pro illo quod est potentia tm̄, sic impossibile est q aīa humana sit cōposita ex materia & forma: & hoc potest manifestari dupliciter. Primo quidē ex eo quod est intellectualis substantia: manifestum est enim q intellectus in actu est intellectum in actu. Intellectum autē in actu est aliquid inquantum est immateriale. Est enim aliquid perfectè cognoscibile inquantum est actu, non autem inquantum est in potentia, vt dicitur in 9. Metaphysicorum; (Ver. q. 13 ar. 3. c.) vnde cū D materia sit ens in potentia forma in materia existens non pōt esse perfectè cognita, vt intellecta in actu, vnde sequitur q nulla substantia intellectiua, cuius perfectio est ipsum intellectum, in actu sit materialis, eò q oportet perfectionem proportionari perfectibili. Secundò apparet idem ex hoc quòd anima est forma. Cùm enim forma sit actus, & id quod est in potentia nō possit esse actus, impossibile est quòd aliquid compositum ex materia & forma secundum se totum sit forma. Si ergo anima, quæ ponitur composita ex materia & forma sit forma secundum aliquam sui partem, quæ est actus, cuius nulla pars est materia sequitur quòd animæ pars non sit materia, hoc enim dicimus animam quod est actus corporis animati.

Ad illud verò quod in contrarium objicitur dicendum, q potentia & actus sunt prima principia in genere substantiæ: materia autem & forma sunt prima principia in genere substantiæ mobilis vnde non oportet omnem compositionem in genere substantiæ esse ex materia & forma: sed hoc solum necesse est in substantijs mobilibus. E (1. p. q. 5. a. 6. c.)

QVAESTIO IX.

DEINDE quæsitum est de anima quantùm ad eius cognitionem.

ET circa hoc quæsita sunt duo.

¶Primò, vtrum anima separata à corpore cognoscat aliam animam separatam.

¶Secundò, vtrum liceat ab aliquo moriente exigere, vt statum suum post mortem denunciet.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum anima separata cognoscat aliam animam separatam.

59

1. p. q. 89. artic. 2. & anima ar. 17. & 18. o.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd anima separata à corpore, non cognoscat aliam animam hominis quam in hac vita cognouit. Omnis enim cognitio per aliquam fit similitudinem: sed in vna anima non fuit expressa alterius animæ similitudo in hac vita, quæ possit in ea post mortem remanere: ergo vna anima separata non potest aliā cognoscere.

¶2. Præterea, Philosophus dicit in tertio de anima, T. c. 20.) q corrupto corpore anima non reminiscitur: non ergo recognoscit animam hominis, quam in hac vita cognouit.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 16. quòd diues in inferno B secundum animam positus, recognouit Lazarum in sinu Abrahæ secundum animam existentem.

Respondeo dicendum, quòd cùm nulla substantia propria operatione destituatur, necessa est ponere cum anima intellectiua post mortem remaneat, quòd aliquo modo intelligat: necesse est autem ei attribuere alterum trium modorum intelligendi, vt scilicet intelligat, vel abstrahēdo species intelligibiles à rebus, sicut nunc intelligit corpori vnita, vel per species intelligibiles in corpore acquisitas, & in ea conseruatas post mortem, vel etiam per aliquas species concreatas, vel qualitercunque desuper influxas. (de anima ar. 15. o.) Quidam ergo dicunt, q aīæ separatæ intelligunt abstrahendo species intelligibiles à rebus. Sed hoc esse non potest. Abstractio enim specierum intelligibilium à reb. sensibilibus, fit mediante sensu & imaginatione, quorum operationes cùm sint per organa corporalia, aīæ separatæ attribui non possunt: vnde alij hoc negantes dicunt vlterius, quòd nec etiā per species acquisitas à rebus sensibilibus dum esset in corpore anima separata intelligit. (ar. 127.) G Ponunt enim Auicennā sequentes q species intelligibiles nō conseruantur in intellectu possibili, nisi dum actu intelligit: sed conseruant species particulares rerum sensibilium solum in imaginatiua & memoratiua: ad quas dum intellectus possibilis se conuertit, de nouo influunt in ipsum species intelligibiles ab intellectu agēte. Cum ergo vis memoratiua & imaginatiua corrūpatur corpore corrupto, eo q est virtus organi corporalis: sequitur quod anima post mortem nullo modo intelligere possit per aliquas species à rebus sensibilibus acceptas, vnde relinquitur, secūdum eos, q anima separata intelligatur per species concreatas: sicut & Angeli. (Reprobatio.) Sed hæc quidem positio irrationalis videtur quantum ad vtrumq; dictorū, q enim species intelligibiles in intellectu possibili non conseruentur, est contra rationem. (1. p. q. 79. ar. 6. c. & q. 84. artic. 4. c.) Quod enim in aliquo recipitur est in eo per modum recipientis. Vnde cum intellectus possibilis habeat esse stabile & immobile, oportet q species intelligibiles in eo recipiantur stabiliter & immobiliter. D Est etiā contra Aristot. qui dicit in 3. de aīa. (T. c. 8.) q intellectus possibilis cum fiat singula: hoc est accipiens species singulorum, vt sciens, idest sicut contingit in scientia, vel in eo qui hēt scientiam, tunc dicitur secundum actum, hoc aūt confestim accidit cum possit operari per seipsum. Est quidem ergo & tunc potētia quodammodo, non tū simpliciter, sicut ante addiscere, aut inuenire. Ex quibus verbis apparet q species intelligibiles quādoq; sunt habitu in intellectu possibili, quamuis actu nō operetur. Illud etiam quod dicunt animam humanā habere species intelligibiles concreatas, irrationabiliter dicitur. Si enim potest eis vti dum est corpori vnita, sequitur quòd possit homo intelligere ea quorum sensum non accepit, vt puta quòd cæcus intelligat colores: quod patet esse falsum. Si autem per vnionē corporis totaliter impeditur anima humana, vt speciebus intelligibilibus concreatis vti non possit, sequitur quòd vnio corporis & animæ non sit naturalis. E Id enim quod est in natura rei nō totaliter impeditur per aliquid quod est rei naturale: alioquin natura fecerit alterum illorum frustrà. (veri. q. 19. ar. 2. c.) Sic ergo dicendum est, quòd anima separata intelligere potest quædam per species intelligibiles, quas per sensus à rebus acquisiuit, dum esset in corpore. Sed iste modus cognoscendi non sufficit: quia multa cognoscit anima separata quæ nos in hac vita non cognoscimus, maximè quia inconueniens videtur, quòd animæ illorum qui in materni. vteri moriuntur, quæ forte nullum intellectus vsum habuerunt, & per consequens, nec aliquas species intelligibiles acquisitas, nihil post mortem intelligant. Vnde oportet addere, quòd anima in sui separatione à corpore recipit influxum specierum intelligibilium à natura superiori, scilicet diuina, secundum naturalem ordinem quo experimur, quòd anima humana quantò magis à corporeis sensibus abstrahit, tanto magis pōt esse particeps superioris influxus, sicut patet in dormientibus & alienatis qui à quādam futura

tura prænident. Sic ergo anima separata potest animam aliam cognoscere, tam per notitiam, quam de ea acquisiuit in hac vita per aliquam similitudinem effectus ipsius, qui est vita hominis: siue per aliquam similitudinem influxam à Deo naturali influxu.

1.p.q.86. ar.4.ad 2. 3. 22. qu. 172. ar.1. ad 1.2.3. Et per hoc patet responsio Ad primum.

Ad rationes. Ad secundum dicendum, quòd Philosophus loquitur quantum ad memorari & reminisci, quod est per actus cuiusdam potentiæ sensitiuæ vtentis organo corporali, quo corrupto, cessat actus talis potentiæ.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum liceat requirere ab aliquo moriente, ut statum suum post mortem reuelet.

60 CIRCA secũdum sic proceditur. Videtur, quòd non liceat ab aliquo moriente requirere quòd reuelet statum suum post mortem. Non enim licet inquirere quæ Deus vult esse abscondita, secũdum illud Eccl.3. Altiora te ne quæsieris. Sed Deus vult

ar.87.c. esse absconditum statum animæ post mortem: quod patet ex hoc, q diuiti petenti, ut Lazarus mitteretur ad fratres suos viuentes est hoc denegatum, sicut dicitur Lucæ. 16. Non ergo licet hoc à morientibus inquirere.

Sed contra est quod dicitur 2. Macha. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare. Sed ad hoc homo prouocatur per hoc q cognoscit necessitatem eorum, quã habent post mortem: ergo licitum est & sanctum, hoc à morientibus requirere.

12.q.71.a. 2.c. Respond. dicendum, q cum pctm̃ sit contra naturam, vt patet per Damasc. in 2. libro, requirere per impletionem naturalis desiderij non est pctm̃: nisi aliqua inordinatio adiungatur, sicut patet in sumptione cibi & potus: homo aũt naturaliter scire desiderat. Vnde si requiratur alicuius rei notitia, non est pec-

arti.85.c. & 1.p.qu. 12.arti.3. ad 3. catum: nisi forte per accidens, hoc est per aliquã inordinationem adiunctã, putà si per studium & inquisitionem alicuius scientiæ, aliquis impediatur ab his quibus tenetur intendere, puta si prædicator impediatur ab officio debitæ prædicationis pp studium Geometriæ, aut etiã si aliquis inquirat aliquid cognoscere superbè & præsumptuosè de sua facultate confidens, vel si qua alia huiusmodi inordinatio circa hoc contingat. Nulla aũt inordinatio in hac inquisitione vr̃, si aliquis requirat à moriente cognoscere statum suum post mortem submittendo tamen hoc diuino iudicio. Vnde nulla ratio videtur quare debeat dici hoc esse peccatum, nisi fortè ex dubitatione fidei de futuro statu quasi tentando inquirat.

Ad illud verò quòd in contrarium obijcitur, dicendum q

Ad contrarium. Deus vult multa nobis sic esse abscondita, quorum notitiam proprijs viribus aut merito acquirere non possumus, quæ tamen vult reuelari humiliter, & piè quærentibus: secundum illud Math. 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis; vnde non est mirum si superbis fratribus superbi diuitis Deus aliqua noluit reuelari, quæ tamen vult reuelari fidelibus, piè & humiliter requirentibus.

QVÆSTIO X.

DEINDE quæsitum est de anima quantum ad pœnam.
¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.
¶ Primò vtrum anima possit pati ab igne corporeo.
¶ Secundò vtrum damnati in inferno gaudeant de pœnis inimicorum suorum, quos vident secum puniri.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

61 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd anima separata non possit pati ab igne corporeo. Actio enim agentis est proportionata passioni patientis. Sed actio ignis cum sit

arti.35.& 4.d.44.q. 3.art.3.q. 3. corpus physicum est actio naturalis quæ consistit in mouere; sed nihil patitur ab igne corporeo, nisi quod mouetur. Sed anima non mouetur cum sit impartibilis. nihil autem impartibile mouetur, vt probatur in 6. Physic. (T.c. 32.) ergo anima non patitur ab igne corporeo.

Sed contra est quòd diues in inferno secundum animam

1.p.q.64. ar.4.ad 1. existens dixit, Crucior in hac flamma, vt dicitur Luc. 16.

Respon. dicendum, quòd anima patitur pœnam ab igne

F corporeo sicut fides catholica docet, q autem ignis corporeus agat in animã separatam, hoc nõ habet ex natura sua, sed inquantum est instrumentum diuinæ iustitiæ, vt dicitur communiter.

Aduertendum tamen est, q nullum instrumentum agit in virtute superioris agentis nisi exercendo aliquã actionem sibi connaturalem: alioquin frustra adhiberetur ad affectum, sicut serra inquantum est instrumentum artis facit arcam secando, & aqua baptismalis abluit animam, ut instrumentum diuinæ misericordiæ corporaliter abluẽdo. Si ergo ignis corporeus agit in aĩam, vt est instrumentum diuinæ iustitiæ punientis, necessa est q hoc fiat per aliquam actionem igni corporeo connaturalem. Non autem põt dici, q ignis alteret animam calefaciendo, vel desiccando, aut igniendo ipsam. Vnde relinquitur modus, quem Aug. ponit 21. de ciuitate Dei, ut scilicet anima separata, vel spiritus dæmonis patiatur pœnam per alligationem

G quandam ab igne corporeo. Videmus .n. spiritum corpori alligari quandoq; quidem naturaliter, sicut anima alligatur corporis quandoq; aũt quadam superiori virtute, sicut per virtutem superiorum dæmonum, inferiores dæmones alligantur arte necromantica, imaginibus, uel annulis, vel alijs hmõi rebus. Multò ergo magis virtute diuina dæmones, vel etiam animæ alligari possunt igni corporeo, ut ab eo assumant pœnam.

4.d.44.q. 3.art 2.q. 1 ad.3. 3.p.q.45. ar.5.c. 4.d.1.q.1. artic.4.q. 1.c. ar.55.c.

Vnde patet responsio ad illud quod in contrarium obijciebatur, quod pcedit de actione ignis quæ est per alterationem. Ad rõnem

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum damnati gaudeant de pœnis inimicorum.

H AD secundum sic proceditur. Videtur q damnati in inferno gaudeant & consolentur de pœnis inimicorum suorũ, quos secum vident in inferno puniri: quia super illud Isa. 14. Oẽs principes terræ surrexerunt de solijs suis. dicit Glo. Hier. quòd solatiũ est malis, inimicos suos socios habere pœnarum. 62 4.d.44.q. 3.art.3.q. 2.ad 3.& q.3.ad 3.

Sed contra. Omne gaudium diminuit dolorem, ut patet per Philosophum in 7. Ethi. Sed dolor damnatorum est finitus intensiuè: tantum ergo possent multiplicari inimici alicuius dãnati in inferno, quòd totaliter dolor eius deleretur, quod est contra diuinam iustitiam. qualiter gaudeant uel doleant.

Respon. dicendum, quòd nihil prohibet idem secundum diuersas rationes esse delectabile & tristabile: tamen simpliciter dicitur tale ab eo, quod præeminet: ab eo uerò quod est minus denominatur secundum quid. Dicendum est ergo q pœna inimici considerata ab eo qui est in inferno habet quodammodo rationem delectabilis, & quodammodo rationem tristabilis.

I Rationem quidem delectabilis habet, inquantum impletur uoluntas damnati de malo inimici sui. Descendunt .n. ad infernum damnati cum armis, id est, cum affectionibus prauis vt dicitur Ezech. 32. Sed ex alia parte hẽt rationem tristabilis propter duo. Primo quidem inquantum in pœna inimici impletur diuina iustitia, quam odiunt & blasphamant damnati in inferno, secũdum illud Apocal. 16. Aestuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen Domini. Secundò pp uermem conscientiæ. Sic enim in eis prauæ affectiones remanent, q & tamen de eis dolent ad punitionem nõ ad purgationem, secundum illud Sap. 5. pœnitentiam agentes, & præangustia spiritus gementes: unde sicut pœnitentes in hac uita dolent, & de dolore gaudent, ita damnati in inferno gaudent de pœnis inimicorum suorum, & tamen de ipso gaudio magis dolent: & præcipuè si præstiterint eis damnationis causam. 1.p.q.64. ar.3.ad 2. & 3.p.q. 84.arti.9. ad secundum.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

K

QVAESTIO X.

ARTICVLVS XXV.

Vtrum Adam non peccante tot fuissent nati mares quot fœminæ.

DEINDE quæsitum est de homine quantum ad corporis sexum. utrum scilicet si primus homo non peccasset, tot fuissent nati mares quot fœminæ: & uidetur q sic. In paradiso enim, ubi secundum Aug. fuisset torus immaculatus, & nuptiæ honorabiles, nullus continuisset: sed omnes matrimonio usi fuissent, ut impleretur præceptum Domini primis hominibus datum. Crescite & multiplicamini & replete terram ut habet Gene. 1. Sed in statu innocentiæ nullus masculus habuisset plures uxores, nec aliqua mulier plures uiros, nec aliquis aut aliqua 63 1.p.q.98. a.2.& ad 3. ar.102.c

aliqua mortem sensisset: ergo sequitur quòd tot mares nascerentur quot fœminæ. A

Sed contra est quod dicit Greg. 4. mora. super illud. Nunc. n. dormiens sileret, dicit si parentem primum nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generaret; sed hi qui nunc per redemptionem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur. Sed qui nunc saluandi sunt, non sunt æqualiter mares & fœminæ. Ergo neque in statu innocentiæ æqualiter fuissent mares & fœminæ. (ar. 101. o.)

Respon. dicendum, quòd si Adam non peccasset, nec aliquis de stirpe eius, satis probabiliter uidetur concedendum, quòd tot nascerentur mares quot fœminæ, sicut ratio probat.

Ad illud uerò quòd in contrarium obiicitur potest dici, quòd cùm soli Deo sit certus numerus electorum, incertum est, utrum inæquales saluentur mares & fœminæ, uel æqualiter tot mares quot fœminæ: sed si supponatur quòd non inæquali numero mares saluentur, & fœminæ, potest dici quòd cum dicitur hi, qui nunc per redemptorem saluandi sunt &c. pronomen non facit personalem demonstrationem, sed simplicem, sicut cùm dicitur. Hæc herba crescit in horto meo, ut intelligatur nihil aliud significari, quàm quòd soli saluandi ab eo nascerentur, quia nullus nascendo ab eo traheret damnationis causam. Nō autem potest dici, quòd ijdem homines numero nascerentur, qui nunc nascuntur. Manifestum est enim quòd non potest esse idem homo numero, si ab alio patre uel alia matre nascatur. Cùm autem multi sint qui ex pluribus uxoribus filios susceperunt qui saluantur si in statu innocentiæ pluralitas uxorū nō fuisset, impossibile esset quòd ijdem homines numero tunc nascerentur, qui nunc saluantur. (2. d. 20. q. 1. artic. 1. ad 2.) (B) (art. 101. 6.)

QVAESTIO XII.

DEINDE quæsitum est de actibus communibus omnibus hominibus. (C)

¶ Et primò de conscientia.

¶ Secundò de pœnitentia.

CIRCA primum quæsita sunt duo.

¶ Primò, utrum conscientia possit errare.

¶ Secundò, utrum conscientia erronea liget.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrum conscientia errare possit.

64 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd conscientia errare non possit: quia ad Rom. 2. dicit Gl. quòd conscientia est lex intellectus nostri, quæ est lex naturæ. Sed lex naturalis errare non potest: ergo nec conscientia. (12. qđ. 19. ar. 5. 2. di. 24. q. 2. art. 4. c.)

¶ 2 Præt. Basilius dicit, quòd conscientia est naturale iudicatorium: sed naturale iudicatorium nō potest errare, ut patet in primis principijs indemonstrabilibus, de quibus homo naturaliter iudicat: ergo conscientia non potest errare.

Sed contra est quod Dominus dicit. Ioan. 16. discipulis loquens. Venit hora, ut omnis qui interfecerit uos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Sed hoc non est nisi conscientia errante: ergo conscientia potest errare.

Respon. dicendum, quòd conscientia (sicut ipsum nomē sonat) importat applicationem scientiæ uel notitiæ humanæ ad aliquem proprium actum. Omnem autem notitiam quam homo habet, potest ad suum actum applicare, siue memoriā: prout homo dicitur habere conscientiam testificantem quòd fecerit aliquid uel non fecerit: siue etiam scientiam uniuersalē uel particularem, per quam homo potest cognoscere, utrum aliquid sit faciendum uel non faciendum: & secundum hoc conscientia dicitur urgere uel impedire. Manifestum est autem, quòd si accipiamus diuersas hominis cognitiones, in aliqua potest esse error, & in aliqua non. In primis enim principijs naturaliter cognitis, siue sint speculatiua siue sint operatiua, nullus potest errare: sicut in hoc est, omne totum est maius sua parte, uel nulli iniuriam esse faciendam. In alijs autem humanis cognitionibus magis particularibus, siue pertineant ad partem sensitiuā, siue ad rationem inferiorem, quæ considerat humana: siue ad rationem superiorem, quæ considerat diuina, potest multipliciter error accidere. Manifestum est autem, quòd in applicatione multarum cognitionum ad actum prouenit error: quæcunque cognitionum fuerit erronea: sicut patet quòd falsitas accidit in conclusione quæcunque præmissarum fuerit falsa. Sic ergo licet in cognitione primorum principiorum iuris naturalis non sit error, tamen quia in alijs principijs iuris humani, uel diuini potest error accidere, ideo cōscientia hominis errare potest, sicut patet quòd hæreticus qui habet conscientiam nūquā iurandi, habet conscientiam erroneam, propter hoc quòd credit omne iuramentum esse contra præceptum Dei, licet in hoc non erret quòd æstimat nihil esse faciendum contra præceptū diuinum. (1. p. q. 79. artic. 13. & ueri. q. 17. ar. 1. c.) (E) (1. p. q. 79. art. 13. ad 3.) (arduc. 162. prin.) (A) (ueri. q. 17. ar. 2. c.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principia particularia habent uirtutem concludendi ex primis principijs uniuersalibus, unde conclusio attribuitur principaliter primis principijs, sicut effectus causæ primæ, eadem ratione, quia uirtus conscientiæ principaliter dependet ex principijs iuris naturalis, sicut ex primis & per se notis principaliter conscientia dicitur lex naturalis, uel etiam naturale iudicatorium. (ueri. q. 17. ar. 2. ad 1.)

Vnde patet solutio ad secundum.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrum conscientia erronea liget ad peccatum.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd conscientia erronea non liget ad peccatum. Vt enim Aug. dicit. 22. contra Faustum. Omne peccatum est contra legem æternam, quæ est lex Dei. Sed quandoque conscientia errans prohibet id quod non est contra legē Dei, sicut patet in hæreticis, qui conscientia erronea prohibente, nolunt iurare nec comedere carnes, aut bibere uinum. Non ergo est eis peccatum, si contra conscientiam hoc faciant, & ita conscientia erronea non obligat ad peccatum. 65 (12. qđ. 19. art. 5. 6. c. 2. d. 39. q. 3. 11.)

¶ 2 Præterea. Conscientia erronea quandoque dictat homini quod faciat id quod est contra legem Dei, sicut hæretico sua cōscientia erronea dictat, quòd prædicet contra fidem catholicā, sed faciendo contra legem Dei peccat mortaliter, si ergo etiam faciendo contra conscientiam erroneam peccaret mortaliter, sequeretur quòd utrobique esset peccatum, siue prædicaret contra legem Dei, siue non, & ita esset perplexus, quod uidetur esse inconueniens, quia sequeretur quòd non pateret ei uia salutis, cum tamen omnibus pateat per pœnitentiam in hac uita, non ergo conscientia erronea ligat. (& ar. 171. 173. 193. huius.) (C)

Sed contra est quod ad Roma. 14. super illud omne quod nō est ex fide peccatum est, dicit Gl. quòd qui facit contra conscientiā ædificat ad gehennam. (1. p. q. 59. ar. 2. ad 2. & 12. q. 54 ar. 1. ad 1.)

Respon. dicendum, quòd cum actus recipiat speciem ab obiecto non recipit speciem ab eo secundum materiam obiecti, sed secundum rationem obiecti: sicut uisio lapidis non recipit speciem a lapide, sed a colorato, quod est per se obiectum uisus. Omnis autem actus humanus habet rationem peccati, uel meriti inquantum est uoluntarius, obiectum autem uoluntatis secundum propriam rationem est bonum apprehensum, & ideo actus humanus iudicatur uirtuosus, uel uitiosus secundum bonum apprehensum, in quod per se uoluntas fertur, & non secundum materiale obiectum actus, sicut si aliquis credens occidere patrem, occidat seruum, incurrit parricidij peccatum, & ecōtrario si quis uenator putans occidere ceruum debita diligentia adhibita occidat casualiter patrem, immunis est a parricidij crimine. Si ergo aliquid quod secundum se non est contra legem Dei, ut leuare festucam de terra, uel iurare apprehendatur errante conscientia, ut contra legem Dei existens, & sic uoluntas in ipsum feratur: manifestum est, quòd uoluntas fertur per se loquendo & formaliter in id quod est contra legem Dei, materialiter autem id quod non est contra legem Dei: immo fortè in id quod est secundum legem Dei: & ideo manifestum est quòd est ibi contemptus legis Dei, & ideo necesse est quòd sit ibi peccatum. Et ideo dicendum est, quòd omnis conscientia siue recta siue erronea, siue in per se malis, siue in indifferentibus est obligatoria: ita quòd qui contra conscientiam facit, peccat. (1. p. q. 45. ar. 4. ad 1. & 12. q. 48 ar. 1. ad 2.) (D) (12. qđ. 8. art. 1. c. & q. 19. art. 5. ad 3. & art. 3. c.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licèt hæreticus qui iurat conscientia erronea contradicente materialiter loquendo, nō faciat contra legem Dei: tamen formaliter loquendo contra legem Dei facit, ut ostensum est.

Ad secundum dicendum, quòd si alicui dictat conscientia, ut faciat illud quod est contra legem Dei, si non faciat peccat, & similiter si faciat peccat: quia ignorantia iuris non excusat à peccato, nisi fortè sit ignorantia inuincibilis, sicut est in furiosis & amentibus, quæ omnino excusat; nec tamen sequitur quòd sit perplexus simpliciter, sed secundum quid: potest enim erroneam conscientiam deponere, & tunc faciens secundum legē Dei non peccat. Non est autem inconueniens, quòd aliquo posito aliquo homo sit perplexus, sicut sacerdos qui tenetur cantare, si sit in peccato peccat cantando & non cantando: nec tamen est simpliciter perplexus, quia potest pœnitentiam agere, & absque peccato cantare, sicut etiam in syllogisticis; uno quodam (ar. 19. 171. 173.) (12. qđ. 74. art. 5. 1. ad 3. & q. 76. art. 3. 4. c.)

dem inconuenienti dato, alia contingunt, ut dicitur in primo Physicorum. T. c. 9. A

QVAESTIO XIII.

DEINDE quæsitum est de pœnitentia.
ET circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primò, utrum si aliquis sacerdos pœnitenti dicat quicquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum, sit satisfactio sacramentalis.

¶ Secundò, utrùm ei qui prætermisit diuinum officium dicere cùm tenetur ad ipsum, possit imponi alia pœnitentia pro tali omissione, uel sit ei imponendum quòd iteret, quod omisit.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum satisfactio uniuersaliter iniuncta a sacerdote sit sacramentalis.

66 — 4. di. 15. art. 4. q. 3. de satisfactione.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd prædicta satisfactio non sit sacramentalis. Sacramentalis enim satisfactio ad aliquid ligat. Sed ille cui prædictus modus satisfactionis indicitur, ad nihil ligatur: ergo uidetur quòd non sit sacramentalis satisfactio.

Sed contra. Illa uidetur esse sacramentalis satisfactio, qua perfecta ad nihil aliud homo tenetur. Sed penitens cui sic satisfactio iniungitur a sacerdote, nihil aliud tenetur implere, cùm nihil sit aliud sibi mandatum: ergo huiusmodi satisfactio est sacramentalis.

Respond. dicendum, quòd hic est quadruplici distinctione utendum. Primò enim considerandum est, quòd peccator est debitor alicuius satisfactionis dupliciter. Vno modo ex iniunctione sacerdotis. Alio modo ex peccato commisso, unde si contingat quòd sacerdos minorem satisfactionem imponat pœnitenti quàm sit illa ad quàm obligatur ex quantitate sui peccati: subtracto eo quod remittitur uirtute clauium, & contritionis præcedentis, nihilominus pœnitens ad aliquid ulterius obligatur, quod si in hac uita non perficiet, in purgatorio exoluet: & econuerso si sacerdos imponat maiorem pœnitentiam quàm pœnitens facere teneatur pensata remissione, quæ est facta per usum clauium & contritione præcedente, nihilominus pœnitens tenetur facere quod sibi iniunctum est si adsit facultas. Secundò considerandum quòd opus quod quis facit ex iniunctione sacerdotis dupliciter ualet pœnitenti, uno modo ex natura operis, alio modo ex ui clauium. Cùm enim satisfactio a sacerdote absoluente iniuncta, sit pars pœnitentiæ, manifestum est quòd in ea operatur uis clauium, ita quòd amplius ualet ad expiandum peccatum, quam si proprio arbitrio homo faceret idem opus. Tertiò considerandum est quod satisfactio ad duo ualet. Valet enim ad expiationem culpæ præteritæ, ualet & ad cautelam culpæ futuræ, sicut cum homo ieiunat per hoc præbetur ei remedium contra futuras concupiscentias carnis. Item quartò considerandum est quòd sacerdos potest pœnitenti satisfactionem iniungere, uel ex proprio arbitrio, uel ex consilio alieno. Est ergo dicendum quòd sicut potest sacerdos iniungere satisfactionem pœnitenti ex arbitrio alieno, ita & ex arbitrio ipsius pœnitentis: sicut si dicat, facias hoc si potes, & si non potes facias hoc, & simile uidetur cùm sacerdos dicit, quicquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum; uidetur autem satis conueniens quòd sacerdos non oneret pœnitentem graui pondere satisfactionis, quia sicut paruus ignis a multis lignis suppositis de facili extinguitur, ita posset contingere quòd paruus affectus contritionis in pœnitente nuper excitatus propter graue onus satisfactionis extingueretur, peccatore totaliter desperante. Vnde melius est quòd sacerdos pœnitenti indicet quanta pœnitentia esset sibi pro peccatis iniungenda, & iniungat sibi nihilominus aliquid, quod pœnitens tolerabiliter ferat, ex cuius impletione assuefiat ut maiora impleat, quæ etiam sacerdos iniungere non attentasset, & hæc quæ præter iniunctionem expressam, facit accipiunt maiorem uim expiationis culpæ præteritæ ex illa generali iniunctione qua sacerdos dicit, quicquid boni feceris sit tibi in remissionem peccatorum. Vnde laudabiliter consueuit hoc a multis sacerdotibus dici, licèt non habeant maiorem uim ad præbendum remedium contra culpam futuram, & quantum ad hoc talis satisfactio est sacramentalis inquantum uirtute clauium est culpæ commissæ expiatiua.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

(Marginal notes: 4. dist. 20. art. 1. q. 2. ad 3. q. 3. c. — 4. dist. 18. q. 1. ar. 3. q. 30. — 3. p. q. 84. ar. 8 ad 1. & 4. d. 14. q. 1. art. 3. q. 6. ad 4. — 4. d. 18. q. 1. art. 3. q. 4. c.)

ARTICVLVS XXIX.

Vtrum ei qui omisit dicere diuinum officium, sit iniungendum ut iterato dicat.

67 — art. 12. ad 1. de tempore officij.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd ei qui omisit dicere diuinum officium, sit iniungendum quòd iterato dicat. Qui enim tenetur ad aliquod debitum speciale implendum, non potest liberari nisi debitum soluat. Si ergo aliquis tenebatur ad hoc debitum, ut scilicet diuinum officium diceret, uidetur quòd non possit absolui, nisi hoc debitum soluat.

Sed contra est quòd pœnitentiæ sunt arbitrariæ: ergo pro peccato talis omissionis quæcunque pœna secundum arbitrium sacerdotis potest imponi.

Respon. dicendum, quòd in omni diuino officio est hoc commune quod pertinet ad laudem Dei, & ad suffragium fidelium. B Sed distinguitur unum officium ab alio secundum diuersitatem temporum & locorum. Rationabiliter enim institutum est ut diuersimodè Deus laudetur secundùm congruentiam temporum & locorum: & ideo sicut in officiis diuinis exoluendis obseruanda est congruitas loci, ita etiam congruitas temporis, quæ quidem obseruari non posset, si oporteret iniungere omittenti, quòd horas diceret quas omisit. Fortè enim in completorio diceret, Iam lucis orto sydere; & in tempore paschali diceret officium dominicæ passionis, quod esset absurdum: & ideo non uidetur esse iniungendum ei, qui omisit diuinum officium, quòd horas easdem repetat, sed aliquid ad diuinam laudem pertinens puta ut dicat septem psalmos: uel unum psalterium, uel aliquid amplius secundum quantitatem delicti.

(Marginal note: distinctio officiorum ab inuicem.)

Ad illud uerò quod in contrarium obiicitur dicendum quòd tempore debito officij prætereunte, iam est impotens ad soluendum debitum: & ideo quia hoc non potest facere iniungenda C est ei alia pœnitentia.

QVAESTIO XIIII.

DEINDE quæsitum est de creatura purè corporali.
ET circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primò, de arcu nubium, qui dicitur iris, utrùm sit signum diluuij non futuri.

¶ Secundò utrùm possit demonstratione probari, quòd mundus non sit æternus.

ARTICVLVS XXX.

Vtrum arcus cœlestis sit signum diluuij non futuri.

68 — vide bene ad 2. huius.

D CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod arcus nubium non sit signum diluuij non futuri. Illud enim quod fit ex necessitate naturæ non uidetur esse institutum ad aliud significandum: sed arcus nubium prouenit ex necessitate naturæ propter oppositionem solis ad nubem roridam: ergo nõ uidetur esse significatiuum diluuij non futuri.

¶ 2 Præterea, Huiusmodi apparitiones aeris sicut iris & halo, idest circulus cõtinens solem & lunam, & alia huiusmodi, causantur præcipue ex uaporibus humidis in aere existentibus, ex quibus sequuntur pluuiæ quæ diluuium faciunt: ergo apparitio iridis magis est signum diluuij futuri quàm diluuij non futuri.

¶ 3 Præterea, Si est signum diluuii non futuri, aut est signum diluuij nunquam futuri, aut est signum diluuij non futuri usque ad aliquod tempus. Si autem est signum diluuij nũquam E futuri, non oportuisset quòd apparuisset nisi semel. Si autẽ diluuii non futuri usque ad aliquod tempus, oportet tempus esse determinatum, quod quidem determinari non potest nec authoritate scripturæ, nec ratione humana: ergo frustra huiusmodi signum datur.

Sed contra est quod dicitur Gen. 8. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram, & postea subditur: & non erunt ultra aquæ diluuij ad delendũ uniuersam carnem.

Respon. dicendum, quòd in his quæ in ueteri testamento dicuntur, primò quidem obseruanda est ueritas litteralis. Sed quia uetus testamentum est figura noui, plerunque in ueteri testamento sic aliqua proponuntur, ut ipse modus loquendi aliquid figuratè designet. Dicendum est ergo, quòd quia causæ rerum multis latent, effectus autem sunt manifestiores, proponuntur effectus in designatione causarum. Est autem considerandum, quòd pluuiarum causa efficiens quidem est sol: naturalis uerò

(Marginal note: 2. p. q. 1. art. 9. ad 2.)

vapor

1. p. q. 66. ar. 4. ad 5. Cālitas pluuiarū, & multiplicādus e. ar.

uapor humidus eleuatus ex terra & aquis per uirtutem solis: A hæc autē duo in triplici dispositione se possunt habere. Quandoque enim calor solis omnino superuincit uapores & exiccat eos & tunc pluuiæ sequi nō possunt unde in Aegypto & in terris multum calidis non sunt pluuiæ. In æstate etiam propter propinquitatem solis, sunt pluuiæ rariores: in hyeme uerò frequentiores. Quandoque uerò ē contrario uirtus solis ad hoc usque ualet, quòd uapores multiplicat, sed tamen non potest eos desiccare: & tunc superabundant pluuiæ, & est ratio diluuij aquarum. Quandoque uerò medio modo se habet, ut scilicet uirtus solis non solùm operetur ad eleuationem uaporum, sed & habet uictoriam super eos, ut non tantum multiplicentur, quòd diluuium inducere possint, neque etiam uapores omnino desiccētur ut pluuia non sequatur: & ex hac media dispositione, uel comparatione solis ad uapores causatur iris, quæ non apparet uaporibus omnino desiccatis: neque etiam est omnino in eere superabundantibus: & ideo iris est signum diluuij non futuri, B inquantum procedit ex tali causa, quæ repugnat diluuio. Ideo autem scriptura tali modo loquendi utitur, quia per tridem significatur Christus, per quem protegimur à spirituali diluuio.

Iris significat Christum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iris procedit naturaliter ex talibus causis quæ repugnant diluuio: & ideo conuenienter iris dicitur esse signum diluuij non futuri.

Ad secundum dicendum, quòd iris potest significare pluuias, sed non superabundantes usque ad hoc quod faciant diluuium.

Ad tertium dicendum, quòd iris semel apparens significat, quòd tandiu non erit diluuium quandiu sol & uapores in eadem dispositione consistunt: & ideò non est superfluum, quòd frequenter appareat.

ARTICVLVS XXXI.

Vtrum, mundum non esse æternum, possit demonstrari.

69

1. p. q. 46. art. 2. o. & ad 8. & contra. 2. c. 31. usq; ad 38. & opus. 27. o.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd demonstratiuè probari possit mundum non esse æternum. Si enim mundus esset æternus, non posset computari numerus annorum ab initio mundi. Hic autem numerus ascribitur paschali cereo. Sic ergo non posset paschalis cereus in ecclesia benedici.

¶ 2 Præterea, Epactæ computantur secundum excrescentiam annorum lunarium super annos solares. Sed talis excrescentia computari non posset, si mundus esset æternus. ergo mundus non est æternus: ergo demonstrari potest quòd mundus non sit æternus.

1. p. q. 46. 1. ar. 1. c. ad & 32. art. 1. o.

Sed contra. Id quod est fidei demonstrari non potest: quia fides est non apparentiū, ut dicitur ad Hebræos undecimo Sed mūdum ex quodam principio temporis esse creatum, est fidei articulus, Vnde & prophetice à Moyse dictum est. In principio creauit Deus cælum & terram: ut Gregorius dicit in prima homil. Ezech. ergo mundum non esse æternum non potest demōstratiuè probari.

ar. 232. & 2. d. 1. q. 1. qō 5. o. & po. q. 3. ar. tic. 17.

Respon. dicendum, quòd ea quæ simplici uoluntati diuinæ subsunt, demonstratiuè probari nō possunt: quia ut dicitur primæ ad Corinthios secundo. Quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei. Creatio autem mundi non depēdet ex alia cā, nisi ex sola Dei uoluntate: unde ea quæ ad principium mundi pertinent, demonstratiuè probari non possunt: sed sola fide tenentur prophetice per spiritum sanctum reuelata: sicut apostolus post præmissa uerba subiungit. Nobis autem reuelauit Deus p spiritū sanctum. Est autē ualde cauendum, ne ad ea quæ fidei sunt, aliquas demonstrationes adducere psumat pp duo. Primò, qdē quia in hoc derogat excellentiæ fidei, cuius ueritas omnē rationem humanam excedit, secundum illud Ecclesiast. tertio, plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi; quæ autē demonstratiue probari possunt rationi humanæ subdunt. Secundò, quia cū plerunq; tales rōnes friuolæ sint, dant occasionē irrisionis infidelibus, dum putant, quòd propter rationes huiusmodi, his quæ sunt fidei assentiamus: & hoc expressè apparet in rōnibus hic inductis, quæ derisibiles sunt & nullius momenti.

1. p. q. 46. art. 2. c. & contra c. 9. & opus 2. c. 2.

Quod .n. primò inducit de cereo paschali, non habet robur, nisi authoritatis: probare autem per authoritatem, non est demonstratiuè probare. sed fidem uel opinionem facere: & tamē multò esset ualidior authoritas sacræ scripturæ quàm benedictio paschalis cerei, præsertim cum sine ascriptione annorum mundi, cereus paschalis benedici possit. Non enim est de necessitate paschalis cerei talis ascriptio. Vnde in multis terris nō est consuetum, quòd aliquid cereo ascribatur.

4. dist. 45. ar. 3. q. 2. c.

Quod etiam secundò apponitur, derisibile est, non enim excrescentiæ annorum lunarium ad solares computantur ab initio mundi, sed ab aliqua determinata radice: putà ab aliqua oppositione solis & lunæ, uel ab aliqua coniunctione, uel ab aliquo huiusmodi: sicut est in omnibus aliis computationibus astronomicis.

INCIPIT QVODLIBET QVARTVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de rebus diuinis & humanis.

CIRCA res diuinas quæsitum est.

Primò de essentialibus.

Secundò de personalibus.

CIRCA essentialia quæsitum est.

B ¶ Primò de scientia Dei.

¶ Secundò de eius potentia.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sint plures ideæ.

70

1. p. q. 15. ar. 2. o. 3

CIRCA scientiam quæsitum est utrum in Deo sint plures ideæ. Et uidetur quòd sic. dicit enim Augu. li. 83. q. q. Deus singula propriis rationibus creauit: & alia ratione hominem, & alia ratione equum. Sed rationes rerum in mente diuina dicuntur ideæ ut patet per Aug. ibidem, ergo sunt plures ideæ.

¶ 2 Præterea. secundum hoc sunt aliqua distincta, quòd Deus eorum distinctionem cognoscit. Cognoscit autem eorum distinctionem in seipso, ergo distinctarum rerum sunt in Deo plures G & distinctæ ideæ.

Sed contra. Omne nomen quod in diuinis dicitur, aut est essentiale, ut Deus, aut personale, ut pater, aut notionale, ut generans. Sed hoc nomen idea neque est personale neque notionale, quia non conuenit tribus personis: ergo est nomen essentiale, sed nullum essentiale multiplicatur in diuinis: ergo non possumus dicere quòd in Deo sint plures ideæ.

1. di. 36. q. 2. o. artic. 160. arti. 159.

Respondeo dicendum, quòd duplex est pluralitas. Vna quidē est pluralitas rerum, & secundum hoc non sunt plures ideæ in Deo. Nominat enim idea formam exemplarem Est autem una res quæ est omnium exemplar, s. diuina essentia, quam omnia imitantur, inquantum sunt & bona sunt. Alia uerò pluralitas est secundum intelligentiæ rationem. Et secundum hoc sunt plures ideæ. Licèt enim omnes res inquantum sunt diuinam essentiam imitentur, nō tamen uno & eodem modo omnia imitantur ipsam, sed diuersimodè, & secundum diuersos gradus. D Sic ergo diuina essentia secundum quòd est imitabilis hoc mō ab hac creatura est propria ratio, & idea huiusmodi creaturæ, & similiter de aliis; unde secundum hoc sunt plures ideæ secundum quòd intelligitur diuina essentia secundum diuersos respectus quos res habent ad ipsam, eam diuersimodè imitantes: huiusmodi autem respectus non solùm intelliguntur ab intellectu creato, sed etiam ab intellectu increato ipsius Dei. Scit.n. Deus & ab æterno sciuit, quòd diuersæ creaturæ diuersimodè essent eius essentiam imitaturæ, & secūdum hoc ab æterno fuerunt in mente diuina plures ideæ, sicut rationes propriæ rerū intellectæ in Deo. Hoc enim significat nomen ideæ, ut sit, scilicet, quædam forma intellecta ab agente, ad cuius similitudinē exterius opus producere intendit, sicut ędificator in mente sua præconcipit formam domus, quæ est quasi idea domus in materia fiendæ.

1. p. q. 15. ar. 2. ad 4 q. 28. ar. 4 ad tertiū.

1. p. q. 6. art. 4. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd August. intelligit esse E aliam & aliam rationem secundum diuersitatem respectuum, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd cum dicitur secundum hoc res sunt distinctæ, prout Deus earum distinctionem cognoscit, hæc locutio est duplex: quod enim dicitur secūdum quòd Deus cognoscit, potest referri ad cognitionem diuinam ex parte cogniti, uel ex parte cognoscentis. Si ex parte cogniti, sic uera est locutio: est enim sensus quòd hoc modo res sunt distinctæ, sicut Deus cognoscit eas esse distinctas. Si uerò referatur ad cognitionem ex parte cognoscentis, sic locutio falsa est: erit enim sensus quòd res cognitæ illum modum distinctionis habent in intellectu diuino, quem habent in seipsis, quod falsum est: quia in seipsis res sunt diuisæ essentialiter. non autem in intellectu diuino, sicut etiam res in seipsis sunt materialiter: in intellectu autem diuino immaterialiter; & in hoc ultimo sensu procedebat obiectio.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de pluralitate

tiali: talis enim pluralitas in nominibus essentialibus non inuenitur: sed solum pluralitas quæ est secundum intelligentiæ rationem.

QVAESTIO II.

DEINDE quæsitum est de pertinentibus ad potentiam Dei.

¶ Et primò vtrum in Deo sit virtus.

¶ Secundò, de quodam effectu diuinæ virtutis, vtrum scilicet aquæ sint super cœlos.

¶ Tertiò, ad quid virtus diuina se extendere possit.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo sit virtus.

71 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Deo non sit virtus: quia, vt philosophus dicit in primo de cœlo.

1.p.q.25. ar.1.2. & contra.1. c.93.q.4. c (T.c.116.) Virtus est vltimum potentiæ, sed diuina potentia nõ habet vltimum cum sit infinita: ergo in Deo non est virtus.

Sed cõtra. Omne immediatum operationis principium, virtus est. Operatio enim omnis à virtute aliqua procedit, sed in Deo est aliquod immediatum operationis principium: quia Deus immediatè aliqua operatur: ergo in Deo est virtus.

Respondeo dicendum, quòd virtus qualitercunque accipiatur, significat potentiæ complementum. Et inde est quòd virtus vniuscuiusque rei est quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt dicitur in 2. Ethic. tunc enim ostenditur potentia esse completa quando & agens est perfectum & actio perfecta. Cum ergo potentia Dei sit maximè completa, potissimè in Deo virtus inuenitur: vnde dicitur Sap. 12. Virtutem ostẽdis tu qui non crederis in virtute consummatus, & in Psalm. 146. Magnus dominus & magna virtus eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quandoque virtutes notificantur non per aliquod quod de virtute essentialiter prædicetur, sed per id ad quod virtus ordinatur. Ab eo enim speciem habet sicut Aug. dicit, quòd fides est credere quod non vides. Credere enim non est ipsa fides, sed actus ad quem fides

1a.q.55. ar.1. ad 1.& 22 q.23. art. 2. ad 2. ordinatur. Et hoc modo Philosophus diffinit virtutem cũ dicit, quòd virtus est vltimum potentiæ: quia scilicet virtus rei attenditur in ordine ad hoc in quod vltimò potest: sicut virtus eius qui potest ferre centum libras, vt ipse ibidem dicit, non cõsistit in hoc vt ferat decem, sed in hoc quòd ferat illud vltimũ in quod vltimo potest, scilicet centum. Sic ergo virtus cuiuslibet rei non attenditur in vno eorum quæ potest, sed respectu potius quod potest. Virtus ergo diuina non potest attendi secũdum aliquod vnum opus ipsius, quia nullum opus eius est quod adæquet eius virtutem, vt Deus amplius facere non possit, sed virtus eius attenditur secundum totum in quod potest

ar 212.c. & po.q.6. ar. 3.& q. 7.art.7.c. hoc autem est infinitum, quia scilicet Deus infinita facere potest, vnde & virtus Dei est infinita, & hoc est vltimum eius infinitæ posse, sicut virtus finitæ est vltimum aliqua determinata posse.

ARTICVLVS III.

Vtrum aquæ sint super cœlos.

72 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd aquæ habentes veram speciem aquæ elementaris super cœlos existãt.

ar.140.& 1.p.q.68. ar.2.c. Homo enim dicitur minor mundus propter similitudinem quam habet cum mundo maiori. Sed videmus quòd in corpore humano superponitur cerebro, quod habet naturam aquæ cordi, quod habet proprietatem ignis, inquantum est fons naturalis caloris: ergo etiam in mundo maiori aqua superponitur alijs elementis. Et hæc ratio videtur Aug. in 1. de ciui. Dei, vbi dicitur de quibusdam, quòd ponderibus elementorũ mouentur, & ideo non posse aquarum fluidam grauemque naturam in superioribus mundi locis potuisse constitui, qui secundum rationes suas si ipsi hominem facere potuissent, non ei pituitam, quod græce flegma dicitur, & tanquam in elementis corporis nostri aquarum vicem obtinet, in capite ponerent.

Sed contra partes mundi sunt optimè & ordinatissimè dispositæ secundum suam naturam. Sed id quod habet speciem aquæ, naturaliter est ponderosum, & ita naturaliter subsidet corporibus leuibus aeri & igni. Non ergo aliquid habens veram speciem aquæ super cœlos existit.

Respondeo dicendum, quòd in sacra scriptura quæ mentiri non potest expressè dicitur aquas esse supra cœlum. Dicitur enim Gen. 1. Quòd diuisit aquas quæ sunt sub firmamento ab aquis quæ sunt supra firmamentum. Et in Psal. 148. dicitur. Aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini, & ideò sicut August. dicit in 2. super Gen. ad literam Quoquo modo, vel qualescunque aquæ ibi sint, esse ibi eas minimè dubitemus Maior quippe est scripturæ huius auctoritas, quàm omnis humani generis capacitas. Sed sicut Augustinus primo eiusdem libri dicit. Turpe est nimis & perniciosum atque maximè cauendum, vt Christianum de his rebus, scilicet naturalibus, quasi secundum christianas literas loquentem ita delirare quilibet infidelis audiat, vt quemadmodum dicitur toto cœlo errare cõspiciens risum tenere vix possit, & non tam molestum est, quòd errans homo derideatur, sed quòd auctores nostri ab eis qui foris sunt talia sensisse credantur, & cum magno eorum exitio de quorum salute satagimus, tanquam indocti reprehendantur

G atque respuantur: & ideo sicut ipse subiungit, multiplices expositiones ipse posuit in verbis Genesis, vt sic accipiatur vna expositio, quòd alteri expositioni non præiudicetur, quæ fortè melior est. Sic ergo quod dicitur de aquis supra cœlos existẽtibus, multipliciter intelligi põt. Vno modo vt per firmamentum, vel per cœlos nõ intelligamus firmamentum vel cœlũ, in quo sunt sydera sed aerem in quo aues volare dicuntur: & supra quem aqueæ aquæ vaporabiliter eleuantur: & exinde pluuiæ generantur. Et de hac expositione dicit Aug. in 2. super Gen. ad literam. Hanc considerationem maxime dignam iudico. Quod enim dicitur, neque contra fidem est, & in promptu posito documento credi potest. Si autẽ per firmamentũ vel cœlos intelligatur firmamẽtum in quo sunt sydera posita: sic sciendum est, quòd de hoc firmamẽto diuersæ opiniones fuerunt. Quidam enim posuerunt firmamentum illud ex quatuor elementis compositum, quæ videtur esse positio Empedoclis. & secundum hoc nihil prohibet

H dicere supra hoc cœlum sydereum esse aquas elementares tanquam simpliciores, & super eas etiam ignem, à quo nocetur cœlum empyreum. Aliorum autem positio est, quòd cœlum vel sit igneæ naturæ, sicut posuit Plato, vel nõ sit de natura quatuor elementorum, sed habeat aliorem naturã, sicut posuit Arist. Vtro autem istorũ supposito inconueniens videtur supra firmamẽtum illud aquã elementarẽ materialiter esse dispositã. Nunc n. sicut Aug. dicit in secundo super Gen. Quemadmodum Deus instituerit naturas rerum nos conuenit quærere, non quid in eis vel ex eis miraculum potentiæ suæ velit operari. Sed tamen aliquales aquas supra huiusmodi firmamentum ponere possumus: vno modo ut per aquas intelligamus totam materiã corporalem: sicut accipitur in principio Gen. secundum expositionẽ Aug. Et ideo secundum hunc intellectũ, nõ est aliud dicere quã aliquid de materia corporali super hos cœlos existere: & hoc etiam à dictis philosophorum modernorum nõ discordat: qui ponunt supra octauam sphæram, in qua sunt stellæ, aliã

I sphærã in qua nulla est stella: & hanc expositionem ponit Aug. super Gen. cõtra Manichæos. Alio modo potest dici, quòd sicut cœlũ empyreũ dicitur igneum, nõ quia habeat speciem ignis: sed propter splendorem, ita etiam aquæ super cœlos dicuntur: non quia habeant speciẽ aquæ, sed quia habent dyaphaneitatem ad modũ aquæ. vt sic supremum cœlũ secundum quòd empyreũ dr, sit totum splendidum: secundum autem quòd aqueum dicitur, sit totum dyaphanum. Tertium autem cœlum quod dicitur sydereum, sit partim lucidum, partim dyaphanum. Sic ergo secundum quamcunque opinionem potest veritas sacræ scripturæ saluari diuersimodè. Vnde non est coarctandus sensus sacræ scripturæ ad aliquid horum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo assimilatur maiori mundo quantũm ad aliquid, inquantum constat ex corporali, & spirituali natura, sicut & totum vniuersum, non tamen quã tũm ad omnia assimilatur vniuerso. Ordo n. partium in homi

K ne, non est secundum quòd exigit earum natura, sed prout exigit ratio finis. Ponitur enim cor in medio, vt ex eo diffundantur operationes vitæ de facili per totum corpus. Cerebrum autem ponitur in supremo, vt operationes animales quæ ibi quodam modo perficiuntur, non impediantur per diuersas corporis transmutationes, sicut etiã ordo cognitionis humanæ nõ est secundum ordinẽ naturalem cognoscibilium, sed quò ad nos. Aug. autem non inducit hoc asserendo, sed obuiando his qui scripturam prauè interpretantur.

Marginal notes (right): Aquas esse super cœlos quibus sit intelligendum. — Opinio Empedoclis. — Plato. — Opinio Arist. — Opinio August. — 1.p.q.91. art.1.c & q.96.ar.2. — 2.d.14.ar. ad 2.

QVAESTIO III.

DEinde considerandum est de his, ad quæ diuina potentia se extendere potest.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.

¶ Secundò

¶ Secundò, si aliquid esset in nihilum redactum, vtrum Deus possit illud reparare idem numero.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.

AD primum sic procedebatur. Videtur quòd Deus possit aliquid
73 in nihilum redigere. Aequalis enim est distantia non entis
1.p.q.9. ad ens, & entis ad non ens. Sed Deus potest ex nihilo aliquid fa
art.2.c.& cere: ergo Deus potest ex aliquo facere nihil.
q.104.ar. Sed contra, Deus non potest esse causa defectiua. Sed causa quæ
3.& 4.o. facit tendere in non esse, est causa defectiua: ergo Deus non po
ad 1.art. test redigere aliquid in nihilum.
22. Respon. dicendum quòd de potentia Dei dupliciter loqui possu-
1.p.q.25. mus. Vno modo absolutè considerando eius potentiam. Alio B
ar.5.ad 3 modo considerando ipsam in ordine ad sapientiam suam. Lo
& pot.q.1 quendo ergo absolutè de Dei potentia, sic Deus potest uniuer-
ar.5.ad 5 sam creaturam redigere in nihilum. Cuius ratio est, quia crea-
& q.5.ar. tura non solum producitur in esse Deo agente, sed etiam per
3 4 o. ve- actionem Dei conseruatur in esse, secundum illud ad Hebr. 1.
ri.q.5.ar. portans omnia verbo uirtutis suæ. Vnde Aug. dicit 4. super Ge-
2 ad sex- ne. ad literam, quòd uirtus Dei si aliquando ab eis quæ creata
tum. sunt regendis cessaret, simul & illorum cessaret species, omnisque natura concideret. Si autē Deus propria uoluntate agit & non ex necessitate naturæ ad rerum productionem, ita etiā ad earū conseruationem: & ideo potest subtrahere suam actionem a rebus conseruandis, & hoc ipso omnia in nihilum deciderent. Si verò loquimus de potentia Dei in ordine ad eius sapientiam, & præscientiam, sic non potest fieri quòd res in nihilum redigatur, quia non habet hoc diuina sapientia. Creauit enim Deus ut essent omnia, ut dicitur Sap. 1. non ut nihilum cederent.

Primum ergo concedimus, secundum quòd procedit de potentia absoluta.

Ad secundum dicendum, quòd causa defectus alicuius, potest esse aliquid dupliciter. Vno modo ex propria intentione, sicut cū aliquid subtrahendo lumen causat tenebras: & hoc modo non
1.p.q.23. oportet quòd sit causa defectiua illud quod causat defectū. Sic au-
ar.3.ad 2 tem Deus potest esse alicuius defectus causa, uel excæcationis,
& 12.q6. vel obdurationis, uel etiam annihilationis si uellet. Alio modo
76.ar.3.o aliquid potest esse causa defectus præter intētionem, & sic semper oportet quòd causa defectus sit defectiua, quia ex defectu agentis contingit quòd non inducat perfectionem in suo effe-
12.q.24. ctu: & sic Deus nullo modo potest esse causa defectus uel tendē
ar.10.c. dis in non esse.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus possit reparare idem numero, quod in nihilum est redactum.

74
art.96.& CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd Deus nō possit
3.p.q.13. id quod in nihilum redactum est idem numero repara-
ar 2.& o- re. Dicit enim Philosophus in 2. de generatione (T.c.70.) quòd ea
pus. 9. c. quorum substantia corrumpitur non reiterantur eadem nu-
82. mero. Sed eorum quæ in nihilum rediguntur, substantia corrūpitur: ergo eadem numero iterari non possunt.

Sed contra est quod Aug. dicit 4. de ci. Dei, Si caro humana omnibus perisset modis, nec ulla eius materies in ullis latebris remansisset: unde, si uellet, eam repararet omnipotens. Sed nulla materia remanente de corrupta, quod corrumpitur in nihilum redigitur: ergo Deus id quod in nihilum est redactum potest idem numero reparare.

Præterea, Differentia est causa numeri, sicut Dam. dicit. Sed E nihilum non facit aliquam differentiam: quia non entis non sunt species & differentiæ secundum philosophum: ergo id quod reparatur a Deo, potest esse unum & idem numero, quāmuis in nihilum fuerit redactum.

Respon. dicendum, quòd in his quæ in nihilum redigi possunt, est quædam differentia attendenda, quædam enim sunt, quorum unitas in sui ratione habet durationis continuitatem, sicut patet in motu & tempore. & ideo interruptio talium directè contrariatur unitati eorū secundum numerum. Ea uerò quæ contradictio-
art.39. nem implicant, non continentur sub numero Deo possibilium quia deficiunt a ratione entis: & ideo si huiusmodi in nihilum redigantur Deus ea non pōt eadem numero reparare. Hoc enim esset facere contradictoria simul esse uera: puta si motus interruptus esset unus. Alia uerò sunt quorum unitas non habet in sui ratione continuitatem durationis, sicut unitas rerum permanentium: nisi per accidens; inquantum eorum esse subiectum est

A motui. Sic enim & mensurantur huius tempore, & eorum esse est unum & continuum secundum unitatem & continuitatem temporis. & quia naturale agens non potest ista producere sine motu, inde est quòd naturale agens non potest huiusmodi reparare eadē numero, si in nihilum redacta fuerint, uel si fuerint
conim 4 secundum substantiam corrupta: sed Deus potest reparare hu-
c.80 & 4. iusmodi & sine motu, quia in eius potestate est quòd producat effe-
4.dist.44 ctus sine causis medijs: & ideo potest ea eadem numero repara
q.1.art.1. re, etiam si in nihilum elapsa fuerint.
q.1. Vnde patet responsio. Ad primum & secundum.

Ad tertium dicendum, quòd nihilum non est differentia alicuius entis: si per hoc quòd aliquis reducatur in nihilum interrumpatur continuatio essendi, quæ pertinet ad unitatem motus, & eorum quæ consequuntur ad motum.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de personalibus, quæ pertinent ad personam filij.

Primò quantum ad naturam diuinam.

Secundò, quantum ad naturam assumptam.

CIRCA primum quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

¶ Secundò, vtrum filius sua filiatione distinguatur a spū scto.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd pater non eodem uer- 75
bo dicat se, & creaturam. Dicere enim se soli patri cōuenit, 2.p.q.34.
C ut Augustinus dicit 7. de Tri. Sed dicere creaturam conuenit to ar.2.ad 4
ti trinitati, ea enim quæ important respectum ad creaturā tou &ar.3.o.
trinitati conueniunt, ut patet per Dion. 2. c. de di. no. ergo pater q.17.ar.3.
non eodem uerbo dicit se, & creaturam. c.ad 3.

¶ 2 Præterea. Creatura procedit a Deo per modum uoluntatis. Filius autem qui est uerbum quo pater dicit seipsum, procedit a Deo per modum naturæ, quia ut Hil. dicit in libro de synodis. Omnibus creaturis substantiam uoluntas Dei attulit. Filio autem naturam dedit natiuitas: ergo nō est idem uerbum quo pater dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

Sed contra est quod Augustinus dicit 2. super Genes. ad literam, quia dixit & facta sunt, idest uerbum genuit in quo erat ut fieret creatura. Sed uerbum genuit dicens seipsum: ergo idē est uerbum quo dicit seipsum, & quo creaturam.

Respon. dicendū, quòd sicut Aug. dicit 15. de Trin. Verbum Dei repræsentat aliqualiter per uerbum nři intellectus, quod nihil *Alias
est aliud quàm quædam acceptio actualis nostræ notitiæ, † cùm. n. sititur.
D id quod scimus actu considerando concipimus, hoc uerbū nostri intellectus est. Et hoc est quod uerbo exteriori significamus sed quia nos non totum id quod habitu scimus actu mēte concipimus, sed de uno intelligibili mouemur ad aliud, inde est, quòd in nobis nō est unum solum uerbū mentale, sed multa, quorū nullū adæquat nostrā scientiam. Sed Deus quicquid scit actu
intelligit. Et ideò in mente eius non succedit uerbum uerbo, & 1.p.q.27.
sicut eadem scientia scit se & omnia alia, ita etiam eodem uer- ar.5.ad
bo exprimit seipsum & omnia alia: nec esset eius uerbum perfe & 12 q6
ctum, ut Augu. in eodem lib. dicit, si aliquid minus esset in eius 93.art.1.
uerbo quàm in eius scientia, unde quicquid pater scit totum in co ad 2.
suo uerbo dicit, & sic necesse est quòd idem uerbum sit, quo dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

Ad primū ergo dicendū, quòd dicere si propriè sumatur est pducere uerbū quod soli patri conuenit, & ideo si dicere in diuinis pro-
priè sumatur, solus pater dicit: quia solus ipse generat uerbū. 1.p.q.34.
E Hoc enim uerbo exprimitur quicquid tota trinitas scit, quia triū ar.3.o. &
psonarū est una scientia: & ex hac rōne uerbū importat respe- veri.q.4
ctū ad creaturam inquantum est expressio quædam scientiæ, ar.2.ad 4
quam pr communiter habet cum alijs personis de creatura.

Ad secūdum dicendum quòd aliud est uerbum, & id quod dicitur uerbo: hoc. n. uerbo quod est lapis, significatur res quæ non est uerbum, sed corpus, unde nihil prohibet creaturā procedere a Deo per modum uoluntatis. Verbum autem quo dicitur creatura per modum naturæ.

ARTICVLVS VII.

76
Vtrum filius distinguatur filiatione a spiritu sancto. 1.p.q.40.
ar.2.&o-
CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quòd filius di- pus.9.ca.
stinguatur filiatione a spiritusancto. Eodem enim modo 64.

aliquis constituitur, & ab alio distinguitur. Sed persona filij cō F stituitur filiatione, quæ proprietas est personalis, i. instituens personam filij: ergo filiatione distinguitur à spiritu sancto.

Sed contra est, quòd Boetius dicit in lib. de Tri. quòd sola relatio in diuinis multiplicat trinitatem. Et Ans. dicit in li. de processione spiritus sancti, quòd ibi solum distinguuntur personæ diuinæ, vbi occurit relationis oppositio. Sed filius non opponitur relatiuè spiritui sancto filiatione sed solū patri: ergo filius non distinguitur filiatione à spiritu sancto, sed solum à patre.

Respondeo dicendum, quòd hoc modo se habent proprietates personales in diuinis ad distinguendum personas, sicut se habent in reb. naturalib. formæ substantiales ad distinguendas species rerum, sic tamen quòd à creaturis exempla ad Deum assumpta non omnino similia sunt. In reb. autem naturalib. distinguitur aliquid per formam suam ab alio dupliciter. Vno modo secundum directam oppositionem formæ ad formam: & hoc modo distinguitur vnaquæque res naturalis omnibus speciebus sui generis, quæ habent formas oppositas, secundum quòd genus diuiditur oppositis differentijs, sicut saphirus distinguitur sua forma ab omnibus alijs speciebus lapidum. Alio modo distinguitur res naturalis per suam formam secundum habere, & non habere: & hoc modo quod habet aliquam formam naturalem, distinguitur ab omnibus nō habentibus formam illam, sicut saphirus per suam formam naturalem distinguitur non solum ab alijs generibus lapidum, sed à speciebus animalium & plantarum. Sic ergo dicendum, quòd filius sua filiatione distinguitur quidem à patre secundum oppositionē relatiuam filiationis ad paternitatem, sed à spiritu sancto distinguitur filiatione, per hoc quòd spiritus sanctus non habet filiationem, quam filius habet.

Distinctio formā in reb. naturalibus fit dupliciter.

Fili⁹ qualiter à patre distinguatur.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO V.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum corpus Christi in cruce, & in sepulchro sit vnum numero.

77

DEINDE quæsitum est de filio quantum ad naturam assumptam. Et circa hoc quæsitum est, vtrum sit vnum numero corpus Christi affixum cruci, & iacens in sepulchro. Et videtur quòd non, quia quæcunque differunt specie, differunt numero: sed corpus Christi appensum in cruce & iacens in sepulchro. differt specie eo modo, quo mortuum & viuum differunt specie: ergo non est vnum & idem numero.

3. p. q. 50. ar. 5. o.

Sed contra. Quæcunque sunt vnum & idem supposito vel hypostasi, sunt vnum & idem numero. Sed corpus Christi iacens in sepulchro & appensum cruci, est vnum & idem supposito siue hypostasi, quia hypostasis verbi Dei nunquam separata est ab eius corpore. Ergo corpus Christi est vnum & idem numero appensum cruci & iacens in sepulchro. I

Respondeo dicendum, quòd circa hoc cauendæ sunt duæ damnatæ hæreses quarum vna est Arrianorum, qui cum ponerent Christum animam non habuisse, sed verbum fuisse corpori loco animæ, per consequens posuerunt quòd verbum separatum est in morte & corpore, sicut manifestè patet in quodam sermone Arrianorum contra quem Augustinus disputat. Alia verò est hæresis Galanicarum, quæ fuit in sexta synodo damnata. Qui cum ponerent vnam naturam compositam ex diuinitate, & humanitate, posuerunt illam naturam simpliciter incorruptibilem, & ita posuerunt corpus Christi simpliciter incorruptum non solum in corruptione putrefactionis quod fides catholica tenet secundum illud Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionē, sed etiam corruptione quæ per K tinet ad rationem mortis, quod est impium, vt patet per Dama. in 3 lib. Sic ergo ad excludendam primam hæresim oportet nos ponere identitatem secundum suppositum in corpore Christi appenso cruci, & posito in sepulchro. Ad excludendum verò secundam hæresim, oportet nos ponere veram differentiam mortis & vitæ. Sed quia prima vnitas maior est quàm secunda differentia, dicendum est, quòd est idem numero corpus Christi appensum cruci, & iacens in sepulchro.

3. p. q. 50. ar. 5. o. ad 1. p. q. 5. art. 3. o. & contra 4. c. 32. — arti. 42. c. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa non tenet in corpore Christi propter vnitatem hypostasis.

QVÆSTIO VI.

DEINDE quæsitum est de rebus humanis.

¶Et primò de gratia.

¶Secundò de sacramentis.

¶Tertiò de actibus humanis.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Deus semper faciat nouam gratiam. 78

CIRCA primum quærebatur, vtrum Deus semper faciat nouam gratiam. Et videtur quòd sic Aug. enim super Gen. ad literam comparat infusionem gratiæ illuminationi. Sicut, inquit aer præsente lumine non factus est lucidus, sed fit, quia si factus esset, non fieret, sed etiam absente lumine lucidus maneret sic homo Deo præsente illuminatur, absente autem continue tenebratur, à quo nō locorum interuallis, sed voluntatis auersione disceditur. Sed sol semper faciat nouum lumen in G aere: ergo Deus semper facit nouam gratiam in anima.

Opus 9. cap. 36.

Sed contra. Nobilioris creaturæ nobilius est esse, sed gratia est nobilissima creatura, quia est perfectio naturæ rationalis creatæ, ergo eius esse est nobilissimum, non ergo durat solum in momento, & ita non semper Deus facit nouam gratiam. 2. dist. 17.

Respondeo dicendum, quòd duplex est actio. Quædam quæ fit cum motu: & talis actio semper est cum aliqua innouatione quia semper in motu aliquid fit, & aliquid desinit esse: inquantum acceditur ad terminum, & receditur à termino: & propter hoc philosophus dicit in 8 Physi. (T. cō. 56.) quòd in omni motu est quodam modo fieri & corrumpi. Alia autem actio est quæ est sine motu per simplicem communicationem formæ inquantum scilicet agens suam similitudinem imprimit recipienti disposito: & talis actio in principio quidem est cum innouatione secundum quòd de nouo acquiritur forma in subiecto. Sed cōtinuatio ipsius actionis, sicut nullum habet motum adiunctū, sed simplicem influxum siue cōmunicationem, ita etiam nul- H lam habet innouationem: & hoc modo causatur gratia à Deo in anima.

Vnde dicēdum quòd quandiu durat gratia in anima, Deus in anima operatur causans eam: non tamen ita quòd faciat semper nouam gratiam, & quòd singulis momentis existens corrumpatur: sed quia eandem gratiam quàm primò infundit semper operatur in anima conseruans ipsam: quod quidem difficile est ad intelligendum non valentibus abstrahere considerationem suam ab actionibus, quæ sunt cum motu: in quibus semper aliquid innouatur, vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd lumen semper fit in aere, quia semper actione solis illuminantis conseruatur, non quòd semper fiat aliud & aliud lumen.

QVÆSTIO VII.

DEINDE quæsitum est de sacramentis gratiæ.

Et primò de sacramento pœnitentiæ, vtrum per absolutionem sacerdotis remittatur culpa. 2. di. 13. q. 3. ar. 1. ad 4.

¶Secundò de sacramento matrimonij, vtrum vir possit accipere crucem, si timeatur de incontinentia vxoris non valentis virum sequi.

ARTICVLVS X.

Vtrum per absolutionem sacerdotis culpa remittatur.

79

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur, quòd per absolutionem sacerdotis, culpa remittatur. Dicit enim Hugo de sancto victore in libro de sacramentis, quòd sententiam Petri sequitur sententia cœli. Sed sententia cœli est de remissione culpæ: ergo remissio culpæ sequitur per sententiam Petri, quæ est sacerdotis absoluentis.

¶Præterea, Sacramenta sunt medicinæ contra peccata, sed per medicinam sanantur vulnera, vel ægritudines: ergo ægritudo, vel vulnus peccati sanatur per sacramentum pœnitentiæ. Sed sacramentum pœnitentiæ consummatur in hoc quòd dicit: Ego te absoluo, sicut sacramentum baptismi in hoc quòd dicit: Ego te baptizo: ergo per absolutionem sacerdotis dimittitur culpa.

art. 38. ad 2. 4. & 4. d. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. o. & q. 3. c. & 3. p. q. 84. art. 3. ad 5.

Sed contra est quòd per solam contritionem dimittitur peccatum, secundum illud Psalm. 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed contritio præcedit absolutionem sacerdotis: quia sacerdos non debet aliquem absoluere nisi æstimet eum contritum: ergo remissio culpæ præcedit absolutionem sacerdotis.

(4.q. 1.ar.5.q. 1.) tis. Non ergo per absolutionem sacerdotis culpa remittitur.

Respondeo dicendum, quòd sacramenta dupliciter operantur. Vno modo secundum quòd exibentur in actu: alio modo secundum quòd habentur in voto: & hoc ideo quia sacramenta operantur vt instrumenta diuinæ misericordiæ iustificantis. Dei aũt est respicere ad hominis cor, secundum illud 1. Reg. 6. Homines vident ea quæ patent. Deus autem intuetur cor: & ideo quamuis res naturales non agant nisi præsentialiter adhibitæ sacramenta tamen agunt etiam secundũ quòd sunt in voto. sed plenius sacramentalem effectum inducunt, quãdo actu exibentur, sicut in baptismo. Nam cathecumenus si sit adultus & habeat baptismum in voto, iam consecutus est effectum baptismi quantum ad emendationem à peccato. & consecutionem gratiæ quæ est proprius effectus Dei. Sed quando actu baptismum suscipit, consequitur plenius quosdam sacramentales effectus: quia suscipit characterem & remissionem totius pœnæ. Si quis tamen esset qui nõ prius haberet baptismum in voto quã actu baptizaretur: sicut præcipuè patet in pueris, simul recipit per baptismum gratiam remittentem culpam & omnem alium sacramenti effectum &: hoc etiam contingeret in adulto si simul cum baptizaretur, votum baptismi habere inciperet: & idem est etiam in sacramento pœnitentiæ, quod consummatur in dispensatione ministri absoluentis. Cum enim aliqs actu absoluitur. consequitur plenariè sacramenti effectum: sed si antequàm absoluatur habeat hoc sacramentum in voto: quando scilicet proponit se subijcere clauibus ecclesiæ, iam virtus clauium operatur in ipso, & consequitur remissionem culpæ. Si quis tamen in ipsa absolutione incipit conteri, & claues ecclesiæ habere in voto, in ipsa absolutione sacerdotis culpa ei dimittitur per gratiam quæ infunditur in hoc sacramento sicut & alijs sacramentis nouæ legis. vnde quandoq; contingit quòd aliqui non perfectè contriti virtute clauium gratiam cõtritionis consequuntur: dummodo non ponant obicem spiritui sancto: & idem est in alijs sacramentis nouæ legis, in quibus gratia confertur. Videtur tamen esse differentia inter baptismum & pœnitentiam propter hoc, quòd sacramentum pœnitentiæ semper exhibetur adultis, in quibus vt plurimum contritio præcedit tempore confessionem & absolutionem, baptismus autem multoties confertur pueris, in quibus votum baptismi non præcedit: omnino autem simile appareret, si etiam baptismus exhiberetur adultis.

(4.d.17.q. 3.art.q. 1. o. 3.p.q.68. ar.2.o. 3.p.q.69. ar.1.ad.1. & 2. & q. 80.a.1.ad 3. & ar.d. 9.ar.2.q. 4.ad 1. 4.d.18.q. 1.art.3.q. 2.c. & ad 6. ar.2.q.1.a q.103.ac. 2.c. & 12. q.100.ar. 2. & 3.c. 3.p.q.68. ar.8.9.c. & 4.d.1.4. q.3.art.2. q.1.)

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum Hugonis nõ est sic intelligendum, quasi sententia Petri in sacerdote absoluente præcedat tempore sententiam cœli, i. Dei remittentis culpã, sed quia sententia Petri approbat sententiam Dei.

Ad secundum sic dicendum, quòd medicina sacramentalis operatur non solum actu adhibita, sed etiam in proposito existens: & ideo quandoque sanatio vulneris præcedit sacramentalem absolutionem.

(4.d.17.q. 1.art.1.q. 3.ad 6.) Ad tertium dicendum, quòd nunquam potest esse vera contritio sine voto clauium ecclesiæ, quantumcunque sit dolor de peccato præterito, & propositum abstinendi in futurum: & ideo in contritione culpa remittitur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum vir possit accipere crucem vxore nolente, si de eius incontinentia timeatur.

80 (4.d.5.art. 3.ad 1.)

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod vir possit accipere crucem ad transfretandum vltra mare nolente vxore, si de eius incontinentia timeatur. Non debet enim homo prætermittere propriam salutem pro salute aliena. Sed homo procurat salutem propriam per hoc quòd cruce signatur, consequẽs plenam remissionem peccatorum: ergo non debet hoc prætermittere, vt prouideat saluti vxoris.

Sed contra est, quod Augusti. dicit. Si abstines sine vxoris voluntate tribuis ei fornicationis licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ, sed accipiendo crucem impedit a redditione debiti: ergo videtur quod peccatum vxoris si contingat viro imputetur.

Respondeo dicendum, quòd ea quæ sunt necessitatis, non sunt prætermittenda propter ea quæ sunt propriæ voluntatis. Vnde etiam Dominus Matth. 15. reprehendit pharisæos qui docebant prætermittere mandatum de honoratione parentũ, vt aliquæ voluntariæ oblationes Deo offerentur. Ex necessitate autem viro imminet, vt gerat curam vxoris, quia caput mulieris est vir, vt dicitur 1. ad Cor. 11. Sed quod accipiat crucem ad transfretandum, subiacet propriæ voluntati. Vnde si vxor sit talis quæ sequi non possit propter aliquod legitimum impedimentum & de eius incontinentia timeatur, non est ei consulendum vt accipiat crucem & dimittat vxorem: secus autem est si vxor continere voluntariè proponat vel velit, & possit sequi virum suum. (B. Paulus)

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam ad salutem propriam viri pertinet vt gerat curam de salute vxoris, quæ eius regimini committitur.

QVAESTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de actibus humanis.

¶ Et primò de actibus pertinentibus ad prælatos.

¶ Secundò de actibus quæ possunt pertinere ad omnes. Pertinet autem ad prælatos præcipere, dispensare in præcepto, excommunicare rebellantes præceptis, & beneficia ecclesiastica conferre.

Vnde circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò de obedientia ad præcepta prælatorum: vtrum scilicet religiosus teneatur obedire prælato suo præcipienti ei in virtute obedientiæ. quòd reuelet crimen fratris occultum.

¶ Secundò circa dispensationem, vtrum Papa possit dispensare in bigamia.

¶ Tertio circa excommunicationem, vtrùm aliquis teneatur vitare excommunicatos illos, de quorum excommunicatione etiam inter peritos est diuersa sententia, quibusdam dicentibus eos excommunicatos esse, & alijs non esse.

¶ Quartò circa collationem beneficiorum, vtrum prælatus ecclesiæ licitè possit dare beneficium cõsanguineo suo idoneo existenti, si æqua facultate* occurrat ei alius magis idoneus. (*Al. facultate.)

ARTICVLVS XII.

Vtrum subditus teneatur reuelare prælato præcipienti crimen occultum fratris.

81

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd subditus nõ teneatur obedire prælato præcipienti reuelationem criminis occulti. Nullus enim tenetur obedire alicui in hoc quòd non subditur eius iudicio. Sed occulta non subduntur iudicio humano, sed soli iudicio diuino: ergo circa eorum reuelationem nullus tenetur obedire prælato præcipienti. (ar.16.& 4 d.21.q.2. 1.q.1.ad 2. Ma.q6. 15.ar.1.ad 5.)

Sed contra est, quòd prælatus in capitulo religiosorum potest præcipere id de quo iudex secularis, vel ecclesiasticus potest exigere iuramentum. Sed quandoque iudex secularis, vel ecclesiasticus exigit iuramentum ab aliquo, vt reuelet id quod scit de aliquo occulto vt dicit quædam decretalis de purgationibus: ergo pari ratione ipse prælatus in capitulo potest etiam religiosis præcipere in virtute ipsius obedientiæ, vt dicant ei si quid sciunt de aliquo crimine occulto.

Respondeo dicendum, quòd peccatum dupliciter potest esse occultum. Vno modo simpliciter: ita scilicet quòd ad multorum notitiam nullo modo peruenit: & tale peccatum occultum nocet soli facienti, & ideo qui tale peccatum occultum fratris scit solum hoc debet intendere vt fratris peccantis salutem procuret, vnde institutus est à domino ordo correctionis fraternæ: vt primo quidem corripiat aliquis fratrem occultè peccantem inter se, & ipsum solum postmodũ adhibeat duos vel tres testes, & tunc tandem si non corrigatur dicat Ecclesiæ, contra quem ordinem si prælatus præcipiat, vt peccatũ fratris occultum ei dicatur, non est obediendum. & ipse peccat præcipiẽdo, quia oportet Deo magis quàm hominibus obedire. Si autẽ peccatum fratris non sit adeo occultum, quin per aliquas suspitiones in multitudinis notitiam veniat, vnde multorum scandalum oritur iam peccatum non solum nocet illi, sed multis: & quia bonum multitudinis præfertur bono vnius, ideò prælatus debet disquirere veritatem de facto, vt scandalum multitudinis cesset, vel per pœnam peccantis, vel per eius excusationem. Et ideo in tali casu potest præcipere scienti crimẽ fratris, quòd manifestet: & ille cui præcipitur tenetur prælato obedire. Sic enim cum non sit omnino occultum crimen pertinet ad iudicium prælati, & in hoc casu loquitur decretalis, nõ autem in primo. (22. q.6.7. at.12.c. ueri. q.3. arti. 2.ad 15.)

Vnde patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum Papa possit dispensare super bigamia.

82

AD secundum sic proceditur. Videtur quod Papa non possit dispensare in bigamiæ irregularitate, non enim potest ab homine dispensari in his quæ sunt diuinitus instituta, vt Ber. dicit in li. de dispensatione & præcepto. Sed doctrina Apostoli in

quæ continetur quòd bigamus non promoueatur, vt patet 1. ad Timo. 3. & ad Titum. 1. est diuinitus promulgata, secundum illud Apostoli 2. ad Timot. vltim. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus: ergo Papa nõ potest cum bigamis dispensare.

1. 5. q. ... art. 3. o.

Sed contra est, quod in decretis d. 5. dicitur, quòd Papa cum quodam bigamo dispensauit.

Respondeo dicendum, quòd Papa habet plenitudinem potestatis in Ecclesia, ita scilicet quòd quæcunque sunt instituta per Ecclesiam, vel Ecclesiæ prælatos suos dispensabilia à Papa. Hæc enim sunt quæ dicuntur esse iuris humani: vel iuris positiui. Circa ea verò quæ sunt iuris diuini, vel iuris naturæ, dispensare non potest, quia illa habent efficaciam ex institutione diuina. Ius autem diuinum est quod pertinet ad legem nouam vel veterem. Sed hæc differentia est inter legem vtramque, quia lex vetus determinabat multa tam in præceptis cæremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quàm etiam in præceptis iudicialib. pertinentibus ad iustitiam inter homines conseruandam: sed lex noua quæ est lex libertatis, huiusmodi determinationes non habet, sed est contenta præceptis moralibus naturalis legis & articulis fidei & sacramentis gratiæ, vnde & dicitur lex fidei & lex gratiæ propter determinationem articulorum fidei & efficaciam sacramentorum. Cætera verò quę pertinent ad determinationem humanorum iudiciorum, vel ad determinationem diuini cultus liberè permisit Christus, qui est nouæ legis lator, prælatis Ecclesiæ & principib. Christiani populi determinanda, vnde huiusmodi determinationes pertinent ad ius humanum, in quo Papa potest dispensare. In solis verò his quæ sunt de lege naturæ & in articulis fidei, & sacramentis nouæ legis dispensare non potest. Hoc enim non esset posse pro veritate, sed contra veritatem. Manifestum est autem quòd bigamum non promoueri, neque est de lege naturæ, neque pertinet ad articulos fidei, neque est de necessitate sacramenti: quod patet ex hoc quòd si bigamus ordinetur, recipit ordinis sacramentum, sed hoc pertinet ad quandam determinationem diuini cultus. Vnde circa hoc potest Papa dispensare, licèt dispensare non debeat: nisi ex magna & euidenti causa, sicut etiam posset dispensare circa hoc quòd aliquis sacerdos non indutus vestibus sacris consecraret corpus Christi. Et eadem ratio est de omnibus alijs huiusmodi, quę ex institutione humana processerunt.

art. 191. c.
6. 22. q. 6.
108. art. 4.
ad 2. & q.
89. art. 9.
ad. 3. 4. d.
17. q. 3. ar.
1. q. 50. &
l. 33. q. 2.
rt. 1. q. 1.
o.
G
rtil. 30. c.
rt q. 180.
rt. 2 o. &
3. ad 3.
12. q. 97.
ar. 5. ad 1.
& ar. 4. d.
3. & q. 100
ar 8. o.
H
4. d. 27. q.
3. art. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit: quædam quidem sicut promulgans ius diuinum: sicut illud quod habetur ad Gal. 5. Si circumcidimini Christus vobis nihil proderit, & multa alia huiusmodi, & in hoc Papa non potest dispensare, quædã verò sicut propria auctoritate aliqua statuens. Nam ipse dicit. 1. ad Cor. 11. Cætera cum venero disponam, & infra 16. mãdauit, ut collectæ quæ fiunt in sanctos per unam sabbati fiant, quod non pertinet ad ius diuinum. Et similiter etiam quod dicitur de bigamo non promouendo, non est iuris diuini, sed institutio auctoritatis humanæ diuinitus homini concessę.

I

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum debeant vitari illi excommunicati, de quorum excommunicatione est apud peritos diuersa sententia.

83

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd non debeant vitari illi excommunicati, circa quorum excommunicationem sapiens contraria opinatur. Quia secundum iura Episcopus non potest auferre beneficium, quod clerico concessit sine culpa. Sed non minus debetur communio fidelium cuilibet fideli, quam beneficium clerico sibi ab Episcopo collatum: ergo nec communio fidelium est alicui subtrahẽda sine culpa. Sed quando dubitatur, an causa subsit, promptior debet esse animus boni uiri ad interpretandum in mitiorem partem, ergo ex quo dubitatur de excommunicatione aliquorum, magis debet aliquis per hoc stare, quòd non sint excommunicati. Et ita non debet eos uitare.

ac. 48. c. &
4. di. 18. q.
2. art. 4. q.
2. & 3.
K
De participatione com excõmunica-
tis.

Sed contra est, quòd si aliquis percussus in bello moriatur & ignoretur quis eum percusserit propter dubium, quilibet qui in bello interfuit, irregularis habetur secũdum iura: ergo à simili uidetur quòd ex quo dubiũ est de aliquibus an sint excõmunicati, quòd propter maiorem cautelam sint uitandi.

Respondeo dicendum, quòd dubitatio de excommunicatione aliquorum, aut præcedit sententiam iudicum, aut sequitur. Si præcedit puta cum nondum est declaratum per iudicum consensum aliquos esse excommunicatos non sunt uitandi quousque certo iudicio terminetur. In hoc enim casu certum est quòd in mitiorem partem interpretari debemus. Vnde & Deutero. 17. dicitur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris, & iudicum intra portas tuas uideris uerba uariari, uenies ad sacerdotes & ad iudicem quæresque ab eis, & facies quodcunque dixerint. Sed si ambiguum oriatur post concordem iudicum determinationem magis standum est sententiæ iudicum duplici ratione. Primò quidem, quia iudices solicitius discutientes negotium, plenius possunt percipere ueritatem, etiam si sint minus periti quàm alij qui perfunctoriè considerant & extraordinariè. Secundo quia hoc esset magnum nocumentum utilitatis communis status hominum si sententiæ non staretur sed quilibet pro suo libitu uellet sententiæ calumniam ingerere, quia sic litigia essent interminabilia, & ideo in tali casu magis est standum sententiæ iudicum, nisi fortè sit per appellationem suspensa.

F
Deuterõ.
Ad rõnẽ.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XV.

Vtrum prælatus possit committere curam ecclesiæ suo consanguineo idoneo.

84

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur, quòd prælatus Ecclesiæ non possit Ecclesiæ curam committere suo consanguineo quantumuis idoneo, post posito meliori: Pater enim suæ filiæ quærit sponsum, quam magis potest idoneum, & sponsus suæ sponsæ quærit fidelissimum custodem pro posse. Sed maior prælatus ad Ecclesiam sibi subiectam comparatur, uel sicut pater ad filiam, uel sicut sponsus ad sponsam: ergo debet ei de persona idonea prouidere, quantum ad melius potest.

12. qu. 63.
ar. 2. ad 1.
3. & ar. &
ad 3. & q.
185. ar. 3.

Præterea. Ioannes Euangelista maximè fuit idoneus, & tamen quia consanguineus Christi erat secundum carnem, prætulit ei Petrum in regimine Ecclesiæ, ergo etiam prælatus si habeat consanguineum æquè idoneum non debet ei prouidere in Ecclesia magis quam alij æquè idoneo. Multo ergo minus si sit minus idoneus.

Sed contra est, quòd secundum ordinem rectum charitatis homo plus debet diligere sibi magis coniunctos. Sed his quos magis ex charitate diligimus etiam magis debemus prouidere, unde eorum meritum crescat. Cum ergo ex bona dispensatione ecclesiæ crescat meritum bene administrantis, uidetur quòd prælatus magis debeat suis quàm extraneis prouidere, etiam si sint minus idonei.

22. q. 26.
ar. 6. q. 31.
ar. 3 & q.
32. ar. 9. o.

Respondeo dicendum, quòd aliter est dicendum de consanguineo prælati æquè idoneo, & aliter de minus idoneo. Si enim sit æquè idoneus, potest prælatus suum consanguineum præferre, nisi forte ex hoc scãdalum oriatur, uel aliqui ex inde malum exemplum accipiant, ut probabiliter præsumi possit, quòd alij prælati hoc exemplo inducantur ad dandum suis consanguineis etiam minus dignis, & hoc ideo, quia ex quo nihil deperit utilitati ecclesiæ cum æquè idoneo prouidetur, licet circa huiusmodi prouisionem etiam amori naturali satisfacere, qui non est contrarius charitati, sed magis charitate informatur. Et hoc significatur Genes. 48. Vbi Pharao dixit ad Ioseph de fratribus suis. Si nosti in eis uiros industrios, constitue eos magistros pecorũ meorũ. Si uero sit minus idoneus cõsanguineus prælati, non debet eum præficere ad curam ecclesiæ postposito meliori, duplici ratione. Primò quidẽ quia hoc uidetur esse contra fidelitatem, quam in bono dispensatore Dominus requirit. Non enim faceret fideliter negocium alicuius domini qui possat rem eius meliorare, si hoc prętermitteret ut suis consanguineis satisfaceret. Secundo quia hoc uidetur ad personarum acceptionem pertinere, quæ consistit in hoc quòd aliquis accipit pro causa conditionem personæ quæ non facit ad negocium, sicut si aliquis daret sententiam pro aliquo, quia diues est, & non quia iustitiam habet, quæ est conditio faciens ad negocium. Esse autem consanguineum, non est aliqua conditio pertinens ad curam ecclesiæ, quæ non obtinetur iure sanguinis, sed diuino munere. Esset autem conditio faciẽs ad negocium circa dispensationem patrimonialium bonorũ, unde si episcopus de patrimonialib. bonis magis prouideat suo consanguineo minus idoneo, non est acceptio personarum. Sed si ratione consanguinitatis ei prouideat in patrimonio crucifixi, non caret uitio personarum acceptionis, quam Aug. dicit in ecclesiasticis gradibus dispensandis; exponens illud quod habetur Iacob. 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi. Hiero. etiam dicit. & habetur, 8. q. 1. Extraneus ex alia tribu à Moyse eligitur, ut signaret principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed uitæ, ac nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere, ut non quærant eos in ecclesia columnas eligere, quos plus cognoscant.

I
ar. 116 &
22. q. 63.
arti. 3. c. &
nati. q. 2.
artis. 6. d.
84.
Acceptio personarũ in quo consistat.
art. 106. c.
Iacobi 2.
Canon.

stant ecclesiæ prodesse, sed quos uel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæsitum est de actibus, qui possunt ad omnes homines pertinere.

¶ Et primò de actibus pertinentibus ad uim intellectiuam.

¶ Secundo de actibus pertinentibus ad uim appetitiuam.

CIRCA primum quæsita sunt tria.

¶ Primò, vtrùm possit aliquis sine peccato appetere scire scientias magicas.

¶ Secundò, vtrum enunciabile quod semel est uerum semper sit verum.

¶ Tertiò, vtrum magister determinando quæstiones theologicas magis debeat uti ratione, uel auctoritate.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas.

85 arti. 60. c. & 2. d. 39. q. 1. ad 5. art. 2.

AD primum sic procedebatur. Videtur, quòd homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas. Non enim est peccatum appetere illud per quod ponitur intellectus hominis in optimo, sed p quaslibet scientiā ponitur intellectus hominis in optimo, quia uerum est bonum intellectus, ut dicitur in sexto Ethico. Scientia autem uerorum est ergo hoc potest licitè appetere scire quamcunque scientiam, & ita sine peccato potest homo appetere scire scientias magicas.

Sed contra. Prohibitio non est nisi de illicito. Sed sciētiæ magicæ sunt prohibitæ: ergo illicitum est appetere eas scire.

22. q. 18. art. 2. & 3. c. & 2. d. 36. ar. 5. c. *al. bon*. 1. p. q. 22. ar. 3 ad 3. & 22. q. 167. ar. 1. c. ar. 160. c & ar. 103.

Respondeo dicendum, q actus humanus* potest dici dupliciter. Vno modo ex genere. Alio modo ex circunstantia. Ex genere quidem dicitur esse actus bonus ex eo q actus cadit supra debitam materiam, debita autem materia appetitus est bonū, vnde appetere quodcunque bonum est bonum in genere, omnis autem scientia, siue quæcunque cognitio bonum aliqd est alioquin Deus cui nihil mali inest, non haberet omnem scientiam tam bonorum quàm malorum, unde appetere quamcunque scientiam uel notitiam, quarumcunque rerum siue bonarum siue malarum, est bonum in genere. Sed tamen secundum diuersas circunstantias additas potest esse bonum uel malū, & præcipuè hæc diuersificantur secundum intentionem finis. Nā si aliquis appetat scire scientias magicas ut eis etiam utatur, est malum. Si autem appetat eas scire ut eas confutet & reprobet, sic est bonum & licitum. Similiter etiam ex conditione personæ potest hoc diuersificari, uel etiam ex modo appetendi. Si. n. sic aliquis appetat scire huiusmodi scientias ut earum notitiā præferat aliis utilioribus rebus, inordinatus est appetitus, & similiter si sit talis persona ad quam non pertineat hoc scire, inordinate hoc appetit.

22. q. 1. ar. 3. ad 1. & q. 57. ar. 3 ad 1. & 2a q. 95. ar. 2. ad 2. 86.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnis scientia ponit intellectum in aliquo sui bono, quia omne uerum est quoddā bonum intellectus, sed non omnis scientia ponit intellectum in sui optimo, sed illa sola quæ est circa primam ueritatē, nec etiam uerum est quòd magicæ artes sint scientiæ, sed potius sunt quædam fallaciæ Dæmonum.

Ad secundum dicendum, quòd huiusmodi artes sunt prohibitæ quantum ad suum usum. Si uerò prohiberetur alicui ēt earum studium propter periculum utendi tunc esset malum quia prohibitum.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum enunciabile semel uerum, sit semper verum.

86 1. p. q. 14. art. 15. ad 3. & 1. d. 41. ar. 5. c.

AD secundum sic procedimus. Videtur, quòd non oporteat enunciabile quod semel est uerum semper futurum esse uerum. Si enim hoc esset uerum in aliis enunciabilibus, pari ratione hoc esset uerum in enunciabilibus de futuro. Sed in istis hoc non est uerum, quia ut dicit Philos. in 2. de generatione. (T. com. 64) Futurus quis incedere non incedet: ergo nō oportet enunciabile quod semel est uerū. sp esse futurū verū.

¶ 2 Præt. si partes sunt eædem, & totum est idem. Sed partes enunciabilis sunt prædicatum & subiectum & compositio, ergo idem est enunciabile existente eodem prædicato & subiecto & compositione, sed taliter existente eodem enunciabili contingit quòd sit quandoque uerum, & quandoque falsum, sicut A hoc enunciabile Sor. sedere est uerum eo sedente, & falsum eo non sedente, secundum illud Philosophi in prædicamentis. Eo quòd res est, uel non est, oratio est uera uel falsa: ergo enunciabile quod semel est uerum, non propter hoc semper est verum.

Sed contra ista enunciabilia. Sortem currere & Sortem cucurrisse, & Sortem esse cursurum non differunt nisi secundum diuersam consignificationem temporis. Sed diuersa significatio non tollit identitatem nominis. Idem enim nomen dicitur esse per omnes casus & in singulari & in plurali numero: ergo etiam prædicta tria enunciabilia sunt idem enunciabile. Sed si unum horum semel sit uerum semper oportet, quòd aliquod eorum sit uerum, quia si semel est uerum quòd Sortes currit, prius erat uerum quòd Sortes curret, & postea erit verum quòd Sortes cucurrit: ergo si enunciabile aliquod semel est uerum, semper erit uerum.

B Respondeo dicendum, quòd huius dubitationis vis, in hoc consistit ut sciatur utrum sit idem enunciabile quod est de præsenti præterito, & futuro. Si enim hoc uerum sit, consequēs erit quòd enunciabile quod semel est verum semper erit verum, licèt fortè hoc dubitationem aliquam habere possit circa enunciabilia de futuro contingenti, sed hoc est alterius inquisitionis. Si uerò sint diuersa enunciabilia de præsenti præterito & futuro, est autem idem enunciabile quod est de præsenti qualitercunque res se habeat, manifestum est quòd idem enunciabile quandoque est uerum, quandoque falsum, secundum quòd Philosophus dicit in prædicamentis. Quod eadem oratio & opinio quandoque est uera quandoque falsa. Ad cuius euidentiā, sciendum est quòd secundum Philosophum in 1. Perihermenias, tria quædam per ordinem inueniuntur. Nam uoces sunt signa intellectus, intellectus autem sunt rerum similitudines manifestum est autem quòd unitas uocis significatiuæ, uel diuersitas non dependet ex unitate uel diuersitate rei significatæ C alioquin non esset aliquod nomen æquiuocum. Secundū hoc enim si sint diuersæ res essent diuersa nomina & non idem nomen. Dependet ergo unitas, uel diuersitas uocis significatiuæ siue complexè siue incomplexè ex unitate uel diuersitate uocis uel intellectus, quorum unum, s. uox est signum & nō signatū tantum: intellectus autem signum & signatum, sicut & res. Potest ergo nomen uel enunciabile esse aliud & aliud uel ꝑpter diuersitatem uocis tantum: sicut est in synonimis, in quib. est diuersa uox, sed idem significatum nominum uel etiam cum diuersitate uocis potest esse diuersitas intellectuum, siue propter diuersitatem modi intelligendi: & hoc contingit quandocunque est diuersitas cōsignificationis, quæ consequitur diuersum modum intelligendi unam & eandem rem, & præcipuè hoc apparet in tempore, quod per se commiscetur operationi intellectus humani componentis & diuidentis, ut dicitur in 3. de anima. Et ideo dicendum est, q non est idem enunciabile Sortem D sedere & Sortem sedisse: uel sessurum esse: sed Sortem sedere est idem enunciabile, quia est eadem uox & idem modus significādi: & ideo patet quòd idem enunciabile potest quandoque esse uerum quandoque falsum.

Lec. 18. a.

5. dist. 24. ar. 1. q. 2 ad 5. & veri. q. 14. art. 12.

1. dist. 41. ar. 5. ad 5. 1. p. q. 13. ar. 4 ad 1. po. q. 9. art. 7. ad 15

veri. q. 1. a. 6. c. ad 2 Ad rōnes.

Vnde duo prima concedimus.

Ad tertium dicendum, q diuersitas consignificationis tollit nominis identitatem, intantum quod obliqui, secundum Philosophum, non sunt nomina, sunt tamen unum nomen non simpliciter, sed inquantum conueniunt in uno ordine declinationis.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum determinationes theologicæ debeant fieri authoritate, vel ratione.

87 Cōtra gentiles lib. 1. c. 1. 8. & 9

E CIRCA tertium sic proceditur. Videtur q magister determinans quæstiones theologicas magis debeat uti auctoritatibus, quam rationibus quia in qualibet scientia quæstiones optimè determinantur per prima principia illius scientiæ. Sed prima principia scientiæ theologicæ sunt articuli fidei, qui nobis per auctoritates innotescunt: ergo maximæ quæstiones theologicæ sunt determinandæ per auctoritates.

Sed contra est quod dicitur ad Tim. 1. ut sit potens exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere. Sed contradicentes melius reuincuntur rationibus quàm auctoritatibus: ergo magis oportet determinare quæstiones per rationes, quàm per auctoritates.

Respon. dicendum, q quilibet actus exequendus est secūdū q conuenit ad suum finem, disputatio autem ad duplicem finē potest ordinari. Quædam. n. disputatio ordinatur ad remouendum dubitationem, an ita sit, & in tali disputatione theo-

logica maxime utendum est auctoritatibus quas recipiunt illi F cum quibus disputatur, putà si cum Iudæis disputetur, oportet inducere auctoritates veteris testamenti. Si cum Manichæis, qui vetus testamentum respuunt, oportet uti solùm auctoritatibus noui testamenti. Si autem cum schismaticis qui recipiunt vetus & nouum testamentum, non autem doctrinam sanctorum nostrorum, sicut sunt Græci, oportet eû cis disputare ex auctoritatibus noui vel veteris testamenti, & illorum doctorû, quos ipsi recipiunt. Si autem nullam auctoritatem recipiunt, oportet ad eos conuincendos ad rationes naturales cõfugere. Quædam verò disputatio est magistralis in scholis non ad remouendum errorem, sed ad instruendum auditores, ut inducantur ad intellectû veritatis quam intendit, & tunc oportet rationibus inniti inuestigantibus veritatis radicem & facientibus scire quomodo sit verum quod dicitur, alioquin si nudis auctoritatibus magister quæstionem determinet certificabitur quidem auditor quòd ita est, sed nihil scientiæ, vel intellectus acquiret, sed vacuus abscedet.

a. di. t. q. t art. t. c. & poten. q. 3. ar. 6. c.

Et per hæc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO X.

DEINDE quæsitum est de rebus pertinentibus ad vim appetitiuam.

Et primò de bonis.

Secundò, de malis.

CIRCA primum quæruntur duo de martyrio.

Primò, vtrum aliquis absq; perfecta charitate possit se ad martyrium offerre.

Secundò, vtrum sustinere martyrium pro Christo sit in præcepto.

ARTICVLVS XIX. H

Vtrum aliquis absque perfecta charitate se possit martyrio afferre.

88

4. dist. 49. q. 5. art. 3. q. 2. ad 7. & 22. qõ 124. 0. de martyrio

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd aliquis absq; pfecta charitate possit se martyrio offerre, quia super illud Psal. 113. ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion. dicit Gl. q minima charitas plus diligit Dei legem, quam milliaria auri & argenti: & eadem ratione quàm omnia temporalia. Sed id quod minus diligimus exponimus pro eo, quòd magis diligimus: ergo & omnia temporalia, & et propriam vitã potest exponere pro Christo, qui habet minimam charitatem.

Sed contra. Si aliquis absque perfecta charitate potest se offerre martyrio, ergo pari ratione poterit martyrium sustinere absque charitate perfecta. Sed hoc videtur esse falsum secun- I dum illud Io. 3. Maiorem charitatem nemo habet quã ut animam suam ponat quis pro amicis suis: ergo aliquis absque charitate perfecta non potest se ad martyrium offerre.

2. q. 2. 44. art. 4. 5. & 8. c.

Respon. dicendum in operibus virtutum duo sunt attẽdenda. s. id, quod fit, & modus faciendi. Contingit autem idem factum, quod fit secundum aliquam perfectam virtutem, fieri et non solum ab habente paruam virtutem: sed etiam a non habente virtutem, sicut aliquis non habens iustitiam potest facere aliquod opus iustum. Sed si attendamus ed modum faciendi, ille qui non habet virtutem non potest operari, sicut ille qui habet: nec ille qui habet paruam, sicut ille qui habet magnã, q operatur faciliter, & promptè & delectabiliter, qd non ita facit ille q caret virtute, vel qui paruã habet. Sic ergo dicẽdum est, quòd hoc opus quod est offerre se martyrio, vel et martyrium sufferre potest facere non solùm charitas perfecta, sed etiam imperfecta, & quod plus est etiam ille qui caret charitate. secundum K illud Apostoli 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, &c. Sed charitas perfecta hoc facit promptè, & delectabiliter, sicut patet de Laurentio & Vincentio, qui in tormentis charitatem ostenderũt, hoc autem non potest facere charitas imperfecta, vel etiam ille qui charitate caret.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum pati martyrium propter Christum sit in præcepto.

89

22. q. 124. ar. 1. ad 3. & ar. 3. ad 3. & 4 di. 49. q. 5. ar. 3. q. 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q pati martyrium propter Christum non sit in præcepto. Minus enim videtur q homo det sua, quàm q proprium corpus ponat, ut dicit F Greg. in illa homi. Ego sum pastor bonus. Sed dimittere omnia sua propter Christum non cadit sub præcepto, sed sub consilio: ergo etiam exponere corpus suum martyrio non cadit sub præcepto.

Sed contra est, quod Aug. dicit 13. de ciui. Dei, cum dictum est homini morieris si peccaueris, non dicitur martyri morere ne pecces. Sed illud quod oportet nos facere ne peccemus, cadit sub præcepto: ergo mors martyrum cadit sub præcepto.

Respondeo dicendum, quòd aliquid cadit sub præcepto dupliciter. Vno modo absolutè. Alio modo secundum animi præparationem, quia enim præceptum importat rationem debiti illud absolute cadit sub præcepto, quod est debitum propter aliquod præexistens, sicut præceptum de honoratione parentum vel de amando Deum. Sed quandoque contingit, q id quod facit aliquid esse debitum, nondum præcessit, sed potest occurre- G te. Vnde hoc cadit sub præcepto non absolutè, sed secundum præparationem animi, ita s. ut homo habeat animum paratũ ad faciendum illud, quod debitum redditur ex aliqua causa occurrente, & hoc modo exponit Aug. illa Domini præcepta q ponuntur Matt. 5. Si quis percusserit te in unam maxillã, præbe ei & aliam: quia. s. si opus esset, & hoc exigeret salus aliorũ, homo debet esse paratus ad hoc faciendum, & per hunc modũ sustinere martyrium propter Christũ cadit sub præcepto, qa. s. homo debet habere animum paratum ut prius permitteret se occidi, quàm Christum negaret vel mortaliter peccaret: & sic etiam relinquere bona propria cadit sub præcepto, quia debet esse paratus animus Christiani magis sustinere rapinam bonorum suorum quam Christum negare, vel mortaliter peccare.

cr. 112. c. & 12. q. 99 ar. 1. 5. c. & & po. qõ. 10. artu. 4. ad 8.

Matth. 22. ubi supra.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XI.

DEINDE quæsitum est de actibus magis, scilicet de primis motibus.

CIRCA quos quæsita sunt duo.

Primò, vtrum primi motus semper sint peccata.

Secundò, vtrum in infidelibus sint peccata mortalia.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum primi motus semper sint peccata.

90

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur, quòd primus motus semper sit peccatum, dicit enim Magister 21. dist. secundi libri Sententiarum, quòd tentatio a carne non potest esse sine peccato. Sed quandocunque est primus motus est tentatio a carne: ergo primus motus non potest esse sine peccato.

Sed contra est, quod ad Rom. 6. super illud. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore. dicit gl. Non prohibet cõcupiscentiam quæ vitari non potest: sed illud quod non potest vitari non est peccatum, ergo concupiscentia quæ est primus motus non est peccatum.

Respondeo dicendum, quòd motus importat inclinationem quandam ad terminum, quæ quidem inclinatio pertinet ad appetitum in humanis actibus. Est autem in homine triplex appetitus: unus quidem naturalis, secundum quòd vis appetitiua pertinet ad animam vegetabilem, sicut & vis digestiua K & expulsiua & retentiua. Secundus appetitus est sensualitatis, qui mouetur secundum apprehensionem sensus. Tertius appetitus est voluntatis, qui mouetur secundum iudicium rationis. Peccatum quod habet rationem culpæ de quo nunc loquimur, non potest esse nisi in actu voluntario, qui scilicet est aliqualiter in potestate peccantis, actus autem appetitus naturalis non subiacet imperio rationis, sicut nec actus aliarum potentiarum vegetabilis animæ, & ideo in actu talis appetitus non potest consistere culpa, sicut quòd homo esuriat vel sitiat absque culpa, & idem dicendũ est in aliis huiusmodi. Sed actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis, quia ratio præueniens ipsum potest eum imperare vel etiam impedire: & ideo talis motus potest iam habere rationem culpæ: & si sequatur iudicium rationis, poterit etiam esse peccatum mortale: sicut & motus exteriorum membrorum imperata ratione. Si autem præueniat iudicium rationis, est quidem peccatũ: si tendat

1. p. q. 19. at. 9.

22. q. 148. ar. 1. ad 3 1. pat. q6. 105. ar. 4. & q. 106. at. 2. 12. q. 71. ar. 5. 6. c. & ad 2.

12. qõ 17. ar. 8. & 9. c. 2. di. 21. q. 1. art. 2. ad 5. & dẽ. ſt. n.

tatim aliquid illicitum quia in potestate hominis fuit ipsum A cohibere, est tamen veniale peccatum & leuissimum, ut patet per Augu. 12. de Trin. & hoc dicitur primus motus peccati: motus autem superioris appetitus, id est voluntatis consequens iudicium rationis, iam potest esse peccatum mortale.

(margin: 1. q. 3. art. 1. o. 12. q. 17. ar. 7. o. 2. dis. 24. q. 2. artic. 2. o.)

Primum ergo concedimus.

Ad secundum dicendum, quòd concupiscentia non potest vitari sic, quòd nullus concupiscentiæ motus surgat: quia dum resistitur vni, insurgit alius, possunt tamen vitari singuli, & ex hoc quilibet habet aliquid de ratione peccati, licèt non habeat rationem perfecti peccati: quod est peccatum mortale.

(margin: Ad rationes. 12. q. 74. a. 3. ad 2.)

ARTICVLVS XXII.

Vtrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia.

91
(margin: 12. q. 80. ar. 3. ad 5. Ma. q. 7. ar. 8. o. & 12. q. 89. ar. 5. o.)

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quòd primi motus in infidelibus sint peccata mortalia. Quia sicut Ansel. dicit in lib. de gratia & lib. arb. Eos qui non sunt in Christo Iesu, sequitur damnatio si sentiunt concupiscentiam: etiã si non consentiant: sed sentire concupiscentiam est habere primum concupiscentiæ motum: ergo fideles qui non sunt in Christo IESV peccant mortaliter, secundum primos motus quia dãnatio non debetur nisi peccato mortali.

¶2 Præt. quilibet homo debet habere originalem iustitiam, secundum quam concupiscentia reprimebatur: sed cõtra hoc debitum est quilibet concupiscentiæ motus: ergo quilibet concupiscentiæ motus est peccatum mortale. Omne. n. quod est contra debitum, habet peccati mortalis rationem.

Sed contra. Quantò est gradus altior, tantò est casus grauior. Sed altior est gradus fidelis, quàm infidelis. Cum ergo primi motus fidelium non sint peccata mortalia, multò minus primi motus infidelium.

(margin: ar. 90.)

Respondeo dicendum, quòd primus motus, sicut dictum est, est motus sensualitatis præueniens deliberationem rationis: eadem autẽ natura sensualitatis est & rationis in fidelibus & in infidelibus. Ad naturam autem sensualitatis & rationis pertinet quòd motus sensualitatis, quæ est absque deliberatione rationis non possit esse peccatum mortale, quia peccatum mortale est quod consistit in auersione à Deo, ad quem conuerti non potest homo nisi per rationem: & per consequẽs auersio à Deo qui constituit peccatum mortale, non potest esse nisi in ratione, vt patet per Augu. 12. de Trini. & ideo dicendum est quòd primi motus infidelium non sunt peccata mortalia, sed venialia.

(margin: 12. q. 75. art. 1. & 4. 22. q. 158. ar. 2. ad 3. & verita. q. 26. art. 6. ad 16.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dictum Anselmi dependet ex verbo Apostoli, qui concludit ad Rom. 8. quòd nihil est damnationis his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Videtur ergo quod his qui nõ sunt in Christo Iesu sit aliquid damnationis, etiam si non secundum carnem ambulent motibus carnis consentientes: alioquin nihil plus haberent hi qui sunt in Christo Iesu quàm alij. Est ergo aliquid damnationis his qui non sunt in Christo Iesu, si sentiant motus carnis, quamuis non consentiant: quod quidem qualiter sit intelligendum, ex processu apostoli apparet: præmiserat enim reparationem gratiæ inchoatam esse in his qui sunt in Christo Iesu quantum ad mentem, licet non quantum ad carnem. præmiserat enim, Ego ipse mente quidẽ seruio legi Dei, carne autem legi peccati scilicet propter legem fomitis: quæ adhuc manet in corporis membris. Ne ergo hi qui sunt in Christo Iesu viderentur adhuc pristinæ damnationi subiacere propter fomitis motus, concludit apostolus quòd nihil est damnationis his qui sunt in Christo Iesu: si non secundum carnem ambulant: quia damnatio originalis peccati soluta est per gratiam Christi, quamuis actu remaneat fomes peccati: damnationem verò actualis peccati non incurrunt: quia non ambulant secundum carnem. In infidelibus verò manet peccatum originale non solum actu, sed etiam reatu ideo est in eis aliquid damnationis ex parte originalis peccati, non autem ex parte actualis, si concupiscentijs non consentiant. Ex hoc ergo non sequitur quòd in infidelibus primus motus inducat damnationem peccati mortalis: sed sequitur quòd habeat annexam damnationem originalis peccati.

Ad secundum dicendum, quòd debitum originalis iustitiæ pertinet ad ipsam personam infidelem ratione humanæ naturæ, quàm à primo parente trahit, cui collata est originalis iustitia: & ideo ad quod pertinet ad defectum originalis iustitiæ pertinet ad peccatum naturæ, scilicet ad peccatum originale, non autem ad peccatum actuale, quale est peccatum mortale.

(margin: 12. q. 74. ar. 3. ad 2. & q. 81. a. 3. ad 2.)

QVAESTIO XII.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrum pueri non exercitati in præceptis debeant recipi in religione.

29
(margin: 22. q. 189. art. 1. o & 2. 9. & q. 100. ar. 3. ad 4. & ad 17. huius.)

QVÆSTIO est, vtrum pueri non exercitati in præceptis, sint recipiendi uel obligandi voto vel iuramento, uel beneficijs alliciendi ad ingressum religionis: Et videtur quòd non. Perfectio enim consiliorum, ad quam ordinantur religiones, à Christo exordium sumpsit. Sed Christus primò consilium perfectionis dedit adolescenti qui præcepta seruauerat: ut patet Matt. 19. ergo soli illi qui sunt exercitati in præceptis, sunt ad religionem obligandi uel recipiendi.

B ¶2 Præt. Greg. dicit super Ezech. Nemo repentè fit summus. Sed in bona conuersatione à minimis quis inchoat, ut ad magna perueniat. Sed magna sunt consilia quæ pertinent ad perfectionem uitæ: minora autem sunt præcepta quæ pertinent ad omnem iustitiam: ergo prius debent pueri exercitari in præceptis, quàm ad consilia inducantur.

¶3 Præt. Exo. 21. dicitur. Si quis aperuerit cisternam, ceciderit què bos uel asinus in eam, dominus cisternæ reddet pretiũ iumentorum. Sed ille qui aliquem puerum nondum in præceptis exercitatum ad religionem inducit quodammodo aperit ei cisternam: quia plerique tales religionem ingredientes egrediuntur, & in desperationem incidunt quasi in quandam spiritualem cisternam: ergo uidetur quòd illi qui eum inducit hoc imputetur ad peccatum.

¶4 Præt. Illud quod est expediens communi utilitati, non est tollendum. Sed expedit communi utilitati, quòd homines propria libertate vtantur ad bonum faciendum: ergo non est aliquibus auferenda talis libertas per obligationem voti, uel iuramenti.

C

¶5 Præt. Beatus Benedictus monachorum institutor admificus in sua regula statuit quod uenientibus ad religionem, non sit facilis præbendus ingressus, sed probandum sit an spiritus à Deo sit, ergo multo minus sunt aliqui muneribus uel beneficijs alliciendi.

¶6 Præt. Greg. dicit & habetur in decretis distinctione 48. Scimus quòd ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi à nouitatis suæ humore siccentur, ne si ante pondera quàm solidentur accipiant cunctam simul ad terram fabricam deponant. Sed pueri qui nondum sunt exercitati in præceptis, sunt quasi parietes nondum desiccati: ergo non sunt eis imponenda ligna, id est grauia religionis instituta.

¶7 Præterea status religionis, est status pœnitentiæ. Sed pueri excipiuntur ab omni pœnitentiæ ratione; vt habetur in D decretis de pœnitentia. distin. 4. ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶8 Præt. sicut dicitur. 20. q. 3. Quod quis non optat nec eligit profectò non diligit: quod autem non diligit facilè contemnit. Sed pueri antequam sint exercitati, non habẽt firmam electionem: ergo nec firmam dilectionem facilè ergo religionem contemnent si in tali ætate ad religionem inducantur.

¶9 Præt. Prou. 14. dicitur, Substantia festinata minuetur: sed videtur esse nimia festinantia quòd aliquis ad consilia conuolet nondum in præceptis exercitatus: ergo uidetur quòd bonorum spiritualium substantia de facili minuatur: ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶10 Præt. non minor cura est adhibenda in ingressu religionis, quàm in susceptione ordinis. Sed in ordinibus prohibetur ad maiores accedere, qui minores non acceperunt: ergo etiam nec debet aliquis ad obseruantiam consiliorum religionem E transire nisi prius præceptis obseruatis.

¶11 Præt. Duo sunt homini necessaria, s. intelligere verum & operari bonum: sed intelligendo verum stultus reputaretur, qui prius ad difficiliora se transferret, quàm leuiora intelligeret: ergo stultum est in comparatione boni, quòd aliquis prius transeat ad consilia, quàm in præceptis exercitetur.

¶12 Præt. Cuilibet in religione existenti conuenit curam gerere aliorum uel saltem suipsius: sed in his qui eliguntur ad aliquam curam Ecclesiasticã, oportet eligere meliores: ergo oportet eos qui ad religionem assumuntur eligere meliores, hi autem sunt qui sunt exercitati in præceptis: ergo tales sunt ad religionem inducendi.

¶13 Præt. Illud quod est in se bonũ, si ex eo sumatur peccati occasio, est abijciendum: sicut serpens æneus quẽ Moyses fecerat ex mãdato Domini ad sanandum filios Israel, ut habetur Numer. 21. Ezechias combussit, quia ex eo sumebatur idolatriæ occasio: similiter etiam quamuis benedictio sit secundum se bona,

tamen

tamen reprehenditur si minor præsente maiore benedicit, cũ ergo aliqui inexercitati in præceptis sumant occasionem peccati ex ingressu religionis ab ea recedentes, quamuis religio sit secundum se bona: tamen uidetur quod inexercitatos ad religionem inducere sit uitandum.

¶14 Præt. Greg. dicit, & habetur in decretis distinctione 48. Casum appetit, qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum: sed procedere ad consilia non obseruatis præceptis est postponere gradũ: ergo uidetur quòd hoc sit casum quærere, & ita ad hoc non sunt aliqui inducẽdi.

¶15 Præt. Damas. dicit in 2 lib. q. non est inutile inexpertum existẽtem & improbatum incorruptione frui, ut non in superbiam incidat & iudicium diaboli: ergo pari ratione nõ est inutile improbatos & inexpertos in præceptis ad statum contemplationis assumi, ad quem religio ordinatur.

¶16 Præt. Gre. dicit in 6. Moral. post Lyæ amplexus, ad Rachelem Iacob peruenit: quia perfectus quisque ante actiuæ uitæ ad G fœcunditatem iungitur & post contemplatiuæ ad requiem copulatur. Sed actiua uita consistit in obseruantia præceptorum: status autem religionis pertinet ad uitam contemplatiuam, ergo non sunt aliqui ad religionem inducẽdi, antequam sint in præceptis exercitati.

¶17 Præt. Nulla promissio est facienda, cuius solutio non est licita. Sed soluere aliquid alicui pro ingressu religionis non est licitum, unde dicitur. 1. q. 2. c. quam pio. Nũquam legimus Domini discipulos, uel eorum ministerio conuersos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interuentu prouocasse: ergo nõ sunt aliqui promissionibus ad religionem alliciendi.

¶18 Præt. Nullus qui non est exercitatus in armis, secundum leges est admittendus ad militiam corporalem. Sed religio est status militiæ spiritualis: ergo non sunt aliqui recipiendi ad religionem: nisi priùs exercitati in præceptis quasi in quibusdã spiritualibus armis.

H ¶19 Præterea. Qui non potest se obligare ad minus, non potest se obligare ad maius nisi sit necessarium. Sed puer ante decimumquartum annum non potest se obligare ad matrimonium quod minus est: ergo multò minus ad religionem.

¶20 Præterea, legitur Marci 5. quòd Dominus dæmoniacum curatum non permisit secum intrare nauim: quæ significat crucem & religionem, per dæmoniacum autem curatum significantur homines à peccatis conuersi: ergo non sunt ad religionem accipiendi peccatores statim conuersi antequàm in præceptis exercitentur.

¶21 Præterea, bonorum operum fructus habere debemus, quando de Aegypto eximus, ut dicit quædam Glo. Exo. 12. Sed exire de Aegypto, est exire de mundo religionem intrando, ergo illi qui uolunt religionem intrare debent prius fructum bonorum operum habere per obseruantiam præceptorum.

I ¶22 Præterea, Aug. dicit in lib. de sermone Domini in monte, quòd omnis præsumptio est coercenda, sed magna præsumptio uidetur esse quòd aliquis uelit ascendere ad arcem consiliorum, nondum obseruatis præceptis, ergo tales sunt coercendi, & non alliciendi ad religionis ingressum.

¶23 Præterea. Augu. dicit in eodem lib. quòd maiora maioribus: & minora minoribus sunt exibenda. Sed consilia sunt maiora: ergo non sunt pueris in exercitatis exhibenda, & ita pueri nondum exercitati in præceptis non sunt ad religionem trahendi.

Sed contra est quod dicitur 20. q. 2. Si in qualibet & infra. Parentibus sanè filios suos ad religionem tradere non amplius quàm ultra decimumquartum annum ætatis suæ licentia esse poterit. Posteà uerò aut cum uoluntate parentum eorum: aut si suæ deuotionis sit solitarium uotum: erit filijs licitum religionis assumere cultum. Sed post quartum decimum annum non statim sunt homines in præceptis exercitati: ergo possunt religionem ingredi pueri antequam sint in præceptis K exercitati.

¶2 Præterea. maius est quòd aliquis assumatur ad regimẽ sui & aliorum, quàm quod recipiatur in religione in qua sub regimine alterius uiuit. Sed Salomõ adhuc puer existens assumptus est ad regnum sui & aliorum. Vnde dicitur 1. Paralip. 29. Locutus est Dauid Rex ad omnem Ecclesiam. Salomonem filium meum elegit Deus adhuc puerum & tenellum: ergo multò magis possunt pueri non exercitati in præceptis ad religionem recipi. uel induci.

† Alias, regimen. Salomonẽ puer ad regnũ est assumptus.

¶3 Præterea. illud uotum non est illicitum, ex quo non redduntur aliqui rei si soluant, sed sicut dicit Ambrosius illæ quæ in puerilibus annis continentiam uouerunt, non constituuntur rex si uotum exoluãt: ergo quod aliqui uoto astringantur ad religionem in puerilibus annis non est illicitum.

Ambro.

¶4 Præterea, nihil est illicitum per quod aliquis à bono non retrahitur. Sed qui prouocatur ad meliora non retrahitur à bono: ergo cum status religionis sit melior quo obseruantur consilia, quàm status uitæ secularis in quo simpliciter obseruãtur præcepta: uidetur quòd non sit illicitum inducere pueros ad religionem uoto. uel iuramento: aut etiam beneficio antequam in præceptis sint exercitati.

¶5 Præterea, 20. quæstio. 1. dicitur. Firma tunc erit uirginis professio, ex quo adulta iam ætas esse cœperit, & quæ solet apta nuptijs deputari: sed non statim in hac ætate uiri uel mulieres sunt in præceptis exercitati, ergo antequàm aliqui in præceptis exercitentur, licitè possunt religioni astringi uoto, uel iuramento. Canon.

¶6 Præterea, si talis obligatio esset illicita, scilicet quia pueri non exercitati in præceptis uoto uel iuramento ad religionem obligantur, aut hoc esset quia est secundum se mala: aut quia est prohibita: sed non est secundum se mala: quia sic executio siue adimpletio promissionis esset peior & perseuerantia pessima. Cuius contrarium uidemus: quia adimplentes ea quę promiserant in puerilibus annis, & in promissis perseuerantes maximè commendantur. Similiter etiam non est illicita talis obligatio, quia prohibita. Non enim prohibetur lege ueteri. Dicitur enim Numeri trigesimo. Mulier si quippiam uouerit & se Num. 30. constrinxerit iuramento, quæ in domo patris sui & in ætate adhuc puellari: si cognouerit pater uotum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit, rea erit, & quicquid pollicita est, & iurauit, opere complebit: sin autem ut audierit contradixerit pater, & uota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni eo quod contradixerit pater. Similiter etiam non est prohibitum in iure canonico: quia in decreto Leonis Papæ, hęc eadem auctoritas inducitur. Leo Papa Similiter etiam non est prohibitum lege Euangelij quæ maximè inducit homines à recedendo à mundo, & ad sequendum perfectionis opera: ergo licitum est obligare uoto. uel iuramento pueros nondum exercitatos in præceptis ad religionem.

Respondeo dicendum, quòd hoc quod pro quæstione hic inducitur dubitationem non habet: nisi quòd quidam contentioni studentes ueritatem obnubilare conantur. Vnde hic locum habent uerba quę Augustinus dicit in secundo de ciuitate Dei. Quoniam ille est maior & deterior insipientium morbus animarum, quo instabiles † motus suos etiam post rationẽ plenè redditam siue nimia cęcitate: qua nec aperta cernũtur, siue obstinatissima peruicacia: qua & ea quę cernuntur non ferunt, tanquam ipsam rationem ueritatemque defendunt sit necessitas copiosius dicendi plerumque res claras uelut eas nõ solum spectantibus intuendas: sed quodammodò tangendo palpantibus offeramus: & tamen quis disceptandi finis erit si respondendum esse ipsis respondentibus nos ęstimemus Nam qui uel non possunt intelligere quòd uel tam duri sunt peruersitate mentis, ut etiam si intellexerint non obediant & respondentes loquuntur iniquitatem atque infatigabiliter uani sunt: I quorum dicta contraria, si totiens uelimus refellere quotiens obnixa fronte statuerint, non cogitare quid dicant: dum quocunque modo nostris disputationibus contradicant quàm sit infinitum, & ęrumnosum & infructuosum uides. Erit ergo hic modus seruandus, ut ueritas manifestè & quasi palpabiliter ostendatur, & si qua in contrarium dicta fuerint quę aliud põdus non habeant contemnantur: ne semper oporteat inutiliter eadem replicare. Sed si quis contrarium dicere uoluerit, scribat quod dicit: ut alij intelligentes dijudicare possint an doceat ueritatem.

Augu.

†Alias irrationabiles.

¶ Primò ergo circa propositam quęstionem ut singula discutiamus, considerandum est pueros etiam infra annos pubertatis in religionem recipi non est secundum se malum: imò est expediens & fructuosum: quia illud quod a pueritia assuescimus, semper perfectius & firmius tenemus, secundum illud Prouerb. 22. Adolescens iuxta uiam suam graditur, & etiam Prou. 22. cum senuerit non recedet ab ea: & ideò Apostoli instituerunt: ut pueri etiam infantes ad Christianam religionem reciperentur: ut in ea nutriti, firmius & perfectius ei inhęrerent. Et hoc est quod Dio. dicit in ultimo capit. eccles. Hierar. Secundum legem sanctam confirmati infantes ad habitum sanctum habebunt consuetudinem ab omni remoti errore & immundę uitę expertes, hoc diuinis nostris ducibus, idest Apostolis ad mentem uenit, & uisum est suscipere infantes. Multò autem magis excedit Christiana infidelium uitam, quàm uita religiosorum uitam secularium, præsertim cùm in primitiua Ecclesia omnium Christianorum erat perfectissimus religionis status, secundum illud Actuum quarto. Multitudinis credentium erat cor unum & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia cõmunia, ad cuius uitæ exemplar, omnes religiones sunt institutæ. Et ideò religionum institutores ex eadem causa qua Apostoli moti

B. Dioni.

Actuũ. 4.

Ad. c. 4. li moti sunt ad recipiendum infantes in religione, ut patet de A beato Benedicto, qui ut in 2. dialogorum legitur, recepit nutriendum in religione Maurum duodennem, & Placidum septennem. Est tamen quædam differentia circa hoc attendenda. Nam pueri ante annos pubertatis ex naturali iure sunt sub cura parentum propter hoc quod patiuntur discretionis defectum, secundum quem possint bene regere seipsos, ideò in hac ætate possunt quidem religioni tradi, si à parentibus offerantur, & erit rata traditio, præcipuè si cum ad annos pubertatis peruenerint ratam habuerint paternam oblationem, vnde Gregorius dicit

Canon.

& habetur 20. quæstio. 1. addidisti. Si pater uel mater filium filiàmve intra septa monasterii in infantiæ annis sub regulari tradiderint disciplina, vtrùm liceat eis postquam pubertatis impleuerint annos, egredi, & matrimonio copulari, hoc omnino

art. 4. c. fi. & 22. q. 189. art. 5.

deuitamus, quia nefas est ut oblatis à parentibus Deo filiis voluntatis fræna relaxentur. Si autem in hac ætate propria sponte se religioni tradiderint, potest hoc per assensum uel dissimu B lationem parentum ratum esse, unde dicitur 20. q. 2. Si in qua-

Canon.

libet minori ætate uel religionis tonsuram, vel religionis uestê delatam, in utroq; sexu filii, aut unus aut ambo parentes detestati forte uel nolentibus uel nescientibus, scilicet parentibus, ise susceperint, non mox ut istam in filiis abdicauerint, sed uel coram se, uel Episcopo palàmque in conuentu eodem filios talia habere permiserint: ad sæcularem reuerti habitum filiis ipsis quandoque penitus non licebit. Si uerò pueri annos pubertatis ascenderint, possunt etiam inuitis parentibus ad religionem transire, nec sunt repellendi, imò magis aduocandi. Vt enim Gregorius dicit in quadam homilia. Ad uitam bonâ alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in iuuentute, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur. Et cùm in nulla ætate sint repellendi, minus tamen sunt repellendi in pueritia. Dicit enim Chrysostomus super Matthæum. Quis meretur appropinquare Christo, si repelletur ab eo simplex infantia? C nam si sancti futuri sunt, quid uetas filios ad patrem uenire? Si autem peccatores futuri sunt, vt quid sententiam condemnationis profertis, antequàm culpam videatis. quam quidem damnationis sententiam proferunt aliqui, cum dicunt, non sunt recipiendi pueri ad religionem, quia exibunt & peiores efficientur. Sed quod adducunt quidam, quòd oportet pueros prius exercitari in præceptis & postea transire ad consilia obseruanda in religione, ex falso intellectu procedit. Arbitrantur enim quòd præcepta præparent uiam ad consilia. Non est au-

ar. 93. art. ... & 22. q. 189. art. 1. ad 5. & opus. 17. c. 7. 11. Matth. 19.

tem sic, imò potius consilia parant uiam ad præcepta seruanda, quia per consilia remouetur homo à rebus sæculi, circa quas occupatus, difficile est quòd innocentiam serues. Vnde Hylarius dicit super Matthæum. Graue onus innocentia subit incrementis opum occupata. Rem enim solius famulatus Dei non sine sæculi huius assequemur. Et ideò Dominus dicit Matthæi decimonono. Quòd difficile est qui pecunias habent intrare in regnum cœlorũ, quia difficile est quòd homo præcepta seruet, quibus intretur in regnum, nisi sequẽs consilia diuitias relinquat: & ideò pueri ad hoc quòd innocentiam seruare possint in obseruantia mandatorum sunt præparandi, & quodàmmodò præmuniendi in exercitio consiliorum, nec sunt repellendi, quamuis ineruditi videantur in præceptis. Dicit enim

Origenes.

Origenes super Matthæum. Quidam puerilem sermonem habentes offerunt saluatori pueros & infantes. Qui autem videntur perfectiores, priusquam discant ad rationem iustitiæ, reprehendunt eos qui pueros & infantes adhuc minus eruditos offerunt Christo. Dominus autem hortatur discipulos suos condescendere utilitatibus puerorum, Hoc ergo debemus attendere, ne æstimatione sapientiæ excellentioris contemnamus, quasi magni pusillos ecclesiæ prohibẽtes pueros uenire ad Iesum. Sed quod ulterius quæritur an ante religionis ingressum, sint uoto uel iuramento ad religionem obligandi, manifestè patet q; sic. Sicut enim in malo quantò uoluntas est magis affirmata ad E

art. 49.

malum, tantò peior est, sicut in obstinatis patet, & qui ex malitia peccant, ita etiam in bonis tantò uoluntas maior est, quantò est magis firmata & astricta ad bonum. Cùm ergo bonum sit quod pueri ad religionem ueniant, multò melius est quòd eorum uoluntas sit ad hoc firmata, quod fit voto uel iuramento, vnde & Dauid dicebat. Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. & Augustinus dicit in epistola ad Paulinam & Armentarium. Fœlix necessitas, quæ ad meliora compellit. Vltimò autem considerandum restat, an sint beneficiis alliciendi,

ad 17. ... & 22. q. 189. ar. 9. ca. & q. 100. ar. 3. ad 4.

& siquidem conuentione uel pacto precium alicui detur, uel quodcumque temporale beneficium ut religionem intret, hoc est illicitum. Si autem aliquis ei aliqua beneficia temporalia cõferat, ut auferat impedimenta, quib. impeditur à religionis ingressu, vel etiam ut eum nutriat uel doceri faciat, ad hoc q; sit religioni aptus, hoc non est illicitum, sed est laudabile. Similiter si beneficiis temporalibus aliquis aliquem alliciat, ut eum fauorabilem sibi reddat, non intendens gloriam propriam, sed gloriam Dei, & proximi salutem, laudabile est, sicut & Apostolus de seipso dicit primæ Corinthiorum decimo. Per omnia omnibus placeo. Deus etiam aliquos temporalibus beneficiis allicit ad bene agendum. In ecclesiis etiam quibusdam temporalium distributionibus alliciuntur aliqui ad ecclesiæ deseruiendum, non quòd præmium accipiant, sed sunt quædam secundariò allectiua ad seruiendum Deo, sicut & Dominus dicit Matthæi sexto. Primò quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia, scilicet necessaria uitæ, adiicientur uobis.

I. au ...

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Christus ad consilia inuitauit adolescentem in præceptis exercitatum, ita etiam uocauit Matthæum publicanum non exercitatum in præceptis, sed peccatis implicatum, ex quo accipere possumus, quòd ad consilia obseruanda in religione aduocandi sunt non solũ exercitati in præceptis, sed etiam non exercitati.

ar. 169. & 22. q. 100. art. 2. c. & ad 2. Matth. 6. 114. o. ad 2. arti. 114. ad 1.

B Ad secundum dicendum, quòd diuersitas graduum dupliciter attendi potest. Vno modo in diuersis statibus seu conditionibus, & sic non oportet qui tendit ad maiorem statum, uel cõditionem, quòd prius exerceatur in minori statu uel conditione, sicut uidemus quòd illi qui uolunt fieri milites, non prius exercitantur in lanificio, sed à pueritia exercentur in militia. Similiter qui uolunt fieri clerici, non prius exercentur in uita laicali, sed à pueritia instruuntur in uita clericali, & hoc modo qui uolunt religiosi fieri, non oportet quòd prius exerceantur in uita sæculari, sed optimum est eis si à pueritia exerceantur in uita religionis, quia magis poterunt in ea proficere. Vnde dicitur Trenorum tertio. Bonum est uiro cùm portauerit iugum Domini ab adolescentia sua. Alio modo possunt accipi diuersi gradus in eodem statu, vel conditione & hoc modo dicit Gregorius q; in qualibet bona cõuersatione incipiendum est a minoribus, vt ad maiora perueniatur. Sicut enim milites à rudimentis militiæ, & clerici à rudimentis clericatus, ita et & religiosi incipiunt à rudimentis religionis: ut proficiant usque ad summum. C

22. q. 43. ar. 1. ad 4. & ar. 2. c. & 4. d. 38. q. 2. art. 8. ad 1. & q.

Ad tertium dicendum, quòd duplex est occasio, scilicet data & sumpta. Tunc quidem dat aliquis occasionem alicui ruendi, uel in cisternam cadendi, quando facit aliquid, uel dicit minus rectum, ex quo datur proximo occasio ruinæ, & tunc ruina proxima imputatur danti occasionem. Aliquando autem non est occasio data, sed sumpta, puta cum aliquis inducit aliquem ad bonum: & ipse ex hoc fit deterior: non est relinquenda monitio bona, propter hoc quòd ille sumit inde occasionem ruinæ. Vnde & Dominus nõ dimisit prædicationem ueritatis, propter scandalum Pharisæorum, vt habetur Matthæi decimoquinto. Et Augustinus dicit in Epistola ad Bonifacium: & habetur uigesimatertia quæstione quarta. Ipsa pietas, & infra. Quod si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem unus liberari posset: atque id quia facere conaremur, alii semetipsos præcipitio

2. ad 4.

D necarent, doleremus de cæteris, verum de unius saltem salute consolaremur.

Ad quartum dicendum, quòd libertas necessitati coactionis opponitur: quæ est necessitas absoluta: & talis necessitas est cohibenda. Sed necessitas quæ est ex suppositione finis non opponitur libertati: & tali necessitate expedit uti ad communem utilitatem, alioquin nec pacta promissionibus firmata, nec iuramenta in rebus humanis fieri deberent. Multò autem magis per huiusmodi expedit homines obligari ad diuina, quæ sunt meliora.

1. p. q. 82. art. 1. c. ad 1. & 22. q. 44. art. 1. ad 2. & arti. 49. huius.

Ad quintum dicendum, q; difficultas ingressus obseruatur in religionibus, per hoc quòd datur intrantibus annus probationis: in quo difficultates religionis experiuntur.

No. bene.

Ad sextum dicendum, quòd pariete nondum desiccato non est onus lignorum imponendum, tamen nõ prohibetur quin sit paries desiccandus. Desiccatur autem paries à prauo humo E re sæculari affectus per religionem, & ideò contingit q; prius exercitentur aliqui in religione, quàm eis onus prælationis aut sacrorum ordinum imponatur, & de hoc onere loquitur Gregorius, ut patet per ea quæ præcedunt in illo capitulo & in secunda homilia in Ezech.

Gregori'.

Ad septimum dicendum, quòd status religionis est status pœnitentiæ: & est exercitium siue schola perfectionis, vnde ad religionem recipiendi sunt peccatores propter pœnitentiam: & recipiendi sunt pueri innocentes quasi in schola quadam perfectionis: ut perfectius innocentiam conseruent.

Ad octauum dicendum, quòd si omninò inuiti pueri in religionem inducerentur: timendum esset de casu futuro, sed ex quo propria uoluntate se obligant ac religionem ingrediuntur, non habet locum ratio inducta.

Velox qd sit.

Ad nonum dicendum, quòd sicut magnum & paruum multum & paucum, secundum Philosophum, dicuntur relatiuè, ita & festinatum siue velox & tardum. Nam festinatum siue velox

lox est quod in paruo tẽpore multum mouetur. Illa ergo substantia minuitur quæ est festinata in respectu ad debitum modum, putà si aliquis aliquem statum aggressus statim à principio contemptis rudimentis illius status ea quæ sunt perfectorum in statu illo attentare uellet. Non est autem substantia festinata, si exercitium perfectiuis, & quasi quandam scholam, quæ est religio, à pueritia aliquis aggrediatur. Tantum est enim culmen perfectionis, ut etiam si à pueritia quis huiusmodi pfectionẽ aggrediatur, semper habet vbi proficiat, sicut & Augustinus dicit ad Volusianum de doctrina Christiana. Tanta est inquit Christianorum profunditas literarum, vt in eis quotidiè proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitam senectutem summo studio meliore ingenio conarer addiscere.

Augusti.

Ad decimum dicendum, quòd diuersi ordines sunt quasi diuersi gradus unius clericalis uitæ, & ideò oportet vt à minoribus incipiat qui ad maiores tendit. Non autem oportet quòd qui tendit ad sacros ordines, quòd exercitetur in his quæ pertinent ad inferiorem statum laicalis scilicet uitæ, & similiter in uita religionis oportet quòd à rudimentis eius incipiat, religionem qui ingreditur, ut summum apicem religionis pertingere possit: non tamen oportet eum prius esse exercitatum in seculari uita.

Ad vndecimum dicendum, quòd in intelligibilibus etiam oportet quòd aliquis à minoribus in eadem scientia incipiat, ut ad maiora perueniat: non tamen oportet quòd quicunque vult addiscere aliquam scientiam maiorem, quod exerceatur in qualibet minori, sicut qui uolunt addiscere liberales artes, non oportet quòd prius exercitentur in mechanicis: sed solùm hoc oportet quando minor scientia parat uiam ad maiorem. Vita autem secularis non parat uiam ad religionem: sed magis ab ea abducit, vnde Gregorius dicit in principio Moraliũ. Cùm adhuc me cogeret animus præsenti mundo quasi specietenus deseruire cœperunt multa ex eiusdem mundi cura succrescere, ut in eorum iam non specie, sed quod est grauius mẽte retinerer. è conuerso autem obseruantia consiliorum parat viam ad tutiùs & perfectius præcepta diuina obseruanda: quæ necesse est in seculari uita obseruari.

Gregor.

Ad duodecimum dicendum, quòd ratio illa in multis deficit, primò quidem quia ille qui religionem intrat, non ad hoc eligitur, vt sui uel alterius curam gerat magis quàm antè: sed magis ut sit sub cura & obedientia alterius. Secundò, quia hoc non conceditur ab omnibus quòd necesse sit eligere meliorem ad regimen prælationis: sed secundùm quosdam sufficit eligere bonum. Tertiò, quia si oportet eligere meliorem ad prælationem non quidem oportet similiter meliorem eligere: sed meliorẽ, id est magis idoneum ad hoc, pueri autem etiam non sint meliores simpliciter quam adulti: sunt tamen magis idonei ad hoc, ut in religione nutriantur, vnde Anselmus in libro de similitudinibus comparat eos qui à pueritia nutriuntur in religione Angelis, alios autem hominibus: quia Angeli à principio, homines processu temporis ad uitam æternam peruenerũt. Quartò, quia ad Episcopatum non eligitur nisi vnus: & ideò maior necessitas est quod melior assumatur, quàm de intrantibus religionem, qui plures accipi possunt.

art.130.c. & ar.164. & 22.q.63 ar.3.c.

Ad decimumtertium dicendum, quòd non solùm illud quod est peccatum præbet occasionem ruinæ: sed etiã illud quod habet speciem mali. Vnde & Apostolus dicit primæ ad Thessalonicenses vlt. Ab omni specie mala abstinete uos: & quia serpens æneus etsi secundum se esset bonus ex sui institutione, tamen speciem habebat mali propter similitudinem idolatriæ, ideò apud eos qui erant ad idolatriam proni non erat dimittẽdus: sed laudabiliter fuit subtractus.

Intraitus autem religionis, nec est secundum se malum, nec habet speciem mali. Benedictio autem & si sit de genere suo bona, tamen ad hoc quòd sit actus uirtutis, exigitur quòd sit uestita debitis circunstantijs, ut sit conueniens & personę & loco, & tempori. Non est autem conueniens personę quando minor præsente maiore benedicit, quia sicut dicitur ad Hebræos septimo. Sine vlla contradictione, quod minus est à maiore benedicitur.

Benedictio q. si sit laudabilis.

K

Ad decimumquartum dicendum, quòd ille qui accedit ad consilia non quærit ascensum per abrupta post positis gradib⁹: sed magis resecat quæ possunt hominem impedire ab obseruatione præceptorum, sicut dictum est.

Ad decimumquintum dicendum, quod secundum dictum Damascen. magis esset contrarium concludendum, ideo enim Deus hominibus etiam post regenerationem incorruptibilitatem non statim addit, quia hoc non esset eis utile, sed superbiẽdi occasio. Abundantia enim temporalium & corporalium bonorum est materia superbiæ, & ideò utile est homini ad superbiam uitandam, ut ad consilia transeat temporalium bonorum

Abũdãtia tpaliũ est materia superbiæ.

F superabundantiam derelinquens.

Ad decimumsextum dicendum, quòd amplexus Rachelis significat quietem contemplationis: ad quam etiam consilia sequentes non statim à principio peruenire possunt: sed post longum exercitium bonorum operum, faciliùs tamen ad prædictam quietem peruenitur per obseruantiam consiliorũ, quàm per exercitium mandatorum in uita seculari.

Ad decimumseptimum dicendum, quod si beneficiis tẽporalibus aliqui alliciãtur ad religionem cum pacto: sicut patet in emptione & uenditione, est illicita solutio. Si autem aliquis alicui prouideat sine pacto non est illicita solutio, vnde post præmissa verba in eodem capite subiungitur. Nisi fortè de pauperum alimento quis inconcinnè proponat. Et iterum subdit. Dũ tamen absit pactio, & omnis cesset conuentio.

G

Ad decimumoctauum dicẽdum, quòd status religionis quãtum ad eos qui in eo profecerint, est spiritualis militia, quantum verò ad eos qui de nouo intrant, est quasi cuiusdam tyrocinij exercitium, & oportet ad maiorẽ profectum, quòd à principio aliquis huiusmodi exercitium subeat, sicut & de exercitio militiæ temporalis Vegetius docet in libro de re militari.

Ad decimumnonum dicendum, quòd obligatio perficiens matrimonium corporale, non potest fieri ante annos pubertatis, cui obligationi similis est professio quæ fit in religione ad perpetuò remanendum in ea, sed ante annos pubertatis, potest fieri aliqua sponsio futuri matrimonij, sicut est in sponsalibus, cui assimilatur obligatio quæ fit ad religionem.

22.q.189. art.5.c. & ad 1. & 3. & 4. d.36. art.5.c.1. d.17.q.2. ar.8.c.

Ad vigesimum dicendum, quòd sicut Gl. ibidem exponit, per hoc quòd dæmoniacus curatus uolebat esse in naui cum Christo, significatur desiderium eorum qui sunt à peccato mundati, in quo cupiunt dissolui & esse cum Christo, hoc non statim eis conceditur, sed oportet quòd prius in hac uita laborent, annunciando verbum Dei. Vnde patet quòd non est ad propositum.

H

Ad vigesimumprimum dicẽdum, quòd quantò aliquis magis exercitatus in bono ex Aegypto, id est ex sæculo ad religionem transit, tantò faciliùs in ea proficere potest, sed quia in sæculari uita imminent multa pericula quibus huiusmodi exercitium uirtutis impeditur, tutius est quòd à principio impedimenta dirumpat per obseruantiam consiliorum.

Ad vigesimumsecundum dicendum, quòd difficilius est obseruare præcepta in uita sæculari, quàm in uita religiosa. Magna enim uirtus requiritur ad hoc quòd aliquis in sæculo uiuens, se immaculatum à uitiis sæculi conseruet. Vnde dicitur Ecclesiastici trigesimoprimò, Beatus diues qui inuentus est sine macula. Et postea subditur. Quis est hic & laudabimus eum? Fecit enim miracula in uita sua. Et ideò maioris præsumptionis esse uidetur, si tamen sit præsumptio, quòd aliquis in sæculo uiuens considerat se immaculatum, quàm quòd tantæ uirtutis se non existimans ad religionem transeat, ut faciliùs à peccatis macula conseruetur ad modum Zachæi, qui cùm statura pusillus esset, ad hoc quòd Christum uideret, ascendit arboram sicomorum, id est, sicum fatuam, per quam religio designatur.

Eccle. 31. ibidem.

I

Religio p arbo. sicomorũ intelligitur.

Ad vigesimumtertium dicendum, quòd in unoquoque statu maiora maioribus sunt attribuenda, & tamen qui ad maiorem statum proficere vult, oportet quòd dum minor est, primordia illius status accipiat, secundum illud Ecclesiast. vigesimoquinto. Quæ in iuuentute tua non congregasti, in senectute quomodo metes? Et ideo ad hoc quòd aliquis perueniat ad perfectionem religionis, oportet quòd à principio ætatis suæ ad huiusmodi assuescat.

Eccle. 25.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrùm consilia ordinentur ad præcepta.

SECVNDO quæritur utrùm consilia ordinentur ad præcepta. Et uidetur quòd non. Illud enim ad quod ordinatur aliud posterius est, quia finis est prior in intentione, & posterior in executione. Sed obseruationem præceptorum contingit esse priorem in executione quàm impletionem consiliorum, ut patet Matthæi decimonono de adolescẽte q dixerat se seruasse legis præcepta à iuuentute sua, cui datur consilium perfectionis, ergo uidetur quòd consilia non ordinentur ad præcepta sicut ad finem, sed potius è conuerso. 93

ar.9.2.c. & ar.11. & 22 q.189. Matth.19.

2 Præterea, finis est perfectior his quæ sunt ad finem. Sed cõsilia sunt perfectiora præceptis, quia consilia pertinent ad perfectionis statum, præcepta autem pertinent ad communem iustitiam, vnde & consilia præceptis superadduntur, ut patet per hoc quòd Matthæi decimonono. Dominus dicit adolescenti q præcepta seruauerat. Adhuc vnum tibi deest, si uis perfectus esse,

Matth. 19.

esse, &c. ergo consilia non ordinantur ad præcepta, sed potius A econuerso.

Philosophus.

¶3 Præt. secundum philosophum. To. c. 8t.) Sicut se habent principia ad conclusiones, ita se habēt fines ad ea quæ sunt ad finem sed talis est habitudo principiorum ad conclusiones ꝙ positis principijs ponuntur conclusiones, non autem econuerso, quia contingit ex falsis sylogizare uerum. Ergo talis est habitudo finiū ad ea quæ sunt ad fines. Sed positis præceptis non ponuntur consilia, Multi enim obseruant præcepta qui non obseruant consilia, ergo consilia non ordinantur ad præcepta sicut ad finem.

August.

¶4 Præt. Augustinus dicit in libro de sancta virginitate. Mirabiliter desipiunt qui propter præsens sæculum virginitatem esse solum obseruandam sentiunt. Sed obseruatio præceptorū pertinet ad præsens sæculum. Ergo consilium virginitatis non est implendum propter præcepta, & eadem ratio est de alijs consilijs.

¶5 Præt. præcepta pertinere uidentur ad uitam actiuam, consilia autem ad uitam contemplatiuam. Vnde Matthæi decimonono, ubi enumerantur ꝑcepta legis, dicit Glosa. Ecce uita actiua: vbi autem postea subditur. Si vis perfectus esse, &c. dixit. Ecce uita contemplatiua. Sed uita actiua ordinatur ad contemplatiuam, & non econuerso, ergo præcepta ordinantur ad cōsilia, & non econuerso.

¶6 Præt. Dominus bis miraculosè legimus turbas refecisse. Primo quidem quando satiauit quinque milia hominū, ex quinque panibus & duobus piscibus, ut legitur Matthæi 14. Secundò quando de septem panibus & paucis pisciculis, satiauit quatuor milia hominū, ut habetur Matthæi 16. & sic dicit gl. Mat. 14. Quinq; milia pro quinq; sensibus corporis, ita sunt qui in sæculari habitu exterioribus rectè uti nouerint. Hi quinq; panibus, id est legalibus præceptis, adhuc necesse est ut instruantur. Nā qui mūdo integrè renunciāt, quatuor milia sunt, & septē panibus, id est, euangelicæ perfectioni sunt similes: & spirituali gratia reficiuntur, sed primò pauit Dominus quinq; milia hominum ex quinque panibus quàm quatuor milia ex septem, ergo præcepta sunt præuia consilijs, & non econuerso.

Matt. 16. 14. 5000. & 4000. quos pane quid designēt.

¶7 Præt. dispositiones præcedunt perfectionem & ordinantur ad ipsam. Sed præcepta sunt dispositiones ad consilia, dicit enim Gl. Hie. in principio Marci. Quatuor sunt qualitates, de quibus sancta euangelia contexuntur, præcepta. mandata, testimonia, exempla. In præceptis iustitia. In mandatis charitas. In testimonijs fides. In exemplis perfectio, ad quam pertinent consilia, & non econuerso.

¶8 Præt. primo non est aliquid prius. Sed sicut dicit quædam Gl. super Ps. Charitas primò mouet pedem ad reditum uitę, de actu autem charitatis dantur præcepta, ergo nihil est prius in uita spirituali, quam præcepta. Non ergo consilia ordinantur ad præcepta, sed potius econuerso.

¶9 Præt. super illud Psal. sicut ablactatus super matrē suā &c. dicit Gl. sicut quinq; tempora notantur in procreatione carnali, ita & in spirituali. Primum ergo tempus est conceptionis, Secūdum est in utero alitionis, tertium emissionis, quartum portationis & lactationis, 5. ablactationis, ita & in utero matris ecclesię, primò concipimur dum fidei rudimentis instruimur. Inde quasi in utero alimur in eisdem primordijs proficiētes. Deinde manibus ecclesiæ portamur & lacte nutrimur, donec iam grandiusculi à lacte matris accedamus ad mensam patris, & postea subdit, Multi uerò hūc ordinem peruertunt, ut hæretici & schismatici se ante tempus à lacte separantes, unde extinguuntur. Sed separari à lacte, est facilioribus dimissis ad difficiliora transire. Cum ergo consilia sint difficiliora quàm præcepta, uidetur ꝙ periculo extinctionis se exponant, qui ad consilia accedunt, nisi prius educati in præceptis. Præcepta ergo ordinantur ad consilia, & non econuerso.

22. q. 44. art. 1. Psal. 130.

Gregori.

¶10 Præt. Gregorius, dicit super Ezech. quod est ex pręcepto bonum facere inchoandum est. Sed id quod est incipientium ordinatur ad id quod perfectionis est & non econuerso: ergo pręcepta ordinantur ad consilia, & non econuerso.

¶11 Pręt. uirtus imitatur naturā. Sed natura operatur prius in corpore animalis ea quæ pertinent ad esse, sicut mēbra principalia, quàm ea quæ sunt de bene esse, ergo in processu uirtutis priora sunt præcepta quæ sunt de esse uirtutis, quàm consilia quæ sunt de bene esse ipsius: & sic idem quod prius.

¶12 Præt. sicut est ordo in addiscendo, ita etiā in operando. Sed in addiscendo, oportet incipere à facilioribus ut ad difficiliora perueniatur: ergo in operando oportet prius implere pręcepta quę sunt faciliora, & sic transire ad consilia.

¶13 Pręt. Matt. 5. dicitur in Glo. ꝙ sermo diuinus est nobis in uia qua currimus, sed sermo diuinus pręordinat pręcepta consilijs, ut patet Mat. 5. ubi primò ponitur id quod pręceptum est antiquis, & postcà superadditur à Domino id quod perfectionis est: ergo uidetur quòd obseruantia pręceptorum sit pręordinanda obseruationi consiliorum.

¶14 Pręt. Illud quod est minimum in aliquo genere, ordinatur ad id quod est maximum in genere illo. Sed nihil est minus in uita Christiana, quàm obseruantia pręceptorum, nihil autem maius quàm obseruantia consiliorum: ergo pręcepta ordinantur ad consilia.

¶15 Pręt. Hier. dicit super Mat. Qui pręcepta legis implere negligit perfectiora implere non potest: ergo oportet quòd prius aliqui impleant pręcepta quàm consilia: & sic pręcepta ordināntur ad consilia.

¶16 Pręt. Prius est à quo non conuertitur consequentia essendi, sed à pręceptis non conuertitur consequentia essendi ad cōsilia. Non enim sequitur. Si aliquis seruat pręcepta, ꝙ seruet cōsilia: ergo obseruatio pręceptorum naturaliter pręcedit & ordinatur ad obseruantiam consiliorum.

B Sed contra est quod Aug. dicit in Ench. Quęcunque mandat Deus, ex quibus unum est. Nō mœchaberis, & quęcunq; non iubentur, sed spirituali consilio monentur: ex quibus unum est. Bonum est homini mulierem non tangere: tunc rectè fiunt cū referuntur ad diligendum Deum & proximum propter Deū: sed hęc duo cadunt sub pręcepto: ut patet Matt. 22. ergo consilia ordinantur ad pręcepta.

¶2 Pręt. Illud quod est electionis, ordinatur ad id quod est necessitatis: quia electio est eorum quę sunt ad finem: sed consilia sunt electionis, pręcepta autem necessitatis: ergo consilia ordinantur ad pręcepta.

¶3 Pręt. Illud per quod aliquid plenius perficitur, ordinatur ad illud, sed per consilia plenius, & tutius conseruantur pręcepta: ergo consilia ordinantur ad pręcepta.

Respondeo dicendum, quòd pręcepta dantur de actibus uirtutum. Duplex autē est uirtutis actus. s. interior & exterior, & uterq; actus sub legis pręcepto cadit: unde Aug. dicit contra Faustum ꝙ quia Iudęi non intelligebant homicidium nisi per interemptionem corporis humani, aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocēdum fratri in homicidij genere deputari. Similiter etiam tantummodò corporalem eum fœmina illicitam cohabitationem uocari mœchiam, quę erat in lege prohibita: sed Dominus demonstrauit etiam interiorē concupiscentiam ad hoc pertinere. Vnde manifestum est ꝙ etiam interiores actus uirtutum sub pręcepto cadunt. Consilia ergo ordinantur ad pręcepta. Et secundum ꝙ sunt de interioribus uirtutum actib. & secundum ꝙ sunt de exteriorib. actib. sed diuersimodè. Nam ad interiores actus uirtutū ordinantur sicut in finem. Oēs enim interiores actus uirtutum moralium pertinent ad mentis puritatem, ut s. mens hominis à passionib. inordinatis, & ab exteriorum rerum cupiditate sit libera. Et ulterius oēs uirtutes tam morales quàm theologicę ordinantur ad dilectionē Dei & proximi. Et ad hęc duo oīa consilia ordinātur, sicut ad finem, scilicet ad charitatem Dei & proximi, & ad mentis puritatem: unde dicitur in collationibus patrum. Quicquid nos ad uirtutem cordis potest dirigere, tota uirtute sectandum est: quicquid autem ab hac retrahit ut perniciosum & uitium deuitandum est. Pro hac. n. uniuersa agimus atq; toleramus, ꝑ hac patria parentes dignitates diuitię delitię mundi huius, & uoluptas uniuersa contemnitur: ut scilicet puritas cordis perpetua retineatur. Et postea subdit. pro hac ieiuniorum inediā, vigilias, labores, corporis nuditatem, lectionem, cęterasq; uirtutes debere nos suscipere nouerimus: ut per illas ab uniuersis passionibus noxijs illęsas pręparet cor nostrum, & seruare possimus, & ad ꝑfectionē charitatis istis gradib. innitēdo cōscēdere. Et hoc idem Aug. dicit de moribus ecclesiæ. Nō reijciendis inquit generibus ciborum quasi pollutis, sed cōcupiscentię perdomandæ, & dilectionis fratrū retinendę inuigilat oīs intentio. Et ibidē dicitur, charitas pręcipuè custoditur, si charitati uictus, charitati sermo, charitati habitus, charitati uultus aptatur: unde & apostolus primę ad Cor. 7. primo, virginitatis consilium ad hoc ordinandum docet, ut mulier innupta cogitet quę sunt Dei, quomodò placeat Deo, Et Dominus Matth. 19. paupertatis consilium ad hoc ordinat ut homo Deum sequatur, quod fit per rectitudinem & puritatem interioris affectus. Sic ergo consilia ordinātur sicut in finē ad ꝑcepta, secundū quod sunt de interioribus actibus uirtutū. Sed secundū ꝙ sunt de actib. exterioribus, puta non occides, non furtū facies, &c. ordinantur cōsilia ad ꝑcepta non sicut ad finem. Non. n. propter hoc homo virginitatē seruat, ut ab adulterio abstineat: neq; hoc fine aliquis suis abrenunciat, ut nō furetur aliena, cū exteriora opera cōsiliorū sint maiora q̄ exteriora opera ꝑceptorū. Ordinantur tñ ad ea inquantū faciūt ea tutius & firmius cōseruari. Qui. n. sua dimisit, multò magis abstinet à rapiendis alienis. Vnde & Augustinus dicit in 19. libro contra Faustum. Oīa ex Hebræorum lege commemorata Dominus cōmendauit, ut quicquid

ex per-

12. q. 95. art. 4. c. & q. 98. ar. 1. c. & 5. di. 40. ar. 1. c.

12. q. 100. ar. 2. 9. a.

art. 12. c. M.

22. q. 3. a. 2. ad 1. & q. 23. a. 8. ad 3. ueti. q. 1. a. 5. c. Nota bene.

B. Paul.

Articulo isto ad 2.

ex persona sua insuper loqueretur, vel ad expositionem commendandam valeret si quid illa obscurum posuisset, vel ad tutius conseruandam quod illa voluisset. Et in libro de sermone Domini in monte dicit. Quod dum sunt illa quæ adduntur ad perfectionem, multò magis sunt illa quæ præmissa sunt ad inchoationem. Sic ergo patet quòd consilia ordinantur sicut ad finem ad præcepta, prout sunt de interioribus actibus virtutum. Sed ad præcepta secundum quod sunt de exterioribus actibus ordinantur consilia ad hoc, quòd tutius & firmius conseruentur per modum remouentis prohibens, & primum horum est causa secundi: firma enim exteriorum actuum obseruatio causatur ex interiori effectione mentis bene dispositæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum quosdam, diues ille mentitus est, dicens se præcepta obseruasse: & præcipuè quantum ad unum præceptum quod ibidem commemoratur, pertinens ad interiorem actum: scilicet: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Vnde Origenes dicit super Matthæum. Scriptum G est in euangelio secundum Hebræos, quod cum Dominus dixisset ei, vade & vende omnia quæ habes, cœpit diues scalpere caput suum, & non placuit ei: & dixit ad eum Dominus. Quomodo dicis, feci legem & prophetas: scriptum est enim in lege, diliges proximum tuum sicut teipsum: & ecce multi fratres tui filij Abrahæ amicti sunt stercore morientes præ fame, & domus tua plena est multis bonis, & non egreditur ex ea omninò aliquid ad eos: impossibile enim est implere prædictum mandatum & esse diuitem, & maximè habere tantas possessiones. Et hoc idem confirmatur per Hiero. qui dicit super Mat. Mentitur adolescens. Si enim quod positum est in mandatis, diliges proximum tuum sicut teipsum, opere complesset, quomodò postea audiens, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, tristis abijsset? Sed quia Chrysostomus & alij expositores dicunt adolescentem illum non fuisse mentitum, utrumque saluari potest. Nam hoc præceptum, Diliges proximum tuum sicut teipsum, dupliciter potest obseruari. Vno modo imperfectè: ut scilicet aliquis non faciat contra proximum quod non vult sibi fieri, & ut sine detrimento proximo subueniat. Alio modo, ut scilicet ad subueniendum necessitatibus proximorum corporalibus, ita se habeat sicut ad subueniendum necessitatibus proprijs: hoc enim modo non implet ad præceptum, qui cum multas diuitias habeat sibi eas reseruat permittens proximum egere. Consilia autem ad hoc ordinantur, ut præcepta perfectius custodiantur. Et ideò Dominus obseruanti præcepta imperfectè superaddit consilia, per quæ præcepta perfectius obseruentur.

Ad secundum dicendum, quòd perfectio uitæ in præceptis secundum quod sunt de interioribus uirtutum actibus, consistit essentialiter. Nam charitas est uinculum perfectionis, sicut apostolus dicit ad Col. tertio. Et ideò cum Dominus præcepta charitatis posuisset Matthæi quinto, subiungit, Estote ergo perfecti. Sed in consilijs quæ sunt de quibusdam exterioribus actibus consistit perfectio instrumentaliter: quia scilicet huiusmodi consilia sunt quasi quędam instrumenta per quæ facilius ad perfectionem peruenitur. Vnde in collationibus patrum dicitur. Ieiunia, vigiliæ, meditatio scripturarum, nuditas, ac priuatio omnium facultatum non perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt, quia non in ipsis consistit disciplinæ illius finis, sed per illa peruenitur ad finem. Et August. dicit in lib. de perfectione iustitiæ. Sic audiamus præcepta perfectionis ne currere negligamus ad perfectionem charitatis. Et Hieronymus super Matheum dicit exponens illud, Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, Quia inquit, non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est. & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? quasi diceret fecimus quod iussisti, quid ergo dabis præmij? Præcepta ergo imperfectè obseruata pertinent ad communem iustitiam. Sed perfectio uitæ consistit in ipsa plena obseruantia præceptorum.

art. 14. ad 2. & 55. c. principiũ.
art. 24. ad 2 & op°. 18. c 12 & 22. q. 188. ar. 7. c. ad 1. & ar. 8.
cap. Hieroni.

Ad tertium dicendum, quòd aliquid ad finem ordinatur dupliciter. Vno modo ut necessarium ad finem, sine quo finis esse non potest: sicut cibus ad uitam corporis obseruandã. Alio modo sicut necessarium ad finem sine quo ad finem non ita bene peruenire potest: sicut equus ordinatur ad iter. Non quia sine equo aliquis ire non possit, sed quia in equo melius uadit. Similiter & consilia ordinantur ad præcepta, non quia sine consilijs præcepta obseruari non possint, & quantum ad interiores actus, & quantum ad exteriores: nam Abraham qui & coniugio & diuitijs utebatur, fuit coram Deo perfectus secundum illud Genes. decimoseptimo. Ambula coram me, & esto perfectus, sed quia per consilia facilius & expeditius ad perfectam præceptorum obseruantiam peruenitur.

a. 112. c. & 3. q. 1. a. 2 ca. veri. q. 21. a. 1. c. & 2. di. 21 q. 1. a. 3. c. art. 92. c. m. 21. 92. ad 22. & 22. q. 186. a. 4. ad 2. & op°. 18. c. 8. 9.
Gene. 17.
ad 9. huius.

Ad quartum dicendum, quod Augustinus in uerbis illis intendit excludere quorundam dictum, qui credebant uirginitatem esse necessariam solum ad cauendum tribulationem corF poris, quæ in matrimonio sustinetur, obseruatio autem præceptorum etsi in hoc sæculo fiat, non tamen pertinet ad hoc sæculum, sed futuro sæculo coniunget.†

Ad quintum dicendum, quòd præcepta pertinent & ad actiuam, & contemplatiuam vitam. Consilia verò sunt instrumenta contemplatiuæ uitæ; sed ibi præcessit mentio de præceptis ordinantibus ad proximum: quæ pertinent ad uitam actiuam.

† Alias est uenit.

Ad sextum dicendum, quòd etiam in ipso exercitio præceptorum contingit inueniri differentiã perfectionis. Vnde non potest dici quòd numerus quinque milium pertineat ad præcepta, & numerus quatuor milium ad consilia. Sed primum pertinet ad imperfectam obseruantiam præceptorum: qualis etiã in sæculari uita interdum habetur. Secundum verò pertinet ad perfectam obseruantiam præceptorum, ad quam ordinantur consilia. Nec tamen quia primò Dominus pauit quinque G milia, quàm quatuor milia, oportet quòd aliquis prius exerceatur in uita sæculari quàm transeat ad religionem: quia etiã religionem intrantes, non statim perfectionem adipiscuntur, sed ad perfectionem assequendam se exercitant, sicut & intrantes scholas logicæ, non statim efficiuntur logici, sed ad hoc se exercitant. Vnde & religio quædam perfectionis schola est.

Ad septimum dicendum, quòd exempla quæ traduntur in euangelio, sunt exempla Christi, quæ pertinent non solum ad consilia, sed etiam ad perfectam obseruantiam præceptorum: vnde & ibidem subdit exempla ut hic. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.

Ad octauum dicendum, quòd charitas habet multos gradus. Nam primò est charitas incipiens, & postea perficiẽs, & ultimò perfecta: vnde charitas in spirituali uita, est principium & finis. ar. 92. ad 7.

Ad nonum dicendum, quòd obseruantia consiliorũ est difficilior quàm obseruatio præceptorum, quantum ad exterio- H res actus: tamen obseruatio præceptorum perfecta quantũ ad interiores actus est longè difficilior. Difficilius n. est deponere animi cupiditates quàm possessiones: & tamen difficilius est obseruare exteriores actus præceptorum sine consilijs, quàm cum consilijs, sicut ex præmissis patet. 22. q. 24. ar. 9. & q. 183. art. 4 0.

Ad decimum dicendum, quòd incipientes sunt in ordine instituendorum ab alijs: & ideò præcepto mouentur ad aliquid faciendum tam in uita sæculari, quàm in religione; sed quando iam perficiuntur, operantur ab interiori habitu, quasi ex seipsis non solum consilia, sed etiam præcepta.

Ad vndecimum est dicendum, quod sicut dictum est charitas & est principium spiritualis uitæ & finis: & ideò & ipsa præcedit inchoata tanquam de esse existens spiritualis uitę: & ipsa sequitur tanquam pertinens ad perfectum esse spiritualis uitę: & tamen ea quæ sunt de bene esse, ordinantur ad conseruationem eorum, quę sunt de esse rei.

I Ad duodecimum est dicendum, quòd etiam in disciplinis prius addiscuntur ea per quæ alia perfectius intelliguntur, quàmuis illa facilius sit intelligere, uel habere secundum communem modum, sicut facilius est scire argumentari eo modo quo etiam idiotę utuntur dialectica quadam, quàm scire regulas logicę & tamen primò addiscuntur regulæ logicę, ad hoc quòd aliquis perfectius argumentari ualeat, quàm communiter idiotæ argumentantur; & similiter facilius est obseruare præcepta secundum imperfectum modum, quàm obseruare consilia, & tamen qui tendunt ad perfectam præceptorum obseruationem, oportet quòd incipiant à consilijs, sicut à quibusdam instrumentis.

Ad decimumtertium est dicendum, quòd illa quæ ibi Dominus superaddit non sunt consilia, sed præcepta, ut patet ex ipsis uerbis Domini quę ibi ponuntur. Tum etiam ex expositione Augustini in lib. de sermone domini in monte.

K Ad decimumquartum dicendum, quòd obseruantia præceptorum secundum imperfectum modum est minimum in uita spirituali, sed est maximum si obseruentur perfectè.

Ad decimumquintum dicendum est, quòd perfectiora euangelij non solum sunt consilia, sed etiam præcepta, ut ex dictis patet.

Ad decimumsextum est dicendum, quòd illud à quo conuertitur consequentia essendi, etsi sit prius natura quodammodò, non tamen oportet quòd semper sit prius tempore. Nõ enim in angelis uiuere præcedit intelligere, quamuis non omne uiuens sit intelligens, quia statim à principio angeli uitam perfectam habent, quę est intellectualis. Et similiter qui volunt plenius pręcepta custodire, statim à principio consilia assumere debent; licet non omnes obseruantes pręcepta, obseruent consilia.

INCIPIT

INCIPIT QVODLIBET QVINTVM.

QVAESTIO I.

QVÆSITVM est de Deo, & Angelis, & hominibus. De Deo quæsitum est, & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad naturam assumptam: & quantum ad naturam diuinam, quæsitum est de scientia, & de potentia.

¶Circa scientiam Dei quæsita sunt duo.

Primò, utrùm Deus sciat primum instans, in quo potuit creare mundum.

¶Secundò, utrùm præsciti à Deo, possint demereri.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare.

AD primum sic procedebatur. Videtur quòd Deus sciat primum instans, in quo potuit mundum creare. Deus enim potuit creare mundum antequam creauerit, nō autem potuit creare ipsum in infinitum antè, quia sic esset ei coæternus, ergo est dare aliquod instans, in quo primò potuit creare mundum, sed Deus sua scientia totum comprehēdit: ergo Deus scit primum instans in quo potuit creare mundum.

Sed contra. Deus nihil scit quod eius omnipotentiæ præiudicet, præiudicaret autem eius omnipotentiæ, si esset aliquod instans in quo primò potuit creare mundum, quia sic eius potentia ad illud instans limitaretur: ergo Deus nescit primum instans in quo potuit creare mundum.

Respondeo dicendum, quòd dupliciter dicitur aliquid fieri in aliqua mensura loci, vel temporis. Vno modo præsupposita ipsa mensura, & sic particulares effectus producuntur à Deo, vel ab aliis agentibus in loco uel tempore. Alio modo ut simul cum eo quòd fit producatur mensura loci, uel temporis. Et hoc modo mundus à Deo in esse producitur, non quidem quasi in aliquo loco, uel tempore præexistente: sed quia simul cum mū- do, & locus & tempus producitur. Vnde aliter est intelligendū, cùm dicitur, quòd Deus potuit facere aliquem particularem effectum, puta equum uel hominem antequam fecerit, uel et alibi quàm fecerit: & aliter cum hoc de mundo dicitur. Nam cum de homine, vel equo hoc dicitur, signatur aliquod tēpus, vel locus aliquis esse, in quo homo à Deo fieri potuerit. Sed cū de hoc mundo dicitur, non signatur quòd sit aliquod tempus ante mundum, nec aliquis locus extra ipsum, sed significatur, quòd Deus potuit mensuram loci aut temporis mundi facere maiorem. Si ergo quæratur utrùm potuerit mundum facere in infinitum antequam fecerit. Si hoc quidem referatur ad potentiam facientis, manifestum est quòd in infinitum antè facere potuit. Dei enim potentia est æterna cui nihil accrescere potuit, ut inciperet quandoque facere mundum, cum prius non potuerit. Si uerò referatur ad ipsum mundum, sic non potuit fieri, ut esset semper supposita catholicæ fidei ueritate, quæ habet mundum quandoque non fuisse. Sicut enim Deus non potest facere ut quod fuit non fuerit, ut infra dicetur: ita nō potest facere, ut quod fuit quandoque nunquam non * fuerit. Secundum hunc ergo sensum dicitur quòd Deus non potuit mūdum facere in infinitum antequam faceret. Sed adhuc est intelligendum est quod infinitum dicitur dupliciter. Vno modo in actu, & sic dicitur secundum modum prædictum, quòd Deus non potuit facere mundum in infinitum ante quàm fecerit, quòd duratio mundi in infinitum ante præcesserit. Alio modo dicitur infinitum secundum potentiam & sic potuit Deus in infinitū mundum facere antequam fecerit, quia quantùmcunque antè detur eum fecisse, adhuc potuit eum prius facere. Et sic non est dare primum instans, in quo Deus potuit facere mundum. Est autem dare * primum instans in quo fecerit, sicut etiam est dare supremum vbi vsque quo Deus mundum fecerit, non tamen est dare supremum, ultra quod facere non potuerit. Et sic patet quòd quæstio cessat.

1. p. q. 46. ar. 3. ad 1. & 2. di. 1. q. 1. ar. 6. ad 3.

1. p. q. 46. ar. 2. & q. 46. ar. 1. ad 1. & 2. dis. 1. q. 1. ar. 5. ad 4. art. 96. & 196. ad 1. ar. 158 ad 2. & 227. e.

* Al. deest hæc negatio.

* D. 744.

ARTICVLVS II.

Vtrùm præsciti à Deo possint demereri.

95 AD secundum sic procedebatur. Videtur quòd præsciti à Deo, non possint demereri. Sicut enim aliqui sunt electi à Deo

F ab æterno ad gratiam habendam ita etiam aliqui sunt præsciti à Deo, ad hoc quòd suæ naturæ relinquantur. Sed naturalibus non meremur neque demeremus: ergo præsciti à Deo non demerentur.

Sed contra, Nullus damnatur à Deo, nisi propter demeritū, cum Deus sit iudex iustus. Sed præsciti damnantur à Deo: ergo demerentur.

Respondeo dicendum, quòd scientia Dei comparatur ad res creatas, sicut ars ad artificiata. Vnde sicut ars non solùm est cognoscitiua, sed factiua eorum quæ secundum artem fiunt. Eorum uerò quæ ab artis regulis deuiantur, est cognoscitiua tantum: ita etiam scientia Dei est factiua & cognoscitiua omnium bonorum, malorum verò siue peccatorum quæ sunt deuiationes quædam ab æterna lege ipsius scientia Dei est cognoscitiua, non autem causatiua. Et sic patet quòd boni qui per gratiam iustificantur, non solùm sunt à Deo ab æterno præcogniti, sed etiā electi ad gratiam habendam: peccatores autem qui non iustificantur per gratiam, non sunt electi uel præordinati à Deo ad culpam: sed solum præsciti quòd non sint per gratiam habituri sed suæ naturæ sint relinquendi. Quia verò omne agens potest in id quod est infra se, non autem in id quod est supra se: natura sibi relicta non potest in actum meritorium qui est supra facultatem naturæ. Potest autem in actum peccati, qui est demeritorius, sicut in aliquid infra naturam humanam existens: homo enim peccando descendit à dignitate suæ naturæ. Et sic patet quòd præsciti possunt demereri.

G

1. p. q. 14. art. 8. & 9. ad 3. & 16. ad 1. 1. p. q. 23. ar. 5. ad 2. ar. 213. huius. 1. p. q. 14. ar. 10. & ar. 15 ad 1. 2. di. 40. q. 4. ar. 1. art. 7. huius art. 127. ad 1. 12. q. 6. 55. ar. 1. ad 3. 4. dist. 17. q. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc quod dicitur, quòd naturalibus non meremur neq; demeremur, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic quòd naturalia ipsa non sunt merita, vel demerita: & sic uerum est, quòd merita sunt supra naturā, & demerita sunt contra naturam. Alio modo potest intelligi sic, quòd naturalia non sint principia merendi, vel demerendi: & sic falsum est. Naturalia enim adiuta per gratiam, sunt principia merendi, sibi autem relicta possunt esse principia demerendi, ut dictum est.

H

QVÆSTIO II.

DEINDE circa potentiam quæsita sunt duo.

¶Primò, vtrùm Deus possit uirginem corruptā reparare.

¶Secundò, utrùm Deus possit peccare si vult. a. 2. q. 1. o.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Deus possit virginem corruptam reparare.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd Deus possit uirginem reparare. Ad omnipotentiam enim Dei pertinet, quòd non sit impossibile apud eum omne uerbum: ut dicitur Lucæ 1. Sed hoc est quoddam uerbum, uirginē reparare post lapsum: ergo Deus potest virginem reparare post lapsum.

I

96

ar. 73. 159 c. & 22. q. 152. ar. 3. ad 2. 3. & 3. p. q. 89. ar. 3. ad 2.

Sed contra est, quod Hieron. dicit. Cùm Deus cætera possit, non potest reparare uirginem post ruinam, ut habetur in Decreto. 32. q. 5.

Respondeo dicendum, quòd in uirginitate duo possumus considerare, quorum vnum est ipsa integritas mentis & corporis. Et sic Deus uirginem potest reparare post ruinam. Potest enim mentem reintegrare per gratiam, & corpus consolidare per miraculum. Alia autem est causa integritatis prædictæ, quia scilicet mulier uirgo non fuisset cognita a uiro. Et quantum ad hoc Deus non potest uirginem post ruinam reparare. Non enim potest facere ut ea quæ est cognita a uiro, non fuerit cognita, sicut nec de aliquo quod factum est, potest facere quòd factum non fuerit. Potentia enim Dei se extendit ad totum ens. Vnde solùm id à Dei potentia excluditur, quod repugnat rationi entis. Et hoc est simul esse & nō esse. Et eiusdem rationis est, quod fuit non fuisse. Vnde Aug. dicit 26. contra Faustum. Quisquis dicit si omnipotens est Deus, faciat ut ea quæ facta sunt, facta non fuerint, non uidet se hoc dicere, faciat ut ea quæ uera sunt, eo ipso, quo vera sunt, falsa sint.

K

ar. 189. ad 1. ar. 39. & 226. o.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm uerbum sit conceptus mentis, nihil quod contradictionem implicat, verbum dici potest: quia non cadit in conceptu mentis, ut probatur in 4. Metaphysic.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm hæc sit falsa, Deus potest peccare, si vult.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa Deus potest peccare si vult. De quocunque enim [illegible] dicere

pot. q. 1. a. 6. o. & veri. q. 24. a. 7. ca. ad 2. & Malo q. 3. art. 1. o. & 1. p. q. 93. ar. 1. c. & 22. q. 6. ar. 3. ad 2. 1. p. q. 19. ar. 4. o.

dicere quòd homo potest facere si vult: potest etiam dici simpliciter quòd homo potest facere illud. Si ergo hæc propositio est vera: Deus potest peccare si vult, sequitur quòd hæc sit vera. Deus potest peccare: sed hoc est erroneum: ergo & primum.

Sed contra, Quicunque vult peccare peccat. Sed sequitur si Deus peccat, potest peccare: ergo sequitur si vult potest peccare.

Respondeo dicendum, q. hæc coniunctio si, ordinem quendam importat, potest autem in proposito duplicem ordinem importare. Vno quidem modo ordinem causæ siue principij. & hoc modo propositio falsa est: voluntas enim Dei est principium & causa respectu creaturarum, non autem respectu eorũ quæ pertinent ad diuinam naturam: vnde non dicimus, quòd pater genuerit filium voluntate, sed naturaliter ut patet p Hylarium in libro de syno. Potentia autem Dei ad ipsam naturã diuinam pertinet. Vnde hoc ipsum quod est posse peccare, nõ est subiectũ diuinæ voluntati. alioquin voluntas Dei esset principiũ immutationis diuinæ naturæ, quod est impossibile. Alio modo potest importare ordinem consequentiæ: & sic hæc locutio est vera. Si Deus vult peccare, potest peccare. Sequitur. n. sine conditione, si argumẽtamur ex impossibili posito, Deus vult peccare: ergo potest peccare. Omnia enim quæ vult potest, sed non è conuerso.

1. p. q. 25. ar. 3. ad 2. & q. 44. art. 1. ad 2. & po. q. 1. ar. 6. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd cũ dicitur, Si homo vult currere, potest currere, antecedens est possibile: & ideò consequens est simpliciter possibile. Sed cum dicitur sic Si Deus vult peccare, potest peccare, antecedens est impossibile: vnde nihil prohibet conditionalem esse veram, consequente existente impossibili.

QVAESTIO III.

DEINDE quantùm ad naturam assumptam, quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrùm totus sanguis quem Christus in sua passione effudit, in resurrectione ad corpus eius redierit.

¶ Secundò in quo Christus nobis maius signum dilectionis exhibuerit: vtrùm in hoc quòd Christus passus est pro nobis: vel in hoc quòd corpus suum dedit nobis sub sacramento in cibum.

ARTICVLVS V.

Vtrùm totus sanguis Christi, qui in passione eius est effusus, ad corpus eius in resurrectione redierit.

98

1. p. q. 54. ar. 2. ad 1. & 4. d. 44. q. 1. ar. 2. q. 2.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd totus sanguis Christi, qui est in passione eius effusus ad corpus eius in resurrectione redierit. Resurrectio enim nostra conformis erit resurrectioni Christi, secundùm illud ad Philip. tertio. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Sed ad corpus nostrum in resurrectione redibit totum quod fuit de veritate humanæ naturæ. Sanguis autẽ Christi in passione effusus fuit de ueritate humanæ naturæ, & sacer dicitur, secundum illud. Quem sacer cruor perfuxit fusus agni corpore: ergo videtur quòd ille sanguis Christi in passione effusus in resurrectione ad corpus eius redierit.

¶ 2 Præt. Verbum Dei nunquam deposuit, quod in nostra natura assumpsit: partibus humanæ naturæ abinuicem in passione separatis: sed verbum Dei assumpsit in natura nostra non solum corpus, sed etiam sanguinem: ergo sanguis ille nunquam fuit à uerbo depositus, rediit ergo ad ipsum in resurrectione.

art. 163. c. & 4. di. 44. q. 1. art. 2. c.

Sed contra est, quòd in aliquibus Ecclesijs sanguis Christi vsque hodie dicitur seruari.

1. p. q. 119. art. 1. & 4. d. 44. q. 1. a. 2. q. 2. c.

Respon. dicendum, q. in resurrectione tam Christi, quàm nostra, totum quod fuit de veritate humanæ naturæ reparabitur, non autem illa quæ de ueritate humanæ naturæ non fuerunt, & quamuis circa ea quæ sunt de ueritate humanæ naturæ sit diuersa diuersorum opinio, secundùm quamlibet opinionem non totus sanguis nutrimentalis, idest qui ex cibis generatur p tinet ad ueritatem humanæ naturæ. Cùm ergo Christus ante passionem comederit & biberit, nihil prohibet in eo fuisse aliquem sanguinem nutrimentalem, qui ad ueritatem humanæ naturæ non pertinet, & quem oporteret ad corpus eius in resurrectione redire. Sed quia specialiter fit quæstio de sanguine in passione effuso pro redẽptione humani generis, de hoc magis dicendum videtur, q. totus in resurrectione ad corpus Christi redierit triplici ratione. Quarum prima accipi potest ex ætate Christi patiẽtis. Passus est enim in perfectissima ætate: in qua maximè ea quæ in homine inueniuntur, ad ueritatem humanæ naturæ pertinere uidentur tanquam ad maximam perfectionem adducta. Secunda sumitur ex merito passionis. Si. n. sanctorum martyrum illæ partes in quibus passionẽ pro Christo sustinuerint, quendam priuilegiatum fulgorem in resurrectione habent, ut Augustinus dicit vigesimoprimo de Ciuitate Dei, ergo multò magis sanguis Christi quem pro salute humani generis effudit, ad gloriosam resurrectionem reparatus est. Tertia ratio potest sumi ex ipsa virtute passionis. Sanguis enim ille in passione effusus humanum genus sanctificabit, secundũ illud ad Hebræos vltimo, Iesus ut sanctificaret per sanguinem suum populum extra portam passus est. Humanitas autẽ Christi saluiferam virtutẽ habuit ex uirtute uerbi sibi uniti, ut Damascenus dicit in tertio libro. Vnde manifestum est quòd sanguis in passione effusus qui maximè fuit salubris, fuit diuinitati vnitus. Et ideò oportuit quòd in resurrectione iungeretur alijs humanitatis partibus. Sanguis autem Christi, qui in quibusdam ecclesijs ostenditur, dicitur ex quadam imagine Christi percussa miraculosè fluxisse. uel etiam aliàs ex corpore Christi.

3. p. q. 54. a. 4. c. & 4. di. 44. q. 2. art. 1. q. 1. ad 5. 3. p. q. 48. ar. 4. ad 3. & art. 5. c. 3. p. q. 52. ar. 3. ad 1. 3. p. q. 52. ar. 3. ad 1. 3. p. q. 54. 3. ad 3.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Christus maius dilectionis signum ostendit tradendo corpus suum in cibum, quàm patiendo pro nobis.

99

ar. specialiter.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Christus maius dilectionis signum nobis ostendit tradendo corpus suum in cibum, quàm patiendo pro nobis. Charitas enim patriæ perfectior est, quam charitas uiæ. Sed beneficium illud quod nobis Christus contulit, corpus suum dans nobis in cibum magis assimilatur charitati patriæ, in qua plenè fruemur Deo. Passio autem quam pro nobis subiit, magis assimilatur charitati uiæ, in qua nobis pro Christo imminet patiendum. Ergo maius est dilectionis signum q. Christus corpus suum tradidit nobis in cibum, quàm quòd Christus passus est pro nobis.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Respondeo dicendum quòd illud quod est potissimum in vnoquoque genere, est mensura omnium eorum quæ sunt illius generis: ut patet per philosophum in 10. Metaphy. potissimum autem in genere amoris hominum est amor quo quis amat seipsum. Et ideò ex hoc amore necesse est mensuram accipere omnis amoris, quo quis alium amat. Vnde & in 9. Ethic. philosophus dicit. Quòd amicabilia quæ sunt ad alterum, veniunt ex amicabilib. quæ sunt ad seipsum. Pertinent autem ad amorem quo quis amat seipsum, ut uelit sibi bonum: vnde tantò aliquis alium magis amare probatur, quantò magis bonum quod sibi uult propter amicum prætermittit, secundum illud Prouerb. 12. Qui negligit damnum propter amicum iustus est. Vult autem homo sibi triplex bonũ particulare, quæ sunt anima, corpus, & res exteriores. Est ergo aliquod signum amoris, quòd aliquis in rebus exterioribus propter alium detrimentũ patiatur, maius autem amoris signum, si etiam corporis pprij detrimentum patiatur, uel labores, uel uerba pro amico sumẽdo maximum autem dilectionis signum, si etiam animã suam deponere uelit pro amico moriendo. Quod ergo Christus pro nobis patiendo animam suam posuit, maximum fuit dilectionis signum: quòd autem corpus suum dedit in cibum sub sacramento, ad nullum detrimentum ipsius pertinet: vnde patet, q. primum est maius dilectionis signum: vnde hoc sacramentum est memoriale quoddam & figura passionis Christi. Veritas autem præeminet figuræ, & res memoriali.

22. q. 8. 4. arti. 4. c. & 22. q. 75. art. 5. & q. 83. ad 2. ve si. q. 3. art. 1. c.

& in or. 100. 1. p. q. 63. art. 7. & 9. ad 3. de eorum superiositate. Op. 390.

Ad primum ergo dicendum, q. exhibitio corporis Christi in sacramento habet quidem figuram quandam charitatis qua diligit nos Deus in patria, sed passio eius pertinet ad ipsam Dei dilectionẽ, nos à perditione ad patriam reuocãtem dilectio autem Dei non est maior in patria quam sit in præsenti.

QVAESTIO IIII.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Lucifer sit subiectum æui.

100

DEinde circa Angelos quæsitum est unum, scilicet utrùm lucifer sit subiectum æui. Et videtur quòd sic. Sicut subiectũ temporis est primum temporale simplicissimum ita subiectũ

æui

Opus 36. dui videtur esse simplicissimum quiternum hoc autem est lucifer, qui inter angelos supremus fuit secundum suam naturā creatus. Aeuum autem non respondet gratiæ sed naturæ: alioquin corpora cœlestia quæ non sunt susceptiua gratiæ æuo mē surari non possent. Cum ergo dona naturalia integra remanserint in dæmonibus post peccatum, sicut Dyo. dicit quarto ca pite di. no. uidetur, quod æuum sit in lucifero, sicut in subiecto.

Sed contra; æuum est quędam æternitatis participatio. Sed Angeli beati magis sunt in participatione æternitatis quàm Lucifer, qui est beatitudinis expers. Ergo Lucifer non est subiectum æui: sed magis supremus beatorum Angelorum.

1. d. 19. q. 2. ar. 1. ad 1. & 2. d. 2. q. 1. art. 1. c. fin. & ar. 2. ad 5. Respondeo dicendū, quòd ex ignorantia linguæ grecæ prouenit, quòd communiter apud multos æuum ab æternitate distinguitur: ac si distinguerētur anthropos ab homine: quod. n. in græco dicitur æuum, in Latino æternitas. Er sic etiam Dyo. to. ca. de di. no. pro eodem accipit æternitate & æuo: sed quia nominibus utendū est ut plures, si utrùque distinguamus ab inuicem: æuum nihil aliud erit quàm æternitatis participatio: ut scilicet essentialis æternitas ipsi Deo attribuatur, æuum autem quasi participata æternitas substātijs spiritualibus quæ sunt supra tēpus, sicut uerū id quod per essentiam dicitur, semper est mensura ipsius quod dicitur per participationem, potest dici quòd prima mensura omnium æuiternorum, est ipsa Dei æternitas sicut eorum substantia Dei est mensura omnis substantiæ, ut dicit commentator in 10. Metaphysi. Si quis tamen uelit accipere mensuram homogeneam: id est eiusdem generis, dicitur quidam quòd non est una mensura communis: sed quodlibet æuiternum habet suum æuum. Sed hi propriam uocem ignorant. Sic enim esset uerum quod dicunt, si omnia æuiterna essent æqualia. Sic enim uouo eorum nō esset mensura alterius: hoc autem non est uerum, quia in Angelis est accipere primum, medium, & ultimum non solum secundum diuersas hierarchias, & ordines, sed etiam secundum diuersos Angelos in eodem ordine: ut patet per Dionysiū decimo capite cœlestis hierarchiæ,

1. p. q. 10. ar. 6 & 2. ad 2. q. 1. ar. 2. Et quia semper illud quod est simplicissimum, est mensura in quolibet genere: sicut dicitur in decimo Metaphysicorum. (Text. com. secundo.) ideò necesse est ut duratio simplicissimi æuiterni sit æuum omnium æuiternorum, & ita simplicissimum æuiternum est subiectum æui. Sed attendendum quòd

1. p. q. 10. ar. 1 ad 1. & art. 6 c. & 2. di. 2. q. 1 art. 1. ad 4. substantiæ spirituales mensurantur æuo, non solùm quantum ad earum substantiam, sed etiam quantùm ad earum propriā operationem. Vnde in libr. de causis dicitur quòd sunt in momento æternitatis secundum substantiam & operationem, & sic oportet, quod ille Angelus qui est subiectum æui, sit simplicissimus, non solùm quantùm ad essentiam, sed etiam quantū

1. p. q. 5. ar. 1 ad 5. ad operationem. Talis autem est supremus omnium angelorum bonorum, cuius operatio max imè est in uno, qd est Deus, vnita. Vnde supremus omnium angelorum est subiectum æui. Non autem lucifer.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliqui posuerunt luciferum non fuisse supremum Angelorum. Sed ucut Dama. dicit fuit primus eorum qui præerant ordini terrestri. Si verò concedamus secundum Gregorium, quòd fuerit supremus om-

1. p. q. 64. ar. 6 ad ... ma. q. 16. a. 1 ad ... nium: tunc dicendum est, quod sua operatio auersa est ab vno prīo, & conuersa ad multitudinem inferiorum rerum, quarum primatum appetit. Et secundum hoc dæmones deciderunt à summa simplicitate æui unde Dyo. dicit 4. c. de diu. no. quòd dæmones dicuntur mali, propter hoc quod infirmantur circa operationem naturalem.

QVAESTIO V.

DEINDE quæsitum est de hominibus.

¶ Et primò quantùm ad ea quæ possunt omnibus esse cōmunia.

¶ Secundò, quantùm ad ea quæ pertinent ad quosdam horum status.

Circa communia verò quæsitum est quadrupliciter.

¶ Primò quidem de his, quæ pertinent ad naturam hominis.

¶ Secundò, de his quæ pertinent ad sacramenta.

¶ Tertiò, de his quæ pertinent ad virtutes.

¶ Quartò, de his quæ pertinent ad præcepta.

Circa primum quæsita sunt tria.

¶ Primò, quantùm ad personas hominum: vtrùm scilicet si Adam non peccasset, ijdem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

¶ Secundò, quantùm ad intellectum, utrùm scilicet verbum cordis sit species intelligibilis.

¶ Tertiò, quantùm ad uoluntatem, vtrùm scilicet ea quę per amorem fiunt, sint uoluntaria.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm si Adam non peccasset, ijdem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd si Adam nō peccasset, non ijdem homines numero saluarentur qui nūc saluantur. Si enim Adam non peccasset, soli electi nascerentur: ergo non fuissent nati illi peccatores qui finaliter sunt reprobati: & per consequens nec eorum filij, quia si non fuissent idem patres, consequens est neque filios esse eosdem: multi autem nunc saluantur ex reprobis parentibus nati. Ergo si Adam non peccasset, non ijdem saluarentur, qui nunc saluantur. 101 ar. 63. sed contra. & ad 2.

¶ Præterea. Secundùm Philosophum semen est superfluum alimenti, sed alio cibo homo usus fuisset in paradiso, si nō peccasset ab his quibus nunc utitur: ergo aliud fuisset semen, & p consequens alij filij.

Sed contra est, quòd Grego. dicit 4. Moral. Si primum parentem nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generaret: sed hi qui nunc per redemptorem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur.

Respondeo dicendum, quòd cùm in generatione hominis sicut & aliorum animalium semen patris sit agens materia uerò à matre ministratur sit sicut patiens: ex quo corpus humanū formatur: impossibile est eundem filium nasci, siue sit alius pater, siue sit alia mater, sicut etiam non est idem numero sigillū: siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli: ex cuius impressione cera sigillatur. Et quamuis superfluum alimenti sit semē secundum philosophum: diuersitas tamen alimentorum non sufficeret ad diuersificandum filios qui ex semine nascuntur: quia ex illis cibis non sumitur nisi semen, nisi quatenus aliqualiter in substantiam parentum conuertuntur. Dicunt quidam sequentes Ansel. quòd si homo non peccasset in illa prima tentatione, statum cōfirmatus fuisset & ipse & omnes qui ab eo nascerentur: ita quod omnes qui nascerentur fuissent electi. Vnde cum nunc multi qui saluantur ex peccatoribus nascantur, sicut in obijciendo tangebatur, per consequens est quòd essent alij parentes saluandorum, & per consequens alij filij. Sed hæc positio non uidetur esse uera, quia secundum Aug. 14. de ciu. Dei. Status corporis in homine proportionaliter respōdet statui animæ: quamdiu ergo homo habuit corpus animale potens mori & non mori indigens alimentis, tādiu habuit animam potētem peccare, & non peccare habuit autem corpus animale quādiu fuit in statu generandi: quod etiam fuisset, si post illam primam tentationem non peccasset. Et deo possibile fuisset, si primus homo tunc non peccasset, qi ōd etiam ipse, uel eius posteri postmodum peccarent: ut Hugo de sanct. Vict. dicit. Vnde ex hoc non sequitur parentum diuersitas, quòd nunc sunt aliqui peccatores, tunc autem non essent, sed est aliud: vnde necesse est ponere diuersitatem parentū: quia in primo statu vnus homo non habuisset plures uxores: nec etiam aliqui ex fornicatione uel adulterio nascerentur, quod nūc contingit etiam in his qui saluantur: multi enim filij unius parentis ex pluribus vxoribus nati saluantur, sicut patet de filiis Iacob. Multi etiam ex fornicatione, vel adulterio nati, alioquin esset frustra sacramenta salutis adhiberētur. Vnde relinquitur, quòd aliqui nūc saluantur, qui si primus homo non peccasset, non nascerentur, & per consequens non saluarentur, nec tamen Dei prędestinatio falleretur: quia Deus prædestinauit homines habēs scientiam futuri euentus. Quod uerò Grego. dicit, quòd si primus homo non peccasset, nequaquam ex se filios gehennę generaret, indubitanter verum est. Nun enim in filios transfunderet peccatum originale, secundùm quòd homines filij iræ nascuntur, quod autem subdit quòd hi soli qui nunc saluandi sunt nascerentur, intelligendum est ꝙ ponunem tacit simplicem demōstrationem quia scilicet soli electi nascerentur, quantùm est ex ratione originis, non quantum ad demonstrationem personarum, quia aliæ personæ essent hominum qui saluantur. Opinio. Ansel. Probatio opi. Aug. 1. p. q. 100 ar. 1. & 2. & d. 20. q. 2. ar. 3. ad 5. & 7. ma. q. 5. art. 4. ad 8. a. 63 ad 1. fi. & 4. d. 33. q. 1. a. 1. ad 5. Gregori. No. bene. a. 63. ad 1.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm verbum cordis sit species intelligibilis.

AD secundum sic procedebatur. Videtur quod uerbum cordis sit species intelligibilis cuim cordis est quo intellectus videt: hoc autem est species intelligibilis: ergo verbum cordis est species intelligibilis. 102 1. p. q. 34. ar. 1. & q. 84. at. 4 c. ar. 1. q. 85 ar. 2. opus 53. c.

¶ Præte. Cognitio intellectiua à sensu oritur. Sed illud quod sensus sentit, est species intelligibilis: ergo uerbum cordis, quo intellectus intelligit, est species intelligibilis.

Sed contra, Verbum cordis interius est quòd exteriori uerbo

significatur. Sed verbum exterius non significat speciem intelligibilem: ergo verbum interius non est ipsa species intelligibilis.

1. p. q. 27. ar. 1. & q. 34. & q. 28. a. 4. ad 1. ver. q. 4. ar. 1. c. ; et cipio & spiritu a. 9. ad 6. & quin. vs ad 7. & 1. di. 19. q. 5. ar. 1. c. ad 7. pot. q. 6. 9. ar. 5. c. 1. d. 27. q. 2. art. 2. 3. c. inde cõcordantia ad 1.

Respondeo dicendum, quod secundum Aug. 15. de Tri. Verbum cordis importat quoddam procedens a mente sive ab intellectu. procedit autem aliquid ab intellectu, inquantum est constitutum per operationem ipsius. Est autem duplex operatio intellectus, secundum philosophum in tertio de anima. (T. c. 21.) Vna quidem quæ vocatur indivisibilium intelligentia: per quam intellectus format in seipso diffinitionem, vel conceptum alicuius incomplexi. Alia autẽ operatio est intellectus componentis & dividentis, secundum quam format enunciationem. Et utrunque istorum per operationem intellectus constitutorum vocatur verbum cordis, quorum primum significatur per terminum incomplexum: secundum verò significatur per orationem: manifestum est autem, quòd omnis operatio intellectus procedit ab eo, secundum quòd est factus in actu per speciem intelligibilem: quia nihil operatur, nisi secundum quod est actu. Vnde necesse est quod species intelligibilis, quæ est principium operationis intellectualis differat à verbo cordis, quod est per operationem intellectus formatum, quamuis ipsum verbum possit dici forma vel species intelligibilis, sicut per intellectum constituta: prout forma artis quam intellectus adinvenit, dicitur quædam species intelligibilis. G

Ad primum ergo dicendum, quod intellectus intelligit aliquid dupliciter. Vno modo formaliter, & sic intelligit speciem intelligibilem qua fit in actu. Alio modo sicut instrumento quo vtitur ad aliud intelligendum & hoc modo intellectus verbo intelligit, quia format verbum ad hoc quòd intelligat rem.

a. 1. 161. & 1. p. q. 85. ar. 2. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod cognitio sensus exterioris perficitur per solam immutationem sensus à sensibili. Vnde per formam quæ sibi à sensibili imprimitur, sentit, non autem ipsa sensus exterior format sibi aliquam formã sensibilem, hoc autem facit vis imaginativa, cuius forma quodammodò simile est verbum intellectus. H

ARTICVLVS X.

Vtrùm ea, quæ fiunt ex timore sint voluntaria.

103 Circa tertium sic proceditur. Videtur quòd ea quæ fiunt ex timore non sint voluntaria. Necessitas enim voluntati cõtrariatur, ut dicitur in 5. Metaphys. (T. c. 6.) Sed ea quæ fiunt ex timore dicuntur ex necessitate fieri: non ergo sunt voluntaria.

1. 2. q. 6. ar. 6. o. & 7. ad 1. & 2. & 2. 2. q. 6. 110. ar. 3. ad 5. & d. 19. ar. 1. 2. 1. q. 8. ar. 1. o. & q. 6. 60. a. 1. ad primum. ar. 85. c. & 2. d. 40. o. arn. 2. c. & ad 3. artic. 193.

Sed contra. Omne quod quis operatur propter finem est voluntarium, sed ea quæ quis operatur ex timore operatur propter finem. scilicet ad vitandum malum quod timet, sicut qui proiicit merces in mare vitat submersionem navis: ergo huiusmodi sunt voluntaria. I

Respondeo dicendum, quòd cum bonum sit voluntatis obiectum hoc modo se habet aliquid ad hoc quòd sit voluntarium, quo modo se habet ad hoc quòd sit bonum. Contingit autem aliquid in universali consideratum esse bonum, quod tamen secundum aliquas particulares circunstantias redditur malum, sicut generare filios est bonum, sed generare filios ex non sua uxore est malum, & similiter contingit aliquid in vniversali consideratum esse malum, quod tamen secundum aliquas particulares circunstantias sit bonum, sicut occidere secundum se est malum, sed occidere hominem perniciosum multitudini, est bonum, & quia actiones circa singularia iudicantur bonæ, vel malæ, & per consequens voluntariæ, vel involuntariæ, simpliciter quidem consideratis singularibus circunstantijs, secundum quid autem secundum quod in universali cõsiderantur: ea vero quæ ex timore fiunt in universali quidem considerata, sunt mala & involuntaria: sed si considerentur secundum singularia quæ circunstant, sic sunt bona: & voluntaria, sicut proiicere merces in mare secundùm se consideratum est malum & non voluntarium sed in tali casu est bonum & voluntarium, vnde & Philosophus dicit in 3. Ethico. quod huiusmodi mixta sunt ex voluntario, & involuntario: simpliciter autem sunt voluntaria, secundum quid autem involuntaria & ex necessitate facta. K

2. 2. q. 185. a. 4. 2. 2. q. 108. ar. 4. ad 4. & 4. d. 29. q. 1. ar. 1.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO VI.

DEINDE circa sacramenta quæsitum est.
¶Primò de sacramento eucharistiæ.
¶Secundò, de sacramento pœnitentiæ.
F ¶Tertiò, de sacramento matrimonij.

Circa Eucharistiam quæsita sunt duo.
¶Primò, utrùm forma panis annihiletur.
¶Secundò, utrùm sacerdos dare debeat hostiam non consecratam peccatori hoc petenti.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm forma panis in sacramento Eucharistiæ annihiletur.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd forma panis in sacramento eucharistiæ annihiletur. Illud enim annihilari videtur, quod desinit esse & in nihil convertitur. Sed forma panis facta consecratione desinit esse, nec est dare in quod convertatur. Non enim convertitur in materiam corporis Christi: nec etiam in formam eius, quæ est anima, alioquin anima esset ibi ex vi sacramenti: ergo forma panis annihilatur. 104

3. p. q. 75. art. 4. o. & c. 8. ca. & ad 3. 4. d. 11. q. 1. art. 2. o. 3. p. q. 75. ar. 2. & 4. & 4. d. 10. ad 2. ad 4. 183. ad 2.

¶ 2 Præterea Augu. dicit super illud Ioan. 17. Clarifica me pater, &c. Si humana natura converteretur in verbum, si diligenter cogitamus, homo periret in Deo. Sed illud annihilari dicitur quod perit: ergo si panis convertitur in corpus Christi, videtur quòd annihiletur. G

Sed contra est, quia sicut August. dicit lib. 83. q. Deus non est actor tendendi in non esse. Est autem actor sacramenti eucharistiæ: ergo in illo sacramento nihil annihilatur.

Respondeo dicendum, quòd annihilatio quendam motum importat. Omnis autem motus denominatur à termino ad quem. Vnde terminus annihilationis est nihil. Consecratio autem panis in sacramento eucharistiæ, non terminatur ad nihil, sed ad Corpus Christi: alioquin non esset dare quomodo corpus Christi incipiat esse sub sacramento. Non enim incipit ibi esse per motum localem: alioquin desineret esse in cœlo. Relinquitur ergo, quòd in consecratione panis non est aliqua annihilatio, sed transubstantiatio in corpus Christi. H

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut in generatione naturali, neque forma, neque materia generatur aut corrumpitur sed totum compositum: ita etiam in sacramento altaris nõ est quærendum seorsum de forma aut materia in quid convertatur: sed totus panis convertitur in totum corpus Christi, inquantum est corpus: quia si in triduo mortis Christi fuisset consecratio facta, non fuisset ibi anima, sed corpus exanime, sicut in sepulchro iacebat.

3. p. q. 78. ar. 6. ad 2. & 4. d. 11. q. 2. art. 3. ad 2. 3. q. 8. a. art. 2. 4. 105.

Ad secundum dicendum, quòd perire diceretur natura humana, si converteretur in verbum quantùm esse desineret, quod pertinet ad terminum à quo non autem si annihiletur quantùm ad terminum ad quem.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm sacerdos debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto, hoc petenti.

Circa secundum sic proceditur. Videtur quod sacerdos non debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti. Non enim debet sacerdos peccatum occultum publicare. Publicaret autem si ei daret hostiam non consecratã, cùm alijs socijs daret consecratam: ergo sacerdos non debet dare hostiã non consecratam peccatori occulto hoc petenti. 105

¶ 2 Præt. Hostia consecrata a sacerdote alicui fideli porrecta à circunstantibus adoratur. Si ergo exhibet hostiam non consecratam, loco consecratæ, quantum est in se faciet populum idololatrare, quod est grave peccatum: non ergo sacerdos debet peccatori occulto petenti dare hostiam non consecratam.

Sed contra est, quia sacerdos est medicus animarum. Sapiẽs K autem medicus vitat quantum potest periculum infirmi quẽ accepit in cura. Peccatori autem cuius curam habet imminet magnum periculum, si in conscientia mortalis peccati corpus Christi accipiat, quia qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit: ut dicitur primæ Corinthiorum 11. ergo sacerdos benefacit, si eius periculum vitet porrigens ei hostiam non consecratam.

Respon. dicendum, quod veritati nõ est aliqua fictio adiungenda: quia nulla est conventio lucis ad tenebras: ut Apost. dicit 2. ad Cor. 6. & pp hoc Aug. probat i libr. 83. q. quod corpus Christi nõ fuit phantasticum, quia veritas, quæ est Christus non potuit fallere: & ideo in sacramẽtis ecclesiæ nihil est per fictionẽ agẽdũ, & præcipuè in sacramento altaris, in quo totus Chris cõtinet. Esset autẽ quædã fictio, si hostia non consecrata loco cõsecratæ daretur. Et enim ẽt sacerdos quantum in se est, populo fieret idololatrandi occasio, qui quãuis peccatum idolatriæ non incurreret, æstimans probabiliter hostiam esse consecratam, tñ sacerdos

ar. 1. 43. o. 3. d. 9. q. 1. art. 2. q. 6. ad 2. 2. 2. q. 1. ar. 3. ad 4.

dos in hoc ipso, quòd hostiam non consecratam populo exhiberet adorandam, idolatriæ crimen incurreret. Vnde hoc in nullo casu est faciendum, ut hostia non consecrata exhibeatur vni vel pluribus tanquam consecrata. Debet ergo sacerdos peccatorem occultum primò quidem monere, ut pœnitentiam agat, & sic ad sacramentum accedat, quòd si pœnitere noluerit, debet ei occultè inhibere, ne alijs communicantibus in publico se immisceat, quòd si se immiscuerit, debet ei dare hostiam consecratam. A

Vnde prima duo concedimus.

3. q. 80. a. Ad tertium dicendum, quòd stultus esset medicus qui cum
6. & q. 81. maiori suo periculo minus periculum infirmi uellet impedi-
art. 2. c. & re, putà si vellet ipse venenum bibere, ne infirmus biberet ui-
ad 2. & 4. num. Multò autem magis peccat sacerdos fictionem faciens in
di. 9. ar. 5. sacramento Christi, quam peccator indignè sumens. Vnde stul
q. 10. tus esset sacerdos, si vt vitaret peccatum subditi, ipse grauius peccaret, fictionem faciens in sacramento ueritatis.

QVÆSTIO VII.

DEINDE circa sacramentum pœnitentiæ quæsita sunt duo.

¶ Primò utrum prælatus debeat subditum suum ab administratione remouere, propter aliquid quod ab eo in confessione audiuit.

¶ Secundò, vtrum in meliori statu moriatur ille, qui moritur uia eundi ultra mare, quàm ille, qui moritur in redeundo.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum prælatus possit subditum suum ab administratione remouere ob audita in confessione. C

106 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd prælatus
4. di. 21. q. possit subditum suum ab administratione remouere, pro-
3. ar. 1. q. pter aliquid quod ab eo in confessione audiuit, quia quod in-
1. ad 3. stitutum est pro charitate, contra charitatem non militat. Sed sigillum confessionis institutum est pro charitate. Non ergo militat contra charitatem ex qua tenetur prælatus saluti subditorum prouidere. Est autem quandoque contra salutem subditi, si ei administratio dimittatur, ut putà si habeat occasionem recidiuandi in peccatum: ergo non obstante sigillo confessionis, prælatus debet eum ab administratione remouere.

a. 4. & 4. Sed contra est quia nihil est faciendum in præiudicium confessionis. Esset autem præiudicium confessionis, si subditus ab administratione remoueretur, propter crimen quod suo prælato confessus est: quia per hoc alij retraherentur à confitendo. D Non ergo debet prælatus subditum ab administratione remouere, propter peccatum quod ei confessus est.

Respondeo dicendum, quòd id quod per confessionem auditur, nullo modo est manifestandum, nec uerbo, nec signo, nec nutu: nec etiam aliquid est faciendum, unde in suspicionem peccati aliquis possit deuenire. Si ergo amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam probabilem suspicionem habendam de ipso, nullo modo prælatus deberet subditum ab administratione remouere: putà si in aliquo monasterio esset consuetum, quòd priores non amouerentur de suis prioratibus nisi propter culpam: manifestaretur autem peccatum confitentis per remotionem ab administratione. Vnde si abbas hoc faceret, grauiter peccaret tanquam confessionem reuelans. Posset tamen eum secretò charitatiuè admonere, ut cum instantia peteret cessionem, si hoc uideret saluti eius expedire. E Si verò per amotionem ab administratione peccatum nullatenus manifestaretur: putà si in aliquo monasterio esset consuetum quod abbas pro suo libitu de facili aliquem ab administratione remoueret: tunc alia occasione accepta posset subditum sibi confessum ab administratione remouere, & deberet hoc facere, cum debita tamen cautela, si talis administratio esset subdito periculosa in posterum: quamuis etiam & in hoc casu melius esset quòd eum induceret ad cessionem petendam. Si verò periculum in posterum non timeretur, non oportet, quòd pro peccato præterito pœnitentia deleto eum ab administratione remoueret, sicut etiam Aug. dicit in li. de adulterinis coniugijs. Cui adhuc deputamus adulteros quos credimus pœnitentia esse sanatos: quandoque enim pœnitentes innocentibus meliores sunt.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrùm melius moriatur cruce signatus qui moritur in via eundi vltra mare, quàm qui moritur redeundo.

AD secundum sic procedebatur. Videtur quòd melius moriatur cruce signatus qui moritur in uia eundi ultra mare, 107
quam ille qui moritur redeundo. Qui enim moritur in eundo a. 38. & 4.
quasi prosequendo uotum suum, ut se exponat morti pro di. 20. q. 1.
Christo: & ita moritur tanquam martyr: qui autem moritur re ar. 3. q. 3.
deundo, non moritur in proposito se exponendi in Christo, ad 2.
& ita moritur quasi confessor. Sed maior est status martyrum quàm confessorum: ergo in meliori statu moritur, qui moritur in eundo, quàm qui moritur in redeundo.

Sed contra, Qui moritur in redeundo, iam consummauit uo- B
tum suum: qui autem moritur in eundo nondum consummauit, sed est quasi in principio. Perfectum autem melius est imperfecto, & finis principio: ergo melius moritur in redeundo, quàm qui moritur in eundo.

Respondeo dicendum, quòd quantò aliquis cum pluribus meritis moritur, tantò melius moritur: merita autem manent homini non solum illa quæ actu agit, sed etiam illa quæ iam fecit, quasi apud Deum deposita: secundum illud 2. ad Tim. 1. 4. d. 14. q.
Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum 2. ar. 3. q.
seruare. Manifestum est autem, quòd ille qui moritur in redeun 30.
do de vltra mare cæteris paribus cum pluribus meritis moritur, quàm ille qui moritur in eundo. Habet enim meritum ex assumptione itineris: & ulterius ex prosecutione, in qua fortè multa grauia est passus: & ideo cæteris paribus melius moritur ille qui moritur redeundo: quàmuis ire sit magis meritorium, quàm redire, genus operis considerando.

C AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud propositum exponendi se morti propter Christum, habuit etiam iste in eundo; nec hoc meritum perdidit, si se à peccato immunem custodiuit.

QVAESTIO VIII.

DEINDE circa matrimonium quæsita sunt duo.

¶ Primò si aliquis despondeat aliquam per uerba de futuro, & postea carnaliter cognoscat: non quidem quasi consentiens in matrimonium, sed solummodo uolens fraudulenter surripere copulam carnalem, si postmodum contrahat cum alia per uerba de præsenti, utrum secunda sit uxor eius.

¶ Secundò, si vir accuset vxorem de adulterio occulto, utrum mulier teneatur in iudicio suum peccatum confiteri. D

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui cum fraude cognouit carnaliter quam desponderat, possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit per uerba de præsenti.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur quòd ille qui 108
cognouit carnaliter quam desponderat per uerba de futu 4. d. 27. a.
ro, non possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit 2. & q. 2. 3
per uerba de præsenti. Iudicio enim ecclesiæ compellitur stare c. 4. di. 28.
cum prima, quam carnaliter cognouit: sed ecclesia potest face- a. 1. 2. 3. 0.
re personas illegitimas ad contrahendum: ergo uidetur quòd de contra-
talis non possit cum alia muliere habere matrimonium: & ita ctu matri
illa cum qua secundò contraxit per uerba de præsenti non erit monij.
uxor sua. E

Sed contra est, quòd error hominis non præiudicat ueritati matrimonij. Sed ex errore hominis præsumentis esse consen- 4. d. 16. q.
sum ubi fuit carnaliter copula, contingit quòd per iudicium 2. ar. 4.
ecclesiæ compellitur aliquis illam habere, quam cognouit carnaliter post contractum per uerba de futuro: ergo non præiudicat ueritati secundi matrimonij, quod est ritè contractum per uerba de præsenti.

Respondeo dicendum, quòd sicut Leo Papa dicit. Causa matrimonij est consensus per uerba de præsenti expressus: sine
quo cætera etiam cum coitu subsecuta frustrantur. Remota 22. q. 64.
autem causa, remouetur effectus: unde cum in primo matri- ar. 6. ad 3.
monio ponatur non fuisse consensus, manifestum est quòd non & q. 67. a.
fuit matrimonium. Et quia posita causa ponitur effectus: con- 2. 0 & 4.
sequens est ut secundum fuerit matrimonium in quo ponitur di. 26. q. 1
fuisse mutuus consensus per uerba de præsenti expressus inter ar. 2. q. 4.
personas à matrimonio solutas. 3. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ecclesia in his quæ ad F matrimonium pertinent, tripliciter se habet. Vno quidem modo per modum iudicantis: & quia homines uident ea, quæ apparent secundum quòd dicitur 1. Regum 16. Oportet quòd iudex ecclesiasticus iudicet secundum ea quæ sibi apparent per confessiones partium, & per idoneos testes, & per alia legitima documenta, quibus tamen omnibus adhibitis contingit quandoque ueritatem latere: & præcipuè in his quæ pertinent ad interiora cordis, quæ humano testimonio probari non possunt: etsi per aliqua signa exteriora de his possit aliqua coniectura haberi: & ideo iudicium ecclesiæ circa ea quæ ad matrimonium pertinent, si ueritas lateat, non impedit sequens matrimonium contrahendum, nec dirimit iam contractum. Alio modo se habet per modum prohibentis uel ponentis: & hoc quidem impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum: putà uxoricidæ pœnam imponit ecclesia, ut ulterius à matrimonio abstineat. Si tamen contraxerit matrimonium non G dirimitur. Tertio modo se habet per modum statuentis, quod fit solum authoritate summi pontificis: & secundum hoc personæ aliquæ redduntur illegitimæ ad contrahendum, ita quòd si etiam contrahant, matrimonium dirimitur: ut patet in quibusdam gradibus consanguinitatis & affinitatis, uel etiam de adultera, cum qua quis dedit ei fidem de contrahendo, uel cum machinatus est in mortem uxoris.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum mulier accusata de adulterio occulto teneatur suum peccatum in iudicio confiteri.

109 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd mulier accusata de adulterio, nō teneatur suum peccatum in iudicio H

4. d. 37. q. 2. art. 2. & dist. 41. art. 4. q. 3. ad 2. confiteri. Nullus enim tenetur suum peccatum occultum publicare. Sed adulterium mulieris est occultum. Si autem in iudicio confiteretur ipsum, ueniret in publicum: ergo non tenetur mulier accusata de adulterio suum peccatum in iudicio cōfiteri.

109. 4. di. 19. q. 2. ar. 3. ad 4. & 5. Sed contra est, quia debet præstare iuramentum de ueritate dicenda, sed nullo modo debet deierare: ergo debet ueritatem confiteri de suo peccato.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc est distinguendum. Si enim adulterium sit omnino occultum, non debet peccatū suum in iudicio confiteri: nec debet ab ea exigi iuramentū de ueritate dicenda, quia occulta soli diuino iudicio reseruātur,

B. Paulus. secundum illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, quousque ueniat dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum. Sed quando ex adulterio procedit infamia uel aliqua signa euidentia apparent quæ uehementem suspicionem facere possunt, uel quando est semiplenè probatum: tunc debet ab ea I exigi iuramentum de ueritate dicenda, & ipsa tenetur confiteri ueritatem.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO IX.

22. q. 69. ar. 1. 0. q. di. 17. q. 3 ar. 1. q. 2. ad 1. 3. DEINDE circa uirtutes quæsita sunt duo.

¶ Primò circa iustitiam, scilicet si aliquis incidens in latrones, promittat eis pecuniam pro sua liberatione, si mutuò eam accipiat ab aliquo suo amico, utrum restituere teneatur.

¶ Secundò circa abstinentiam, utrum aliquis peccare possit nimis ieiunando, uel uigilando.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum ille qui pecuniam accepit mutuò, ut redimeret se à latronibus, teneatur eam restituere.

110 AD primum sic procedebatur. Videtur quòd ille qui pecuniam accepit mutuò, ut redimeret se à latronibus, non teneatur eam restituere: quia ut Augustinus dicit. Tempore ne-

Ambro. cessitatis omnia sunt communia. Sed nullus debet quasi proprium petere id quod est cōmune, ut Ambro. dicit. & habetur in decretis dis. 4. Cum ergo ille qui in latrones incidit fuerit in maxima necessitate constitutus, utpotè in periculo mortis erat sitos, uidetur quòd factum sit sibi cōmune aliquid quod erat alterius, & ita non teneatur ei restituere, qui mutuauit ac si esset proprium eius.

¶ Præterea, Nullus tenetur facere recompēsationem alicui pro eo quod ille facere tenebatur. Sed ille qui mutuauit pecuniam tenebatur proximum suum à mortis periculo liberare, secundum illud Prouerb. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortē. ergo uidetur quòd ille qui est liberatus, non teneatur ei restituere pecuniam mutuatam.

¶ Sed contra est quod Dominus Mat. 7. dicit Omnia quæ uultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Sed ille qui liberatus est à latronibus uellet sibi restitui si quid mutuasset: ergo etiam ipse debet restituere quod mutuò accepit.

Respondeo dicendum, quòd iustitiæ actus est unicuique reddere quod sibi debetur. Vnde cum ratione contractus bonæ fidei qui fuit inter mutuantem, & mutuò accipiētem restitutio debeatur ex iustitiæ præcepto, tenetur ille qui mutuò accepit pecuniam eam reddere creditori, & tāto magis quantò in maiori necessitate creditor sibi subuenit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc in necessitate fiūt G omnia communia, cùm homo non potest sibi de suo subuenire, ridiculum esset si quis famem patiens nollet accipere panē quem haberet in arca, & diceret se accipere panem alienum quasi communem: quæ autem per amicos possumus per nos aliqualiter possumus, ut dicit Philosophus in tertio Ethicorum. Iste autem qui in latrones incidit potest se per amicos liberare mutuum accipiendo. Et ideo non fiunt ei omnia communia.

Ad secundum dicendum, quòd unusquisque tenetur ad liberandum proximum à morte secundum suā conditionem & modum, & hoc quidem conuenienter impleuit ille, qui pecuniam mutuauit: non autem tenebatur eam donare in casu, quo ille poterat per mutuum liberari.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum homo possit peccare nimis ieiunando, uel uigilando.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quòd homo non possit peccare nimis ieiunando, uel uigilando. Deus enim non potest nimis ab homine diligi. Sed probatio dilectionis est exhibitio operis, ut Gregorius dicit in homil. quadam: ergo uidetur, quòd non possit aliquis peccare nimis ieiunando, uel uigilando propter Deum. 111 22. q. 147. ar. 1. ad 2 & 147. ar. 1. ad 1.

Sed contra est, quòd Bernar. confitetur se peccasse de hoc quòd nimis corpus suum ieiunio & uigilijs debilitauit.

Respondeo dicendum, quòd secundum Philosophum in primo Polit. Aliter est iudicandum de fine, aliter de his quæ sunt ad finem. Illud enim quod quæritur tanquam finis absque mensura quærendum est. In his autem, quæ sunt ad finem est adhibenda mensura secundum proportionem ad finem: sicut medicus sanitatem quæ est finis eius, facit quantumcunque potest I maiorem, sed adhibet medicinam, secundum quod conuenit ad sanitatem faciendam. Est ergo considerandum quòd in spirituali uita, dilectio Dei est sicut finis. Ieiunia autem & uigiliæ, & alia exercitia corporalia, non quæruntur tanquam finis. art. 14. ad 2. & 93. ad secundū. Quia sicut dicitur ad Rom. 14. non est regnum Dei esca & potus: sed adhibentur tanquam necessaria ad finem, id est ad domandas concupiscentias carnis, secundum illud apost. 1. ad Corinth. 9. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo &c. Et ideo huiusmodi sunt adhibenda cum quadam mensura rationis, ut scilicet concupiscentia deuitetur, & natura non extinguatur, secundum illud ad Rom. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, & postea subdit, Rationabile obsequiū uestrum. Si uerò aliquis intantum uirtutem naturæ debilitet per ieiunia & uigilias, & alia huiusmodi, quòd non sufficiat debita opera exequi: putà prædicator prædicare, doctor docere, cātor K cantare, & sic de alijs, absque dubio peccat, sicut & peccaret uir quem nimia abstinentia se impotentem redderet ad debitum uxori reddendum. Vnde Hiero. dicit. De rapina holocaustum offert, qui uel ciborum nimia egestate, uel somni penuria immoderatè corpus affligit. Et iterum rationalis hominis dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, uigilias sensus integritati præfert. B. Paulus 4. di. 15. q. 3. a. 1. q. 2. ad 3. & d. 17. q. 2. a. 3. q. 2. c. 25. q. 1. 42. at. 6. 0. & q. 147. a. 1. ad 2. & 3.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO X.

DEINDE circa præcepta quæsita sunt duo.

¶ Primò, utrū præcepta ordine naturæ præcedant consilia.

¶ Secundò, utrum peccata quæ fiunt contra præcepta secundæ tabulæ, sint grauiora peccatis, quæ fiunt contra præcepta primæ tabulæ.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum præcepta ordine naturæ præcedant consilia.

112 art. 9.

Circa primum sic proceditur. Videtur quòd præcepta ordine naturæ præcedant consilia. Illud n. est prius ordine naturæ, ad quod natura primò instigat. Sed præcepta sunt de primo instinctu naturæ, quia sunt de dictamine rationis naturalis non autem consilia: ergo præcepta sunt priora ordine naturæ, quàm consilia.

Sed contra est, quia prius natura dicitur aliquid esse tripliciter. Vno modo sicut imperfectum est prius perfecto. Et hoc modo præcepta non sunt priora cõsilijs: quia in præceptis charitatis præcipue consistit perfectio. Secundò, per modum causæ tempore præcedentis effectum, & sic et non sunt priora: quia non est necessarium quòd aliquis prius impleat præcepta quàm consilia. Tertiò per modum originis, quando principium est simul tempore, sicut & lux solis & radius. Sed nec hoc modo præcepta sunt priora: quia non est necesse quòd quicunque seruat præcepta, seruet consilia: ergo nullo modo præcepta ordine naturæ præcedunt consilia.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc necesse est considerare: primò quid sit esse prius ordine naturæ: secundò quid sit præceptum & quid consilium. Quibus manifestatis, euidenter apparebit quod quæritur. De primo ergo sciendum est, quòd secundùm Philosophum in 5. Me. (T. c. 16.) Prius & posterius dicuntur in quolibet ordine, per comparationem ad principium illius ordinis, sicut in loco per comparationem ad principium loci, in disciplinis per comparationem ad principia disciplinę. Sic ergo & in ordine naturæ dicitur aliquid esse prius per comparationem ad naturæ principia. Quæ quidé sunt quatuor causæ. Vnde secundum unumquodque genus causæ, prius in ordine naturæ est quod propinquius est causæ. Quamuis auté causæ sint quatuor, tres tamen earum scilicet efficiens, formalis & finalis, concurrunt in idem, unde relinquitur quòd ordo naturæ sit duplex. Vnus quidem secundùm rationem causæ materialis, secundum quod imperfectum est prius perfecto, & potentia actu. Alius autem ordine naturæ est secundum rationé aliarum trium causarum, secũdùm quam perfectum est prius imperfecto, & actus potentia. Vnde & Philosophus dicit in 5. Meta. (T. c. 16.) quòd alia sunt potestate priora, alia perfectione & quia forma est magis natura quàm materia, ut probatur in 2. Phy. (T. c. 12.) Conuenientiùs dicitur esse prius natura actus, qui est prior substantia & specie, ut dicitur in 11. Metaph. (T. c. 13.) quàm potentia, quæ in uno, & eodem est prior generatione & tempore. Vnde & Philosophus dicit in 2. Perihermenias, quòd in his quæ cõtingit esse actu & potestate, ea quæ sunt actu, sunt natura priora & posteriora.

[Margin: 1. peri. q. 4. art. 3. 1. q. 21. ar. 3. c. q. 42. ar. 3 c. & 1. dis. 30. art. 3. 1. p. q. 85. ar. 3. ad 1. & 12. q. 6. 98. art. 8. ad 2. 3. q. 1. ar. 5. ad 3. & art. 6. ca. veri. q. 4. ar. 3. 1. p. q. 3. a. 1 & c. q. 77 ar. 3. ad 1. ar. 89. c. & 22. q. 56. ar. 1. ad 1. & 2. 22. q. 44. art. 2.]

Circa secundùm uerò, s. circa rationem consilij & præcepti, considerandum est, quòd præceptum importat rationem debiti, debitum autem aliquod est dupliciter. Vno modo secũdùm se, & hoc modo finis est debitus in unoquoque negocio. Medicus enim propter se debet quærere sanitatem. Alio modo est aliquod debitum propter aliud, scilicet id sine quo non potest peruenire ad finem, sicut medicus debet dicere dietam infirmo, sine qua non potest sanari. Illud uerò quod ordinatur in finem, ut melius aut faciliùs ad finem consequatur, si sine hoc aliqualiter possit haberi finis, non habet rationem debiti. Finis autem spiritualis, qui lege diuina ordinatur, est duplex. Vnus quidem principalis, scilicet adhærere Deo per charitatem. Vnde dicitur 1. ad Thi. 1. Finis præcepti, charitas est. Alius autem est finis secundarius quasi dispositiuus, scilicet puritas, & rectitudo cordis, quæ consistit in interioribus actibus aliarum uirtutum. Vnde Apostolus dicit ad Ro. 6. habetis fructum uestrum in sanctificatione. Sicut etiam in generatione naturali finis est & ipsa forma substantialis & ultima dispositio ad formam. Vnde manifestum est quòd principalia præcepta diuina sunt quidem de dilectione Dei, & proximi, ut patet Matth. 22. Secunda uerò de interiori sanctificatione, secundum illud 1. ad The. 4. Hęc est uoluntas Dei sanctificatio uestra. Omnia uero alia, quæ sunt spiritualis uitæ, ordinantur ad prædicta sicut in finem sed dupliciter. Quædam enim sunt talia, sine quibus prędicti fines esse nõ possunt: & hęc cadunt sub pręcepto sicut non habebis Deos alienos. Non furtum facies, &c. Quædam autem sunt sine quibus ad prædictos fines perueniri potest, unde non cadunt sub præcepto. Sed quia per huiusmodi faciliùs, & meliùs peruenitur ad fines prædictos dantur de eis consilia: sicut patet de paupertate, virginitate, & alijs huiusmodi, & est simile si aliquis deberet ex præcepto esse Romæ certo die, teneretur etiam ex debito præcepti Romam ire: non auté tenetur ex præcepto ire eques, quia sine hoc posset Romam peruenire: tamen caderet hoc sub consilio, inquantum equitando faciliùs, & meliùs perueniret ad finem.

[Margin: art. 14. ad 2. & 22. q. 184. art. 2. & 2. 3. c. 12. q. 100. ar. 3. ad 2. & 2. 12. q. 108. 2. art. 4. o. & art. 9. 2. huius ar. 14. ad 2. & a 55. c. & artic. 93. ad ...]

His ergo uisis, patet de facili id quod quærebatur. Si enim comparemus consilia ad præcepta similia: quæ sunt de dilectione Dei, & proximi, de interiori cordis puritate, manifestum est, quòd præcepta sunt priora consilijs naturaliter ordine perfectionis sicut naturaliter prior est potentia, & finis his quę sunt ad finé: sed consilia erant priora naturaliter ordine generationis & téporis inquantum scilicet per consilia ad puritatem perfectam cordis, & perfectam dilectionem Dei & proximi peruenimus. Si autem comparemus consilia ad alia præcepta, quæ ordinantur ex necessitate in prædictos fines, sic erit duplex consideratio. Nam in consilijs necesse est ut includantur præcepta. Qui enim omnia dimittit non rapit aliena: & qui uirginitatem seruat non mœchatur: sicut etiam, qui equitat uadit: sed non conuertitur. Erit ergo una comparatio consiliorum ad præcepta absolutè considerata, & sic hoc modo præcepta erunt ordine naturæ priora consilijs: sicut genus est naturaliter prius specie, consilia autem èconuerso priora naturaliter præceptis: sicut species sunt priores secũdùm naturam, quàm genera, ut patet per Philosophum in primo Physico. (Tex. c. quinto.) comparatur enim genus ad speciem, sicut potentia ad actum. Præcepta autem absolutè sumpta se habent per modum generis ad obseruantiam pręceptorum cum consilijs & sine consilijs: sicut non mœchari ad non mœchari cum uirginitate & ad non mœchari cum matrimonio, & ire commune est ad ire equitem & ad ire peditem. Alia uerò comparatio est consiliorum ad præcepta sine consilijs obseruata: sicut si comparemus euntem in equo, ad eum qui vadit pedibus. Similis enim est comparatio virginis seu continentis ad matrimonium, & pauperis propter Christum ad eum qui in sęculo suis contentus est. Et sic simpliciter ordine naturæ consilia sunt priora præceptis tanquam perfecta imperfectis: nec oportet quòd præcepta sic accepta pręcedant naturaliter ordine generationis & téporis consilia. Non enim oportet quòd ille qui vult continentiam, uel uirginitaté seruare prius matrimonio iungatur: neque etiam oportet, quòd ille, qui vult esse pauper propter Christum, prius secularem uitá agat: in qua suis diuitijs sit contentus: sicut etiam non oportet, quòd ille qui uult ire eques Romam prius uadat pedes, & posteà eques: sed meliùs est si à principio eques vadat.

[Margin: 12. q. 108. ar. 4.]

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum peccata contra præcepta secundæ tabulę sint grauiora peccatis, quæ sunt contra pręcepta primę tabulæ.

113

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd peccata quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ sint grauiora peccatis, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ. Peccatum enim cõtra pręcepta secundæ tabulæ est contempto bono incommutabili cõmutabili bono adhærere: sicut patet in furto & adulterio, & alijs huiusmodi. Sed contemptus incommutabilis boni est peccatum contra pręcepta primæ tabulæ, quibus ordinamur ad adhibendam reuerentiam Deo: ergo peccata quæ sunt cõtra præcepta secundæ tabulę includunt peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, & aliquid addunt: ergo sunt grauiora.

[Margin: art. 18. argum. 1. & 12. q. 110. ar. 6. c.]

¶ 2 Præterea. Symonia est maximum peccatum. Sed symonia cum sit species auaritię: est contra præcepta secundæ tabulæ ergo peccata, quæ sũt cõtra pręcepta secundę tabulę sunt grauiora.

Sed contra est quòd peccata contra præcepta primæ tabulæ sunt infidelitas desperatio: & alia huiusmodi, quæ sunt grauissima peccata: ergo peccata, quæ sunt contra pręcepta primę tabulę sunt grauiora.

[Margin: 2. q. 73. ar. 3. ad 2. & art. 5. c. & 22. q. 20. ar. 3. c. 22. q. 34. art. 2.]

Respon. dicendum, quòd formalis ratio peccati mortalis consistit in auersione à Deo. Si n. esset inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione à Deo, non esset peccatum mortale: pręcepta autem primę tabulę secundùm se ordinant directè hominem in Deum. Vnde dicuntur ad dilectionem Dei pertinere. Et ideo peccata quę sunt contra pręcepta primę tabulæ, directè & secundùm se important auersionem à Deo. peccata autem quę sunt contra pręcepta secundę tabulę per se quidé deordinant nos principaliter circa bona commutabilia, circa quę ordinamur per pręcepta secundę tabulę, ex consequenti autem deordinant nos a Deo. In vnoquoque autem genere potissimum est id quod est per se. Vnde peccata quę sunt contra pręcepta primę tabulę, secundùm suum genus sunt grauissima in genere peccatorum.

Ad primum ergo dicendum, quòd contemptus Dei per

se intendit est in peccatis quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ: sic autem non ex necessitate includitur in peccatis quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, non enim ille, qui fornicatur intendit hoc agere in contemptum Dei. Sed intendit principaliter delectari: ad quod consequitur quòd Deum contemnat præter principalem intentionem, mandata eius transgrediens.

11. q. 100. de symo. & 4. d. 24. q. 93. ar. 2. Ad secundum dicendum, quòd symonia nõ est maximum peccatum simpliciter: sed maximum inter illa quæ committuntur circa contractus pecuniarios, & hoc etiam est ex hoc, quod irreuerenter se habet homo ad res sacras, in quo attingit peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.

QVÆSTIO XI.

DEINDE quæsitum est de his, quæ pertinent specialiter ad quosdam hominum status.

¶ Et primò de his quæ pertinent ad prælatos.

¶ Secundò, de his quæ pertinent ad doctores.

¶ Tertiò, de his quæ pertinent ad religiosos.

¶ Quartò, de pertinentibus ad clericos.

¶ Circa primum quæsita sunt tria.

¶ Primò, vtrùm Beatus Matthæus uocatus sit statim à Theloneo ad statum Apostolatus, & perfectionis.

¶ Secundò, utrùm ille qui eligitur canonicè in Episcopum, meliùs faciat consentiendo electioni de se factæ, uel eam recusando.

¶ Tertiò, vtrùm prælatus, qui dat beneficium Ecclesiasticum alicui suo consanguineo sperans per hoc suum genus exaltari, & ditari, committit symoniam.

ARTICVLVS XXI.

Vtrùm B. Matthæus vocatus sit statim de Theloneo ad statum Apostolatus, & perfectionis.

114 Art. 31. arguitur. AD primum sic proceditur. Videtur quòd B. Matthæus nõ fuit uocatus statim de Theloneo ad statũ Apostolatus & perfectionis. Dicit enim Gregorius super Ezechielem. Nemo repentè fit summus. Sed status Apostolatus & perfectionis Euangelicæ est summus status humanæ uitæ: ergo Matthæus non fuit statim uocatus ad statum perfectionis & Apostolatus.

Sed contra est, quod Hieronymus dicit super Matthæum, quod de Publicano repentè fit Apostolus. Et Beda dicit super Lucam, quòd de publicano in Apostolum, de Theloneo in Euangelistã mutatus est. Et quædam gl. dic. Lucæ 5. Quod nullam prorsus cogitationem, uel respectum huius uitæ sibi reseruauit: quod est perfectionis Euangelicæ: ergo statim uocatus est ad statum Apostolatus, & perfectionis.

Testimonium Euãgelistarũ de beato Matthæo. Respondeo dicendum, quòd quæstio ista ex uerbis Euangelij determinari potest. Si enim loquamur de Apostolatu, manifestum est secundum narrationem Matthæi, Marci & Lucæ, quod dominus post uocationem Matthæi aliquanto spatio temporis interiecto ex suis discipulis duodecim Apostolos elegit, inter quos unus fuit Matthæus. Et sic patet quod statim à principio fuit uocatus ad discipulatum Christi: non autem ad Apostolatum nisi secundum præordinationem Christi, qui eum in Apostolum sumendum disponebat. & secundum hoc intelligẽda sunt uerba Hieronymi & Bedæ. Si autem loquamur de perfectione Euangelica: sic manifestum est quòd statim à principio uocatus est ad statum perfectionis. Dicitur enim Lucæ quinto, quòd surgens relictis omnibus secutus est eum, quod etiam ad discipulatum Christi pertinebat, secundum illud quod dicitur Lucæ decimoquarto. Nisi quis renunciauerit omnibus his quæ possidet, non potest esse discipulus meus.

Intellect' Hieroni. & Bedæ.

1. 92. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quòd summum in uita humana potest accipi dupliciter: vno modo secundum comparationem status ad statum, secundum quòd in humana vita unus status est maior alio, & aliquis est summus, & sic nihil prohibet aliquem fieri repentè summum: idest attingere ad statum summum. Et hoc apparet tam in spirituali, quàm in sæculari. Inueniuntur enim aliqui statum à pueritia ad statum religionis qui est perfectissimus conuolasse, uel proprio arbitrio, sicut beatus Ioan. Baptista, & Beatus Benedictus, uel etiam deuotione parentum, sicut illi qui monasterijs traduntur à parentibus. Sic non oportet ut aliquis sæculari uita exerceatus antequam ad religionem transeat, sicut non oportet quòd aliquis exerceatur in laicali uita antequam clericus fiat. Similiter etiam aliqui repentè assumuntur ad regnum, uel ab ipsa pueritia, sicut Salomon & Iosias reges Iuda, vel etiam in ultimo statu, sicut Saul & Da-

22. q. 186. ar. 10. opus 17. c. 15. & 48 c. & 50. c. A pueritia Salomon & Iosias ad regnũ sũt assumpti. August.

F uid. 6. dicitur quòd de carcere catenisque interdum quis ad regnum progreditur. Alio modo põt accipi summum per cõparationem graduum qui sunt perfectio vnius hominis, & sic intelligit Greg. quod nemo repentè fit summus. Dicit. n. Augu. sup canonicam Io. quod charitas non mox ut nascitur perfecta est. Nã ut perficiatur nascitur, cum fuerit nata nutritur, cũ fuerit nutrita roboratur, cũ fuerit roborata perficitur. Contingit tamen quandoque quod unus homo repentè incipit ab aliori gradu sanctitatis quàm sit summum ad quod pertingit perfectio alterius hominis, ut patet de Beato Benedicto, de quo Gregor. dicit in secundo Dialo. quòd præsentes & secuturi omnes agnoscant, Benedictum puerum conuersationis gratiam à perfectione cœpisse.

ARTICVLVS XXII.

Vtrùm melius faciat, qui consentit electioni canonicæ de se factæ, quàm qui eam recusat.

G

115 AD secundum sic proceditur. Vr quod melius faciat qui consentit electioni canonicæ de se factæ, quàm qui eam recusat. Dicit n. Greg. 12. Moral. potestas cum percipitur non ex libidine amanda est, sed quando aliquis per canonicã electionem episcopalem dignitatem adipiscitur, nõ percipit eam ex libidine: ergo debet eam amare. Non ergo debet eam recusare.

22. q. 185. a. 1. ad 1. 3. & ar. 2. q. 1. 4. dist. 29. ar. 4. q. 4. Opus 18. c. 22.

Sed contra est, quod Gregor. dicit 18. moralium quod prælatio per meliorem intentionem fugienda est.

Respondeo dicendum, quod in eo qui electioni canonicæ de se factæ consentit, considerari præcipuè debet quid intendit. Si enim intendit aliquid temporale: putà honorem, diuitias excutere se à iugo religionis aut aliquid huiusmodi, manifestũ est, quod est praua intentio. Vnde melius faceret si non assentiret.

H Si aũt intendit profectum ecclesiæ, sic planum est quod bona est intentio. Vñ Augu. dicit 19. de ciui. Dei. In actione non amandus est honor in hac uita siue potentia, sed opus ipsum si rectè atque utiliter fit, ut ualeat ad salutem subditorum. Et inducit illud Apostoli quod hr 1. ad Tim. 3. Si quis episcopatum desiderat bonum opus desiderat. Sed tñ sciendũ est, quod ad hoc opus maxima requiritur idoneitas, quia ut Greg. dicit in pastora. Tantũ actionem populi debet actio transcendere præsulis, quantum distare solet à grege pastoris uita, ad quod humana fragilitas secũdum proprias uires sufficiens non est, secundũ illud Apostoli 3. ad Cor. Et hæc quis tam idoneus? sed tñ ex auxilio gratiæ diuinæ homines idonei & sufficientes redduntur, sicut ipse postmodũ subdit. Idoneos nos fecit ministros noui testamẽti. Potest ergo aliquis laudabiliter considerans proprium defectum ex humilitate officium prælationis recusare: sicut Iere. dicit. Nescio loqui

at 33 147 242. B. Paulus

I quia puer ego sum, põt etiam laudabiliter consentire ex charitate fraterna ut salutem proximorum procuret, sicut Isaias dicit. Ecce ego, mitte me. Sed sicut Gregor. dicit in pasto. In utroque est subtiliter intuendum, quia & is qui recusauit plenè non restitit, & is qui mitti uoluit antè se per altaris calculum purgatum vidit, ne aut non purgatus adire quisquam sacra ministeria audeat. Aut quem superna gratia eligit sub humilitatis specie supernæ dispositioni contradicat. Quia ergo valde difficile est purgatum se quemlibet posse agnoscere, prælationis officium tutius declinatur, non tamen pertinaciter, cũ ad suscipiendum hoc superna uoluntas agnoscitur.

Ieremias. Isaias. Gregor. 3. di. 39. a. 3. q. 1. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod illud verbum Gre. non debet sic intelligi: Potestas cùm ex libidine percipitur, amanda est, sed ita: Potestas cum percipitur non est amanda ex libidine, subditorum, sed ex longanimitate toleranda.

Ad secundum dicendũ, quod melior est intentio prælationẽ fugientium secũdum proprium defectũ, dummodo non adsit necessitas ex parte imponentis hoc onus. Vnde August. dicit 19. de ciui. Dei. Superior locus sine quo populus regi non potest, etsi ita teneatur ut decet, tamen indecenter appetitur. Otium enim sanctum quærit charitas ueritatis, negocium iustum suscipit necessitas charitatis.

K

August. & in ep. 116.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrùm prælatus qui dat beneficium alicui consanguineo, vt exaltentur alij, symoniam committat.

116 4. d. 25. q. 3. ar. 3. Quomodo symonia committatur.

CIrca tertium sic proceditur. Videtur quòd prælatus, qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo

vel amico, vt alij eius consanguinei exaltentur symoniam com- A mittat. Est enim symonia studiosa voluntas emendi vel uendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum. Sed in casu prædicto uidetur esse emptio, & uenditio, in quibus est liberalitas. Hic autem hoc speratur, ut liberaliter recompensetur: ergo est ibi symonia.

22. q. 100. art. 5. o. 2. ad 2. Sed contra est, quod Isa. 33. super illud. Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit gl. quòd triplex est munus, à manu, à lingua, ab obsequio, quorum nullum est in proposito casu, ergo non est ibi symonia.

4. d. 25. q. 3. ar. 2. Respondeo dicendum, quod cum symonia circa emptionem & venditionem consistat, hic distinguendum uidetur, quia si prælatus intendit obligare eum cui dat beneficium ecclesiasticum ad aliquam recompensationem faciendam sibi uel suis consanguineis, intentio symoniaca est. Intendit enim quandam tacitam uenditionem. Si verò non intendat eum obligare, sed intendat quòd ille sibi, uel suis propria sponte temporaliter recompen- B set, est quidem praua intentio & carnalis, sed non symoniaca.

22. q. 117. art. 3. 4. o. 2. q. 100. AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum philosophum in 4 Eth. liberalitas non est circa quemlibet vsum pecuniæ, sed est circa dationes & sumptus, symonia autem est circa emptionem & venditionem.

QVAESTIO XXII.

DEINDE circa doctores quæsita sunt duo.

¶ Primò si doctor semper prædicanit aut docuit principaliter propter inanem gloriam, utrum habeat aureolam, si in morte pœniteat.

Secundò vtrum, si ex doctrina alicuius doctoris aliqui reuocentur à meliori bono, ille doctor teneatur illam doctrinam reuocare.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per pœnitentiam aureolam recuperet.

117 4. d. 33. q. 3. ar. 3. ad 3. d. 49. q. 5. de aureola. AD primum sic proceditur. Videtur quòd ille qui semper propter inanem gloriam docuit per pœnitentiam aureolam recuperet. Aureola enim doctrinæ debetur fructui, scilicet conuersioni fidelium, secundum illud ad Philip. 4. Gaudium meum & corona mea. Sed potest contingere, quod ex prædicatione eius qui propter inanem gloriam principaliter prædicauit secutus est fructus conuersionis fidelium, ergo si pœniteat debetur ei aureola.

¶ 2 Præt. sicut virginitati debetur aureola, ita & doctrinæ. Sed si illa quæ cum uirgo sit carne, mente tamen est corrupta, pœnitentiam agit, recuperat aureolam. Ergo pari ratione & doctor D qui propter inanem gloriam prædicauit.

Sed contra est, quod opera mortua per pœnitentiam non reuiuiscunt. Sed opera illius doctoris propter inanem gloriam prædicantis fuerant mortua, id est, cum peccato facta. Ergo non reuiuiscunt per pœnitentiam ad præmium consequendum.

4. d. 49. q. 5. art. 1. & ad 5. Respondeo dicendum, quòd cum aureola importet quandam singularem excellentiam præmij, necesse est quod præsupponat auream, sicut comparatiuus præsupponit positiuum, & hoc figuratur Exod. 25. vbi dicitur. Facias super coronam auream alteram aureolam. Et ideo qui non meretur auream, id est, præmium essentiale, non meretur aureolam, qui autem propter inanem gloriam operatur, non meretur præmium essentiale, quia recepit mercedem suam, ut dicitur Mat. 6. vnde nec Matthæ. meretur aureolam: pœnitentia autem restituit homini præmia prius habita, non autem confert ei ea quæ non habuit nisi in quantum ipse motus pœnitentiæ est meritorius, unde talis non meretur aureolam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod conuersioni fidelium debetur aureola in præsupposito merito essentialis præmij in eo qui prædicauit, alioquin locum habet quod dicitur Mat. 16. Quid prodest homini si uniuersum mundum lucretur, animæ uerò detrimentum patiatur.

Ad secundum dicendum, quod aureola virginitatis debetur integritati carnis quæ manet post pœnitentiam, & ideò debetur virgini pœnitenti aureola. Sed aureola doctrinæ debetur actui doctoria qui transit, & ideo post pœnitentiam non debetur aureola doctori nisi actus reiteretur.

ARTICVLVS XXV.

Vtrum si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur à meliori bono, ille teneatur suam doctrinam reuocare.

118 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur à meliori bono quod ille A teneatur suam doctrinam reuocare. Talis enim doctor in sua doctrina facit scandalum actiuum, quia doctor informat intellectum, intellectus autem informat affectum, & per consequens actum. Sed scandalum actiuum tenetur quilibet remouere: ergo talis doctor tenetur suam doctrinam reuocare.

¶ 2 Præt. Spiritualia sunt temporalibus potiora. Sed in temporalibus, vt Aug. dicit, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, ergo multò magis doctori, qui facit damnum in spiritualibus, non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum quod fit per reuocationem doctrinæ. August.

Sed contra est, quod Greg. dicit, ueritas non est dimittenda propter scandalum.

Respondeo dicendum, quòd hic distinguendum uidetur. Si enim doctor doceat falsam doctrinam tenetur eam modis omnibus reuocare. Et maximè si ex ea spirituale damnum sequatur. Si uerò doceat ueram doctrinam, potest ex ea sequi detrimentum spirituale in auditoribus dupliciter. Vno modo ex de- B fectu ipsius, qui docet, uno modo quia doctrinam subtilem & altam proponeret rudibus, qui non essent illius doctrinæ capaces: qui ex hoc detrimentum salutis incurrerent contra exemplum Apostoli: qui dicit primæ ad Cor. tertio. Tanquàm paruulis in Christo lac potum dedi uobis non escam. Alio modo quia confusè & inordinatè præferens † maiora minoribus contra id quod Gregorius dicit in Pastorali. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur ultima, sic nutrienda sunt bona ultima ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa. Et in his casibus tenetur doctor ex cuius doctrina damnum spirituale accidit, contra hoc damnum remedium ponere inquantum potest, exponendo saltem doctrinam suam. Alio modo potest contingere ex defectu aliorum, puta si aliqui dicendo aliqua erronea inducerent homines ad aliquam religionem. Vt potè si dicerent, quòd quicunque intrat talem religionem statim erit æqualis meriti sicut beatus Petrus. Et in hoc casu non C tenetur cessare à sua doctrina. Intrare enim religionem propter errorem non est bonum. Vnde sic non retrahit homines à meliori bono talis doctor: & hoc est quod Gregorius dicit in Pastorali. Sicut incauta locutio in errorem protrahit: ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant in errorem derelinquit. Distinctio notanda. B. Paul°. † Alias. quia cōfusè, & inordinatè, nō præferens. B. Petrus. Gregor.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO XIII.

DEINDE circa religiosos quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrum religiosi teneantur patienter tolerare iniurias sibi factas.

¶ Secundo, vtrum ille qui iurat se non intraturum religionem possit licitè religionem intrare.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrum religiosi debeant tolerare suos impugnatores.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd religiosi nō debeant tolerare suos impugnatores in impugnatione. nam perfectorum virorum Deus impugnatur, unde Dominus Saulo persequenti discipulos Christi dixit Actuum nono. Saule Saule quid me persequeris? Sed perfecti uiri non debent impugnatores Dei tolerare: ergo neque impugnatores proprios. 119 22. q. 108. ar. 1. ad 2 & 4. & q. 188. art. 3. ad 2 & opus. 19. c. 17.

¶ 2 Præterea. Quilibet perfectus debet obuiare his quæ statui perfectionis præiudicant, unde Apostolus dicit secundæ ad Corinth. sexto. Vt non uituperetur ministerium nostrum. Sed per hoc quòd perfecti impugnantur, statui perfectionis dero- E gatur, ergo perfecti uiri non debent tolerare suos impugnatores. B. Paulus.

Sed contra est, quod Greg. dicit. Non sumus perfecti si aliorum inordinationes ferre non possumus.

Respondeo dicendum, quod perfecti uiri dupliciter impugnari possunt. Vno quidem modo quantum ad personas proprias: vt potè cum inferuntur eis iniuriæ personales. Alio modo possunt impugnari quantum ad statum eorum: vt puta cum in aliquo uerbis, uel factis perfectionis statui derogat. Et hæc duo tanguntur Iaco. secundo. Nonne diuites opprimunt uos per potentiam? quod pertinet ad personales iniurias. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super uos? quod pertinet ad religionem, uel statum. In iniurijs ergo personalibus decet perfectos uiros esse maximè patientes: ut sint etiam parati plura sufferre: secundum illud Matthæi quinto. Si quis percusserit in dextera maxilla, præbe ei alteram. Statum uerò suum impugnari non debent pati quantum resistere possunt, hoc enim

 vergeret

vergeret in iniuriam Dei. vnde contra quosdam dicitur. Ezec. decimoquarto. Non ascendistis ex aduerso: nec opposuistis vos murum pro domo Israel. Et ideo Dominus iniurias, quæ contra humanitatem eius inferebantur patienter tolerauit: sicut cum Iudæi dicebant Ecce homo uorax, & potator vini: ut habetur Matthæi sexto, & sicut diabolus dixit ei: Mitte te deorsum, quod uidebantur ad propriam iniuriam pertinere. Sed iniurias Dei nō tolerabat: vnde Pharisæos dni ē redarguit Matthæi 12. Quia dicebant q in Beelzebub eijceret dæmonia, quod pertinebat ad iniurias Spiritussancti. Et similiter cùm diabolus ei dixit. Hæc omnia tibi dabo si cadēs adoraueris me, quod ad iniuriam Dei pertinebat. Statim enim eum repulit dicens, Vade sathana, ut habetur Matthæi quarto, ubi dicit Chrysostomus. Illud discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimiter sustinere: Dei autem iniurias nec usque ad auditum sufferre: quoniam in proprijs iniurijs esse quemlibet patientem laudabile est. Iniurias autem Dei, dissimulare nimis est impium. G

¶Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrum qui iurauit se non intraturum religionem possit licite intrare.

120 AD secundum sic proceditur. Videtur q ille qui iurauit se non intraturum religionem non possit licitè intrare. Omnis enim obligatio licita est adimplenda. Sed licitum erat ei nō intrare religionem: ergo cum ad hoc iuramento se obligauit, videtur q teneatur non intrare.

Sed contra est, quia nullum impedimentum spiritualis profectus est ea Deo. Sed iuramentum est ex Deo: ergo per iuramentum non impeditur spiritualis profectus intrandi religionem. H

Respondeo dicendum, q obligatio iuramenti tripliciter se potest habere. Quandoq; enim est illicita obligatio & de re illicita: puta cùm aliquis iurat se fornicaturum, & tale iuramentum non tenetur homo adimplere: nec etiam est licitum implere. Quandoq; verò est obligatio licita, & de re licita, puta cū aliquis iurat se eleemosynam daturum, & tale iuramentū præterire non licet. Quandoq; uero est obligatio illicita: sed de re licita, puta cum aliquis iurat se non facturum aliquid maius bonum: quod tamen facere non tenetur, puta non ieiunare, vel non dare aliquam eleemosynam: uel religionem nō intrare. Tunc enim id ad quod se iuramento obligat licitum est, sed tamen obligatio est illicita: quia per hoc homo quantum in se est obfirmat se contra gratiam Spiritus sancti, quæ facit hominem in suo corde ascensiones disponere, unde tale iuramentum licitè potest homo implere: abstinendo ab illo bono quod facere non tenetur, non tamen cogitur ex illo iuramento ad hoc, q impleat quod iurauit: quia iuramentum ad hoc quòd sit obligatorium debet habere tres comites, iudicium, iustitiā, & veritatem, ut habetur Iere. 4. Huic autem iuramento deest iudicium discretionis, quia uergit in deteriorem exitum, retrahendo à meliori bono. I

¶Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero.

121 DEINDE circa clericos quæsitum est unum, utrum scilicet liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero. Et uidetur quòd non. Dicitur. n. Eccl. 1. Lasciuus & imprudens non seruabit tempus. Sed iste in dicēdo matutinas non obseruat tēpus. Cum enim dies incipiat à media nocte: uidetur q matutinas sequentis diei dicat in die præcedenti. ergo uidetur q hoc ad lasciuiam & imprudentiam pertineat, & ita uidetur esse peccatum. K

Sed contra Deus clemētior est quolibet homine. Sed homo non imputet debitori in culpam, si debitum sibi reddat ante tēpus, ergo multò minus Deus.

Respondeo dicendum, q hic consideranda est intentio eius qui præuenit tempus in matutinis dicendis: vel in quibuscunque horis canonicis. Si enim hoc facit propter lasciuiam, ut scilicet quietius somnolentiæ & uoluptati vacat: non est absque peccato. Si verò hoc faciat propter necessitatem licitarū honestarū occupationū, puta si clericus aut magister debet uidere lectiones suas de nocte: vel pp aliquid aliud honēstū licitè pōt de sero dicere matutinas: & in alijs horis canonicis tēpus præueni- F re, sicut etiam hoc in solemnibus Ecclesijs fit: quia melius est Deo vtrumq; reddere, scilicet & debitas laudes & alia honesta officia, quàm q per unum aliud impediatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q quantum ad contractus, & alia huiusmodi dies incipit à media nocte, sed quantum ad ecclesiasticum officium & solemnitatem celebritatis incipit dies à vesperis, unde si aliquis post dictas uesperas & completoriū dicat matutinas iam hoc pertinet ad diem sequentem.

INCIPIT QVODLIBET SEXTVM.

QVAESTIO PRIMA.

ARTICVLVS I.

Vtrum unitas essentiæ ponat in numerum cum unitate personæ.

QVÆSITVM est de Deo, angelo, de homine, & de creaturis purè corporalibus. 122

¶Circa Deum quæsitum est unum, utrum scilicet vnitas essentiæ ponat in numerum cum unitate personæ. Et uidetur q non. Sunt. n. tres personæ diuinæ. Si ergo unitas essentiæ poneret in numerū cum unitate personæ sequeretur q in Deo esset quaternitas, quod est hæreticū. Nō ergo unitas essentiæ ponit in numerū cū unitate personæ.

¶Sed contra. Si unitas essentiæ sit penitus idem cum unitate personæ non ponens cum ea in numerum, sequeretur quòd de quocunq; prædicatur unū prædicatur & reliquum. Sed unitas essentiæ prædicatur de tribus personis. Dicimus enim q pater & filius & Spiritus sanctus sunt unum: ergo unitas personalis prædicabitur de eis, ut dicatur q pater & filius, & Spiritus sanctus sunt vnus, quod patet esse falsum. H

Respondeo dicendū, q vnumquodq; inquantū est unū, in tantū est ens, unde ens & unū conuertuntur. Est aūt unūquodq; ens per suam formā, unde & unumquodq; per suam formā habet unitatem, & inde est q quæ est cōparatio formæ ad formam eadem est comparatio unitatis ad unitatem. Deus autem est formaliter Deus per suam essentiā, proprietas aūt personalis est quasi forma cōstituens personā, quæ quidem realiter distinguitur ab alia persona propter oppositionem relatiuā, sed proprietas personalis nō distinguitur realiter ab essentia, alioquin sequeretur q in Deo esset compositio, & q aliquid adueniret ei per modum accidentis. Nam omne quod est extra essentiam rei accidentaliter aduenit; differt tamen proprietas personalis ab essentia secūdū modū intelligēdi & significādi. Nā essentia dicitur absolutè, proprietas uerò personalis importat relationem, unde patet quòd unitas personæ non ponit numerum cum unitate essentiæ, quasi realiter ab ea differens, sed solum secundum modum intelligendi. I

Et per hoc patet respōsio ad obiecta: nā primū procedebat secūdū differētiā rei, quæ quia nō est in diuinis inter unitatē essentiæ & personæ, ideo nō pōt poni quaternitas in Deo. Secundū verò procedebat secundū differentiam, quæ est ex modo intelligendi & significandi, ex qua prouenit q dicimus quòd pater & filius & Spiritus sanctus dicuntur unum, sed non unus.

QVAESTIO II.

DEINDE circa angelos quærebantur duo.

¶Primò de actione ipsorum, utrū scilicet quicquid agūt agant per imperium uoluntatis. K

¶Secundò de loco ipsorum, utrum scilicet possint esse in conuexo cœli empyrei, quod et quærebatur circa corpora gloriosa.

ARTICVLVS II.

Vtrum quicquid agit Angelus, agat per imperiū voluntatis.

CIRCA secūdū sic proceditur. Vr q non quicquid agit angelus agat p imperiū volūtatis: uolūtas n. æqualiter se habet ad propinqua & remota. Si ergo angelus ageret per solū imperiū volūtatis, sequeretur q nō differret ad hoc q angelus aliquid ageret, q esset propinquū uel remotū illud in quod agit & ita nunquam oporteret q de cœlo ad terram descenderet ad aliquid hic agendum, quod est contra traditionē sacræ scripturæ. 123

¶ 2 Præterea, quantum ad uoluntatem non differt unitas & mul-

& multitudo. Sicut enim aliquis potest velle mouere vnam rē, ita potest velle mouere plures res, vel etiam totum vniuersum. Si ergo angelus ageret solum per imperium voluntatis, sequeretur, quòd posset mouere totum vniuersum, quod est impossibile, cum ipse sit pars vniuersi. Non ergo angelus agit solo imperio voluntatis.

Sed contra. Omnis actio est ab aliqua virtute. Sed in angelo non est alia virtus quàm intellectus & voluntas, intellectus autem non agit nisi per voluntatem: ergo omnis actio angeli est per imperium voluntatis.

Respondeo dicendum, quòd omnis actio cuiuscunque rei est per formam naturæ illius rei. Nam & si sint aliquæ formæ accidentales principia actionum alicuius rei oportet quòd huiusmodi actiones reducantur sicut in primum principium in formam specificam illius rei agentis, sicut actio caloris ignis reducitur, sicut in primum principium in formam substantialem ipsius quæ est etiam principium omnium accidentium propriorum ignis: & ideo oportet se aliter habere in actionibus alicuius rei habentis naturam simplicem quàm in actionibus rei habentis naturam compositam. Si enim fuerit aliquid habens naturam simplicē: omnis actio eius erit secundū proprietatem & modum illius naturæ, quod non contingit si habeat naturam compositam. Omnis enim actio ignis est secundum proprietatem naturæ ignis: in cultello autem ignito est quædā actio non pertinens ad proprietatem ignis, scilicet incisio. Et hoc etiam considerandum est in substantijs spiritualibus. Anima enim humana non est totaliter intellectus, sed participat intellectualitatem: vñ est in ea aliqua virtus & actio quę non pertinet ad intellectualem naturā, sicut præcipuè patet in his quæ pertinent ad animam vegetabilem: sed angelus est totaliter intellectualis naturæ. & ideo oportet quòd omnis eius actio sit secundum intellectum: vnde Beat. Dyo. dicit 4. c. de di. no. quòd angeli habent substantias & virtutes & operationes intellectuales: intellectus autem non agit nisi mediante voluntate, quia motus voluntatis est inclinatio sequens formam intellectam. Vnde oportet q quicquid angelus agit agat per imperium voluntatis. Sed tamen considerandum est q cum virtus sit media inter essentiam & operationem: oportet q virtus & operatio cuiuslibet rei proportionetur essentiæ eius: vnde superioris angeli cuius est essentia nobilior est etiam virtus efficacior, sicut ad intelligendum, ita etiam ad agendum in res exteriores: & secundum hoc actio angeli limitatur ad aliquem effectum: quia nec virtutem nec essentiam habet infinitam.

ar. 6. ad 3 si. p. q. 67. ar. 3. ad 3 & art. 15. & Malo. q. 4. ar. 4. ad 3.

Ar. 162.

22. q. 83. art. 10. ad 2. & spiri. su. ar. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actio voluntatis angelicæ radicatur in essentia eius à qua pcedit eius virtus & operatio: oportet autem mouens esse simul cum mobili, quod ab eo mouetur: vt habetur in 7. phy. (T. c. 12.) & ideo oportet substantiam angeli aliqualiter coniungi rebus quas mouet.

Ad secundum dicendum, quòd quia actio voluntatis limitatur secundum modum essentiæ non oportet quòd angelus possit agere omnia quæ potest velle.

2. di. 37. q. 3. art. 2. & c. d. 43. q. 1. ar. 2. c. ar. 188. ad 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angelus possit esse in conuexo cæli empyrei.

124

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Angelus non possit esse in conuexo cæli empyrei. Dicit enim Ansel. In nihilo nihil esse potest. Sed extra cælum empyreum nihil est: ergo Angelus non potest esse in cōuexo cæli empyrei: sic enim esset extra cælum empyreum.

ar. 4. c. & 1 p. q. 61. ar. 4. ad 5. q. 102. ar. 2. ad 2. q. 102. ar. 1. ad 2.

¶2. Item videtur, quòd nec corpus gloriosum ibi possit esse. Omne enim corpus necesse est in loco esse. Sed extra cælum empyreum non est aliquis locus: ergo non potest esse corpus gloriosum extra cælum empyreum.

Sed contra. Si non potest ibi esse, aut Angelus, aut corpus gloriosum aut hoc est quia non potest ibi ascendere, aut quia non potest penetrare profunditatem cæli empyrei, aut quia indiget loco continente, aut quia indiget conseruante. Sed omnia hęc sunt remota à perfectione corporis gloriosi, multò magis a conditione Angelorum: ergo corpus gloriosum & Angelus possunt esse in conuexo cæli empyrei.

2. d. 37. q. 3. ar. 1.

Respondeo dicendum ad euidentiam huius quæstionis q apud antiquos de loco fuerūt duæ opiniones maximè probabiles, quarum vna fuit q locus sit quoddam spacium siue dimensiones, per se existentes, quæ quidem opinio si vera esset corpori deberetur locus ex hoc ipso q corpus est dimēsiones hñs, ad quas necesse est aliquas dimensiones occupare. Sed hæc opinio de loco est à Philosopho in 4. phy. reprobata. Vñ alia opinio est eius, q locus sit superficies corporis cōtinentis, non quidem inquantum est huius corporis, quod immediatè continet, aliogn sequeretur q corpus quiescens non semper esset in eodem loco, putà si homo staret in fluuio, per cuius decursum semper renouarent diuersæ superficies quæ circa ipsum, sed superficies corporis immediatè continentis habet q sit locus ex ordine ad primum continens vnde accipitur idem locus secundum eundem situm ad primum continens. & propter hoc locus est immobilis: secundum ergo hanc opinionem quæ vera est. necessitas essendi in loco conuenit corpori ex hoc, q dependet à primo continente, & pp hoc primum cōtinens non est in loco nisi p accidens & secundum partes, vt dr̄ in 4. Physi. T. (c. 45.) Angelus aūt non dependet à primo continente: nec ēt corpus gloriosum: quod perficitur per aiam ex diuina fruitione beatificatam, & ideo nulla necessitas est q corpus glorificatum, aut Angelus ab aliquo locali corpore ambiatur: & propter hoc nihil prohibet corpus glorificatum. vel etiam Angeli in conuexo cæli empyrei esse.

ad. 12. ar. 3. ad 1. 3.

2. d. 2. q. 2. ar. 1. ad 4. & ar. 3. ad 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Ansel. intelligendum est in vi affirmationis, non enim possibile est q aliquid sit in nihilo tanquam in continente, sed iste intellectus non facit ad propositum.

Ad secundum dicendum, quòd ratio ista procedit de corpore dependente a primo continente.

1. p. q. 112. ar. 1. ad 2. & 3. q. 57. ar. 4. ad 1. 2.

QVAESTIO III.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad hominē.

¶ Et primò de spiritualibus.

¶ Secundo de corporalibus.

CIRCA spiritualia quæsitum est.

¶ Primò de sacramentis.

¶ Secundò, de virtutibus.

¶ Tertiò, de peccatis.

¶ Circa sacramenta quæsita sunt duo de baptismo.

¶ Primò, de necessitate baptismi, vtrum scilicet puer qui nascitus in deserto, vbi non potest aqua haberi moriens sine baptismo saluari possit in fide matris fidelis.

¶ Secundò de impedimento matrimonij, quod prouenit ex baptismo. Vtrum si Christianus qui baptizat Iudæam cui primo dederat fidem de contrahendo si baptizaretur: cognoscens eam postea carnaliter consummet matrimonium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum puer in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum.

125

CIRCA primum sic proceditur. Videtur, quòd puer iste in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum. Non enim est minoris efficaciæ fides tempore gratiæ quā tempore legis naturæ. Sed tempore legis naturæ saluabantur pueri in fide parentum, vt Greg. dicit, ergo etiam nunc tempore gratiæ.

3. p. q. 68. ar. 2. o. & q. 72. ar. 6. ad 1.

¶2. Præterea. Per Christum non est arctata hominibus via salutis: cum ipse dicat Ioā. 10. Ego veni vt vitā habeant & abundantius habeant. Sed ante Christi aduentum saluabantur aliq pueri in fide parentum: ergo multò magis nunc post Christi aduentum.

Ioan. 10.

Sed contra est, quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnū cælorum.

Respondeo dicendum, q ab illa damnatione quā humanū genus incurrit pp peccatum primi parentis, nullus pōt liberari, nisi per Christum, qui solus ab illa damnatione immunis in te nitur ita. s. vt ei incorporatus sicut capiti membrū, hoc aūt triplicitur fieri pōt. Primo quidem p susceptionē baptismi, scdm illud ad Gal. 3. Quicumque in Christo baptizati estis Christum induistis. Secundò per sanguinis effusionem pp Christum: quia per hoc ēs aliquis passioni Christi conformatur: a qua efficaciā sortitur baptismus. Vnde dicitur de martyribus Apocal 7 quod lauerunt stolas suas in sanguine agni. Tertio modo per fidē & dilectionē. secundū illud Prou. 15. Per misericordiā & fidē purgantur peccata. & Act. 15. dī fide purificans corda eorū. Et p fidem Christus habitat in cordibus nostris: vt hī ad Ephe. 3. Vñ & ipse baptismus dī fidei sacramentū, & scdm hoc dī esse triplex baptismus. s. aquæ spūs, & sanguinis qa alia duo supplent vicē baptismi aquæ, si tñ adsit propositū suscipiendi talē baptismū: ita s. q articulus necessitatis, nō aūt contēptus religionis sacrm excludat: manifestū est aūt q in pueris nondum habentibus vsum rationis non pōt esse motus fidei & dilectionis, aut propositum suscipiendi baptismum; & ideo non possunt saluari nisi per baptismum

3. p. q. 49. ar. 2. ad 2. & q. 52. a. 7. ad 2.

1. q. 1. ad 8. 4. d. 3. ar.

2. p. q. 68. ar. 1 s. o. dist.

baptismum aquæ: uel per baptismū sanguinis: si propter Christum occidantur: a quo non solum Christiani, sed etiam martyres fiunt: ut Aug. dicit de innocentibus. Et sic patet q. puer ille in deserto moriens sine baptismo salutem non consequitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundum quosdā tempore legis naturę non sufficiebat ad salutem paruulorum solus motus fidei in parentibus: sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquod sensibile signum. Et secundum hoc nihil differebat id quod tunc requirebatur ab eo quod nunc requiritur ad salutem: nisi q. nunc illud signum sensibile est determinatum: tunc erat indeterminatum, & pro uoto adhibebatur. Aliorum opinio est q. solus interior motus fidei relatus ad salutem pueri sufficiebat ad salutem pueri, nec tamen nunc diminuta est fidei uirtus: sed augmentata in gradus salutis: q. nūc qui saluantur per Christum statim introducuntur in regnum cœlorum: quod tunc non erat: unde non est inconueniens si ad hoc amplius aliqd requiratur. s. baptismus, ut dicitur. Ioan. 3. G

Ad secundum dicendum, quòd per Christum in hoc ipso est ampliata hominibus uia salutis, quòd nunc per eum aperta est eis ianua uitæ æternæ, quæ ante clausa erat per peccatū primi parentis.

ART. 29. c. 6. 3. p. q. 70. art. 4. ad 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum possit esse matrimonium inter Christianum, & Iudæā baptizatam ab eo, quam &c.

126 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd non possit esse matrimonium inter Christianum & Iudæam baptizatam ab eo, quam carnaliter cognouit post fidem de contrahendo datam. Dicitur enim in decretis 30. q. 1. q. filius sacerdotis non potest ducere in uxorem puellam, quam pater eius baptizauit, H ergo multo minus, si ipsemet baptizasset eam, non posset eam habere in uxorem. Si ergo ille Christianus baptizauit Iudæam non potest eam in uxorem accipere.

4. dist. 42. q. 1. ar. 1. c.

Sed contra est, quia secundum iura quando post fidem datā de contrahendo per uerba de futuro sequitur copula carnalis est matrimonium præsumptum præsumptione iuris, contra quam non admittitur probatio. Sed ita est in proposito: ergo est uerum matrimonium.

Respondeo dicēdum, quòd spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum & dirimit iam contractum, manifestum est autem quòd ex hoc quòd Christianus baptizauit Iudæam, contrahitur inter eos spiritualis cognatio: quia illa fit filia eius spiritualis, unde nullum est matrimonium sequens: etsi expressè contrahat per uerba de præsenti: & etiam subsequatur carnalis copula.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam quod dictum est I de præsumptione iuris intelligendum est quando non interuenit aliquod impedimentum matrimonij.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de uirtutibus.

Et primò quantum ad fidem, utrum. s. certitudo adhæsionis, quę est in hæretico, uel malo catholico sit actus ipsius fidei uirtutis.

¶ Secundò de quibusdam pertinentibus ad religionem siue ad latriam.

¶ Tertiò, de quibusdam pertinentibus ad charitatem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum certitudo adhæsionis in hæretico, uel malo catholico sit actus fidei virtutis. K

127 AD primum sic proceditur. Videtur q. certitudo adhæsionis in hæretico, uel malo catholico sit actus fidei uirtutis: qa secundum Philosophum in 2. Ethi. Tria sunt in anima, potentia, passio & habitus: sed illa certitudo adhæsionis non pōt attribui potentiæ, quia est meritoria, uel demeritoria, potentiis autem non meremur neque demeremur. Similiter non potest pertinere ad passiones: quia passiones pertinent ad appetitum sensitiuum, qui non potest extendi ad hoc quòd inhæreat ueritati diuinæ: ergo relinquitur quòd pertineat ad aliquem habitum. Sed habitus ad quem pertinet certitudo adhæsionis est uirtus fidei: ergo certitudo adhæsionis in hæretico, uel malo catholico est actus ipsius fidei.

uert. q. 14. ar. 6. & 7. & 22. q. 4 art. 7.

¶ 2. Præterea, Omne quod agit ad similitudinem alicuius vi- F detur agere in uirtute illius. Sed hæreticus per certitudinem adhærens his quæ credit, agit secundum similitudinem fidei, quia in tantum certitudinaliter inhæret inquantum æstimat se rectam fidem habere: ergo operatur in uirtute fidei: & ita uidetur quòd illa certitudo adhæsionis sit actus uirtutis fidei.

¶ 3. Præterea. Tota firmitas spiritualis ædificij est a fide secundum illud Matth. 7. Venerunt flumina: flauerunt uenti: & non potuerunt mouere eam. Fundata enim erat supra firmam petram. s. supra fidem. Sed certitudo adhæsionis ad firmitatē spiritualem pertinet: ergo est actus uirtutis fidei. Matthæ.

Sed contra. Quod non est non potest agere. Sed in hæretico, vel malo catholico non est uirtus fidei: ergo certitudo adhæsionis non potest in eis esse actus uirtutis fidei.

Respondeo dicendum, quòd si aliquis id quod est commune multis accipiat, ut proprium uni necesse est q. decipiatur. Certitudo autem adhæsionis non est propria uirtuti fidei. Primò quidem: quia conuenit uirtutibus intellectualibus, putà sapientiæ, scientiæ, & intellectus. Secundò, quia conuenit non solùm fidei uerę, sed etiam falsæ. Sicut. n. est opinio uera & falsa: ita & fides: nec minus firmiter inhæret aliquis ueritati quàm falsitati, ut Philosophus dicit in 7. Eth. Tertiò, quia certitudo inhæsionis non semper prouenit ex aliquo habitu, sed ex proprio arbitrio aliquis per assensum suum firmatur ad aliquid uerū, uel falsum antequam habeat habitum. Quartò, quia certitudo inhæsionis non solum competit fidei formatæ, quæ est uirtus, sed etiam fidei informi, quæ non est uirtus. uerī. q. 14. ar. 6. c.

Dicendum est ergo quòd in hæretico certitudo inhæsionis est actus falsæ fidei. In malo autem catholico est actus fidei informis, & sic in neutro est actus uirtutis fidei.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. diuisio illa datur de his q. sunt in anima per modum principij actus. Nam omnis operatio animæ aut est ex aliqua passione, aut ex aliquo habitu, aut ex pura potentia, huiusmodi aūt certitudo inhæsionis non pōt esse ex passione. In malo aūt catholico est ex habitu fidei informis. Sed in hæretico est uel ex habitu peruerso fidei, uel ex pura potentia, sicut in principio antequā habitū acquisiuerit, non. n. pōt dici q. peruersa fides sit habitus infusus. Quod aūt di q. potentiis non meremur neque demeremur, si sic intelligatur, q. non meremur neque demeremur, hoc ipso q. habemus potentias uerum est. Si aūt sic intelligatur q. pura potentia nō possit esse principium merendi, neque demerendi, uerum est quantū ad meritum, quod non potest esse sine gratia. Non est autem uerum quantum ad demeritum, alioquin ille qui a principio peccat, antequam acquirat habitum uitiosum non demereretur. artic. 93. ad 1.

Ad secundum dicendum, q. aliquid potest agere secundum similitudinem alicuius dupliciter. Vno modo secundum similitudinem ueram, & sic uerè agit aliqualiter in uirtute illius. Alio modo secundum similitudinem apparētem & sic agit in apparentia uirtutis illius, & ita est in proposito, unde in hæretico certitudo adhæsionis, est actus fidei apparentis, non autem fidei verę.

Ad tertium dicendum, quòd sicut ex fide uera dependet firmitas spiritualis ædificij, ita etiam ex fide falsa procedit firmitas diabolici ædificij.

QVAESTIO V.

DEINDE quantum ad actus latriæ, siue religionis quæsita sunt quatuor.

¶ Primò de celebratione Festorum, utrum. s. liceat celebrare festum conceptionis Dominæ nostræ.

¶ Secundò de solutione officiorum, utrum. s. clericus habēs beneficium cum cura, uel sine cura existens in scholis teneatur dicere officium mortuorum.

¶ Tertiò de collatione beneficiorum, utrum. s. episcopus teneatur dare beneficium meliori,

¶ Quartò de solutione decimarum, utrum. s. aliquis pauper teneatur decimas dare diuiti sacerdoti.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat celebrare conceptionem Dominæ nostræ.

AD primum sic proceditur. Vr q. liceat celebrare cōceptionē Dominæ nostræ. Si. n. nō licet, hoc nō est, nisi qa fuit cōcepta in originali peccato. Sed nō fuit cōcepta in originali peccato, ut vr, quia beata Virgo facta est, ut specialiter mō esset habitaculum Dei, ergo debuit ad hoc specialiter præparari, non autē 128

præparata

praeparata est specialiter secundum corpus. quod conceptum A sit ex sexuum commistione, nec etiam quantum ad animam quia alij etiam leguntur sanctificati in vtero, & ita relinquitur quòd fuerit specialiter praeparata per immunitatem ab originali peccato, & sic licet eius conceptionem celebrare.

Sed contra est, quod hoc priuilegium solius Christi dicitur esse, quòd sine originali peccato est conceptus. Non ergo competit beatae virgini, & ita eius conceptio non est celebranda.

Respondeo dicendum, quòd hic inducuntur duae quaestiones, vna principalis & altera accessoria scilicet an beata Virgo fuerit concepta cum originali, quod oportet primo determinari. Est ergo considerandum quòd vnusquisque peccatum originale cõtrahit ex hoc quòd fuit in Adã secundum seminalẽ rationem: vt Aug. dicit super Gene. ad literam. Omnes autem illi in Adam fuerunt secundum seminalem rationem, qui non solũ ab eo carnem acceperunt, sed etiam secundum naturalem modum originis ab eo sunt propagati, & sic autem processit B ab Adam beata Virgo, quia nata fuit per commistionem sexuum sicut & caeteri, & ideo concepta fuit in originali peccato, & includitur in vniuersitate illorum, de qua Apostolus dicit ad Rom. 5. In quo omnes peccauerunt, à qua vniuersitate solus Christus excipitur, qui in Adam non fuit secundum seminalem rationem, alioquin si hoc alicui nõ cõueniret quàm Christo non indigeret Christi redemptione, & ideò non tantũ debemus dare matri quòd subtrahat aliquid honori filij, qui est saluator omnium hominum, vt dicit Apostolus 1. ad Tim. 4. Quamuis autem beata Virgo in originali concepta fuerit, creditur tamẽ in vtero fuisse sanctificata antequam nata. Et ideò circa celebrationem conceptionis eius diuersa consuetudo ecclesiarum inoleuit. Nam Romana ecclesia & plurimae aliae considerantes conceptionem virginis in originali peccato fuisse, festum conceptionis non celebrant. aliqui vero considerantes sanctificationem eius in vtero, cuius tempus ignoratur, celebrant conceptionem. C creditur enim quòd citò post conceptionem & animae infusionem fuerit sanctificata. Vnde illa celebritas non est referenda ad conceptionem ratione conceptionis: sed potius ratione sanctificationis. Sic ergo non est ideò celebranda conceptio praedicta, quia fuerit sine peccato originali concepta. Non enim per hoc tollitur quin fuerit specialius caeteris praeparata: eo quòd in ipsa sanctificatione copiosius caeteris munus gratiae accepit: non solum vt purgaretur à peccato originali: sed vt tota eius vita redderetur immunis ab omni peccato tam mortali quàm veniali, vt dicit Ansel.

2. d. 44. ar. 3. ad 3. opposito, ideo hoc est problema in doctore.

B. Paulus

3. p. q. 27. ar. 40. 129

ARTICVLVS VIII.

Vtrum clericus beneficiatus teneatur, in scholis existens, dicere officium mortuorum.

129 ar. 1. ...

D CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum. Ille enim qui recipit bona temporalia alicuius tenetur ei in spiritualibus recompensare. Sed iste clericus accepit bona quae fuerunt defunctorum: ergo tenetur pro eis dicere officium mortuorum.

Sed contra. Ille qui minus recipit minus reddere. Sed clericus qui in scholis moratur minus recipit quàm alij, qui in Ecclesia residentiam faciunt qui recipiunt quotidianas distributiones: ergo non tenetur dicere officium mortuorum sicut illi.

4. d. 15. q. 1. ar. 2. q. 3.

Respondeo dicendum, quòd clericus ex hoc ipso quòd est clericus, & praecipuè in sacris ordinibus constitutus tenetur dicere horas canonicas. Videntur enim tales specialiter esse assumpti ad laudem diuinam: secundum illud Esa. 42. Omnem qui inuocat nomen meum in laudem meam creaui illum. Sed in quantum est clericus beneficiatus in hac Ecclesia tenetur di- E cere officium secundum modum illius Ecclesiae. Est ergo considerandum quòd officium mortuorum quandoque in Ecclesia dicitur, sicut ordinariè pertinens ad ecclesiae officium, sicut in tota Ecclesia in die animarum dicitur officium pro mortuis & in qualibet Ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo, putà vt dicatur ordinariè officium mortuorum semel in septimana; vel qualitercunque aliter secundum certum tempus. Et ad huiusmodi officium mortuorum tenetur clericus beneficiatus in aliqua Ecclesia, etiam in scholis existens, & per hoc satisfacit mortuis quorum recipit bona. Aliquando verò dicitur officium mortuorum in Ecclesia extra ordinariè, propter aliquam causam specialiter emergentem, putà ad preces alicuius personae: vel propter aliquid huiusmodi.

Diuersum est officium mortuorum ad quod officium non tenetur clericus beneficiatus & in schola existens.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Vtrum episcopus peccet dans beneficium bono, si praetermittat meliorem.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd Episcopus peccet dans beneficium bono, si praetermittat meliorem: quia qui facit contra conscientiam aedificat ad gehennam. Sed iste Episcopus praetermittens meliorem videtur facere contra conscientiam: ergo peccat mortaliter aedificans ad gehennam. 130

22. q. 185. arti. 3.

Sed contra est, quod etiam secundum iura sufficit dare bono: si sit idoneus ad seruiendum in Ecclesia.

Respondeo dicendum, quòd aliquis potest dici melior dupliciter. Vno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de charitate. Alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Cõ B tingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, tamen non est melior quantum ad hoc quòd beneficium percipiat, quia alius forte potest ecclesiam magis iuuare, vel per consilium sapientiae, vel per auxilium potentiae, vel quia seruiuit in ecclesia. Non ergo episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare meliori quò ad hoc, non enim potest esse quòd vnum praeferat alteri: propter aliquã causam quae si quidem pertineat ad honorem Dei, & vtilitatem ecclesiae, iam quantum ad hoc iste est melior. Si autem illa causa ad hoc non pertineat erit acceptio personarum, quae tanto est grauior, quantò in rebus diuinis committitur. Vnde super illud Iac. 2. Tu sede hic bene &c. dicit gl. Aug. si hanc distantiam sedendi & standi ad honores ecclesiasticos referamus non est putandum leue esse peccatum in acceptione personarum habere fidem Domini gloriae. Quis enim ferat eligi diuitem ad sedem honoris ecclesiae contempto paupere sanctiore & instructiore? C

ar. 164. & art. 92. ad 12. & 22. q. 63. ar. 2. ar. 116. & at. 89.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS X.

Vtrum pauper teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd pauper non teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti. Ideo institutum est, vt decimae soluantur ad sustentationem ministrorum ecclesiae. Sed sacerdos diues habet alias vnde sustẽtetur, ergo non sunt ei decimae soluendae: & praecipuè à paupere. 131

ar. 2. q. 87. ar. 1.

¶2 Praetereà, In multis terris decimae non soluuntur, quod tamen praelati corrigerent, si homines ex necessitate iuris diuini decimas soluere tenerentur. Non ergo videtur quòd praesertim pauperes teneantur soluere decimas diuitibus sacerdotibus. D

Sed contra est. quòd Dominus Matth. 23. dicit, Haec oportuit facere, scilicet iudicium, & veritatem, & illa non omittere, scilicet ea quae pertinet ad decimarum solutionem.

¶3 Praetereà. Luc. 18. Pharisaeus dicit. Decimas do omnium quae possideo.

Respondeo dicendum, quòd sicut Philosophus docet in 5. Ethic. Medium iustitiae accipitur non solum quò ad nos (sicut in caeteris virtutibus) sed etiam secundum rem, quia scilicet in alijs virtutibus attenduntur diuersę conditiones personarum secundum quas mediũ diuersificatur, sicut circa cibos: quod est multum vni, est paucum alteri, vel moderatum: sed in iustitia non variatur medium secundum diuersas personae conditiones, sed attenditur solum ad quantitatem rei. Qui enim emit rem aliquam debet tantum soluere quantum valet: siue a paupere, siue a diuite emat: reddere autem debitum est actus iustitiae: & ideo ad hoc quòd alicui reddatur quòd ei debetur, non refert vtrum si diues, vel pauper. Decimae autem sacerdotibus debentur in communi quidem secundum ius naturale. Naturalis autem ratio dictat, vt illi qui pro populo in spiritualibus laborant a populo stipendia suae sustentationis accipiant. Et secundum hoc etiam in nouo testamento est iure diuino sancitum. Nam vt dicitur 1. ad Cor. 9. Dominus ordinauit his qui Euangelium annunciant, vt de Euangelio viuant: sed in lege veteri iudiciali praecepto taxata est quantitas eius quod ministris Dei est populo soluendum scilicet decimae: & hoc etiam Ecclesia statuit in populo Christiano soluendum: vnde cum sacerdotibus. decimae debeantur, tum de iure naturali, tum de iure diuino, tum etiam ex statuto Ecclesiae, quamuis sacerdos sit diues nihilominus pauper tenetur ei decimas soluere. E

22. q. 64. ar. 2. & 32. q. 58. a. 10. & q. 61. ar. 2. ad 1.

ar. 3. c. ...

B. Paulus

AD PRIMVM ergo oportet respondere dupliciter. Vno modo,

do, ut dicatur quòd decimarum solutio instituta est nō solum ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ: sed etiam ad sustentationem pauperum, quibus debet de domo Dei prouideri, unde dicitur Mal. 3. Inferre omnem decimationem, ut sit cibus in domo mea: & sic sacerdoti, qui non solùm sibi, sed pauperibus prouidere debet, quantumcunque diuiti sunt decimæ necessariæ. Alio modo potest dici quòd necessitas sustentationis ministrorum fuit ratio Ecclesiasticæ institutionis de decimarum solutione. Sed ex quo officium est alicui debitum per statutū Ecclesiæ, nihilominus ei debetur, quamuis sit diues.

Malachi. 22. q. 87. ar. 1. ad 4. & ar. 3. ad 1. & ar. 4. ad 4.

Ad secundum dicēdum, quòd sicut Paulus laudabiliter non exigebat sumptus qui sibi propter prædicationem Euangelij debebantur, ne quod impedimentum fieret Euangelio: aut scandalum fidelibus Christi, non tamen illi peccabant nō ministrantes sumptus quos Apostolus sibi debitos remittebat: ita etiam prælati Ecclesiæ laudabiliter faciunt non exigēdo decimas in terris illis, in quibus propter dissuetudinem timent scandalū
G generari: nec peccant illi qui non soluunt decimas in terris illis, in quibus non est consuetum: peccarent autem si obstinatè exigentibus dare recusarent, & ideo ut huic peccato obuient sacerdotes in terris illis non exigunt decimas.

arti. 30. c. 6. ar. 10. c. 6.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsitum est de actibus charitatis.

¶ Et primò, de Obedientia, vtrum sit magis meritorium obedire prælato: uel facere aliquid ad dictum fratris.

¶ Secundò, de eleemosyna.

ARTICVLVS XI.

Vtrum magis sit meritorium obedire prælato, quam facere aliquid ad dictum fratris. H

132 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd magis sit meritorium obedire prælato, quam facere aliquid ad dictum fratris. Maiori. n. merito maius detrimentum opponitur. Sed magis demeretur ille qui est inobediens prælato, quàm ille qui non assentit dicto fratris: ergo & magis meretur aliquis obediēdo prælato, quam assentiens dicto fratris.

22. q. 104. artic. 3. de obedientia extra.

Sed contra. Vbi est maior humilitas ibi uidetur esse maius meritum: quia humilibus dat Deus gratiam, ut dicitur Iaco. 4. Sed maioris humilitatis uidetur esse quòd aliquis æquali se subiciat faciens aliquid ad dictum eius quàm quòd aliquis subiciat se superiori obediens prælato: ergo magis uidetur esse meritorium, quòd aliquis faciat ad dictum fratris, quàm quòd obediat prælato.

Iacobus.

Respondeo dicendum, quòd aliquis actus potest dici magis meritorius dupliciter. Vno modo ex genere operis, & sic ille actus est magis meritorius qui est excellentioris uirtutis. Manifestum est autem quòd latria, per quam aliquis seruit Deo est excellentior uirtus, quàm beneficentia: qua quis satisfacit proximo, sicut & diligere Deum est magis meritorium, quàm diligere proximum. Quòd autem aliquid fiat ad dictum fratris pertinet ad amicitiam, uel beneficentiam, qua quis diligit proximum, quòd autem obediatur prælato, inquantum est Dei minister, pertinet ad religionem qua quis colit & diligit Deum, & ideo magis est meritorium quod aliquis faciat aliquid obediēs prælato, uel seruans uotum: quàm si aliquid faciat ad dictum fratris. Alio modo potest dici aliquis actus magis meritorius ex eo quòd procedit ex maiori charitate, licèt sit minor ex suo genere: & sic nihil prohibet magis mereri illum qui facit aliquid ad dictum fratris.

I

22. q. 17. art. 8. c. & q. 182. ar. 2. c. & 3. di. 30. artic. 4. c.

Primum ergo concedimus.

Ad rationes.

Ad secundum dicendum, quòd ille qui facit aliquid ad dictum fratris facit propria sponte, unde minoris humilitatis esse uidetur, quàm quod aliquis obediat prælato tanquam superiori.

QVÆSTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de eleemosyna.

¶ Et primò de eleemosyna clericorum.

¶ Secundò, de eleemosynis quæ fiunt pro mortuis.

ARTICVLVS XII.

Vtrum clerici peccent mortaliter, si ea, quæ eis superfluunt, in eleemosynas non largiantur.

133 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd clerici peccēt mortaliter, si ea quæ eis superfluunt in eleemosynas non
F largiantur, quia super illud Lucæ tertio. Qui habet duas tunicas det unam non habenti, dicit Glo. de duabus tunicis diuidēdis datur præceptum, quia si una diuidatur, nemo uestitur in dimidia tunica & nudus remanet: qui accipit & qui dedit: sed per largitionem unius tunicæ intelligitur largitio eorum quæ superfluunt ad necessitatem uitæ, ut patet per ea quæ in eadem Glo. præmittuntur: ergo dare superflua est in præcepto, sed qui transgreditur præceptum peccat mortaliter, ergo ille qui non dat superflua pauperibus peccat mortaliter.

¶ 2 Præterea. Præceptum plus obligat, quàm cōsilium. Sed dare omnia quæ quis possidet est consilium, & tamen ad hoc homo obligatur in casu extremæ necessitatis: ergo etiam extra casum extremæ necessitatis tenetur aliquis superflua dare pauperibus, cùm hoc sit in præcepto, & ita qui non largitur peccat mortaliter.

¶ 3 Præt. Quicunque consumit quod est alterius tenetur ad
G restitutionem. Sed bona clericorum sunt pauperum, ut patet per Glo. Hieronymi super illud Isaiæ secundo. Rapina pauperum in domo uestra: ergo si clerici inutiliter bona Ecclesiastica consumunt tenentur restituere pauperibus aliunde si habuerint.

Hieronymus.

¶ 4 Præt. Quicunque facit se impotentem ad id quod tenetur facere peccat mortaliter, sed clerici faciendo superfluas expensas faciunt se impotentes ad subueniendum pauperibus ad quod tenentur, ergo uidetur quòd peccent mortaliter.

Sed in contrarium uidetur esse consuetudo, quæ apud multos præualuit.

Respon. dicendum, quòd aliter uidetur se habere circa bona patrimonialia & circa bona Ecclesiastica. Nam bonorum patrimonialium, vel licitè acquisitorum homo uerè est dominus, unde quantum pertinet ad cōditionem ipsius rei potest re sua vti, ut vult. & ex hac parte non accidit peccatum: potest tamen
H peccatum accidere ex inordinato modo utendi: vel per superabundantiam, dum scilicet inutiliter consumit bona propria in ea in quæ non oportet, uel secundum defectum, inquantum scilicet non erogat ea in quæ oportet. Vtroque enim modo corrumpitur uirtus ut dicitur in secundo Ethicor. Bonorum uerò Ecclesiasticorum clerici non sunt uerè domini, sed dispensatores, secundum illud primæ ad Corin. 7. Dispensatio autem mihi credita est. Pertinet autem ad dispensatorem, ut fideliter distribuat ea quæ eius dispensationi committuntur, secundum illud primæ ad Corin. 4. Hic iam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inueniatur. In his ergo potest dupliciter peccatū contingere, uno modo ex conditione ipsius rei, dum. s. usurpat sibi quasi rem propriam, & in usus suos conuertit id quod esset aliis erogandum. Alio modo ex inordinato usu eorum, quæ in partem suam cedunt, sicut etiam de aliis dictum est. Verum quia horum dispensatio fidei dispensatoris committitur, ut dictum est, si quis bona fide dispenset Ecclesiastica bona inde accipiens
I quod sibi conuenit, secundum conditionem status, & personæ & aliis largitur, secundum quòd sibi uidetur bona fide expedita, non peccat mortaliter: etiā si fortè aliquid plus in suos vsus conuertat, quàm oporteat. Talia enim quia in singularibus est eorum iudicium, non possunt per omnimodam certitudinem diffiniri. Vnde si non sit multus excessus potest compati bonā fidem dispensatoris, si uerò multus excessus fiat, non potest latere, & ita non potest cum bona fide dispēsatoris hoc agi; si autem non conseruet bonam fidem in dispensando, peccat mortaliter.

ad 4. huius & 4. di. 31. q. 2. ar. 2. ad 3. 22. q. 66. 6. 2. art. 2. c. & ar. 2. ad 3. & q. 119. ar. 3. ad 2. & q. 185. art. 7. c. & ad 1. Ari. post. 1. auctoritatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de sermone Domini in monte. Illa præcepta quæ Dominus tradidit Matth. 5. Qui percusserit te in unam maxillam præbe ei, & aliam, & quæ ibi sequuntur, sunt intelligenda secundum præparationem animi, ut scilicet homo sit paratus hoc facere quādo necessitas hoc requirit. Vnde non semper est peccatū mor-
K tale, quando homo hoc non facit, sed quando uidet necessitatem imminere, si non faciat, tunc peccat mortaliter, & eadem ratio est de hoc præcepto, qui habet duas tunicas det non habenti, & de omnibus similibus. Vnde non semper peccat mortaliter quotiescunque non dat pauperi qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quòd obliget ad peccatum mortale, non potest ratione determinari, sed committitur prudentiæ & fidei dispensantis, unde si bona fide det, quando sibi uidetur expedire, immunis est a peccato, alioquin mortaliter peccat.

August. 4. d. 15. q. 2 art. 1. q. 4. & 3. q. 2. ad 1.

Ad secundum dicendum, quòd illa eadem quæ sunt consilia cadunt sub præcepto secundum animi præparationem: nullum enim consilium est perfectius, quàm quòd homo tradat animam suam pro fratribus suis, & tamen hoc cadit sub præcepto secundum animi præparationem, secundum illud. 1. Io. 3. Et nos debemus pro fratribus animam ponere: & similiter dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum

Ioannes.

animi

animi præparationem, vt scilicet homo sit paratus hoc facere si necessitas immineat. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua erogandum quàm ad omnia exhibenda, tamen hoc totum ratione vniuersali determinari non potest, sed committitur prudentiæ vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd bona ecclesiastica non solum sunt dispensanda pauperibus, sed etiam ecclesiæ ministris: vnde secundum canones debent diuidi hoc modo vt aliqua pars cedat in vsus pauperum, & aliqua pars in vsus ministrorum, & in cultum ecclesiæ.

Aliter ergo dicendum est de illis ecclesiasticis bonis, quæ principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium & aliorum huiusmodi. Et aliter de illis bonis quæ sunt principaliter attributa vsibus ministrorum, sicut sunt præbendæ clericorum & alia huiusmodi. Nam in primis bonis peccatum committitur, non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione dum aliquis in suos vsus assumit quod est alterius. Et ideo tenetur ad restitutionem tanquam defraudator rei alienæ. In secundis vero bonis non committitur peccatum nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est, unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad pœnitentiam peragendam.

Ad quartum dicendum, quòd neque moderatus vsus diuitiarum neque bona fides dispensatorum saluari uidetur in eo qui scienter superfluas expensas facit in uoluptuosis conuiuiis, & aliis huiusmodi superfluitatibus, & sic non est dubium quin in talibus peccat mortaliter. Vnde dicitur Matth. 24. Si dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos, quod pertinet ad superbum & crudele dominium, manducet autem & bibat cum ebriosis quod pertinet ad superflua & uoluptuosa conuiuia, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet illum a societate sanctorum, partemque eius ponet cum hypocritis, scilicet in inferno. Vnde ibi subditur. Ibi erit fletus & stridor dentium. Si autem aliquis non multum in talibus excedat, potest bona fide fieri ab aliquo, qui vult secundum decentiam sui status morem gerere his quibus conuiuit.

QVÆSTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de eleemosynis quæ fiunt pro mortuis.

Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primò vtrum mortuus patiatur aliquod detrimentum, si executor eius differat dare eleemosynas, quas ipse in testamento dari mandauit.

¶ Secundo, vtrum executor licitè possit differre distributionem eleemosynarum ad hoc quòd res defuncti melius uendantur in posterum.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum mortuus aliquod detrimentum sentiat ex hoc quòd eleemosynæ, quas mandauit dari, retardantur.

134 CIrca primum sic proceditur. Videtur quòd mortuus nullum detrimentum sentiat ex hoc quòd eleemosynæ, quas mandauit dari retardantur. Huiusmodi enim retardatio prouenit ex negligentia executoris. Sed negligentia unius non imputatur alteri: ergo nullum detrimentum mortuus patitur ex huiusmodi tarditate.

Sed contra est, quòd propter huiusmodi tarditatem retardantur orationes & sacrificia, quæ fierent pro anima defuncti, ex quibus plurimum iuuaretur: ergo ex huiusmodi tarditate patitur detrimentum.

Respondeo dicendum, quòd hic est opus duplici distinctione. Primò quidem ex parte ipsius detrimenti. Distinguendum est enim duplex detrimentum. Nam quoddam detrimentum est, quod pertinet ad tolerantiam pœnæ, secundum illud primæ Corinthiorum tertio. Si cuius opus arserit detrimentum patietur. Aliud autem quod pertinet ad subtractionem remedij. Secundò est distinguendum ex parte eleemosynæ. Circa quam potest considerari & meritum ipsius eleemosynæ, & effectus ipsius. Quantum ergo ad meritum eleemosynæ nullum detrimentum patitur defunctus ex prædicta tarditate, maximè si quantum in ipso fuit curauit ut huiusmodi eleemosynæ citò darentur, quia meritum principaliter ex voluntate & intentione dependet. Sed quantum ad effectum eleemosynæ patitur detrimentum, non quidem vt pro huiusmodi tarditate puniatur, sed quia remedium ei non adhibetur, dum suffragia differuntur, ex quibus plurimum iuuaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd negligentia vnius non imputatur alteri ad pœnam, potest tamen redundare in alterum quantum ad defectum remedij secundum quòd vnus homo ab alio iuuari potest.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum executor debeat tardare distributionem eleemosynarum ad hoc, quòd res defuncti melius vendantur.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd executor debet tardare distributionem eleemosynarum ad hoc quòd res defuncti melius vendantur. Quia ex hoc sequitur quòd plures eleemosynas poterit facere pro defuncto, ex quibus defunctus magis iuuabitur: ergo si differat, uidetur quòd laudabiliter, & fideliter hoc faciat. 135

Sed contra est, quia ex tarditate eleemosynarum sequitur retardatio remedij quo forte defunctus indiget, ergo videtur quòd huiusmodi retardatione grauetur defunctus potius quàm iuuetur.

Respon. dicendum. In mora modici temporis non videtur esse magnum periculum. Vnde si executor per modicum tempus eleemosynam dare differat, vt rebus defuncti melius venditis ampliores eleemosynas dare possit, laudabiliter hoc faciet. Si uerò econuerso per multum tempus differat eleemosynas distribuere, vt non multò ampliores eleemosynas faciat, non uidetur esse absque culpa, quia fortè defunctus à purgatorio liberaretur in quo existenti remedium suffragiorum maximè necessarium erat, hoc autem requirit prudentis executoris examen, ut scilicet consideratis dilatione temporis & conditione personæ quæ creditur citius uel tardius liberanda, & etiam quantitate augmenti eleemosynarum, faciat, quod videbitur expedire defuncto.

QVÆSTIO IX.

DEINDE quæsitum est de peccatis.

ET circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primò de peccato originali, vtrum scilicet ille qui baptizatus est transmittat peccatum originale in prolem.

¶ Secundo de peccato actuali in generali, quid scilicet sit prius, vtrum auersio a Deo: vel conuersio ad commutabile bonum.

¶ Tertiò specialiter de mendacio: quod mendacium sit grauius, vtrum illud quod fit verbo, vel illud quod fit facto.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui est baptizatus transmittat peccatum originale in prolem.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd ille qui est baptizatus non transmittat peccatum originale in prolem. 136
In eo enim qui nascitur tria possunt considerari, scilicet corpus, anima, & vnio vtriusque, sed non contrahit peccatum originale secundum corpus quod contrahit à parentibus quia parentes erant totaliter è peccato originali mundati, similiter etiam nec secundum animam quam habet ex creatione Dei, in quem peccatum non cadit, & per consequens neque etiam secundum unionem vtriusque: ergo ille qui nascitur ex baptizatis nullo modo contrahit peccatum originale.

Sed contra est, quia remedium non adhibetur nisi vulneri. Sed baptismus qui est medicinale remedium contra vulnus originalis peccati, adhibetur paruulis baptizatorum filiis secundum communem ecclesiæ consuetudinem: ergo paruuli baptizatorum filii cum originali peccato nascuntur.

Respon. dicendum, quia peccatum quod ex transgressione primorum parentum in omnes posteros originaliter deriuatur, non aboletur nisi per gratiam Christi, qui de peccato damnauit peccatum in carne, vt dicitur ad Romanos 8. sed hoc quodam ordine peragitur. Nam primò in statu præsentis vitæ per sacramenta gratiæ Christi remouetur peccatum originale quantum ad inquinationem animæ, vt scilicet non imputetur homini ad culpam. Remanet tamen interim quantum ad corruptionem fomitis in carne: vnde Apostolus ad Romanos 7. Ego ipse mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati inquantum scilicet concupiscit aduersus peccatum: vnde homo baptizatus secundum men-

tem

Marginal notes (left): 4. d. 4. q. 33. a. 1. & 5. q. 1. ad … — 4. d. 45. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 4. — Apo. Paulus. — Apostolus.
Marginal notes (right): 4. d. 45. q. 2. & ar. 2. q. 2. ad 4. — Tardare distributionem testamentorum quando est licitum. — & in or. 136. de ma. qu. 4. ar. 1. & 8. & 12. qu. 84. artic. 3. & 4. — Rom. — Apostolus. — Apostolus.

tem viuit in nouitate spiritus, sed secundum carnem adhuc retinet vetustatem Adæ. Et ideo sicut per spiritualem generationem, quæ scilicet per euangelium alios producit filios in Christo absque peccato, ita etiam secundum generationem carnalé
ar. 113 c. & 12. qu. 30. a. 3. c. & 3 q. 86. ar. 4. ad 1. producit filios in vetustatem Adæ cum peccato originali.
Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum in peccato actuali prius sit auersio, quàm conuersio.

137 AD secundú sic proceditur. Videtur quòd in peccato actuali prius sit auersio quam cõuersio. Auersio enim importat recessum à termino: conuersio autem accessum ad terminum. Sed in motu corporali prius est recessus à termino, quàm G accessus ad terminum: ergo & in spirituali motu prius est auersio quàm conuersio.

Sed contra est, quod Dion. dicit. 4. cap. de di. no. Nemo intendens ad malum operatur: sed intendens ad bonum: ergo prius animas peccantis conuertitur per appetitum ad bonum commutabile, quàm auertatur à Deo.

Respon. dicendum, quòd peccatum principaliter in voluntate consistit: vt Aug. dicit. Quantum autem ad voluntatem, illud est prius, quod principaliter intenditur: & ideo in peccatis in quibus principaliter intenditur fruitio boni commutabilis sicut in luxuria, auaritia, & similibus: prius est naturaliter conuersio quàm auersio, quæ non est principaliter intenta, sed præter intentioné consequitur ex inordinata conuersione. In peccatis autem in quibus directè intenditur auersio à Deo, sicut est infidelitas, desperatio, & alia huiusmodi: prius est auersio ab incommutabili bono, & in posteà est conuersio ad commu- H tabile bonum, sicut patet in illis qui desperantes seipsos tradidit impudicitiæ, vt dicitur ad Ephe. 4.

12. q. 73. ar. 5. c. 12. q. 77. ar. 6. ad 1. & ar. 8. ad 2. & 22. q. 46. arti. 2. ad 2. 22. q. 20. ar. 1. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis in motibus operabilibus recessus a termino prior sit in executione: accessus tamen ad terminum prior est in intentione, in qua principaliter consistit peccatum.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum maius peccatum sit, cum aliquis mentitur facto, quàm cum aliquis mentitur verbo.

138 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd maius peccatú sit cum aliquis mentitur facto, quàm cum aliquis mentitur verbo. Maius enim peccatum esse uidetur cum aliquis mentiendo abutitur eo cui magis creditur. Sed sicut Ansel. dicit in lib. de I ueritate. Magis creditur factis quàm uerbis: ergo grauius peccat qui mentitur factis quàm uerbis.

Sed contra est, quod Augu. dicit in lib. de doctrina Christiana Inter omnia signa præcipuum locum tenent uerba: his autem abutitur ille qui uerbo mentitur: ergo uidetur quòd grauius peccat ille qui mentitur uerbo quàm ille qui mentitur facto.

Respon. dicendum, quòd sicut Ambro. dicit in quodam sermone. Non solum in falsis uerbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Peccatum autem mendacij principaliter quidem consistit in intentione fallẽdi: unde ille qui dicit falsum, quod putat esse uerum non mentitur. Magis autẽ est reus mendacij ille qui dicit uerum, quod putat esse falsum; ut patet per Aug. in lib. de mendacio. Vnde cum eadem intentio fallendi sit in eo qui mentitur uerbo, & in eo qui mentitur facto: uterque æqualiter peccat, uerbum enim & factum assumũtur ut instru- K menta fallendi: unde non refert quantum ad peccatum mendacij, utrum aliquis uerbo uel scripto uel nutu, uel quocunque facto mentiatur: sicut non refert quantum ad peccatum homicidij, utrum quis gladio uel securi interficiat hominem.

arti. 96. & 22. q. 152. ar.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum aliquis possit esse naturaliter, uel miraculosè simul uirgo, & pater.

139 DEINDE quæsitum est circa corpora hominis, utrum scilicet aliquis possit esse naturaliter, uel miraculosè simul uirgo & F pater: & uidetur quòd hoc possit esse miraculosè, quia pater & mater simul sunt generationis principia. Sed aliqua mulier miraculosè fuit simul virgo & mater: ergo pari ratione aliquis vir miraculosè potest simul esse virgo & pater.

Item uidetur quod hoc possit esse absque miraculo: quia dæmon incubus potest furari semen uiri uirginis in somnis polluti & transfundere in matricem mulieris: ex quo quidem semine potest concipi proles, cuius pater non est dæmon incubus, sed ille ex cuius semine generatur, quod agit in virtute eius à quo est resolutum: ergo uidetur, quòd etiam absque miraculo possit aliquis simul esse uirgo & pater.

Sed contra, Mulier absque miraculo nõ potest simul esse uirgo & mater: ergo pari ratione, nec vir absque miraculo potest simul esse uirgo & pater.

Item uidetur quod nec per miraculum, quia si filius Dei qui est natus miraculosè de uirgine ex aliqua parte corporis uirgi- G nalis carné assumpsisset quàm ex illa, unde mulier naturaliter concipit, puta de manu aut pede, non diceretur filius uirginis, sicut nec Eua dicta est filia Adæ quamuis sit formata de costa ipsius: sed non posset contingere salua uirginitate uiri, quòd ex eadem parte corporis & in eodem loco prolem generaret sicut naturaliter generatur: ergo nec etiam miraculosè fieri posset quod aliquis simul esset uirgo & pater.

Eua non fuit filia Adæ.

Respon. dicendum, quòd ad huius euidentiam uidere oportet quid ad uirginitatem requiratur. Requiruntur autem tria ad eius perfectionem, quorum primum est principale & formale, scilicet electio siue intentio uoluntatis, sicut & in omnibus moribus: unde illud ex necessitate ad uirginitatem requiritur, quòd adsit alicui assidua uoluntas nunquam experiendi delectationem uenereani. Secundum autem est materiale, scilicet passio appetitus sensiui, scilicet delectatio, quàm quis experitur in actu uenereo, cuius priuatio requiritur ad perfectã uirginitatem materialiter. Nam passiones sensiuæ sunt materia uirtutum moralium. Si tamen præter electionem propriæ uoluntatis hoc contingat, puta cum quis in somno polluitur, uel cum mulier per uiolentiam ab hoste opprimitur, non perit uirtus uirginitatis: ut patet per Aug. in primo de Ciui. Dei. Tertium autem est quasi per accidens & concomitanter se habens ad uirginitaté scilicet corporalis integritas. Vnde si claustra pudoris aliter corrumpantur quàm per uenereum actũ puta si obstetrix, uel medicus ferro incidat ad sanandum nihil uirginitati deperit: sicut Aug. dicit in primo de Ciui. Dei. Sic ergo si uirginitas accipiatur secundum perfectum suum esse prout ad uirginitatem tria prædicta concurrũt: mulier quidẽ salua uirginitate nõ põt esse mater ita quod cõcipiat & pariat nisi miraculosè: quia proles egredi non põt cum hoc, quòd permaneant claustra pudoris inuiolata, nisi per miraculum sicut accidit in matre Dei. Posset tñ fortè absque miraculo mulier salua omnimoda uirginitate concipere: sicut dr accid sse de quadã puella pubescente, quã pp pudoris custodiã in lecto suo pater habebat, quæ dum somno pollueretur, semen ad matricé descendit, & puella concepit. Vir autẽ absq; omni seminis resolutione non põt esse pater, neq; naturaliter, neq; miraculosè: quia si de corpore eius proles aliter miraculosè formaretur, nõ posset dici pater. Si uerò uirginitas largiùs accipiatur, prout solũ sequitur interiorem electionem mentis: sic patet de muliere quidem quòd naturaliter põt esse mater virginitate tali manente, sicut si aliqua per uiolentiam opprimeretur ab hoste, & inde conciperet: & multò magis hoc posset miraculosè fieri. Vir autẽ salua tali uirginitate posset esse pater naturaliter pp pollutioné nocturnam, quã quocũq; casu ad matricem mulieris perueniret. Non autẽ ita congrueret quòd miraculosè uir fieret pater sicut quòd uirgo fieret mater: tũ quia uirgo miraculosè facta est mater, spũ sancto formante corpus prolis ex purissimis sanguinibus eius: vt Damas. dicit. Resolutio autẽ seminis sine qua uir pf K esse non posset non congruit operationi spũs sancti: tum quia uir in gñatione est sicut agens, mulier sicut patiens. Deo autẽ cõpetit agere & nõ pati: vñ magis cõgruit ut Deus miraculosè suppleat id qđ deest ex parte viri, quã id qđ deest ex parte mulieris.

Ad perfectioné virginitatis tria requiruntur.

12. qu. 19. ar. 4. & 5.

3. p. q. 28. ar. 2. ad 2.

Virgo potest concipere etiã naturaliter.

Vir non potest esse uirgo & pater etiam miraculosè.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum cælum empyreum habeat influentiam super alia corpora.

140 DEINDE vltimò quæsitum est de creatura purè corporali, vtrum scilicet cœlum empyreum habeat influentiã super alia corpora: Et vĩ quòd non quia oẽ corpus quod naturaliter

influit in alia corpora per prius influit in propinqua quam in remota. Si ergo cœlum empyreum influeret in corpora inferiora, per prius influeret in cœlum aqueum, quod est sibi propinquius quàm in cœlum sydereum, sed hoc uidetur esse incōueniens: quia cœlum sydereum similius est cœlo empyreo, cū neutrum sit de natura quatuor elementorum, quàm cœlum aqueum quod est de natura quatuor elementorum: quia illæ aquæ dicuntur ibi positæ ad refrigerandum calorem prouenientem ex motu cœlisitationeceteris Saturnus quod est aliquo inter planetas dicitur habere frigiditatem. Non ergo cœlum empyreū influit in corpora inferiora. A

s.p.q.66. ar.3. ad 2 philoso-phi.4. lec. 7. & & 1. d.3.q&3. ar.3.o.

Sed contra est, quod in lib. de intelligentiis dicitur, quòd omne quod influit in al a est lux uel lucem habens, & in commento dicitur, quòd omnis influentia est per uirtutem lucis, sed cœlum empyreum maximè habet lucem inter alia corpora: ergo in alia corpora influit.

Respondeo dicendum, quòd quidam ponunt cœlum empyreum non habere influentiam in reliqua corpora, quia non est institutum ad effectus naturales, sed ad hoc, quòd sit locus beatorum. Et hoc quidem mihi aliquando uisum est, sed diligentius considerans magis uidetur dicendum, quòd influat in corpora inferiora, quia totum uniuersum est unum unitate ordinis, ut patet per Philosophum 12 meta. (T.c.5.) Hæc autem unitas ordinis attenditur secundum quòd quodam ordine reguntur corporalia per spiritualia, & inferiora corporalia per superiora: ut Augus. dicit in 3. de Trini. Vnde si cœlū non empyreum influeret in corpora inferiora cœlum empyreum non contineretur sub unitate uniuersi, quod est inconueniens. Videtur autem proprius effectus eius esse perpetuitas & permansio in inferioribus corporibus. Nam secundum philosophum in 11. Meta. (T.c.41.) in cœlo sunt principaliter duo motus, quorum unus est ab Oriente in Occidentem, qui uocatur diurnus: & est super polos æquinoctialis, & quia iste est uniformis causat perpetuitatem in inferioribus motibus. Alius autem motus est ab Occidente in Orientem, quo mouetur sol & & alij planetæ, qui est super polos zodiaci, per quem planetæ accedunt & recedunt a nobis: unde iste motus propriè causat diuersitatem ac generationis & corruptionis & exterorum motuum similis inferioribus: & sic continuatur generatio & corruptio horum inferiorum quousque Deus vult, quæ quidem quātum ad continuitatem causatur a primo motu, quantum autem ad contrarietatem a secundo. Sicut autem uniformitas motus præcedit difformitatem, ita etiam unitas quietis præcedit uniformitatem motus, quia moueri est te aliter habere nunc quam prius, quiescere autem est eo modo se habere nunc ut prius, & sic quies habet putam unitatem: uniformitas autem motus habet unitatem cum diuersitate, & ideo primum cœlum, scilicet empyreum singulariter per suam quietem influit. Secundum autem cœlum est, quod dicitur aqueum per sui motum uniformitatem. Tertium autem cœlum scilicet sydereum per suū modum difformem, hoc autem est proprium huic corpori, quòd influat absque motu innouantium est supremum attingens quodammodo ordinem substantiarum spiritualium, prout Dion. d. c. 2 e. de di. no. q. diuina sapientia coniungit principia secūdorum finibus primorum. B C D

1.d.2.q.2 3.&d.1.4 ar.4.ad 1. 1.p.q.103 ar.6.& q. 115.ar.3.o & veri. q. 5.art.8.c. & 9.o.

1.p.q.68. a.4.c.De diuinis no. c. 4. Dionysi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cœlum empyreum magis influit in cœlum aqueum quàm in inferiora corpora, inquantum scilicet cœlum aqueum plus recipit de influentia cœli empyrei, ut uniformitatem motus ostendit, unde etiam magis conuenit cum cœlo empyreo ratione lux uniformitatis quam cœlum sydereum. Est autem de cœlestibus corporalibus duplex opinio. Vna scilicet quod sint de natura elementorum secundū quam cœlum empyreum esset de natura ignis cœlum aqueum de natura aquæ uel aeris, cœlum autem sydereum est compositum ex utraque natura, quia in parte est lucidum in parte opaphanum. Et ad hanc opinionem pertinet quòd dicitur aquam esse ibi ad refrigerandum. Alia autem est opinio quòd cœlum cœlestia non sunt de natura quatuor elementorum, sed quinta essentia, secundum quam et am cœlum aqueum non est de natura quatuor elementorum, sed dicitur aqueū propter dyaphaneitatem, sicut dicitur cœlum empyreum, id est igneū, pro ter lumen. Contrarium conceditur, quamuis liber de intelligentiis non sit auctoritatis alicuius, nec etiam nescitur, licet quòd omnis influxus sit rationis lucis, nisi lux metaphorice accipiatur pro omni actu, prout omne agens agit inquantum est ens actu uel hoc potest esse uerum in solis corporalibus, in quibus propriè dicitur lux, inquantum scilicet lux corporalis est forma primi corporis agentis, scilicet cœli cuius uirtute omnia corpora inferiora agunt. Et hæc ad præsens dicta sufficiant. E

c.72.

Ad contrarium.

s.p.q6 2. art. 3.c q. 4.ar.t.c. 3 p.q.67.ar. a.1.o.

INCIPIT QVODLIBET SEPTIMVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de tribus.

¶Primò quædam pertinentia ad substantias spirituales.

¶Secundò quædam pertinentia ad sacramentum altaris.

¶Tertiò quædam pertinentia ad corpora damnatorum.

CIRCA substantias spirituales quærebatur.

¶Primò de cognitione earum,

¶Secundò de fruitione animæ Christi tempore passionis.

¶Tertiò de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta.

CIRCA primum quærebantur quatuor.

¶Primò, vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam uidere immediatè.

¶Secundò, vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.

¶Tertiò, vtrum intellectus angelicus possit intelligere singularia.

¶Quartò, vtrum notitia quam Aug. dicit prolem mentis, sit accidens, uel non.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam immediatè uidere.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd nullus intellectus creatus possit diuinam essentiam immediatè uidere. Intellectus enim creatus cum indifferenter se habeat ad omnia intelligibilia, non potest cognoscere determinatè aliquid nisi per obiectum suum determinetur, sed diuina essentia non est obiectum quod possit intellectum determinare, quia est summum in entibus & maximè generalitatis & nullo modo determinatum: ergo intellectus creatus ipsam uidere non potest. 141

1.p.q.12. art.2.o.& ar.4. ad 3 3. veri. q. 9. & 4. d. 49.q.2 ar. tt.1.&.22. q.175.ar. tic.3.

¶2Præterea, Ad hoc quòd intellectus cognoscat aliquid oportet quòd fiat in actu. Nihil enim operatur secundum quòd est in potentia, sed secundum quòd est actu. Intellectus autem non fit in actu nisi secundum quòd intelligibili informatur. Cum ergo essentia diuina non possit per seipsam informare intellectum ut formaliter faciat ipsum esse in actu, oportet si debet intellectum cognoscere quòd per aliquam suī similitudinem intellectum informet ad hoc, quòd cognoscatur, & tta non poterit immediatè nisi per similitudinem uideri.

¶3Præterea, ad hoc quòd intellectus creatus essentiam diuinam uideat, oportet quod per lumen gloriæ perficiatur, sed lumen gloriæ est medium in distans, & ab ipso intellectu & ab ipsa essentia diuina, quæ est beatitudo creata, cum lumen prædictum dicatur creatum: ergo intellectus creatus non potest uidere diuinam essentiam immediatè.

¶4Præterea. Secundū philosophum in 3. de anima. (T.c.3.) Sicut sensus se habet ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelligibile, sed ad hoc quòd sensus suum obiectum percipiat duplici medio indiget, scilicet lumine & specie quæ est similitudo rei nisæ, ergo hoc idem est necessarium intellectui in uisione diuinæ essentiæ, & sic non immediatè eam videbit.

Sed contra est quod dicitur 1. Ioan. 3. Videbimus eum sicuti est.

¶Præterea, ad hoc quòd intellectus intelligat nihil aliud uidetur requiri nisi quod intelligibile fiat in actu, & quòd intellectui coniungatur, sed essentia diuina per seipsam est intelligibilis in actu, cum sit immaterialis, intellectui etiā præsens est, quia uidetur Augu. Deus unicuique rei est intimior quàm ipsa res sibi: ergo intellectus creatus essentiam diuinam potest immediatè uidere. August.

Respondeo dicendum, quòd absque dubio tenendum est, quòd diuina essentia in patria immediatè ab intellectu glorificato uideatur. Ad cuius euidentiam sciendum est quòd in uisione intellectiua triplex medium contingit esse. Vnum sub quo intellectus uidet, quod disponit eum ad uidendum: & hoc est in nobis lumen intellectus agentis, quod se habet ad intellectū possibilem nostrum, sicut lumen solis ad oculum. Aliud autem est quo uidetur: & hoc est species intelligibilis quæ intellectum possibilem determinat & habet se ad intellectum possibilem, sicut species

ar. 11 & 2 p.q 12.ar. ti.1.c.1.q. 12.ar.5.o

species lapidis ad oculum. Tertium medium est in quo aliquid F uidetur: & hoc est res aliqua per quam in cognitionem alterius deuenimus, sicut in effectu uidemus causam, & in uno similium uel contrariorum uidetur aliud: & hoc medium se habet ad intellectum sicut speculum ad uisum corporalem, in quo oculus aliquam rem uidet. Primum ergo medium & secundum non faciunt mediatam uisionem: immediatè enim dicitur aliquis uidere lapidem, quàmuis enim per speciem eius in oculo receptam & per lumen uideat, quia uisus non fertur in hæc media tanquam uisibilia: sed per hæc media fertur in unum uisibile, quod est extra oculum. Sed tertium medium facit uisionem mediatam. uisus enim fertur prius in speculum sicut in uisibile, quo mediante accipit speciem rei uisæ in specie uel speculo: similiter intellectus cognoscens causam causato, fertur in ipsum causatum sicut in quoddam intelligibile, ex quo transit in cognitionem causæ. Et quia essentia diuina in statu, uel in effectibus suis cognoscitur non uidemus eam immediatè. Vnde in G patria ubi immediatè uidebitur, tale medium penitus subtrahetur. Similiter etiam non est ibi medium secundum, s. aliqua species essentiæ diuinæ intellectum informans: quia quando aliquid uidet immediatè per speciem suam, oportet quòd species illa repræsentet rem illam secundum completum esse suæ speciei: aliàs non diceretur res illa immediatè uideri, sed quædam umbra eius. sicut si similitudo lucis in oculo fieret per modum coloris, qui est lux obumbrata. Cùm autem omne quod recipitur in aliquo recipiatur in eo per modum recipientis: impossibile est in intellectu similitudinem diuinæ essentiæ recipi, quæ eam perfectè secundum totam suam rationem repræsentet. Vnde si per aliquam similitudinem talem essentia diuina a nobis uideretur immediatè non uideremus essentiam diuinam, sed quandam umbram eius. Restat ergo quod solùm primum medium erit in illa uisione, scilicet lumen gloriæ quo intellectus perficietur ad uidendum essentiam diuinam, de quo in H psalm. 35. In lumine tuo uidebimus lumen. Hoc autem lumen non est necessarium ad hoc quòd faciat intelligibile in potentia esse intelligibile in actu: ad quod est nobis necessarium lumen intellectus agentis, quia ipsa diuina essentia cum sit a materia separata est per se actu intelligibilis. Sed erit necessarium tantum ad perficiendum intellectum: ad quod etiam nunc lumen intellectus agentis ualet: prædictum autem lumen gloriæ sufficienter perficiet intellectum ad uidendum diuinam essentiam eo quòd ipsa essentia diuina totaliter lux intelligibilis est. Vnde lumen gloriæ ab ea in intellectum descendens facit hoc respectu diuinæ essentiæ in intellectu, quod facit respectu aliorum intelligibilium, quæ non sunt lux tantùm, sed species rei intellectæ simul & lumen, sicut si lux sensibilis per se existeret ad eius uisionem sufficeret lumen oculum perficiens sine aliqua similitudine.

art. 1. c. & 1. p. q. 12. ar. 4. o. 1. p. q. 12. art. 1. o. & 11. o. & 22 q. 175. artic. 4.

Lumen gloriæ.

ad quid sit necessarium.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliquid dicitur determinatum dupliciter. Primò ratione limitationis. Alio modo I ratione distinctionis. Essentia autem diuina non est quid determinatum primo modo, sed secundo modo: quia forma non limitatur nisi ex hoc quòd in alio recipitur, cui materia commensuratur. In essentia autem diuina non est aliquid in alio receptum, eo quòd esse eius est ipsa diuina natura subsistens, quod in nulla re alia contingit. Nam quælibet res alia habet esse receptum & sic limitatum: & inde est quòd essentia diuina ab omnibus distinguitur per hoc quod est in alio non recipi, sicut si esset aliqua albedo existens non in subiectu: ex hoc ipso distingueretur a qualibet albedine in subiecto existente, quamuis in ratione albedinis non esset recepta, & sic nec limitata. Patet ergo quod essentia diuina non est quid generale in essendo, cum sit ab omnibus aliis distincta, sed solum in causando: quia id quod est per se est causa eorum quæ per se non sunt. Vnde esse per se subsistens est causa omnis esse in alio recepti: & ita essen- K tia diuina est intelligibile, quod potest determinate intellectum.

Ar. 146.

1. p. q. 3. art. 2. ad 3. & ar. 4. ad 1. & q. 6 7 ar. 1. ad 3 & ueri. 21 artic. 4. ad 9.

Ad secundum dicendum, quòd intellectus creatus fit actu ad uidendum diuinam essentiam per lumen gloriæ: & hoc sufficit, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd illud lumen gloriæ quamuis & ab essentia diuina & ab intellectu sit differens per essentiam, nõ tamen facit mediatam uisionem, ut ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, quòd uisibilia non sunt lux tantum: & ideo oportet ad hoc quòd uisus determinetur ad ea, quòd non solum sit ibi lumen, sed etiam species rei uisæ. Essentia autem diuina est purè lux: & ideo non requirit aliquam aliam speciem quàm ipsum lumen ut uideatur sicut ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd intellectus creatus possit simul plura intelligere. Potentia enim sensitiua cum sit materialis est inferior & magis contracta quàm intellectiua: sed sensus potest simul plura sentire, sicut sensus communis simul sentit album, & dulce, dum eorum differentiam cognoscit: ergo intellectus multò fortius potest simul plura intelligere. 142

1. p. 12. art. 10. & q. 58. ar. 2. & q. 85. art. 4. o.

¶ 2 Præterea plura intelligibilia possunt simul cognosci inquantum sunt unum. Sed omnia intelligibilia sunt unum inquantum sunt intelligibilia: ergo omnia intelligibilia possunt G simul cognosci.

¶ 3 Præterea. Sicut se habet intellectus in habitu ad intelligibile in habitu: ita se habet intellectus in actu ad intelligibile in actu: Sed intellectus in habitu simul plura intelligibilia cognoscit in habitu: ergo intellectus in actu simul plura intelligit in actu.

¶ 4 Præterea. Ad cognitionem intellectus sufficit species rei intelligibilis in intellectu existens. Sed species intelligibiles non se impediunt, quin simul sint in intellectu, cum non sint contrariæ, eo quòd sunt à materia separatæ: ergo intellectus non impeditur quin possit simul plura intelligere.

¶ 5 Præterea, Capacitas intellectus est maior quàm cuiuscunque corporis. Sed aliquod corpus est in quo simul possunt plures species etiam contrariorum fieri, sicut patet quòd in uno punctu aeris in quo se intersecant duæ lineæ directæ a duobus uisibilibus ad duos uidentes, est species utriusque uisibilis: er- H go multò fortius plures species actu possunt simul esse in intellectu, & ita intellectus potest simul plura intelligere.

Sed contra est quod dicit philosophus in 2. Topico. Contingit plura scire, intelligere uero unum solum.

Respondeo dicendum, quòd intellectus dupliciter aliquid intelligit, scilicet primò & ex consequenti. Ex consequenti quidem contingit plura simul intelligere inquantum habent ordinem ad unum intelligibile primum, & hoc contingit dupliciter. Vno modo ex unitate eius quo intelligitur, sicut quando plura intelligibilia per unam speciem intelliguntur, sicut intellectus diuinus omnia simul uidet per unam essentiam suam: & eodem modo intellectus creatus uidens essentiam diuinã potest simul omnia uidere quæ per essentiam diuinã uidet. Alio modo ex unitate eius quod intelligitur, scilicet quando plura intelliguntur ut unum: totum enim unum est primò intellectũ, & illa plura sunt intellecta ex consequenti in illo, sicut cum intellectus intelligit lineam, simul intelligit partes lineæ: ut dici- I tur in 3. de anima. (T. c. 23.) Et similiter cum intelligit propositionem, intelligit simul subiectum & prædicatum, & cum intelligit similitudinem uel differentiam aliquorum simul intelligit ea quorum est similitudo uel differentia. Sed quòd intellectus simul intelligat plura intelligibilia primo & principaliter est impossibile. Cuius ratio est, quia intellectus secundũ actum est omnino, idest perfecte res intellecta: ut dicitur in 3. de anima. (T. c. 36.) Quod quidem intelligendum est non quod essentia intellectus fiat res intellecta uel species eius, sed quia cõplete informatur per speciem rei intellectæ, dum eam actu intelligit. Vnde intellectum simul plura actu intelligere primò idem est ac si res una simul esset plura. In rebus enim materialibus uidemus quòd una res numero non potest esse simul plura in actu: sed plura in potentia. uel secundum dispositionẽ potest esse unum & idem. Idem enim aer est simul potentia aqua & ignis & possunt etiam simul dispositiones ad utrunque K tum ad aliquid inesse eidem, sicut si aer ex una parte calefieret & ex alia inspissaretur, sed quòd aer simul actu sit ignis & aqua, est impossibile, & similiter etiam quòd aliquid sit simul actu lapis & ferrum, quæ non uidentur contraria, sed disparata. Intellectui autem ex ipsa ratione suæ potentiæ est simul potentia omnia intelligibilia: sicut & sensus omnia sensibilia. Potentia autem sensitiua per similitudines sensibilium reducitur in actum dupliciter. Vno modo incompletè per modum dispositionis, quando scilicet species sensibiles sunt in ea ut dispositiones, quod appellat Auicenna esse, ut in thesauro. Alio modo perfecte, quando scilicet species sensibiles actu informant potẽtiam sensitiuam: & hoc uocat Auicenna apprehensionem sensus, distinguens potentias sensitiuas apprehendentes ab illis in quibus sunt formæ sensibiles, ut in thesauro: & similiter in intellectu in habitu sunt similitudines intelligibilium, ut dispositiones, sed quãdo sunt actu intellectæ, sunt in eo ut formæ perficientes; & tunc intellectus fit omnino res intellecta. & hoc

ar. 160. & ar. 2. 13. ad 4. & 1. p. q. 14. ar. 7 1. p. q. 14. ar. 10. o.

1. p. q. 12. ar. 2. o. & 12. q. 11. ac. 7. ad 3

Idem aer est simul potẽtia aqua & ignis.

Potentia sensitiua reducitur in actum dupliciter per similitudinẽ sensibilium.

contingit

continguit per intentionem quæ coniungit intellectum intelligibili, & sensum sensibili, vt dicit Augustinus. Vnde patet quòd sicut vna res materialis non potest esse simul plura actu, ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere primo. Et hoc est quod Alga. dicit, quòd sicut vnum corpus non potest simul figurari pluribus figuris: ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere. Nec potest dici, q intellectus informetur perfectè simul pluribus speciebus intelligibilibus, sicut vnũ corpus simul informatur figura & colore: quia figura & color nõ sunt formæ vnius generis, nec in eodem ordine accipiuntur, quia nõ ordinantur ad perficiendum in esse vnius rationis: sed omnes formæ intelligibiles inquãtum huiusmodi sunt vnius generis, & in eodem ordine se habent ad intellectum, inquantum perficiũt intellectum in hoc quod est esse intellectum. Vñ plures species intelligibiles se habẽt sicut figuræ plures: vel plures colores, qui simul in actu in eodem esse non possunt secundum idem.

Vnus intellectus nõ pot plura primo intelligere.

1. p. q. 85. ar. 4. c. va ri. q. 8. ar. 14. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd similiter dicendũ est de potentia sensitiua, idest q non potest plura simul sentire, sed ex consequenti, inquantum plura accipiuntur vt unum: sicut plura sensibilia vniuntur in una dicta: & plura sensibilia q sunt partes vniuntur in vno toto. Vnde quando sentitur totũ sentiuntur simul plures partes ex consequenti: & tunc intentio sensus non fertur ad aliquam partium principaliter, sed ad totum: quia si ad aliquam partium ferretur, ut ad sensibile principale, non simul sentiretur alia: & iterum sensus communis, quamuis sit vna potentia secundum essentiam, tamen aliquo modo multiplicatur secundum esse, inquantum coniungitur diuersis sensibus proprijs sicut vnum centrum coniungit pluribus lineis. vnde immutationes omnium sensibiliũ simul terminãtur ad sensum communem, sicut motus qui esset per oẽs lineas possit simul terminari ad centrũ. sed intellectus nõ multiplicatur modo prædicto in plures potentias. Et ideo non est simile.

Potentia sensitiua solum ex gñali plura sentit.

Ad secundum dicendum, q cognoscibilia quæ simul cognoscuntur oportet q accipiantur, ut cognoscibile unum numero omnia autem intelligibilia inquantum huiusmodi sunt unũ genere non numero, & ideo ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, q iam patet ex prædictis quòd non eodem modo se habet intellectus in habitu ad intelligibilia in habitu quæ sunt in ipso ut dispositiones, & intellectus in actu ad intelligibilia in actu, quæ sunt in ipso ut vltimæ pfectiones.

Ad quartum dicendum, q non solum prohibetur res aliqua esse plura contraria actu simul, sed etiam plura esse disparata vt patet ex dictis, unde quamuis formæ intelligibiles in intellectu non sint contrariæ, nihilominus tamen intellectus prohibetur simul plura intelligere, ut ex dictis patet.

Ad quintum dicendum, q species sensibiles quæ sunt in medio deferente sunt ibi per modum dispositionis, & non p modum vltimæ perfectionis, quia sunt ibi sicut in quodam fluxu. & ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus angelicus possit cognoscere singularia.

157 AD tertium sic proceditur. Videtur q intellectus angelicus nõ possit cognoscere singularia. Si enim cognoscit aut cognoscit per speciem acquisitam aut per concreatam, nõ per acquisitam quia uel illa esset particularis, & per consequens materialis, & ita in intellectu angeli immateriali esse non posset, vel esset vniuersalis, & sic per eam singulare cognosci nõ posset. Similiter nec per concreatam, quia species concreata angelo à principio suæ creationis fuit in ipso, ad cognitionem autẽ alicuius sufficit q species eius sit in intellectu, & ita si per speciem concreatam posset aliquod particulare cognosci dum est præsens, à principio creationis suæ illud cognouisset, quando adhuc erat futurum, quod non potest esse, quia futura cognoscere solius Dei est Isa. 41. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quoniam dij estis uos. ergo angelus singularia cognoscere non potest.

1. p. q. 57. ar. 2. c. & ueri. q. 8. ar. 11. c. & q. 10. art. 5.

2 Si dicatur quòd species illæ concreatæ faciunt cognitionẽ præsentium non autem futurorum. Contra. Non potest aliqua cognitio noua fieri nisi fiat aliqua innouatio in cognoscente, sed per hoc quòd particulare quod erat futurum fit præsens, non fit aliqua innouatio in intellectu angelico, cum nihil recipiat à re extra: ergo si prius dum erat futurum non cognoscebat, nec dum fit præsens cognoscere poterit.

3 Si dicatur quòd quãmuis nihil recipiat, tamen formam quam apud se habebat prius applicat ad particulare quod de nouo fit. Contra. Intellectus non potest aliquid ad aliud applicare nisi præcognoscat, & quod applicat & cui applicatur, quia prius est cognoscere duo secundum se, quã in comparatione vnius ad alterum: ergo applicatio prædicta sequeretur cognitionem singularium, & sic non posset esse causa eius.

1. p. q. 55. art. 2.

4 Præterea, si angelus cognoscit singularia, aut cognoscit vna specie, aut pluribus, sed non pluribus, quia sic oporteret quòd infinitas species apud se haberet, cum infinita sint particularia ad minus in potentia: similiter nec una, quia sic intellectus angelicus æquaretur intellectui diuino, qui uno, scilicet essentia diuina plura intelligit: ergo intellectus angelicus singularia cognoscere non potest.

5 Si dicatur quòd non cognoscit per unam speciem omnia, sed per unam speciem omnia indiuidua vnius speciei & non alia. Contra. Illa vna species non se habet magis ad vnum indiuiduum quàm ad aliud, sed oportet quòd per speciem intelligibilem intellectus determinetur ad determinatum cognoscibile: ergo per speciem illam non poterit cognoscere hoc particulare determinate.

Sed contra est, quod dicitur ad Hebræos primo Omnes sunt administratorij spiritus & cætera: quod non posset esse nisi cognoscerent singulares homines.

Respondeo dicendum, quòd angelus absque dubio singularia cognoscit. Vt autem uideamus modum quo hoc possibile sit, sciendum est quòd ad hoc quòd singulare aliquod cognoscatur oportet quòd in potentia cognoscitiua sit similitudo eius inquantum particulare est. Omnis autem forma de se cõmunis est. Vnde additio formę ad formam non potest esse causa indiuiduationis, quia quotcunque formæ simul aggregẽtur, vt album, bicubitum, crispum, & huiusmodi non constituunt particulare: quia hæc omnia simul sunt in vno, & ita in pluribus potentijs est possibile inueniri. Sed indiuiduatio formæ est ex materia per quam forma contrahitur ad hoc determinatũ, vnde ad hoc quòd particulare cognoscatur, oportet quòd in cognoscente non solum sit similitudo formæ, sed æqualiter materiæ. Similitudo autem rei cognitæ dupliciter est in cognoscente. Vno modo sicut causata à re sicut in his quę cognoscuntur per speciem abstractam à rebus. Alio modo sicut causa rei, ut patet in artifice qui cognoscit artificatum per illam formã, per quam ipsum facit. Species autem quæ est in sensu causata à re sensibili inquantum non est omnino à conditionibus materialibus depurata est similitudo formæ secundum quòd est in materia, & ideo per eam cognoscitur particulare. Sed quia secundum quòd in intellectu nostro recipitur species rei sensibilis, est omnino iam à materialibus conditionibus depurata, non potest intellectus noster per eam directè particulare cognoscere, sed per quandam reflexionem intellectus, ad potentias sensitiuas, à quibus species intelligibiles abstrahuntur. Per formam autẽ quæ est cã rei hoc modo cognoscitur res, secundum q forma illa est cã eius & quia artifex hõ per formam artis nõ producit materiã, sed materia pręsupposita inducit formã artis, forma artis q est in mente artificis non similitudo artificiati nisi quo ad formam tñ. vñ p eam non cognoscit artificiatũ in particulari nisi formã artificiati per sensum accipiat. Artifex autẽ increatus. i. Deus, non solum producit formam, sed & materiã. Vnde rationes ideales in mente ipsius existentes non solum sunt efficaces ad cognitionem vniuersalium, sed etiam ad singularia cognoscenda à Deo. Sicut autem illæ rationes ideales effluũt in res producendas in esse suo naturali, in quo particulariter unumquodque subsistit in forma & materia: ita procedunt in mentes angelicas ut sint in eis principium cognoscendi res secundum suum totum esse in quo subsistunt: & sic per species influxas, sibi ab arte diuina angeli non solum vniuersalia, sed etiam particularia cognoscunt, sicut & Deus. est tamen differentia in duobus. Primo, quia ideæ quæ sunt in mente diuina, sunt formæ factiuæ rerum, & non solum principia cognoscendi, sed species quæ recipiuntur in mente angelica sunt solum principia cognoscendi, & non sunt factiuæ, sed exemplatæ à factiuis. Secundo, quia intellectus quanto est altior & perspicacior tanto ex uno potest plura cognoscere. Et quia intellectus diuinus est altissimus per unam simplicẽ essentiam suam omnia cognoscit: nec est ibi aliqua pluralitas formarum idealium, nisi secundum diuersos respectus diuinæ essentiæ ad res cognitas, sed in intellectu creato multiplicatur secundum rem quod est unum secundum rem in mente diuina, vt non possit omnia per unum cognoscere: ita tamen quòd quanto intellectus creatus est altior, tanto pauciores habet formas ad plura cognoscenda efficaces. Et hoc est quod Dio. dicit 12. c. cœ. hier. quòd superiores ordines habent scientiam magis uniuersalem in inferioribus. Et in li. de causis dicitur, quod intelligentiæ superiores hñt formas magis uniuersales: hoc tamen obseruato, q infimus angelus sunt formæ

1. p. q. 57. ar. 2. ad 3 & ueri. q. 2. ar. 5. & 6. c.

ar. 160.

ar. 136 c. a. 1. q. 56. ar. 1. ad 2 & q. 86. ar. 1. c.

ar. 160. & 1. q. 38. ar. 5. 1. & ueri. q. 3 ar. 2. c.

1. p. q. 55. art. 3. c. & q. 87. ar. 1 ad 3 2. di. 3. q. 2. ar. 2. c.

ar. 160. 1 p. q. 106 a. 1. 3. 4. c. 2. d. 33. q. 2. ar. 2. & 3. ad 3.

sunt adhuc uniuersales intantum, quòd per unam formam possunt cognoscere omnia indiuidua unius speciei: ita quòd illa species sit propria uniuscuiusque particularium secundum diuersos respectus eius ad particularia, sicut essentia diuina efficitur propria similitudo singulorum secundum diuersos respectus: sed intellectus humanus qui est ultimus in ordine substantiarum intellectualium habet formas intantum particulares quòd nō potest per unam speciem nisi unum quid cognoscere. Et ideo similitudo speciei existens in intellectu humano nō sufficit ad cognoscenda plura singularia: & propter hoc intellectui adiuncti sunt sensus quibus singularia accipiat.

a d s. q. 9. a. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd angelus nullo modo cognoscit singularia per speciem acquisitam: quia nec per speciem acceptam a rebus secundum res agerent in intellectum eius, quod est impossibile: neque per aliquā speciē de nouo influxam a Deo reuelante ipsi angelo aliquid de nouo, quia species quas angelus habet apud se concreatas sufficiunt ad oīa cognoscibilia cognoscenda, sed secundum quòd per altius lumen intellectus angeli eleuatur in altiores conceptiones ex illis speciebus prodire potest, sicut etiam ex eisdem phantasmatum speciebus intellectus prophetæ lumine propheticæ adiutus aliquam cognitionem accipit ad quam non sufficiebat naturale lumen intellectus agentis. Relinquitur ergo ut angelus cognoscat singularia per species concreatas. Sicut autem per unam speciē concreatam pōt cognoscere diuersa indiuidua: ita & multo amplius pōt per unā cognoscere quicquid est in uno indiuiduo: ut non oporteat eū aliā speciē habere nō qua cognoscit colorē & odorem unius pomi: sed simul cognoscendo hoc pomum cognoscit quicquid est in pomo illo, & essentialiter & accidentaliter. Effectus autem nō est in causa ita ut in ea possit cognosci, nisi sit causa determinata ad effectum illum, sicut patet in causis necessariis, quibus cognitis cognoscuntur effectus earum. Sed causa contingens nō determinatur ad effectum suum, nisi quā in actu producit ipsum: unde in causa contingente non est effectus eius ut in ea possit cognosci, nisi quando iam actus productus est. Et ideo angelus per species concreatas cognoscens causas uniuersales omnium singularium contingentium non cognoscit naturali cognitione effectus earum antequam sint in actu sed statim cum actu sunt.

1. p. q. 55 ar. 2 & 3 d. 3. q. 2 a. — 1. p. q. 58. ar. 2. c.

Ad secundum dicendum, quòd quando aliquid incipit esse præsens angelus de nouo cognoscit illud non facta aliqua innouatione in ipso angelo, sed in re cognoscibili, in qua est aliquid quod prius non fuit, quod sine ea cognita non cognoscitur.

malo. q. 6. 10. ar. 7. c. 1. p. q. 14. ar. 13. c. & q. 86. art. 3. c.

Ad tertium dicendum quòd applicatio illa est intelligenda per modum illum quo Deus ideas ad res cognoscendas applicat, non sicut medium cognoscibile ad aliud, sed sicut modus cognoscendi ad rem cognitam: aliàs nihil ualeret ad propositum, sicut ostensum est in obiiciendo.

Ad quartum dicendum, quòd intellectus angeli neque una specie cognoscit omnia, neque tot species habet quot sunt indiuidua ut ex dictis patet.

e s. & m. q. 56. ar. 2 ad 144.

Ad quintum dicendum quòd illa una species efficitur ratio cognoscendi quodlibet indiuiduum secundum respectum ad ipsum, ut ex dictis patet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum notitia, quæ ab August. dicitur proles mentis, sit in mente, sicut accidens in subiecto.

144 CIRCA quartū sic proceditur. Videtur quòd notitia, quæ ab Augu. dicitur proles mentis, non sit in mente sicut accidēs in subiecto. Nullum enim accidens excedit suum subiectum. Sed notitia excedit mentem, quia mens non solùm seipsam, sed & alia per notitiam nouit: ergo notitia non est accidens mentis.

¶ 2 Præterea. Nullum accidens est æquale suo subiecto. Sed notitia est æqualis menti, aliàs in notitia, mente, & amore non cōsisteret imago trinitatis: quòd Aug. ponit: ergo notitia non est accidens mentis.

¶ 3 Præterea, Hoc idem uidetur ex uerbis Aug. qui in 9. lib. de Trin. dicit, quòd notitia & amor in anima esse sunt substantialiter, uel ut ita dicam essentialiter, non tanquam accidens in subiecto ut color aut figura in corpore.

Sed contra. Notitia mentis nihil aliud esse uidetur quàm scientia. Sed scientia est accidens, cum sit in prima specie qualitatis: ergo & notitia.

Notitia 4 modis accipitur. Sensus 3 notant.

Respon. dicendum, quòd notitia quatuor modis accipi potest. Primo pro ipsa natura cognoscitiua: secundò, pro potētia cognitiua: tertiò, pro habitu cognoscitiuo: quartò, pro ipso cognitionis actu, Sicut etiam hoc nomen sensus quandoque nominat naturam sensitiuam: prout scilicet est principium huius naturæ, quòd est sensibile. Quandoq; uerò nominat ipsam potentiam, quandoque uerò actum. Loquēdo ergo de notitia primo modō accepta constat quòd non est in substantia mentis, sicut accidens in subiecto, sed substantialiter & essentialiter, sicut dicitur quòd rationale est in uiuo, & uiuum in ente. Si autem loquamur de notitia tribus aliis modis accepta, sic dupliciter potest considerari, uel secundum quòd comparatur ad cognoscentem: & sic inest cognoscenti sicut accidens in subiecto, & sic nō excedit subiectum, quia nunquam inuenitur inesse alicui, nisi menti. Vel secundum quòd comparatur ad cognoscibile: & ex hac parte non habet quòd insit, sed quòd ad aliud sit. Illud autem quod ad aliud dicitur non habet rationem accidentis ex hoc quòd est ad aliquid, sed solum ex hoc quòd inest: & inde est quòd sola relatio secundum rōnem sui generis cum sublata remanet in diuinis, nec tamen ibi est accidens. Et propter hoc notitia secundū considerationē istam non est in anima, sicut in subiecto: & secundum comparationē excedit mentem inquantum alia a mēte per notitiam cognoscuntur, secundum hanc etiam cōsiderationem ponitur trinitatis imago: quia etiam personæ diuinæ distinguuntur secundum quod ad alterum sunt: & secundū hoc etiam est quædam æqualitas notitiæ ad mentem inquantum se extendit ad omnia ad quæ potest se extendere mens.

art. 2. c. & ar. 182. a. — 1. p. q. 29. ar. 11. 4. & q. 39. ar. 0.

Et sic patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit fruitio animæ Christi in passione.

145 DEINDE quæritur de fruitione animæ Christi in passione. Et uidetur quòd illa fruitio perueniret usque ad essentiā animæ. Anima enim Christi perfectè fruebatur, sed non esset perfecta fruitio si ad essentiam animæ non perueniret, sed consisteret tantum in una potentia, s. in superiori ratione. Ergo perueniebat usque ad essentiam animæ.

3. p. q. 46. artic. 7. c. ver. q. 26. art. 10. c. & 3. c. 45. & opus. 60. de eius passione.

¶ 2 Præterea anima Christi perfectius fruebatur quàm animæ sanctorum in patria. Sed fruitio sanctorum in patria pertingit usque ad essentiam animæ: ergo multo fortius in Christo.

Sed contra, nihil fruitur, nisi quod cognoscit, quia secundū Augu. fruimur cognitis in quibus propter se uoluntas delectata, conquiescit. Sed cognoscere non est essentiæ animæ, sed potentiæ: ergo fruitio ad essentiam animæ non perueniebat.

Respondeo dicendum, quòd fruitio in actu quodam consistit, quo Deus uidetur: & amatur: actus autem non est nisi rei subsistentis: unde propriè loquendo neque potentia animæ fruitur, neque essentia: sed homo uel anima per se subsistens: sed tamen potentiæ animæ sunt principia operationum uitæ, sicut essentia animæ est principium esse uiuentis: & secundum hoc oportet dicere, quòd superior ratio cuius obiectum est res æterna, qua fruendum est, est principium fruitionis, quo scilicet anima fruitur: ad alias autem uires, uel ad animæ essentiam fruitio pertinere non potest, nisi per quandam redundantiam, prout scilicet ex illa fruitione superioris rationis aliquis effectus in essentia animæ, uel in potentiis inferioribus relinquitur: & sic aliquo modo perueniebat fruitio ad essentiam animæ Christi in passione, & aliquo modo non. Si enim consideretur essentia animæ in passione Christi, prout est actus corporis, sic fruitio ad eam non perueniebat, aliàs corpus eius gloriosum factum fuisset. Similiter nec ad essentiam secundum quòd est radix inferiorum uirium, quia sic fruitionis gaudium dolorem passionis, qui erat in uiribus inferioribus, totaliter euacuasset, perueniebat autem ad essentiam animæ, secundum quòd erat radix superioris rationis, & quia essentia animæ est simplex & est tota in qualibet sua potentia, ideo dicitur quòd tota anima fruebatur in Christo, inquantum scilicet est radix superioris rationis: & tota patiebatur, inquantum scilicet est actus corporis, & radix inferiorum uirium.

1. p. q. 74. art. 2. 3. c. & 3. p. q. 19. ar. 1. ad 3 Et pot. q. 9. art. 1. ad 3. — 22. q. 1. art. 1. ar. 3. c. & 12 q. 3. art. 3. c. & ad 3. 22 q. 175 ar. 4. ad 2. & 3. — art. 3. c. & 12. q. 3. artic. 3 c. & ad 3. 22. q. 175. ar. 4. ad 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non impeditur perfectio rei nisi per hoc quòd tollitur aliquid de essentialibus rei, gloria autem corporis & inferiorum uirium pertinet ad gaudium accidentale beatitudinis. Et ideo quamuis in Christo fruitio non peruenerit ad essentiam animæ secundum quod est actus corporis, & secundum quod est radix inferiorum uirium: non sequitur quod fruitio fuerit imperfecta in Christo, siue beatitudo.

3. p. q. 46. artic. 8. c. 3. d. 15. q. 2. ar. 2. q. 3. c. & ar. 3. c. & ueri. q. 26. art. 9.

Ad secundum dicendum, quòd anima Christi perfectius fruebatur, quàm animæ sanctorum in patria, loquendo intensiuè,

fiuè, non autem loquendo extensiuè: quia in patria gaudium A frumonit ad inferiores uires & etiam ad corpus glorificatum perueniet, quod si in Christo fuisset uiator non fuisset.

QVAESTIO III.

DEINDE quæritur de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta.

ET quæruntur duo.

¶Primò, vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem personarum.

¶Secundò, vtrum angelica simplicitas patiatur compositionē ex subiecto & accidente.

ARTICVLVS VI.

Vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem.

146 AD primum sic proceditur. Videtur quòd immensitas diuina excludat pluralitatem personarum. Omne.n. immensum cum sit indeterminatum, stat in uno. Sed quicquid est in diuinis est immensum. Cum ergo persona sit in diuinis, stabit in uno, ita quòd non erunt ibi plures personæ.

¶Si dicatur q personæ hoc modo in uno stant, q oēs sunt una essentia. Contra. Sicut essentia est immensa, ita & p̄sonæ.

1.p.q.30. ar.1.& q. 49.ar.3. Sed immensitas essentiæ facit quòd sit una essentia tantū, ergo immensitas personæ facit quòd sit una persona tantum.

¶Si dicatur quòd persona non est immensa nisi immensitate essentiæ. Contra. Persona secundum intellectum addit aliquid supra essentiam. Sed quicquid intelligitur in diuinis intelligitur ut immensum, ergo præter immensitatem essentiæ C est in Deo immensitas personæ, quæ faciet in diuinis unam tantum personam.

Sed contra est, quod dicitur 1. Io. 4. Tres sunt qui testimoniū dant in cœlo.

Respondeo dicendum, quòd immensitas non excludit pluralitatem nisi secūdum quòd tollit determinationem, quæ est pluralitatis principium primum. Sicut autem dictum est prius, duplex est determinatio, sc. limitationis & distinctionis. In diuinis autem nullo modo cadit determinatio limitationis, cadit autem ibi determinatio distinctionis dupliciter. Vno modo secundum quòd distinguitur per essentiam ab omnibus creatis,

ar.141.ad 1. vt non limitatum à limitato. Alio modo secundum quòd persona distinguitur à persona per relationem originis: quæ quidem distinctio non est propter aliquam limitationem, sed ratione oppositionis, quæ est in relatione, vnde hanc distinctionē

1.d.10.ar. 5.d.26.q. 2.ar.2.0-p.1. 9.q. 11. immensitas diuina non excludit; & per consequens nec pluralitatem personarum.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis persona sit immēsa, tamen immensitas est essentiale non personale, sicut persona est bona bonitate essentiali: vnde non oportet, quòd immēsitas faciat distinctionem in personis, sed solum in esse naturę.

Ad tertium dicendum, quòd persona non dicitur aliquid

1.d.9.q.1 u.ad 3. secūdum intellectum addere supra essentiam, quasi intellectus debeat intelligere aliquid additum essentiæ, esset enim intellectus falsus; sed quia intelligendo personam intelligo essentiā de necessitate, sed non è conuerso: vñ obiectio non procedit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Angelis sit compositio accidentis, & subiecti.

147

ar. 16.6. & 1.p.q6. 50.ar.6.0 2.d.1.8.q6. 5.ar.1. CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd in Angelis non sit compositio accidentis & subiecti: quia esse accidentale causatur ab esse substantiali: ergo & compositio accidentalis à compositione substātiali. Sed in Angelis non est cōpositio substantialis, quia sunt substantiæ simplices: vt Dionys. dicit: ergo nec compositio accidentalis.

¶Præterea, Boe. dicit in lib. de Trin. q forma simplex subiectū esse non potest. Sed Angeli sunt formæ simplices, secundum Dion. ergo non possunt esse subiectum accidentis.

Sed contra est, quòd Aug. substantias spirituales ponit deficere à simplicitate diuina per hoc quòd est in eis compositio accidentis & subiecti.

Respondeo dicendum, quòd ex hoc aliquid est susceptiuum formæ substantialis vel accidentalis, quòd aliquid habet possibilitatis: quia de ratione potentiæ est vt actui substernatur, qui forma dicitur. De Angelis autem diuersi diuersa senserunt. Quidam enim dicunt quòd sunt ex materia & forma compositi.

1. p.q 50. ar.2.0. Alij dicunt quòd sunt compositi ex esse & quòd est, vt Boetius dicit. Et vtroque modo oportet ponere potentialitatem in Angelo. De primo enim modo patet similiter patere potest de secundo: quia omne quod nō est suum esse oportet quòd habeat esse receptum ab alio, qd̄ est sibi causa essendi. Et ita in se consideratum est in potētia respectu illius esse quod recipit ab alio, & hoc modo ad minus potentialitatem ponere oportet in angelo, quia angelus non est suum esse, hoc enim solius Dei est. Et ita relinquitur quòd angelus possit esse subiectum accidentalis formæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd substantialis simplicitas in angelis excludit compositionem materiæ & formæ, non autem compositionem ex esse & quod est, quam compositionē ad minus accidentalis compositio in angelis præsupponit: & B iterum nō oportet quòd si esse accidentale causatur à substantiali q ò d compositio accidentalis à compositione substātiali causetur: quia substantia aliquo modo simplex potest esse subiectum accidentis, vt dictum est. ar. 184 c. ar 185 ad 5 & 184 ac 5

Ad secundum dicendum, quòd Boetius loquitur de illa forma simplici, quæ est actus, cui nihil potentialitatis admiscetur & talis est solus Deus. ar. huius.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæritur de sacramento altaris.

ET circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, vtrum corpus Christi secundum totam suam quantitatem contineatur sub speciebus panis.

¶Secundò, vtrum in eodem instanti sit panis & corpus Christi.

¶Tertiò, Vtrum Deus possit facere, q albedo, & aliæ qualitates sint sine quantitate, sicut facit quòd quantitas in sacramēto altaris sit sine subiecto.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum possit totum corpus Christi sub speciebus panis contineri.

CIrca primū sic proceditur. Videtur quòd non possit totū corpus Christi sub illis speciebus panis contineri. Non.n. potest etiam per miraculum fieri vt duo contradictoria sint simul vera, vt August. dicit contra Faustum. Hoc autem sequeretur, si totum corpus Christi subesset illis speciebus, si enim est D sub illis speciebus totum, non est maius illis speciebus, cum nō excedat eas, & tamen secundum rei ueritatem est maius, cum sit bicubitum, vel amplius, & sic erit eodem maius, & nō maius. Ergo non potest etiam per miraculum fieri, quòd sub illis speciebus contineatur totum. 148 3 p q.76. ar.1.0.& q.75.ac.1 ad 3.

Sed contra. vbicunque est pars alicuius corporis, ens totum corpus, nisi corpus sit diuisum; sed corpus Christi non est diuisum cum sit impassibile, ergo cum aliquid corporis Christi sit sub illis speciebus ut dicitur Matth. 26. Hoc est corpus meum: oportet quòd sub illis speciebus totum corpus Christi contineatur.

Respondeo dicendum, q sub illis speciebus absq; dubio cōtinetur totum corpus Christi, & tota quantitas eius. Ad cuius euidentiam sciēdum est quòd in sacramento altaris dupliciter aliquid continetur. Vno modo ex ui sacramenti, alio modo ex naturali concomitantia; verbi gratia. Sub speciebus panis continetur & corpus & sanguis Christi: sed corpus ex vi sacramenti, sanguis ex concomitantia naturali, quia corpus Christi non est sine sanguine, sub speciebus autem vini est è conuerso E illud autē continetur sub sacramento ex ui sacramenti quod est transubstantiationis terminus, & propter hoc anima & diuinitas non continetur in sacramento ex ui sacramenti, cum panis & vinum in ea non conuertantur, sed ex naturali concomitantia, quia anima inseparabiliter vnitur illi corpori, & diuinitas humanitati. Cum autem ex parte panis substantia transeat, & quantitas maneat cum reliquis accidentibus, patet q dicte transubstantiationis terminus est substātia corporis Christi, & sic ipsa substantia corporis Christi est ibi ex ui sacramenti: sed quantitas ex naturali cōcomitantia. Vnde patet quod substantia corporis Christi immediate hēt ordinem ad dimensiones panis remanentes: quantitas autem corporis Christi quasi ex consequenti. Et omnis situs autem est in ordine locati ad locū: qa substantia locati ordinatur ad locū mediis subus dimensionib. propriis: & inde est q oportet dimēsiones locati cōmensurari 4 d.10.ar ii. 2. 3. p q.76. ar. 1. o.& a.3.4.c.& q.78.ar.6 ad 1.& q. 81. a.4.ad 2.& 3.

ar. 2 & 21 & 22. 3. p. q. 79. ar. 1. ad 3 & 4 di. 10 ar. 2. q. 4.

dimensionibus loci continentis, non autem dimensionem corporis Christi commensurandi dimensionibus specierum; & ideo sub cuiuscunque paruis dimensionibus panis potest esse totum corpus Christi, sicut tota natura substantiæ alicuius corporis saluatur in qualibet parte illius corporis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non sequitur ex hoc corpus Christi non esse maius illis speciebus quia non continetur sub eis quasi commensuratum, & sic non sequitur contradictoria esse simul.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis & corpus Christi.

149

3. p. q. 53. art. 3. c. 2. 3. p. q. 75. art. 7. & ad 1. & 4. di. 11. q. 1 ar. 3. q. 2. ad 2.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis & corpus Christi: accipiatur. n. vltimum instans in quo est panis, & primum instans in quo est corpus Christi. Aut ergo sunt duo instantia, aut unum, sed non duo: quia cum inter quælibet duo instantia sit tempus medium, esset aliquod tempus dare in quo nõ esset ibi nec corpus Christi, nec substantia panis: ergo oportet quòd sit unum instans, & sic in eodẽ instanti ibi est panis & corpus Christi. Si dicatur quòd non est dare ultimum instans in quo est panis. Contra. Esse panis mensuratur quodam tempore. Sed mensura propria æquatur mensurato: ergo in quolibet instanti illius temporis est ibi panis, & sic in ultimo instanti.

¶ 2 Præterea, Sicut se habet tempus ad motum cõtinuum, ita se habet instans ad mutationem instantaneam. Sed tempus includit utrunque terminorum motus continui: ergo & unum transubstantiationis, quæ est mutatio instantanea. Eius autem termini sunt panis & corpus Christi: ergo in eodem instanti est panis & corpus Christi.

¶ 3 Præterea, In qualibet mutatione instantanea simul est verum dicere, quod fit, & factum est, quia in instanti non est accipere prius & posterius: ergo cum transubstantiatio sit mutatio instantanea, simul uerum est dicere quod fit ibi corpus Christi & factum est. Ergo corpus Christi simul est ibi & non est. Sed quando non est ibi corpus Christi, est ibi substantia panis. Ergo simul in eodem instanti est ibi corpus Christi & substantia panis.

Sed contra. Duæ formæ substantiales disparatæ non possunt in eodem instanti eidem inesse. Sed forma panis & corporis Christi sunt huiusmodi: ergo non possunt simul eidem inesse, & in eodem instanti.

ar. 10. 4. & 181. ad 3. & 4. di. 11 q. 1. art. 2. q. 1. c.

Respondeo dicendum, quòd nullo modo in eodem instanti est ibi corpus Christi & substantia panis: nec est assignare ultimũ instans, in quo est ibi panis: sed ultimum tempus, quod continuatur ad instans illud in quo primò est ibi corpus Christi. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd in rebus naturalibus mutationes instantaneæ sunt termini motus semper, cuius ratio est: quia huiusmodi mutationes habent pro terminis formam & priuationem, sicut generatio ignis ignem & non ignẽ. Inter formam autem & priuationem non potest esse aliquod medium nisi per accidens: in quantum. s. illud quod priuatur forma magis & minus appropinquat ad formam ratione alicuius dispositionis ad formam, quæ introducitur uel remittitur per motum continuũ. Et ideo oportet præexistere motum alterationis, qui terminetur ad generationem: & sic alteratio habet duos terminos: vnũ sui generis. s. ultimam dispositionem quæ est necessitas ad formam, quia alteratio est motus in qualitate: & aliũ alterius generis. s. formam substantialem. Et eodem modo illuminatio est terminus motus localis solis, qui est mutatio instantanea existens inter formam luminis, & priuationẽ eius. s. tenebras. Cuiuslibet autem motus qui mensuratur aliquo tempore, oportet quòd ultimus terminus sit in ultimo instanti temporis. Vnde cum forma substantialis sit quidam terminus alterationis: oportet quòd in ultimo instanti illius temporis introducatur forma substantialis: corruptio autem & generatio simul currunt, quia generatio unius est corruptio alterius: oportet ergo quòd in ultimo instanti illius temporis sit terminus corruptionis unius, ut aeris, & terminus generationis alterius, ut ignis. Terminus autẽ corruptionis est non esse. Oportet ergo quòd in ultimo instanti illius temporis sit primò non aer, & primò non ignis, sed aer vltimum instans alicuius temporis non potest accipi penultimũ, quia inter quælibet duo instantia est tempus medium secundũ Philosophum: & sic non est accipere ultimum instans in quo sit aer, sed in toto tẽpore mensurante motum alterationis erat aer, & in ultimo instanti eius est primò nõ aer, & primò ignis; & similiter transubstantiatio est terminus cuiusdam motus, quæ consistit in prolatione uerborum: unde in ultimo instanti temporis mensurantis illam prolationem est primò non panis, & primò corpus Christi: & sic non est ultimum instans in quo est panis, sed ultimum tempus. Inter tempus autem & instans nõ oportet quòd aliquid cadat medium sicut nec inter lineam & punctum: & sic non oportet quòd aliquando neque sit panis, neque corpus Christi.

art. 187 & principio, & 1. p. q. 53. ar. 3. c. & q. 63. art. 6 ad 4 & 3. p. q. 75. art. 7 ad 1. 3. p. q. 75. ar. 7 ad 1. 3 & 4. d. 8. q. 2 ar. 3. ad 6. & 7. ad 5 tionem.

Et ita patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd punctum additum, uel subtractum lineæ non facit maius, uel minus: & similiter est de instanti opposito tempori uel subtracto ab eo. Vnde quamuis in ultimo instanti temporis mensurantis, esse panis, non sit panis: tamẽ non sequitur, quòd tempus illud sit maius quam duratio esse panis: & sic quòd mensura non æquetur mensurato.

Ad tertium dicendum, quod instans dicitur mensurare mutationem aliquam instantaneam inquantum mensurat terminum eius ad quem: quia terminus eius a quo coniungitur cum toto motu præcedenti: & ita mensuratus tẽpore mensurante motum præcedentem: sed tempus mensurat motum tõne utriusque termini: & ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, quòd fieri dicitur dupliciter uno modo moueri ad esse illud quod generatur in toto tempore alterationis præcedentis dicitur fieri: & hoc modo loquitur philosophus de fieri in 6. phy. ubi ostendit quòd omne factum esse præcedit fieri, & omne fieri præcedit factum esse. & sic nõ est uerum quòd aliquid fiat & factum sit: sed sic est uerum quòd illud quod fit non est. Alio modo dicitur fieri res quando introducitur forma, & sic fieri non est moueri, sed terminat motum: unde sicut simul motus terminatur & terminatus est, ita simul aliquid fit & factum est: sed hoc modo illud quod fit est, quia terminus factionis est esse in quo ponitur esse illud esse, quòd dicitur hoc modo moueri.

ARTICVLVS X.

Vtrum Deus possit facere quòd albedo, aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate.

AD tertiũ sic proceditur. Vr quòd Deus non possit facere quòd albedo, aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate: quia qualitas est prima dispositio corporis ex eo quòd immediatè adhæret substantiæ, ut dicit Boetius. Sed primum in quolibet genere est cã eorũ quæ sunt post ut di in 2. Meta. (T. c. 4.) ergo a quantitate habent oĩa alia accidentia quòd sint dispositiones corporales: ergo remota quantitate nulla qualitas corporalis remaneret. 150

Periherm. in principio. loc. 10 principio.

¶ 2 Præterea, Qualitas spiritualis ut scientia, uel uirtus est nobilior quàm qualitas corporalis. Sed qualitas spiritualis etiã miraculosè non posset esse sine subiecto, ut uidetur: ergo multò minus qualitas corporis posset esse sine subiecto ad minus quod est quantitas.

¶ 3 Præterea, Magis est remotum a natura, quòd qualitas corporalis sit omnino sine obiecto quam quòd sit in subiecto spirituali: quia esse in subiecto spirituali est qualitas spiritualis, quæ est in prædicamento eodem cum qualitate corporali, sed esse omnino sine subiecto est substantiæ, quæ est aliud prædicamẽtum. Sed non posset miraculosè fieri, quòd qualitas corporalis esset in subiecto spirituali, ut albedo in angelo: ergo multo minus potest fieri, quòd qualitas corporalis non habeat subiectũ, ad minus quantitatem.

¶ 4 Præterea Magis dependet qualitas a substantia, quam econuerso. Sed Deus non posset facere aliquam substantiam creatã absque omni accidente, quia ad minus oportet, quòd creaturæ insit relatio ad suum creatorem: ergo multo minus potest fieri quòd qualitas sit absque omni subiecto.

Sed contra. Propter hoc potest fieri, quod in sacramento altaris quantitas sit sine substantia, quia quantitas per essentiam a substantia differt. Sed similiter qualitas differt per essentiam a quantitate: ergo eadem ratione fieri posset ut qualitas esset sine quantitate.

Respondeo dicendum, quòd diuinæ potentiæ ratione suæ immensitatis attribuendum est quicquid in defectum non sonat: tamen aliqua sunt quæ natura creata non patitur nec hãt propter aliquam repugnantiam, quam important ratione cõtradictionis implicitæ: & de talibus consueuit a quibusdam dici, quòd Deus potest ea facere quamuis fieri non possint. Vt ergo uideamus utrum fieri possit a Deo, quòd albedo sit sine quantitate: sciendũ est, quòd in ordine & qualibet alia qualitate corporali est duo cõsiderare, s. ipsam naturã albedinis, per quam speciẽ sortitur, & indiuiduationem eius secundũ quòd est hæc albedo sensibilis ab alia albedine sensibili distincta. Posset ergo fieri miraculo ut natura albedinis subsisteret absq; omni quantitate: tamen

art. 59. & 96. 183.

1. dist. 47. articu. 4. c. ma. & cõtra. 4. ca. 63.

tamen illa albedo non esset, sicut hæc albedo sensibilis: sed esset quædam forma intelligibilis ad modum formarum separatarum, quas Plato posuit, sed quòd hæc albedo sensibilis indiuiduata esset sine quantitate fieri non posset, quamuis fieri possit, quòd quantitas indiuiduata sit sine substantia: quia quantitas nõ indiuiduatur solum ex subiecto, sicut alia accidentia, sed etiam ex situ qui est de ratione ipsius quantitatis dimensiuæ: quæ est quantitas positionem habens. Et ideo possibile est imaginari duas lineas separatas eiusdem speciei numero diuersas secundũ diuersum situm, aliàs linea non esset diuisibilis ex ipsa ratione sui generis. Non enim diuiditur linea nisi in lineas. Plures autẽ albedines eiusdem speciei sine subiecto imaginari est impossibile, & sic patet quòd albedo nõ indiuiduatur nisi ex subiecto, & propter hoc non posset esse indiuidua nisi esset in aliquo subiecto ad minus in quantitate, sed quantitas habet unde indiuiduetur etiam absque subiecto. Et ideo potest per miraculũ esse hæc quantitas sensibilis etiam absque subiecto, sicut patet in corpore Christi.

1. p. q. 25. arti. 1. c. & q. 39. arti. 3. 2. q. 24. ar. 5. ad 1 & 3. & 4. di. 12. q. 1 ar. 1. qõ. 3. ad tertiũ

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd albedo si sine quantitate esset iam non esset corporalis qualitas, sed spiritualis, ut ex dictis patet.

ad cõnt.

Ad secundum dicendum, quòd de qualitate spirituali omnino idem dicendum uidetur, quod de qualitate corporali dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd cum substantia spiritualis quãtitate careat, non potest fieri quòd qualitas corporalis sit in substãtia spirituali, nisi per modum illum quo potest esse sine quantitate, ut dictum est.

Ad quartum dicendum, quòd ex hoc ipso quòd substantia creata comparatur ad Deum, consequitur ipsam aliquod accidens, sicut ipsa relatio creationis, aut seruitutis, aut alia similis ratio; unde sicut Deus non potest facere, quòd creatura nõ dependeat ab ipso, ita non posset facere quòd esset absque huiusmodi accidentibus, posset autem facere quòd esset absque aliis accidentibus. Accidens autem non habet subiectũ ex hoc quòd comparatur ad Deum, & ideò nihil prohibet quin Deus facere possit aliquod accidens esse sine subiecto.

pot. qõ. 5. ar. 2. c. ac ar. 179. principio & 1 p. q. 14. ar ti. 1. ad 2. & 2. ad 1. 4. d. 10. arti. 2. q. 3. & ar. 185 ad 3.

Ad totum quod obiicitur contra, patet quòd non est eadem ratio de quantitate, & qualitate, ut ex dictis patet.

QVÆSTIO V.

DEINDE quæritur de corporibus damnatorum.
ET circa hoc quæruntur tria.
¶Primò, utrum corpora damnatorum sint incorruptibilia.
¶Secundò, utrum resurgent cum suis deformitatibus.
¶Tertiò, utrum punientur in inferno uerme, & fletu corporali.

ARTICVLVS XI.

Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

151
4. d. 44. q. 3. ar. 1. q. 2. 0 & cõtra 4. c. 89 0. & opus 10. c. 25. & opus. 11. c. 19. & 20

AD primum sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum non erunt incorruptibilia. Corpus enim non potest esse incorruptibile nisi per naturam, ut cœleste, uel per gratiam innocentiæ, ut corpus hominis in primo statu; uel per gloriam, sicut corpus Christi in resurrectione. Sed nullum illorũ competit corporibus damnatorum: ergo corpora damnatorũ non erunt incorruptibilia.

¶2 Si dicatur quòd erunt incorruptibilia ex decreto diuinæ iustitiæ, ut perpetuo puniantur. Contra, culpæ non debet pœna perpetua nisi secundum quòd habet aliquid perpetuitatis: sed perpetuitas culpæ non est ex parte corporis, sed ex parte uoluntatis quæ eligit perpetuo in peccato manere: ergo diuina iustitia non requirit quòd corpus æternaliter puniatur.

¶3 Præterea, Corpus non punitur pro peccato animæ nisi in quantum est organum animæ operantis peccatum. Sed in aliquibus actibus potest esse peccatum mortale, in quibus corpus non communicat, sicut patet in peccatis spiritualibus: ergo si aliquis pro eis solum damnetur, corpori eius non debetur pœna perpetua.

¶4 Præterea. Sicut aliquis damnatur propter peccatũ transgressionis, ita damnatur propter peccatum omissionis. Sed in omissione nihil cooperatur corpus: ergo non debetur sibi pœna perpetua, si propter peccatum omissionis aliquis damnetur: & sic diuina iustitia non requirit corpora damnatorũ esse incorruptibilia.

Sed contra, Remota causa remouetur & effectus. Sed post resurrectionem cessabit motus cœli, qui est causa corruptionis in corporibus: ergo cessabit corruptiò, & sic corpora damnatorũ erunt incorruptibilia.

Respondeo dicendum, quòd corpora damnatorum erunt incorruptibilia, quamuis sint passibilia. Incorruptibilitatis autem prima causa & principalis est iustitia diuina, quæ conseruabit corpora damnatorum in perpetuis pœnis. Sed causa secundaria, & quasi coadiuuans erit quies motus cœli, quo quiescente nulla actio, uel passio poterit esse in corporibus pertinens ad transmutationem naturæ. Vnde & corpora damnatorum nõ patientur ab igne passione naturæ, qua natura corporis humani transmutetur a natura sua, sed patientur passione animæ, sicut organum sensus a sensibili suscipiendo similitudinẽ qualitatis sensibilis.

1 p. q. 97. art. 3. c. & pot. qõ. 5. ar. 30. c. ar. 176. ad 1. pot. q. 5 ar. 7. & 8. 0. & 2. di. 11. arti. 6. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex insufficienti diuisione. Est enim hic alia causa incorruptionis a rebus quæ tanguntur in obiectione, s. decretum diuinæ iustitiæ; quamuis possit dici aliquo modo, quòd etiam per naturam erunt incorruptibilia, inquantum si remouetur naturale corruptionis principium, s. motus cœli.

Ad secundum dicendum, quòd peccatum & rationem culpæ, & perpetuitatis habet ex anima non ex corpore. Vnde sicut corpus punitur ex peccato, inquantum est instrumentum peccati rationem culpæ habentis ab anima: ita perpetuo puniri debet inquantum est instrumentum peccati quod habet perpetuitatem ex uoluntate.

Ad tertium dicendum, quòd hæc non est ratio principalis, quare corpus punitur pro peccato animæ, quia est instrumentum animæ operantis peccatum, sed magis quia est pars essentialis hominis qui operatur; propriè enim loquendo homo est qui peccat per animam, & ideo si puniretur anima tantũ, non puniretur qui peccauit s. homo. Nec tamẽ est uerum quòd aliquis actus sit hominis in uita præsenti in quo corpus non cõmunicet, quia quamuis in actibus intellectiuæ partis non communicet corpus sicut instrumentum actus, communicat tamẽ sicut repræsentans obiectum, quia obiectum intellectus est phãtasma, & sicut color uisus, ut dicitur in 3. de anima. (T. c. 30.) phantasma autem non est sine organo corporali, & sic patet quòd etiam intelligẽdo, & in aliis actibus animæ utimur aliquo modo corpore.

22. q. 50. ar. 4. ad 1. & ueri. q. 10. arti. 2. ad 7. arti. 200. ad 1.

Ad quartum dicendum, quòd pro peccato omissionis non dãnatur aliquis, quia aliquid agatur, sed quia omittitur illud quod est debitum fieri ab anima, & a corpore, inquantum corpus cõmunicat actibus animæ, & ita eodem modo peccatum transgressionis, & omissionis pertinet ad corpus & animam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus.

152
4. dist. 44. q. 3. ar. 1. qõ. 10 & contra 4. c. 88.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum resurgẽt sine deformitatibus. Resurrectio enim fiet diuina uirtute, quæ est perfectissima. Sed uirtutis perfectæ perfecta est operatio & effectus: ergo corpora resurgentiũ erũt perfecta, & ita corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus.

Sed cõtra est sapientiæ 11. Per quæ peccat quis per hæc & torquetur. Sed damnati peccauerunt per corpora deformitatem habentia: ergo resurgent cum deformitatibus.

4. d. 44. q. 1. art. 2. q. 1. 0. & q. 2. ad 2.

Respondeo dicendum, quòd deformitas in corpore potest esse duobus modis, uno modo ex defectu alicuius membri, & talis deformitas, ut communiter dicitur in corporibus damnatorum non erit, quia omnes resurgent incorrupti. i. sine defectu alicuius membri, ut sic totum corpus puniatur in reprobis, & præmietur in electis. Alio modo potest esse deformitas uel defectus corporis ex indebita proportione partium, sicut febris accidit ex indebita proportione humorum, & sicut gibbus accidit ex superabundantia carnis in aliqua parte, de tali deformitate uel defectu est duplex opinio. Quidam enim attendẽtes damnationem reproborum ut nihil eis mali deesset, dixerunt quòd talibus deformitatibus non carebunt. Alij uero attendentes uirtutem resuscitantis, qui sicut naturam condidit in opere creationis ita naturam in resurrectione reparabit, dicunt quòd omnes defectus qui ex uitio naturæ acciderunt, auctor naturæ amouebit, ut febrem & huiusmodi. Sed defectus qui ex praua uoluntate processerunt in reprobis remanebunt, sicut sunt maculæ, & reatus peccatorum. Quid autem horum uerius sit Aug. in Ench. sub dubio relinquit dicens, quòd nulla debet esse quæstio de pulchritudine illorum, quorum est certa damnatio.

2. opinio de qualitate reproborũ. 22. gennum contra 4. c. 88. c.
August.

His uisis facilè patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum corpora damnatorum punientur uermibus & fletu corporalibus.

153 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum punientur uermibus & fletu corporalibus. Dicitur enim Iudith vltimo. Dabit ignem & uermes in carnes eorum. Sed uermis spiritualis nõ datur in carnem: sed magis in animam ergo uermis quo reprobi punientur, non est tantum spiritualis, sed etiam corporalis.

ar. 176. & 4. dist. 50. q. 2. ar. 3. q. 6. 3. o & opus. 20. c. 40. & 41 & 42.

¶ 2 Item Lucæ 13. dicit quædam Glo. quod per fletum quem Dominus reprobis comminatur potest probari uera corporũ resurrectio, quod non esset si fletus ille esset tantum spiritualis, ergo, &c.

Sed contra est quòd uermis quo punientur reprobi est immortalis. Isaiæ vltimo. Vermis eorum non morietur. Sed nullũ animal habet ordinem ad immortalitatem, nisi homo: ergo uermis ille non erit materialis.

G

¶ Præt. in fletu corporali fit quædam resolutio lachrymarũ. Sed omne corpus finitum a quo aliquid continuè resoluitur. nisi fiat aliqua restauratio, tandem consumitur. Cum ergo in corporibus damnatorum nulla restauratio fiat deperditi, videtur quòd fletus qui erit in eis perpetuus non erit materialis.

August. Respondeo dicendum, quod circa hoc August. lib. 20. de ciuitate Dei, ponit diuersas opiniones, sic dicens: In pœnis malorum & inextinguibilis ignis & uiuacissimus uermis ab alijs atque alijs aliter atque aliter est expositus. Alij quippe utrunque ad animam retulerunt, alij utrunque ad corpus, alij ad corpus ignẽ, ad animam tropicè uermem, quod esse credibilius uidetur. Vnde sequentes Augustinum dicimus quòd uermis ille erit spiritualis, ut ipse remorsus conscientiæ interius animam corrodens uermis dicatur: & similiter fletus erit spiritualis, ut ipse dolor fletus dicatur. Aliquo tamen modo posset dici corporalis fletus etiam sine lachrymarum emissione, ut fletus dicatur non solum dolor animæ, sed dispositio qua corpus disponitur anima dolente.

H

4. dist. 44. q. 2. ar. 3. q. 6. 2. o. & por. q. 5. ar. 9. ad 13 4. dist. 44. q. 3. ar. 3. q. 3. o. & cõtra g. 4. c. 89 c. fi. ad secundum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod locutio illa tropica est, & sic possumus per carnes exponere animas impiorum qui carnales fuerunt.

Ad secundum dicendum, quod fletus corporalis modo prædicto sine lachrymarum emissione sufficit ad ueritatem resurrectionis insinuandam, si tamen sustineretur quod uermis & fletus essent corporales posset dici quod diuina uirtute & uermis ille sustentaretur & lachrymarum deperditio restauraretur.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæritur de sensibus sacræ scripturæ.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò vtrum præter sensus literales in uerbis sacræ scripturæ alij sensus lateant.

¶ Secundò de numero sensuum sacræ scripturæ.

¶ Tertiò, vtrum isti sensus inueniantur in alijs scripturis.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum in eisdem uerbis sacræ scripturæ lateant plures sensus.

154 AD primum sic proceditur. Videtur quòd in eisdem uerbis sacræ scripturæ non lateant plures sensus: quia dictionibus semel sumptis non est utendũ æquiuocè, uel multipliciter. Sed pluralitas sensuum facit multiplicem locutionem: ergo in eadẽ locutione sacræ scripturæ non possunt plures sensus latere.

K

1. p. q. 1. ar. 9. ad 2 & art. 10. ad 1 & q. 102. art. 1. c.

¶ 2 Præt. Sacra scriptura ordinata est ad intellectum, secundũ illud Psalmi. 118 Declaratio sermonum tuorum dat intellectũ. Sed multiplicitas sensuum obnubilat intellectum: ergo non debent in sacra scriptura multi sensus esse.

¶ 3 Præt. Id quod potest esse occasio erroris debet in sacra scriptura vitari, Sed ponere alios sensus præter literalem in scriptura potest esse occasio erroris: quia quilibet posset exponere sacram scripturam, secundum quod ipse uellet ad confirmationem opinionis suæ. ergo non debent esse plures sensus in sacra scriptura.

¶ 4 Præterea, Augustinus dicit secundo super Gene. ad literã. Quod maior est sacræ scripturæ auctoritas quam omnis humani ingenij perspicacitas; ergo ille sensus qui nõ hẽt auctoritatem ad aliquid confirmandum non est conueniens sensus sacræ scripturæ. Sed nullus sensus pter literalẽ hẽt robur ad aliqđ confirmandũ, ut patet p Dionysium in Epist. ad Titũ. Dicit. n. quod symbolica Theologia, i. quæ ex similib. pcedit, nõ est argumẽtatiua: ergo sacra scriptura alios sensus pter literalem non habet.

F

¶ 5 Præterea Quicunque sensus ex uerbis alicuius scripturæ trahitur. quẽ auctor non intendit, non est sensus pprius, quia auctor per unã scripturam non põt intelligere nisi unũ, quia non contingit plura simul intelligere: secundum Philosophum: ergo non possunt esse plures sensus proprij sacræ scripturæ.

Sed contra est, quod dicitur Dan. 12. pertransibunt plurimi & multiplex erit scientia.

¶ Præterea. Hieronymus dicit in prologo Bibliæ loquens de Apocalypsi. In uerbis singulis multiplices latent intelligentiæ.

Respondeo dicendum, quod sacra scriptura ad hoc diuinitus est ordinata, ut per eam nobis ueritas manifestetur necessaria ad salutem, manifestatio autem uel expressio alicuius ueritatis potest fieri de aliquo rebus & uerbis, inquantum. s. uerba significant res: & una res potest esse figura alterius. Auctor autem rerum non solum potest uerba accommodare ad aliquid significandum: sed etiam res potest disponere in figura alterius, & secundum hoc in sacra scriptura manifestatur ueritas dupliciter. Vno modo secundum quòd res significantur per uerba: & in hoc consistit sensus literalis. Alio modo secundum quòd res sunt figuræ aliarum rerum, & in hoc consistit sensus spiritualis, & sic sacræ scripturæ plures sensus competunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uarietas sensuum, quorũ unus ab alio non procedit, facit multiplicitatem locutionis: sed sensus spiritualis semper fundatur super literalem, & procedit ex eo. Vnde ex hoc quod sacra scriptura exponitur literaliter, & spiritualiter, non est in ipsa aliqua multiplicitas.

1. p. q. 1. art. 10. ad 1. & 3.

Ad secundum dicendum, quod secundum quod Augu. dicit in lib. de doctrina Christiana. Vtiliter est a Deo dispositũ ut ueritas in sacra scriptura cum aliqua difficultate manifestetur Est. n. hoc utile ad tollendum fastidium, quia ea quæ sunt difficilia maior surgit attentio: quæ tedium tollit. Similiter ex hoc tollitur superbiendi occasio: dum homo difficulter ueritatem sacræ scripturæ capere potest. Similiter per hoc ueritas fidei ab irrisione infidelium defenditur. Vnde Dominus Mathei 7. Nolite, inquit, sanctum date canibus. Et Dionysius Timotheum monebat, ut sancta ab immundis incontaminata seruaret. Et ita patet quòd expedit ueritatem fidei sub diuersis sensibus in sacra scriptura tradi.

Augusti. Mathæ. Dionysi.

Ad tertium dicendum, quod sicut dicit Augu. In lib. de doctrina Christiana. Nihil est quod occultè in aliquo loco sacræ scripturæ tradatur, quod non alibi manifestè exponatur. Vnde spiritualis expositio semper debet habere fulcimentum ab aliqua literali expositione sacræ scripturæ: & ita uitatur omnis erroris occasio.

Augusti.

I

1. p. q. 1. ar. 9. ad 1 ad 1. but veri. q. 12 ar. 12. ad 1 & ma. q. 13. art. 4 ad 16.

Ad quartum dicendum, quod non est propter defectum auctoritatis, quod ex sensu spirituali non potest trahi efficax argumentum, sed ex ipsa natura similitudinis, in qua fundatur spiritualis sensus. Vna enim res pluribus similis esse potest, unde nõ potest ab illa, quando in scriptura sacra proponitur, procedi ad aliquam illarum determinate, sed est fallacia consequentis. Verbi gratia, leo propter aliquam similitudinem significat Christum & diabolum. Vnde per hoc quòd aliquid de leone dicitur in sacra scriptura ad neutrũ potest fieri processus in sacra scriptura argumentando.

Ad quintum dicendum quod auctor principalis sacræ scripturæ est Spiritussanctus: qui in uno uerbo sacræ scripturæ intellexit multò plura quàm per expositores sacræ scripturæ exponantur, uel discernantur: nec est etiam inconueniens, quòd homo qui fuit auctor instrumentalis sacræ scripturæ in uno uerbo plura intelligeret, quia Prophetæ, ut Hieronymus dicit super Osea, Ita loquebantur de factis præsentibus, quòd etiam intenderunt futura significare. Vnde non est impossibile simul plura intelligere, inquantum una est figura alterius.

Hierony.

ar. 142 155

ARTICVLVS XV.

Vtrum debeant distingui quatuor sensus sacræ scripturæ.

155 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd non debeant distingui quatuor sensus sacræ scripturæ, s. historialis, uel litera. lis: allegoricus, moralis, & anagogicus. Sicut enim in sacra scriptura aliqua figuratè dicuntur de Christo: ita etiam figuratè dicuntur de multis alijs hominibus, sicut Daniel 8. per hircum caprarum significatur Rex Græcorum. Sed huiusmodi figu-

1. p. q. 1. art. 10. o. & po. q. 4 ar. 1. c.

di figuratiuę locutiones non faciunt aliquem sensum præter literalem in sacra scriptura: ergo nec sensus allegoricus, per quē exponuntur de Christo ea quæ in figura ipsius præcesserūt, debet alius sensus ab historico poni.

¶2 Præterea, una est Ecclesia capitis & membrorum. Sed sensus allegoricus uidetur pertinere ad caput ecclesiæ, s. Christum: sensus moralis uidetur pertinere ad membra eius, s. fideles: ergo sensus moralis non debet ab allegorico distingui.

¶3 Præterea, Moralis sensus est qui ad morum instructionem pertinet. Sed sacra scriptura in pluribus locis secundum literalem sensum mores instruit: ergo moralis sensus non debet distingui à literali.

¶4 Præterea, sicut Christus est caput ecclesiæ militantis, ita est caput triumphantis, nec est alius & alius Christus: ergo nec sensus anagogicus, per quem aliqua exponuntur de Ecclesia triūphante debet esse alius ab allegorico, quo aliqua exponūtur de Christo, & Ecclesia militante.

¶5 Præterea, Si isti quatuor sensus essent de necessitate sacræ scripturæ, quælibet pars sacræ scripturæ deberet hos quatuor sensus habere, sed hoc falsum est. Vt enim Aug. dicit super Gene. ad literam. In quibusdam sensus literalis quærendus est solus: ergo hi quatuor sensus non sunt de necessitate expositionis sacræ scripturæ.

Sed contra est, quod Aug. dicit in 1. super Gene. ad literam. In omnibus libris sanctis oportet intueri quæ ibi æterna intimentur, quæ ibi facta narrantur, quæ futura prænunciantur, quæ agenda præcipiuntur. Primum autem pertinet ad sensum anagogicum. Secundum ad historicum. Tertium ad allegoricum. Quartū ad moralē: ergo quatuor sunt sensus sacræ scripturæ.

Præterea, Beda super Gen. in prin. dicit. Quatuor sunt sensus sacræ scripturæ, historia, quæ res gestas loquitur, allegoria, in qua aliud ex alio intelligitur, tropologia, i. moralis locutio, in qua de moribus ordinandis tractatur, anagogia, per quam de summis & cœlestibus tractaturi ad superiora reducimur. C

Respon. dicēdum, quòd distinctio istorum quatuor sensuū
ar. 14. c. hoc modo accipi debet. Sicut enim dictum est, sacra scriptura ueritatem quam tradit dupliciter manifestat per uerba, & per rerum figuras. Manifestatio autem quæ est per uerba, facit sensum historicum siue literalem, unde totum id ad sensum lite-
art. 14 ca. s. ralem pertinet, quod ex ipsa uerborum significatione rectè accipitur. Sed sensus spiritualis, ut dictum est, accipitur, uel consistit in hoc quòd quædam res per figuram aliarum rerum exprimuntur quia uisibilia solent esse figuræ inuisibiliū: ut Dio. dicit. Inde est quòd sensus iste qui ex figuris accipitur spiritualis uocatur. ueritas autem quam sacra scriptura per figuras rerum tradit, ad duo ordinatur, s. ad rectè credendum, & ad rectè operandum: si ad rectè operandum, sic est sensus moralis qui alio nomine tropologicus dicitur. Si autem ad rectè credēdū, oportet distinguere secundum ordinem credibilium, ut enim Dionysius dicit 4. cap. cœl. Hier. Status ecclesiæ medius est inter D statum synagogæ, & statum Ecclesiæ triumphantis. Vetus ergo
1. p. 102. ar. & q. ar. 4. ad & 1. 2. q. 4. ad primum testamētum figura fuit noui, uetus simul & nouū figura sunt cœlestium. Sensus ergo spiritualis ordinatus ad rectè credendū potest fundari in illo modo figurationis, quo uetus testamentum figurat nouum, & sic est allegoricus sensus, uel typicus, secundum quòd ea quæ in ueteri testamento contigerunt exponuntur de Christo & Ecclesia: uel potest fundari in illo modo figurationis, quo nouum simul & uetus significant Ecclesiā triumphantem, & sic est sensus anagogicus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hircus, uel alia huiusmodi per quæ aliæ personæ a Christo in scripturis designātur, non fuerunt res aliquæ, sed similitudines imaginariæ ad hoc solum ostensæ ut illæ personæ significarentur. Vnde illa significatio, qua per illas similitudines psonæ illæ aut regna designantur, non pertinet nisi ad historicum sensum. Sed ad Christū designandum etiam illa quæ in rei ueritate contigerunt ordinan E tur sicut umbra ad ueritatem, & ideo talis significatio, quia per huiusmodi res Christus, aut eius membra significantur, facit alium sensum præter historicum, s. allegoricum. Si alicubi uero inueniatur, q̃ Christus significatur per huiusmodi imaginarias similitudines, talis significatio non excedit sensum literalem, sicut Christus significatur per lapidē qui excisus est de mōte sine manib. Dan. 2.

Ad secundum dicendum, q̃ sensus allegoricus non solum pertinet ad Christum ratione capitis, sed etiam ratione membrorū, sicut, q̃ per duodecim lapides electos de Iordane, Iosua 4. significantur duodecim Apostoli. Sed moralis sensus pertinet ad Christ. quantum ad proprios eorum actus, & non secundum quòd considerantur vt membra.

Ad tertium dicendū, q̃ moralis sensus non dr̃ oīs sensus, p quē mores instruuntur, sed p quē instructio morū sumitur ex similitudine aliquarum rerū gestarum. Sic. n. moralis sensus A est pars spiritualis, ita quòd nunquam est idem sensus moralis & literalis.

Ad quartum dicendum, q̃ sicut sensus allegoricus pertinet ad Christum secundum quòd est caput Ecclesiæ militantis iustificans eam & gratiam infundens, ita & sensus anagogicus ptinet ad eum secūdum quòd est caput Ecclesiæ triumphantis glorificans eam. Nō quęlibet pars scripturę sacræ 4. sensus habet.

Ad quintum dicendum, q̃ quatuor isti sensus non attribuūtur sacræ scripturæ vt in qualibet eius parte isti quatuor, qñque tribus qñq; duobus, quandoq; vno tantum. In sacra enim scriptura pcipuè ex prioribus posteriora significantur, & ideo qñq; in sacra scriptura secundum sensum literalem dicitur aliquid de priori quod potest spiritualiter de posterioribus exponi, sed non conuertitur. Inter oīa autem quę in sacra scriptura narrantur, prima sunt illa quæ ad vetus testamentum pertinet & ideo quæ secundum literalem sensum ad facta veteris testa B menti spectāt possunt quatuor sensibus exponi. Secunda verò sunt illa, quæ pertinent ad statum pręsentis Ecclesiæ, in quibus illa sunt priora quæ ad caput pertinent respectu eorum quæ pertinent ad membra, quia ipsum corpus verum Christi, & ea quæ in ipso sunt gesta, sunt figura corporis Christi mystici, & eorum quæ in ipso geruntur, ut in ipso. s. Christo exemplum viuendi sumere debeamus. In Christo etiam futura gloria nobis præmonstrata est, vnde ea quæ literam de ipso Christo capite dicuntur, possunt exponi & allegoricè referēdo ad corpus eius mysticum, & moraliter referēdo ad actus nostros qui secundum ipsum debent reformari; & anagogicè, inquātum in Christo est nobis iter gloriæ demonstratum. Sed qñ secundum literalem sensum dicitur aliquid de ecclesia, non potest exponi allegoricè, nisi fortè ea quæ dicuntur de primitiua Ecclesia exponantur quantum ad futurum statum Ecclesię præsentis, pñt tamen exponi moraliter & anagogicè. Ea verò quæ moraliter C dicuntur secundum sensum literalem non consueuerunt exponi nisi allegoricè, illa uerò quę secundum sensum literalem pertinent ad statum gloriæ nullo alio sensu consueuerunt exponi, eo quòd ipsa non sunt figura aliorum, sed ab omnibus alijs figurata. Pluralitas sensuum sacræ scripturæ distinctā declarat.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum in alijs scripturis prædicti sensus distingui debeant.

AD tertium sic proceditur. Videtur q̃ in alijs scripturis prędicti sensus distingui debeant. Sensus enim spirituales in 15 Ar. specialis. po. q. 4. artu. 13. t. c. sacra scriptura accipiuntur ex quibusdam similitudinibus, sed in alijs scientijs procedit̃ etiam ex quibusdā similitudinibus: ergo in scripturis aliarum scientiarū possunt sensus plures inueniri.

¶2 Præterea, Poeticæ artis est ueritatem rerū aliquibus similitudinibus fictis designare: ergo vr̃ q̃ & in dictis poetarum sensus spirituales inueniantur, & non solum in sacra scriptura.

¶3 Præterea, Philos. dicit, q̃ qui dicit vnum quodammodo multa dicit: ergo uidetur quòd in alijs scientijs in vno sensu possunt designari plures; & sic non solum sacra scriptura hos sensus spirituales habet.

Sed contra est, quod dicit Grego. 22. Moralium. Sacra scriptura omnes scientias, atque doctrinas ipso etiam locutionis suæ more transcendit: quia vno eodemque sermone dum narrat gestum, prodit mysterium.

Respondeo dicendum, q̃ spiritualis sensus sacræ scripturæ accipitur ex hoc q̃ res cursum suum peragentes significant aliquid aliud quod per spiritualē sensum accipit̃. Sic aūt ordinatur res in cursu suo, vt ex eis talis sensus possit accipi quod eius solius est qui sua prouidentia res gubernat, qui solus Deus est. Sicut. n. homo pōt adhibere ad aliquid significandum aliquas voces, uel aliquas similitudines fictas, ita Deus adhibet ad significationem aliquorū ipsum cursum rerū suæ prouidentiæ subiectarum. Significare autem aliquid per uerba, vel per similitudines fictas ad significandum tantum ordinatas, non facit nisi sensum literalem, vt ex dictis patet. Vnde in nulla scientia humana industria inuenta propriè loquendo potest inueniri nisi literalis sensus: sed solum in ista scriptura, cuius Spiritussanctus est auctor, homo verò instrumentum, secundū illud Psalmi. Lingua mea calamus scribæ. &c. ar. 155. po q. 4 ar. 1. Psal. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in alijs scientijs proceditur ex similibus argumentando, non quòd ex uerbis quibus una res significatur, significetur & alia res.

Ad secundum dicendum, quòd fictiones poeticæ non sunt ad aliud ordinatæ nisi ad significandum, vnde talis significatio non supergreditur modum literalis sensus.

Ad tertium dicēdum, quòd qui dicit vnum quodammodo

dicit multa, scilicet in potentia, secundum quòd conclusiones sunt potentia in principijs. Ex vno enim principio multæ conclusiones sequuntur. non quòd in alijs scientijs per modum significationis quod dicitur de vna ra simul de alijs intelligatur vt significatum, licet inde trahi possit per argumentationem, &c.

QVÆSTIO VII.

QVÆSTIO est de opere manuali, circa quod quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum operari manibus sit in præcepto.

¶Secundò, vtrum ab hoc præcepto excusentur illi, qui spiritualibus operibus vacant.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum operari manibus sit in præcepto.

157 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd operari manibus sit in præcepto. secundæ ad Thessalonicenses tertio. Si quis non vult operari nó manducet. Audiuimus enim, & cætera. Glo. Quod ideò præcipio quia audiuimus: ergo &c.

¶2Præt. Augustinus in libro de opere monachorum. Audiat ergo quibus hoc præcepit Apostolus, qui non habent hanc potestatem.

¶3Præt. Nullus debet excommunicari, ut iura dicunt, n. si p mortali. Sed nullus peccat mortaliter nisi contra præceptú faciens. Cum ergo ille qui cessat ab opera manuali iure possit excommunicari, ut patet per illud quod dicitur secundæ ad Thes-

B. Paulus salonicenses tertio. Si quis non obedierit uerbo nostro per Epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo ut confundatur: uidetur ergo quòd operari manibus sit in præcepto.

¶4Præterea. Ille qui peccauit tenetur pœnam debitam pro peccato subire ex necessitate præcepti Sed omnes in Adam peccauerunt ad Romanos quinto. Pœna autem peccati Adæ est labor manualis. Genes. tertio. In sudore vultus tui uesceris pane

B. Paulus tuo: ergo omnibus est præceptum manibus laborare.

¶5Præterea ad Ephæsios quarto. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis. Glo. Laboret operando non solum per seruos, sed etiam manibus. Illud autem quod ad omnes pertinet est præceptum non consilium: ergo &c.

¶6Præterea. Labor manualis necessarius est ad sustentationé vitæ corporalis: sicut actus uirtutum sunt necessarij ad sustentationem uitæ spiritualis. Sed actus uirtutú sunt in præcepto: ergo & laborare manibus.

¶7Præt. Illud ad quod sequitur peccatum mortale non potest sine peccato mortali fieri. Sed ad non laborare sequitur nó manducare: quod quandoque est peccatum mortale. secundæ ad Thessalonicenses tertio. Qui non operatur non manducet:

Apostolus ergo non operari manibus est peccatum mortale: ergo eius oppositum est in præcepto.

Sed contra. Non est contrarium præcepto, uel consilio præ-

Matthe°. ceptum Domini, uel consilium. Sed Dominus, uel præcipiendo, uel consulendo dicit Matthæi sexto. Nolite solliciti esse animæ uestræ &c. Huic autem contrariatur labor manuum, quia qui laborant manibus solliciti sunt de necessarijs corporis: ergo labor manuum non est in præcepto.

¶Præt. Lex uetus quantum ad præcepta moralia sufficienter continebat quæ necessaria sunt ad salutem. Vnde Dominus Matthæi decimooctauo. Si uis ad uitá ingredi serua mádata, & loquitur de mandatis decalogi. Vnde subdit. Nó homicidium facies: non furaberis, sed in præceptis ueteris legis nihil continetur de labora manuum: ergo labor manuum non est in præcepto.

Præterea. Ad præcepta seruanda omnes tenentur. Sed ad labores manuum non omnes tenentur, aliàs qui sunt diuites & manibus non laborant mortaliter peccarent: ergo labor manuum non est in præcepto.

¶Præterea. Ad præcepta non magis tenentur religiosi quàm sæculares. Sed ad laborandum manibus uidentur magis teneri religiosi quàm seculares. Vnde Augustinus in lib. de operibus monachorum. monachos reprehendit: quia non laborant: nó

ar. 137. ad autem alios: ergo &c.

¶Præterea. Vsus liberalium artium nobilior est quá mechanicarum qui in opere manuali consistit. Sed usus liberaliú artium non est in præcepto: ergo multo minus labor manuum.

Respondeo dicendum, q iudiciú de vnaquaque re sumendú

F est secundum finem, ad quem ordinatur. Labor aút manuú ad tria esse utilis inuenitur. Primò ad ocium tollendum. Vñ Hieronymus ad Rusticum monachum. Semper aliquid operis facito, ut te Diabolus inueniat occupatú; & quòd intelligat de opere manuali patet per illud quod subiungit. Vel fiscellam texe iunco, & postea subdit, in desiderijs est omnis ociosus. Secundò ad corpus domandú, unde secundæ ad Corinthios sexto. Alijs carnis macerationibus coniungit, ubi dr, in laboribus, s. operis quæ manibus suis operabat Et subiungit. In uigilijs & ieiunijs & cætera. Tertiò, ordinat ad quærendú uictú. Actuú secundo. Ad ea, q mihi opus erát, & his q mecum erant ministrauerút manus istę. Si ergo cósideretur labor manuú secundum q ordinat ad tollendum ocium, uel corpus domandum, sic idem iudicium est de labore manuum: & de alijs exercitijs ad eadem ordinatis Non enim est in præcepto q tollatur ocium tali, aut tali occupatione, sed sufficit ad ocium tollendum quacunque licita

Hieron.

Apostol° Paulus

Lucas.

Labor manualis qualiter cadit sub præcepto.

G occupatione ab ocio quis desistat, & sic occupatio laboris manuum non est in præcepto considerato hoc fine. Et similis est ratio de labore manuum secundú q ordinatur ad corpus domandum quia multis exercitijs corpus domari pôt, sicut vigilijs, ieiunijs, & multis huiusmodi. Vnde nullum eorum inquátum ordinatur ad talem finem est in præcepto in speciali quámuis in generali sit in præcepto corpus domare qualicunq; exercitio, quo mortiferæ concupiscentiæ reprimantur. Secundum autem q ordinatur ad uictum quærendum sic videtur esse in pcepto. Vnde dicitur primæ ad Tessalonicenses quarto. Operemini manibus vestris sicut pcepimus vobis; nec solum est in præcepto iuris positiui, sed etiam iuris naturalis. Illa enim sunt de lege naturali, ad quę hô ex suis naturalibus inclinatur. Sicut autem ex ipsa dispositione corporis patet, homo naturalem ordinationem habet ad opus manuale. pp quod dr Iob quinto. Homo ad laborem nascitur & auis ad volandum. Cum autem alijs animalibus natura sufficienter puideat in his quæ ad su-

1. p. q. 91. ar. 3. ad 2. 1. p. q. 76. ar. 5. ad 2 & 12. q. 5 ad 1. & ve. q. 22. a. 7. q. 22 q. 152. ar. 2. ad 1 & 4. d. 26. q. 1. ar. 1. ca. & contra 3. c. 136. ad primum.

H stentationem suæ vitæ pertinent in cibis & armis & tegumentis, homini in his nó prouidit: quia ipsa est præditus ióne per quá sibi pôt prouidere in omnibus supradictis, unde & erit sibi loco omnium prædictorum manus cóuaniens ad diuersa opera, quibus conceptiones rationis diuersis artificijs exequatur, vt dr decimoquarto de animalibus. Sciendum tamen est q duplex est præceptum legis naturæ quoddam quod ordinatur ad tollendum defectum vnius singularis personę: vel spirituale sicut de actibus uirtutum, uel corporale sicut præceptum quod Dominus dedit homini. Genes. secundo. De omni ligno quod est in paradiso comede, & cætera. Aliud uero est quod ordinat ad tollendú defectú unius speciei, sicut hoc, quod dicitur Genes. primo. Crescite & multiplicamini & replete terram. In hoc enim pcipitur actus gñationis, quo natura saluat, ac multiplicatur. Hoc aút interest inter hæc duo gña pceptorum, q primú pceptum legis naturæ qlibet tenet singulariter obseruare: sed

I ad secundú pceptum nó tenet qlibet singulariter. In his. n. quæ pertinent ad speciem oés hoîs cóputádi sunt quasi vnus homo. participatione enim speciei plures homines sunt vnus homo, vt dicit Porphirius. Sicut autem homo vnus habet diuersa membra, quibus occupatur in diuersis officijs ordinatis ad tollendum proprium defectum, quæ non possunt omnia p vnum membrum exerceri, sicut oculus uidet totum corpus, & pes totum corpus portat: ita oportet esse in his quæ ad totam speciem pertinent. Nó. n. sufficeret vnus hô ad exercenda oía, quibus humana societas indiget. Et ideo diuersis officijs oportet occupari diuersos, vt dr ad Romanos duodecimo. Sicut in vno corpore multa membra habemus, &c. Hæc aút diuersificatio hominum in diuersis officijs, contingit. Primo ex diuina prouidentia quæ ita hominum status distribuit, vt nihil vnquá deesse inueniatur de necessarijs ad uitam. Secundó etiam ex causis naturalibus, ex quibus cóungit q in diuersis hominibus sunt diuersæ inclinationes ad diuersa officia, uel ad diuersos

K modos uiuédi. Quia ergo labore manuum aliquid potest subuenire & proprio defectui & alieno, cum non possit vnus homo in omnibus sibi sufficere, sed indigat alieno auxilio: patet q præceptum de labore manuum quodammodo sub utroque genere prædictorú præceptorum continetur. Inquantum. n. labora manuum vnius subuenitur necessitatibus aliorum sic pertinet ad secundum genus naturalium præceptorum. Inquantum autem aliquis per hoc suis necessitatibus subuenit, pertinet ad primum genus, sicut præceptú de comedendo. Præceptum autem quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem non obligat nisi defectu existente, vnde si esset aliquis qui posset uiuere sine cibo, non obligaretur præcepto de comedendo. Sic ergo præceptum de labora manuum nó obligat aliquem singulariter secundú quòd ordinatur ad tollendum defectum communem aliquo modo, neque secundum q ordinatus ad tollendú proprium nisi defectu existente,

diuersis officijs oportet diuersos occupari

Apostol° præceptú de labore manuum nõ uidetur præcepisse ad prædicta duo præcepta legis naturæ de quibus supra Actum.

&

& ideo ille qui habet unde licitè uiuere possit: non tenetur manibus operari, qui autem non habet, unde alias uiuat, uel nisi aliquo illicito negotio uictum acquirat tenetur manibus laborare. Et hoc patet per Apostolum in tribus locis, ubi de manuũ operatione præceptum dat. Primò ad Ephesi. quarto, ubi prohibendo furtum iniungit manuum operationem. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret manibus suis. Secundò, primæ ad Thessaloni. quarto, ubi præcepit laborem manuũ prohibens concupiscentiam rerum alienarum. Operemini, inquit, manibus uestris, sicut præcipimus uobis, ut honestè ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Tertiò, 2. ad Thessalonicẽses tertio, ubi præcipit operationem manuũ prohibens turpia negocia, quibus aliqui uictum quærebãt. Audiuimus inquit inter uos quosdam ambulare in quiete nihil operantes, sed curiosè agentes. Glossa, Qui fœda cura sibi necessaria prouident, & subiungit. His autem qui huiusmodi sunt denunciamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum B silentio operantes panem suum manducent. Sciendum etiam est quòd sicut uisus est principalior inter alios sensus, ratione cuius omnes alij sensus nomen uisus sortiuntur ut Augustinus dicit, ita manus quia ad plurima opera necessaria est, dicitur organũ organorum in tertio de anima. (Topicorum capite trigesimo-octauo.) Et ideò per operationem manualem intelligitur non solum quod manibus fit sed quocunq; corporali instrumẽto, & breuiter quodcunq; officiũ homo agit, de quo licitè possit uictum acquirere sub labore manuum comprehenditur. Non enim uidetur rationabile quòd magistri artis mechanicæ possint uiuere de arte sua, & magistri artium liberalium non possint uiuere de arte sua. Similiter & aduocati possunt uiuere de patrocinio quod præstant in causis, & similiter est de omnibus alijs licitis occupationibus. Quia ergo præceptum est, sed non omnes obligat, ideò ad utrasq; rationes respondendum est.

1. p. q. 67. a. 1. c. & 12. q. 77. a. 5. ad 3. & 22. q. 167. ar. 2. ar. 1.

C AD PRIMVM ergo & ad secundum patet solutio ex dictis, quia concedimus laborem manuum esse in præcepto, non tamen omnes ad hoc singulariter obligari.

Ad 1. & 2.

Ad tertium dicendum, quòd sicut ex dictis patet, Apostolus loquitur in casu illo, quando prætermisso labore manuum de fœdis negotijs sibi uictum acquirebant, in quo casu obligabantur ad præceptum seruandum, & ideò digni erant excommunicari.

Ad quartum dicẽdum, quòd uerba illa Dei magis sunt prænunciantis pœnam, quàm præcipientis satisfactionem. Vnde præmisit. Maledicta terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi, & similiter mulieri dixit. In dolore paries filios. Et ideo non sequitur quòd ad laborandum quilibet homo teneatur ex necessitate præcepti, alias sequeretur quòd quilibet teneretur ad agriculturam, de qua Dominus ibi facit mentionem.

Ad quintum dicendum, uita spiritualis à nullo potest conseruari nisi per actus uirtutum, & ideo quilibet obligatur ad D seruanda præcepta, quæ sunt de actibus uirtutum, sed uita spiritualis à multis potest conseruari sine hoc quòd manibus operentur, & ideo quamuis sit generaliter in præcepto, non tamen quilibet ad obseruationem eius tenetur.

Ad sextum dicendum, quòd non manducare non est peccatum mortale, nisi quando sine manducatione uita seruari nõ potest, tunc enim aliquis non manducando seipsum occideret; & similiter non oportet quòd aliquis peccet non laborando manibus, nisi quando alias uitam seruare non posset nisi illicitè acquisitis; & ideo cum illicitæ curæ sint modis omnibus fugiendæ, sub eadem distinctione posuit Apostolus non manducare & non operari dicens. Qui non uult operari non manducet

AD PRIMVM autem eorum quæ in contrarium obijciuntur dicendum, quòd non prohibet dominus Apostolis omnẽ solicitudinem, scilicet de his quæ pertinent ad uictum corporis alias ipse loculos non habuisset, sed prohibet solicitudinẽ E suffocantem, qua mens suffocatur dupliciter. Vno modo ut in rebus temporalibus finẽ ponat rectæ operationis, & hoc Deus prohibet. Vnde Augustinus dicit in libro de operibus monachorum exponens illud. Nolite soliciti esse, &c. Non ut ista non procurent quantum necessitatis est, quod honestè poterunt. sed ut ista non intueantur, & propter ista faciant quicquid in prædicatione Euangelij facere iubentur, & habetur in glossa, primæ ad Thessalonicenses quarto. Secundò suffocatur mens prædicta solicitudine quando fiduciam de Deo amittit, & hoc Dominus prohibere intendit. Vnde dicit Glossa super illud Matthæi sexto. Hoc exemplo non prohibet prouidentiam, & laborem, scilicet de auibus & lilijs. Sed solicitudinem ut tota fiducia nostra sit in Deo, per quam & aues sine cura uiuunt.

ad cõtraria ad 1. in or. 7. 22. q. 5. ar. 6. o. & contra. 3. c. 135.

ad 2. in o. 8 12. q. 100. ar. 3. a. & 3 di. 37. art. 2. q. 1 & q. 3 a.

Ad secundum dicendum, quòd non omnia quæ sunt in præcepto continentur explicitè in præceptis decalogi, sed ad ea A possunt reduci cum implicitè in eis contineantur. Et sic præceptum de labore manuum, per quem uita corporalis conseruatur, & reducitur ad hoc præceptum. Non occides, sicut etiam præceptum de manducando, uel ad hoc præceptum. Non furtum facies, quo omne illicitum lucrum, quod per laborem manuum euitatur, prohibetur.

Ad tertium dicendum, quòd in quolibet præcepto duo sunt consideranda, scilicet finis præcepti, & possibilitas obseruandi, quia omnia præcepta cuiuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum uel malum tollendum, nec aliquid impossibile præcipi potest. Vnde dicit Hieronymus. Qui dicit Deũ aliquid præcepisse impossibile anathema sit. Si ergo sit tale præceptum quod nullo modo reddi possit impossibile obseruandum, & finem eo finis intentus haberi non possit, obligatio illius præcepti semper manet: sicut est in præceptis de actibus uirtutũ: quia ad minus actus interiores semper sunt in hominis potestate, & sine eis uita spiritualis conseruari non potest, ut dictum est. Duobus ergo modis præceptum de operatione manuum obligationem amittit. Vno modo quando aliquis redditur impotens ad laborandũ propter corporis imbecillitatẽ. Alio modo quando finem huius præcepti, scilicet conseruationem corporalis uitæ consequi potest sine labore manuum, ut ex dictis patet.

ad 3. Ioc. 9. et q. 13. a. & ad 3.

ad 4. in eo. co.

Ad quartum dicendum, quòd ad laborem manuum per se loquendo æqualiter religiosi & seculares tenentur, quod patet ex duobus. Primò, ex uerbo Apostoli secundæ ad Thessalonicenses tertio ubi ponit de opere manuum præceptum, dicẽs: Subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinatè, & cætera. Fratres enim omnes Christianos uocat. Non enim tunc temporis aliqui religiosi determinati erant. Secundo patet ex hoc quòd religiosi non tenentur ad alia quàm seculares, nisi ad ea quibus se ex uoto obligauerunt, sed per accidens contingit C quòd hoc præceptum magis tangit religiosos quam alios & hoc dupliciter. Primo quia religiosi in paupertate uiuunt, unde facilius potest eis accidere quòd non habeant, unde uiuant, quam alijs secularibus. Secundo ex statuto regulæ in aliquibus ordinibus. Vnde dicit Hieronymus in Epistola ad Rusticum monachum. Aegyptiorum monasteria hunc tenent morem, ut nullum absque opere & labore suscipiant, non tam propter uictus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne uagetur perniciosis cogitationibus, sicut etiam ad uigilias & alia quibus domatur corpus tenentur quandoque religiosi ex statutis suis ad quæ seculares non tenentur.

a. 14. ad e & ar. 204. sed cõtra & 22. q. 10 a. 4. ad 5. & q. 187 ar. 3. o.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis usus liberalium artium sit nobilior, non tamen ita est necessarius ad uitam corporis sustentandam.

Et prætarea sub operatione manuum comprehẽditur, sicut ex dictis patet, &c.

D

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum illi, qui spiritualibus operibus uacant, excusentur à labore manuum.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd illi qui spiritualibus operibus uacant nõ excusantur à labore manuum. primæ enim ad Thessalonicenses tertio super illud. Si quis non uult operari non manducet, dicit Gloss. Augustini. Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc Apostolum præcepisse, & postea subdit. Sed superfluè conantur & sibi & cæteris caliginem obducere, ut quod charitas utiliter monet non solum facere nolint, sed nec intelligere; & ita uidetur per spiritualia opera à labore manuum non excusentur. 158

22. q. 187. ar. 3. o.

E ¶ 2 Prætetea inter omnia spiritualia maxima sunt oratio, lectio, & prædicatio. Sed per ista opera non excusantur aliqui à labore manuali: ergo, & cætera. Probatio mediæ. Augustinus dicit in libro de operibus monachorum Quid agant qui operari corporaliter nolũt, scire desidero, & cætera, uacãt orationibus, inquiũt, & lectionibus, & uerbo Dei; & postea subdit, sed si ab his auocandi non sumus, nec manducandum est, nec esca præparandum. Si autem ab ista uacare seruos Dei certis interuallis temporum infirmitatis necessitas cogit, cur etiam non præceptis Apostolicis obseruandis aliquas partes temporum deputamus?

Au. orat. vacãtia 6.

Et quantum ad orantes dicit. Citius exauditur una obedientis oratio quàm decem millia cõtemnentis. Quantum uero ad psallentes subdit. Cantica diuina cantata et manibus operantes facilè possunt, & ipsum laborem diuino tanquam celeumate consolari. Quantum uero ad legentes subdit. Qui autem dicunt se lectioni uacare, nonne illic inueniunt quod præcepit Apostolus?

Orantes.

Legentes.

Prædicantes. Apostolus? Quæ est ergo ista peruersitas, lectioni nolle obtemperare, dum vult ei vacare? Quis enim nesciat tanto citius quemcunque proficere cum bona legit, quantò citius facit quod legit? Quantum uero ad prædicantes subiungit. Si autem alicui sermo est erogandus, & ita se occupat ut manibus operari non uacet, nunquid omnes possunt in monasterio uenientibus ad se uel diuinas lectiones exponere, vel de aliquibus disputationibus salubriter disputare? Quando ergo non omnes possunt, cur, sub hoc obtentu omnes uacare uolunt? Quanquam etsi omnes possent uicissitudinem facere deberent, & non solum ut cæteri à necessarijs actibus occuparentur, sed quia sufficit ut pluribus audientibus unus loquatur.

¶ 3 Præterea, Clerici maximè operibus spiritualibus occupantur, sed ipsi tenentur ad laborem manuum, ergo & cætera. Probatio mediæ. Distinctione octuagesima prima dicitur. Clericus uictum aut uestitum sibi artificio, uel agricultura absque officij sui duntaxat, detrimento præparet. Item in alio capitul. Clericus qui uerbo Dei eruditus est, artificio uictum quærat. Idem, omnes clerici qui ad operandum ualidi sunt & artificialia & literas discant.

¶ 4 Præt. Religiosi qui omnia reliquerunt maximè operibus G spiritualibus vacant. Sed tales tenentur ad manuum laborem, ergo & cætera Probatio mediæ. Lucæ duodecimo. Vendite quæ possidetis. Glo. Non tantum cibos uestros communicate pauperibus, sed etiam uendite possessiones uestras, ut omnibus uestris simul pro domino spretis, postea labore manuum operemini unde uiuatis & eleemosynam faciatis.

Canon. ¶ 5 Præterea Decretum dicit distinctione uigesimasecunda, quòd ille est hæreticus qui facit contra statutum Ecclesiæ Ro-
Canon. manæ. Sed illi, qui mendicant non laborantes proprijs manibus faciunt contra statutum Calixti Papæ duodecima quæstione prima. Videntes summi sacerdotes, & cætera: ubi dicitur quod Ecclesia statuit quòd inter eos qui communi uita degere nolunt nullus egens inueniatur: ergo religiosi propter opera spiritualia non excusantur à labore manuum: imò si mendicant sunt hæretici.

¶ 6 Præterea, Ille qui exponit se periculo mortis peccat quasi tentans Deum, sicut si aliquis uideret ursum uenientem in furia & deponeret arma quibus posset se defendere tentaret Deum. Sed ille qui relinquit omnia & non laborat manibus abijcit à se necessaria uictus quibus resistitur consumptioni quæ fit in corpore per calorem naturalem: ergo talis peccat quasi tentans Deum.

¶ 7 Præterea ad Philippenses tertio dicit Apostolus. Imitatores mei estote fratres. Sed ipse quamuis prædicaret & operibus spiritualibus uacaret, nihilominus opere manuum uictum quærebat. secundæ ad Thessalonicenses tertio. Ipsi scitis quemadmodum & vos oportet imitari nos, quoniam non inquieti fuimus apud uos. neque gratis panem manducauimus ab aliquo, I sed in labore & fatigatione nocte ac die operantes. ne quem uestrum grauaremus, ergo, &c.

¶ 8 Præterea Genesis uigesimotertio super illud. Confirmatus est ager & cætera. dicit Glossa quòd perfectus prædicator animam suam abscondit sub bonæ operationis & contemplationis tegimine, ita & illi qui operibus spiritualibus insistunt per contemplationem debent etiam operibus exterioribus uacare per actionem, & sic opera spiritualia non excusant à labore manuum.

Sed contra Lucæ nono. Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, dicit Glossa. Dominus docet minora bona pro maioribus esse dimittenda, sed opera spiritualia sunt maiora bona quam opera manualia: ergo debet hæc prætermittere propter illa.

¶ 2 Præt. Opera pietatis sunt potiora quàm exercitia corporalia, primæ ad Timotheum quarto. Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia ualet. Sed opera K misericordiæ & pietatis sunt dimittenda, ut uacetur prædicationi. Actuum sexto. Non est æquum nos relinquere uerbum Dei, & cætera, Lucæ nono. Sine mortuos sepelire mortuos suos: tu autem uade & annuncia regnum Dei: ergo multò fortius propter prædicationem & alia opera spiritualia est dimittendum opus manuale, & alia quæ ad exercitationem pertinent corporalem.

¶ 3 Præterea, Secundæ ad Timotheum secundo Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus Glo. Illa sunt secularia negotia, quibus animus occupatur colligendæ pecuniæ cura. Sed qui operantur manibus habent curam de colligenda pecunia: ergo implicantur negotijs secularibus. Et ita illi qui militant Deo in spiritualibus operibus, non debent operibus manuum occupari.

Respondeo dicendum, quòd ueritas huius quæstionis apparet ex his quæ in superiori quæstione sunt dicta. dictum est F enim suprà, quòd illi tantum obligantur ad conseruationem huius præcepti, scilicet de opere manuum, qui nõ habent alias vnde licitè uiuere possint, & ideò qui spiritualia opera exercent, & possunt alias licitè uiuere quàm de labore manuum, non tenentur manibus laborare. Vnde distinguendum uidetur de operibus spiritualibus. Sunt enim quædam bona spiritualia quæ in bonum commune cedunt. quædam uerò quæ ad singularem profectum facientis pertinent. Eis autem qui spiritualibus operibus occupantur ad utilitatem communẽ pertinentibus debet prouideri ab his, quorum utilitati deseruiunt, quod patet per auctoritatẽ primæ ad Corinthios nono. Si nos vobis spiritualia seminamus, nõ est magnum si carnalia uestra metamus. Hoc etiam patet per rationem: quia utilitas spiritualis præfertur corporali. ar. 157. c. & ad 9. & 10.

Eis autem qui utilitati communi deseruiunt in temporalib. debetur sustẽtatio ex proprio labore, quo utilitati cõmuni deseruiunt: sicut patet de militibus qui pro pace Reipublicæ militant. Vnde primæ Corin. nono. Quis militat suis stipendijs unquam? Vnde multò magis qui in spiritualibus bonum promouent, in tali ministerio sustentari possunt, & sic non tenentur manibus laborare. Sunt autem quatuor opera spiritualia, quibus cõmunis utilitas promouetur, & ex hoc eis stipendia debentur. Primum est occupatio in iudicijs ecclesiasticis exequendis. Dicitur enim ad Romanos decimotertio. De potestate seculari quæ iudicium sæculare exercet. Ideo & tributa præstatis, scilicet iudicibus, ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruiẽtes uobis. Et propter hoc Aug. dicit in libro de operibus monachorum, quòd debent manuum operibus insistere illi duntaxat qui ab ecclesiasticis occupationibus uacant, unde & se excusat à labore manuum propter iudicia ecclesiastica quibus occupabatur, dicens: Quanquam dicere possumus quis militat suis stipendijs unquam & cætera. tamen Dominum nostrum H Iesum Christum testem inuoco super animam meam, quoniã quantum ad meum attinet commodum, multò mallem per singulos dies certis horis quantum in bene moderatis monasterijs cõstitutum est, aliquid operari manibus & certas horas habere ad orandum & legendum, aut aliquid de diuinis literis agendum libros, quàm tumultuosissimas perplexitates aliarũ causarum pati de negotijs sæcularibus uel iudicando dirimendis, uel interueniendo præcipiendis. Secundum opus spirituale quod in bonum commune redũdat est opus prædicationis, quo fructus animarũ in populo procreatur. Et ideò ut dicitur primæ ad Corinthios nono. Dominus ordinauit his qui euangelium annunciant de euangelio uiuere. nec debet hoc referri tantum ad illos qui habent authoritatem prædicãdi, sicut sunt prælati sed etiam ad eos qui qualitercunque licitè prædicant ex commissione prælatorum: quia stipendia non debentur potestati, sed operi & labori, ut dicitur secundæ ad Timotheum secundo. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus I percipere. Glossa, scilicet prædicatorem qui in agro ecclesiæ lectione uerbi excolit corda auditorum, nec tantum illi qui prædicant possunt de euangelio uiuere, sed etiam illi qui eis ministrant ad hoc officium cooperantes quod patet ad Romanos decimoquinto. Si spiritualium participes facti sunt gẽtiles, debent etiam in carnalibus ministrare eis. Glossa, eorum scilicet iudæorum, qui miserunt prædicatores ab Hierosolymis. Vnde etiam illi qui prædicatores mittunt possunt de fructu euangelij uiuere. Tertium opus spirituale quod cedit in bonum commune sunt orationes, quæ fiunt in horis canonicis ad salutem ecclesiæ, vt auertatur ira Dei à populo. Ezechielis decimotertio. Nõ opposuistis uos murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Glossa, precibus dimicantes, & diuinæ sententiæ resistentes, & ideò dicitur primæ ad Corint. 9. quod qui altari deseruiunt cum altari participantur. Et de his duobus operibus dicit Augustinus in libro de operibus monachorum. Si K euangelistæ suos fateor habent potestatem, scilicet uiuendi de sumptibus fidelium, quis de hoc loquitur. Si ministri altaris dispensatores sacramentorum sunt. Vnde sibi istam non arrogant, sed uendicant potestatem. Quartum opus spirituale quod redundat in bonum commune est elucidatio sacræ scripturæ. Qui enim elucidationi sacræ scripturæ uacant ad alios instruendum, possunt de hoc opere spirituali uiuere. primæ ad Timotheum quinto. Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè autem qui laborant in uerbo & doctrina. glossa, Vt eis spiritualiter obediant & exteriora ministrent. Qui laborant in uerbo. Glossa. in exhortatione scientium & doctrina nescientium. Et hoc etiam planius dicit Hieronymus ad Vigilantium. Hæc in iudæa usque hodie perseuerat consuetudo, non solum apud nos sed etiam apud Hebreos, ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deum sinagogarũ totius orbis foueantur ministerijs. Patet ergo quòd illi qui prædictis

ar. 30. ar. 131.

22. q. 187. a. 4. ad 2. & 4. 5. ad 5. & opus 19. c. 9.

4. dist. 18. q. 2. ar. 1. q. 2. ad 2.

operibus

operibus spiritualibus uacant, non tenentur manibus laborare. A De his autem qui uacant spiritualibus, quæ non directè in bonum commune redundant, sed in bonum facientis, sicut sunt orationes priuatæ, ieiunia, & huiusmodi, distinguendum est, quia aut illi qui in religione istis operibus occupantur habent in sæculo unde uiuerent sine labore manuum, aut non. Si sic, tales cùm ad religionem ueniunt, non tenentur manibus laborare: Vnde Augustinus in libro de operibus monachorum. Si habebant aliquid in hoc sæculo, quo facile sine opificio sustentarent uitam suam quod conuersi ad Deum indigentibus dispartiti sunt, & credenda eorum infirmitas & ferenda. Solent enim tales languidius educati laborē corporalem sustinere non posse. Si autem in sæculo opifices fuerunt de labore manuum uiuentes, tunc ex duplici causa uenientes ad religionē possunt laborem manuum intermittere, vno modo ex pigritia operandi volentes in ocio uiuere, & tales peccant. Et hoc est quod dicit Augustinus in prædicto libro. Plerumque ueniunt ad professionem seruitutis Dei & ex professione seruili & uita rusticana, & ex opificum exercitatione & plebeio labore, & postea subdit. Tales ergo secundum quòd minus operantur de infirmitate corporis excusari non possunt. Prætertiæ quippe vitæ consuetudine, conuincuntur, & interponit. Non enim apparet utrùm ex proposito seruitutis Dei venerint, an uitam inopem & laboriosam fugientes. Alio modo intermittit aliquis opus manuale ex iusta causa diuini amoris, quo ad opus contēplationis quasi continue eleuatur, tales cum spiritu Dei aguntur non peccant, quia ubi spiritus Domini ibi libertas. Vnde Gregorius dicit super Ezechielem. Contemplatiua uita est charitatem Dei & proximi toto corde retinere, ab exteriori actione quiescere, soli desiderio cōditoris inhærere, ut nihil iam agere libeat. Et hoc idē habetur in quadam Glossa. Genesis vigesimotertio. Confirmatus est ager, & cætera. Contemplatiua uita a cunctis actionibus funditus diuidit. Et hoc est quod habetur Matthæi sexto. in gl. super illud Considerate volatilia cœli, &c. Sancti uiri auibus cōparantur, quia cœlum petunt, & quidem ita remoti sunt à mūdo ut iam in terris nihil agant, nihil laborent, sed sola contemplatione iam in cœlo degunt.

12. q. 83. c. 7

Genesis.

Matth. 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd glossa illa sumitur ab Augustino in libro de operibus monachorum, qui librum illum scripsit contra quosdam monachos qui dicebant quòd nō licebat seruis Dei manibus laborare. Et hoc quod dicit Apostolus qui non uult operari non manducet, exponebant de opere spirituali, quam expositionē Augustinus in libro illo multipliciter improbat. Vnde dicendum est quòd illud Apostoli. Qui non vult operari non manducet, &c. de opere manuali intelligitur, non tamen sequitur quòd ad huiusmodi impletionē præcepti omnes teneantur, ipse enim non tenebatur: unde præmisit. non quasi non habuerimus potestatem, sumptus accipiendi & uiuendi sine labore manuum. Vnde patet quòd Glossa illa non est ad propositum.

August.

Ad secundum dicendum, quòd in omnibus operibus quæ tangit obiectio distinguendum est, quia vel possunt esse quasi publica opera, uel priuata. Loquitur autem Augustinus de illis operibus spiritualibus secundum quòd sunt opera priuata. Intelligit enim de orationibus & canticis priuatis, non de his quę in ecclesia solenniter celebrātur, quod patet ex hoc quòd dici posset simul qui manibus operantur diuina cantica cantare, quod non esset conueniens si de horis canonicis intelligeretur. Similiter quod dicit de lectionibus loquitur de illis, qui uacant lectioni ad consolationem propriam tantùm, sicut in monasteriis monachi faciunt. non autem de illis quorum uita studio scripturarum deputatur ad suam & aliorum instructionem. Non est enim dubium quod per laborem manuum studiū impeditur. Similiter quod dicit de prædicatione intelligendū est de illis qui non publicè prædicant, sed aliqua uerba ædificatoria hominibus ad se uenientibus loquuntur, sicut sancti pa E tres in heremo facere consueuerunt. Et hoc, patet ex ipsis verbis supra inductis, vnde etiam dicit. Si sermo erogādus est, &c. quia ut dicit Glossa primę Corinthiorum secundo super illud. Sermo meus & prædicatio mea, sermo est qui priuatim fiebat, sed prædicatio quæ fiebat in communi.

Ad tertium dicendum, quod decretum loquitur de illis clericis quibus non sufficiunt oblationes & eleemosynæ, quę eis à fidelibus fiunt, vel ecclesię facultates. Eadem enim ratio est de illis qui viuunt de facultatibus Ecclesiæ, & de illis qui uiuunt particulariter de eleemosynis, quia facultates Ecclesiæ eleemosinæ sunt, & ad sustentationem pauperum dantur. Vnde dicit Glos. super illud Isaiæ tertio. Et rapina pauperis in domo vestra. In domibus principum rapina pauperum est, dum Ecclesiæ opes sibi thesaurizant & in delitiis abutuntur, quæ ad sustentationē pauperum dantur. Et de hoc habetur duodecima quæstione prima, propter quod etiam dicitur, tertia quæstione secunda.

Gl. super Isaiam.

Canon.

Sacerdos. Quòd sacerdos cui dispensationis cura cōmissa est, cum lauda pietans accipit à populo & dispensanda, & fideliter dispensat accepta, quia omnia sua aut reliquit parentibus, aut distribuit pauperibus: aut Ecclesiæ rebus adiunxit. & se in numero pauperum paupertatis amore constituit: vt vnde pauperib⁹ subministrat, inde & ipse tanquam pauper voluntarius uiuat. Et sic patet quòd clerici qui de Ecclesiæ rebus uiuunt eandem rationem viuendi etc habent, sicut illi qui facultatibus carētes de eleemosynis sibi datis viuunt.

Ad quartum dicendum, quòd Glossa illa non imponit necessitatem his qui sua relinquunt, ut manibus operentur: sed ostēdit quoddam bonum quod facere possunt qui sua relinquūt, ut scilicet ex manuum labore acquirant, vnde sibi prouideant & eleemosynas aliis faciāt, nec tamen per hoc excluduntur quin etiam bene faciant si manibus non laborātes spiritualibus eleemosynis uacent quæ sunt corporalibus potiores.

B Ad quintum dicēdum, quod illius rationis prima falsa est. Non enim qui facit contra statutū Papæ est hæreticus: nisi fortè credat Papæ non esse obediendum, vnde in capitul. inducto dicitur. Qui Romanæ Ecclesiæ priuilegiū ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conantur, proculdubiò in hæresim labuntur, priuilegium autem prædictum cōsistit in hoc quòd ei debet ab omnibus Christianis obediri. Similiter etiam minor est falsa. Non enim est cōtra statutum Ecclesiæ quòd aliquis mendicet: vel se in statu egestatis ponat: sed hoc est contra statutum Ecclesiæ, si ab eis qui facultates Ecclesiæ possident eorum necessitatibus non prouideatur. Vnde hæc sunt uerba capituli inducti, ea quibus rebus Ecclesiæ Episcopi dispensatores earum omnibus communi vita degere uolentibus ministrare cuncta necessaria debent, prout melius poterunt: vt nemo in eis egens inueniatur.

22. q. 187. a. 5. o. & 3 p. 4. 40. ac u 3. ad 1.

C Ad sextum dicendum, quòd illi qui relinquunt omnia nihil sibi reseruantes, nec manib. operantes non propter hoc discriminis se exponunt, quia deuotio fidelium tanta probabiliter æstimatur & experimento dicitur, quòd eis in necessariis prouidet. Nec etiam tentat Deum, quia ipse promisit mouēdo corda aliorū eis in necessitatibus prouidere, ut patet Matthęi sexto. Et quædam Glos. dicit Lucæ octauo. Tanta prædicatori debet esse fiducia in Deo, ut præsentis uitę sumptus & si non prouideat, sibi tamen non defutura certissimè sciat: ne dum occupatur mens ad temporalia, minùs prædicet æterna. Similiter si aliquis esset inter armatos qui defenderent & aliqua causa arma deponeret, non tentaret. Deum. Si autem esset solus videretur tentare Deum, nisi fortè interiori inspiratione securus esset de diuino auxilio, sicut beatus Martinus dicit. Ego signo crucis non clypeo protectus, aut galea hostium cuneos penetrabo securus. Similiter uideretur esse Dei tentatio, si aliquis inter fideles uel homines inhospitales de necessariis uictus sibi non prouideret. Vnde dicit glo. Lucæ uigesimosecundo super illud.

cōtra 3. c. 133. 135. & opus. 17 c. 14. 15. & 16.

D Qui habet sacculum tollat, & cęt. In hoc nobis datur exemplū, ut nonnunquam causa instante quædam de nostri propositi rigore sine culpa intermittere possimus: uerbi gratia si per inhospitales regiones iter agimus plura uiatica licet portare quàm domi habeamus, & tamen in deserto aliqui sine labore manuum sustentati sunt pane diuinitùs misso, ut in uitis patrum legitur. Sed priuilegia paucorum non faciunt legem communem.

Ad septimum dicendum, quòd hoc quòd Apostolus laborauit cùm posset de Euangelio viuere, fuit supererogationis, ut patet primæ ad Corinthios nono. Et ideò alii prædicatores nō tenentur eum in hoc imitari. Sciendum tamen quòd prædicator aliquando bene faceret nō accipiendo sumptus ab his qb. prædicat, sed de labore manuum uiuendo: in casibus scilicet illis in quibus Apostolus laborabat, scilicet ne scandalizaret eos quibus prædicabat, qui propter auaritiam dare sumptus grauabantur: & hanc causam ponit secundæ ad Thessalonicenses tertio. Nocte ac die laborantes ne quem uestrum grauaremus. Item ut suo exemplo alii ab ocio retraherentur, vnde ibidem subdit non quasi nos non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus uobis ad imitandum nos. Item ad reprimendum rapacitatem pseudo Apostolorum. Vnde dicit. primæ ad Corinthios vndecimo, Quod autem facio, ut faciā, ut amputem occasionem eorum qui uolunt occasionem ut in quo gloriantur tales inueniantur sicut & nos. Aliquando autē malefacerent prædicatores si laboribus manuū se implicarent, si scilicet per laborem à prædicatione retraherentur. Vnde dicit glossa Lucæ decimooctauo. Cauendum est prædicatori, ne dum occupantur mens ad temporalia minus prædicet æterna. Ideò dicit Augustinus in supra dicto libro. Quod Apostolus dum esset Athenis, ubi oportebat eum quotidie prędicare, non operabatur manibus, quod postea fecit veniēs Corinthū, vbi iudæis prædicabat solo die sabbati. Prædicatoribus enim

No. bene.

non

non solùm necessarium est ut habeant tempus liberum ab occupationibus in quo prædicent, sed etiam in quo studeant, cùm non habeant scientiam ex infusione sicut Apostoli, sed continuo studio. Vnde dicit Gregorius in Pastorali exponens illud Exodi vigesimoquinto. Vectes semper erunt in circulis, &c. Vectes inquit semper erunt in circulis, quia nimirùm necesse est ut qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant.

Ad octauum ergo dicendum, quòd per actionem intelligitur ibi non solùm opus naturale, sed omnia quæ ad actiuam uitam pertinent. Solicitudo autem quæ exhibetur à prædicatorib. circa eos qui prædicant ad actiuam uitam pertinet.

Rationes in contrarium concedo, tamen vltima inducitur præter intentionem. Glossa enim dicit sæcularia negotia esse quæ fiunt causa pecuniæ colligendæ sine opere manuali, ut per mercationem & huiusmodi, à quibus se debent serui Dei penitus abstinere.

INCIPIT QVODLIBET OCTAVVM.

Sancti Thomæ.

QVÆSTIO I.

QVÆSTIO nostra circa tria versatur.

¶ Primò circa ea quæ pertinent ad naturam.

¶ Secundò, circa ea quæ pertinent ad culpam & gratiam.

¶ Tertiò, circa ea quæ pertinent ad pœnam uel gloriam.

Circa primam quærebantur.

¶ Primò, de pertinentibus ad naturam creatam.

¶ Secundò, de pertinentibus ad naturam increatam.

Circa naturam increatam duo quærebantur.

¶ Primò, an senarius numerus, secundum quem omnes creaturæ dicuntur esse perfectæ, sit creator uel creatura.

¶ Secundò de rationibus idealibus, quæ sunt in mente diuina: utrum per prius respiciunt exemplata, scilicet creaturas ratione suæ singularitatis: vel ratione naturæ specificæ.

ARTICVLVS I.

Vtrùm senarius prædictus sit creator.

159 AD primum sic proceditur. Videtur quòd senarius prædictus sit creator. Remota enim omni creatura perfectio nõ remanet nisi in creatore: sed remota omni creatura facta in operibus sex dierum remanet perfectio in numero senario. Vnde dicit Augustinus quarto super Genesim ad literam. Itaque si ista non essent, scilicet opera sex dierum, perfectus ille esset, scilicet senarius. Nisi autem ille perfectus esset, ista secundum eum perfecta non fierent: ergo senarius numerus est creator.

1. p. q. 41. ar. 3. & vide art. 70. & 1. p. q. 96. 15. a. 1. ad 5.

¶ 2 Sed dicebat quod Augustinus loquitur de senario quantum ad ideam senarij, quæ est in mente diuina. Contra. Sicut remotis omnibus creaturis remanet perfectio in idea senarij numeri, ita remanet idea lapidis in mente diuina: ergo in hoc non haberet senarius numerus aliquam præeminentiam ad lapidem, quod tamen uidetur esse contra intentionem Augustini.

¶ 3 Præter. Illud quod est permanentius omni creatura non est creatum, sed creator. Senarius autem numerus est permanentior cælo & terra, quæ tamen uidentur esse permanentissimæ creaturæ. Vnde Augustinus dicit, quarto super genes. ad literã. Facilius est cælum & terram transire quæ secundum senarium numerum fabricata sunt, quàm effici posse ut senarius numerus non suis partibus compleatur: ergo senarius non est creatura, sed creator.

Sed contra. Creatoris perfectio non consistit ex partibus: nec est in eo aliquid habens partes. Sed sicut dicit August. in eo. lib. Inuenimus senarium numerum esse perfectum ea ratione, quòd suis partibus compleatur: ergo senarius numerus non est creator, sed creatura.

Poté. &. 5. a. 9. ad 16 & op⁹ 55. Respondeo dicendum, quòd secundum Auicennam in sua Metaphysica triplex est alicuius naturæ consideratio. Vna prout consideratur secundum esse quod habet in singularib. sicut natura lapidis in hoc lapide, & illo lapide. Alia uero est consideratio alicuius naturæ secundum esse suum intelligibile: sicut natura lapidis consideratur prout est in intellectu. Tertia verò

F est consideratio naturæ absoluta prout abstrahit ab vtroque esse: secundum quam considerationem consideratur natura lapidis uel cuiuscunque alterius, quantum ad ea tantùm quæ per se competunt tali naturæ. Harum quidem trium cõsiderationum duæ semper vniformiter eundem ordinem seruãt. Prior enim est consideratio alicuius naturæ absoluta, quàm consideratio eius secundum esse quod habet in singularib. Sed tertia consideratio naturæ, quæ est secundum esse, quod habet in intellectu, non semper habet eundem ordinem ad alias considerationes. Consideratio enim naturæ secundum esse quod habet in intellectu, qui accipit à rebus sequitur vtranque aliarum considerationum. Hoc enim ordine scibile præcedit scientiã, & sensibile sensum, sicut & mouens motum, & causa causatum. Sed consideratio naturæ secundum esse quod habet in intellectu causante rem præcedit alias duas considerationes. Cum enim intellectus artificis adinuenit aliquam formam artificiati ipsa natura, seu forma artificiati in se considerata est posterior

Natura multipliciter cõsideratur & ad scdm esse vniuer. prius quã scdm esse particulata, &c.

G intellectu artificis, & per consequens etiam arca sensibilis quæ talem formam vel per speciem habet. Sicut autem se habet intellectus artificis ad artificiata, ita se hēt itellectus diuinus ad omnes creaturas. Vnde vniuscuiusque naturæ causatæ prima cõsideratio est secundum quod est in intellectu diuino. Secunda vero consideratio est ipsius naturæ absolute. Tertia secũdum quòd habet esse in rebus ipsis, vel in mente angelica. Quarta secundum esse quod habet in intellectu nostro. Et ideò Dionysius dicit duodecimo capite de diui. nomi. hunc ordinem assignãs, quòd primo inter omnia est ipse substantificator rerum Deus, postea verò ipsa dona Dei quæ creaturis exhibens, & uniuersaliter & particulariter cõsiderata, ut per se pulchritudinẽ, per se vitã, quã dicit esse donũ ex Deo prouenians, & ipsam naturam vitæ, deinde ipsa participantia uniuersaliter & particulariter cõsiderata, quæ sunt res in quibus natura esse habet. In his ergo illud quod est

H prius semper est ratio posterioris, & remoto posteriori remanet prius, non autem è conuerso. Et inde est quòd hoc quod cõpetit naturæ secundum absolutam considerationem est ratio quare competat naturæ alicui secũdum esse quod habet in singulari, & non è cõuerso. Ideò enim sortes est rationalis quia homo est rationalis, & non è conuerso. Vnde dato quòd sortes & Plato non essent, adhuc humanæ naturæ rationalitas competeret. Similiter etiam intellectus diuinus est ratio naturæ absolute consideratæ & in singularibus, & ipsa natura absolute considerata & in singularib. est ratio intellectus humani & quodãmodo mẽsura ipsius. Possunt ergo uerba Augustini intelligi de senario dupliciter. Vno modo ut per senarium numerum intelligatur ipsa natura senarij absolutè, cui primo & per se competit perfectio, quæ quidem est ratio perfectionis eorum quæ senarium participant. Vnde remotis oĩbus quæ senario perficiuntur, adhuc perfectio naturæ senarij competit, & hoc modo senarius nominat naturam creatam. Alio modo potest in-

Sorte vel Platone si existante, hõ adhuc ẽ rõnalis,

I telligi senarius secũdum esse quod habet in intellectu diuino, & sic eius perfectio est ratio perfectionis in creaturis inuentæ, quæ secundum senarium sunt conditæ quibus etiam remotis in prædicto senario perfectio remaneret. Sic autem senarius non erit creatura, sed ratio creaturæ in creatore, quæ est idea senarij, & est idem secundum rem quod diuina essentia ratione tantum differens.

Ad primum ergo dicendum, quod remotis omnibus creaturis quæ sunt factæ in senario dierum non dicitur quod perfectio remaneat in senario numero quasi senarius numerus aliquod esse habeat in rerum natura, nulla creatura existẽte. Sed quia remoto omni esse creato remanet absoluta consideratio naturæ senarij, prout abstrahit à quolibet esse, & sic attribuitur sibi perfectio, sicut remotis omnibus singularibus hominibus adhuc remaneret rationalitas attribuibilis humanæ naturæ.

K Ad secundum dicendum, quòd sicut in reb. creatis quædam sunt magis communes, & quædam magis contractæ. Ita etiam rationes rerum in Deo magis communium ad plura se extendunt, minus uero communium ad pauciora. Et quia vnitas & multitudo sunt omnibus creatis communia, ideo etiam ratio idealis numeri ad omnes creaturas se extẽdit. Vnde dicit Boetius in principio Arithmeticæ. Omnia quæcunque à primæua rerum natura constituta sunt numerorum specie videntur esse formata. Hoc enim fuit principale in animo conditoris. Exemplar autem lapidis, aut idea non se extendit ad omnes creaturas, & ideò si senarius accipiatur pro idea senarij quantum ad hoc adhuc senarius erit eminentior lapide, idest, quam idea lapidis, prout scil. cetad plura se extendit, & iterum perfectio competit senario secundum naturam senarij, non autem lapidis.

Ad tertium dicendum, quòd non est intentio Augustini dicere, quòd si cœlum & terra transeant, & cæteræ creaturæ quod

senarius

senarius remaneret secundum aliquod esse creatum, sed quia A si omnes creaturæ ab esse deficerent, remaneret adhuc natura senarij prout abstrahit à quolibet esse huiusmodi, quod eius perfectioni competit, sicut etiam natura humana manebit talis quod ei competeret rationalitas.

Ad illud verò quod in contrarium obijcitur dicendũ quòd quamuis in Deo non possit esse aliquid habens partes, tamen potest esse in eo ratio rei habentis partes, & sic est in eo ratio senarij ex partibus constituti, & ratio suarum partium.

ARTICVLVS II.

Vtrum ideæ, quæ sunt in mente diuina per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quàm quantum ad naturam speciei.

B

160 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd ideę quę sunt in mente diuina per prius respiciant res quantũ ad
veri. q. 3. naturam singularem, quàm quantum ad naturam speciei: quia
ar. 8. c. vt Aug. dicit in lib. 83. q. Ideæ sunt quædam formæ uel rationes rerum stabiles, quæ in diuina intelligentia continentur, & cum ipsæ neque oriantur neque intereant, secundum eas tamen formari dicitur omne quod oriri uel interire potest, & omne quod oritur uel interit solum singulare est, id est, quod generatur & corrumpitur: ergo ideæ per prius respiciunt singulare.

Sed contra. Cum ideæ sint formæ exemplares requiritur ad rationem ideę assimilatio ideati ad ipsam. Sed ideatum, id est, res creata magis assimilatur diuino exemplari secundum formam à qua est ratio speciei, quàm secundum materiam, quæ est indiuiduationis principium: ergo idea per prius respicit naturam speciei, quam singularitatem indiuidui. C

veri. q. 3. Respondeo dicendum, quòd cum in mente diuina sint om-
ar. 1. o. nium creaturarum formæ exemplares, quæ ideæ dicuntur, sicut in mente artificis formæ artificiatorum, hoc tamen interest inter formas exemplares, quæ sunt in mente diuina & in
a. ve. & 2. mente artificis creati, quòd creatus artifex agit ex præsuppo-
d. i. 3. t. 9. sita materia. Vnde formæ exemplares quæ sunt in mente eius,
ar. 143. c. non sunt factiuæ materiæ quæ est indiuiduationis principiũ, sed solius formæ, à qua species est artificiati, & ideo huius formæ exemplares non respiciunt directè artificiatum quantum
ar. 143. ad indiuiduum, sed quantum ad speciem solum: formæ autẽ exemplares intellectus diuini sunt factiuæ totius rei, & quantũ ad formam & quantum ad materiam, & ideò respiciunt creaturam, non solum quantum ad naturam speciei, sed etiã quantum ad singularitatem indiuidui, per prius tamen quantum ad naturam speciei, quod ex hoc patet. Exemplar enim est ad cuius imitationem fit aliquid. Vnde ad rationem exemplaris D requiritur quòd ipsa assimilatio operis ad exemplar sit intenta ab agente: alias talis assimilatio casu accideret: & non secundum uiam exemplaritatis. Sic ergo in ratione exemplaris includitur intentio agentis. Ad hoc ergo per prius exemplar respicit quòd agens primo intendit in opere. Agens autem quilibet principaliter intendit in opere id quod perfectius est. natura autem speciei est perfectissimum in unoquoque indiuiduo: per ipsam enim duplex imperfectio perficitur, imperfectio scilicet materiæ quæ est singularitatis principium, quæ cũ sit in potentia ad formam speciei perficitur, quando naturam speciei cõsequitur: & iterum imperfectio formæ generalis, quæ se habet ad differentias specificas in potẽtia, ut materia ad formam: unde species specialissima est primò in intentione natu-
1. p. q. 85. ræ. ut patet per Auic. in principio suæ metaph. Non enim natu-
ar. 3. ad 1. ra intendit principaliter generare Sortem, alias destructo Sor-
& 4. & q. te ordo & intentio naturæ periret. Intendit autem in Sorte ge- E
90. ar. 1. c. nerare hominem. Similiter non intendit principaliter genera-
& veri. q. re animal: alioquin quiesceret eius actio, quando ad naturam
3. art. 8. c. animalis perduxisset: cum tamen in indiuiduo generato prius
& po. q. compleatur natura animalis quam hominis, ut patet in 16. de
10. art. 2. animalibus. Non autem prius est homo quàm hic homo. Va-
ad 12. de exemplar quod est in mente diuina primò naturam speciei
anima ar respicit in qualibet creatura.
tic. 10. AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd id quod est primum in intentione est ultimum in executione. Vnde quamuis natura primò intendat generare hominem: per prius tamen generatur hic homo. Non enim homo generatur nisi per hoc quòd hic homo generatur: & propter hoc etiam in diffinitione ideæ dicitur, quod secundum eas oritur omne quod oritur quantũ ad uiam executionis, in qua singularia sunt primum.

¶ Secundum quod in contrarium obijcitur conceditur.

QVAESTIO II.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad naturã creatam.

¶ Et primò de his quæ pertinent ad animam humanam.

¶ Secundò de his quæ pertinent ad corpus.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, utrum anima accipiat species quibus cognoscit à rebus quę sunt extra eam.

¶ Secundò quomodo charitas, uel quilibet alius habitus à non habente cognoscatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima accipiat species à rebus, quæ sunt extra eam.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima non accipiat species à rebus, quæ sunt extra eam. Dicit enim Aug. 12. su 161
per Gene. Imaginem corporis non corpus in spiritu, sed ipse 1. p. q. 80.
spiritus in seipso facit celeritate mirabili: non autem eam in se ar. 3. & 4.
ipso faceret si à rebus exterioribus eam acciperet: ergo anima c. veri. q.
non accipit à rebus species, quibus cognoscit. 10. a. 6. 2.

¶ 2 Præterea. Eius solius est dimensionem à re dimensionata d. 1. 3. q. 2.
abstrahere, cuius est dimẽsionem corporibus dare, quod est solius art. 1. c. &
creatoris. Sed ad hoc quòd species à rebus accipiatur in anima, opor ad 2.
tet quod ab ipsa specie dimensiones separentur: quia in rebus extra animam habent esse dimensionale, nõ autem in anima, maximè quantum ad intellectum. Ergo anima non potest accipere species à rebus sensibilibus.

C In contrarium uidetur esse tota philosophorum doctrina quæ sensum à sensibilibus, imaginationem à sensu, intellectũ à phantasmatibus accipere fatetur.

Respondeo dicendũ, quòd anima humana similitudines rerũ quibus cognoscit accipit à rebus illo modo accipiendi, quo patiens accipit ab agente, quod non est intelligendum quasi agens influat in patiens eandẽ numero speciem quam habet in seipsa: art. 6. c. &
sed generat sui similẽ educendo de potẽtia in actũ: & per hunc ar. 162. ad
modũ dicitur species coloris deferri à corpore colorato ad uisum. 3.
Sed in agentib. & patientibus distinguendũ est. Est enim quoddã ar. 123. c.
agens quod de se sufficiens est ad inducendum formã suã in patiens, sicut ignis de se sufficit ad calefaciendum. Quoddam uerò agens est quod nõ sufficit de se ad inducendã formã suã in patiens, nisi superueniat aliud agẽs, sicut calor ignis non sufficit ad cõplendum actionem nutritionis, nisi per uirtutẽ animæ nutritiuæ: unde uirtus animæ nutritiuæ est principaliter agẽs, calor uerò igneus instrumẽtaliter. Similiter etiam est diuersitas ex
D parte patientiũ. Quoddã enim est patiens, quod in nullo coo- 1. p. 115.
peratur agenti, sicut lapis cũ sursum proijcitur, uel lignũ cum ex ar. 1. ad 5
eo fit scamnum. Quoddã uerò patiens est quod cooperatur agen & q. 118.
ti, sicut lapis cum deorsum proijcitur: & corpus hominis cum ar. 1. ad 3.
sanatur per artem: & secundũ hoc res quæ sunt extra animam & pot. q.
tripliciter se hñt ad diuersas animæ potentias: ad sensus enim 3. ar. 8. ad
exteriores se habent, sicut agentia sufficientia quib. patientia 13. & art.
non cooperantur, sed recipiunt tantum: quòd autem color per se nõ 9. ad 5. &
possit mouere uisum nisi lux superueniat, non est contra hoc 2. ad nonum.
quod dictum est quia tam color quàm lux inter ea quæ sunt extra animã computantur. Sensus autem exteriores suscipiunt tantũ à rebus per modum patiendi, sine hoc quòd aliquid cooperentur ad sui formationem: quamuis iam formati habeant propriã operationem, quæ est iudicium de proprijs obiectis, sed ad imaginationem res quæ sunt extra animam comparantur ut agẽtia
sufficientia. Actio enim rei sensibilis nõ sistit in sensu, sed ulterius 1. p. q. 78.
E pertingit usque ad phantasiam siue imaginationẽ: in imagina- art. 1. ad 2.
tione est patiens quod cooperatur agenti. Ipsa enim imaginatio for- fin.
mat sibi aliquarũ rerum similitudines, quas nunquã sensu percipit: his tñ quæ sensu recipiuntur cõponendo ea & diuidendo, ad 1. ho-
sicut imaginamur montes aureos, quos nũquam uidimus ex ius & art.
hoc quòd uidimus aurũ & montes. Sed ad intellectũ possibilẽ com 102. ad 2.
parantur res sicut agentia insufficientia. Actio enim ipsarũ re- 1. p. q. 78.
rum sensibilium nec etiam in imaginatione sistit, sed phantasma- art. 4. c. &
ta ulterius mouẽt intellectum possibilem, non autem ad hoc quòd ex q. 84. a. 6.
seipsis sufficiant, cum sint in potentia intelligibilia: intellectus ad 2. & ve
autem non mouetur nisi ab intelligibili in actu. Vnde oportet ri. q. 8. ar.
quòd superueniat actio intellectus agentis, cuius illustratione phã 5. & 9. c.
tasmata fiunt intelligibilia in actu sicut illustratione lucis cor- Intellect
poralis fiũt colores uisibiles actu & sic patet quòd intellectus agẽs age. is ad
est principale agens quod agit rerũ similitudines in intellectu qd est ne
possibili: phãtasmata autẽ quæ à reb. exterioribus accipiuntur sunt cessarius.
quasi agẽtia instrumẽtalia: intellectus enim possibilis cõparatur ad res,

ad res, quarum notitiam recipit, sicut patiens quod cooperatur agenti. Multò.n.magis potest intellectus formare quidditatem rei quæ non cecidit sub sensu, quàm imaginatio.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd si verbum Augustini referatur ad intellectum, sic planum est quòd res non faciunt suę similitudinem in intellectu possibili principaliter, sed intellectus agens. Si autem referatur ad imaginationem faciunt quidem, sed non solum quia ipsa imaginatio cooperatur, ut dictum est. In sensu autem facit corpus sui similitudinem sufficienter & solum: sed de hoc non loquitur Augustinus, quia sensum contra spiritum diuidit, siue corporalem uisionē contra spiritualem.

Ad secundum dicendum, quòd ratio ista procedit ac si illa eadem species numero quæ est in rebus, uel in imaginatione postmodum fieret in intellectu: sic enim oportet quòd auferrētur ab ea dimensiones. Et hoc patet esse falsum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum habens charitatem eam cognoscat per speciem.

161 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd non habens charitatem eam cognoscat per speciem. Omne enim
& in ord. quod cognoscitur, cognoscitur uel per essentiam, uel per sui
162. 1.di. similitudinem. Sed charitas à non habente non cognoscitur per
17.q.1.a. sui essentiam, quia non est essentialiter in eo: ergo si cognosci-
4.o.& 3. tur à non habente, cognoscitur per sui similitudinem.
di.23.q.1. ¶2 Præterea, Aliquis habens charitatem aliquo modo cogno
art.5.o.& scit eam se habere ad minus per coniecturas: uel per reuelatio-
ad 1. nem: & similiter postquàm eam amiserit potest recordari se eam habuisse, quod esse non potest nisi per eius speciem in memoria reseruatam: ergo charitas à non habente qui prius eam habuit per sui similitudinem cognoscitur: & eadem ratione à quolibet alio non habente.

¶3 Præterea, Dicit Augustinus decimo cōfessionum. Hoc modo se habet memoria ad intelligentiam sicut uenter animalis ruminantis ad os, quia sicut id quod est in uentre animalis reducitur ad os: ita quod est in memoria reducitur ad intelligentiam. Si ergo in memoria conseruatur charitas per sui similitudinem & ab intelligentia capitur per similitudinem.

Apostol°. Sed contra est, quod Augustinus dicit secundo super Genesim, & habetur in Glossa secunda ad Corinthios duodecimo. Quod intellectualis visio est earum rerum quæ non habēt species sibi similes quæ non sunt quod ipsæ & inter huiusmodi ponit charitatem: ergo charitas non potest cognosci per sui similitudinem, sed solum per essentiam.

Respondeo dicendum, quòd duplex est cognitio charitatis. Vna qua cognoscitur quid est charitas, Alia qua charitas percipitur: vt cum aliquis cognoscit se habere charitatem, quod pertinet ad cognitionem an est. Prima quidem cognitio charitatis eodem modo competit habenti & non habenti. Nam intellectus humanus natus est rerum quidditatem comprehendere, in quibus cognoscendi naturaliter procedit, sicut in cognoscēdis conclusionibus complexis. Insunt enim nobis naturaliter quædam principia prima complexa ab omnibus nota, ex quibus ratio procedit ad cognoscēdum in actu conclusiones, quæ in prædictis principijs potentialiter continentur siue per inuentionem propriam, siue per doctrinam alienam, siue per re-
ar.64.c.& uelationem diuinam, in quibus omnibus modis cognoscendi
22.q.5.a. homo iuuatur ex principijs naturaliter cognitis. Vel ita quòd
4.ad 3.& ipsa principia cognita ad cognitionem acquirendam sufficiāt
q.8.art.1. adminicula nobis sensu & imaginatione: sicut cum aliquam
ad 1. cognitionem acquirimus per inuentionem, uel doctrinam. Vel
4 d.24.q. ita quòd principia prædicta ad cognitionem acquirendam nō
& a.4.ad sufficiant: nihilominus tamen in huiusmodi cognoscendis
3.veri.q. principia dirigunt inquantum inueniuntur non repugnare
16. principijs naturaliter cognitis, quod si esset intellectus nullo
a.1.c.&q. modo eis assentiret: sicut non potest dissentire principijs. Et si-
17.a.1.at. militer in intellectu insunt nobis etiam naturaliter quædā con
1.p.q.117 ceptiones ab omnibus notæ: ut entis, unius, boni, & huiusmo-
art.1.c.& di à quibus eodem modo procedit intellectus ad cognoscendū
p q.9.art. quidditatem uniuscuiusque rei, per quem procedit à principijs
4 ad 1. per se notis ad cognoscendas cōclusiones, & hoc uel per ea quę
Ma. q.3. quis sensu percipit: sicut cum per sensibiles proprietates alicu-
art.3.c.& ius rei concipio illius rei quidditatem, uel per ea quæ ab alijs
q.16.art. quis audit: ut cum laicus qui nescit quæ sit musica, cum audit
7.ad 18.1. aliquam artem esse per quam discit canere, uel psallere, conci-
p.q.5.at. pit quidditatem musicæ: cum ipse præsciat quid sit ars, & quid
2.c.&q. sit canere: sicut etiam per ea quæ ex reuelatione habentur: ut est
11.art.3. in his quæ fidei sunt. Cum enim credimus aliquid esse in no-
ad 4. bis diuinitus datum, quo affectus noster Deo unitur, concipi-
F mus charitatis quidditatem, intelligentes charitatem esse donum Dei quo effectus Deo unitur: præcognoscentes tamen qd sit donum, & quid affectus, & quid unio. De quibus etiam qd sint scire non possumus, nisi resoluendo in aliqua prius nota, & sic quousque perueniamus usque ad primas conceptiones humani intellectus, quæ sunt omnibus naturaliter notæ. Et quia naturaliter cognitio est quædam similitudo diuinæ ueritatis
menti nostræ impressa: secundum illud Psal. Signatum est super Psal. 4.
nos lumen vultus tui Domine. Ideò dicit Augu. decimo de a. 101.c.
trinitate, quòd huiusmodi habitus cognoscuntur in prima ueritate. Ipsa autem conceptio charitatis, quam intellectus format modo prædicto, non est solum similitudo charitatis sicut species rerum in sensu, uel imaginatione: quia sensus & imaginatio nunquam pertingunt ad cognoscendum naturam rei, sed solummodo accidentia quæ circunstant rem, & ideò species quæ sunt in sensu, uel imaginatione non repræsentant naturā rei, sed accidentia eius tantum: sicut status repræsentat hominem quantum ad accidentia. Sed intellectus cognoscit ipsam
naturam & substantiam rei. Vnde species intelligibilis est simi- 1.p.q.57.
litudo ipsius essentiæ rei, & est quodammodo ipsa quidditas & at.1.ad 1
G natura rei secundum esse intelligibile, non secundum esse na- & 3.p.q.
turale, prout est in rebus, & ideo omnia quæ non cadunt sub 6.a.7.&
sensu & imaginatione, sed sub solo intellectu cognoscuntur per 4.d.49.q.
hoc quòd essentiæ, uel quidditates eorū sunt aliquo modo in in- 2.ar.7.ad
tellectu. Et hic est modus, quo charitas cognoscitur cognitione 6.22.q.7.
quidem tam ab habente charitatem quàm à non habente. Sed ar.1.c.ro.
secundum alium modum cognoscendi charitatem neq; cha- 12.q.1.ar.
ritas, neq; aliquis habitus siue potentia percipitur à nostro in- 12.& q.10
tellectu nisi per hoc quod actus percipiuntur, ut per Philoso- ar.4.ad 1.
phum decimo Ethicorum. Actus autem charitatis, uel alterius & 2.q.12.
habitus eliciuntur ab ipsa charitate, uel ab alio habitu per pro- art.12.ad
priam essentiā charitatis, uel alterius habitus, & per hunc mo- 12.
H dum dicitur aliquis se cognoscere habere charitatem, uel aliū qualiter
habitum per ipsam essentiam habitus secundum esse natura- quis co-
le, quod habet in rerum natura, & non solum in intellectu. Si- gnoscat
cut autem nullus potest cognoscere charitatem nisi charitatē se charita-
habens, quia actus charitatis & aliarum uirtutū præcipuè con tem habe-
sistunt in motibus interioribus qui nō possunt esse cogniti nisi re.
operanti, nisi quatenus manifestantur ex actibus exterioribus & sic per quandam coniecturam aliquis non habens charitatē potest percipere alium charitatem habere. Hoc autem dico supponendo quòd aliquis possit scire se habere charitatē, quod tamē non puto esse uerum: quia in actibus ipsius charitatis non possumus sufficienter percipere, quòd sint à charitate eliciti propter similitudinem dilectionis naturalis cum dilectione gratuita.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in non habente charitatem non secundum esse naturæ, sed secundum esse intelligibile est essentia charitatis.

Ad secundum dicendum, quòd postquam aliquis definit habere
I charitatem secundum esse naturale charitatis, adhuc charitas in ipso manet secundum esse intelligibile, & sic potest scire qd sit charitas. Manent etiā in memoria eius actus charitatis, quos est facit in memoria sensibili propter effectus sensibiles charitatis, qui utiq; manent secundum sui similitudinē, sicut & cætera sensibilia: & ex his aliquis memoratur se habuisse charitatē.

Ad tertium dicendum, quòd illud quod est in memoria redit ad intelligentiā: non ita quòd eadem species numero quæ est in memoria, postmodū fiat in intellectu: sed per illū modum loquēdi, quo phantasmata dicuntur fieri in intellectu, ut dictum est.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS V.

K *Vtrum alimentum conuertatur in veritatem humanæ naturæ.*

DEINDE quæritur de his quæ pertinēt ad corpus huma- 162
num: in rerum alimentum conuertatur in ueritatem huma-
næ naturæ. Et uidetur quòd non: quia in corpore humano id qd 4.dis.44.
est de ueritate humanæ naturæ est ratio, uel os secundum spe- q.1.ar.2.
ciem. Sed alimentum non conuertitur in id quod est secundū q.4.o.&
speciem, sed in id quod est secundum materiam: ut uidetur di- 2.d.30.q.
cere philosophus in primo de generatione. (Tex.c.35.) ergo 1.ar.2.c.
alimentum non conuertitur in ueritatem humanæ naturæ.

¶2 Præterea, Id quod est de ueritate humanæ naturæ oportet quòd semper in homine maneat, alias non remaneret homo idem numero. Sed illud quod generatur ex alimento non semper manet, imò fluit & refluit, ut patet ex primo de generatione, ergo quod generatur ex alimento non est de ueritate humanæ naturæ.

¶3 Præt.

¶ 3 Præt. August. dicit, quòd nos fuimus in Adam dupliciter, A scilicet secundum seminalem rationem & secundum corpulentam substantiam, Christus autem fuit in eo secundum corpulentam substantiam, & non secundum seminalem rationẽ, id autem quod ex alimento generatur in nobis non fuit in Adam, ergo illud quod est de veritate corpulentæ substantiæ nostræ non est ex alimento generatum.

¶ 4 Sed dicebat quòd corpulenta nostra substantia fuit in Adam originaliter, & non essentialiter. Sed contra. Semen originem rei importat. Si ergo dicimus in Adam fuisse secundum corpulentam substantiam originaliter tantùm, tunc idem erit esse secundum corpulentam substantiam & secundum seminalem rationem, quod est falsum: ergo idem quod prius.

Sed contra est, quod dicitur in 2. de anima (Tex. c. 45.) Alimentum est potentia tale quale est illud quod nutritur. Sed quod est potentia aliquale in illud conuerti potest, ergo alimentum conuerti potest in illud quod nutritur, sed illud quod nutritur B est id quod est de veritate humanæ naturæ: ergo alimentum conuertitur in id quod est de ueritate humanæ naturæ.

¶ Præt. Semen ex quo fit generatio maximè videtur ad veritatẽ humanæ naturæ pertinere, sed semen secundum Philosophum in decimoquinto de animalibus est de superfluo alimenti. Ergo alimentum conuertitur in veritatem humanæ naturæ.

Respondeo dicendum, quòd ad huius quæstionis euidentiã oportet primò videre quid sit veritas humanæ naturæ. Veritas autem vniuscuiusque rei, ut dicit Auicenna in sua Metaph. nihil est aliud quàm proprietas sui esse, quod stabilitum est ei: sicut illud quod propriè habet esse auri attingẽs ad terminos stabilitos naturæ auri dicitur esse verè aurum. Vnumquodq; autem propriè habet esse in aliqua natura, per hoc quod subest completæ formæ propria illius naturæ a qua est esse, & id speciei in natura ista. vnde illud pertinet ad veritatem vniuscuiusque C rei, quod est completiuum illius rei per formam, & pertinet directè & per se ad completionem illius rei: tã enim in naturalibus quàm in artificialibus inueniuntur quædam, in quibus consistit principaliter ratio rei: alia autem quæ sunt ordinata ad horum cõseruationem, & meliorationem, sicut stipes, & fructus per se pertinent ad complementum arboris, vñ sunt de veritate naturæ ipsius. Folia autem sunt quodammodo ordinata ad fructuum conseruationem, & quantùm ad hoc non uidentur esse de veritate naturæ arboris principaliter. Similiter ratio gladij consistit in ferro & acumine eius: vagina autẽ est ad gladij conseruationem: vnde si gladius esset res naturalis, ferrum esset de veritate naturæ eius, non autem vagina. Sic autem de ueritate humanæ naturæ esse dicimus illud, quod p se pertinet ad perfectionem humanæ naturæ completæ participantis formam speciei. Illud autem non est de ueritate humanę naturæ in homine, quod est ordinatum quodammodo ad hominis conseruationem, uel meliorationem quamcunque. Sciẽ- D dum est ergo, quòd natura humana potest dupliciter considerari, uel secundum totam speciem humanam, uel secundum esse quod habet in hoc indiuiduo: secũdum hoc inueniuntur in præsenti quæstione tres opiniones. Quidam enim dicunt, quòd alimentum non conuertitur in veritatem humanæ naturæ, neque secundum speciem, neque secundum indiuiduum. Dicũt enim quòd tota materia, quæ nata est esse sub specie humanæ naturæ fuit in corpore Adæ: nec aliqua alia materia potest fieri uerè substans humanæ speciei, & ex illa materia ea qua corpus primi hominis constabat fuerit aliqua pars decisa, quæ quidem per multiplicationem quandam sine additione extrinsecæ materiæ augmentata est in tantum quòd peruenit usq; ad perfectam & completam quantitatem in corpore Seth. Ex quo iterum aliquid decisum est in formationem corporis filij sui, & prædicto modo multiplicatum: & sic totum humanum genus multiplicatum est ex illa materia quæ fuit in corpore pri- E mi hominis sine alicuius extrinseci additione: illud autem quod ex alimento generatur est necessarium nobis ad conseruationẽ illius humiditatis, quæ est de ueritate humanæ naturæ: ut scilicet calor naturalis habeat aliquid aliud quod consumat, scilicet humiditatem ex alimento generatam quasi accidentalem non consumat humiditatem quæ est de veritate humanæ naturæ, sicut artifices apponunt plumbum argento, vt videlicet in conflatorio consumatur plumbum & argentum non consumatur ab igne, vnde in resurrectione quando veritas humanæ naturæ erit incorruptibilis, alimento non indigebimus, nec resurget in nobis aliquid quod ex alimento sit generatum, sed solum id quod fuit in Adam. Sed inconueniens uidetur huiusmodi positio propter duo, quantum ad præsens pertinet: quia eiusdem rationis est formam aliquam nihil amittere de materia subiecta, & nihil de nouo acquirere: cuius substantiæ & naturæ nihil accrescit nec deperit. Cõstat autem quòd aliqua materia quæ erat substans humanæ naturæ desinit esse humanæ naturæ substãs: sicut patet in morte uniuscuiusq; hominis. Vnde nisi aliqua materia de nouo adderetur humanæ naturæ, sequeretur quòd minus esset modo id quod est de ueritate naturæ humanæ in actu, quam tempore Adæ: & sic natura speciei non perfectè saluaretur per generationem. Secundò, quia ista mutatio, quam multiplicationem dicunt, nullo modo est secũdum essentiam ipsius materiæ, sed solummodo secundũ quãtitatem, uel dimensiones et accidentes. Non enim dicunt quòd aliquid materiæ de nouo per essentiam creetur uel aliunde addatur, sed quòd illa eadem materia quæ prius erat minor, postea fiat maior, nihil autem est aliud rarefieri & condensari quàm mutari eandem materiam de magnis dimensionibus in paruas, & econuerso. Vnde sequeretur secundum prædictam positionem, quod illud quod est de ueritate humanæ naturę semper rarefieret per continuam generationem & augmentationem: & tantùm quantùm sustinere non posset. Esset enim iam illud quod est de ueritate humanæ naturæ, innumerabiliter magis rarum quàm ignis, quod patet esse falsum. Et ideo alia opinio dicit, quòd alimentum conuertitur in veritatem humanæ naturæ, primò & principaliter secundum speciem: non autem secundum indiuiduum, nisi secũdariò. Dicunt enim, quòd in vnoquoque indiuiduo humanæ speciei illud primò & principaliter est de ueritate humanę naturæ quod à parentib. traxit: & hoc uocatur à Philosopho caro & os secũdum speciem quæ semper manent: sed quia illud cum sit modicum nõ sufficeret ad perfectam quantitatem debitam humanæ naturæ sine additione, ideo adiungitur illud quod ex alimento generatur non solùm ad hoc quòd conseruetur illud quod fuit à primis parẽtibus acceptum: ut dicebat prima opinio, sed ad hoc quòd cõpleatur ex huiusmodi addito perfecta quantitas: & sic illud quod ex alimento generatur non est de ueritate humanæ naturæ in hoc indiuiduo principaliter: sed tantùm secundariò, inquantùm est necessarium ad quantitatem debitam. & hoc nominat philosophus carnem & os secundum materiam quę fluit & refluit: sed tamen ex hoc aliqua pars seminaliter transit in prolẽ per generationem, & efficitur principaliter de veritate humanæ naturæ in ipso cum admixtione alicuius quod fuit principaliter de veritate humanę naturę in patre, vt quidam uolunt, uel sine admixtione eius ut alij dicunt, quod est magis consonum dictis philosophi in decimoquinto de animalib. qui vult sperma totaliter esse de superfluo alimenti: & sic illud quod generatur ex alimento non potest esse quod sit principaliter de ueritate humanæ naturæ principaliter in alio eiusdem speciei, scilicet in filio ipsius. Et secundum hanc opinionem dicunt, quòd illud quod est principaliter de veritate humanæ naturæ in vnoquoque totum in ipso resurget: non autem totum quod ex alimento generatur, sed solùm quantum sufficit ad completionẽ quantitatis, eum propter completionem quantitatis tantùmmodo ad ueritatem humanæ naturę aliqualiter pertineat, & hæc opinio consonat sententiæ Alexand. commen. qui exponit carnem secundum speciem quam philosophus dicit semper manere, esse illud quod à parentibus trahitur: carnem uerò secũdum materiam illud quod ex alimento generatur, quæ fluit & refluit. Sed hanc opinionem commentator Auerroys reprobat in tractatu, quem fecit super librum de generatione. Cum. n. illud quod ex alimento generatur nutriat, inquantum est potentia caro, & augeat, inquantum est potentia quanta caro, ut dicitur in 2. de anima. Illud quod generatur ex alimento postquã receperit speciem carnis, efficitur unum cum illo quod prius inerat, quia in fine conuersum iam est simile: vnde nõ videtur esse aliqua ratio quare calor naturalis aliquid possit consumere de illa humiditate carnis, quæ ex alimento generatur, & nõ de humiditate quę à parentibus trahitur, nec posset aliquo necessario modo illud probari. Et ideo tam illud quod est à parẽ- E tibus acceptum, quam illud quod est ex alimento generatum æqualiter se habet ad hoc quòd maneat uel consumatur per calorem naturalem, & ad hoc quòd restauretur per nutrimentũ quod est fluere & refluere: & sic æqualiter pertinet ad veritatẽ humanę naturę quod generatur ex alimento, & quod à parentibus trahitur. Et secundum hoc est tertia opinio, quòd alimẽtum conuertitur in id quod est principaliter de ueritate humanæ naturę, & quantùm ad speciem, & quantùm ad indiuiduũ. Ponit enim hęc opinio, quòd utroque, scilicet & quod ex alimẽto generatur, & quod à parentibus trahit indifferenter & æqualiter forma humana perficitur, & utrumque indifferenter manet uel consumitur: manet quidem secundum speciem, cõsumitur autem & restauratur secundum materiam: sicut in aliqua republica diuersi homines numero ad communitatẽ pertinent quibusdam morientibus, & alijs in locum eorum succedentibus, & sic non manet una respublica secundum materiã, quia sunt alij & alij homines: manet tamen vna numero quantum

Marginal notes (left column): A uicenna. 2. d. 30. q. 2. a. 2. — 4. d. 44. q. 1. a. 1. q. 1. q. 1. oppo. — Reprobatio opin.

Marginal notes (right column): Hęc opi. ẽ cõformis Alexandri & Aui. — Hãc Auerroys reprobat. — 1. p. q. 119. art. 1. o. & 2. d. 30. q. 2. art. 1. o.

tum ad speciem siue formam propter ordinis unitatem lo officiis distinctis: ita animam corpori humano manet caro & os, & vnaquæque partium eadem numero quantùm ad speciē & formam quæ consideratur in determinato situ & uirtute & figura: non autem manet quantùm ad materiam: quia illa materia carnis in qua talis forma erat, prius consumpta est, & alia in locum ei successit, sicut patet de igne qui continuatur secundùm eandem formam & modū per hoc, quòd consumptis quibusdam lignis alia supponuntur quæ ignem sustinent. Et secūdum hanc opinionem de vtroque prædictorum indifferenter, scilicet generato ex alimento, & à parentibus tracto tantùm resurget, quantùm est necessarium ad speciem & quantitatem debitam humani corporis.

4. d. 44. q. 1. art. 2. q. 5. & 6.

Et hæc opinio mihi uidetur cæteris probabilior. Secundum ergo hanc opinionem ad primum dicendum, quòd distinctio Philosophi, qua distinguit carnem secundum speciem, & secundum materiam non est sic accipienda, quòd alia sit caro quæ dicitur secundùm speciem, s. à parentibus tracta: & alia quæ sit secundùm materiam ex alimento generata, sed vna & eadē caro signata potest considerari & secundum speciem, quam habet, & secundum materiam. Et quod hic sit intellectus Philosophi, patet ex hoc quòd ipse dicit ibidē, quòd hoc modo distinguitur caro, secundum speciem, & secundum materiam, sicut vnumquodque habentium speciem in materia. In alijs autem habentibus speciem in materia, sicut est lapis & ferrum, & huiusmodi non habet locum prima distinctio, sed secunda, vt per se patet. Et ideo dicendum est quòd alimentum conuertitur in carnem quæ est secundum speciem, idest quæ habet speciem, non tamen ita quòd alimentum fiat species carnis, sed fit carnis materia, ratione cuius potest dici quòd conuertatur in carnem quantum ad materiam, & non quantum ad speciē.

arti. 10. & 4. d. 44. q. 1. art. 2. q. 4. 5.

3. ap 0. te net, secūdum quam rh. det ad 1.

G

Ad secundum dicendum, quòd ueritas humanæ naturæ & cuiuslibet alterius rei est à specie, & ideo cū id quod est in homine maneat secundum speciem, quamuis non maneat secūdum materiam: nihilominùs veritas humanæ naturæ manere dicitur, nec desinit esse idem homo numero propter mutationem quæ est secundum materiam, quia non tota materia similiter à forma abstrahitur, ut alia tota simul formam accipiat. Hæc enim generatio esset & corruptio: sicut si totus ignis vnus extingueretur, & alius totus accenderetur: sed aliqua pars materiæ consumitur, & alia in locum eius substituitur, quæ efficitur vna materia cum præexistenti, per hoc quòd ei adiungitur ad sustinendam eandem formam humani corporis, sicut si vnum lignum ignis consumat, & aliud loco eius apponatur, erit idem ignis numero.

1. p. q. 119 ar. 1. ad 5.

Ad tertium dicendum, quòd ad conceptionem humani corporis duo concurrunt, scilicet materia ex qua formatur conceptus, & iterum uis formatiua quæ conceptum format, quarū primum Augusti. uocat corpulentiam substantiam, secundum vero seminalem rationem. Dicimus ergo secundum utrumque istorum fuisse in Adam originaliter, inquantum scilicet materia concepti præparata est per uirtutem generatiuam matris. Vis autem formatiua est in semine patris. Et utrumque istorū reducitur in Adam sicut in primam originem, à qua humanā naturam traxerunt virtutes consequens. Corpus autem Christi formatum fuit per virtutem spiritus sancti actiuā. Sed materiam ministrauit mater, quia ex purissimis sanguinibus virginis conceptus est, vt Damasc. dicit. Et ideo non fuit in Adam secundum seminalem rationem: sed secundum corpulentā substantiam: non tamen ita quòd eadem numero quæ est in nobis, & fuit in Christo, fuerit in Adam.

Et per hoc patet responsio ad consequens.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad culpam, vel gratiam.

¶ Et primò, quærebatur de his quæ pertinent ad gratiam.

¶ Secundo, de his quæ pertinent ad culpam.

¶ Quantùm ad pertinentia ad gratiam quærebatur.

¶ Primò, de his quæ pertinent ad prælatos tantùm.

¶ Secundò, de his quę pertinent ad omnes communiter.

¶ Quantùm autem ad prælatos quærebantur duo.

¶ Primò de electione prælatorum: vtrùm scilicet sit necesse semper eligere meliorem, vel sufficiat eligere bonum.

¶ Secundo de honore exhibendo prælatis, vtrùm scilicet mali prælati sint honorandi.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm necesse sit semper eligere meliorem.

AD primum sic proceditur. Videtur quod necesse sit semper eligere meliorem. Dicitur enim 4 Regum. Eligite meliorē, & eum ponite super soliū patris sui: ergo multò fortiùs in spiritualibus officiis meliores præeligendi sunt.

¶ 2 Præt. Prime ad Timo. tertio super illud. Oportet episcopum irreprehensibilem esse, dicit gloss. Talis eligatur pontifex, cuius compagatione cæteri greges dicantur, ergo oportet in episcopū semper eligere meliorem.

art. 92. ad 12. & 130. & art. 84 Apollo.

¶ 3 Præter. Leo Papa dicit. Ille qui melior est in presbyteris & diaconibus in episcopum eligatur.

¶ 4 Præterea. Ille qui est propinquior ad hæreditatem possidendam debet præferri. Sed Christo, cuius patrimonium possident clerici & prælati, est propinquior qui est melior: ergo ad prælationes & officia ecclesiastica semper sunt meliores eligendi.

¶ 5 Præterea. Si alicui commissum esset à domino suo ut ei fidelem, & idoneum ministrum quæreret, non ageret fideliter erga dominum suum, si prætermisso magis idoneo minus idoneum acciperet: ergo multò magis peccat ille cui commissum est eligere aliquem in ministerium Dei, si non eligat meliorem.

Sed contra est, quod decretalis dicit, quòd sufficit eligere bonum, nec requiritur quòd melior eligatur.

Respondeo dicendū, quòd aliquis homo potest dici bonus, uel melior altero dupliciter. Vno modo simpliciter, & sic melior est qui in charitate est perfectior. Alio modo secundum quid: & sic dicitur aliquis melior altero uel ad militiam, vel ad magisterium, uel ad prælationem, uel aliquid huiusmodi, qui non est melior simpliciter, eo quòd in singulis officiis tam spiritualibus quàm corporalibus requiruntur aliqua præter moralem bonitatem ad hoc, quòd aliquis sit idoneus ad illud officium exequendum. Dicēdum est ergo quòd oportet eligere ad prælationem, vel ecclesiasticum officium aliquem qui sit bonus simpliciter, quia per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum. Vnde dicit Diony. in Epistola ad Demophilum monachum, loquens de sacerdote, qui non est gratia illuminatus. Nō est ille sacerdos, sed inimicus dolosus, delusor sui ipsius, & lupus supra dominicum populum, pelle armatus ouina, non tamen oportet quòd semper eligatur ille qui est melior simpliciter. Possibile est enim quòd illi qui est in charitate perfectior deficiant multa, quę requiruntur ad hoc quòd aliquis sit prælatus idoneus, quæ in alio qui est minoris charitatis inueniuntur, vt sunt scientia, industria, potentia, & alia huiusmodi. Vnde non oportet semper eligere meliorem simpliciter, sed eum qui sit melior ad hoc officiū. Si autem eligat quis eum, quem reputat minus idoneū ad tale officium peccat. Non enim potest esse quòd de duobus vnus alteri præeligatur, nisi propter aliquod in ipso consideratum. Illud autem quod consideratur in eo qui est minus idoneus, ad hoc quòd magis idoneo præferatur est aliqua cōditio indebitè mouens, uel familiaritas, vel consanguinitas, uel aliquid huiusmodi. Non enim potest esse aliqua conditio pertinens ad prælati idoneitatem, ex quo alter simpliciter magis idoneus reputatur, & sic indebitè mouet, & sic in tali electione erit ibi acceptio personarum, quæ sine peccato non fit.

Bonus vel melior altero dr̄ 2.

H

4. d. 24. q. 1. ar. 3. q. 3. & d. 16. in expositio. textus ad 6. & d. 17. q. 2. art. 3. q. 1. ad 5.

I

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur Eligite meliorem intelligitur de meliori ad talem dignitatem.

Ad secundum dicendum, quòd in comparatione prælati dicuntur esse cęteri quasi grex non cōsiderata sola sanctitate morum, sed discretione, & intentione, & alijs huiusmodi, quæ in pastore exiguntur ad regendum.

Ad tertium dicendum sicut ad primum.

Ad quartum dicendum, quòd ille qui eligit in prælatum nō eligitur quasi ad hæreditatem possidendā, quia hęreditas Christianorum non est in terra, sed est in cœlo, scilicet ipse Deus secundum illud Psalm. 15. Dominus pars hęreditatis meæ. Eligitur autem velut dispensator in familia domini alicuius, secūdum illud 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores, &c. Dispensator autem non semper eligitur qui est propinquior, sed qui est magis idoneus.

K

Ad quintum dicendum, quòd similiter etiam contingeret in procuratione serui alicuius domini temporalis, quòd non oportet quærere hominem meliorem simpliciter, sed meliorem ad seruiendum.

Ad illud verò quod in contrarium obiicitur dicendum quòd decretalis intelligenda est quantum ad hoc quòd non semper oportet eligere meliorem simpliciter, sed sufficit eligere bonum.

Vel dicendum, quòd non loquitur quantum ad forum conscientiæ, sed quantum ad forum contentiosum, in quo nō reprobatur electio ex hoc quod potest aliquis alius magis idoneus inueniri, dummodo ille qui eligitur idoneus sit, alias omnis electio calumniam pateretur.

ARTI-

ARTICVLVS VII.

Vtrùm malis prælatis sit exhibendus honor.

165 2.2.q.63. art.3.o. & q.103. ar. 3.ad 2. & 3.dis.9.q. 2.art.3.o. AD secundum sic proceditur. Videtur quòd malis prælatis non sit exhibendus honor. Sicut enim dicit Boetius in lib. de consolatione. Non possumus ob honores reuerendos iudicare, quos ipsis honoribus reputamus indignos. Sed mali prælati non sunt honoribus digni: ergo non possunt iudicari esse reuerendi à suis subditis.

¶ 2 Præte. Honor non debetur prælatis malis nisi ratione prælationis. Cùm ergo sunt prælatione indigni, sunt etiam per cõsequens indigni ad honores, & ad alia omnia quæ sunt prælationi propria.

Sed contra est, quòd dr̃ Exod. 20. Honora patrem tuum. Gl. i. prælatos. Cum ergo indefinitè loquatur, videtur quòd omnes B prælati, tam boni, quàm mali sint honorandi.

Respondeo dicendum, q̃ in prælato duo possumus considerare, scilicet personam propriam, & dignitatem secundum quã est quædam persona publica: si ergo prælatus sit malus ratione personæ suæ non est honorandus: quia cum honor sit reuerentia alicui exhibita in testimonium virtutis, falsum testimoniũ de eo proferret, si quis eum obtentu propriæ personæ honoraret contra illud quod dicitur Exod. 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Sed inquantum est per-
2.2.q.63. ar.3.o. sona publica, sic gerit typum & locũ non suij p̃sius, sed alterius, s. Christi in ecclesia, vel reipublicæ: ut dominus in sæcularibus dignitatibus: & sic valor eius non computatur secundum personam, sed secundum eum cuius loco præsidet, sicut est de lapillo qui in computationibus ponitur loco centum marcarum cum in se nihil valeat: ut dicitur Prouer. 26. Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij: ita qui tribuit insipienti honorẽ. C Mercurius enim dicebatur Deus ratiocinij & mercationis: & ita est ei honor exhibendus, non propter se, sed propter eum cuius locum obtinet, sicut adoratio imaginis refertur ad prototypum: ut dicit Dama. Vnde & malus prælatus idolo comparatur. Zacha. 11. O pastor & idolum derelinquens gregem.

Ad primum ergo dicendum, q̃ intentio Boetij est dicere, q̃ mali homines non iudicantur ut reuerendi in proprijs personis, quamuis eis exhibeamus honores propter officia in quibus sunt constituti.

Ad secundum dicendum, quòd malus prælatus indignus est prælatione & honoribus qui prælato debentur: sed ille cuius vicem gerit dignus est, ut eius uicario talis honor exhibeatur: sicut beata virgo digna est, ut eius imaginem depictam in pariete reuereamur, quamuis tali reuerentia ipsa imago digna non sit.

QVAESTIO V.

DEINDE quærimus de pertinentibus ad gratiam quãtum ad omnes, & quæ conueniunt omni statui.

Et circa hoc quærebantur tria.

¶ Primò de orationibus, vtrùm oratio tantùm ualeat facta pro alio sicut facta pro se.

¶ Secundò de suffragijs, vtrùm magis prosint pauperi magis digno, quam diuiti pro quo specialiter fiunt.

¶ Tertiò, de uotis, vtrùm votum simplex dirimat matrimoniũ contractum.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm oratio plùs valeat pro se facta, quàm pro alio.

166 4.d.45.q. 3.a.3.q.2. AD primum sic proceditur. Videtur quòd oratio plùs ualeat pro se facta, quàm pro alio. Ita. n. dr̃ in quadã glosa q̃ speciales orationes plùs valent. Sed illa est maximè specialis qua quis pro se orat: ergo plus ualet oratio pro se facta quàm pro alio.

¶ 2 Præ. vt dicitur in li. de spiritu & anima. Oratio nihil aliud est quàm deuotio mentis in Deum. Sed magis deuotè aliquis orat pro se quam pro alio: ergo plus ualet oratio pro se facta q̃ pro alio.

Sed contra. Oratio tantò amplius ualet quantò magis est deuota. Sed quandoque quis deuotiùs orat pro alio quàm pro seipso: ergo plus valet oratio pro alio quàm pro seipso.

Duplex valor orationis. Respondeo dicendũ, quòd duplex est ualor orationis. Vnus qui est orationis proprius, secundum quem dicitur ualere orationẽ ad impetrandum illud quod petitur: sicut oratio Petri ua-

A luit ad suscitationem Thabitæ. Alius ualor est communis orationi & alijs operibus uirtutum: secundum q̃ oratio valere dicitur ad merendum aliquid ipsi oranti, prout charitate informatur: sicut oratio Petri qua suscitationem Thabitæ impetrauit fuit meritoria Petro uitæ æternæ, inquantũm erat actus charitate informatus. Loquendo ergo de primo ualore cæteris paribus plus ualet oratio facta pro se quàm pro alio, quia efficacia orantis in impetrando potest amittere suum effectum, quando pro alio fit ex aliquo impedimento quod inuenitur in eo pro quo oratur. Vnde vna de conditionibus orationis quæ faciunt eam efficacem ad impetrandum, est ut aliquis pro se oret. Quãtum autem ad secundum ualorem oratio magis valet quæ ex maiori charitate procedit, siue pro se, siue pro alio fiat. Si autem de interiori charitate per exteriora opera debeat iudicari: tunc ista comparatio potest dupliciter intelligi, vno modo ut aliquis ita oret pro alio, quòd etiam pro seipso: & tunc maioris meriti est pro alio orare & pro seipso, quàm pro se tantùm. Maioris. n. meriti est amicum beneuolum & beneficum esse sibi & alij, q̃ sibi tantùm. Alio modo potest intelligi ut aliquis oret p̃ alio & non pro se, & sic ostenderetur esse alteri beneuolus magis q̃ sibi, & ita peccaret in ordine charitatis magis alium quàm se diligens: & hoc modo intelligendo comparationem melius est orare pro se quam pro alio. — Maior charitas est radix meriti orantis, &c.

Ad primum ergo dicendum, q̃ ratio illa non est ad propositum, quia specialis oratio dicitur in glosa illa pro quocunque specialiter fiat, siue pro se, siue pro alio.

Ad secundum dicendum, quòd licet ut pluries homo pro seipso deuotiùs oret: tamen quandoque deuotiùs pro alio: & ita secundum hoc non potest sumi uniuersale iudicium, qua oratio plus ualeat.

Similiter dicendum ad tertium in contrarium.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm suffragia prosint pauperi magis digno, quàm diuiti, pro quo specialiter fiunt.

CIrca secundum sic proceditur. Videtur quòd suffragia ecclesiæ specialiter facta pro aliquo diuite, æqualiter ualeant pauperi p̃ quo non fiunt, si sit æqualis meriti. Vt dicit enim August. huiusmodi suffragia tantùm ualent unicuique post mortem, quantùm meruit uiuens ut sibi prodessent. Sed prædicti, duo æqualiter meruerunt: ergo æqualiter eis prædicta suffragia prosunt. — 167 4.d.45.q. 2.ar.2.

¶ 2 Præter. Passio Christi semper plùs prodest ei qui maioris est meriti. Sed missa quæ est præcipuum suffragiorum, est memoria passionis dominicæ: ergo æqualiter prosunt eis qui sunt D æqualis meriti.

Contra. Deus accipit huiusmodi suffragia secundum intentionem facientis. Sed faciens intendit q̃ plùs prosint diuiti, pro quo facit: ergo eis plùs prosunt.

¶ Præte. Non est dicendum quòd frustretur pia intentio eorum qui pro suis charis specialia suffragia faciunt. Frustraretur autem si eis specialiùs non prodessent: ergo magis prosunt eis quibus fiunt.

Respondeo dicendũ, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quòd suffragia ecclesiæ specialiter pro aliquo facta ualent omnibus qui sunt in purgatorio, æqualiter quidẽ his qui sunt æqualis meriti: plùs verò his qui sunt maioris meriti, minùs his qui sunt minoris, sicut candela accensa pro aliquo diuite in aliqua domo, ubi sunt multi alij æqualiter prodest alijs qui sunt æqualis uisus: plùs uerò his qui sunt maioris, minùs his qui sunt minoris, quãuis sit diuiti magis ad quoE dam honorem præ alijs. Et sicut etiam lectio quæ legitur specialiter pro aliquo clerico multis simul audientibus æqualiter valet his qui sunt æqualis capacitatis, plùs his qui sunt maioris, minùs uerò his qui minoris. Alij verò dicunt, quòd suffragia plùs valent his pro quibus specialiter fiunt. Vtraque autem opinio secundum aliquid vera est. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd opera vnius non ualent alteri quantùm ad præmium essentiale: quia sic vnusquisque ex proprijs actibus iudicatur, sed solum quantùm ad aliquod accidentale gaudiũ, uel quantùm ad remissionem alicuius pœnæ temporalis. Et sic suffragia uiuorum possunt prodesse defunctis. Huiusmodi autem communicatio operum contingit dupliciter. Vno modo ex vnione charitatis qua omnes Christi fideles efficiuntur unum corpus: & sic actus unius quodammodo redundat in iuuamentum alterius: sicut etiam in membris nostris corporalibus videmus: & sic iuuatur aliquis ex actu alterius, inquantum quilibet existens in charitate gaudet de quolibet bono opere: & — De ualore suffragiorum. Ar. 36. Vtraq; opinio quò ad aliqd est uera. 4.d.45.q. 2.art.1.q. 1.2.o. & art.2.q.2. & 4.o. Cõicatio operũ dupliciter.

quanto est maioris charitatis, tantò ampliùs gaudet siue sit in purgatorio, siue in paradiso, siue etiam in mundo: & quantum ad hoc est uera prima opinio. Alio modo actus unius fit cōis alteri pro intentionem facientis: quia facit pro illo, uel uice illius, q̄d ualet præcipuè in debitis soluendis: & sic suffragia ecclesiæ ualēt defunctis, inquantum viuus soluit Deo satisfactionē, quam mortuus soluere tenebatur. Et sic valor suffragij sequitur intētionem facientis. Et quantùm ad hoc secunda opinio vera est.

Ad primum ergo dicendum, q̄ meritum illud de quo loquitur Aug. est meritum conditionatum: meretur. n. aliquis uiuēs, vt sibi suffragia post mortem ualeant si pro eo fiant, quæ quidem conditio extat in uno & non extat in alio, & ideo nō æqualiter prosunt vtrique.

Ad secundum dicendum, quòd passio Christi fuit exhibita pro omnibus, sacrificium autem missæ specialiter pro aliquibus offertur. Et ideo non est simile.

Alia duo concedimus.

ARTICVLVS X.

Vtrùm votum simplex continentiæ dirimat matrimonium contractum.

168 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd votum simplex cōtinentiæ dirimat matrimonium contractum. Si enim aliquis det alicui quod priùs alteri dederat, secūda datio nulla est. Sed ille qui emittit simplex votum continentiæ, dat corpus suū Deo: ergo cum postea contrahendo matrimonium det corpus suum uxori: contractus iste matrimonij nihil valere vr, &c.

a. 105 c. & 4. d. 30. q. 2 a. 1. q. 2. ad 1.

Sed contra est, quod decretalis dicit quòd uotum simplex matrimonium impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

Respondeo dicendum, q̄ votum simplex non dirimit matrimonium contractum: sed solum solemne, cuius ratio patet si differentia vtriusq; uoti inspiciatur. In uoto enim simplici est sola promissio, qua quis promittit Deo se continentiam seruaturum. Ex sola autem promissione non transfertur dominiū. vnde si aliquis promittat rem aliquam alicui, & postea det eandem alteri, huiusmodi donatio non potest rescindi per priorē promissionem, quamuis malefaciat dando. Et sic ille qui emitit votum simplex continentiæ potest postmodum corpus suū tradere uxori, & quamuis peccet hoc faciendo, tamen matrimonium non dirimetur propter votum præcedent. In uoto autem solenni est simul promissio & collatio. Tunc enim est uotum solenne quando simul aliquis eum uoto consecratur Deo, & ponitur in aliquo statu sanctitatis, uel per susceptionem ordinis, vel per professionem certæ regulæ, & sic non potest vlteriùs corpus suum tradere uxori, & si tradit contractus nullus est, & sic matrimonium dirimitur per votum solenne, non autem per simplex.

ar. 105. vo tum simplex qualiter disti guatur à solenni.

ar. 105. c. m. 22. q. 6. 88 ar. 7. o. ad contrarium.

Ratio autem in contrarium adducta falsum super ponit, scilicet quòd per uotum simplex aliquis det corpus suum Deo: nō enim dat, sed promittit.

QVÆSTIO VI.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad culpam. Et circa hoc quærebantur quinque.

¶ Primò, utrùm peccet qui ad Ecclesiam uadit propter distributiones, qui alias non iret, quàmuis à principio præbendam acceperit ut Deo seruiret.

¶ Secundò, vtrùm aliquis habens de superfluo peccet si nō det pauperi petenti.

¶ Tertiò, quando sunt diuersæ opiniones de aliquo facto, vtrū ille qui sequitur minus tutam peccet, sicut de pluralitate præbendarum.

¶ Quartò, vtrùm mendacium semper sit peccatum.

¶ Quintò, vtrùm quantùm aliquis intendit peccare tantùm peccet.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm ille qui uadit ad ecclesiam propter distributiones, aliàs non iturus peccet.

169 AD primum sic proceditur. Videtur quòd ille qui uadit ad ecclesiam propter distributiones, alias non iturus peccet. Ipse. n. videtur ponere obsequium diuinum, quod est impretiabile sub pretio rei temporalis: ergo committit symoniam, & ita uidetur quòd mortaliter peccet.

4. d. 25. q. 3. a. 2. c. 1. ad 4. & ar a. 92. c. h.

Sed contra. Ille qui fecit uotum bona intentione, si postmodum in prosecutione uoti mutetur uoluntas eius ut inuitus faciat, quod volens promisit, non euacuatur meritum uoti: vt videtur Anselmus dicere in libro de similitudinibus: ergo eadē ratione qui accipit præbendam ut Deo seruiat non peccabit, quamuis posteà mutetur eius intentio.

Respondeo dicendum, quòd ad euidentiam huius q̄onis notandū est, q̄ aliquis actus dr̄ esse spiritualis dupliciter. Vno modo ex parte principij, quando. s. actus competit alicui personæ pp aliquid spirituale quod in ipso est, sicut episcopo consecrare basilicas & diacono legere Euangelium, & in talibus actibus committitur symonia, si aliquis intendat suum actum vendere. Alio modo est aliquis actus spiritualis, non ex parte principij, sed ex parte finis tantum, sicut docere liberales artes, quarū veritas spiritualis est, sed hm̄oi doctrina nō competit alicui pp aliquod spirituale officium, cum etiam gentilibus liceat hm̄os artes docere, & in his actib. cōmittitur symonia si uendatur finis qui spiritualis est, s. ipsa veritas, non autem si aliquis sua opera locet. Celebrare ergo diuinum officiū in ecclesia est actus spiritualis primo modo, cōpetit. n. alicui ex hoc q̄ est clericus, & ideo symoniam committit qui hm̄oi actum uendere intendit. In qualibet. n. venditione pretium accipitur quasi finis, & ideo in prædicto casu distinguēdum est. Si enim huiusmodi distributiones recipit quasi finem sui operis principaliter intentū, symoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habet principalem finem Deum in tali actu, ad huiusmodi autē distributiones respicit secundàriò nō quasi in finē, sed sicut in id quod est necessarium ad suam sustentationē, constat q̄ non vendit actum spiritualem, & ita symoniam non committit nec peccat. Sic enim acceptio distributionum non erit causa quare ad ecclesiam vadat: sed propter huiusmodi determinatio quare nunc uadat & non alia vice.

22. q. 100. a. 3. o. & 4. d. 25. q. 3. a. 2. q. 2. o.

4. d. 25. q. 3 art 2. q. 3. c.

22. q. 100 art. 3. c. & ad 3. & 4. 25. q. 3. ar 2. q. 2. c. & ad 8.

Et sic patet responsio ad primum: quia non ponit impretiabile sub pretio.

Ad illud verò quod contra obiicitur dicendum, quòd tunc in uouente non euacuatur meritum voti, quando intentio vouentis fertur super licitum, ut cum aliquis uellet non facere illud quod uouit, si non vouisset. Si aūt feratur directè super illicitum, tunc euacuatur meritum uoti: ut cum aliquis vult absolutè illud non facere quod uouit. Ille autem qui uult ire ad ecclesiam pro pecunia sicut pro fine principali, habet voluntatē delatam super illicitum, & ideo peccat.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm ille qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet.

170 AD secundum sic proceditur. Videt̄ q̄ ille qui non dat pauperi petēti, si habeat de superfluo, peccet. Facere. n. eleemosynam de superfluo est in præcepto. Luc. 12. Verùm si quid superest date eleemosynam: ergo peccat si petenti non tribuat.

ar. 133. & 22. q. 32 a 5. o. & 6.

¶ Præterea. Aliquis tenetur inquirere de his quæ sunt necessaria ad salutem, ut aliquis subueniat existēti in extrema necessitate: ergo tenet̄ quilibet inquirere vtrùm pauper sit in extrema necessitate, vel statim ei dare.

In contrariū est, quia sic uideretur q̄ omnes essent damnati.

Respondeo dicendum, q̄ circa hoc distinguendum est. Supposito. n. q̄ aliquis habeat de superfluo, & respectu indiuidui, & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut uidet in paupere petēte euidentia signa extremæ necessitatis, aut nō. Si uidet, certum est quòd tenetur dare, & peccat nō dando. In hoc enim casu loquitur Ambro. Pasce fame morientem, si non paueris occidisti. Si uerò nō appareant, tunc non tenetur dare pauperi petenti: quia quāuis teneatur dare superfluum pauperib. non tamen tenetur omnib. dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere secundum quòd sibi visum fuerit oportunum, nec tenetur inquirere, quia hoc esset nimis graue, quòd de omnib. pauperibus inquireret: & præcipuè cum ad eum qui necessitatem patitur, pertineat, ut necessitatem suam exponat.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrùm ille, qui habet plures præbendas, peccet.

171 CIrca tertium sic proceditur. Videtur, quòd ille q habet plures præbendas peccet ex hoc ipso quòd opiniones magistrorum

ar. spalis.

ptorum sunt in contrarium. Quicunque enim committit se discrimini in his quæ sunt ad salutem, peccat. Sed iste committit se discrimini, ut uidetur, cum faciat contra multorum peritorum sententiam: ergo uidetur quòd peccet. A

Sed contra. Potest esse q. in tali casu aliquis adhibet diligentiam inquirens an habere plures præbendas sit licitum, nec inuenit aliquid quod eum moueat ad hoc q. sit illicitum: ergo uidetur quòd sine peccato possit plures præbendas habere.

Respondeo dicendum, q. duobus modis aliquis ad peccatũ obligatur. Vno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur. Alio modo faciendo contra conscientiam, etsi non sit contra legem, ut si conscientia dictet alicui q. leuare festucã de terra sit peccatum mortale. Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum, siue habeat certã fidem de contrario eius quod agit: siue etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Illud autem quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc q. est secundum conscientiam, & similiter quod est contra conscientiam est malum, quãuis non sit cõtra legẽ, quod aũt nec contra conscientiã, nec cõtra legem est nõ põt esse pctm. Dicendum est ergo q. qñ sunt duæ opiniones contrariæ de eodẽ, oportet esse alterã ueram & alterã falsam. Aut ergo ille q facit contra opinionẽ magistrorũ, s. potẽ habẽdo plures præbendas facit contra ueram opinionem, & sic cũ faciat contra legẽ Dei non excusatur à peccato, quamuis nõ faciat contra conscientiam, sic.n. contra legẽ Dei facit. Aut illa opinio non est uera, sed magis cõtraria quã iste sequitur, ita quod uerè licet hĩe plures præbendas: & tunc distinguendũ est, quia aut talis habet conscientiam de contrario, & sic iterum peccat contra conscientiam faciens, quamuis non contra legem. Aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinẽ: sed tamen in quandam dubitationem inducitur ex cõtrarietate opinionum: & sic si manente tali dubitatione plures præbẽdas habet periculo se cõmittit & sic procul dubio peccat o. potẽ magis amans beneficium temporale quàm propriam salutẽ. Aut ex cõtrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & sic non committit se discrimini, nec peccat. C

2. 55. & 4. d. 9. ar. 3. q. 2. ad 3. & ma. q. 2. ar. ad 8. & in ordi. 172.

¶ Vnde patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum omne mendacium sit peccatum.

172 AD quartum sic proceditur. Videtur q. non omne mendacium sit peccatum. Maius.n. peccatum est homicidium q̃ mendacium. Sed homicidium potest licitè fieri, ut cum iudex occidit latronem: ergo & mendacium.

¶ 2 Præt. In sacra scriptura quidã laudantur, qui tamen mentiti esse intelliguntur ut obstetrices Iacob & Iudith: ergo mendacium non semper est peccatum. D

ar. 192. & ar. q. 69. ar. 1. & 2. & q. 110. ar. 3. o.

Sed contra est, quod Aug. determinat in li. de mendacio.

Respondeo dicendum, q. quandocunq; aliquis actus habet aliquam inordinationem inseparabiliter annexam, nunquam potest bene fieri: quia ipsa ordinatio est aliquid superfluũ uel diminutum: & ita non potest in tali actu mediũ accipi, in quo uirtus consistit, ut patet per philosophum in 6. Eth. Huiusmodi autem actus est mendacium. Ad hoc enim inuenta sunt uerba uel uoces, ut sint signa intellectuum, ut dicitur in primo periher. & ideo quando aliquis uoce enunciat, quod non habet in mente, quod importatur in nomine mendacij, est ibi inordinatio per abusum uocis: & ideò concedimus quòd mendaciũ semper est peccatum.

22. q. 110. ar. 1. & 3. d. 38. q. 1. ar. 2. 3. di. 38. ar. 30. ar. 183. c. 218.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. homicidiũ semper est peccatum, quia inordinationem habet inseparabiliter annexam: homicidium enim plus importat quàm occisio hominis. Composita enim nomina frequenter plus important quàm componentia. Importat enim homicidium occisionẽ hominis indebitam: & ideò homicidium nunquam est licitum, quamuis occidere hominem aliquando liceat. E

Ad secundum dicendum, q. sicut Aug. dicit in lib. de mendacio: & habetur in glo. super illud psalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Dupliciter aliquis laudatur in scriptura. Quidam propter perfectum statum uirtutis, & horum facta proponuntur omnibus in exemplum: & de talibus non legitur q. mentiti sint, uel si aliqua dixerunt, quæ mendacia uidentur secundum intentionem quam ex instinctu spiritus sancti conceperunt, mendacia non sunt. Quidam uerò laudantur ꝑpter uirtutis indolem: & sic in aliquibus mendacium fuisse legitur maximè officiosum, sicut patet de obstætricibus. Non enim eõ mendantur quia mentitæ sunt, sed propter misericordiam, ex qua in mendacium inciderunt, & sic apparet in eis quędam indoles, id est profectus uirtutis, non autem perfectio.

Psal. 5.

22. q. 110. ar. 3. ad 3. & 3. ar. 2. ad 1. & 2. & 3. & 38. 2. ad 1. & 4. o.

ARTICVLVS XV.

Vtrum oportet, quòd si aliquis intendat peccare mortaliter, quòd peccet propter hoc mortaliter.

CIRCA quintum sic proceditur. Videtur q. non oportet q. si aliquis intendat peccare mortaliter, q. peccet propter hoc mortaliter. Deus enim pronior est ad miserendum quam ad puniendum, ut habetur ex gl. in primo lect. Sed si aliquis intendat peccare uenialiter, non sequitur q. propter hoc peccet uenialiter: ergo nec oportet q. qui intendit peccare mortaliter, quòd propter hoc peccet mortaliter. 173

12. q. 114. art. 1. ad 2. & 12. 4. q. 110. a. 3. ad 2. & 4. ad 3.

Sed contra. Quicunq. intendit peccare mortaliter facit contra conscientiam. Sed omnis talis, peccat mortaliter: ergo. &c.

Respondeo dicendum, q. impropriè dicitur, q. aliquis intendat peccare mortaliter, aut uenialiter. Malum enim est præter intentionem, & uoluntatem, ut dicit Dio. 4. c. de di. no. Sed q. aliquis intendit facere aliquid quod credit esse mortale peccatum, ex hoc dicitur q. intendit peccare mortaliter. Prædicta ergo quæstio nihil aliud quærit nisi quare aliquis credens esse peccatum mortale quod facit, peccat Mortaliter. Non autem est necesse q. sit ueniale, si credat ueniale esse: ut si fornicationẽ credat esse ueniale peccatum: cuius quæstionis de facili patet solutio: quia cum conscientia etiam erronea habet uim ligandi, ex hoc ipso, q. contra conscientiam facit, mortaliter peccat. Error autem conscientiæ quandoq; habet uim absoluendi siue excusandi: quando scilicet procedit ex ignorãtia eius quod quis scire non potest, uel scire non tenetur. Et in tali casu quãuis factum de se sit mortale: tamen intendens peccare uenialiter, peccaret uenialiter: sicut si aliquis intenderet accedere ad uxorem suam causa delectationis, & ita intenderet peccare uenialiter, si alia ei supponeretur eo nesciente, nihilominus uenialiter peccaret. Quandoq. uerò error conscientiæ non habet uim absoluendi uel excusandi, quando scilicet ipse error peccatum est, ut cum procedit ex ignorantia eius quod quis scire tenetur, & potest. sicut si crederet fornicationem simplicem esse peccatũ ueniale, & tunc quamuis crederet peccare uenialiter, non tamen peccaret uenialiter, sed mortaliter. B C

& in ord. 173. a. 65. 4. d. 9. q. 2. ar. 3. ad 1. dis. 28. q. 2.

ver. q. 17. ar. 4. o. 12. q. 76. a. 4. & art. 19. huius. 12. o. 74. a. 8. ad 2. 12. q. 76. art.

¶ Et sic patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO VII.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad pęnam & gloriam.

¶ Et primò de his quæ pertinent ad pœnam.

¶ Secundò de his quæ pertinent ad gloriam. D

¶ Circa pœnam autem quærebatur.

¶ Primò de pœna spirituali.

¶ Secundò de pœna corporali damnatorum.

¶ Circa primum duo quærebantur.

¶ Primò utrum damnati uideant gloriam sanctorum, & post diem iudicij.

¶ Secundò utrum damnati uellent suos propinquos esse damnatos.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum damnati post diem iudicij uideant sanctorum gloriam.

AD primum sic proceditur. Videtur q. damnati post diem iudicij uideant gloriam sanctorum. Sicut.n. se habet gloria ad miseriam: ita miseria ad gloriam. Sed de perfectione gloriæ sanctorum est ut uideant miseriam damnatorum, ut habetur Isaiæ ult. Egredientur & uidebunt cadauera impiorum: ergo & de perfectione miseriæ damnatorum est, ut uideant gloriam sanctorum: & sic post diem iudicij quando in miseria perfecta erunt, uidebunt gloriam sanctorum. E 174

& in ordine 147. 4. ad 50. q. 2. ar. 2. q. 3. o. Isaias.

¶ 2 Præterea. Post diem iudicij nulla afflictio à damnatis subtrahetur. Sed nũc affliguntur damnati de hoc q. uident gloriã sanctorum, secundum illud Isa. 26. Videant & confundantur zelantes populi: ergo & post diem iudicij gloriam sanctorum uidebunt.

Sed contra. Omnis delectationis materia damnatis post diẽ iudicij subtrahetur. Sed uidere sanctorum gloriam est quædã materia delectationis, ergo &c.

Respondeo dicendum, quòd uidere gloriam beatorum dupliciter contingit. Vno modo ut capiatur quid sit ipsa gloria, & qualis, & quanta: & sic nullus potest uidere gloriam, nisi qui

uidet gloriam beatorum 2. cõtingit.

coniungimur est originaliter & substantialiter nostra beatitu-
do. Primò autem Deo coniungimur per actum intellectus, &
ideò ipsa Dei visio quæ est actus intellectus est substantialiter
ar. 185. & & originaliter nostra beatitudo. Sed quia hæc operatio perfe-
c.p. q. 26. ctissima est & conuenientissimum obiectum, ideò consequitur
art. 1. 2. & maxima delectatio, quæ quidem decorat operationem ipsam
12. q. 3. ar & perficit eam, sicut pulchritudo iuuentutem, ut dicitur deci-
tic. 4. & 8. mo Ethicorum, vnde ipsa delectatio quę voluntatis est, est for-
o. maliter complens beatitudinem, & ita beatitudinis ultima ori-
go est in visione complementum autem in fruitione.

3. p. q. 26. Tres ergo primæ rationes cōcedēdæ sunt, quia ostendunt quod
artic. 3. 4. beatitudo substantialiter consistat in actu intellectus.
ad sōnes. Ad illud autem quod contra obiicitur dicendum, quod meritū
consistit in agendo: præmium autem in recipiendo. Actio autē
primò pertinet ad voluntatem, quia ipsa mouet omnes alias vi
res, sed receptio primò pertinet ad intellectum quàm ad volū-
tatem, vnde præmium per prius attribuitur intellectui, meri-
tum autem voluntati.

ARTICVLVS XX.

*Vtrùm beati in gloria prius ferantur ad contemplan-
dum Christi diuinitatem, quam eius hu-
manitatem.*

178 CIrca secundum sic proceditur. Videtur quòd beati in glo-
ar. spectabis. ria prius ferantur ad contemplandam Christi diuinitatem
quam eius humanitatē. Altissimo. n. statui altissimus actus pri-
mò & principaliter cōpetit. Sed beati sunt in statu altissimo. Cū
ergo actus intelligentiæ, quæ est potentia altissima, cuius est fer
ri in Deum sit actus altissimus, & nobilissimus videtur quod hic a-
ctus primò beatis competat, ut Deum contemplentur.

¶ 2 Præte. Hoc ad imperfectionem vitæ pertinet quòd opor-
tet nos ab inferioribus ad superiora contemplanda conscende-
re. Sed in beatis erit perfectio contraria imperfectioni viæ: ergo
ipsi econuerso sed prius superiora contemplabuntur: & sic pri-
mò Christi diuinitatem quam eius humanitatem.

Sed contra. Ad extremum non peruenitur nisi per medium.
Sed medium inter Deū & homines est Christi humanitas pri-
mæ ad Thim. 2. Mediator Dei & hominum homo Christus Ie-
sus. ergo sancti non perueniunt ad contemplationem diuinita-
tis Christi: nisi prius contemplando eius humanitatem.

Respondeo dicendum, quod unusquisq; prius considerat illud
quod est ratio alicuius, quā id cuius ratio est, sicut artifex prius
ar. 185. ad 6. cōsiderat regulam operis quam secundum regulam operetur.
Beati autem adeò sunt Deo coniuncti, ut ipse sit eis ratio cuiusli-
bet cognitionis & operis. Aliter. n. actus beatitudinis per aliàs co
gnitiones & operationes sanctorū impediretur. Et ideò illud
ad quod sancti primò attendunt est ipse Deus, & eum habent
medium cuiuslibet cognitionis, & regulam cuiuslibet operatio
nis: & sic per prius contemplantur diuinitatem Christi, quā eius
humanitatem. In vtraq; tñ contemplanda delectationē inue-
niunt, vnde di Ioan. 10. Ingredientur, s. beati ad contemplandā
diuinitatem Christi: & egredientur ad cōtemplandam eius hu
manitatem, & vtrobique pascua inuenient, i. delectationem, vt
exponitur in lib. de spiritu & anima.

Duas ergo primas rationes concedimus.

Ad illud quod contra obiicitur dicendum, quod ratio illa procedit
ad secū. quantum ad statum viæ, in qua nondum sumus Deo perfectè
coniuncti, sed oportet nos ad Deum per Christum accedere, sed
cum iam Deo in beatitudine coniuncti erimus per prius inten
demus Christi diuinitati quam eius humanitati.

INCIPIT QVODLIBET NONVM.

QVAESTIO PRIMA.

QVÆSITVM est primò de capite Christi. Deinde
de membris. De Christo quæsitum est tripliciter.
¶ Primò quantum ad naturam diuinam.
¶ Secundò, quantum ad vnionem humanæ naturæ
ad diuinam.
¶ Tertiò, quantum ad species, sub quibus in sacramento altaris
continetur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Deus possit facere infinita esse actu.

179 CIRCA primum quærebatur vtrùm Deus possit facere in-
finita esse actu: & videtur quòd non. Deus enim potest fa-
A cere aliquid maius omni eo quod facit, quia eius potentiā non i.p. q. 25.
adæquat opus, ut dicit Hug de sanct. Victo. Sed infinito in actu art. 1. 0. &
non potest esse aliquid maius: ergo non potest esse quòd Deus 5.
faciat infinitum in actu.

Sed contra. Deus potest plus facere quam homo possit dice- ar. 129. &
re, vel cogitare: secundum illud Lucæ 1. Non erit impossibile a- 1 p. q. 26.
pud Deum omne uerbum. Sed homo potest dicere esse infinitū artic. 3.
in actu, & et cogitare, cum quidam Philosophi hoc posuerint, ar. 150. ad
ut patet in 3. Phys. ergo Deus potest facere infinitum in actu. 4.

Respondeo dicendum, quòd cùm dicitur Deum non posse
aliquid facere: hoc non est propter defectum diuinæ potentiæ,
sed propter incompossibilitatē quæ importatur in facto. Quod ar. 126.
quidē contingit dupliciter. Vno modo, quia repugnat facto in-
quantum est factum, sicut dicimur Deum non posse facere ali- ar. 94. c. &
quam creaturā quæ se in esse conseruet: quia ex hoc ipso quod res 198. ad 2.
aliqua ponitur habere superiorem ponitur et indigere conserua- & ar. 217.
B tore: cùm idem sit causa essendi rē & conseruans rē in esse. Alio
modo quia repugnat huic facto inquantum est hoc factum, si- a. 41. & 5.
cut si dicamus Deū non posse facere equum rationalē esse. Esse p. q. 11. ar.
enim rationale quamuis non repugnet facto inquantum est fa 3. ad 2. &
ctum: tñ hoc factum, s. esse rationale repugnat omni equo in- 3. p. q. 1. ar
quantum est equus, in cuius diffinitione cadit irrationale. Qui ti. 2. ad 9.
dā aūt dicunt quod Deus non pōt facere esse infinitum in actu, qa
esse infinitū repugnat facto inquantum est factum. Est. n. cōtra
rationem creaturæ, ut creatorem adæquet, quod oporteret pone- arti. 41. c.
re si esset aliqua creatura infinita. Infinitum. n. infinito maius
non est. Sed illud non videtur rationabiliter dici. Nihil. n. prohi Algazel.
bet illud quod est infinitum per unum modum superari ab eo
quod est infinitum pluribus modis, sicut si esset aliquod corpus diff. infi-
infinitum secundum longitudinem, finitum uero latitudine, niti p sa.
esset minus corpore lōgitudine & latitudine infinito. Dato au
tē quod Deus faceret aliquod corpus infinitum actu, corpus quidē
hoc esset infinitum quantitate dimensiua, sed de necessitate ha
C beret naturā speciei terminatā, & esset limitatum ex hoc ipso quod
esset res naturalis, vnde non esset æquale Deo: cuius esse & essen
tia est modis oībus infinita. Alij uerò dixerūt quod esse infinitū in
actu scdm aliquem modum non repugnat facto, inquantū fa-
ctum, neq; huic facto inquantum est hoc factum quod est ens
in actu. Aliquo uerò modo repugnat enti in actu esse infinitū.
Et hæc est opinio Algazelis. Distinguit. n. duplex infinitum, s. in
finitum per se, & infinitum per accidens, cuius distinctionis in-
tellectus hinc accipi pōt, quod cum infinitum principaliter in quā
titate inueniatur, ut dicitur in 1. Phys. (T. c. 15.) si quantitas in
qua infinitum consistit habeat talē multitudinem, cuius una-
quæq; pars ab altera depēdeat & certū ordinē habeat: ita quod vna
quæq; pars illius multitudinis requiratur p se: tunc infinitū in ta
li quantitate cōsistens dicetur infinitum p se: sicut patet in hoc
quod baculus mouetur a manu: manus à lacertis & neruis: quod mo-
ueantur ab aīa quod si in infinitum procedunt, ut s. anima ab alio
D moueatur, & sic deinceps in infinitū: uel baculus aliquid aliud
moueat: & sic deinceps in infinitum, erit multitudo illorū mo-
uentiū & motorum per se infinita. Si uerò quantitas in qua cō diffi. infi-
sistit infinitum resultet ex aliquibus pluribus, qui eundē ordi- niti p acci-
nem seruēt, & quorū numerus non requiritur nisi per accidēs, dens.
tunc erit infinitū per accidens, sicut si aliquis faber cultellū fa-
ciat, ad cuius constitutionē multis martellis indigeat: ex hoc quod
vnus post aliū frangitur: & vnus succedit in locū alterius eius-
dē ordinē tenens: si talis multitudo in infinitū excrescat, dicet
infinitū per accidēs & nō per se. Accidit. n. fabrili operi martel-
lorū infinita multitudo cū per unū martellū si duraret, æqua-
liter posset expleri sicut p infinitos. Dicunt ergo quod infinitū p se
repugnat ei qd est esse in actu, eo quod oportet in his quæ per se or
dinam habent cōpleri postremum, nisi per cōparationem quo-
dammodò oīum priorum, & sic ad unū constituendum requi-
reretur infinitorum ordinata influentia, si esset aliquid infini-
E tum per se, & ita nunquam posset cōpleri, cùm infinita non sit
transire, sed infinitum per accidens scdm eos non repugnat ei
qd est, esse in actu, cùm una pars multitudinis ab altera nō de-
pendeat, vnde scdm hoc nihil prohibet esse infinitū in actu, si-
cut Alga dicit in sua Meta. aīas rationales hoium defunctorū Alga po-
esse infinitas in actu, eo quod ponit generationem hominū ab æter nit infini
no fuisse, & animas post mortē corporum remanere, secūdum tas aīas a
hanc opinionē Deus posset facere infinita vel infinitū in actu, ctu.
etiam si non inueniatur in natura infinitum in actu. Sed cōn-
tra Commen. 5. Meta. (Cum 6.) Dicit quod in actu esse non pōt, ne
que infinitum per se, neque infinitum per accidens. In potētia
verò inuenitur infinitum per accidens, sed non infinitum per
se, & sic secundum eum esse infinitum omnino repugnat ei qd a. 12. & 7
est esse in actu & hoc verius esse uidetur. Non enim potest es- 3 p. q. 10
se actu, in rerum natura aliquid non specificatum ad diuersas a1. 3. ad 2
species indifferenter se habens. Quamuis enim intellectus con- 2.
cipiat animal non specificatum rationali uel irrationali differ-

tentia, non tamen potest esse actu animal, quod non sit rationale uel irrationale, vnde secundum philosophum non est in genere quod non est in aliqua eius specie, vnaquæque verò quantitas, sicut multitudinis species sunt duo & tria, & sic de alijs, & magnitudinis species sunt bicubitum & tricubitum, & huiusmodi, vel secundum aliquam determinationem mensuram: vnde impossibile est sic inueniri aliquam quantitatem in actu quæ non sit proprijs terminis limitata, cum autem infinitum congruat quantitati, & dicatur infinitum per terminorum remotionem, impossibile erit infinitum esse in actu propter quod dicit philosophus in 3 Phys. (T.c.57.) quod infinitum est sicut materia nondum specificata, sed sub priuatione existens, & quod se habet magis in ratione partis & contenti quam totius & continentis, & ideò sicut Deus non potest facere equum rationalem, ita non potest facere ens actu esse infinitum.

Vnde primum concedimus, quia verum concludit quamuis non rectè concludat, eo quòd si ponatur Deum facere aliquid infinitum secundum vnum modum, adhuc potest aliquid infinitum facere in alio ordine, sicut si posset facere infinitos leones, infinito enim non est aliquid maius in illo ordine quo est infinitum, sed secundum alium ordinem nihil prohibet aliquid esse aliud maius infinito, sicut numeri pares sunt infiniti: & tamen numeri pares & impares simul accepti sunt plures numeris paribus.

Ad illud uerò quod in contrarium obijcitur dicendum, quod verbum intellectus non solum dicitur quod verbo profertur, sed quod mente concipitur, quod autem sibiipsi est repugnans mente concipi non potest, quia nullus potest intelligere contradictoria esse simul vera: ut probatur in quarto Metaphy. vnde cùm esse infinitum repugnet ei quod est esse actu, hoc non est uerbum, vnde non est infinitum in actu, & ideò non sequitur quod sit Deo possibile. Philosophi autem qui posuerunt infinitum esse in actu propriam uocem ignorauerunt.

QVAESTIO II.

DEINDE quærebatur de Christo quantum ad unionem humanæ naturæ cum diuina.

Et circa hoc quærebantur tria.

¶ Primò vtrum in Christo sit vna hypostasis tantum.

¶ Secundò vtrùm sit in eo vnum tantum esse.

¶ Tertiò, vtrùm sit in eo vna tantum filiatio.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in Christo sint plures hypostases.

177 AD primò sic proceditur. Videtur quòd in Christo sint plures hypostases. Vnio enim animæ ad corpus præsupponitur ad assumptionem, quia Christus humanitatem, siue humanam naturam assumpsit, quæ cum sit forma totius dicit aliquid compositum ex anima & corpore, sed anima & corpus vnita faciunt hypostasim hominis: ergo hypostasis in humana natura præintelligitur assumptioni, sed omne quod præintelligitur assumptioni potest dici esse assumptum: ergo hypostasis verbi assumpsit hypostasim hominis, & sic sunt duæ hypostases in Christo.

att. 2. c. fi. & ad 1. & 3. p. q. 6. 2. art. 3. o. & ar. 6. & tt. e & unio. 2. o. & o p° 3 c all.

¶ 2 Præt. Corpus quod præintelligitur assumptioni est assumptibile, sed corpus non est assumptibile nisi vt vnitum animæ rationali. non enim dicitur corpus inanimatum esse assumptibile: ergo unio animæ & corporis præintelligitur ad assumptionem humanæ naturæ, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præter. Medium unionis præsupponitur ante unionem, sed gratia est medium unionis humanæ naturæ ad diuinam personam, vnde dicitur gratia unionis: ergo præsupponitur ad vnionem. gratia autem non potest intelligi nisi in anima: anima autem non intelligitur esse antequam corpori vniatur: quia creando infunditur & infundendo creatur, ergo oportet præintelligi unionem animæ cum corpore ad unionem humanæ naturæ cum diuina, & sic idem quod prius.

¶ 4 Præterea, Humanitas est quædam forma substantialis, omnis autem forma substantialis requirit aliquid quod per ipsam informetur: non autem potest dici, quod hypostasis, vel suppositum æternum informetur per aliquam formam creatam, ergo oportet in Christo ponere aliquod suppositum, vel hypostasim creatam quæ humanitate informetur, & sic in Christo erunt duæ hypostases, hypostasis scilicet verbi, & hypostasis hominis.

Sed contra est, ea quæ sunt ad inuicem disparata non prædicantur de se inuicem nisi per hoc, quod conueniunt in uno supposito: sicut dicimus, quod album est dulce propter unitatem subiecti: sed diuina natura & humana sunt naturæ penitus disparatæ, prædicantur autem de se inuicem in concreto. Dicimus enim Deus est homo & homo est Deus, ergo est ibi unum suppositum tantum

F & una hypostasis. Si dicatur, quòd prędicantur de se inuicem propter hoc, quòd conueniunt in vna persona non per hoc quod conueniunt in uno supposito, uel hypostasi una, sicut dicimus album est dulce.

Contra. persona non addit supra hypostasim, uel suppositum nisi aliquod accidens, scilicet proprietatem ad dignitatem pertinentem: si ergo in Christo esset vna persona & non vnum suppositum, vel hypostasis, diuina natura & humana essent in ipso vnitæ solùm in accidente, quod falsum est.

¶ Respond. dicendum, quod secundum opinionem secundam, quam magister in 6. distin. tertij libri sententiarum ponit, quæ est communis opinio modernorum, & alijs multò verior & securior, in Christo est vnum suppositum tantum & vna tantùm hypostasis, sicut & persona una. Oportet namque nos secundum doctrinam fidei ponere vnam rem subsistentem in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, aliàs non posset dici, quod unus esset Dominus Iesus G Christus secundum sententiam Apostoli. 1. ad Cor. 8. Vnde & Nestorius fuit damnatus propter hoc, quod Christum præsumpsit diuidere, duas introducens personas. Illud autem, quod est subsistens in natura est aliquod indiuiduum & singulare. Vnde vnitas Christi, in qua duæ naturæ uniuntur attribuenda est alicui nomini per quod singularitas designetur. Nominum autem quæ singularitatem designant, quædam significant singulare in quolibet genere entis, sicut hoc nomen singulare & particulare & indiuiduum: quia hæc albedo est quoddam singulare & particulare & indiuiduum: nam vniuersale & particulare circumeunt omne genus. Quædam verò significant singulare solùm in genere substantiæ, sicut hoc nomen hypostasis, quod significat indiuiduam substantiam: & hoc nomen persona, quod significat substantiam indiuiduam rationalis naturæ, & similiter hoc nomen suppositum, vel res naturæ, quorum nullum de hac albedine potest prædicari, quamuis hæc albedo sit singularis eo quod vnumquodque eorum significat aliquid ut subsistens. Accidentia verò non sub- H sistunt, partes verò substantiarum quamuis sint de natura subsistentium, non tamen per se subsistunt, sed in alio sunt, vnde etiam prędicta nomina de partibus substantiarum non dicuntur. Non enim dicimus, quod hæc manus sit hypostasis, uel persona, vel suppositum, uel res naturæ, quamuis possit dici, quod sit quoddam indiuiduum uel particulare, uel singulare, quæ nomina de accidentibus dicebantur, non autem potest dici, quod humana natura in Christo uel aliqua pars eius sit per se subsistens. Hoc enim vnioni repugnaret, nisi poneremus unionem secundum quid & non simpliciter: sicut vniuntur lapides in aceruo: vel duo homines per effectum amoris: vel per aliquam imitationis similitudinem, quæ omnia dicimus esse unum secundum quid & non simpliciter: quod enim est simpliciter vnum & per subsistens, nihil continet actu per se subsistens, sed fortè in potentia vnde seruata ueritate unionis naturarum in Christo oportet ponere: sicut unam personam, ita vnam hypostasim, & unum suppositum, & unam rem duarum I naturarum, sed ipsam humanam naturam in Christo nihil prohibet dicere esse quoddam indiuiduum, aut singulare, aut particulare, & similiter quaslibet partes humanæ naturæ, ut manus & pedes & ossa, quorum quodlibet est quoddam indiuiduum, non tamen quod de toto prædicetur, quia nullum eorum est indiuiduum per se subsistens, sed indiuiduum per se subsistens, uel singulare, uel particulare, quod prædicatur de Christo est unum tantùm. Vnde possumus dicere in Christo esse plura indiuidua, vel singularia, vel particularia: non autem possumus dicere Christum esse plura indiuidua, uel singularia, uel particularia: sed plures hypostases, uel supposita non possumus dicere in Christo esse.

q. 1. a. 1. o. & art. 2. c. fin. 3. d. q. 1. art. 3 o.

1. p. q. 29. at. 1 ad 2. & 3 p. q. 2

Poten. q. 9 a. 2. ad 7 & 13. 3. p. q. 16. ar. 1. ad 2. & 5.

Ad primum ergo dicendum, quòd ex unione animæ & corporis constituitur & homo & humanitas, quæ quidem duo hoc modo differunt, quod humanitas significatur per modum partis, eo quod humanitas dicitur, qua homo est homo, & sic præcise significat essentialia principalia speciei: per quæ hoc indiuiduum K in tali specie collocatur, vnde se habet per modum partis, cum præter huiusmodi principia multa alia in rebus naturæ inueniantur. Sed homo significatur per modum totius. Homo enim dicitur habens humanitatem: uel subsistens in humanitate sine præcisione quorumcunque aliorum superuenientium essentialibus principijs speciei: quia per hoc quod dico, habens humanitatem, non præciditur quin habeat colorem & quantitatem & alia huiusmodi. Secundum ergo secundam opinionem prædictam unioni humanæ naturæ ad diuinam præsupponitur unio animæ & corporis secundum quod constituit humanitatem, non secundum quod constituit hominem. Illud enim quod in Christo est constitutum ex anima & corpore tantum unione præsupponitur, non est totum quod per se subsistit, sed aliquid eius, & ideo non potest signari, ut homo, sed ut humanitas, unde oportet dicere, quod in ipsa unione humanæ naturæ ad diuinam quasi in termino assumptionis intelligatur primò in Christo ratio hominis, quia tunc in primo intelligitur, ut res per se

3. d. 2. q. 2. at. 3. o.

subsistens

subsistens completa, & in hoc differt ab alijs duabus opinionibus. Nam prima opinio ponit, quòd unio animæ ad carnê præsupponitur, secundum intellectum assumptioni humanæ naturæ, non secundum solum hoc quod constituit humanitatê, sed etiam secundum q constituit hominem, dicit.n. hominem esse assumptum. Tertia verò opinio ponit, q êt in termino assumptionis intelligitur anima corpori unita. nec ad constituêdum hominem, nec ad constituendam humanam naturã; dicit enim humanã naturam sumi multipliciter. i. pro partibus eius, scilicet anima & corpore, cum dicamus humanam naturam assumptam à uerbo, ut patet, q nec verè dicit: Christum esse hominem: nec uerè ponit humanam naturam in Christo: & ideo est tanquam hæretica condemnata.

3. d. 2. q. 1. art. 3. q. 3. — Ad secundum dicendum, quòd corpus unitum animę præintelligitur assumptioni humanæ naturæ. Unitum autem dico unione constituente humanitatem, non autem unione constituente hominem.

Ad tertium dicendum, q gratia habitualis non intelligitur, ut medium unionis, quod secundũ intellectum præcedit unionem: nec est medium quod causet unionem, uel unibilitatê, sed medium quod facit ad congruitatem unionis: sicut decora uestis facit ad congruitatem coniunctionis matrimonialis. Et similiter scientia & omnes aliæ perfectiones Christi possent dici medium unionis, & pro tanto gratia habitualis Christi potest dici gratia unionis: uerius tamen puto, q gratia unionis dicatur, uel ipsa gratuita Dei uoluntas: quæ gratia nullis meritis præcedentibus unionem fecit: uel potius ipsum donum gratis datum humanæ naturæ, quod est esse in diuina persona. Si tamê 3. d. 13. q. 3. art. 1. & — anima unita corpori præintelligatur ad assumptionem, soluêdum est, ut prius.

Ad quartum dicendum, q humanitas non est forma partis quæ dicatur forma quia informet aliquam materiã, uel subiectum: sed dicitur forma totius, in qua suppositum naturæ subsistit: unde non oportet ponere q hypostasis increata informetur humanitate, sed q subsistit in ea.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo sit unum tantum esse.

178 — 3. p. q. 17. art. 2. o. & 3. d. 6. q. 2. ar. 2. o. & quo. 4. art. 4. o. — AD secundum sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sit unum tantum esse. Viuere enim, secũdum Philosophũ in 2. de anima. (T. c. 37.) uiuentibus est esse. Sed in Christo non est tantum unum uiuere, cum duplex sit in eo uita creata, scilicet uita qua uiuit corpus per animam: quæ morte priuatur, & uita increata, qua uiuit per seipsum: ergo nec in Christo est tãtum unum esse.

¶ 2 Præt. sicut esse est suppositi, ita & operatio. Sed unitas suppositi non facit quin in Christo sint plures operationes: ergo nec faciet q in Christo sit tantum unum esse.

¶ 3 Præt. generatio est mutatio ad esse. Sed in Christo est quędam generatio temporalis, de qua Mat. 1. Christi autem generatio sic erat, quæ non potest terminari ad esse æternum: ergo terminatur ad aliquid esse temporale & creatum: ergo in Christo est duplex esse: cum in ipso maximè sit esse increatum.

¶ 4 Præterea, unicuique est attribuendum esse de quo conuenienter quæri potest an est. Sed de humana natura potest quæri an est, ergo humana natura habet esse proprium in Christo, & sic est in eo duplex esse, cum etiam humana natura suum esse habeat.

Sed contra. Quæcunq; sunt distincta secundum esse, sunt in supposito distincta. Sed in Christo est unum tãtum suppositũ, ergo & unum tantum esse.

1. p. q. 3. ar. 4. ad 2. & 1. d. 33. q. 1. ar. 1. ad 1. & po ten. q. 7. ar. 2. ad 3. — Respondeo dicendum, quòd esse dupliciter dicitur, ut patet per Philosophum in 5. Meta. (T. c. 14) & quandam glo. Orig. super principium. Io. Uno modo secundum q est copula uerbalis significans compositionem cuiuslibet enunciationis, quam anima facit, unde hoc esse non est aliquid in rerum natura: sed tantum in actu animæ componentis & diuidentis, & sic esse attribuitur omni ei de quo potest propositio formari siue sit ens, siue priuatio entis. Dicimus.n. cæcitatem esse. Alio modo esse dicitur actus entis in quantum est ens, idest quo denominatur aliquid ens actu in rerum natura & sic esse non attribuitur, nisi rebus ipsis quæ in decem generibus continentur, unde ens à tali esse dictum per decem genera diuiditur. Sed hoc esse attribuitur alicui dupliciter. Uno modo, ut sicut ei quod propriè & verè habet esse, uel est, & sic attribuitur soli substantiæ per se subsistenti, unde quod uere est dicitur substantia in primo 3. d. 6. q. 2. ar. 2. c. — Physic. (T. c. 27.) Omnia uerò quæ non per se subsistunt, sed in alio & cum alio, siue sint accidentia, siue formæ substantiales, aut quælibet partes non habent esse, ita ut ipsa uerè sint, sed attribuitur eis esse. Alio modo, id est ut quo aliquid est, sicut albedo dicitur esse. non quia ipsa in se subsistat, sed quia ea aliquid habet esse album. Esse ergo propriè & uerè non attribuitur, nisi rei per se subsistenti, huic autem attribuitur esse duplex; unum, s. esse resultans ex his, ex quibus eius unitas integratur, quod proprium est esse suppositi substantiale. Aliud esse est supposito attributum præter ea quæ integrant ipsum, quod est esse superadditum, s. accidentale, esse album attribuitur Sorti, cum dicitur, Sortes est albus. Quia ergo in Christo ponimus unam rê subsistentem tantum, ad cuius integritatê concurrit etiam humanitas, quia unum suppositum est utriusque naturæ, ideò oportet dicere q esse substantiale quod propriè attribuitur supposito in Christo, est unum tantum, habet autê unitatem ex ipso supposito & non ex naturis. Si tamê ponatur humanitas à diuinitate separari, tunc humanitas suum esse habebit aliud ab esse diuino: non.n. impediebat quin propriũ esse haberet, nisi hoc q non erat per se subsistens, sicut si arca esset quoddam indiuiduum naturale ipsa tota non haberet nisi unum esse, quælibet tamen partium eius ab arca separata proprium esse habebit; & sic patet q secundum opinionem secundam oportet dicere, q in Christo est unum esse substantiale, secũdum q esse est suppositi propriè quamuis sit in eo multiplex esse accidentale. (1. p. q. 5. ar. 5. ad 2. & q. 40. a. 1. c. & 3. p. q. 2. ar. 5. ad 3.)

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd uiuere dicit esse quoddam specificatum per speciale essendi principium, & ideò diuersitas uitæ consequitur diuersitatê principiorum uiuendi: sed esse magis respicit ad suppositum subsistens.

Ad secundum dicendum, quòd operatio suppositi non est de integritate unitatis eius, sed consequitur eius unitatem: unde unius suppositi inuenimus multas operationes, secundum diuersa operationum principia, quę supposito insunt, sicut homo aliud operatur lingua & manu. Sed esse est id in quo fundatur unitas suppositi, unde esse multiplex præiudicat unitati essendi.

Ad tertium dicendum, quòd generatio temporalis terminatur non ad esse suppositi æterni, ut simpliciter per eam esse incipiat, sed q incipiat esse suppositum habens illud esse suppositi humanæ naturæ.

Ad quartum dicendum, quod obiectio illa procedit de esse quod in actu animæ consistit: quia an est etiã de cæcitate quæri potest.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo sit tantum una filiatio.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd in Christo nõ sit tantum una filiatio. Multiplicata enim causa multiplicatur effectus. Sed natiuitas est causa filiationis: ergo cum in Christo sint duæ natiuitates erunt etiam duæ filiationes. 179 — ar. 2. o. & 3. p. q. 35. ar. 5. o.

¶ 2 Præterea, Impossibile est idem similiter manere & corrumpi. Sed supposito q beata Virgo ante Christi mortem mortua fuisset corrupta esset filiatio, qua filius matris dicebatur: Maneret autem filiatio æterna, qua diceretur filius patris: ergo alia filiatione dicitur Christus filius patris, & alia filius matris.

¶ 3 Sed diceres, q est alius respectus, sed non alia filiatio. Contrà. Filius est relatiuum secundum esse, & non tantum secundum dici. Sed huiusmodi relatiua secundum philosophum in prædicamentis sunt quorum esse est ad aliud se habere: ergo esse filiationis est esse respectus quo refertur ad aliud, & ita si sint plures respectus sunt plures filiationes.

¶ 4 Præt. in relatione nihil inuenitur nisi respectus & eius fundamentum respectus: sicut unitas quantitatis est fundamentum relationis, quæ est æqualitas. Sed respectus sunt diuersi, quibus Christus refertur ad patrem & matrem. Fundamenta etiam horum respectuum siue causæ sunt diuersæ, scilicet ipsę natiuitates. Nam filiatio est relatio originis: ergo sunt plures filiationes in Christo.

Sed contra. Filiatio est relatio personalis. Sed in Christo est una tantum persona: ergo una tantum filiatio.

Respondeo dicendum, quòd in Christo est una tãtum filiatio secundum rem: quamuis sint plures respectus relationis secũdum rationem.

Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd in hoc differt ad aliquid ab alijs generibus, quòd alia genera ex propria sui ratione habent quòd aliquid sint, sicut quantitas ex hoc ipso q est quantitas aliquid ponit. Et similiter est de alijs. sed ad aliquid ex propria sui generis ratione non habet quòd ponat aliquid, sed ad aliquid: unde inueniuntur quædam ad aliquid, quæ nihil sunt in rerum natura, sed in ratione tantum, quòd in alijs generibus non contingit, & quamuis ad aliquid ex ra- (art. 2. c. ve ri. q. 1. ar. 5. ad 15. & po. q. 2. ar tic. 5. c. 1. p. q. 28. ar. 1. c.)

tione sui generis non habeat quòd ponat aliquid, non tamen etiam habet ex ipsa generis ratione quòd nihil ponat quia sic nulla relatio esset aliquid in rerum natura, unde ad aliquid nõ esset unum de decem generibus: habet autem relatio quòd sit aliquid reale ex eo quòd relationem causat. Cum enim in aliquo inuenitur aliquid reale, per quod alterum dependeat & cõparetur, tunc dicimus realiter comparari uel dependere uel referri, sicut æqualitas relatio realis ponitur ex uirtute quantitatis, quæ æqualitatem causat. Quia uerò ex eodem res habet esse & unitatem: ideò realis unitas relationis pensanda est ex ipsa relationis fundamento, uel causa, ut quia una est quantitas, per quam pluribus sum æqualis, in me non est, nisi una relatio realis æqualitatis habens respectum ad plures. Similiter quia una natiuitate ex patre & matre genitus sui, una filiatione reali dicor filius utriusque, quamuis multiplicentur respectus: sed in Christo non possumus dicere unam causam esse filiationis, secundum quod refertur ad patrem & matrem, cum sint duę natiuitates penitus disparatæ, unde si esset aliquid quòd filiationem temporalem posset recipere quasi subiectum oporteret ponere in Christo plures filiationes. Nunc autem filiatio est talis relatio quæ non potest habere pro subiecto nisi ipsum suppositum, in Christo autem non est nisi suppositum æternum, quod quidem non potest esse subiectum alicuius temporalis relationis. Quæcunque enim relationes temporales de aliquo æterno dicuntur, sunt relationes rationis & non rei, unde filiatio qua Christus refertur ad matrem non est realis relatio, sed rationis tantum, sicut & cæteræ quæ dicuntur de Deo ad creaturas. Non enim potest dici quòd subiectum filiationis sit suppositũ æternum ratione humanæ naturæ, uel alicuius partis eius, sicut dicitur suppositum mortis uel passionis, quia sic ipsa humana natura, uel pars eius esset primum subiectum filiationis, & denominaretur per ipsas, sicut contingit & de alijs accidentibus, quæ attribuuntur Christo ratione humanæ naturæ, filiatio uerò nunquam denominat nisi suppositum, nec potest aliud pro subiecto habere. Nihil tamen prohibet aliquas reales relationes inesse Christo ad Virginẽ, sicut cùm dicimus corpus Christi est originatum ex Virgine. Sed ista relatio non habet rationem filiationis, nisi poneremus secundum primam opinionem, suppositum æternum esse aliud in Christo à creato.

ad 3. huius.

art. 23. ad 1. ar. 2. c. 1. & 3. p. q. 6. & ar. 2. ad 1.

3. p. q. 23. ar. 4. o.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ex natiuitate temporali non innascitur filiatio realis, sed rationis tantum, quãuis Christus realiter sit filius Virginis, sicut Deus realiter est dominus creaturæ, quamuis in eo dominium non sit relatio realis. Dicitur enim realiter dominus propter realem potestatem, & sic dicitur Christus realiter filius Virginis propter realem natiuitatem.

Ad secundum dicendum, quòd respectus relationis dependet ex termino ad quem aliquid refertur, & ideò destructo termino respectus aufertur, sed tamen filiatio realis ad patrem remanet in Christo, etiam supposita morte matris.

Ad tertium dicẽdum, quòd in illa philosophi descriptione esse ponitur pro ratione essendi, secundum quòd diffinitio dicitur ratio† secundum genus, quod est esse: unde nõ oportet quòd habeat esse relatio ex respectu, sed ex causa respectus, ex respectu uerò habet propriam rationem generis, uel speciei.

† Alias realis.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis sit respectus filiationis diuersus, & causa filiationis diuersa, sed tamen filiationes non possunt esse duæ ratione iam dicta.

art. 2. c & 3. d. 8. ar. 5. ad 2. a. 823 183. 3. p. q. 75. art. 5. o. & 4. d. 11. q. 3. art. 1. o.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo sint accidentia sine subiecto.

583 DEINDE quæritur de Christo quantum ad species, sub quibus in sacramento altaris continetur, utrũ scilicet sint ibi accidentia sine subiecto, & uidetur quòd non. Deus enim non potest facere contradictoria esse simul uera. Hoc autẽ esset si ab aliquo remoueretur id quod est de sua diffinitione. Cũ ergo in diffinitione accidentis cadat esse in subiecto, quia accidentis esse est inesse, uidetur quòd Deus non possit facere accidẽs sine subiecto.

¶2 Præt. De eodem prædicatur diffinitio & diffinitum. Sed ens per se est diffinitio, uel descriptio substantiæ. Si ergo in sacramento altaris accidentia sunt per se non in subiecto, sequitur quòd sint substantiæ, quod est absurdum.

¶3 Præt. Ex accidentibus non potest generari substantia, sed uidemus ex illis speciebus generari uermes & cineres, quæ cõstat non generari ex corpore Christi, ergo accidentia nõ sunt ibi sine subiecto.

¶4 Sed diceres quòd generantur miraculosè.

¶5 Sed Contra. Miracula ordinantur ad ędificationem fidei, sed magis est ad scandalum, quòd uermes exinde generentur: ergo non fit miraculosè.

¶6 Præt. In sacramento altaris nihil debet esse inordinatum, sed contra ordinem, quem Deus rebus imposuit est accidens esse sine subiecto.

Sed contra. Sensus non decipitur in proprio sensibili, secundum philosophum in secundo de anima. (T. co. sexagesimotertio.) Sed sensus iudicat sibi esse colorem & saporem, & alia huiusmodi: ergo hæc accidentia sunt uerè ibi. Non autem sunt in corpore Christi sicut in subiecto, nec iterum in aere, cum neutrum sit natum affici talibus accidentibus ergo accidẽtia sunt ibi sine subiecto.

Respondeo dicendũ, quòd accidentia sunt ibi sine subiecto, quod qualiter esse possit hinc considerandum est, quia in omnibus causis ordinatis, secundum philosophum in libro de causis, prima causa uehementius imprimit in causatum causæ secundæ, quàm etiam causa secunda: unde fit ut causa prima non retrahat operationem suam ab effectu etiam postquam causa secũda retraxit: ut dicitur ibidem in commento. Vniuersalis autẽ causa & prima omnium entium Deus est, non solum substantiarum, sed etiam accidentium (Ipse enim est creator substantiæ & accidentis) sed etiam procedunt ex eo quodam ordine. Nam mediantibus substantiæ principijs accidentia producuntur: unde secundum naturæ ordinem accidentia à principijs substantiæ dependent, ut sine subiecto esse non possit, tamen per hoc non excluditur quin Deus quasi causa prima possit accidentia in esse seruare substantia remota, & per hũc modum accidentia miraculosè sunt in sacramento altaris sine subiecto, uirtute scilicet diuina ea tenente in esse.

1. p. q. 22. ar. 2. & q. 44. ar. 1. & 2. art. 2. & 74.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd cum dicitur, accidentis esse est inesse: uel qualitercunq; ponatur subiectum in diffinitione accidentis, intelligitur esse diffinitio per additionem, ut habetur in 7 Metaphy (T. c. 17.) Et dicitur diffinitio per additionem quando, in diffinitione ponitur aliquid quod est extra essentiam diffiniti sicut nasus ponitur in diffinitione simi, hoc autem est propter naturalem dependentiam accidentis à subiecto, sed hoc non impediente Deus potest accidentia sine subiecto conseruare: nec tamen sequitur contradictoria simul esse uera quia subiectum non est de substantia accidentis.

art. 26.

Ad secundum dicendum, quòd secundum Auicen. in sua Metaphy. esse non potest poni in diffinitione alicuius generis & speciei quia omnia particularia uniuntur in diffinitione generis: uel speciei, cum tamen genus: uel species non sint secundum unum esse in omnibus, & ideò hæc non est uera diffinitio substantia est quod per se est: uel accidẽs est quod est in alio: sed est circumlocutio uer descriptionis: quæ talis intelligitur substantia est res cuius naturæ debetur esse non in alio: accidẽs uerò est res cuius naturæ debetur esse in alio: unde patet quòd quamuis accidens miraculosè sit non in subiecto, non tamen pertinet ad diffinitionem substantiæ: non enim per hoc eius naturæ debetur esse non in alio, nec egreditur diffinitionem accidẽtis, quia adhuc natura eius remanet talis, ut ei debeatur esse in alio.

artic. 25.

1. p. q. 3. ar. 5. ad 1. 3. p. q. 77. ar. 8. ad 2.

Ad tertium dicendum, quòd de his quæ generantur ex speciebus, ut uermibus, uel cineribus, aut aliquibus huiusmodi duæ sunt opiniones magis probabiles. Quarum una est quæ dicit quòd substantia panis redit ex qua possunt talia generari. Sed hæc opinio uidetur improprietatem continere propter duo, nisi debito modo intelligatur. Primò quia nõ potest esse quòd iterum sit ibi substãtia panis. Aut enim poneretur ibi esse substantia panis iterato speciebus manentibus, & sic cum corpus Christi tandiu sit sub sacramento, quandiu species manet: sequitur quòd aliquando erit ibi simul corpus Christi & substantia panis, quod nõ sustinet ratio. Aut hoc erit destructis speciebus: & hoc iterum est inconueniens: ut substantia sit sine proprijs accidentibus panis. Secundò apparet improprietas propter nomen reditus. Si enim aliquid est in alterum conuersum nõ potest dici redire, nisi illud reconuertatur in ipsum. Substantia autem panis non est annihilata, sed transubstantiata in corpus Christi. Vnde nõ potest intelligi, quòd substantia panis redeat, nisi corpus Christi reuertatur in panem: quod est absurdum, unde si debet ista opinio sustineri intelligenda est, per substantiam panis materia panis, non quòd redeat qua prius erat: sed quòd destructis speciebus aliqua materia à Deo ibi producatur, uel per creationem, uel quocunque alio modo, ex qua possunt huiusmodi corpora generari. Alia uerò opinio est planior, ut dicatur quòd illis accidentibus sicut datũ est per se subsistere diuina uirtute,

3. p. q. 77. ar. 6. o. & 4. d. 12. q. 1. ar. 1. q. 3. o.

ar. 104. o. & 4. d. 12. q. 1. art. 3. q. 2.

virtute, similiter datum est ut agant & ex eis fiat quicquid fie- A ret ex substantia panis: uel quicquid ageret si maneret, & hac uirtute nutriunt, & uermes, uel cineres exinde generantur.

Ad quartum dicendum, quòd hoc miraculum ordinatur ad fidem: ne fides scilicet depereat.

Ad quintum dicendum, q nihil prohibet aliquid esse ordi- contra 4. c. 64. c. fi. 3. p. q. 77. a. 1. 4. natum considerato ordine communi, cuius contrarium est ordinatum pro aliqua causa speciali: & hoc modo quamuis secundum ordinem communem rectè diuinitus ordinatum sit ut accidens in subiecto, nihil tamen prohibet etiam rectè ordinatum esse, ut in sacramento altaris accidens sit sine subiecto, ut scilicet fides habeat meritum per latentiam sacramenti.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæritur de membris Christi.

¶ Et primò de Angelis.

¶ Secundo de hominibus.

¶ De Angelis quæruntur quinque.

¶ Primò quantum ad naturam ipsorum, vtrum sint compositi ex materia & forma.

¶ Secundo quantum ad cognitionem, vtrum simul in actu possint esse in cognitione matutina & uespertina, idest utrum simul cognoscant res in propria natura, & in uerbo.

¶ Tertiò quantum ad meritum uoluntatis, utrum s. potuerunt eodem actu charitatis mereri fruitionem, & frui.

¶ Quartò quantum ad motum, vtrum moueantur in instanti.

¶ Quintò quantum ad effectum, vtrum possint imprimere, vel aliquid facere in istis corporibus.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Angelus sit compositus ex materia & forma.

184 1. p. q. 50. art. 2. o. & spiritu. a. 1. o. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd Angelus sit compositus ex materia & forma. Augustinus enim dicit in libro de mirabilib. sacræ scripturæ. Omnipotens Deus ex materia informi, quam prius condidit corporalium, sensibilium & insensibilium intellectualium, & intellectu carentium multiformes species diuisit. Angeli autem sunt intellectuales & incorporei, ergo habent materiam de sui compositione.

¶ 2 Præterea, Boetius dicit in lib. de unitate & uno. Quoddam est vnum coniunctione simplicium, ut Angelus & anima: quorum vnumquodque est vnum coniunctione materiæ & formæ: & sic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Omne quod est in genere habet genus & differentiam, genus autem secundum Auicen. in sua Metaphy. sumitur ex natura materiæ: differentia uerò ex natura formæ: ergo omne quod est in genere est compositum de materia & forma. Angelus autem est in genere substantiæ cum sit substantia habens speciem limitatam: ergo Angelus est compositus ex materia & forma.

¶ 4 Sed diceres, q differentia Angeli non sumitur ex forma, sed ex formali, quod est ipsum esse Angeli. Contra. Differentia cuiuslibet rei est de essentia, & intrat diffinitionem ipsius. Sed in omni creatura esse est aliud ab essentia eius, nec intrat diffinitionem eius, ut Auicenna dicit: ergo differentia Angeli non potest sumi ex esse ipsius.

¶ 5 Præterea, Idem ostenditur, quia impossibile est esse plura summa bona: quia oporteret ea in aliquo conuenire, eo uirum quod sit summum bonum, & in aliquo differre, alias non essent plura: & sic essent composita: sed constat esse plures essentias Angelicas: ergo oportet eas in aliquo conuenire, & in aliquo differre: & sic oportet ea esse composita: sed partes essentiæ sunt E materia & forma ergo Angeli componuntur ex materia & forma.

Sed contra est, quod dicit Boet. in lib. de duabus naturis & vna persona Christi. Omnis natura in corpore substant ç nullo materiæ innititur fundamento. Sed Angeli sunt incorporei: ergo non est in eis materia.

Respondeo dicendum, quòd quidam ponunt Angelos componi ex materia & forma. Sed hoc uidetur repugnans naturæ Spiritu. ar. 1. c. eorum propter duo, quæ in eis inueniuntur. Primo quidem, quia intellectuales sunt. Si enim Angeli haberent materiam de sui compositione, oporteret omne quod in eis est, esse in esse per modum materiæ conuenientem, cum omne quod est in alio sit in Rõ quare Angeli non hũt materiã eo per modum recipientis, ut habetur in libro de causis. Forma autem aliqua hoc modo est in materia, quod in ea habet esse particulare & naturale. Vnde si Angeli essent ex materia compositi, oporteret quòd formæ quibus intelligunt quæcunque A que sint essent in eis secundum esse naturale, & particulare, & sic sequeretur hoc impossibile, quòd Angelus nunquam cognosceret, nisi particulare, quia forma particulariter in aliquo recepta nõ põt esse vniuersalis cognitionis principiũ, sicut patet in sensu: nec potest obuiari per hoc q ponatur Angelus componi ex materia alterius naturæ quàm hæc materia corporalis, quia quæcunque esset illa materia, constat quòd reciperet formam substantialem Angeli particulari, alias Angelus non esset res particularis, & sic illa materia conueniret cum hac materia in hoc quòd formæ in ea reciperentur per modum particularitatem, vnde impossibile est Angelum, uel aliquam substantiam intellectualem ea materia componi, cum alterius modi sit receptio qua recipit intellectus formas, & qua recipit materia prima, vt dictum est. Vnde dicit Philosophus in 3. de anima. (Tex. comm. 4.) & Philosophorum sententia est quòd intellectualitas immunitatem habet à materia. Secundo repugnat eis per B hoc quòd incorporales sunt: quæcunq; enim ex materia componuntur oportet in materia conuenire, eo q quælibet materia secundum se accepta cum forma careat, non habet in se ali- 1. p. q. 51. ar. 2. o. & q. 54. ar. 5 ad 1. & q. 110. ar. 2. ad 1. & ar. 3. ad 3. & spiritu a. 2. quam dispositionis rationem, supposita autem vnitate materiæ, impossibile est quòd vna materia contrarias & disparatas formas recipiat, nisi secundum diuersas partes; non enim potest eadem materia & secundum idem accipere formam Angeli & formam lapidis; diuersitas autem partium non potest intelligi in materia non intellecta diuisione, nec diuisio non intellecta dimensione: quia subtracta quantitate substantia remanet indiuisibilis, ut dicitur in 1. Physicorum. (Textu com. 18.) Vnde oportet omnia quæ sunt composita ex materia dimensionata esse. & ideo nullum incorporeum potest esse ex materia compositum. Sed quia substantia Angeli non est suũ esse, hoc enim soli Deo competit, cui esse debetur ex seipso, & non ab alio, inuenimus in Angelo & substantiam, siue quiddi- artl. 25 & 26. ar. 58. G tatem eius quæ subsistit, & esse eius quo subsistit, quo scilicet actu essendi dicitur esse, sicut actu currendi dicimus currere, & sic dicimus Angelum esse compositum ex quo est, & quod ar. 247. o. est: vel secundum uerbum Boetij, ex esse & quod est. & quia ipsa substantia Angeli in se considerata est in potentia ad esse cũ Boetius 1. p. q. 4. art. 1. c. & 50. arti. 2. ad 3. habeat esse ab alio, & ipsum esse sit actus, ideo est in eo compositio actus & potentiæ, & sic posset in eo concedi materia & forma si omnis actus debeat dici forma & omnis potentia materia. sed hoc non competit in proposito, quia esse non est actus, qui sit pars essentiæ, sicut forma ipsa quidditas Angeli, uel substantia est per se subsistens: quod materiæ non cõpetit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augustinus super 1. p. q. 50. ar. 5 & q. 5. ar. 2. ad Genesim ad literam materiam informem, quàm Deus primo condidit dicit significari per cœlum & terram cum dicitur, In principio creauit Deus cœlum & terram: vt per terram significetur materia informis visibilium rerum, per cœlum autem ipsa natura angelica nondum formata per conuersionem ad D Deum: vt ipsa naturalia angelorum attribuantur eis quasi materia, & dona gratiæ uel gloriæ attribuantur eis quasi formæ vnde non est ad propositum auctoritas inducta.

Ad secundum dicendum, quod liber ille non est Boetij, vnde non oportet quòd in auctoritatem recipiatur, sustinendo tamen ipsum potest dici quòd formam & materiam large ac- Spũ. ar. 1. ad 21. cipi pro actu & potentia, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd ipsa substantia Angeli quo- C. ar. hãc dammodo se habet ad esse eius, vt materia ad formam, ut dictum est, materia autem si eius essentia diffiniretur, haberet pro differentia ipsum suum ordinem ad formam, & pro genere ipsam suam substantiam, & similiter in Angelis ex ipsa natura substantiæ ipsorum accipitur genus, ex proportione uerò huiusmodi substantiæ ad esse accipitur specifica differentia, vnde secundum quòd in substantia vnius est plus uel minus de potentia quàm in substantia alterius. Dictum autem Auicennæ intelligitur de compositis substantijs.

Ad quartum, concedimus: non enim ab ipso esse sumitur differentia, sed magis ex habitudine ipsius substantiæ ad esse. 1. p. q. 50.

Ad quintum dicendum, quòd in summo uno nulla diuer- ar. 2. ad 1. sitas esse potest, cum in eo sit idem esse & quod est. Vnde hoc & ar. 4. o. sufficit ad eius pluralitatem remouẽdam, sed compositio quæ & q. 56. a. in Angelo inuenitur sufficit ad eius pluralitatem, vt ex dictis 2. ad 1. art patet. 58. 185.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Angelus possit cognoscere simul res in verbo, & in propria natura.

185 AD secundum sic proceditur. Videtur q Angelus non possit cognoscere simul res in uerbo & in propria natura.

Eadem

1. p. q. 57 ar. 3. o. & q. 92. ar. 1. ad 3.

Eadem enim potentia non potest simul geminum actum habere, vt quòd intellectus simul plura intelligat. Sed alius actus est quo intellectus Angeli uidet res in uerbo: & alius quo videt res in propria natura: ergo impossibile est vt simul videat res in verbo & in propria natura.

¶ 2 Sed diceres quòd hoc modo videntur ab intellectu Angeli simul res in verbo, & in propria natura, sicut intellectus noster simul uidet eclypsim, & causam eius. Contra. Cum intellectus noster simul uidet eclypsim, & causam eius, accipit causam vt rationem intelligendi eclypsim: ergo accipit eclypsim & causam eius, vt vnum intelligibile, & sic erit vnus tantum actus.

¶ 3 Præterea, Vnius non potest esse nisi vnus terminus vltimus, sicut vna linea non terminatur ex vna parte nisi ad vnum punctum. Sed vltimus terminus potentiæ est operatio: ergo nō potest vna potentia simul habere plures actus. Et sic idem quòd prius.

¶ 4 Præt. Sicut se habet potentia ad actum, ita actus ad obiectum. Sed vnus actus non potest terminari ad duo obiecta: ergo nec vna potentia potest simul habere plures actus. Et sic idē quod prius.

Sed contra. Visio qua angeli uident res in uerbo est uisio beata, quæ quidem non est intercisa, sed continua. Si ergo nō possunt simul uidere res in propria natura, & in uerbo, nunquam uiderent res in propria natura, & præcipue hoc uidetur in anima Christi, quæ ab initio suæ creationis uidet uerbum & in verbo.

Respondeo dicendum, quòd angelus, vel anima simul potest uidere res in uerbo & in propria natura, hoc expresse potest haberi ab Augustino libro quarto super Genesim ad literam, ubi uult quòd dies illi uespere & mane in eis non sunt ordinati secundum successionem, sed solum ordine naturæ:

1. p. q. 58. ar. 6. & 7. veri. q. 8. ar. 4. 5. & 6.

unde simul est primus dies cum secundo, & mane cum uespere. & ita simul uisio rerum in uerbo & in ꝓpria natura. Quod H qualiter sic possibile sit uidendum est. Operari siquidem non propriè attribuitur potentiæ, sed rei subsistenti, quæ per potentiam operatur, ut ipsa potentia intellectus non sit operans in intelligendo, sed magis operationis principium. Sicut autem potentia intellectiua est principium intelligendi ipsi substantiæ: ita species intelligibilis est principium intelligendi ipsi potentiæ. Vnde sicut una substantia potest simul diuersos actus habere secundum diuersas potentias, ut anima simul uult & intelligit. Ita ex una potentia intellectiua possunt simul prodire diuersi actus, si simul diuersis speciebus intelligibilibus uniatur. hanc enim causam Algazel assignat quare non est possibile simul multa intelligere, quia scilicet non est possibile intellectum simul informari multis speciebus in actu perfectè, sicut nec idem corpus figurari simul diuersis figuris.

at. 177. & ueri. q. 8. ar. 1. c.

Visio autem I qua angelus uidet res in propria natura fit per speciem intelligibilem concreatam, uel infusam inhærentem. Visio autem rerum in uerbo fit per ipsam speciem uerbi siue essentia, quæ non est inhærens, sed ei intellectus unitur sicut intelligibili. Species autem concreata inhærens non repugnat unioni intellectus angelici ad uerbum, cum non sit unius rationis, & ipsa species, & quicquid est perfectionis in intellectu angelico sit quasi materialis dispositio ad illam beatam unionem, unde simul ex intellectu angeli procedit operatio duplex, una ratione unionis ad uerbum, qua scilicet uidet res in uerbo. Alia ratione speciei intelligibilis, qua informatur quia uidet res in propria natura, nec etiam in una harum operationum debilitatur per attentionem ad alteram, sed magis confortatur, cum una sit ratio alterius, sicut imago rei uisæ confortatur dum uidetur in actu occulto exteriori, actio enim beatitudinis in beatus est ratio cuiuslibet alterius actionis in eis inuentæ,

at. 178. c. Ad rationes. Ad 1.

Et per hoc patet responsio ad primum. Secundum concedimus, quia exemplum illud non est conueniens. K

Ad tertium dicendum, quòd potentia intellectiua angeli non terminatur ad duos actus secundum idem, sed secundum diuersas species, quibus ad actum ordinatur.

Ad quartum dicendum, quòd inter actum & obiectum nihil cadit medium, sicut species cadit media inter intellectū & eius actum. Vnde non est simile.

ARTICVLVS VIII.

183 1. p. q. 62. art. 4. o. & 2. d. 5. q. 2. ar. 3.

Vtrum angelus meruerit suam beatitudinem.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur quòd angelus nō meruerit suam beatitudinem. Quod enim est beatum perfectum est, quod autem meretur est adhuc imperfectum. Sed F non potest idem esse simul perfectum & imperfectum: ergo nō potest angelus mereri beatitudinem dum habet eam.

¶ 2 Præt. Angelus beatus est comprehēsor, nullus autem meretur nisi uiator.

¶ 3 Si dicatur quòd in primo instāti quo beatus fuit angelus beatitudinem meruit. Contra ergo simul fuit uiator & comprehensor: quod falsum est, cum hoc sit solius Christi.

¶ 4 Præt. Beatitudo secundum philosophum in actu consistit, sed in actu perfecto. & similiter meritum in actu, sed imperfecto, non autem potuit esse quòd actus angeli simul esset perfectus & imperfectus: ergo non potuit esse quòd simul esset beatus, & beatitudinem meruerit.

Sed contra, beatitudo à nulla pura creatura habetur sine merito, cum habeat præmij rationem. Sed angelus non potuit eā mereri nisi in primo instanti, quo beatus fuit quia ante non habuit gratiam, ut quidam ponunt, & sic mereri non potuit: G ergo in primo instanti suæ beatitudinis eam meruit.

2. d. 4. art. 1. o.

Respōdeo dicendum, quod de conditione angeli triplex est positio, quidam enim posuerunt quòd angelus in primo instanti suæ creationis fuit beatus, sed hoc uidetur inconueniēs, quia pari ratione alii in primo instanti fuissent miseri, quod etiam quidam dicunt. sed absurdum est & condemnatum.

ma q. 16. ar. 4. ca. & ad 3. 1. p. q. 62. art. 5. o.

Alij uero dicunt quòd fuerūt conditi in gratia omnes: & in ea quidam perseuerantes beatitudinem meruerunt alij uero contra eam agentes facti sunt miseri, & hæc opinio nihil difficultatis habet, unde præ cæteris mihi magis placet. Tertij uero dicunt quòd fuerunt creati Angeli in puris naturalibus. & quibusdam conuersis ad uerbum simul collata est gratia & beatitudo & hi diuiduntur in tres uias. Quidā enim dicunt, quòd nunquam beatitudinem meruerunt, sed hoc non uidetur cōpetere nisi soli Christo, qui est filius naturalis, ut hæreditatem diuinæ fruitionis, sine merito habeat.

3. p. q. 18. art. 5. o. & q. 48. ar. 1

Alij uero dicunt quòd merentur eam ex operibus, quæ circa nos agunt, & hoc etiam H non uidetur conueniens, ut meritum sequatur præmium cum magis meritum sit dispositio ad præmium.

opinio uera. 1. p. q. 63. a. 5. ad 3 & 4. art. 6. c. & 3. p. q. 34. ar. 3. ad 1. ueri. q. 29 ar. 8. ad 2.

Tertij uero dicunt quòd in primo instanti beatitudinem meruerunt ex hoc ipso quòd ad uerbum conuersi sunt, & hæc opinio inter has tres ꝓbabilior est. Vnde ad eius euidentiam sciendum est quòd meritum se habet ad præmium, sicut motus ad terminum, & sicut fieri ad factum esse. In his autem quæ successiue fiunt prius est fieri quàm factum esse. In his uero quæ fiunt subito simul est fieri & factum esse, sicut simul aer illuminatur & illuminatus est, & simul res creatur & creata est. Cuius ratio est: quia instās illud, in quo primo aliquid factum est, est terminus temporis præcedentis, in quo non erat, & sic aliquid de aliqua proprietate illius temporis retinet inquātum potest dici quòd ante hoc instans res ista non fuit. Et quamuis in his quæ per modum successiuum fiunt, fieri attribuatur tempori præcedenti in momentaneis tamen factionibus fieri non potest attribui, nisi ipsi I instanti primo qđ diuidit inter esse & nō esse rei. Vñ quāuis in omnibus alijs instantibus sequentibus possit dici quod hoc factum non est, non tamen potest dici quòd hoc factum est, nisi in primo. Similiter dico, quòd in primo instanti, quo mens angelica cōuersa est ad uerbi fruitionem, & beata quidem erat tanquam perfectæ fruitionis, quasi in facto esse existens, & beatitudinem merebatur in hoc, quòd conuertebatur ad uerbum non præexistente beatitudinis perfectione, sed quasi existens in ipso fieri beatitudinis, sed postmodum mens Angeli est tantum beata, & non beatitudinem meretur. Similiter est de contritione, quia in eodem instanti est terminus præparationis ad gratiam, & gratiæ infusio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non oportet ponere idem simul esse perfectum & imperfectum: sed idem simul esse perfectum & terminum imperfectionis: uel nunc primo esse perfectum.

K Ad secundum dicendum, quòd Angelus meretur, ut uiator: non quasi distans à termino, sed ut in termino iam existens.

Ad tertium dicendum, sicut ad primum.

ARTICVLVS IX.

Vtrum angelus moueatur in instanti.

184 ar. 215. o. 1. p. q. 53. ar. o. 2. d. 37. q. 4. ar. 3. o.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd Angelus moueatur in instanti. Sicut enim dicitur in libr. de intelligentijs: in motu Angeli magnitudo spacij distantiam non operatur. Sed propter distantiam, quam facit magnitudo spatij, contingit quod aliquid non æque cito perueniat ad propinquum. & distans, ergo Angelus æquè cito ad distans, & propinquum perueniet

peruenit: sed omne tale mouetur in instanti, ergo Angelus in A instanti mouetur.

¶2 Præt. sicut se habet mobile diuisibile ad motum diuisibilem successiuum: ita se habet mobile indiuisibile ad motum indiuisibilem & instantaneum. Sed corpus quod est mobile diuisibile mouetur successiuè in tempore diuisibili: ergo Angelus quia non est mobile diuisibile ex hoc quòd caret quantitate, mouetur subito, vel in instanti.

¶3 Præterea, Aristotel. quarto Physicorum, (Topicorum capit. septuagesimoprimo) probat quòd si aliquid moueretur in vacuo moueretur in instanti propter hoc, quòd medium mobili non resistit, sed sicut vacuum non resistit corpori in motu ita nec aliquid plenum ipsi Angelo: ergo Angelus mouetur in instanti.

Sed contra est, quod dicit Augustinus octauo super Genes. ad literam, quòd Deus mouet creaturam spiritualem per tempus, Angelus autem est creatura spiritualis: ergo mouetur per tem- B pus, & non in instanti.

3.p.q.57. ar 3. ad 2 & di. 37. q. 4 art. 3. c. & ad 5. Respondeo dicendum, quòd in omni motu oportet intelligere successionem & tempus per aliquem modum, eo quòd termini cuiuslibet motus sunt sibi oppositi inuicem, & incontingenter ut patet in primo Phys. (Topicor. cap. sexagesimoquarto) Vnde oportet, quòd mobile intelligatur esse primò in uno termino motus, & posterius in altero, & sic sequitur successio. Sed transire de uno termino ad alterum in motibus corporalibus contingit dupliciter. Vno modo sicut de instanti in instans, hoc autem esse non potest, nisi quando sunt tales termini motus inter quos est accipere aliquo modo medium: sicut inter duo instantia est tempus medium: ut patet in loci mutatione, 2.249.c.6. & alteratione, augmento, aut diminutione: & hi motus dicuntur continui propter continuitatem eius super quod transit motus, cuius est plus & minus accipere. Alio modo transitus de vno termino motus in alium, sicut de tempore in instans, & hoc accidit in motibus, quorum termini sunt priuatio & forma: in- C ter quæ constat medium non esse, unde non potest sic transiri de uno extremo in alterum, ut quandoque in neutro extremo tum sit, sicut transitur de instanti in instans: ita quòd in neutro est instantium, sed in medio tempore, & huiusmodi mo- art.215. tus sunt generatio & corruptio & illuminatio & huiusmodi: in quibus oportet dicere, quod unus terminus erat in toto tempore præcedente, & alius in instanti ad quod tempus termina- art.145. tur, huiusmodi autem mutationes sunt termini motus cuiusdam: sicut illuminatio diei est terminus motus localis solis, unde in toto tempore præcedente, quo sol mouetur ad punctum directè oppositionis erant tenebræ: in ipso verò instanti quo peruenit ad punctum prædictum est lumen, & similiter est de generatione & corruptione, quæ sunt termini alterationis. Et quia inter tempus, & instans non cadit aliquod medium, nec est aliquod instans accipere immediatè præcedens ultimum tem- art.215.c. ver.q.8.2 art.12.ad 14. & ver. q.28. art.2. ad 30. poris, unde est quòd in huiusmodi mutationibus absque om- D ni medio transitur de uno extremo in aliud, nec est accipere vltimum tempus, in quo fuerit in termino a quo, sed ultimum temporis, quod terminatur ad instans in quo est in termino ad quem, & ideo huiusmodi mutationes instantaneæ dicuntur: hoc autem dici non potest in motu Angeli, eo quòd nullum ordinem habet ad aliquem motum continuum, ut possit dici ter- 1.p.q.63. ar.9. ad 4 1.p.q.53. ar.3.ca fi. & q.51. ar. 2. ad 3. 2.d.8.q.3 ar 3. ad 4 mal. q.16. ar.4.c. minus eius, unde oportet ponere, quòd intelligatur transire de termino motus in terminum motus: sicut transitur de instanti in instans, & non sicut transitur de tempore in instans, eo quòd tempus non potest intelligi sine motu, unde cum esse Angeli in termino a quo a nullo motu dependeat, non potest dici quòd sit ibi in tempore, sed in quoddam nunc, & similiter in termino ad quem cum alio nunc. Sed huiusmodi nunc non sunt termini huiusmodi temporis, quod est numerus motus cœli, eo quòd motus Angeli nullo modo dependet a motu cœli, ut eius numero mensuretur: nec oportet ea continuari per medium tem- E pus, continuitas enim temporis sequitur continuitatem motus, & continuitas motus sequitur continuitatem magnitudinis, super quam transit motus, ut habetur in 4. Phys. (T.c.99.) Sed in ipsis operationibus Angeli, ratione quarum dicitur moueri per diuersa loca, non est inuenire aliquam continuitatem, sed consequenter se habent, unde & nunc quæ mensurant motum Angeli sunt consequenter se habentia, & non est inter ea aliquid continuans, & ipsa pluralitas sic se consequentium est quoddam tempus, in quo dicimus Angelum moueri, & hoc consonat dictu Philosophi, ubi dicit quòd eiusdem ratio est indiuisibile moueri, & tempus componi ex nunc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non requiritur tempus in motu Angeli propter distantiam: sed propter incontingentiam terminorum, quia se licet non contingit Angelum esse in duobus locis simul.

Ad secundum dicendum, quòd successio motus non solum A sequitur diuisionem mobilis: sed etiam eius super quod transit motus, quia secundum prius, & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu ut dicitur in 4. Phys. (T.c.104.) Licèt ergo Angelus sit indiuisibilis, tamen loca, secundum quæ moueri dicitur, sunt diuisa ab inuicem, & ideo oportet in motu eius intelligi aliquam diuisionem. 1.p.q.52. ar.2.c.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis non impediat aliquod plenum Angelum in suo motu: tamen propter rationem iam dictam oportet in motu eius intelligi diuersa nunc, ratio autem philosophi est magis ducens ad impossibile quam ostensiua, ut commentator ibidem dicit.

ARTICVLVS X.

Vtrum angeli possint agere in hæc corpora inferiora.

CIRCA quintum sic proceditur. Videtur quòd Angeli non possunt agere in hæc corpora inferiora. Actio enim nō potest, nisi inter ea, quæ habent aliquam conuenientiam ad inuicem. Sed Angelus non habet conuenientiam cum istis corporibus, cum corruptibilium, & incorruptibilium etiam genus nō sit unum, ut dicitur in 10. Met. (T.c.26.) Ergo Angeli in hæc corpora non possunt agere. 175 3.p.q.110 ar.1.3.o. 2.di.8.ar. 5.c.

¶2 Præterea, si agunt Angeli in hæc corpora, aut agunt per imperium, aut per influxum. Si per imperiū æqualiter agere possunt in propinqua, & in distantia, quod est contra Damas. qui dicit quòd ubi operantur ibi sunt. Si verò per influxum oportet quòd illud quod influunt per medium transeat. mediū autem corporale non est receptiuum spiritualis impressionis: ergo nullo modo possunt angeli agere in hæc inferiora corpora, C neque in animas nostras.

¶3 Præterea, Non possunt dici agere, vel influere sicut fons influit riuo, ut idem numero quod prius est in angelo, post modum in his inferioribus fiat, quia sic in agendo aliquid amitteret, nec iterum aliud quod in his inferioribus recipi dicitur per eorum influxum creando, quia angeli creatores non sunt, nec iterum educendo de potentia in actum, quia ad hoc natura sufficit: ergo angeli nullo modo in inferiora agunt.

Sed contra est quod Aug. dicit in 3. de tri. quòd ea quæ diuinitus in corporalibus sunt ministerio angelorum fiunt. Grego. etiam dicit in 4. dial. quòd omnia corporalia per spirituales substantias administrantur.

Respondeo dicendum, quòd de actione angelorum in hæc inferiora corpora duplex est opinio apud philosophos. Commentator enim dicit in 10. metaph. quòd substantiæ spirituales non possunt imprimere in hæc inferiora corpora, nisi mediantibus D corporibus cœlestibus, quæ a substantiis incorporeis mouentur, secundum philosophos. Auicen. verò dicit in suam metaph. & in 6. de naturalibus, quòd dupliciter imprimunt in hæc inferiora, uno modo per motum orbium, & alio modo per imperium immediatè, quia formæ intellectus eorum sunt factiuæ secundum eum, & materia sensibilis obedit eorum conceptionibus plusquam quibuslibet qualitatibus actiuis & passiuis. Et exinde est secundum eum, quòd in istis inferioribus fiunt aliquæ transmutationes quandoque ex conceptionibus superiorum substantiarum præter totum ordinem causarum naturalium. Sed hæc opinio secunda repugnat dictis August. in 3. de tri. ubi dicitur quòd angelis non seruit ad nutum materia corporalis. Repugnat etiam rationi, quia quamuis quod est potentia in materia sit actu in substantiis, multo nobilius tamen materia corporalis non est proportionata potentia respectu talis actus, quo substantiæ spirituales in actu sunt. oportet autem agens quod educit de potentia in actū esse materiæ proportionatum, unde non potest esse quòd virtus substantiæ spiritualis creatæ se extendat ad materiæ transmutationem immediatè, sed mediante aliquo agente naturali. Quamuis enim ei non obediat corporalis materia ad formalem transmutationem, immediatè tamen obedit ei localiter ad motum localem, & per hanc virtutē possunt congregare & circumponere aliqua agentia naturalia ad aliquem effectum perficiendum. Ea verò ad quæ nulla virtus naturalis se extendit fiunt sola diuina virtute, quæ sola potest naturalem ordinem immutare. Sed quia mentes nostræ sunt proportionatæ, & propinquæ ad recipiendum actionem angelorum, ideo in mentes nostras agere possunt dupliciter. Vno modo confortando intellectum nostrum sicut in corporalibus minus calidum confortatur per magis calidum. Alio modo per agens naturale ipsius intellectus, sicut etiam agitur corpora, & hoc est inquantum lumine angelico illustrantur phantasmata ad aliquas nobiliores conceptiones imprimendas, 1.p.q.105 art.6.o.q. 106. ar.1. c.1.p.q.3. o.& 2.di. 3 q.1.art. 3. ad 4. ve 11.q.1.ar. 3.o.

quàm

quàm lumine intellectus agentis exprimi possent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod angeli habent conuenientiam cum istis inferioribus corporibus, quæ est conuenientia mouentis ad motum, possunt enim mouere motu locali corpora, non solum illa cœlestia immediatè, sed etiam hęc inferiora, ut sic sententia nostra de actione angelorum in corpora

Art. 123. ad 1. sit media inter duas opiniones philosophorum prædictas.

Art. 45. c. Ad secundum dicendum, quòd Angelus agit in hæc corpora mouendo ea localiter per imperium, sed imperium non dicitur hic sine uirtute actiua, quam oportet aliquo modo coniungere corpus motum, cum mouens & motum oporteat esse si-

t. 45. c. mul, ut probatur in 7. Physic. (T. c. 12.) Actio verò qua influere dicitur in animam nostram, confortando eam ad intelligendum, non oportet quòd transeat per medium corporale, quia hoc facit in spiritualibus ordo, quod in corporalibus situs secundum Aug. Animæ uerò nostræ ordine naturæ quasi contiguantur ipsis angelis, sicut & angelus inferior superiori, unde non oportet quòd interueniat medium corporale.

Ad tertium dicendum, quòd angeli neque in anima neque in natura corporali aliquid creant, sed solum educunt de potentia in actum. Et quamuis naturale agens de potentia in actum educere possit, non tamen ita perfectè sicut angelus.

QVAESTIO V.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad homines.
¶ Et primò quantum ad naturam.
¶ Secundò quantum ad gratiam.
¶ Tertiò quantum ad culpam.
¶ Quartò quantum ad gloriam.
¶ Quantum ad naturam quæruntur duo.
¶ Primò vtrum uegetabilis, & sensibilis anima sit a creatione.
¶ Secundò vtrum imperare sit actus uoluntatis, uel rationis.

ARTICVLVS XI.

Vtrum anima uegetabilis, & sensibilis educantur in esse per creationem.

189 AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima uegetabilis, & sensibilis educantur in esse per creationem. Vt enim

ar. 44. 116 ad 1. & 4. & 1. p. q. 118. ar. 1. o. & potē. q. 3. a. 2. n dicit Aug. in lib. de uera religione. Substantia uiuens naturæ ordine præfertur substantiæ non uiuenti, sed anima sensibilis & uegetabilis sunt substantiæ uiuentes: ergo sunt nobiliores omnibus substantiis non uiuentibus. Aliquæ autem substantiæ nō uiuentes sunt immediatè a Deo creatæ, ut elementa huiusmodi: ergo & anima sensibilis & uegetabilis immediatè a Deo creantur, cum nobilitas facientis demonstret nobilitatem facti.

¶ Præterea, Omne cui propriè competit fieri, uel fit ex nihilo, uel fit ex aliquo. Sed animæ uegetabili, uel sensibili competit propriè fieri: ergo cum non fiat ex aliquo, quia non habent materiam partem sui relinquitur quod fiant ex nihilo, & sic exeunt in esse per creationem. Probatio mediæ. Omne quod propriè habet esse si non semper fuit, propriè dicitur fieri. Sed anima sensibilis propriè & uerè habet esse cum sit substantia operans, mouet enim corpus, nihil autem habet propriam operationem nisi quod habet proprium esse: ergo cum anima sensibilis huius animalis non semper fuerit propriè, competit ei fieri, & sic restat quòd creetur.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. de anima, quòd sensitiui prima mutatio fit a generante. Prima autem mutatio sensitiui est secundum quam acquiritur actum primum, qui est anima sensitiua: ergo fit per generationem, & non per crea- K tionem.

Præterea, Omne illud quod præcedit in semine hominis ante introductionem animæ rationalis est per generationem, & non per creationem. Sed anima uegetabilis & sensibilis præcedunt in semine hominis qua primum est uiuū quàm animal, & animal, quam homo, secundum philosophum 16 de animalibus: ergo etiam in homine est anima sensibilis & uegetabilis per generationem.

Præterea, Cum Deus in instanti operetur, natura uerò successiuè: omne illud quod per actionem successiuam exit in esse est ab aliquo agente naturali. Sed anima sensibilis & uegetabilis producuntur actione successiua, quia determinato spacio temporis uiuificatur conceptus, & sensificatur: ergo anima sensibilis, & uegetabilis sunt a naturali agente: & non per creationem.

Respondeo dicendum, quòd circa hanc quæstionem est du- F plex opinio. Quidam enim dicunt animam sensibilem & uegetabilem esse ex creatione. Alij uero ex traduce: & hæc diuersitas apud philosophos inuenitur nō solum de istis animabus, Plato sed etiam de omnibus formis substantialibus. Quidam enim, Auicen. ut Plato & Auicenna, posuerunt omnes formas ab extrinseco esse, qui præcipuè ex duobus mouebantur. Primò quidē, quia cum formæ non habeant materiam partem sui, nō possunt fieri ex nihilo, unde oportet quòd a creante fiant. Secundò quia in rebus inferioribus non uidebant principia actionum, nisi qualitates actiuas & passiuas quas iudicabant insufficientes ad productionem formarum substantialium, cum nihil agat vltra suam speciem. Sed in hoc uidentur fuisse decepti: quia attribuebant fieri propriè istis formis: cum tamen fieri non sit nisi cōpositi, cuius etiam propriè est esse. Formæ enim esse dicuntur non ut subsistentes, sed ut quo composita sunt: unde & fieri dicuntur non propria factione, sed per factionem suppositorum G quæ transmutantur transmutatione materię de potētia in actū, unde sicut composita sunt per agentia naturalia, ita etiam formæ quæ non sunt subsistentes. Qualitates autem actiuè & pas- ar. 121. & 161. siuè agunt ad formas substantiales in uirtute substantialium art. 202. formarum quarum sunt instrumenta. Sicut calor ignis agit ut instrumentum animæ nutritiuæ, ut dicitur in secundo de anima: (Topicorum capite quadragesimo primo.) Anima autem uegetabilis & sensibilis non sunt formæ subsistentes, aliàs remanerent post corpora, unde oportet quòd fiant a generante per actionem Compositorum, sicut & cæteræ formæ materiales, sola autem anima intellectiua, quæ habet esse subsistens cū maneat post corpus, est ab extrinseco per creationem: si autem sensibile, & uegetabile, & intellectiuum in homine in diuersis 1. p. q. 75. ar. 11. & ad substantiis animæ radicantur: tunc & uegetabilis & sensibilis 1. q. 90. ar. hominis in generante erit: sed quia hæc opinio repugnat dictis philosophorum, qui in uno animato unam animam tantum posuerunt, ad quam omnes operationes animæ perunēt, tic. 3. H & etiam contra dicta sanctorum improbantium pluralitatem animarum, ut patet in libro de ecclesiasticis dogmatibus. Ideo ar. 216. ad approbato quòd in homine sit tantum una substantia animæ, 1. & 4. cuius potentię sunt uegetatiuum sensitiuum, & intellectiuum, Po. q. 3. ar dicimus quòd anima hominis, quæ omnes has potentias animæ sustinet a Deo creatur: quamuis per operationem natura- tic. 9. lis agentis fiat, ut corpus organizatum actu perficiatur per potentias, quæ sunt corporalium partium actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima uegetabilis & sensibilis non sunt substantiæ uiuentes, sicut nec subsistentes, sed sunt principia uiuendi & essendi: & iterum non oportet si quid minus nobile sit a Deo immediatè, quòd etiam quod est art. 44. c. magis nobile, quia Deus cum non habeat limitatam uirtutem & 1. q. 75 nec agat necessitate naturæ, potest agere & nobiliora & minus artic. 3. & nobilia secundum suam uoluntatem, sicut immediatè produ- po. q. 3. ar xit prima indiuidua brutorum animalium, quibus tamen ho- tic. 11. ad 18 mines, qui nunc generantur ex semina nobiliores sunt.

Ad secundum dicendum, quòd animæ sensitiuæ non conuenit per se esse, nec fieri, nec operari: nulla enim est actio animæ in qua corpus non communicet. Est enim duplex potētia motiua animæ sensitiuæ, una quæ imperat, s. appetitiua, cuius actus constat, quæ affixa musculis & neruis est principium mobilitatis in eis, sed ipsa distinctio partium corporalium facit quòd una pars animalis est mouens & alia mota, & ita possunt moueri ex se.

Alia, quæ sunt in contrarium concedimus, nisi quantū pertinet ad hominem, in cuius semina quamuis præcedat uegeta- Ad contraria. tiua & sensitiua anima imperfectè, cum illis cessantibus introducatur per creationem anima rationalis, quæ perfectè continet quod in eis erat imperfectionis: nam secundum Auicen. in generatione animalis ex semina interueniunt multę generationes, & corruptiones.

ARTICVLVS XII.

Vtrum imperare sit actus rationis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd imperare sit actus rationis: quia Philosophus dicit in 1. Ethi. Ratio re- 190
ctè & ad optima deprecatur & obedit ei quod est conuenientis 11. q6. 17.
ergo imperare & deprecari & huiusmodi uidentur ad rationē att. 1. o. &
pertinere. 1. p. q6. 1.

Sed cōtra. Imperare ad dominium pertinet. Sed nos sumus ar. 5. ad 2
domini nostrorum actuum per uoluntatem: ergo imperare est actus uoluntatis

Respondeo dicendum, quòd in imperio duo concurrunt, quorum unum est rationis, aliud uoluntatis. Qui enim imperat aliquid inclinat ad faciendum quod uoluntatis est: ipsius

enim

enim est mouere per modum agentis: & iterum ordinare eum cui imperat ad exequendum illud quod imperatur, & hoc ad rationem pertinet, cuius est ordinare. Et si duorum horum ordo consideretur, uidetur primum esse inclinatio uoluntatis in aliquid per electioné, & postea in principio executionis ordinat per quos fieri debeat, quod electum est: & sic imperium erit immediatè actus rationis, sed uoluntatis quasi primo mouentis. A

QVÆSTIO VI.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum charitas per suam essentiam augeatur.

191 DEINDE quæritur quantum ad gratiam pertinet, utrú charitas secundum suam essentiam augeatur. Et uidetur quòd non. Cum enim augméntum sit quædam mutatio, uel uariatio, quod secundum essentiam augetur secundum essentiam uariatur uel mutatur, sed quod mutatur uel uariatur secundum essentiam, aut generatur aut corrumpitur: ergo si charitas secundum essentiam augetur corrumpitur, non enim generatur, cú prius fuerit. B

22. q. 24. ar. 4. & 5. & 1. d. 17. q. 2. a. 2. o

¶2 Præterea, Charitas non habet quãtitatem nisi uirtualem. Sed uirtus charitatis est ipsa essentia eius: ergo quantitas charitatis est essentia eius: non ergo potest esse quod uarietur quantitas charitatis sine uariatione essentiæ eius, & sic si augetur secundum suam essentiam oportet, quod esse eius, uel generetur vel corrumpatur.

Sed contra. Præmium essentiale respondet ipsi essentiæ charitatis. Sed quidam proficiunt ad maius præmium essentiale: ergo in eis charitas secundum essentiam augetur.

Respondeo dicendum, quòd charitas secundum suá essentiá augetur. Sed notandum est, quòd hæc præpositio, secúdum, uarias habitudines importat, quandoque denotat subiectum, ut cum dicitur, iste est albus secundum pedem, quia pes est subiectum albedinis, quandoque uerò formam, ut cum dicitur, iste est coloratus secundum albedinem. Cum ergo dicitur aliquid secundú hoc moueri potest intelligi uel subiectú, uel forma. Cum. n. dicitur, iste mouetur secundum manum, notatur subiectum motus. Cum uerò dicitur, iste mouetur secundum locum, notatur id quod formaliter specificat motum. Sic ergo cum dicimus charitatem secundum essentiam augeri, denotatur subiectum augmenti, ut sit sensus. Ipsa essentia charitatis augetur, sicut cú dicimus, album augetur secundum essentiam suam, non auté designatur forma specificans motum, ut sit sensus, augetur secundum essentiam, idest augmentum eius est motus in esse, vel in essentia: & sic dicitur augmentum esse secundum quantitatem, & quamuis quantitas charitatis, quæ est uirtus, sit idé quod essentia charitatis, non tamen oportet, quòd essentia charitatis, nó tamen oportet, quòd essentia charitatis tollatur, quia etiam in augmento corporali ipsa essentia quantitatis, non tollitur, cú semper remaneat dimensio indeterminata sed secundum diuersas terminationes quas recipit, fit mutatio de paruo in magnú, quæ est augmentum: ita etiam ipsa uirtus charitatis non tollitur per essentiam suam, sed uariatur terminatio eius. Omnis autem forma recepta in aliquo subiecto terminationem recipit secúdum capacitatem recipientis. Vnde quando subiectum charitatis magis disponitur ad charitatem, s. ad congregationem sui ad Deum, tanto maiorem participat charitatem: & sic charitas secundum suam essentiam augeri dicitur. G D

Charitas augetur secundú essentiam.

22. q6. 52. art. 1. o. & q. 66. art. 1. o. & 22. q. 24. ar. 4. o. & 1. di. 17. q. 2. ar tic. 1. c. & ad 3. oppositú uide 22. q6. 24. artic. 4. pé 3. sol.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO VII.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent, ad culpam.
¶ Et quæruntur duo.
¶ Primò utrum Petrus negando Christum peccauerit mortaliter.
¶ Secundò, vtrum habere plures præbendas sine cura animarú absque dispensatione sit peccatum mortale.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum Petrus negando Christum peccauerit mortaliter.

192 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd Petrus negando Christum non peccauit mortaliter. Dicit enim quadá Gl. quòd peccauit per surreptionem. Sed peccatum per surreptionem est ueniale & non mortale: unde primi motus qui per surreptionem fiunt, sunt peccata uenialia: ergo peccauit tátum uenialiter. A

22. q. 24. ar. 2. ad 2. & veri. q. 2. artic. 6. ad 2.

¶2 Præterea, Bernard. dicit in lib. de dile. Domini, quòd in Petro charitas fuit sopita non extincta. Sed per peccatum mortale charitas extinguitur: ergo Petrus non peccauit mortaliter.

Sed contra est quod Grego. dicit in moral. quòd Petrus ab ipsis faucibus Diaboli eripitur. Sed in faucibus Diaboli non est aliquis nisi per peccatum mortale: ergo Petrus peccauit mortaliter.

Respondeo dicendum, quòd absque dubio Petrus peccauit mortaliter negando Christum, quòd quidem patet ex duobus. Primò, quia negauit fidem in loco ubi periclitabatur, & eius confessio requirebatur. Ore enim confessio fit ad salutem, ut dicitur ad Ro. 10. in quo uidetur quod sit de necessitate salutis confessio fidei in casu prædicto: & præcipuè mendacium in his quæ fidei sunt est perniciosissimum, secundum August. in libro de mendacio. Secundò, quia defectui confessionis & mendacio addidit periurium & blasphemiam: quia ut dicitur Matth. 16. cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem: quæ constat esse grauia peccata. Vnde Glo. dicit ibidem. Tertiò cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem, quia perseuerare in peccato dat incrementum scelerum, & qui minima spernit, cadit in maiora. B — 22. q. 5. ar tic. 2. o. & 4. dist. 49. q. 5. art. 5. q. 2. ad 1. 22. q6. 69. art. 1. 2. o. & q. 110. art. 4. o. & 4. dist. 16. q. 4. art. 1. q. 3. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd surreptio dupliciter accipitur: uno modo secundum quod opponitur deliberationi: & sic primi motus dicuntur esse surreptitij: sic Petrus ex surreptione non peccauit. Alio modo secúdum quod opponitur electioni: & sic Petrus ex surreptione peccauit, quia non peccauit ex electione quasi ex certa malitia, sed ex passione timoris: talis autem surreptio non excusat a mortali, sicut patet in incontinente qui fornicatur motus concupiscentia, cum tamen haberet propositum continendi. — ma. q6. 7. ar. 3. ad 6

Ad secundum dicendum quòd Ber. impropriè loquitur, & eius uerbum ut uerificetur est intelligendum de quadam dilectione familiaritatis, quam Petrus ad Christum cóceperat, quæ in eo mansit etiam post negationem, uel si intelligatur de charitate gratuita, intelligendum est quod non fuit extincta secundum prædestinationem diuinam, quæ eius pœnitentiam præparabat, quamuis esset in se extincta secundum actum.

ARTICVLVS XV.

Vtrum habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale. Quicunque enim facit contra statutum cócilij peccat mortaliter. Sed qui habet plures præbendas facit cótra statutum concilij generalis: ergo peccat mortaliter. Probatio mediæ. distinctione septima dicitur in quodam decreto. Vrbani Papæ, quod incipit, Sanctorum canonum. Omnino aliqué in duabus Ecclesiis titulari non liceat. Sed unusquisque in qua titulatus est in ea tantum canonicus habeatur, licèt enim Episcopi dispensatione unus diuersis præesse possit Ecclesiis. canonicus tamen præbendarius, nisi unius Ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet. — 193 193. artic. specialis.

¶2 Præterea, decimaquinta quæstione prima, dicit quoddam decretum septimæ synodi. Clericus ab instanti tempore in duabus non connumeretur Ecclesiis; negotiationis enim est hoc & turpis lucri commodum, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum, & sic idem quod prius. E

¶3 Præterea, Chrysostomus dicit. Quod tenebra erubuit lumen erubescat: quòd figuræ non fuit concessum ueritati esse illicitum: figuræ autem non fuit concessum quòd inter leuitas qui capiebat in Bethelem caperet in Hierusalem: ergo cum perfectiores esse debeamus, qui capit in Tyro, non capit in Damasco.

¶4 Præterea, Bernardus dicit. Qui non unus, sed plures est in beneficiis: non unus sed plures erit in suppliciis. Sed qui habet plures præbédas, plures est in beneficiis: ergo plures erit in suppliciis, & sic grauissimè peccat.

¶5 Præterea. Quicunque committit se discriminis, & periculo peccati mortalis peccat mortaliter. Ille est huiusmodi, quia recipiendo plures præbendas iurat statuta utriusque Ecclesiæ in quibus præbendatur, quæ aliquando non possunt simul seruari, utpotè si eodem tempore uocetur ad electioné in utraque Ecclesia uel ad aliqua Ecclesiæ negocia peragenda, & præcipuè sub causa

sit causa inter duas Ecclesias cum utrique teneatur: ergo uidetur quòd peccet mortaliter.

Sed contra est, quia illud quod uergit in commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendum. Sed Ecclesia sustinet, ut aliqui communiter habeant duas præbendas: ergo in hoc non est periculum peccati mortalis.

Præterea, licitum est alicui patrimonium habenti præbendã accipere. Sed maior est conuenientia inter Ecclesiastica beneficia, quàm inter patrimonium, & præbendam: ergo etiam licet habenti unam præbendam accipere aliam.

Respondeo dicendum, quòd omnis quæstio in qua de peccato mortali quæritur, nisi expresse ueritas habeatur periculosè determinatur: quia error quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licèt forte a tanto. Error uerò quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatũ mortale. Præcipuè aũt periculosum est ubi ueritas ambigua est, quod in hac q̃one accidit. Cum.n. hæc quæstio ad theologos pertineat, inquantum dependet ex iure diuino, uel ex iure naturali: & ad iuristas inquantum dependet ex iure positiuo, inueniuntur in ea theologi theologis, & iuristæ iuristis contraria sentire. In iure namque diuino non inuenitur determinata expressè, cum in sacra scriptura expressa mentio de ea non fiat, quamuis ad eam argumenta ex aliquibus authoritatibus scripturæ fortè adduci possint: quæ tamen non lucidè ueritatem ostendũt. Determinando uerò eam secundũ ius naturale, sic uidetur ad præsens de ea dicendum, quod actionum humanarũ multiplex est differentia. Quædam.n. sunt quæ habent deformitaté inseparabiliter annexam: ut fornicatio, adulterium & alia huiusmodi, quæ nullo modo bene fieri possunt: de numero talium nõ est habere plures præbendas, alias in nullo casu dispensationẽ recipere posset, quod nullus dicit. Quædam uerò sunt actiones, quæ de se indifferenter sunt ad bonum, uel malum, ut leuare festucam de terra, uel aliquod huiusmodi: inter quarum numerum quidam computant habere plures præbendas, dicẽtes. Ita licitum est habere plures præbendas, sicut habere plura poma. Sed hoc non uidetur esse uerum, cum hoc quod est habere plures præbendas plurimas in se ordinationes contineat, utpotè quia non est possibile aliquem in pluribus ecclesiis deseruire in quibus est præbendarius, cum præbendæ uideantur esse ordinatæ quasi quædam stipendia Deo ibidem ministrantium. Sequitur etiam diminutio cultus diuini, dum unus loco plurium instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio uoluntatum testatorum, qui ad hoc aliqua bona ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo deseruientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus beneficiis abũdat, & alius nec unum habere potest, & multa alia huiusmodi quæ de facili patent: unde non potest contineri inter indifferentes actiones, & multò minus inter eas quæ sunt secundum se bonæ, ut dare eleemosynam & huiusmodi. Sunt uerò quædam actiones quæ absolutè consideratæ deformitatem, uel inordinationem quandam importans, quæ tamen aliquibus circunstantiis aduenientibus bonæ efficiuntur, sicut occidere hominẽ, uel percutere in se deformitatem quandam importat, sed si addatur occidere malefactorem propter iustitiam, uel percurere delinquentem causa disciplinæ, non erit peccatum, sed uirtuosum. In numero harum actionum uidetur esse habere plures præbendas. Quamuis enim aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circunstantiæ possunt superuenire ita honestantes actum, quòd prædictæ inordinationes totaliter euacuãtur. utpote si sit necessitas pluribus ecclesiis eius obsequio, & possit plus seruire ecclesiæ, uel tantundem absens quam alius præsens, & si qua alia sunt huiusmodi, & tunc illis conditionibus superuenientibus cum recta intentione non erit peccatum etiam nulla dispensatione interueniente, si consideretur tantum secundum ius naturale, quia dispensatio ad ius naturale non pertinet, sed solum ad positiuum. Si uero aliquis intentione plura beneficia habeat, ut sit ditior, ut lautius uiuat, & ut facilius ad episcopatum perueniat in aliqua ecclesiarum, ubi est præbendarius, non tolluntur prædictæ deformitates, sed augentur, quia cum tali intẽtione & unum beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esset illicitum. Et sic quidem esset dicendum secundum ius naturale etiam nullo iure positiuo superueniente. Nunc autem certum est per antiqua iura hoc esse prohibitum, patet etiam huic prohibitioni consuetudinẽ esse contrariam, per quã quidam dicunt illa iura esse abrogata. Nam per contrariam consuetudinem iura humana abrogatur. Quidam uero dicunt per hanc consuetudinem antiqua iura non abrogari, eo quod quædam Decretalis, & multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium fuerint deducta, iustitia cogente cassarentur, & hæc controuersia iuristis est relinquenda, quamuis hoc uideatur esse probabile, quòd quantũ ad hoc quòd iura illa antiqua continent ius naturale abrogari nõ possint per contrariam consuetudinem, utpote irrationalem. Quantum autem ad hoc quòd solum de iure positiuo continent possunt esse abrogata, præcipue si simulantes hanc contrariam consuetudinem, in quorum potestate est ius positiuum mutare intendunt per talem dissimulationem antiqua iura mutare. Si ergo antiqua iura, quæ hoc prohibent in suo robore maneant cõtraria consuetudine non obstante certum est nõ posse aliquem plures præbendas habere absq; dispensatione, etiã illis circunstantiis superuenientibus, quæ secundum considerationem iuris naturalis actum poterant honestare. Si autem antiqua iura sunt per consuetudinem abrogata, tunc prædictis circunstantiis superuenientibus etiam sine dispensatione licitum est plures præbendas habere, sine quibus circunstantiis licitum non est, quantumcunq; dispensatio interueniat, eo quòd dispensatio humana non aufert ligamen iuris naturalis, sed solum ligamen iuris positiui, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest.

art. 65. o. ueri. q. 17 ar. 3. ad 4

at. 172. ad 2. 22. qu. 10. ar. 3. c. ma. d t ar. 4. ad 2 Reprobatio.

Ma. q. 2. ar. 4. & 5.

F G H I K

Et ex his de facili potest patere responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum omnes sancti, qui sunt per ecclesiam canonizati, sint in gloria, vel aliqui eorum in inferno.

DEINDE quæritur quantum ad gloriam pertinet, utrum omnes sancti qui sunt per ecclesiam canonizati sint in gloria, vel aliqui eorum sint in inferno. Et uidetur quòd aliqui possint esse in inferno de his qui sunt in ecclesia canonizati. Nullus.n. potest esse ita certus de statu alicuius, sicut ipsemet de se, quia quæ sunt hominis nemo nouit, nisi spiritus hominis qui in ipso est, ut dicitur primæ Corinthiorum 2. Sed homo non potest esse certus de seipso, utrum sit in statu salutis. Dicitur enim Eccles. 9. Nemo scit utrum sit dignus odio, vel amore: ergo multo minus Papa scit, ergo potest in canonizando errare.

194 Al. speculis de canonizatione sanctorum.

Ecclesiast

Præterea. Quicunq; in iudicando innititur medio fallibili potest errare, sed ecclesia in canonizando sanctos innititur testimonio humano, cum inquirat per testes de uita & miraculis: ergo cum testimonium hominum sit fallibile: uidetur quòd ecclesia in canonizando sanctos possit errare.

Sed contra. In ecclesia non potest esse error damnabilis, sed hic esset error damnabilis, si ueneraretur tanquam sanctus qui fuit peccator, quia aliqui scientes peccata eius crederẽt hoc esse falsum, & si ita contingeret possent ad errorem produci: ergo ecclesia in talibus errare non potest.

Præterea. Augustinus dicit in epistola ad Hier. Quòd si in scriptura canonica aliquod mendacium admitteretur mutabitur fides nostra, quæ ex scriptura canonica dependet. Sed sicut tenentur credere illud quod est in sacra scriptura: ita illud quod est cõiter per ecclesiam determinatum, unde hæreticus iudicatur qui sentit contra determinationem conciliorum: ergo cõe iudiciũ ecclesiæ erroneum esse non potest, & sic idem quod prius.

Respondeo dicendum, quòd aliquid potest iudicari possibile secundum se consideratum, quod relatum ad aliquid extrinsecum impossibile inuenitur. Dico ergo quòd iudicium eorum qui præsint ecclesiæ pôt errare in quibuslibet, si personæ eorum tantum respiciantur. Si uero consideretur diuina prouidentia, quæ ecclesiam suam spiritusancto dirigit, ut non erret, sicut ipse promisit Io. 14 quòd spiritus adueniens doceret omnem ueritatem de necessariis ad salutem: certum est quòd iudiciũ ecclesiæ uniuersalis errare in his quæ ad fidem pertinent impossibile est. Unde magis est standum sñiæ Papæ, ad quem pertinet determinare de fide quam in iudicio profert, quàm quorumlibet sapientum in scripturis opinioni, cum Caiphas quãuis nequam, tamen quia pontifex, legatur & inscius prophetasse. Ioan. 11. In aliis uero sententiis, quæ ad particularia facta pertinent, ut cum agitur de possessionibus, uel de criminibus, uel de huiusmodi, possibile est iudicium ecclesiæ errare propter falsos testes. Canonizatio uero sanctorum medium est inter hæc duo: quia tamẽ honor quem sanctis exhibemus, quædam professio fidei est, qua sanctorum gloriam credimus, piè credẽdum est, quòd nec etiam in his iudicium ecclesiæ errare possit.

3. p. q. 64. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod pontifex, cuius est canonizare sanctos, potest certificari de statu alicuius per inquisitionem uitæ, & attestationem miraculorum, & præcipuè per instinctum spiritussancti, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei.

1. p. q. 11. ar. 1. q. 30 ar. 3. o.

Ad secundum dicendum, quòd diuina prouidentia præseruat ecclesiam, ne in talibus per fallibile testimonium hominũ fallatur.

p. q. 6. ar. 7. o. 1. d. 24. ar. 3.

INCIPIT

INCIPIT QVODLIBET DECIMVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de Deo, Angelo, & anima.
De Deo quæsita sunt tria.
¶ Primò, de eius unitate.
¶ Secundò, de eius iudicio.
Tertiò, de eius sacramento.

ARTICVLVS I.

Vtrum unitas aliquid positiuè dicat in diuinis, & non remotionem tantum.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd unitas aliquid positiuè dicat in diuinis, & non remotionem tantum, secundũ opinionem magistri. Ex priuationibus enim non constituitur res aliqua. Sed ex unitatibus constituitur numerus qui est res, cum sit species quantitatis: ergo unitas non dicitur secundum priuationem tantum.

¶ 2 Præterea. Numerus sequitur distinctionem. Si ergo unitas & numerus in diuinis non dicerent rem aliquam, non esset in diuinis realis distinctio, quod est hæresis sabelliana.

¶ 3 Præterea. Si unitas & numerus in diuinis dicuntur solummodo remotiuè: per unitatem autem nihil aliud uidetur remoueri quàm numerus, nec per numerum aliud quàm unitas, sequitur quòd utrunque istorum in diuinis dicatur secundũ negationem negationis, sed negatio negationis non est nisi secundum rationem tantum: ergo unitas & numerus non essent realiter in diuinis, quod est inconueniens: & sic unum & numerus aliquid positiuè dicunt in diuinis.

Sed contra. Omne quod prædicatur de aliquo prædicatur de eo secundum propriam rationem. Sed ratio unius in negatione consistit. Est enim unum quod non diuiditur secundum philosophum, ergo de Deo prædicatur secundum remotionem tantum.

Præterea. Secundum philosophum in 10. Metha. (T. c. 9.) vnũ & multa opponuntur, sicut priuatio & habitus. Priuatio autem dicitur per remotionem tantum: ergo unum, quod inter prædicta duo tenet locum priuationis, dicitur per remotionem tantum.

Præterea. Vnum supra ens non addit aliquid secundum rẽ, quia sic res non esset una per suam essentiam, addit ergo aliqd secundum rationem tantum. Sed quod est secũdum rationem tantum, uel est negatio uel relatio. Cum ergo unum supra ens non addat aliquam relationem, quia ad aliquid nõ dicitur, uidetur quòd addat negationem.

1. p. q. 11. art. 1. Respondeo dicendum, quòd unum quod est principium numeri de necessitate aliquid positiuè dicit in eo cui attribuitur: quia cum ex unitatibus numerus constituatur, nisi unitas res aliqua esset, numerus res esse non posset, & sic non posset poni in aliquo genere tanquam species. Si ergo unum quod conuertitur cum ente sit idem quod unũ quod est principium numeri, oportet quòd etiam unum quod conuertitur cum ente, aliquid positiue superaddat enti, & hoc concedit Auicenna. unde vult quod unum quod conuertitur cum ente addat supra ens aliquid quod ad genus mensuræ pertineat. Sed hoc non potest esse, quia cum unum quod conuertitur cum ente de qualibet re dicatur, oportet quod etiam illa res quam addit supra ens sit una, & sic uel erit una per aliquam unitatem additam, & ita erit processus in infinitum: uel erit una per essentiam suam, qđ si est, standum est in primo, ut scilicet ens ipsum dicatur unum per essentiam, non per aliquam rem additam. Sic ergo intelligendum est secundum opinionem Aristotelis & commentatoris eius, quòd unum quod conuertitur cum ente non superaddit enti rem aliquam, sed solum negationem diuisionis, & sic huiusmodi unum & ponit aliquid inquantum in suo intellectu includit ens, & dicitur remotiuè quantum ad id quod superaddit enti. Vnum uerò quod est principium numeri, quod superaddit enti aliquid de genere mẽsuræ, & similiter numerus

1. p. q. 11. ar. 1. & 2. & q. 30. ar. 3. o.

cuius est principium, inueniuntur in rebus habentibus dimensionẽ, quia talis numerus causatur ex diuisione continui & hic numerus, scilicet ex diuisione continui causatus, est subiectum Arithmeticæ, etiam secundum Auicennam. Nulla autem conditio ꝓpria rei corporalis potest dici de Deo, aut de aliqua substantia spirituali. Vnde secundum hoc unum & numerus quæ continentur in genere quantitatis, non dicuntur de Deo & de

1. d. 24. ar. 1. ad 2.

A aliis substantiis incorporeis: sed solùm unum quod conuertitur cum ente. & multitudo ei opposita, & ideo unitas in diuinis nõ dicitur nisi remotiue quantum ad id quod superaddit enti, quamuis ponat aliquid secundum quod includit ens. Est n. unum ens indiuisum.

1. d. 24. ar. 1. & 2. 1. p. 1. q. 30. ar ti. 1 ad 1. spũ 8. ad 15. po. q. 9 ar. 5. ad 8 & 7. c. & 2 dis. 3. q. 1. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de uno quod est principium numeri.

Ad secundum dicendum, quòd obiectio illa procedit si nullo modo unum & numerus aliquid ponerent realiter in diuinis: ponunt autem ens & rem distinctam, uel indistinctam quantum ad hoc, quòd ens includitur in ratione unius, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd in ratione multitudinis includitur negatio rei, sed in ratione unius negatio negationis & rei simul, quod sic patet: unum enim est quod non diuiditur: diuisio autem est quæ negatur per unum quod conuertitur cum ente: oportet autem quod sit talis quod in omni diuisione saluetur: hæc autem est diuisio per affirmationem & negationẽ: B & ideo huius diuisionis negatio constituit rationem unius: est enim unum quod non diuiditur tali diuisione quòd sit accipere hoc & non hoc: & sic unum inquantum negat affirmationem & negationem simul, est negatio rei & negationis simul prædicta uero diuisio includitur in ratione multitudinis: & sic includitur ibi negatio rei, quia multa sunt quæ sic diuiduntur, quod eorum unum non est alterum.

Quid sit unũ aut diuisio.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit descensurus ad iudicium in terram.

C AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Christus non sit descensurus ad iudicium in terram: quia super illud psal. Dominus in templo sancto suo, &c. dicit glo. Quòd Deus in cœlo sedens de bonis & malis iudicat: ergo iudicium non est futurum in terra, sed in cœlo.

4. d. 47. q. 1. art. 1. q. 1. o.

¶ 2 Præterea, Ad dignitatem iudicis pertinet quòd iudicandi ad eum accedant, & non econuerso. Sed Christus est dignissimus iudex, cuius locus est cœlum: ergo homines ascendent illuc, ut ibi iudicentur, non autem ipse in terram descendet homines iudicaturus.

¶ 3 Præterea. Si iudicium sit in terra futurum, præcipuè uidetur, quòd sit futurum in ualle Iosaphat, ut habetur Ioel. tertio. Sed locus ille non posset tantam multitudinem hominum capere, & sic non est ibi futurum iudicium: ergo in nullo loco terræ.

Sed contra est, quòd dicitur 1. ad Thessalo. 2. quòd Christus in iussu, & in uoce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, & ita uidetur quod iudicium in terra non in cœlo sit D futurum.

Præterea. In iudicio comparebunt non solùm electi, sed etiã reprobi, qui habebunt corpora grossa, & grauia, & sic non competit eis locus cœlestis, sed terrestris: ergo iudicium non est futurum in cœlo, sed in terra.

Respondeo dicendum, quòd iudicium ordinatur ad retributionem præmiorum, unde secundum duplex præmium, scilicet animæ & corporis est duplex iudiciũ Dei; unum quo beatificat, uel damnat homines quo ad animam, & hoc iudicium per totum hoc tempus agitur. Aliud est iudicium, quo præmiabuntur, uel punientur homines, etiam quantum ad corpora, & hoc iudicium fiet post resurrectionem in fine temporis. Primũ autem iudicium conuenit Christo ratione diuinitatis, sed secũdum ratione humanitatis: quia sicut dicit Aug. super Ioan. Verbum Dei uiuificat animas, sed uerbum caro factum uiuificat corpora: unde etiam Ioan. 5. dicitur. Potestatem dedit ei iudiE cium facere, quia filius hominis est. Sic ergò ultimum iudiciũ est futurum in loco qui Christo competit ratione suæ humanitatis, scilicet circa terram illam, ubi natus est & passus, & reliqua humanitatis compleuit officia, propter quod dicitur q; in ualle Iosaphat iudicium est futurum, quia uallis illa subiacet monti Oliueti, unde Christus ascendit in cœlum, ut sic ostendatur idem esse qui ascendit regnaturus, & qui descendit iudicaturus secundum illud. Actuum primo. Quemadmodum uidistis eum ascendentem in cœlum, ita ueniet.

22. q6. 6. art. 1.

contra 4. ca 95. & 96. & 4. d. 48. q. 1. ar ti. 1. ad 5. 3. p. q. 95. ar. 1. ad 3 & ar. 4. o. & opus. 3 c. 58. 4 di. 48. q. 1. artic. 4. q. 4. cap.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Glo. illa loquitur de primo iudicio, quod competit Christo ratione diuinitatis, ratione cuius etiam cœlum ei pro loco assignatur: non quia diuinitas loco claudatur, sed quia in cœlo præcipuè inter cætera incorporeas creaturas apparent iudicia maiestatis diuinæ, unde cœlum locus Dei dicitur & sanctorum qui Deo fruuntur.

Ad secun-

Ad secundum dicendum, quòd accessus ad locum iudicis, idest ascensus in cœlum est præmium quod ex iudicio reportatur, unde debet iudicium sequi non præcedere, non autem ita se habet ad iudicium humanum accessus ad locum iudicis, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd in iudicio neque Christus neque electi erunt in terra: sed solùm reprobi Christus enim & electi erunt in aere: secundum illud 1. ad Thes. 4. Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera; reprobi autem erunt non solùm in ualle illa, sed in regione circumquaq; Vnde Christum & electos uidere poterunt, tum ratione altitudinis, tum ratione claritatis.

ARTICVLVS III.

Vtrum species vini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alij liquori commisceri possit.

197 3. p. q. 77. art. 8. o. & 4. d. 12. q. 1. art. 2. q. 6. o.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd species vini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alij liquori commisceri non possit: quia secundum philosophum in 1. de generatione (T. c. 84.) miscibilia sunt in mixto potentia non actu. Si ergo illa species uini alteri liquori misceatur, post mixtionem non remanebit illa species in actu, sed deficiente specie deficit esse corpus, vel sanguis Christi. Sed hoc est inconueniens, quia secundum philosophum quæ sunt miscibilia, sunt etiam separabilia & sic illa species alicui liquori ad mixta poterit iterum separari, qua separatione facta erit ibi uerum corpus Christi cum ea uel sanguis, cum tandiu corpus uel sanguis Christi sit sub specie, quandiu species est. & sic sanguis Christi de nouo incipiet esse sub specie vini alio modo quam per consecrationem, quod etiam est inconueniens. ergo & illud ex quo sequitur: scilicet quòd species vini post consecrationem altari liquori misceatur.

Sed contra, Forma mixti est forma accidentalis. Sed accidens superueniens non corrumpit subiectum ergo post mixtionem speciei cum aliquo liquore, adhuc remanet ipsa species, & sic non sequitur inconueniens prædictum.

ar. 183. & 3. p. q. 75. ar. 6 ad 3 & q. 77. art. 5. o. & 4. 3. p. q. 77. ar. 8 n & 4. d. 12. q. 1. ar. 2. q. 4. o.

Respon. dicendum, quòd quidam dicunt illis speciebus posse admisceri nullo modo aliquem liquorem quin statim sub totis illis speciebus desinat esse sanguis Christi & hoc ideo, quia mutatis speciebus non remanet ibi ueritas sanguinis Christi. per additionem enim cuiuscunque liquoris fit alia quantitas, quæ subsistit in illo sacramento alijs accidentibus, fit enim maior quantitas, & sic non remanet ibi sanguis Christi. Sed hoc non uidetur uerum, quia species quæ in sacramento post consecrationem remanet, eodem modo corrumpuntur, & non aliter quàm accidisset de substantijs præexistentibus quorum species manent, sicut ad sensum patet, quòd interimantur & alijs modis transmutentur omnino sicut accidisset de substantia panis aut vini ante consecrationem. constat autem per admixtionem vnius guttæ aquæ non fuisse totum vinum destructum: vnde nec propter hoc tota species vini corrumpitur post consecrationem: nec oportet si augetur quantitas quòd propter hoc sit ibi alia species. Nam ipsa additio non tollit essentiam dimensionis, sed variat terminationem eius, quæ quidem variatur nò solùm per additionem, sed etiam per diuisionem: unde si talis variatio sufficeret ad hoc, quòd desineret esse sub speciebus corpus, uel sanguis Christi sequeretur, quòd per diuisionem specierum similiter esse desineret: quod patet esse falsum. Et ideo dicendum, quòd aliqua admixtio alterius liquoris facit vt totaliter desinat esse sanguis Christi sub speciebus: & aliqua non, sed solum sub parte specierum. Si enim esset substantia uini ibi, si alius liquor in magna quantitate admisceretur totaliter illud uinum corrumperetur & desineret esse vinum, si liquor admixtus esset alterius speciei, uel desineret esse hoc uinum si esset eiusdem speciei. Si autem alius liquor in parua quantitate admisceretur, non posset illius liquoris permixtio ad totum uinum peruenire, sed ad aliquam partem eius quam uariaret, uel secundum speciem si esset alterius speciei, quam per mixtionem nò totaliter amitteret. vel secundum numerum, si esset eiusdem speciei, uel speciem suam per mixtionem totaliter amitteret, sicut gutta aquæ proiecta in amphoram uini. Sic ergo, si species post consecrationem fieret tanta permixtio extranei liquoris, quæ sufficeret ad totam substantiam vini corrumpendam, sic ibi desineret esse sanguis Christi sub totis speciebus; si autem nò sit tanta permixtio desinit esse sub parte. Nam dato quòd ille liquor permixtus in speciem vini mutetur, non tamen conuertetur in sanguinem Christi.

Quãdo liquor additur ipsis speciebus ueas corr pit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta permixtione speciei cum alio liquore, non remanet species eadem, uel secundum speciem, uel secundum numerum, uel secundum totum, vel secundum partem, & sic sub toto, uel sub parte non remanebit sanguis Christi, sed substantia uini; nec etiam facta separatione denuo erit ibi sanguis Christi, quia miscibilia quæ separantur à mixto non redeunt eadem numero, sed eadem specie.

4. contra gentiles. c. 81 ad 2 1. p. q. 76. ar. 4. ad 4

Ad secundum, quòd in contrarium obijcitur, dicendum quòd forma mixtionis dupliciter potest intelligi. Vno modo forma per quam corpus mixtum in specie collocatur, & sic est forma substantialis, per hunc enim modum forma lapidis dicitur forma mixti. Alio modo dicitur forma mixti qualitas quædam media resultans ex simplicibus qualitatibus commixtis. Cum ergo dicitur quòd forma accidentalis substantiam nò destruit, posset dici quòd uerum est, tamen destruit accidentia, & sic species sacramentales quæ sunt accidentia post commixtionem non manent; sed hæc solutio non est secundum ueritatem. Nam forma mixtionis cum sit quædam qualitas media, non permutat nisi simplices qualitates, ex quibus componitur, species autem sacramentales non destruuntur quibuscunque qualitatibus variatis. Quia si odor uini, uel color mutaretur, non propter hoc desineret ibi esse sanguis Christi: nisi dimensiones quæ cæteris accidentibus subsunt, uicem substantiæ gerentes secundum essentiam destruerentur, quod aliter accidere non potest quam accideret de substantia uini, si ibi esset. Et ideo aliter dicendum est, quòd accidens non corrumpit subiectum effectiuè, sed dispositiuè. Posita enim qualitate, quæ est necessaria dispositio ad formam ignis, scilicet calore in summo, remouetur forma aeris: similiter posita media qualitate, quæ est necessitas ad formam mixti, aufertur forma corporis simplicis.

art. 18. ad 3. 12. q. 85 ar. 1. ad & q. 110. ar. 2. ad 1. q. 115. a. 1 ad 2. 19

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum duratio Angeli habeat prius, & posterius.

198 2. d. 2. q. 1. & d. 27. q. 4. ar. 1.

DEINDE quæritur de angelo, vtrum duratio Angeli habeat prius & posterius videtur quòd sic. In eo enim cuius duratio non habet prius & posterius idem est esse & fuisse. Si ergo in duratione Angeli non est prius & posterius, idem erit Angelum esse & fuisse. Sed hoc est impossibile, quia Deus potest facere quòd Angelus nò esset, cum non possit facere, quod nò fuerit; ergo inconueniens est dicere quòd in duratione Angeli nò sit prius & posterius.

¶ 2 Præterea, Nullum creatum est infinitum in actu. Sed duratio Angeli est infinita ex parte post: ergo non est tota simul in actu, & ita est ibi prius & posterius.

Boetius

¶ 3 Præterea, mensura debet esse proportionata mensurato. Sed esse Angeli est finitum in actu: ergo esse, quod est eius mensura est finitum: & sic idem quod prius.

¶ 4 Præterea, ratio æternitatis in hoc perficitur quod est tota simul: quia secundum Boet. in 5. de consolatione, æternitas est interminabilis uitæ tota simul, ac perfecta possessio. Si ergo æuũ quod est Angeli duratio, non habeat prius & posterius, non uidetur ab æternitate differre.

Sed contra. Secundum Philosophum in quarto Phi. (T. c. 104.) propter prius & posterius in motu, est prius & posterius in tempore, quod mensurat motum. Sed in esse Angeli non est aliquis motus, nec illud esse aliquo modo motui subiacet: ergo in æuo quod est eius mensura non est prius & posterius.

¶ Præterea, tempus nihil aliud est quam numerus prioris & posterioris. Si ergo in æuo sit numerare prius & posterius, æuũ nihil differt a tempore.

Respondeo dicendum, quòd de re aliqua possumus loqui dupliciter. Vno modo secundum quod est in rerum natura. Alio modo secundum quod est in consideratione nostra. Primo modo accipitur substantia rei cum omnibus suis dispositionibus & operationibus: quia sine his substantia non inuenitur in rerum natura. Sed secundo modo potest accipi substantia absque suis dispositionibus: quia consideratio substantiæ nò dependet a consideratione suarum dispositionum. Accipiendo ergo mensuram durationis secundum primum modum, sic soli Deo competit duratio, quæ sit tota simul, & non alicui creaturæ: eo quod solus Deus est immobilis quantum ad essentiam, & quan-

1. p. q. 9. ar. 1. o. & 12. q. 10. ar. 2. 3. q. 14. ad 15.

& quantum ad omnia quæ circa essentiam cōsiderari possunt.

1. p. q. 9. art. 1. o. & 22. q. 10. art. 2. 3. q. 14. ad 15. † Alias immutabilis 2. d. 2. q. 1. ar. 1. o. Reprobatio. 1. p. q. 10. ar. 5. o

Quælibet autem creatura est uariabilis uel secundum substantiam, uel secundum aliquam dispositionem aut operationem. Et secundum hoc Aug. 21 q. ad Orosium, ponit omnes creaturas esse in tempore, etiam Angelos. Sed accipiendo mensuram durationis Angeli secundo modo, prout consideratur eius substantia absolute eius mensura est æuum, & non tempus, de quo quidem æuo est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod in æuo est prius & posterius, sed non sicut in tempore. In tempore namque est prius & posterius cum innouatione, in æuo autem sine innouatione. Sed hoc non est intelligibile, impossibile est enim esse alicuius durationis duas partes simul, quarum una alteram non includat, sicut mensis includit diem: unde simul est aliquid in die, & in mense. Sed duo dies & duo mēses simul esse non possunt. Vnde quandocūque in aliqua duratione ponuntur duæ partes, quarum una est prior, & altera posterior, oportet quòd vna transeunte alia de nouo adueniat, & sic oportet in omni duratione, in qua est prius & posterius, quod fiat innouatio. Mensura autem durationis innouationē habere non potest, nisi illud quod per durationem mensuratur innouationem recipere possit, esse autem angeli est absque innouatione, quia ex quo cœpit esse immutabiliter perseuerat: cū nec in eo sit motus, nec sit alicui motui subiectum, sicut esse rerum corruptibilium est subiectum motui cœlesti.

Art. 215. & 187.

1. d. 2. ar. 2 g. ad 4.

Sic ergo si attribuatur mensura angelo quantum ad substantiam tantum illa nō habet prius & posterius, sic enim mensuratur eorum esse æuo; & similiter si attribuatur eis mensura durationis quantum ad essentialē operationem beatitudinis: sic enim sunt in participatione æternitatis. Si uerò attribuatur eis mensura durationis ratione aliarum operationum, uel affectionum: sic eorum mensura habet prius & posterius, & ita etiam mensurantur tempore, secundum quod dicit Augu. 8. super Gene. ad literam, quòd Deus mouet creaturam spiritualem per tempus.

1. p. q. 10. ar. 5. ad 1. & q. 12. ad 1. 10. ad 2. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd rei æternæ, uel æui æternæ aliquid potest attribui dupliciter. Vno modo ratione suipsius, & sic non attribuitur ei, neque fuisse, neque futurum esse, sed solum esse: quia in præterito & futuro implicatur prius & posterius, non autem in præsenti. Alio modo ratione mensuræ adiacentis, uel subiacētis: idest ratione temporis & sic attribuitur ei fuisse per concomitantiam ad tempus præteritum, & futurum esse per concomitantiam ad tempus futurum. Ipsum enim momentum æternitatis adest toti tempori: unde dicit Augu. de Deo, quòd fuit, quia nunquam defuit. Erit, quia nunquā deerit. Sic ergo Deus non potest facere angelum non fuisse, quia non potest facere quin tempus præteritum simul cum esse angeli fuerit: potest autem facere angelum non esse quia potest facere, ut esse angeli non sit simul cum tempore, quod præsens est nunc, uel erit in futuro, & sic ista diuersitas magis dependet ex modo locutionis, quàm ex natura rei.

1. p. q. 10. ar. 2. ad 4. & ar. 5. ad 1.

Ar. 96. & 1. p. q. 25. art. 4. & 22. q. 152. ar. 3. ad 3. ad 2.

1. p. q. 7. arti. 1. ad 2. ver. q. 2. ar. 2. ad 5. & 1. di. 2. q. 1. art. 1. ad 6.

Ad secūdum dicendum, quòd infinitum dicitur dupliciter. Vno modo priuatiuè, & sic non attribuitur nisi illis, quæ habent extensionem, uel quantitatem: hoc. n. solum natum est habere finem, & ita æuum nullo modo habet infinitatem, neque aliquā extensionem, nisi quatenus extensio in eo consideratur ex operationibus mensuræ subiacentis. s. temporis, & ita nullum creatū est infinitum in actu. Alio modo dicitur infinitum negatiuè. i. quia non habet finem, & sic indiuisibilia dicuntur infinita: ut punctus & unitas: quia non sunt finita, & hoc modo æuum est infinitum: quia scilicet non finitur. Sic autem aliquod creatum esse secundum aliquid infinitum actu nihil prohibet.

art. 179. c. & 1. p. q. 7 art. 2. 3. 1. & q. 15. arti. 2. ad 4.

Ad tertium dicendum, quòd per eundem modum est infinitum esse angeli & æuum.

1. p. q. 10. ar. 5. ad 4. & q. 50. arti. 2. ad 4. Car. h ni & ar. 200.

Ad quartum dicēdum, quòd inter æternitatem & æuum potest assignari triplex differentia. Quarum una potest sumi ex prædictis: nam æternitas mensurat ipsam substantiam æterni secundum quod est in rerum natura, idest cum omnibus quæ ei attribuuntur, non autem æuum ut dictum est. Alia sumitur ex hoc, quòd æternitas mensurat esse per se stās: unde æternitas est idē cum substantia æterni. Aeuum autem mensurat esse creatum, quòd non est per se stans, quia est aliud a substantia entis creati. Tertia potest sumi ex hoc, quòd æuum, quamuis sit indeterminabile ex parte finis, non tamen ex parte principij: æternitas uerò ex parte otriusque.

QVAESTIO III.

DEINDE quæritur de anima.

¶ Et primò quantum ad naturam.

¶ Secundò quantum ad gratiam.

¶ Tertiò quantum ad culpam.

¶ Quartò quantum ad gloriam.

A Circa naturalia animæ quæsitum est de eius substantia, & de eius operatione.

CIRCA substantiam quæsita sunt duo.

¶ Primò utrum anima sit suæ potentiæ.

¶ Secundò utrum secundū suam substātiam sit incorruptibilis.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima sit sua potentiæ.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima sit suæ potentiæ, quia in lib. de spiritu & anima dicitur, quòd anima est quædam sua. s. potentiæ: quædam uerò sua non est. s. uirtutes. 199

1. p. q. 77. ar. 1. o. Spiritu. ar. 10. o. & anima. ar. 12. o. 2.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in lib. de Trin. quòd memoria, intelligentia, B & uoluntas sunt una mens, una uita, una essentia. Sed hæc tria, secundum magistrum 3. di. primi libri sententiarum, sunt tres animæ uires: ergo uires animæ sunt ipsa eius essentia.

Sed cōtra diuisione 2.

Sed contra est, quòd Dio. 11. c. cœ. hie. distinguit superiores substantias. s. angelos in tria. s. substantiam, uirtutem, & operationem. Sed angelus nō est minoris simplicitatis quàm anima: ergo & in anima sua substantia non est sua uirtus, siue potētia. Præterea, eorum quæ sunt idem si unum multiplicetur, & reliquum. Si ergo anima sit idem quod suę potentiæ: uidetur cū potentiæ sint multæ, quòd essentia animæ una esse non possit.

Respondeo dicendum, quòd de anima dupliciter loqui possumus. Vno modo secundum quod est quædam substantia, & sic impossibile est quòd animæ sit suæ potentiæ duplici rōne. Quarum una sumitur ex eo, quod est animæ proprium: quia. s. impossibile est, ut idem secundum idem sit naturaliter principiū plurium, & diuersorum numero, imò quasi oppositorum. Anima autem secundum diuersas potentias inuenitur esse princi G pium actuū diuersorum secundum species, & quasi oppositorum. Vnde impossibile est, quòd ipsa essentia animæ quæ est una, sit immediatum horum principium, & ideo oportet ponere in anima præter eius substantiam potentias naturales, quæ sunt horum actuum immediata principia. Secūda ratio sumitur ex eo quod est commune animæ & omni substātiæ creatæ. In nulla. n. substātia creata est idem esse & operatio: hoc. n. solius Dei est. Essentia aūt est essendi principium, potentia uero operationis: ergo cum ab uno naturaliter non sit nisi unum, nulla substantia, nisi diuina est sua potentia. Nec est instantie de potētia materiæ, ēt dato quòd sit sua essentia: quia talis potentia non est ad operationem, sed ad esse. Alio mō possumus loqui de anima secundum quod est quoddam totum potētiale, & sic diuersæ potentiæ sunt diuersæ partes eius, & ita anima prædicatur de potentiis, uel econuerso abusiua prædicatione, sicut totū integrale de suis partibus, uel econuerso: quamuis minor sit abusio in D toto potentiali, quàm integrali, quia totum potentiale secundū suam substantiam adest cuilibet parti, non autem integrale.

Nota bene.

1. p. q. 99. ar. 1. ad 5. & ar. 5.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum anima rationalis sit corruptibilis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd anima rationalis sit corrupubilis: quia secundum Dama. Nulla substantia potest esse sine propria operatione: propria autem operatio animæ rationalis est intelligere, quæ indiget corpore, cum non sit intelligere sine phantasmate, ut patet per Philosophum. 3. de anima. (T. c. 30.) Ergo destructo corpore substantia animæ E rationalis non manet. 200

art. 6. o. & anima. ar ti. 1. 4. o. & 12. q. 85. art. 6. c. & 1. p. q. 76. ar. 3. ad 1.

¶ 2 Præterea, illud quod habet uirtutem, ut sit semper non inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse: omnis enim res est quandiu uirtus rei exposcit: ergo quod inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse non habet uirtutem, ut sit semper. Sed omne quod incœpit esse inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse: ergo nihil quod incœpit esse habet uirtutem, ut sit semper, & ita nihil quod incœpit esse potest esse incorrupubile. Sed anima rationalis incœpit esse: ergo nō potest esse incorruptibilis.

¶ 3 Præterea, hominis cōpositi ex corpore & anima est quoddam esse aut ergo præter hoc esse anima hēt aliud esse, aut nō. Si habet aliud esse: ergo cōpositio aduenit animę post esse completum: ergo huiꝰ compositio est animæ accidētalis, & sic homo non erit ens per se, sed ens per accidens, quod est inconueniens. Si autem non habet aliud esse anima præter esse compositi: ergo postquam deficit esse compositi, anima esse non po-

test. Sed in morte corporali deficit esse compositi: ergo anima F post mortem corporis non remanet.

¶4 Praeterea, anima est forma corporis, aut ergo per essentiam, aut per aliquod accidens. Si per accidens, sequitur quòd compositio animae & corporis sit accidentalis, sicut hominis ad indumentum. Si per essentiam: ergo cum forma inquantum est forma non possit esse sine materia, uidetur quòd anima post mortem corporis remanere non possit.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. de anima. (Tex. com. 21.) quod rationale separatur ab aliis, sicut perpetuum a corruptibili.

Praeterea Philoso. in 10. Ethi. ostendit foelicitatem contemplatiuam praeeminere ciuili, eo quòd est diuturnior. Sed ciuilis durat usque ad mortem, ergo contemplatiua est etiam post mortem. & sic etiam anima post mortem corporis manet.

de anima arti. 14. o.

Respondeo dicendum, quòd necesse est ponere substantiam animae rationalis esse incorruptibilem. Si enim corrumpitur G aut corrumpitur per se, aut per accidens. Per se quidem corrumpi non posset, nisi esset composita ex materia, & forma contrarietatem habente: quod esse non potest, nisi esset elementum, aut ex elementis: ut antiqui Philosophi posuerunt, quorū positionet in 1. de anima reprobantur. Per accidēs etiam corrumpi non potest, nisi poneretur quòd non haberet esse per se: sed solum esse cum alio, sicut est de aliis formis materialibus, quę propriè non habent esse subsistens, sed sunt per se compositorum subsistentium quorum sunt partes; & sic per accidens corrumpuntur compositis corruptis, hoc autem de anima rationali dici non potest. Nam quod non habet per se esse, impossibile est quòd per se operetur, unde etiam aliae formae non operantur, sed composita per formas. Anima autem rationalis habet per se operationem, quam exercet nullo organo corporeo mediante, scilicet intelligere, ut probat Philosophus 3. de anima. (T. c. 6.) Non enim posset omnium sensibilium formas cognoscere nisi H ab omnibus formis sensibilibus esset actus omnium, cum nihil recipiat quod iam habet. Oportet ergo si anima per aliquod organum intelligeret, quòd suum organum careret omni forma sensibili, cum omnes formas sensibiles sit nata intelligere: sicut pupilla caret omni colore ad hoc quòd uisus possit omnes colores cognoscere. Impossibile est autem esse aliquod organum corporale carens omni forma sensibili: relinquitur ergo substantiam animae intellectiuae esse incorruptibilem. Vnde & Philosophus dicit in 2. de anima, quòd intellectus uidetur esse substantia quaedam, & non corrumpi. Hunc autem incorruptibilē intellectum quidam ponunt extra homines esse ponentes animam quae est pars hominis corruptibilem fore, qui ponunt intellectum separatum continuari duplicitet. Vno modo, per illustrationem secundum eos qui ponunt intellectum agentē separatum & incorruptibilem. Intellectum uerò possibilem cōiunctū & corruptibilem. Alio modo per continuationem intel I lectus ad phantasmata secundum eos qui ponunt etiam intellectum possibilem esse separatum, & incorruptibilem. Sed primum horum esse non potest, quia si in nobis non est aliqua uirtus nisi materialis, lumen intellectus agentis non potest in nobis recipi nisi materialiter, cum receptum sit in recipiente per modum recipientis. & ita non recipietur modo intelligibili, & sic nos non poterimus esse intelligentes, similiter secundū esse non potest, nam phantasmata sunt in nobis per nostram operationem, quae sequitur esse substantiale, quia sic homo nō haberet esse specificum ex hoc quod est rationalis, cum non sit rationalis nisi ex hoc quod intellectui coniungitur. Restat ergo quòd ipsa anima humana, quae est forma corporis, sit incorruptibilis.

Anima p̄ sanō corrūpit, neque p̄ accidens.

1. p. q. 75. art. 2. o. & q. 76. ar. 1 ad 1. ar. 8 c. & q. 77. art. 5.

1. p. q. 76. art. 1. c. & q. 88. ar. 1 c. & veri. q. 18. ar. 5 ad 8 Spiritu ae q. 9. & 10. & 1 par. q. 79. ar. 4. & 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima indiget aliquo corporali ad suam operationem dupliciter. Vno modo sicut organo, per quod operatur, sicut indiget oculo ad uidendum, & sic ad intelligendum non indiget aliquo organo, ut probatum K est. Si autem sic indigeret organo ad intelligendum esset corruptibilis, utpote non potens per se operari. Alio modo anima ad operandum indiget aliquo corporali sicut obiecto, sicut ad uidendum indiget corpore colorato, & sic anima rationalis indiget ad intelligendum phantasmate: quia phantasmata sunt ut sensibilia intellectiuae animae, ut dicitur 3. de anima (T. c. 30.) Oratio autem quae sic indiget aliquo corporali a principio non potest esse sine corporali illo, potest autem postea, sicut anima sensitiua nullam operationem habere potest, nisi prius moueatur a sensibilibus, quae sunt extra animam. Sed praeterea remanet actus imaginationis etiam sensibilibus abeuntibus: similiter destructis phantasmatibus operatio intellectiua in anima remanere potest.

por. q. 8. 3. arti. 9. ad 2. & 1. p. q. 75 ar. 8 ad 3.

1. p. q. 84. ar. 7. o.

Ad secundum dicendum, quòd illa nō est probatio Physi. in principio & mundi, qui ostendit quòd omne generatum est corruptibile, & habet locum in his quae fiunt & corrumpuntur, naturaliter, in quibus ex defectu uirtutis est, quòd non possunt nec semper fuisse nec semper fore, non autem habet locum in his quae per creationem fiunt, quae accipiunt a Deo uirtutem, ut sint semper, per quam esse non possunt antequam eam accipiant.

Ad tertium dicendum, quòd anima esse suum communicat corpori, quod quidē ita acquiritur esse animae in corpore, ut secundum ipsum subsistere possit, quòd non est de aliis formis, & sic ipsum esse animae fit esse compositi, & tamen manet composito destructo.

1. p. q. 75. artic. 1. & 2. 3.

Ad quartum dicendum, quòd anima secundum suam essentiā est forma corporis, nec destructo corpore destruitur anima quantum ad id secundum quod est forma, sed solum desinit esse forma in actu.

ar. 42. c.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quaeritur de operatione animae.

ET circa hoc quaeruntur duo.

¶Primò, utrum anima intellectiua omnia quae cognoscit, cognoscat in prima ueritate.

¶Secundò, utrum anima separata a corpore habeat actus sensitiuarum potentiarum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum anima quicquid intelligit, intelligat in prima ueritate.

207

AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima quicquid intelligit intelligat in prima ueritate Aug. enim dicit 10 libro confessio. Si ambo uiderimus id uerum esse quod dico, ubi quaeso uidemus. nō ego in te, nec tu in me, sed ambo in ea quae supra nos est incommutabili ueritate: & sic omne uerum quod anima cognoscit, in prima ueritate uidet.

1. p. q. 12. arti. 1. ad 3. q. 84. art. 4. o. & q. 16. ar. 6 ad 1. & 2.

¶2 Praeterea. Verum addit supra ens manifestationem: ergo prima ueritas est per quam omnia manifestantur. Sed id, quo aliud manifestatur oportet, esse maximè manifestum, sicut patet in principiis demonstrationis, & de luce corporali, per quā uisus corpora uidet: ergo prima ueritas est maximè omnibus mentibus manifestata, & sic non solum per eam, sed in ea omnia cognoscuntur.

¶Sed contra. Multi de conclusionibus demōstratiuis ueram cognitionem habent, qui de prima ueritate nihil considerāt: ergo non omne uerum in prima ueritate cognoscitur.

¶Praeterea, Aug. dicit in lib. de Libe. Ar. quòd nullus de prima ueritate iudicat, & nullus sine ea rectè iudicat, & ita si de ea non iudicatur, non cognoscitur, nec alia in ea.

Respondeo dicendum, quòd sicut dicit quaedam glo. supra illud Psal. 11. Diminutae sunt ueritates &c. Ab una prima ueritate multae ueritates in mentibus hominum resultant, sicut ab una facie hominis resultant multae facies in speculo fracto, haec autem resultatio ueritatis est quantum ad duo, s. quantum ad lumen intellectuale de quo in Psalm. 4. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine. & quantum ad prima principia naturaliter nota siue sint complexa, siue incomplexa. Nihil autem possumus ueritatis cognoscere, nisi ex primis principiis, & ex lumine intellectuali, quae ueritatem manifestare non possunt, nisi secundum quòd sunt similitudo illius primae ueritatis: quia ex hoc etiam habent quandam immutabilitatem, & infallibilitatem. Sic ergo in prima ueritate secundum suam essentiam nō omnia uidentur a nobis in statu uiae, cum nec ipsa per suam essentiam a uiatoribus uideatur. Sed in ipsa ratione K suae imaginis, scilicet ueritatis ad ea exemplatae omnis ueritas a nobis cognoscitur. Et exinde est, quòd duo idem uerum uident inquantum ab eadem prima ueritate resultat exemplata ueritas in mente utriusque: & ita intelligendum est dictum August.

ar. 161. c. 22. q. 47. art. 6 c. & ar. 15 c. & q. 49. ar. 2 ad 1. artic. 1. o.

Et sic patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd operari aliqua, siue mouere dicitur dupliciter. Vno modo sicut principio formali operationis, uel motus: & sic oportet, quòd motio mouentis, uel operatio operantis terminetur ad id, quod operatur. Non enim ignis calefacit calorem quo calefacit. Alio modo, sicut instrumento: & sic motio mouentis terminatur ad id quod mouet, sicut manus baculo mouet lapidem, & baculum mouet. Id ergo quo cognoscimus sicut instrumēto, oportet esse nobis primò notum, & sic cognoscimus cōclusiones per principia naturaliter nota, ad quae comparatur intellectus agens sicut ad instrumenta, ut dicit commentator in 3. de anima: sed id quo cognoscimus

Ad rationes.

Mouere aliquod 2. dicitur.

sicut

Comméntatur. sicut forma cognoscentis non oportet esse notum: quia nec oculus uidet lucem quæ est in oculi compositione, neque speciem per quam uidet: & ita etiam non est necessarium vt quicunque intelligit aliquid, intelligat intellectum suum quo intelligit lumé, uel intellectuale. Sic ergo veritas à prima ueritate in mentibus nostris exemplata à nobis partim cognoscitur vt de necessitate ad hoc quòd alia in ea cognoscantur, scilicet quátum ad ipsa principia; & partim non de necessitate cognoscit, scilicet quantum ad ipsum intellectuale lumen. Ipsa uero existens ueritas à nobis per suam essentiam non uidetur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum anima separata possit habere actum sensitiuarum potentiarum.

202 q. de anima ar. 19. o. AD secundum sic proceditur. Videtur quòd anima separata actum sensitiuum potentiarum habere possit. Cassio. n. dicit in li. de anima. Quòd anima sine corpore uidet & audit, & reliquis sensibus uiget.

¶ 2 Præterea, Lucæ 16. quædam dicuntur de diuite in infernum sepulto, quæ sine actu sensuum esse non possunt. Sed constat quòd ibi erat tantum anima diuitis sine corpore: ergo anima sine corpore operationem sensuum habere potest.

¶ 3 Præterea, Frustra est potentia quę non reducitur ad actú. Sed in anima post mortem remanent potentiæ sensitiuæ: ergo & actus sensuum.

Sed contra, Sentire est operatio coniuncti: ergo destructo cóiuncto in anima separata remanere non possunt.

Respon. dicendú, quòd impossibile est in anima separata aliquarum potentiæ sensitiuæ actum esse, quod sic patet. Operatio namque potentiæ sensitiuæ eodem modo perficitur in homine & in bruto: eodem enim modo videt homo per oculum, quo equus. Actus autem sensitiuæ potentiæ in bruto non est ipsius animæ sensitiuæ per se, sed mediante organo. Si enim per se haberet operationem, anima sensitiua in bruto per se haberet substantiam: & sic esset incorruptibilis, vt de anima rationali probatum est. (Ar. 100.) Vnde cum sit hoc inconueniens, impossibile est quòd in bruto, uel in homine potentia sensitiua habeat aliquem actum proprium: sed omnis actus eius est coniuncti: (Ar. 189. c.) vnde in anima separata remanere non potest. Quidam tamen dicunt animam sensitiuam habere duos actus, vnum quem exercet organo mediante, qui post mortem non manet, alium quẽ per seipsam agit, & hic manet post mortem. hoc autem videtur attestari opinioni Platonis de anima, qui ponebat animam sensitiuam mouere seipsam, & sic mouet corpus, & sic illa operatio, qua mouebat seipsam erat sibi propria: alia uero qua mouebat corpus erat coniuncti: & propter hoc Plato ponebat animas etiam brutorum esse incorruptibiles. (Ar. 189. o.) Hoc enim de necessitate sequitur, quod tamen illi non concedunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut operationes voluntatis propter quandam similitudinem nominantur nominibus passionum, quæ sunt in appetitu sensitiuo: ita etiam intellectus operationes nominantur ab operationibus sensuum propter similitudinem. Et sic loquitur Cassio.

Ad secundum dicendum, quòd illa uerba quæ dicuntur de diuite oportet metaphoricè intelligi, uel secundum rerum similitudines & non secundum res ipsas, ut Aug. dicit.

1. p. q. 54. ar. 5. ad 1. Ad tertium dicendum, quod secúdum quosdam in anima separata non manent potentiæ sensitiuæ actu, sed in radice tantum. Si autem actu maneant non ideo frustra erunt, quamuis actibus careant: manent enim ad naturæ integritatem, sicut membra generationis in resurgentibus corporibus.

QVAESTIO V.

4. d. 14. q. 1. ar. 3. q. 3. o. DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad gratiam. ET circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò de præcepto honorationis parentum.

¶ Secundò, de consilio quantum ad uotum obedientiæ.

¶ Tertiò, de uoto continentiæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis teneatur contrahere, ut dote sustentet patrem, si aliter non possit.

203 AD primum sic proceditur. Videtur quòd ille, cuius pater non potest sustentari a filio nisi contrahendo accipiat dotem, unde patrem nutrire possit, non teneatur contrahere ut patrem sustentet. Cum enim charitas sit ordinata plus aliquis tenetur sibi quàm patri. Sed laudabile esset si aliquis propter virginitatem seruandam se morti exponeret: ergo non tenetur aliquis pro seruanda patris uita matrimonium contrahere. 4. d. 38. q. 2. a. 4. q. 2. ad 1. & a. 54. huius.

¶ 2 Præterea, Præceptum non contrariatur consilio. Sed de virginitate seruanda est consilium: ut patet 1. ad Cor. 7 ergo per præceptum de honoratione parentum non obligatur aliquis ad hoc unde uirginitatem perdat. Apostol.

Sed contra, Præceptum affirmatiuum obligat pro loco & tépore. Sed tempus de honoratione parentum est quando parentes indigent: ergo tunc obligatur aliquis ex tali præcepto: & ita uidetur quòd teneatur matrimonium contrahere, si aliàs patri subuenire non possit.

Respondeo dicendum, quòd casus propositus non uidetur esse de facili possibilis. Vix enim contingere potest, quòd aliquis parentes sustentare non possit absque matrimonij contractu saltem manibus operando, uel mendicando. Si tamen hoc contingeret, esset idem iudicium de uirginitate saluanda in isto articulo, & de alijs perfectionis operibus, sicut est introitus in religionem, de quo quidam uariè opinantur. Dicunt enim aliqui, quòd si aliquis habet patrem indigentem, debet ei dimittere id quod habet ad eius sustentationem, & sic potest licitè religionem intrare parentum curam patri cœlesti committens, qui & aues pascit. Sed quia hæc opinio nimis uidetur aspera ideo melius uidetur dicendum, quòd aut iste qui habet propositú intrandi religioné uidet in sæculo non posse viuere sine peccato mortali, vel non de facili. Si timet sibi periculum peccati mortalis, cum magis teneatur saluti animæ suæ prouidere quàm corporalis necessitati parentum non tenetur in sæculo remanere. Si autem videt se posse in sæculo conuersari absque peccato distinguendum uidetur: quia si sine eius obsequio parentes nullo modo uiuere possunt, sic tenetur eis seruire & alia opera perfectionis prætermittere, & peccaret eos dimittens. Si uero sine eius obsequio possunt aliqualiter sustentari, non honorificè, non propter hoc tenetur opera perfectionis dimittere. Secus autem est de illo qui iam religionem intrauit, quia cum iam sit mortuus mundo per professioné solutus est à lege qua in mundanis obsequijs parentibus tenebatur, secundum doctrinam apostoli ad Ro. 7. In alijs autem spiritualibus, puta orationibus, & huiusmodi eis tenetur seruire. Et hoc quod dictum est de introitu religionis potest etiam de obseruantia virginitatis & de alijs operibus perfectionis dici. Opinio uaria de cótrahendo multa pro subleuatione. 2. 2. q. 189 ar. 6. o. & q. 101. ar. 2 ad 3, & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si aliquis non esset virginitatem professus non deberet mori fame antequàm matrimonium contraheret. Ad rationes.

Ad secundum dicendum, quòd præceptum contrariari cósilio nihil prohibet in casu.

ARTICVLVS X.

Vtrum religiosus, qui emisit votum obedientiæ, teneatur in omnibus prælato obedire, etiam in indifferentibus.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quòd religiosus qui emisit votum obedientiæ, tenetur in omnibus prælato obedire, etiam in indifferentibus: quia per uotum castitatis religiosus omni concupiscentiæ renunciat: ergo per votum obedientiæ abrenunciat propriæ voluntati quantú ad omnia. 204 2. 2. q. 110 ar. 4 ad 5 & q. 187. ar. 3. o. 2. d. 44. q. 2. ar. 3. o.

¶ 2 Præterea, Beatus Benedictus dicit in regula, quod etiam si prælatus impossibile iubeat temperandum est: ergo multo magis in indifferentibus obedire tenetur.

¶ 3 Præterea, Votum obedientiæ ad statum perfectionis pertinet: hoc autem non esset si teneretur obedire nisi de his quæ in regula continentur: quia quilibet subditus etiam sæcularis, tenetur suo prælato obedire in aliquibus quæ pertinét ad ius suę prælationis: ergo uidetur quod religiosus teneatur simpliciter in omnibus obedire.

Sed contra. Religiosus non tenetur ad plura quàm sæcularis, nisi quatenus se per uotum obligauit. Sed per uotum professionis non se obligauit ad obediendum nisi secundum regulam: ergo in pluribus obedire non tenetur, quàm quæ sunt secundum regulam. art. 14. ad 2. & 157. ad 10.

Præt. Bernard. dicit in lib. de dispen. & præcepto. Nihil pręcipiat mihi prælatus eorum quæ non promisi: nihil prohibeo eorum quæ promisi.

Respon. dicendum, quòd circa hoc partim conueniunt omnes & partim adinuicem dissentiunt. Quòd enim religiosus non

art. 5. c. & 2 d 44. q. 2. art. 3. o. teneatur prælato obedire in his quæ sunt contra Deum, uel contra regulam, uel quantum ad ea in quibus prælatis dispensatio non committitur, omnes communiter dicunt, quòd etiã in his quæ sunt arctiora quàm regula, obedire non tenetur: sed sic obedire sit obedientiæ perfectæ, ut ab omnibus dicitur. Sed circa indifferentia, uel ea quæ sunt infra arctitudinem regulæ, aut æqualia regulæ, sunt duæ opiniones: quibusdam dicentibus quòd obedire in huiusmodi est de necessitate obedientiæ, alijs autem quòd non est de necessitate obedientiæ, sed de perfectione. Quæ quidem duæ opiniones & si multum differre uideantur quantum ad uocem: tamen quantum ad rem parũ uel nihil differre inueniuntur, nam ad regulam pertinere intelligenda sunt non solum ea quæ sunt expresse in regula, sed etiam illa quæ quocunque modo ad regulam reducuntur, utpote quæ pertinẽt ad obsequium fraternæ societatis, & ad punitionem culparum, ad quæ duo fere omnia huiusmodi indifferentia possunt reduci. Si tamen aliqua sunt quæ nullatenus ad regulam reducuntur, uidetur esse uerior opinio, quòd obedire in huiusmodi non sit de necessitate obedientiæ, sed de perfectione, ut Ber. manifeste dicit in libro de præceptis & dispensationibus & hoc ideo quia obedientia non se extendit ultra potestatem uel ius prælationis: quæ quidem secundum regulã limitatur. G

In quibus teneatur obedire suo plato subditus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q͂ uotum continentiæ respicit speciale genus actus, sed uotum obedientiæ respicit generaliter omnes actus unde nisi determinaretur eius generalitas, esset religionum confusio, quia omnes ad idem tenerẽtur.

Ad secundum dicendum, quòd loquitur quantum ad perfectionem obedientiæ.

Ad tertium dicendum, quòd per uotum obedientiæ supponitur religiosus prælato suo quantum ad generalem dispositionem uitæ suæ, licet non quantum ad omnes actus particulares: sæcularis autem suo prælato obedire tenetur quantum ad aliquos actus speciales, non quantum ad generalem, dispositionem uitæ suæ. H

22. q. 88. art. 12. ad 2.

ARTICVLVS XI.

Vtrum post uotum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum, nec exigere possit.

205

art. 56. ad 1. 4. di. 30. q. 2. art. 1. q. 2. ad 1. & d. 32. q. 1. art. 1. & d. 38. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd post uotum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum, nec exigere possit: quia apud Deum non minus obligat uotum simplex quam solemne, ut canõ dicit. Sed post uotum solemne emissum aliquis nec petere debitum, nec reddere potest: ergo nec post emissionem simplicis uoti. I

¶ 2 Præterea, Per peccatum nullus excusatur à peccato. Sed iste qui contrahit post uotum simplex peccat quando primo debitum reddit; quia adhuc potest uotum implere religionẽ intrando: ergo postquam semel reddidit adhuc peccat uel reddendo, uel exigendo.

Sed contra, Ecclesia non cogit aliquos ad peccandum. Cogit aũt reddere debitum etiam post uotum simplex castitatis: ergo reddendo debitum non peccat.

ar. 168. o. Reddens debitum post uotum simplex an peccet.

Respondeo dicendum, quòd quantum ad redditionem debiti omnes conueniunt, quòd post simplex uotum cõtinentiæ tenetur reddere debitum: quia uotum simplex matrimonium contractum non dirimit, & ex quo matrimonium est contractum, uir non habet potestatem corporis sui sed mulier: unde tenetur mulieri debitum reddere. Sed circa petitionem debiti quidam dicunt, quòd cum quantum ad hoc sit in sua libertate, tenetur adhuc uotum implere, & ita peccat debitum petendo. Alij uero dicunt quòd si per signa appareat, quòd mulier uelit sibi debitum reddi quamuis ipsa petere erubescat q͂ uir petere debet etiam post uotum simplex, & præcipue si timeat de uxoris lapsu, sed hoc in idem redit cum primo. Nam hæc est ex parte vxoris quædam interpretatiua petitio, & sic uir petendo reddit: unde non efficitur ex parte uxoris grauius matrimonium, quod esset si semper eam expresse petere oporteret. K

22. q. 88. ar. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vtriusque uoti trãsgressio inducit reatũ peccati mortalis ex hoc q͂ vtrunq; æqualiter obligat apud Deum, sed quantum ad impeditiõem ma-trimonij non habet vtrunq; æqualem efficaciam. Nam p uotum solemne transfert se uouens quasi in corporale obsequiũ ipsius Dei per susceptionem ordinis, uel introitum religionis: quod autem aliquis semel uni dedit non potest postmodum

art. 168. c.

F alteri dare: & ideo post uotum solemne non potest aliquis se tradere in potestatem uxoris, matrimonium contrahendo: sed in uoto simplici est sola promissio. Qui autem aliquid alicui promisit potest idem alteri dare, licet fidem promissionis nõ seruet: & ideo ille qui simplex uotum emisit, potest postmodum matrimonium contrahere licet peccet, quia priorem fidem irritam fecit. 22. q. 16. ar. 2. ad 1. 4. d. 38. q. 1. a1. 2. q. 2. o. & a1. 3. q. 1. ad 5. q. 2. a 3. o.

Ad secundum dicendum, quòd primus concubitus non excusat sequentes, quibus debitum reddit à peccato, inquantum est peccatum, sed inquantum est actus quidam matrimonij consummatiuus. 22. q. 189. ar. 8. ad 3.

QVÆSTIO VI.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad culpam.

¶ Et primò quantum ad culpam, quæ contrariatur bonis moribus.

¶ Secundò quantũ ad culpam quæ contrariatur rectæ fidei.

CIRCA primum quæruntur tria.

¶ Primò de acceptione personarum.

¶ Secundò de peccato infamiæ.

¶ Tertiò de pretiositate uestium.

ARTICVLVS XII.

Vtrum qui honorat diuitem propter diuitias, peccet.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd qui honorat diuitem propter diuitias peccet. Ita enim dicit gl. Iacobi. 2. Quod si introierit in conuentum uestro, &c. Mundus pauperem abijcit, diuitem colit. fides Christi ecõtra docet facere, sed facere contra fidem Christi peccatum est: ergo honorare diuitem propter diuitias est peccatum. 206 22. q. 63. ar. 3. o. & .

¶ 2 Præterea, Honor secũdũ philosophũ in 1. Ethi. debetur rebus diuinis. Sed in diuite non est aliquod diuinum propter diuitias: ergo non debetur ei honor propter diuitias.

¶ 3 Præterea ex uerbis philosophi in 1. Ethi. colligitur quòd honor est exhibitio reuerentiæ in testimonium virtutis. Sed aliquando diues non est uirtuosus. Cum ergo falsum testimonium dicatur esse peccatum, quod non debet fieri propter scãdalum uitandum, uidetur quòd nec etiam causa vitandi scandali, diues debeat propter diuitias honorari.

Sed contra est glo. Aug. Iaco. 13. super illud si introierit &c. In quotidianis confessionibus qui præfert diuitem pauperi nõ in hoc peccat, nisi intus ita iudicet, vt quanto ditior tanto melior uideatur, sed non semper aliquis huiusmodi exterioribus honoribus diuitem honorans, eum propter hoc iudicat meliorem: ergo non semper peccat. I

Respon. ergo dicendum, quòd accipere personam differt cõtra accipere causam. Accipere enim causam est iudicium formare ex aliquo quod faciat ad causam, quod laudabile est. Accipere uero personam est formare iudicium ex aliqua conditione personæ, quæ non facit ad causam, quod uitium est. Vnde contingit quòd ex eadem conditione personæ considerata quandoque fit iudicium iustum, quandoq; est acceptio personarum, sicut si in aliqua controuersia detur sententia pro aliquo, quia est literatior, erit acceptio personarum. Si autem ex hac consideratione in licentiando ad magisterium alijs præferatur, non erit acceptio personarum. Si ergo aliquis honor diuiti exhibeatur propter causas, ad quas diuitiæ aliquid faciunt nõ erit acceptio psonarũ, erit aũt si ad hoc nihil diuitiæ operẽtur. Est autem duplex honor, unus qui debetur alicui ratione suipsius propter ipsam uirtutem, sicut est commendatio, imitatio & huiusmodi, & ad hunc honorem diuitiæ nihil faciunt. Vnde si talis honor alicui propter diuitias exhibeatur, erit acceptio personarum, ut dicit Valerius Maximus, q͂ honores q̃ virtuti debentur, sicut triumphi, & alia hmõi apud Romanos antiquos nulla pecunia emi poterant. Alius honor alicui debetur secũdum statum, quem habet in Republica, sic enim in persona Republica honoratur, & propter hoc reges & principes & huiusmodi personæ honorantur, secundum illud 1. Petri. 4 Regem honorificate. Et quia in terrena republica diuites statum obtinent aliquem idem ciues celestis Hierusalem quasi in Babylonia peregrinantes, debent eis inter quos conuersantur, morem gerere, ut Aug. dicit in lib. de ciui. Dei, in his quæ non sunt contra Deum: & sic etiam diuites honorare, illis duntaxat honoribus qui ad exteriorem conuictum pertinent, licitum est. ar. 54. c & a. 130. 164 fi. & 22. q. 63. ar. 1. o. & 2. 4. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in his quæ ad fidem Christi 30

Christi pertinent peccatum esset diuites pauperibus præferre, sicut sunt ministrationes sacramentorum, & alia huiusmodi: sed in his quæ mundi conuictus requirit oportet mundo gerere morem.

Ad secundum dicendum, quòd etiam diuitiæ inquantum sunt quoddam bonum, sunt aliquid diuinum: præcipuè inquantum præbent facultatem ad multa bene agenda.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de honore, exhibetur alicui ratione sui ipsius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum aliquis peccet infamiam non repellendo.

207 22. q. 119. a. 0. & opusc. 19 c. 16. & 20. CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd aliquis peccet, infamiam non repellendo. Crudelis enim esse dicitur qui famam suam negligit. Sed crudelitas peccatum est: ergo peccatum est infamiæ non resistere.

¶2 Præt. Eccl. 17. dicitur. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo, ut scilicet ei prosit exemplo & uerbo, sed hoc impeditur per infamiam: ergo quilibet tenetur repellere infamiam.

Sed contra est, quod contemnere infamiam uidetur esse actus humilitatis. Vnde in uitis patrum legitur de multis sanctis patribus, qui proprias infamias sustinebant eas non repellentes: ergo non est peccatum.

22. q. 129. art. 1. ad 5. & q. 131. art. 1. 0. Respondeo dicendum, quòd utrumque, scilicet & contemptus famæ & appetitus potest esse laudabile & uitiosum, fama. n. non est necessaria homini propter seipsum, sed propter proximum ædificandum. Appetere ergo famam propter proximum charitatis est, appetere uerò propter seipsum ad inanem gloriam pertinet. E conuerso contemptus famæ ratione suiipsius humanitatis est, ratione uerò proximi ignauia & crudelitas. Illi ergo quibus incumbit ex officio, uel ex statu perfectionis aliorum saluti prouidere, peccant, nisi infamiam propriam iuxta posse repellant. Alij uerò quibus magis custodia suæ propriæ salutis imminet, possunt suæ humilitati prouidentes famam, uel infamiam contemnere. Sed cum infamia dupliciter repellatur, scilicet occasionem subtrahendo, & linguas detrahentium compescendo: primo modo omnes tenentur infamiam uitare: aliàs sine scandalo actiuo transiri non posset, quod semper peccatum est: sed secundo modo non tenentur, nisi quatenus debent aliqui saluti proximorum prouidere: & hoc est quod Gre. dicit 9. Homel. super Eze. Linguas detrahentium, sicut nostro studio non debemus excitare, ut ipsi pereant: ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat: aliquando etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui nos ad bona audire poterant corda innocentium corrumpant. & infra Illi etenim, quorum uita in exemplum imitationis est posita, debent si possunt detrahentium sibi uerba compescere: ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant: & in prauis moribus remanentes bene uiuere contemnant.

Ex his patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum uti preciosis uestibus semper sit peccatum.

208 22. q. 169. art. 1. 0. AD tertium sic proceditur. Videtur quòd uti preciosis uestibus semper sit peccatum. Omne enim quod fit propter uanam gloriam peccatum est. Sed preciosa uestimenta nõ portantur, nisi ad inanem gloriam. Vnde Greg. in Homel. de diuite epulone. Nemo quippe uestimenta preciosa nisi ad inanem gloriam quærit, uidelicet ut honorabilior cæteris esse uideatur. Nam quia pro sola inani gloria preciosum uestimentum quæritur, ipsa res testatur, quòd nemo vult ibi preciosis uestibus indui, ubi ab aliis non possit uideri: ergo usus preciosarum uestium semper est peccatum.

¶2 Præterea, 1. Thi. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus. Glo. Quod amplius est a malo est: sed preciositas uestium est amplius: ergo est peccatum.

Sed contra est, quod Seneca dicit ad quandam reginam. Indue te delicate non propter te: sed ne dignitas regia uilescat.

Præterea, 1. ad Thi. 2. Nõ in tortis crinibus: aut auro, aut margaritis, uel ueste preciosa. Gl. vltra modum suum. Et ita si aliquis preciosis uestibus secundum modum suum utatur: non peccat.

Respondeo dicendum, quòd aliter est hic loquendum da persona publica, & de persona priuata: nam in persona publica consideratur & status dignitatis, & propriæ personæ conditio: circa quæ duo ita se debet habere, ne dignitatis auctoritas ueniat in contemptum, & ne ipse in superbiam efferatur. Vtrumque ergo potest esse laudabile, & quòd preciosis utatur ad reuerentiam auctoritatis inducendam, & quod uilibus utatur ratione propriæ humilitatis: ita dumtaxat neque ad auctoritatem conseruandum fiunt, in superbiam degenerent: & ne dum nimium seruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas, sicut August. dicit. Et hac ratione laudabiliter sacerdos in diuino officio preciosis utitur indumentis ad reuerentiam diuini cultus, & laudabiliter ab huiusmodi propter humilitatem in quibusdam religionibus abstinetur. In eo autem qui est priuata persona uirtuosum est si propter propriam humilitatem obiectionibus indumentis utatur, etiam quam status proprius requirat. Vnde Grego. dicit in Homel. prædicta. Si obiectio preciosi indumenti uirtus non esset Euangelista de Ioanne uigilanter non diceret, Erat indutus pilis camelorum. Licitum est autem ut secundum modum propriæ personæ preciosis utatur: sed peccatum est si proprium modum excedat: & quia preciosum dicitur relatiuè sicut & magnum, cum id quod est preciosum uni, non sit alteri preciosum: preciositas uestium semper sonat in excessum proprij modi: & secundum hoc semper est peccatum preciosis uestibus uti: & sic loquitur Gregorius.

persona communis pôt & p̃ciosis & uilibus induitur. 22. q. 169 ar. 1. ad 2 Io. baptista.

Vnde patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd in alimento & tegumento intelliguntur omnia quæ nobis sunt necessaria, & conuenientia nostri status. ad rõnem.

QVÆSTIO II.

DEINDE quæritur de culpa, quæ contrariatur rectæ fidei.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶Primò, vtrum hæreticis sit communicandum.

¶Secundò, vtrum redeuntes ad Ecclesiam sint recipiendi.

ARTICVLVS XV.

Vtrum hæreticis sit communicandum.

209 22. q. 11. art. 3. 0. AD primum sic proceditur. Videtur quòd hæreticis sit communicandum. Dicitur enim Matth. 13. in Parabola de zizania, quòd paterfamilias dixit messoribus. Sinite utraque crescere usque ad messem, messis autem est consummatio seculi, ut ibidem dicitur. Cùm ergo per zizaniam intelligantur hæretici, uidetur quòd hæretici non sint a communione fidelium separandi ante diem iudicij.

¶2 Præterea, uidentur contra hoc domini præceptum facere principes hæreticos interficientes.

Sed contra est quod dicitur 2. ad Cor. 6. Exite de medio eorum & separamini: & loquitur de infidelibus, quod patet ex hoc quod præmiserat. Nolite ducere iugum cum infidelibus: ergo hæreticis non est communicandum.

22. q. 10. at. 9. 0. & 4. d. 13. q. 2. art. 3 c. & d. 18. q. 2 ar. 1. q. 5. 0. Respon. dicendum, quòd hæreticis communicandum nõ est duplici ratione. Vna est, ratione excommunicationis. Nam cùm sint excommunicati, non est eis excommunicandum: sicut nec cum aliis excommunicatis. Alia est ratio hæresis. Primò propter periculum, ne eorum conuersatio alios corrumpat, secundum illud 1. ad Corin. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Secundò etiam ne uideantur eorum peruersæ doctrinæ aliquem assensum præstare. Vnde in 2. canonica Io. dicitur. Si quis ueniat ad uos, & hanc doctrinam non habet, nolite eum in domum ducere, nec aue ei dixeritis, qui. n. dicit ei aue, communicat operibus eius malignis. Vbi dicit Glo. Secundũ quòd non est instituta communionem esse ostendit enim illo: aliquin simulatio est, quæ in Christianis esse non debet. Tertiò ne ex nostra familiaritate aliis detur occasio erroris. Vnde ibidem dicit alia Glo. Et si uos fortè decepti non estis, alij fortitan per talem uestram familiaritatem possent decipi, qui crederent illos placere uobis. & sic crederent illis. Vnde alia Glo. ibidem dicit. Tanta Apostoli atq; eorum discipuli in religione cautela utebantur, ut nec uerbi quidem communionem cum aliquo eorum, qui a ueritate declinarent, habere paterentur. Hoc tamen intelligendum est, nisi cum aliquo loqueremur de eius salute.

22. q. 10. ar. 9. c. fi. AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in illo præcepto patrisfamilias duplex conditio intelligitur. Vna est, ut exponatur p̃ceptum de uniuersali separatione malorum a bonis. & hoc accipitur

ex ipsa quæstione messorum, qui dicunt, Vis imus & colligamus ea, hoc enim non erit usque ad diem iudicij. Secunda cōditio est, ut intelligatur præceptum, quando mali sine periculo bonorum extirpari non possunt. Et hoc patet ex responsione patrisfamilias, qui dixit, ne forte colligentes zizaniam eradicetis simul cum ea & triticum. Quod quidem tribus modis contingere posset, uno modo si aliquis præscinderetur antequam de eius malitia constaret. Vnde dicit glo. quòd monet Dominus, ne ambiguè iudicemus. Secundò si non esset in malitia obstinatus. Vnde nullus excommunicatur nisi propter contumaciam. Vnde dicit glo. ibidem. Monemus non citò amputare, quia qui hodie errat, fortè cras defendet ueritatē. Et Thi. vlt. dicitur Hæreticum hominem post primam & secundā correptionem deuita. Tertiò si simul boni cum malis inuoluantur, propter quod dicit ib. glo. August. Quòd multitudo non est excommunicanda, nec principes populi. Istis autem remotis debent mali præscindi, secundum illud 1. Cor. 6. Auferte malum ex vobis. G

ar. 26. 4. d. 18. q. 2. a. 1. q. 3. c.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum hæretici redeuntes ad ecclesiam sint recipiendi.

210

22. q. 11. art. 4. o.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd hæretici redeuntes ad ecclesiam non sint recipiendi, quia peccauerunt cōtra fidem, quæ est Ecclesiæ fundamentum. Et ideò in ædificatione ecclesiæ non debent super ædificari, ergo non debent ab ecclesia recipi.

Sed contra est quòd ecclesia nulli debet claudere gremium, sicut Christus qui de se dicit. Eum qui uenit ad me non eiciā foras. Ioan. 6.

Respondeo dicendum, quòd quandiu huius uitæ status durat homo non potest esse totaliter in peccato obstinatus. Hoc erit enim in damnatis post mortem. Et ideo quandiu in hac uita uiuunt, cuilibet relinquitur locus pœnitentiæ, & quilibet quantumcunque delinquens, uel in fide, uel in moribus, est ab ecclesia recipiendus ad pœnitentiam, & contrarium dicere est hæresis Nouatianorum; sed tamen non est necessarium, quòd semper ad dignitatem recipiantur, nisi cum aliquibus misericorditer dispensatur, præcipuè propter bonum pacis, uel propter fructum alium qui inde speretur. H

4. d. 29. ar. 1. q. 1. c. & ver. q. 23. art. 7 ad 6. 22. q. 11. ar. 3. 4. c. 22. q. ar. 2. 2. ad 3. & 3. q. 84. a. 10. c

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quandiu fundamentum fidei non habet, ab ecclesia recipi non debet, sed postquam conuersus incipit habere, recipiendus est.

QVAESTIO VIII.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit uidere Deum per essentiam.

211

artic. 1. & 141. & 1. p. q. 12. ar. 1. o. & ar. 4. ad 3 ver. q. 8. art. 1. o & 4. d. 49. q. 2. ar. 1. o.

DEINDE quæritur de hoc quod pertinet ad gloriam scilicet de uisione Dei in patria, scilicet utrum aliquis intellectus creatus possit uidere Deum per essentiam. Et uidetur quòd non. Intellectus ad intelligibile est aliqua proportio. Sed intellectus creati ad diuinam essentiam nulla est proportio, cum distent in infinitum: ergo intellectus creatus diuinam essentiam uidere non potest.

¶ 2 Præterea. Plus distat spiritus increatus ab intellectu creato quàm spiritus creatus a sensu. Sed sensus non potest cognoscere spiritum creatum: ergo nec intellectus creatus spiritum increatum. K

Sed contra est Exo. 33. Super illud. Non uidebit me homo & uiuet, dicit gl. Gregorij. Fuere nonnulli qui Deum dicerent etiam in illa regione diuinæ beatitudinis in claritate sua conspici, sed in natura minimè uideri, quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici & incommutabili essentiæ aliud est claritas, aliud est natura, sed ipsa ei natura claritas, ipsa claritas natura est, & ita essentia Dei uidebitur a beatis.

22. q. 2. ar. 1. 3 c. ver. q. 8. 10. ar. 4. c. 34 q. 7 ar. 8. c. & q. 15 ar. 10. o.

Respon. dicendum, quòd necesse est ponere diuinam essentiam uideri a beatis. Beatitudo enim est ultima perfectio rationalis naturæ, nihil autem est finaliter perfectum, nisi attingat ad suum principium secundum modum suum, quod ideò dico, quia ad principium, quod est Deus, attingit aliquid dupliciter. Vno modo per similitudinem, quod est commune omni creaturæ, quæ tantum habet de perfectione, quantum consequitur de diuina similitudine. Alio modo per operationem, ut prætermittatur ille modus qui est Christo singularis s. in unitate psonæ. F Dico autem per operationem, inquantum rationalis creatura cognoscit & amat Deum: & quia anima immediatè facta est a Deo, ideo beata esse non poterit, nisi immediatè uideat Deum absque medio, quod sit similitudo rei cognitæ, sicut species uisibilis in pupilla uel in speculo, non autē absque medio, quod est lumen confortans intellectum, quod est lumen gloriæ, de quo in Psal. dicitur. In lumine tuo uidebimus lumen. Hoc autē est per essentiam Deum uidere. Vnde in hoc ponimus beatitudinem rationalis creaturæ, quòd Deum per essentiam uidebit, sicut philosophi, qui posuerunt animas nostras fluere ab intelligentia agente, posuerunt ultimam fœlicitatem hominis in continuationem intellectus nostri ad ipsam.

arti. 141. Psal. 35.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd proportio dupliciter dicitur. Vno modo propriè secundum quòd importat quendā determinatū excessum, & sic proportio requiritur inter intellectum & intelligibile ad hoc, quòd sit cognitio cum comprehensione, qualiter diuina essentia nūquam uidebitur ab intellectu creato. Alio modo dicitur communiter pro qualibet habitudine, & sic infinitum potest habere proportionem ad finitū, si sit perfectio eius, uel aliquam huius habitudinem habeat ad ipsum, & talis proportio sufficit ad hoc quòd intellectus uniter uideat diuinam essentia attingendo, non comprehendendo.

& q. 18. ar. 5. ad 8 ver. q. 5. ar. 10. c. 1 p. q. 12. ar. 1. ad 4.

Ad secundum dicendum, quòd obiectio illa procedit de distantia secundum proprietatem naturæ, non solum secundum rationem cognitionis. Nam spiritus creatus non est sensibilis, sed spiritus increatus est intelligibilis.

INCIPIT QVODLIBET VNDECIMVM.

QVÆSTIO I.

ARTICVLVS I.

Vtrum solius Dei sit proprium esse ubique.

213

1. p. q. 8. ar. 2. & 4. o. & 1. d. 37. q. 2. o.

QVAESITVM fuit de Deo, de angelis, & hominib. De Deo uerò quæsitum fuit de immensitate ipsius de cognitione eius & de prædestinatione. Circa immēsitatem uerò Dei quæsitum fuit, utrum solius Dei sit proprium esse ubique. Ostendebatur quòd non. Numerus enim est in rebus numeratis. Sed constat quod omnes partes uniuersi sunt numeratæ: ergo numerus est in omnibus partibus uniuersi: & sic uidetur quòd sit ubique. Non est ergo solius Dei proprium esse ubique.

¶ 2 Præterea uniuersale est quod est ubique & semp. Sed vniuersale non est hoc quod Deus: ergo non est proprium solius Dei esse ubique, & semper.

¶ 3 Præterea, substantia spiritualis excedit corporalē. Sed hoc quod dicitur esse ubique pertinet ad substantiam corporalem, quia in solis corporalibus est propriè assignare locū: ergo multo magis esse ubique pertinet ad substantias spirituales: & sic uidetur quòd non sit solius Dei proprium.

¶ 4 Præterea. Ad commendationem terreni regis pertinet quòd possit gubernare, etiam in absentia sua regnum. Sed Deus est commendabilior omni rege: ergo uidetur quòd etiam competat sibi ad suam commendationem quòd gubernet totū mundum, uel aliquas partes in absentia sua per prouidentiam, & sic non uidetur quòd sit Dei proprium esse ubique.

¶ 5 Præt. Constat quòd quædā dicuntur Deo esse propinqua, & quædā remota, & quanto magis sunt remota, tāto magis sunt corruptibilia. Non autē possent dici aliqua propinqua, & aliqua remota si Deus esset ubique: ergo uidetur quòd Deus non sit ubique.

¶ 6 Præt. Dato quòd tota machina mundialis esset unum corpus continuum, constat quòd illud corpus esset ubique. Non ergo est solius Dei proprium esse ubique.

Contra Ambro. probat spiritum sanctum esse Deum, quia est ubique. Sed si esse ubique non esset solius Dei proprium ratio sua non ualeret. Cum ergo ratio huiusmodi ualeat, uidetur quòd sit solius Dei proprium esse ubique.

Respon. dicendum, quòd spiritualia dicuntur esse in loco, non quidem per contactum magnitudinis sed uirtutis, & ideo secūdum rationem uirtutis cuiuslibet rei spiritualis oportet nos loqui de loco, in quo est, uirtus autē Dei est infinita, quæ quidē infinitas apparet quantum ad duo. Primò, quia non solū excedit creaturas, quæ sunt fuerunt & erunt, sed etiam omnes quæ possunt imaginari. Ergo Deus non solum est in illis quæ sunt fuerunt & erunt, sed etiam in illis quæ possunt imaginari esse. Secūdo quia

art. 4. c. & 5. c. & ad 3. art. 7. c. fi. & opus. 3. ca. 19.

A quia virtus Dei simul & semel in omnibus operatur, & in singulis secundum proprium modum rerum, & ideo esse ubique propriè acceptum soli Deo competit. Alijs aut rebus competit esse ubique propriè. Vnde distinguitur modus quo Deus est vbique, & quo aliæ res quibus aliquo modo competit esse vbique. Nam huiusmodi dicuntur esse ubique, quia sunt tantum in his quæ sunt & præsentia sunt, Deus autem non, solum in his quæ sunt, sed etiam in imaginatis & in præteritis & futuris.

Item, aliæ res non sunt ubique sicut in loco uno, sed sicut in diuersis locis, sed Deus ita est ubique quòd est in quolibet & in toto, quia eius uirtus habet efficaciam nō solum in id quod est commune uniuerso, sed etiam in id quod est propriè unicuique rei particulari. Et ideo est in omnibus, sicut in uno loco & sicut in pluribus, quod est propriè esse ubique. Vnde cum hoc modo solus Deus sit ubique, solius Dei est proprium esse ubique.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd numerus non est in rebus numeratis sicut in loco: sed sicut accidens in subiecto. (1. p. q. 16. ar. 7. ad 2)

¶ Præterea. Vnus numerus, licet sit in omnibus numeratis sicut unica essentia, non tamen est in qualibet parte, quia non quælibet pars numeratur eodem numero. Item numerus non est omnino vnus, sed multitudo quædam. Deus autem est in rebus per uirtutem suam, & in singulis operatur ut dictum est. (1. p. q. 8. ar. 4. ad 5 & veri. q. 1 ar. 5 ad 13. & 14.)

Ad secundum dicendum, quòd uniuersale dicitur esse ubique & semper magis per remotionem, quam per positionem. Nō enim dicitur ubique esse & semper eo quòd sit in omni loco, & in omni tempore: sed quia abstrahit ab his quæ determinant locum, & tempus determinatum: & præterea uniuersalia non sunt subsistentia.

Ad tertium dicendum, quòd substantia spiritualis excedit corporalem excessum dignitatis naturæ, sed non in uirtute C agendi, imò uidemus, quod multę substantiæ spirituales habēt determinata corpora, in quibus agant, sicut anima rationalis corpus humanum.

Ad quartum dicendum, quòd si Rex non est ubique per totum regnum est ex defectu Regis terreni propter circunscriptionem suæ substantiæ. Deus autem cum sit incircunscriptus est ubique, & tamen si non esset ubique, nihilominus gubernaret omnia prouidentia sua. Vnde in Rege terreno nō esse præsens est defectum: sed quòd gubernet in absentia est ad commendationem. Deus autem & ubique & omnia gubernat.

Ad quintum dicendum, quòd huiusmodi distantia & propinquitas creaturarum ad Deum non est secūdum locum, sed secundum similitudinem, & dissimilitudinem. Nam illa quæ magis assimilantur Deo dicimus esse sibi propinquiora, quę vero magis recedunt à similitudine ipsius dicimus esse sibi remotiora.

D Ad sextum dicendum, quò dato quòd tota machina mundialis esset unum corpus continuum, non tamen propter hoc posset imaginari quòd esset vbique, sed in uno loco tantum: quia totū illud in quo esset acciperetur pro uno loco: & sic non attingeret quodlibet particulare, quod esse ubiq; complectitur in sua ratione. (1. p. q. 8. a. 1. ad 3 & 4. 17. q. 8. ar. 2. q. 2. c.)

QVAESTIO II.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus cognoscat malum per bonum.

213 CIRCA cognitionem uero Dei quærebatur, utrum Deus cognoscat malum per bonum: & uidetur quòd non: quia cognoscere vnum per aliud pertinet ad defectum cognitionis, E sed in diuina cognitione nullus potest esse defectus: ergo uidetur quòd Deus non cognoscat malum per bonum. (veri. q. 3. ar. 4. & 1. p. q. 14. 5 ad 5 & q. 16. ar. 4 ad 4.)

¶ 2 Præt. cognoscere unum per aliud est in cognoscendo discurrere. Sed in diuina cognitione non est discursus: ergo cum cognoscere malum per bonum sit cognoscere unum per aliud uidetur, quòd Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 3 Præt. quicquid Deus cognoscit, cognoscit per essentiam suam. Sed malum nec est effectus diuinæ essentiæ, neque est ei oppositum, vt dicit Augu. ergo uidetur, quòd Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 4 Præt. Philosophus dicit in 3. de anima (T. c. 20.) Quod intellectus qui semper est in actu non cognoscit priuationem. Sed intellectus diuinus est semper in actu, ergo &c. (1. p. q. 14. a. 10. ad 5)

¶ 5 Præt. Omne quod cognoscitur, cognoscitur per aliquam similitudinem in ipso cognoscente existentem. Sed malum nō habet aliquam similitudinem in Deo: ergo Deus non cognoscit malum per aliquod bonum, quod in eo existat.

Sed contra est, quod Aug. dicit quòd malum cognoscitur, secundum, quòd ab ipso bono discordat.

Respondeo dicēdum, quòd propria cognitio vniuscuiusque rei est secundum, quòd cognoscitur per propriam rationem. In cognoscibilibus, autem quædam sunt quę habent rationem propriam absolutam, ut homo, & lapis, quorum propria ratio non dependet ex alio. Quędam uero sunt quæ non habent propriam rationem absolutam: sed ex alio dependentem, sicut est in relatiuis & priuatiuis, & in negatiuis: quorum ratio dependet ex ordine quem habent ad alia, nam ratio cęcitatis non est absoluta, sed dependens inquantum habet ordinem ad visum cuius est priuatiua. Cum ergo Deus animam cognoscat, secundum proprias rationes, dico quòd illa quorum ratio est absoluta, cognoscit absolutè: & non per aliquod aliud. Illa uero quorum ratio est dependens, & in ordine ad alia cognoscit, secun- (1. p. q. 14. ar. 10. 12. q. 100 ar. 6. ad 1 veri. q. 10 a. 8 ad 9 & ar. 9. ad 3)
B dum ordinem ad illa ex quibus dependēt. Cum ergo ratio mali non sit absoluta, sed dependens inquantum, scilicet discordat à bono creato cognoscit malum secundum ordinem ad bonum, secundum quòd scilicet discordat ab ipso bono.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis quæ habent rationem absolutam est ad defectum cognitionis cognoscere vnum per aliud: sed non in illis, quorum ratio est ad aliud, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd cognitio discursiua est cognoscere vnum cognitum per aliud cognitum absolute. Sed cognoscere vnum incognitum per aliud cognitum, ad quod ordinatur, non est discurrere cognoscendo, & hoc modo cognoscitur malum.

Ad tertium dicendum, quòd licet malum nō sit oppositum diuinæ essentiæ, tamen est oppositum effectui diuinæ essentiæ, nam bonum increatum non habet malum oppositum, sed bo- (ar. 95. & 1 p. q. 14. ar. 7.)
C nis effectibus, qui causantur à bono increato opponitur malū: & inquantum discordat ab eis effectibus cognoscitur.

Ad quartum dicendum, quòd illud habet locum in illo intellectu qui cognoscit res per adæquationem, & species suas: & iste modus cognoscendi non est in Deo qui cognoscit omnia per essentiam suam.

Ad quintum dicendum, quòd licet malum non habeat aliquam similitudinem in Deo: tamen oppositum mali, id est bonum creatum habet similitudinem in Deo: sicut in causa sua, & ita bonum cognoscitur per seipsum: malum uerò per bonū.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædestinatio imponat necessitatem.

CIRCA prædestinationem quærebatur, utrum prædestinatio imponat necessitatem. Et ostendebatur quòd sic. Constat enim quòd prædestinatus omnino saluatur. Sed hoc non est, nisi necessarium esse prędestinatum saluari, uidetur ergo q. prædestinatio necessitatem imponat. 214 (a. 2. 3. ad 1. & 1. p. q. 23. ar. 6. c. q. 16. ar. 1. c. 2.)

¶ 2 Præterea, Ad Ro 9. dicit Apostulus. Non est uolentis, neq; currentis, sed miserentis Dei: ergo uidetur quòd quicquid est de salute, sit ex sola prædestinatione diuina & ex nullo alio. Et sic uidetur necessitatem imponere.

Sed contra, Aug. dicit. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te.

Respondeo dicendum, quòd prædestinatio certitudinem habet, & tamen necessitatem non imponit. In prædestinatione enim tria sunt consideranda: quorum duo præsupponit ipsa prædestinatio, scilicet præscientiam Dei & dilectionem, id est vo- (ueri. q. 6. ar. 3. c. 1. p. q. 23. ar. 1. & 3 p. q. 24. art. 1. c.)
E luntatem, qua vult prædestinatum saluare, & tertium est ipsa prædestinatio, quæ nihil aliud est quam directio in finem, quē vult Deus rei dilectæ. Quodlibet autem horum trium certitudinem habet: & tamen necessitatem non imponit. Et quòd præscientia diuina certitudinem habeat, patet: Deus enim cognoscit res probabiliori modo, quàm nos cognoscamus. Nā cognitio nostra est in tempore, & ideo intuitus noster respicit res secundum rationem temporis, scilicet præsentes, præteritas, & futuras: vt scilicet cognoscat præterita, ut præterita; præsentia, ut præsentia, futura ut futura & certitudinaliter. Cognitio uero diuina est supra tempus, & mensuratur æternitate solum, & ideo non cognoscit prout sunt in tempore, sed prout sunt in æternitate, scilicet prout sunt præsentia, & hoc tam necessaria, quàm contingentia, vnde omnia cognoscit tanquā præsentia in sua præsentialitate. Cum ergo etiam intellectus noster certitudinaliter cognoscat præsentia, multo magis Deus omnia sibi præsentia certitudinaliter cognoscit, ex quo nulla necessitas rebus (1. p. q. 86. art. 1. 014. d. 50 q. 1. a. 1. 3. 0. & ueri. q. 2 ar. 5. & 6. c.)

cognitis inducitur, sicut uidemus, quod aliquis existens in loco eminenti uidet certitudinaliter ordinem uenientium aliquorum & euntium per uias, & alius in plano existens non uidet nisi quæ sunt sibi præsentia, & tamé hominibus istis hoc nulla necessitas imponitur. Nam hoc non est nisi ex hoc, quòd in alto existens intuetur omnia, ut præsentia, quæ cunti in plano sunt præterita, scilicet illa quæ retro sunt, præsentia illa scilicet, quæ sunt iuxta se, & futura illa scilicet quæ anteriora sunt. Quod autem uoluntas diuina certitudinem habeat, & tamen necessitatem non imponat, sic patet. Voluntas enim Dei est efficax, & perfecta causa omnium rerum: quia omnia quæcunque uoluit Dominus fecit. Cuius perfectio, & efficacia apparet ex hoc, quòd nõ solum mouet, & causat res, sed etiam dat eis talem modum causandi, inquantum cuilibet rei determinatum modum contulit, quo suos effectus produceret. Vnde quia ipse uoluit quædam esse in uniuerso necessaria, quædã contingentia, constituit quasdam causas, quibus contulit, ut contingenter causarent, & quasdam quibus contulit, vt necessario causarent effectus. Vnde uoluit istum, uel illum effectum non solum esse, sed etiam tali modo esse: scilicet uel contingẽter uel necessario, sicut quòd uoluit Petrum non solum currere, sed etiam contingenter currere, & similiter uoluit istum, uel illum hominem saluare, sed eo modo ut arbitrij libertatẽ non perderet, & sic quòd Petrus, vel Martinus saluetur, habet duas causas, vnam scilicet uoluntatem diuinam, & hæc habet certitudinem. Aliam liberum arbitrium, & hæc habet contingentiam. Et sic est in alijs rebus, quia si sint contingentia prouenit eis ex causa proxima. Quod uero sint certa, & necessaria prouenit eis ex causa prima. Vnde prima causa rerum, scilicet diuina uoluntas etiam de contingentibus certitudinem habet, ex qua quidem certitudine non imponitur ipsis rebus aliqua necessitas, quia non solum uult ea esse, sed tali modo esse, scilicet necessario, uel contingenter, ut dictum est. Quod uero prædestinatio certitudinem habeat, & necessitatem non imponat, similiter patet. Motus enim vel directio, uel propositum dirigendi in finem, quod est ipsa prædestinatio, est secundum constitutionem, & ordinem causarum à Deo constitutarum. Constat autem, quòd quando sunt duæ causæ ordinatæ, quarum vna est necessaria, & alia contingens effectus semper est contingens. In prædestinatione sic sunt duæ causæ. Quarũ una est necessaria, scilicet ipse Deus & alia est cõtingẽs, scilicet ipsum liberũ arbitriũ, & ideo oporteret effectum prædestinationis contingentem esse. Vnde quia Deus scit & uult illum uel illum consequi talem finem prædestinatio certitudinem habet, quia uero Deus uult ut secundum libertatem arbitrij in talem finem dirigatur, ideo huiusmodi certitudo nullã prædestinato necessitatẽ imponit.

ar. 97. 1. p. q. 19. ar. 6. o. ar. 118. ma. q. 6. ad quintum.

G

ar. isto, & ad 1. & 2. patet. 3. d. 7. q. 3 a. 2. q. 1. c. & ueri. q. 6. art. 1. c.

H

1. p. q. 23. ar. 8. ad 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hic prædestinatus omnino saluatur ex certitudine diuinæ prædestinationis, non tamen est ibi necessitas absoluta, sed conditionalis; quia si talis est prædestinatus necessario saluatur, non autem est necessarium simpliciter.

I

Ad secundum dicendum, quòd uerbum Apostoli nõ est sic intelligendum quia sit necessarium uelle, & currere ex parte nostra, sed quia principium primum bene operandi non est à nobis, sed ex misericordia diuina infundente gratiam nihilominus tamen oportet, quod ex parte nostra sit aliquod principium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum motus angeli sit in instanti.

215

ar. 187. o. & 1. p. q. 58. ar. 3. c. & q. 63. a. 6. ad 4. & 5. p. q. 53. ar. 3. ad 3.

CIRCA angelos quæsitum fuit de motu angeli, scilicet vtrum motus eius sit in instanti. Videtur quòd sic. Constat enim quòd mutatio angeli simplicior est omni mutatione corporali. Sed inuenitur aliqua mutatio corporalis in instanti, sicut illuminatio, & huiusmodi: ergo multo magis motus angeli est in instanti.

K

¶ 2 Præterea, Nobilissimæ creaturæ cõpetit nobilissimus motus, nobilissimus autem motus est ille qui fit instanti. ergo cõpetit nobilissimæ creaturæ, scilicet angelo.

Contra, Omnis motus habet prius, & posterius. Prius autem & posterius in motu est numerus temporis: ergo in omni motu est tempus: ergo nullus motus etiam angeli est in instanti.

Respondeo dicendum, quòd omnis mutatio habet duos terminos, quos non contingit simul esse. Vnde impossibile est quod aliquis motus, vel mutatio sit in instãti hoc modo, quod idem instans ambos terminos complectatur. Vnde sciendum, quod in rebus corporalibus duo termini motus, uel mutationis dupliciter possunt se habere. Vno modo quòd sit assignare instans in quo terminus ad quem primo est. Et aliud instans, in quo ter-

ar. 149. c.

F minus à quo ultimo est, & sic cum inter quælibet duo instantia sit tempus medium, sequitur quòd de vno termino motus in alium fiat transitus per tempus, & sic talis mutatio est in tẽpore, & non in instanti. Hoc aũt contingit quando inter duos terminos motus est aliquod medium accipere, sicut inter album, & nigrum, & inter esse hic & ibi. Sed aliqui termini mutationis sunt, inter quos non est accipere medium, sicut inter album, & non album, inter ignem, & non ignem, inter tenebrosum & luminosum, quia affirmatio, & negatio sunt secundum se immediata, & similiter priuatio & forma in subiecto determinato, & in talibus licet sit accipere instans in quo primo est terminus ad quem, non tamen est accipere instans, in quo ultimo est terminus a quo. Cum enim inter quælibet duo instantia sit tempus medium, sequeretur, quod in illo tempore medio in neutro extremorum esset, quod est impossibile, cum sint extrema omnino immediata. Oportet ergo dicere, quod cum illud instans, in quo primo est terminus ad quem, sit terminus alicuius temporis, quòd in toto tempore præcedenti duret terminus à quo & sic cum inter tempus & instans, quod est terminus temporis non sit tempus medium non fit transitus de una extremitate in aliam in tempore, sed in instãti, primo enim desinit esse terminus à quo, & incipit terminus ad quem, & huiusmodi mutationes dicuntur esse instantaneæ, sicut illuminatio generatio & corruptio. Sed oportet quòd istæ mutationes sint termini motuum continuorum, & in tempore existentium, quia tempus in quo est ultimo terminus a quo mensurat aliquem motum secundum quod subiectum accedit, ad quem, sicut per alterationem materia disponit ad formam, et per motum localem corpus luminosum accedit ad situm, in quo illuminat, et secundum hoc dicitur quod generatio, et corruptio sunt termini alterationis, & illuminatio motus localis. Sic ergo duæ sunt mutationes corporalium, sed neutra harum potest esse in motu angeli. Cum enim motus angeli attendatur secundum diuersos contactus virtuales angeli ad diuersa loca, qui quidem cõtactus non sunt continui, sequitur quòd motus angeli nõ sit continuus, & ita tempus quod proprie mensurat motum angeli non est continuum, cũ cõtinuitas temporis sit ex cõtinuitate motus, vt dicitur in 4. Phy. (T. c. 104.) Non enim potest dici, quod motus angeli mensuretur tempore cõtinuo, quod est numerus motus cœli, quia motus angeli non dependet ex motu cœli, & sic sequitur quòd motus angeli mensuretur quodã tempore in quo sunt instantia sibi succedentia sine continuatione, quia tempus ex hoc, quod est numerus nõ est continuũ, sed ex hoc quod est numerus motus continui. Sic ergo in motu angeli duo extrema motus nõ sunt in duobus instantibus, inter quæ sit tps medium, neque iterum unum extremorum est in tempore, & aliud in instãti, quod terminat tempus, sed duo extrema sunt in duobus instantibus, inter quę non est tempus medium, & sic oportet dicere quòd motus angeli sit in tempore, licet alio modo, quàm motus corporales sunt in tempore.

ar. 149. d. si. & 4. d. 11. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 2 & d. 17. q. 1. art. 5. q. 2. ad 3.

G

1. p. q. 53. ar. 3. c. 12. q. 113. ar. 7 ad 5. 3. p. q. 75. ar. 7 ad 1.

ar. 149. & 187.

H

12. q. 113. ar. Ar. 187 c. 7. ad 5. 1. p. q. 63. ar. 6. ad 4

artic. 27 & at. 187. Ar. 270.

I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mutatio angeli secundum prædicta ostenditur esse simplicior, quàm aliqua mutatio corporalis. Est enim simplicior quam illa mutatio, cuius duo extrema sunt in duobus instantibus inter quæ cadit tempus medium, tamen inter duo instantia motus angeli non cadit tempus medium. Similiter etiam simplicior est quàm illa, cuius unum extremum est in toto tempore continuo, cum unum extremum sit instans indiuisibile, & tamen non intercidit tempus medium, sicut nec ibi; & quia est simplicior, ideo eũ sequitur quòd sit nobilior.

1. p. q. 53. at. 3. ad 3.

Vnde patet solutio ad secundum.

QVAESTIO V.

K DEINDE quæsitum est de homine.

ET circa hoc quæsitum est de partibus naturæ humanæ. De sacramentis gratiæ. Et de conuersatione humanæ uitæ.

CIRCA primum quærebantur duo.

¶ Primò de anima.

¶ Secundò de corpore.

ARTICVLVS V.

Vtrum sint eiusdem substantiæ anima sensitiua, & intellectiua.

216

DE anima autem quæsitum est utrum sint eiusdem substãtiæ anima sensitiua & intellectiua, & ostendebatur, quòd non,

de anima at. 10, o, 5

non. Nam prima sensitiua educitur de potentia materiæ, intellectiua uero est per creationem. Non est ergo eadem substantia vtriusque.

¶2 Præt. In nulla substantia quæ sit una, & eadem est eodem tempore motus ad opposita. Sed sensus & ratio eodem tempore mouentur ad opposita, sicut dicit Apostolus ad Roma. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem &c. ergo sensitiua & rationalis non sunt unius substantiæ.

¶3 Præterea. Corruptibile, & incorruptibile non sunt eiusdem generis, ergo nec idem numero. Sed anima sensitiua est corruptibilis, intellectiua verò incorruptibilis: ergo sensitiua, & intellectiua non sunt eadem numero, & sic nec eiusdē substantiæ.

¶4 Præterea, Anima sensitiua est communis nobis & brutis. Sed in brutis educitur de potentia materiæ: ergo & in nobis: non est ergo eadem cum intellectiua, quæ est per creationem.

Contra. Vnius perfectibilis una est perfectio. Sed corpus humanum est perfectibile: ergo anima quæ est eius perfectio est una.

Respondeo dicendum, quòd circa ordinem formarum est duplex opinio. Vna est Auicebron, & quorundam sequacium eius, qui dicunt quod secundum ordinem generum, & specierum sunt diuersæ formæ substantiales sibi inuicem aduenientes, sicut est substantia, est corpus, est animatum, & est animal.

Reprobatio Opinio t. 2. 6. & 1. p. q. 76. 3. c. & ar. 6. ad 1. & 3. p. q. 76. ar. 4. c. & q. 77. 2. 6. c.

Dicunt ergo, quòd quædam forma substantialis est per quam est substantia tantum: & postea est quædam alia per quam est corpus, deinde est & alia per quam est animatum: & alia per quam est animal, & alia per quam est homo, & sic dicunt de alijs formis substantialibus rerum. Sed hæc positio stare nō potest, quia cum forma substantialis sit quæ facit hoc aliquid, & dat esse substantiale rei, tunc sola prima forma esset substantialis, cum ipsa sola daret esse substantiale rei, & faceret hoc aliqd, omnes autem post primam essent accidentaliter aduenientes, nec darent esse rei simpliciter: sed esse tale, & sic in amissione, uel acquisitione ipsarum non esset generatio & corruptio, sed tantum alteratio vnde patet hoc non esse uerum. Similiter etiam esset in potentijs animæ, nam sola prima, s. uegetabilis esset forma substantialis, & faceret hoc aliquid, aliæ uero essent accidētales, quod omnino est falsum. Et ideò dicendum est, quòd huiusmodi formæ differunt secundum perfectum & imperfectū. Est enim aliqua forma quæ non dat nisi esse corpus tantū. Aliqua est magis perfecta, quæ etiam dat esse & uiuere quocunque modo uiuendi. Aliqua quæ cum his dat etiam sensum: unde patet quod semper ultima est perfectior primis, & habet se ad priores, sicut perfectissima ad imperfectissimam, & ideo quicquid continetur in ipsis totum est uirtute in ultima. Vnde dicendum est, q̃ vna & eadem essentia est animæ sensitiuę & intellectiuæ, sed intellectiua habet se ad sensitiuam, sicut perfectum ad imperfectum.

ar. 6. 42. c. 12. q. 57. ar. 1. o. va 11. q. 13. 2. 5. c. & q. 36. art. 3.

Quod autem specialiter anima sensitiua, & intellectiua sint unius essentiæ signum est, quia nisi uires animæ radicarentur in una essentia, nunquam una impediretur ab alia, nec etiam uirtus unius redundaret in aliam. Item cum intellectus non habeat determinatum organū in corpore quo mediante exerceat operationes suas, ad quid uniretur corpori, nisi esset eiusdem essentiæ cum anima sensitiua? Sic ergo patet quod una essentia est animæ sensitiuæ, & intellectiuę, sed differunt secundum perfectum, & imperfectum, ut dictum est.

pot. q. 3. art. 9. ad 9. & 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima sensitiua educitur de potentia materiæ in brutis, in nobis uero non, sed est per creationem: cum eius essentia sit essentia animæ rationalis, quæ est per creationem.

a. 44. c. 5.

Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens aliquid idem existens secundum diuersas uires, uel partes moueri ad opposita, & ideo licèt substantia animæ humanæ sit eadē sensitiuæ, & intellectiuæ, tamen potest secundum diuersas partes, & uires moueri ad oppositum, ut scilicet sensus moueatur ad ea quæ sunt sibi propria, & ratio ad ea ad quæ ordinatur.

Ad tertium dicendum, quòd licet incorruptibile non sit idē corruptibili, tamen inuenitur aliquid incorruptibile, quod habeat aliquam proprietatem communem corruptibili: & sic est in anima rationali. Nam ipsa substantia animæ est incorruptibilis, nihilominus tamen habet aliquid in se, s. sensitiuum qd est commune etiam corruptibili.

Ad quartum dicendum, quòd licet anima sensitiua sit communis in nobis, & brutis quantum ad rationem generis: tamē quantum ad rationem speciei alia est in homine & alia in brutis, & similiter alia in asino & alia in equo, & in boue, & secundum quod differunt aliqua specie, ita etiam differt in eis anima sensitiua, & ideo non sequitur, quod si in brutis educatur de potentia materiæ, quod etiam in homine, quia in homine est alterius speciei, & est per creationem.

QVAESTIO VI.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus resurgat idem numero.

217

4. d. 44. q. 1. art. 1. q. 1. & 2.

DE corpore autem quæsitum est, utrum resurget idem numero. & ostendebatur quod non: quia secundum Philosophum in Top. illud dicitur idem numero, quod est idē proprio, accidente, & diffinitione. Sed corpus in resurrectione nō habebit eadem propria: quia modo risibile, tunc non, non eadem accidentia, quia nunc albus, crispus, niger, & huiusmodi, quæ tunc non erunt, non eadem etiam diffinitio, quia modo diffinitur per mortale, tunc uero non mortale erit: ergo uidetur, quòd non resurget idem numero.

¶2 Præterea, Identitas materiæ facit idem numero. Sed materia corporis resurgentis non erit eadem cum corpore, quod nunc est, cum multæ formæ reiterentur in ea: ergo corpus non resurget idem numero.

¶3 Præterea, Philosophus dicit in lib. de anima, q̃ non est eadem statua numero quæ destruitur, & de eodē ære reficitur. Pari ergo ratione corpus, quod modo corrumpitur non erit idem numero cum eo, quod resurget.

¶4 Præterea, Constat quòd homo humanitate est homo, & una humanitate vnus homo. Sed in corpore, quod nunc est, & resurget, erunt duæ humanitates: quia per mortem destruitur forma totius: ergo erunt duo homines, & sic uidetur q̃ corpora non resurgent eadem numero.

Contra. Iob 19. quem uisurus sum ergo ipse, &c.

po. q. 10. artic. 4. c. po. q. 10. ar. 4. cap. principio

Respondeo dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquid sit idem numero requiritur identitas principiorum essentialium. Vnde quodcunque principiorum essentialium etiam in ipso indiuiduo uarietur necesse est etiam identitatem uariari. Illud autem est essentiale cuiuslibet indiuidui, quod est de ratione ipsius, sicut cuilibet rei materiali sunt essentialia materia, & forma: unde si accidentia uarientur, & mutentur, remanentibus principijs essentialibus indiuidui, ipsum indiuiduum remanet idem. Cum ergo principia essentialia hominis sint anima, & corpus, & hæc remaneant: quia resurgat eadem anima, & idem corpus: dicendum, quod corpus hominis resurget idē numero.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit ex falso intellectu literæ. Non enim dicitur idem numero illud, quod habet idem accidens nunc & postea, & idem proprium: sed illud est idem numero quod est idem cum accidente, & idem cum proprio, sicut enim subiectum est idem cū accidente, proprio, & diffinitione: & non illa quæ habent idem accidens idem proprium, & unam diffinitionem, unde patet, q̃ obijciens falsè intellexit textum. Dato autem, quòd secundum illum intellectum procedat obiectio dicendum, quòd intelligitur de accidentibus indiuiduantibus, s. de dimensionibus, & erunt hæc in corporibus glorificatis. Item erit ibi idē proprium, s. risus. Iob. 8. Implebitur os tuum risu, & labia tua iubilo. De diffinitione verò dicendum, q̃ licet resurgat immortale, tamen uera mortalitas non tolletur ab eo: quia natura humana erit ibi, quæ ex se habet quòd sit mortalis.

3. p. q. 54. ar. 1. ad 2. 4. dist. 44. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 1. & 2.

Ad secundum dicendum, quòd licèt eadem materia faciat idem numero, non tamen materia nuda, nec quæ facit principium in numero: sed una materia secundum, quòd est sub dimensionibus terminantibus ipsam facit idem numero, unde licet multæ formæ reiterentur in anima corporis resurgentis, tamen resurget corpus sub eisdem dimensionibus, & cum eisdem principijs essentialibus.

4. d. 44. q. 1. 2. 1. q. 2. ad quartum.

Ad tertium dicendum, quòd August. dicit contrarium. Ipse enim vult si statua reficiatur ex eodem ære, quòd sit eadem numero. Nihilominus tamen dicendum, quod omnia artificialia ponuntur in genere, uel in specie, quia uel per materiam suam, uel per formam suam. Naturalia autem ponuntur in genere, uel specie tantum per formam suam; formæ autem artificiales, quia sunt accidentia, ideo oportet, quòd collocentur in genere, uel specie, uel materia: naturales uero non, quia sunt substantiales. Dico ergo quòd si consideretur statua prout ponitur in genere, uel specie per materiam suam: sic reficitur eadem statua. Si uero consideretur prout ponitur in genere, uel specie per formam: sic dico quòd non reficitur eadem, sed alia: quia alia est forma huius & alia illius; in corpore autem non est sic, quia in corpore erit eadem forma.

Statua refecta si sit eadem.

Ad quar-

Ad quartum dicendum, quòd non sunt duæ humanitas in corpore, quod corrúpitur & quod resurgit, sed una, quia principia essentialia non notantur, sed sunt eadem.

QVAESTIO VII.

De sacramentis verò gratiæ quæsita sunt tria.
¶ Primò de sacramento confirmationis.
¶ Secundò de sacramento Eucharistiæ.
¶ Tertiò de sacramento matrimonij.

ARTICVLVS VII.

Vtrum solus episcopus debeat conferre sacramentum confirmationis, vel etiam alius.

218 CIRCA primum quæritur, vtrum solus Episcopus debeat conferre sacramentum confirmationis, vel etiam alius, & videtur quod non solum Episcopus, sed etiam quòd quilibet sacerdos possit conferre. Constat enim quod in confirmatione confertur gratia spiritualis. Sed huius gratiæ collatio sic est ordinata, ut non possit impediri, constat autem, quod per absentiam Episcoporum multoties impeditur, quia non sunt ubique præsentes: ergo debet conferri per ministerium sacerdotum, qui sunt vbique præsentes.

4. d. 13. q. 1. ar. 1. q. 2. o.

¶ 2 Præterea. Sacramenta instituta sunt propter utilitatem: ergo debent eo modo conferri, quo competit utilitati omnium, non autem competeret utilitati si solus Episcopus cõferret hoc sacramentum, in quo datur robur spiritus sancti, quia nõ omnes habent opportunitatem Episcopi: ergo debet fieri per sacerdotes, per quos possunt omnes consequi hanc utilitatem.

¶ 3 Præterea, Constat quod sacramentum baptismi est maius quam sacramentum confirmationis. Sed baptismus potest conferri per quoslibet sacerdotes: ergo multo magis confirmatio.

In contrarium est Ecclesiæ consuetudo.

Respondeo dicendum, quòd proprius minister sacramenti cõfirmationis est Episcopus, & hoc probatur ratione, & auctoritate. Ratione quidem, quia confirmatio ad hoc fit, ut homo in quadam perfectione constituatur, cum detur ad robur spiritus sancti ut scilicet homo ex hoc fiat fortis, & robustus ad cõfitendum, & proponendum fidem coram regibus, & principibus, unde & propter hoc fit in fronte, ut non pertimescat, nec confundatur proponere fidem coram omnibus, & defendere. Sicut autem Diony. dicit, tres sunt actiones hierarchiæ, scilicet purgare, illuminare, & perficere, purgare est proprium dyaconorum, illuminare presbyterorum; & hoc consistit maximè in eucharistia, perficere uerò est episcoporum; & ideò omnia sacramenta, quæ ad perfectionem conferuntur, pertinet ad collationem episcopi, quæ sunt collatio ordinum, consecratio uirginum, & uasorum, & confirmationis sacramentũ, unde alius non potest conferre confirmationis sacramentum nisi episcopus. Hoc etiam patet auctoritate scripturæ. Confirmatio enim successit in locum impositionis manuum. Hoc autem non poterat fieri nisi per solos apostolos, unde & per Philippum, qui prædicauerat uerbum Domini in Samaria, non imponebãtur manus, sed Apostoli qui erant Hierosolymis audito, quòd Samaria recepit verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, & postea sequitur. Tunc imponebant manus super illos &c. unde cum episcopi succedant in locum Apostolorum, soli episcopis debetur collatio sacramenti confirmationis. Inuenimus tamen quòd aliqua quæ in quadam perfectione constituunt, ex dispensatione committuntur simplicibus sacerdotibus, sicut collatio minorum ordinũ, & huiusmodi, quod etiam de confirmatione fieri posset cum dispensatione, sine qua nullus debet conferre hoc sacramentum, nisi solus episcopus.

3. p. q. 65. a. 1. c. ad 4. 3. p. q. 72. art. 9. o. & a. 2. ad 11. a. 55. c. fi. 4. d. 3. q. 3. ar. 1. q. 3. c. 3. p. q. 65. ar. 2. ad 3. 4. dis. 7. q. 3. art. 1. q. 2. 3. o.

22. q. 184. ar. 6. ad 1, & 3. p. q. 67. art. 2. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnia sacramenta, in quibus confertur gratia spiritualis potest conferre sacerdos, unde licèt in sacramento confirmationis conferatur gratia spiritualis, non tamen competit sacerdoti, quia perfectiori modo in sacramento ordinis cõfertur gratia spiritualis, quòd reseruatur solis episcopis propter perfectionem in qua constituit. Nec obstat de impedimento, quia possunt recurrere ad ciuitates, in quibus sunt episcopi præsentes.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quòd sacramentum baptismi est maius necessitate non perfectione. & ideo propter eius necessitaté non solum sacerdotes, sed etiam quilibet Christianus potest baptizare in articulo necessitatis, ubi non habetur copia sacerdotalis, seruata nihilominus forma sacramenti. Confirmatio verò quia non est adeo necessaria & constituit in quadã perfectione, ut dictum est, maioribus reseruatur, s. solis episcopis.

3. p. q. 72. a. 11. ad 1. & 4. di. 7. q. 3. a. 1. q. 3. o. & di. 25. q. 1. a. 1. ad 3. 22. q. 39. ar. 4. ad 1. & q. 100. ar. 2. ad 1 & 3. p. q. 67. a. 3. & 3. ad 1.

QVAESTIO VIII.

CIRCA sacramentum eucharistiæ quæsita sunt duo.
¶ Primò de illis qui excluduntur à consecratione per fornicationem.
¶ Secundò de illis qui excluduntur à participatione sacramenti per excommunicationem.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis possit audire missam sacerdotis fornicarij, quin peccet mortaliter.

AD primum quæsitum est, utrum aliquis possit audire missam sacerdotis fornicarij quin peccet mortaliter, uidetur, quòd nõ possit audire sine peccato mortali. Ecclesia enim præcepit sub anathemate, quòd nullus audiat missam à fornicario sacerdote. Sed facere contra huiusmodi mandatum est peccatum mortale, ergo &c. 219

3. p. q. 82. a. 9. o. & 4. dis. 5. q. 2. art. 2. q. 4. o.

Contra est, quòd in multis locis per mundum sustinetur.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc est considerandum, quòd aliquid quantum ad ius naturale est per se malum, & aliquid malum est quantum ad ius positiuum. Quicunq; enim sacerdos in peccato mortali existens celebrat, peccat mortaliter, unde si constaret mihi eum esse in peccato mortali, & inducerem eum ad celebrandum peccarem mortaliter, & hoc est secundũ ipsum ius naturale, quia hoc est prouocare eum ad peccatum mortale. Ius autem positiuum addit plus, quòd non solum non debeam inducere eum ad celebrandum, sed etiam si audiam eius missam pecco mortaliter, quod quidem institutum est in pœnam sacerdotis fornicarij. Attendẽdum tamen est, quòd hoc non intelligitur de quolibet sacerdote fornicario, sed de publicis fornicarijs, qui propriè dicuntur publici, quando iudicio & sententia ecclesiæ uocantur publici. Vnde quicunq; à tali fornicario publico audit missam peccat mortaliter.

4. d. 24. q. 1. ar. 3. q. 5. o.

Ad illud quod obijcitur dicendum, quòd si sustinetur à prælatis propter hoc non excusatur, quia hoc est uel propter negligentiam, uel propter miseriam, & defectum ipsorum prælatorum, qui non sunt ausi corrigere alios, cum in se multa corrigenda cognoscant, uel etiam propter timorem aliquando, unde non excusantur propter hoc.

4. d. 13. q. 1. art. 3. q. 3. o. Ad contrarium. 4. d. 18. q. 1. art. 4. q. 3. o.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm aliquis loquendo, comedendo, seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter.

CIRCA secundum quæsitum fuit, utrum aliquis loquendo, comedendo, seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter, & uidetur quòd sic, quia multa magistri decretorũ, & magni hoc dicunt. 220

¶ 2 Præterea, Facere contra præcepta ecclesiæ est peccatum mortale, sed ecclesia mandat quòd nullus loquatur, nec comedat cum excommunicatis: hoc ergo qui facit peccat mortaliter.

¶ 3 Præterea, Quædam decretalis dicit, ubi cõsulebatur summus pontifex, utrum posset participare excommunicatis: quòd hoc etiam pro uitando dispendio mortis non debet facere, & huius assignat causam dicens, quia est peccatum mortale, uidetur ergo, quòd quicunque in aliquo participat cum eis peccet mortaliter.

Contra est, quòd nos uidemus multos perfectos uiros hoc facientes, qui nullo modo hoc facerent, si esset peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quòd aliquis per excommunicationem separatur à communione fidelium, non autem hominum nisi per accidens, quia in tantum separatur à communione hominum, inquantum conuenit separari a communione fidelium: dico ergo quòd aliquis potest communicare seu participare cum excommunicato directè, & indirectè, directè quidem in his quæ sunt fidelium, & sic ille qui hoc modo communicat sibi peccat mortaliter. Et hoc contingit tripliciter, quia si cõmunico secũ in diuinis, sicut si orem pro eo, uel audiam missam cũ eo, & in alijs spiritualibus. Item si ex contemptu, & hoc in quocunque communicat quis cum eo, quasi contemnens mandatum ecclesiæ

clesiæ peccat mortaliter. Item quicunque particeps secum in A crimine, & in causa. Indirectè verò communicat quis cum eo in his, quæ sunt hominis, sicut in verbo, in cibo, & in his quæ sunt simpliciter humanæ conuersationis, & secundum hoc non peccat mortaliter, sed venialiter: nisi faciat ex contemptu, vt dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quòd opinio Decretistarum non est uera, quia ipsi plus assentiunt in his, & sequuntur ius humanum quam diuinum, cum plus sit assentiendum diuino, quàm humano, & ideo melior est opinio aliorum qui dicunt contrarium.

Ad secundum dicendum, quòd communicare cum excommunicato directè est contra præceptum ecclesiæ, & est peccatum mortale, sed indirectè non est contra, sed præter præceptum ecclesiæ, & hoc non est peccatum mortale, sed ueniale. Vnde sciendum est, quòd quædam sunt per se malum, & hæc non possunt fieri sine peccato, sicut communicare excommunicato in his, quæ sunt excommunicati, & ideo non possunt fieri sine peccato. Quædam verò sunt occasiones malorum tantùm, & ista possunt fieri sine peccato mortali, & sic est loqui, vel comedere cum excommunicatis.

ar. 9. & 22 q. 1 10. ar. 3. ad 4. 4. di. 18 q. 3 art. 4. q. 3. ad 2. Ad tertium dicendum, quòd non solum quis debet subire mortem antequam peccet mortaliter, sed etiam antequàm peccet uenialiter, quia peccatum inquantum peccatum nunquam esset eligibile. Si enim esset eligibile nunquam esset peccatum, & sic non peccarem si facerem, & ideo per hoc non concluditur, quòd ideo non sit participandum eis, quia est peccatum mortale, & qui hoc facit peccat mortaliter, quia etiam si esset ueniale non esset participandum eis, & tamen non peccaret mortaliter participando.

Vel dicendum est, quòd decretalis illa intelligitur de illis qui directè communicant excommunicatis.

QVÆSTIO IX.

Circa sacramentum matrimonij quæsita sunt duo.
¶Primò de maleficiatis.
¶Secundò de frigidis.

ARTICVLVS X.

Vtrùm maleficia impediant matrimonium.

221 5. di. 34. q. 4. art. 3. o. AD primum quæsitum est, utrùm maleficia impediant matrimonium: videtur quod non: quia opus Dei est fortius quam diaboli. Sed matrimonium est opus Dei: maleficium vero opus diaboli: ergo matrimonium est fortius maleficio: non ergo impeditur per ipsum.

Contra, Maior est potestas dæmonis, quam hominis: Sed homo potest matrimonium impedire: ergo & dæmones.

Respondeo dicendum, quòd matrimonium, est quasi quoddam pactum. Nam per matrimonium vnus tradit potestatem sui corporis alteri ad carnalem copulam. Constat autem, quòd pactum de impossibili nullum est, cum nullus possit obligare se ad impossibile: & ideo quando aliquis obligat se per matrimonium ad carnalem copulam, si hoc sit etiam impossibile, matrimonium nullum est. Sed notandum est quòd impossibilitas carnalis copulæ ex aliquo impedimento proueniens potest dupliciter considerari: quia uel illud impedimentum est superueniens matrimonio iam consummato: vel præcedens. Si est superueniens, tunc matrimonium iam consummatum nunquam soluitur. Si uerò impedimentum præcedat, tunc matrimonium nondum consummatum soluitur. Item circa hoc sciendum, quòd impedimenta huiusmodi, uel sunt perpetua, uel ad tempus. Si sunt perpetua, tunc matrimonium illud simpliciter impeditur.

4. di. 34. a. 3. c. & 36 ar. 3. d. 40. ar. 4 ad 6. Si uerò sunt temporalia, tunc matrimonium non impeditur simpliciter, sed ad tempus: ita tamen quòd impedimentum in vtrisque præcedat. De maleficijs autem sciendum est, quòd quidam dixerunt quòd maleficium nihil est, quod hoc proueniebat ex infidelitate: quia uolebant quòd dæmones nihil sunt, nisi imaginationes hominum, inquantum scilicet homines imaginabantur eos: & ex ista imaginatione territi lædebantur. Fides uerò catholica uult quòd dæmones sint aliquid, & possint nocere suis operationibus, & impedire carnalem copulam: & ideo huiusmodi impedimenta si præcedant, & sint perpetua, ut dictum est, simpliciter impediunt matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam diabolus est opus Dei, & non solùm matrimonium: & inter opera Dei unum est fortius alio: & unum impeditur per aliud magis forte. Vnde cum diabolus sit fortior quàm matrimonium: nihil prohibet per ipsum matrimonium impediri.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm frigiditas impediat matrimonium.

Circa secundum quæsitum est, utrùm frigiditas impediat matrimonium. Videtur, quòd non, quia senes sunt frigidi, & tamen contrahunt matrimonium. 222 4. d. 34. o. 4. ad 3. & di. 36. a. 1. & d. 39. 4. ad 3.

In contrarium est, quia nullus obligat se ad impossibile. Sed impossibile est frigidis carnaliter alicui copulari: ergo si ad hoc obligant se, pactum huiusmodi nullum erit.

Respondeo dicendum, quòd frigiditas eadem ratione impedit matrimonium, sicut maleficium, cum sit eadem impossibilitas in utroque: nihilominus tamen differt frigidus, & maleficiatus. Frigidus enim est impotens simpliciter quantum ad omnes, maleficiatus uerò quidem impotens: non tamen quò ad omnes, 4. di. 34 2. ad 5. & 3. c.
B sed quò ad vnam tantùm. Nam maleficium consistit in imaginatione uiri respectu unius mulieris: inquantum. s. operatione dæmonis fit illi abhominatio alicuius mulieris, quam propter horrorem refugit & respuit: & ideò aliter impedit frigiditas & aliter maleficium. 4. di. 34. 2. ad 5. 3. c. Nam frigiditas impedit aliquem ita quòd oportet quòd remaneat absque omni spe contrahendi si ab una impediatur. Vnde si aliquando aliquis efficitur potens oportet redintegrare primum matrimonium: vnde frigiditas soluit contractum & impedit contrahendum: maleficiatur verò impeditur quantùm ad istam tantùm, unde datur ei licentia nubendi alteri, & mulieri similiter, unde maleficium soluit contractum sed non dirimit contrahendum, ut iam patet.

Ad primum ergo dicendum, quòd senes sunt frigidi, nō quidem ad actum generationis: sed ad generationem prolis: & ideò cum possint carnaliter copulari non soluitur matrimonium: frigiditas uerò quæ omninò carnalem copulam impedit, soluit matrimonium.
C

QVÆSTIO X.

Circa conuersationem uerò humanæ uitæ quæsita sunt quędam per comparationem ad proximum. Quædam uero per comparationem ad res, quæ in usum hominum ueniunt. Per comparationem uerò ad proximum quæsitum est de correctione fraterna: circa quam duo quęsita sunt.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm aliquis debeat in publico, vel in priuato corrigere peccatum.

D PRimò, vtrùm debeat aliquis in publico, uel in priuato corrigere proximum, uel fratrem suum. Videtur quòd occultè. Matthæi decimooctauo. Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te ipsum solum. Videtur ergo quòd occultè sit corrigendus frater delinquens. 223 3. p. q. 55. ar. 1. ad 1. ma. q. 3. ar tic. 2. ad 1.

Contra, ad Tim. 5. Peccantem coram omnibus argue.

Præterea. Aliquæ constitutiones hoc habent, ut scilicet publicè corrigantur.

Respondeo dicendum, quòd huiusmodi correctio ex charitate debet procedere: & inde est quòd dicitur fraterna correctio, & ideò oportet ordinem fraternæ correctionis sumere secundum ordinem charitatis. Ordo autem charitatis est, ut quis bono proximi præferat commune bonum. Item ut uelit bonum proximi & conscientiæ & famæ: & in his magis uelit bonū conscientiæ, quando utrumque haberi non potest. Et ideò his consideratis credo quòd si esset aliquod peccatum carnale, seu spi-
E rituale, quod uergeret in detrimētum multitudinis, statim est reuelandum: cum præponderet bonum commune in ordine charitatis, vt dictum est, bono proximi siue sit famæ, siue conscientiæ. Quando uerò non timetur multitudinis detrimentum, tunc debet quis utrumque custodire, scilicet bonum famæ & conscientiæ corrigendo occultè inter se & ipsum. Si autem ex hoc correctio non sequatur: tunc secundum ordinem Euangelij debet secum adhibere alium, uel etiam referre Ecclesiæ: nihilominus tamen & in hoc seruandus est ordo, ut si peccatum sit publicum, publicè corrigatur, si uerò occultum occultè, & ideo dicit. Si peccauerit in te frater tuus, id est te sciente solum, &c. quantum ad occultum: quantum vero ad publicum dicitur. Peccantem scilicet publicè coram omnibus argue. ar. 16. c. 22 q. 33. ar. 2. c. ad 3.

Et sic patet solutio ad primum utriusque partis.

Ad aliud uerò dicendum, quòd illud constitutionibus ordinatū est, & seruari debet in his quę uergunt in periculum & detrimentum societatis & collegij. Ad tōne 224. & in 2. 3. 224.

ARTI-

ARTICVLVS XIII.

Vtrùm si aliquis sciat peccatum proximi peccet mortaliter referendo illud statim prælato suo.

224 SEcundo quæritur, vtrùm si aliquis sciat peccatum proximi
peccet mortaliter referendo illud statim prælato suo, vide-
tur quòd sic quia facere contra ordinem Euangelii est peccatū
Mat.18. 16. mortale. Sed statim referre prælato est contra ordinem Euange
lii: ergo peccat mortaliter.
Contra est, quia hoc faciūt multi viri perfecti, qui nullo mo-
do hoc facerent, si esset peccatum mortale.
Præt. Prælati possunt non solum de præteritis, sed & de futu
ro præbere cautelam, & ideo si eis referatur, nō uidetur esse pec
catum mortale.
Respondeo dicendū quòd verbum Domini, quod dicit Mat G
thæ. 18. de correctione fraterna, est intelligendum sicut alia uer
ba quæ dicit pertinentia ad humanos actus & seruari debet, se-
cundum quòd dependet à charitate. & ideo dico quòd semper
ar 18 & 2. cum debitis circunstantiis intelligenda sunt. Sciendum est autē
& q.67. ar quòd in criminibus tripliciter proceditur secūdum iura: quia
ti. 3. ad 2. per inquisitionem, & hoc est in peccatis publicis, & non debet
& c.6. ar fieri, nisi præcedat clamor congregationis. Item per denuncia-
tic.2.0. & tionem, & per accusationem, & hoc est in priuatis. Si autē pro-
2.q.3. art. cedatur per accusationem, tunc debet fieri in scripto, quia obli
8. & 4. di. gatur accusans ad talionem, & in hoc intenditur, ut finis, bonū
9. qō 2.3. reipublicæ, vnde hoc potest fieri secundùm volūtatem siue pu
ad 1. & 2. blicè siue priuatim. Si autem procedatur per denunciationem,
q. 10. tunc debet præcedere fraterna admonitio, quia finis huius est
Quādo ē emendatio proximi, & ideo debet seruari ordo fraternæ corre-
denunciā ctionis, utrum autem statim cum quis scit fratrem suum pec-
dō plato casse debeat denunciare prælato, dico quòd in his distinguen- H
ptim fris. dum est de conditionibus subditi, & prælati. Nam si ego scio q
frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc denunciare præ
lato. Si autem uidetur quòd hoc melius fiat per prælatū, & præ-
latus nihilominus sit pius, discretus & spiritualis non habēs rā-
corem seu odium aduersus illum subditum, tunc licitè potest
hoc denunciare sibi, & tunc non dicit Ecclesiæ, quia non dicit
ei sicut prælato, sed sicut personæ proficienti ad correctionem
proximi & emendam. Sed quia propter conditiones diuersas
prælatorum & subditorum, non potest in hoc dari generale iu-
dicium: quia aliquando prælatus, uel mouetur ad odiū aduer-
sus subditum, uel subditus non bene ferret uerba prælati, ideo
tenēdum est hoc pro regula, quòd in omnibus istis semper ser-
uāda est charitas, & quod melius & magis expedire videtur, &
hoc intendat, scilicet emendam proximi, seruet quātum potest
bonum charitatis, tunc denunciando non peccat. Si uerò de-
nunciet cuicunque personæ hoc ex malitia, & ut proximus cō-
fundatur, vel deprimatur, tunc denuncians, siue accusans pec- I
cat mortaliter.
Ad primum ergo dicendum, quòd si statim aliquis referat
prælato adhibens debitas circunstantias & considerans magis
expedire, non facit contra præceptum Euangelii, quia non di-
cit hoc ecclesiæ, sed personæ proficienti, ut dictum est, & ideo
non peccet mortaliter.
Ad secundum dicendum, quòd etiam perfecti uiri peccarēt
mortaliter, si denunciando prælato, uel alicui personæ inten-
derent aliquid quod est contra intentionem præcepti.
Ad tertium dicendum, q̄ si aliquis referat prælato culpam
proximi intendens uel cautelam in futurum, uel aliquid huius
modi quod ad emendam proximi videret expedire, nō peccat.
Si autem hoc siue prælato, siue alicui amico suo ex malitia refe
rat, tunc peccat mortaliter. Quod si ex in cautela alicui dixerit
hoc, ita tamen q̄ non proueniat inde aliud vel infamia vel ui-
tuperium proximo delinquenti, tunc non peccat mortaliter, li- K
cèt incautè agat.

INCIPIT QVODLIBET DVODECIMVM.

QVAESTIO I.

QVÆSITVM est de rebus, quæ sunt supra hominē
& de rebus humanis.
Circa primum quæsitum est de Deo, de angelis, &
de cœlo.
Circa primum quæsitum est de Deo quantum ad
suum esse, quantum ad suam potentiam, quantum ad eius
prædestinationem.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in Deo sit tantum vnum esse.

CIrca primum quæsitum est, utrùm in Deo sit tantum unū 225
esse, scilicet essentiale, ut præter istud sit etiam in Deo esse
personale, & uidetur quòd sic, quia aliud est patrem esse, aliud 1.p.q.3.ar
filium esse, & aliud spiritumsanctum esse, sed esse essentiale nō tic.3 & 1.
est aliud, & aliud, ergo &c. d.8.art.1.
¶ 2 Præterea. Proprium formæ est quòd det esse. Sed in di-
uinis sunt tres proprietates personales, quæ obtinent vicem for
mæ, ergo &c.
Contra. Aug. dicit. In diuinis tantum vnum esse.
Respondeo dicendū, quòd ueritas fidei habet quòd in diui-
nis solum est distinctio quæ est secūdum relationes oppositas,
relatio autem sicut & quælibet forma habet esse ex compara-
tione ad illud cui inest, vnde esse filiationis est per comparatio
nem ad substantiam cui inest, relatio autem in diuinis non di-
stinguitur ab eo cui inest, uel in quo est, quia est ipsa res, quæ ar.182.ad
refertur, sed distinguitur solum ex parte eius cui opponitur, & 1.
ex hac parte non desideratur esse relationis, sed distinctio &
oppositio eius, & ideo est in Deo unum tantum esse, scilicet es-
sentiale.
Ad primum ergo dicendum, quòd esse dupliciter dicitur,
quandoque enim esse idem est quod actus entis quandoque
autem significat compositionem enunciationis, & sic signi- art.181 &
ficat actum intellectus, quomodo intelligitur quando di- 3.d 6.q.2
citur quòd aliud est esse patris, & aliud filii, non primo modo. ar 2.ca.&
Ad secundum dicendum, quòd sicut & quælibet forma, pa- ad 4.
ternitas facit esse. s. patrem, qui est diuinum esse, & facit tantū
vnum esse inquantum paternitas facit esse.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS II.

DEINDE quæsitum est de potentia Dei.
¶ Et primò utrum Deus possit facere contradictoria si-
mul esse.
¶ Secundò, utrùm possit facere infinita in actu.
Ad primum dicendum quòd non. Et hoc non importat in
Deo imperfectionem potentiæ, sed quia hoc non habet ratio-
nem possibilis. Nam omnis virtus actiua producit effectum sibi
similem. Omne autem quòd agit, agit inquantum est ens actu, 1.p. q.25.
ergo effectus agentis est actu, quicquid ergo repugnat ei, quod a.3.& po.
est esse actu, repugnat potentiæ actiuæ, quod esset si contradi- q.1. ar.70
ctoria simul essent. & ar. 179.
Ad secundum dicendum, quòd esse aliquid infinitum actu
esset suspicari ex primo aspectu, quod esset impossibile, quia se
queretur illud esse æquale Deo; sed hoc non sequitur, quia ei
quod est infinitum omnibus modis non adæquatur illi quod
est infinitum vno modo. Dato enim quod est ignis infinitus se Ar.3.227.
cundum magnitudinem non adequabitur Deo: quia & si sit in arti.94.&
finitus ignis in quantitate, tamē est quid finitum specie. Deus 198. ad 2.
autem omnibus modis est infinitus. Cùm ergo quæritur utrū & 1.p.q.7
sit possibile Deo facere aliquid infinitum in actu, dicendum q̄ art.2.3.4.
non: potentiæ enim agentis per intellectum aliquid repugnat & q.45.2.
dupliciter: vno modo quia repugnat potentiæ eius, alio modo 5. ad 3. &
quia repugnat modo quo agit; primo modo non repugnat po- q.50 ar.2
tentiæ Dei absolutè, quia non implicat contradictionem, sed si ad 4.
consideretur modus, quo Deus agit nō est possibile. Deus enim veri. q. 2.
agit per suum intellectum, & per uerbum quod est formatiuū ar.2.ad 5.
omnium, vnde oportet quòd omnia quæ agit sint formata; in & art. 10.
K finitum autem accipitur sicut materia sine forma, nam infini- o & q.29.
tum se tenet ex parte materiæ. Si ergo Deus hoc ageret, sequeret art.3.c. &
quòd opus Dei esset aliquod informe, & hoc repugnat ei per qd po.q.5.ar
agit, & modo agendi, quia per verbum suum omnia agit, quo ti.5. ad 1.
omnia formantur.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS III.

226
1.p. q.23.
ar.3.ad 3.
& ar 6. o.
& ar.8.ad
3. & ueri.
q.6.art.3.
o. & ar.2.
14.

DEINDE quæsitum est de prædestinatione, vtrùm sit cer
ta, & videtur quòd non, quia possibile est prædestinatum
damnari, sicut Petrum, si fuisset statim mortuus, quando pecca
uit, Christum negando. Si uerò dicas quòd prædicta locutio est
de dicto uera: de re uerò non. Contrà, quia hoc habet locum in

formis separabilibus. Sed hæc forma, quæ est prædestinatio, est A inseparabilis.

Respondeo dicendum, quòd prædestinatio est quædã pars diuinæ prouidentiæ: prouidentia autem dicit directioné aliquorum in finem: & hæc præsupponit scientiam & voluntatem. Sic ergo prædestinatio habet certitudinem ex parte scientiæ Dei, quæ non potest falli: & ex parte uoluntatis diuinæ, cui non potest aliquid resistere, & ex parte prouidentiæ, quæ certissimo modo ducit ad finem, cum Deus sit sapientissimus.

a. p. q. 23. a. 1. 2. 5. 4. 6 & c. veri. q. 6. art. 1. & 1. d. 47. art. 10. ar. 214. & 1. p. q. 22. ar. 4. & q. 23. a. 1. ad 1. & ar. 6. c. p. q. 19. art. 8. c. & veri. q. 23 ar. 5. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prædestinatio habet certitudinem, & tamen non est necessarium prædestinatũ saluari, sed remanet contingens. Dictum est enim, quòd habet certitudinem ea scientia, uoluntate, & prouidentia: & nullũ istorum contingentiam impedit. Scientia non, quia scientia Dei est futurorum, prout sunt in præsenti, & secundum hoc sunt determinata. Voluntas non, quia uoluntas Dei est principiũ totius entis: ergo non cadit sub ratione contingentiæ, uel necessitatis: sed hæc effluunt & ordinantur ex Dei uoluntate, & sic ipsa Dei uoluntas facit quædam esse contingentia, præparando causas contingentes illis rebus, quas vult esse contingentes: & similiter necessitat causat rebus, & effectibus necessarijs: & sic voluntas Dei semper impletur, non tamen omnia necessariò eueniunt, sed eo modo, quo Deus vult ea esse, & vult q̃ sint contingentes. Prouidentia non, quia non tollit contingentiam.

Ad secundum dicendum quòd bona est distinctio: sed ad obiectum de formis dicendum, quòd aliter est de formis realibus: & aliter de prædicatis, quæ important aliquid pertinens ad actum rationis: quia in primis, s. realibus, si in eis debeat habere locum talis distinctio, oportet inesse separationem in re, & in consideratione in secundis non requiritur: sed oportet q̃ res illa cadat super alia consideratione: & sic dico quòd iste prædestinatus potest considerari uel vt in se uel vt diuinæ cognitioni relatus: & sic uno modo attribuitur ei quòd possit dãnari, alio modo non.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia subsint Fato.

227 DEINDE quæsitum est de Fato, utrũ omnia subsint fato. Respondeo dicendum, quòd primò oportet scire quid sit fatum: & sic postea faciliter patebit ad propositũ. Videmus autem multa contingenter euenire. & ideo olim fuit dubium utrum ista quæ uariabiliter, & inordinatè contingunt reducãtur in aliquam causam ordinantem, & qui dicunt q̃ nõ, dicũt fatum nihil esse, ut Tullius dicit. Quidam dicunt q̃ in aliquã causam superiorem ordinantur, & isti nominauerunt fatũ à for faris, quasi hic omnia sint præfata à quadam superiore cã, sed horum, triplex opinio, quidam enim reduxerunt hoc in D quandam seriem causarum, quam dicunt fatum, sicut Stoici, q dicunt q̃ nihil est quod non habeat causam, & posita causa necesse est ponere effectum. Si ergo euenit, uel est talis, uel talis effect⁹ habuit causam, & hæc causa aliã causam, & sic deinceps, sicut aliquis est occisus de nocte quia exiuit domum, quare exiuit domũ, quia sitiuit. quare hoc, quia salsa comedit, & sic q̃a comedit salsa ex necessitate moritur. Ari. respondet negãs duo prima. Primo, q̃ non quicquid fit habet causam, sed tantum q̃ fit per se. Quod autem ego occidar me exeunte est per accidens. Secundò dicit q̃ non posita causa ponitur effectus: quia potest impediri, & ideo non sequitur, uel non stat series causarum. Alij reducunt hæc in aliam causam. s. in corpora cœlestia, ex quorum necessitate dicunt omnia accidere: unde dicũt quòd fatum nihil aliud est quam uis positionis syderum. Hæc autem opinio dupliciter est falsa. primò quantum ad res humanas, quæ proueniunt ab intellectu, qui cum sit uirtus incorporea non subiacet actioni alicuius corporis: & ponere animã subiacere uirtuti corporum cœlestium nihil aliud est quã ponere intellectum non differre à sensu, ut dicit Philo. in primo de anima in fine (Te. c. 150.) tamen per accidens, & occasionaliter subditur anima cœlo, inquantum intellectus afficitur per passionem corporis, non tamen ex necessitate mouetur ab eo. secundo, quia multa in rebus naturalib. contingunt quæ non accidunt ex necessitate cœli, sed per accidens, & non habẽt causam. Alij reducunt omnia hæc in causam supra cœlestem. s. in prouidentiam Dei, à qua omnia sunt prædeterminata & ordinata, & secundum istos fatũ erit quidã effectus prouidẽtię, q̃a prouidentia nihil aliud est quam ratio ordinis rerũ, prout est in mente diuina, fatum uerò est explicatio illius ordinis prout est in rebus. Vnde Boe. Fatum est immobilis dispositio rebus mobilibus inhærens. Sic ergo accipiendo fatum potest dici q̃ omnia subijciuntur fato, unde dicitur Oseæ 2. super illud. Nõ uocaberis ultra Baalim, sed uir meus, quod idem est utrunq;, sed Deus noluit hoc, quia Baalim nomen erat cuiusdam gentiliũ, & ideo sunt uitanda nomina gentilium, cum quibus nec nomina conuenit habere communia, & ideo Augustinus dicit. Si quis hoc modo intelligat fatum, sententiam teneat, linguam corrigat vt non dicat fatum, sed prouidentiam Dei.

QVAESTIO V.

ARTICVLVS V.

Vtrum esse Angeli sit accidens eius.

DEINDE quæsitum est de Angelis. 228
¶Et circa hoc quæsita sunt duo.

B ¶Primò, utrum esse Angeli sit accidens eius: & uidetur, q̃ non, quia accidens intelligitur inesse alicui præexistenti: Angelus autem non præexistit ipsi esse.

Contra, Hyl. dicit, &c.

Respondeo dicendum, quòd opinio Auicen. fuit, quòd unũ & ens semper prædicant accidens: hoc autem non est uerum, quia unum prout conuertitur cum ente, signat substantiam rei, & similiter ipsum ens. Sed unum prout est principium numeri signat accidens. Sciendum ergo quòd vnumquodq; qđ est in potentia & in actu, fit actu per hoc quòd participat actũ superiorem: per hoc autem aliquid maximè fit actu quòd participat per similitudinem primum & purum actum. Primus autem actus est esse subsistens per se, unde complementum unumquodque recipit per hoc quòd participat esse: vnde esse est cõplementum omnis formæ, quia per hoc completur quòd habet esse, & habet esse cum est actu: & sic nulla forma est, nisi p C esse: & sic dico quòd esse substantiale rei non est accidens, sed actualitas cuiuslibet formæ existentis, siue sine materia, siue cum materia, & quia esse est complementum omnium, est q̃ proprius inde effectus Dei est esse, & nulla causa dat esse nisi inquantum participat operationem diuinam, & sic propriè loquendo non est accidens, & quod Hyl. dicit, dico quòd accidẽs dicitur largè omne quod non est pars essentiæ, & sic est esse in rebus creatis, quia in solo Deo esse est eius essentia.

1. d. 8. q. 4 ar. 2. ad 2 po. q. 5. c. 2. 4. ad 3. 1. p. q. 45. a. 5. o. veri. q. 5. art. 9. ad 7. 1. p. q. 57. ar. 4. o & 5. cap. & ma. q. 10. ar. 8. 9.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diabolus cognoscat cogitationes hominum.

SECVNDO quæsitum est, utrum Diabolus cognoscat cogitationes hominum. 229

Respondeo dicendum, quòd cognoscere cogitationes cor D dis potest contingere dupliciter, in se, & per se, & in aliquo effectu, primò solius Dei est. Ie. 17. Prauum est cor hominis & inscrutabile, unde nec angeli sic eas cognoscunt: cuius ratio est triplex, una, propter debilitatem esse quod habent eo quòd supra gradum quo aliquid est ens in potentia, est gradus quo res sunt in anima. Alia ratio est, quia quod est in ueritate causæ alicuius non potest cognosci nisi à causa quæ nata est mouere illam, uoluntatem autem mouet solus Deus. Cum ergo omnes cogitationes dependeant à uoluntate sicut à sua causa, solus Deus eas cognoscit. Alia ratio est, quia angeli illa quæ cognoscunt naturaliter, cognoscunt per species naturaliter inditas, & hæ sunt species rerum naturalium, non autem cogitationũ quia hæc non reducuntur ad causam naturalem, uel non pertinent ad cognitionem naturalium: tamen per effectus cogitationum cognoscunt cogitationes, sicut & homo facit, cum ipsi subtilius cognoscunt effectus, qui causantur ex cogitationibus. E Nam secundum cogitationes homo afficitur aliqua passione & per has mouetur cor, & hos motus subtilius ipsi cognoscunt quàm nos: & sic aliquid cognoscunt de cogitationibus cordis & hoc Aug. dicit in lib. de diuinatione dæmonum, licèt alibi dicat, quòd determinare in eis talem cognitionem sit præsumptuosum.

22. q. 206 a. 5. ad 3.

QVÆSTIO VI.

ARTICVLVS VII.

Vtrum cælum, vel mundus sit æternus.

DEINDE quæsitum est de cœlo. 230
Et circa hoc quæsitum fuit,

Primò

art. 69. & ar. 94. cōtra. 2. c. 31 vsque 39. & opus. 3 c. 97. 2. & op⁹ 72. q. 14. 233.

¶Primò vtrum cœlum, vel mundus sit æternus. F

Respondeo dicendum, q non. Sed mundum incœpisse est de numero eorum, quæ cadunt sub fide, non sub demonstratione. Nam quæ dependēt ex simplici voluntate Dei possunt esse & non esse, & ad hoc q non sit non inducit aliqua necessitas ex parte Dei, diuina autem bonitas, quæ est finis rerum, potest ita esse si non sit mundus, sicut si sit mundus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cœlum sit animatum.

231

po. q. 3. a. 11. ad 13. Hie. Dā. Arist. Plato. Anaxagoras.

SECVNDO quæsitum est, vtrum cœlum sit animatum.

Respondeo dicendum, q de hoc diuersimodè sentiunt doctores ecclesiæ Hiero. enim dicit super ecclesiastem q sol est animatus. Damas. hoc negat, & hæc differentia etiam est apud G Philosophos. Plato. n. & Arist. ponunt corpora supercœlestia animata esse, Anaxago. verò non. & ideo legitur fuisse occisus. Ego autem dico secundum Aug. 2. super Gen. ad literam, q non refert ad fidem utrum sic, vel aliter sit, unde hoc nō determinat in Euch. addens q si ponamus corpora cœlestia esse animata, non ideo erunt in iudicio tres ordines iudicandorum, scilicet angelorum & hominum, & animarum, quia illæ animæ computabuntur cum angelis, & hoc sensisse videtur ille qui fecit p̄fationem, cum dicit, cœli cœlorumque uirtutes.

¶Erratio patet.

QVAESTIO VII.

ARTICVLVS IX.

Vtrum anima perficiat corpus immediatè, vel mediante corporeitate. H

232 DEINDE quæsitum est de homine quantum ad naturam, & quantum ad gratiam, & quantum ad culpam.

¶Circa primum quæsita sunt tria.

¶Primò quantum ad animam.

¶Secundò de cognitione animæ.

¶Tertiò de effectu cognitionis.

¶Circa animam quæsita sunt duo.

¶Primò, vtrum anima perficiat corpus immediatè, vel mediāte corporeitate.

art. 6. 189. o. 216. & 1. p. q. 76. art. 3. c. & 4. o cōtra 4. c. 80.

Respondeo dicendum, quòd in nullo corpore est nisi una forma substantialis, cuius est ratio triplex: prima est, quia si plures, sequens non erit forma substantialis quæ facit esse simpliciter, sed solum accidentalis, quæ facit esse hoc. Item si sit I acquisita forma substantialis, non erit generatio simpliciter. Itē quia non esset compositum ex anima & corpore vnum simpliciter, sed duo simplex, & unum per accidens.

¶Si dicatur corporeitas est forma corporis, corporeitas dicit dupliciter, quandoque tres dimensiones, & hoc non est forma substantialis, sed accidens: aliquando dicitur quædam forma, ex qua prouenit trina dimensio, & hæc non est alia forma specifica.

ARTICVLVS X.

Vtrum anima traducatur.

233

1. p. q. 118 art. 2. o. & ad 3.

SECVNDO, Vtrum anima traducatur.

Respondeo dicendum, quòd August. hanc quæstionem K non determinat, sed indeterminatam relinquit in lib. de ecclesiasticis dog. sed ille liber non est Aug. sed Gignadij. Gre. etiā non vult determinare. Credendum est tamen quòd non, & est vna ratio philosophi in libro de animalibus, quòd impossibile est quòd virtus corporea producat id quod excedit corpus, virtus autem seminis est uirtus corporea. Alia ratio. est. 7. Meta. (T. c. 27) quia enim quidam posuerunt quòd formæ naturales sunt ex creatione, cum materia aeris recipit formā ignis aut ineratur, & sic est latitatio aut non: ergo fit de nouo non ex aliquo, sed ex nihilo: ergo creatur. Soluit Philosophus: quia forma non fit, sicut nec ens, uel esse habens per se sed compositū fit, quod habet esse subsistens. Si ergo est aliqua forma quę per se subsistat illa habet per se fieri, anima autem habet esse per se subsistens, & remanet corrupto corpore, & ita oportet q habeat suum fieri.

QVAESTIO VIII.

ARTICVLVS XI.

Vtrum intellectus humanus cognoscat singularia.

DEINDE quæsitū est de cognitione hominis, vtrum intellectus humanus cognoscat singularia. 234

Respondeo dicendum, quòd aliquid cognoscitur dupliciter directè, & indirectè scilicet per reflexionem. Differt autem inter intellectum humanum & diuinum, quia humanus non cognoscit directè singulare, diuinus autem sic: quia cognitio fit per similitudinem cogniti in cognoscente: & hæc est in intellectu nostro per abstractionem à conditionibus indiuiduantibus & à materia: & ideo cum recta cognitio sit per speciem: ideo non cognoscit directè nisi vniuersale: intellectus autē diuinus cognoscit non per similitudinem à re acceptam, sed per extensionem suæ essentiæ ad res: & hæc similitudo scilicet diuina essentia in Deo est omnium quæ sunt in re expressa similitudo: & ideo directè cognoscit quicquid est in re, & quod pertinet ad materiam indiuidualem: sed quærenti philosophus, si separatus est intellectus & cognoscit quæ sunt in materia, dicit quòd oportet quòd hoc cognoscat & alia, sicut formas separatas cognoscit intellectu: & coniuncta materiæ per imaginationem, aut alio modo, scilicet per extensionem, inquantum coniungitur phantasiæ, quæ repræsentat sibi phantasma: & sic indirectè cognoscit.

1. p. q. 86. art. 1. o. & 3. 4. ca. & q. 89. c. ad 1. & 22. q. 47. art. 3. ad 1. & ver. q. 19. art. 2. o. & artic. 143. huius.

anim. ar. 20. o. de anima separata.

QVÆSTIO IX.

ARTICVLVS XII.

Vtrum habitus scientiæ acquisitæ remaneant post vitam.

DEINDE quæsitum est de effectu cognitionis, & primò vtrum habitus scientiæ acquisitæ remaneant post hanc vitam. 235

Respondeo dicendum, quòd non, sequentes Auic. in 6. naturalium, quòd species acquisitæ non remanēt in intellectu possibili, nisi quandiu actu intelligit, quod est falsum. Nam intellectus possibilis recipit species & retinet secundum modum sui. vnde cum ipse sit immobilis vtporè immaterialis & incorruptibilis recipit species intelligibiles secundum modum suum & nunquam inde recedunt: & quòd sint ibi etiam dum actu non intelligit patet 3. de anima. (T. com. 8.) vbi dicitur quòd sunt in anima aliter quam dum actu intelligit scilicet habitu: & sic dico quòd remanent siue in damnatis, siue in beatis. item destruuntur hi habitus scientiarum quantum ad modum scientiæ: quia hic semper intelligit conuertendo se ad phantasmata propter corpus & non solum propter hoc phantasmatibus indigemus, sed ad utendum huiusmodi speciebus, & iste modus non erit tunc, quia non conuertet se ad phantasmata.

a. 59. & 1. p. q. 19. a. 1. ad 3 & ar. 2. ad 4 & ar. 5. o. & 6. ca. & 2. q. 67. a. 2. o. 4. di. 50. q. 1. a. 2 c. ad 5. ver. q. 10. art 2. c. & q. 19. art. 1. c. opus. 34. c. fin. & p. q. 15. art. 5. ad 3. & po. q. 6. articu. 10. c. ad 6.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum verba humana habeant vim ad mouendum bruta.

SECVNDO vtrum uerba humana habeant vim ad mouēdum bruta, puta serpentes. 236

4. d. 33. q. 1. art. 1. c. pricipio. & Spiri. ar. 2. c.

Respondeo dicendum, quòd aliquid potest habere uirtutē aliquam & secundum propriam naturam, & secundum uirtutem superioris causæ. uerbi gratia commixtum elementis habet uirtutem unam ex natura elementorum secundum modū prædominantis elementi, aliam habet ex corpore cœlesti, sicut quòd adamas attrahit ferrum, quod non reducitur in uirtutem elementarem. Aliqui ergo dicunt, quòd non solum naturalia corpora, sed artificialia sortiuntur uirtutes aliquas ex impressione corporum cœlestium, puta imagines, uel figuræ sub certa constellatione factæ: & si hoc uerum est. s. q super artificialia sit huiusmodi virtus impressa, potest etiam dici q uerba prolata in certo tempore habeant efficaciam mouendi, sed hoc non est uerum. Nam in rebus naturalibus omnia quæ habent aliquam uirtutem ex corpore cœlesti, habent illam consequentem aliquam formam: unde nihil agit ad speciē, nisi ex

virtuto

ar.14.o.fi. po.q.3.et cc.7.c.& q.5.art.8. e.q.5.art. 1. ad 1. ma.45.et n.5.ed 6. 22 q6.96. ar.2.&q. 85.arti.2. ad 2. 22.q.96. ar.4 ad 3. 22.q.96. ar.4.

virtute corporis cœlestis: & sic forma est prius in vnoquoque quam virtus ad talia. Remota ergo priori remouetur posterior. Si ergo huiusmodi virtutes attribuuntur aliquibus: oportet q́ radicentur super formam aliquam, formæ autem artificiales non sunt, nisi figuræ quædam, & ideo falsum est quòd verba & huiusmodi virtutem aliquam habeant ex corpore cœlesti: sed si habent aliquam, hoc habent ex spiritu immundo, qui immiscet se verbis hominum, ut decipiat secundum Augu. vnde aliquando vtuntur verbis fabulosis, falsis, & uanis, quibus ad illudendum homines se immiscent: vnde omnia ista friuola, & superstitiose sunt, & imagines astronomicæ, in quibus & si non adsit aliqua expressa inuocatio dæmonum, tamen est ibi quidã tacitus consensus. Tamen si aliquis dicat uerba Dei, & sacra sine immutatione & fraude, sed bona & diuina intentione, non est incantatio, sed oratio. Chrys. tamen super Mat. ibi. Dilatant philacteria, & c. reprehendit illos qui collo verba Euangelij suspendunt, cum virtus Euangelij nõ sit in figuris literarum, sed in fide. Non tamen damno illos qui super se gerunt Euangeliũ ex deuotione: quia beata Cecilia Euangelium Christi semper gerebat in pectore: sine tamẽ aliqua additione, uel uerborum, vel characterum; uel aliorum suspectorum.

QVÆSTIO X.

DEINDE quæsitum est de homine quantum ad gratiam.

¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò de sacramentis.

¶ Secundò de uirtutibus.

¶ Tertiò de officijs.

De primo tria quæsita sunt.

¶ Primò de sacramentis gratiæ.

¶ Secundò de effectu sacramentorum.

¶ Tertiò de unitate Ecclesiæ.

De sacramentis gratiæ quærebantur duo.

¶ Primò de baptismo.

¶ Secundò de pœnitentia.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrùm aqua habeat virtutem ad emundationem.

237 vide. 3.p. q.6.art.& 3.&4.d.3 art.3.q.1.

AD primum quæritur, vtrùm aqua habeat virtutem ad emũdationem, idest utrùm propria virtute mundet: vel virtute concomitante.

Respondeo dicendum, quòd duplex est opinio in huiusmodi, non solùm de aqua, sed de omnibus Ecclesiæ sacramentis. Quidam enim dicunt quòd sacramẽta non habent uirtutem, D vel vim operandi in anima, sed tantum certe, & diuina uirtus concomitans facit illum effectum: & inducunt exemplum Bernardi: si aliquis Episcopus, qui inuestiat aliquem de præbenda per annulum, annulus non est causa præbendæ, sed signum. Sed hoc non est sanè dictum, quia sic non esset aliqua prærogatiua sacramentorum nouæ legis ad uetera, quia etiam in illis uirtus coassistens fidei credentium in Christum uenturum iustificabat.

Et ideò dicendum, quòd sacramenta habent in se virtutem iustificandi, & ad alios effectus, ad quos ordinantur: & non solùm q́ sunt signum. vnde Aug. Quæ est tanta uis aquæ vt corpus tangat, & cor abluat? Sciendum tamen quòd duplex est uirtus scilicet propria, & instrumentalis, sicut patet in serra: sic sacramenta habent virtutem instrumentalem ad spiritualem effectum: quia cum sacramentum adhibetur cum inuocatione diuina efficit hunc effectum: & hoc est conueniens, quia uerbũ per quod omnia sacramenta, virtutem habent, habuit carnem & fuit verbum Dei: & sicut caro Christi habuit virtutem instrumentalem ad faciendum miracula propter coniunctionem ad verbum, ita sacramenta per coniunctionem ad Christum crucifixum, & passum.

Duplex virtus. 3.p. q.62. ar.4. q.73 ar.1 ad 2. 3.q.78. ar. a.4.

QVÆSTIO XI.

ARTICVLVS XV.

Vtrùm absoluat non habens curam animarum.

238 4.dist.13. q.1.art.1.

DEinde quæsitum est de pœnitentia. Et primò. Vtrùm non habens curam animarum possit absoluere in foro confessionis.

A Respondeo dicendum, quòd aliter est in sacramento pœnitentiæ, & aliter in quibusdam alijs sacramentis. Nam in quibusdam qui habẽt ordinem potest ex hoc ipso inducere effectum sacramenti in omni casu, scilicet in illis, in quibus quod est effectus sacramentorum est res existens extra sacramentum: vnde sacerdos degradatus & excommunicatus licèt peccet, tamẽ consecrat & baptizat: & similiter episcopus consecratus, quia cõfert characterem. In pœnitentia autem non imprimitur character, nec effectus, nisi iustificatio pœnitentis, quod non potest fieri nisi per potestatem iudiciariam. Non habens autem curam animarum non habet hanc potestatem.

q6.3 & 4. o Ar.10. ca.3. p. q. 64. art.9. ad 2. 3. & q.82.ar.5 7. 8. 9. 0. 23. q. 39. art.3.0.& 241.ar.15 & 106. & 4.d.21. q. 3.art.1.q. 1.& 3.

ARTICVLVS XVI.

Vtrùm confessio reuelari possit.

B

SEcundò vtrùm liceat in aliquo casu reuelare confessionẽ. 239

Respondeo dicendum, quòd nõ, nec uerbo, nec facto, nec nutu, nec aliquo signo, licet facere. quia est sacrilegium. Nã ita est in sacramentis nouæ legis q́ efficiunt, quod figurant: effectus autem pœnitentiæ est occultatio peccatorum ab oculis Dei viuentis: & hæc occultatio significatur per secretum confessionis: & ideò sicut profanaret sacramentum qui conficeret corpus & sanguinem Christi de alio quàm de pane & uino. Ita esset reuelans sacrilegus.

ARTICVLVS XVII.

Vtrùm liceat appetere episcopatum.

C

TErtiò, vtrùm liceat appetere episcopatum. 240

Respondeo dicendum quod contingit appetere prælationem dupliciter, aut propter necessitatem urgentem, aut non vrgentem: primo modo dupliciter, uel quando imponitur à superiori, uel quando non inuenitur aliquis, qui velit onus prælationis subire, tali necessitate existente meritoriũ est appetere. Vnde Isa. 6. Quem mittam, & quis ibit nobis? respõdit. Ecce ego, mitte me, tamen antè dixit se indignum. Secundo modo. s. qñ non urget necessitas: sic non licet, quia nõ potest carere aut iniustitia, si uelit se minorem præferre maioribus, aut uitio præsumptionis, si reputet se sufficientem præferri aliis. vnde Chrysost. super illud, Reges gentium, & c. Primatus ecclesiasticos concupiscere nec iustum, nec utile.

art.33.0. 1.15.quæ. 185.1.12.

QVÆSTIO XII.

D

ARTICVLVS XVIII.

Vtrùm ex præambulis ad sacramenta censetur compaternitas.

DEinde quæsitum est de effectu sacramentorum, vtrùm cõpaternitas censetur ex præambulis ad sacramẽta, puta ex cathechismo & huiusmodi. Et uidet quòd sic. Dicit enim quædam decr. quòd à primo pabulo salis non potest fieri uxor: ergo contrahitur ibi compaternitas. 241

¶ 2 Præterea, cathecumenus censetur Christianus. Sed qui dat Christianismum efficitur compater, ergo &c.

Respondeo, quidam dicunt, quòd omnia illa sacramentalia E sufficiunt ad causandum compaternitatem. Quidam dicunt quod solùm contrahitur quãtum ad tria, scilicet in cathechismo, baptismo, & confirmatione. Sed mihi uidetur quod solùm contrahitur in duobus, scilicet in baptismo, & confirmatione, quia compaternitas similitudo quædam est paternitatis, paternitas autem non fit nisi in generatione, & ideò solum in illis sacramentis, in quibus est quædam generatio spiritualis contrahitur compaternitas, quæ matrimonium impedit.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa non sunt intelligenda sigillatim, sed sunt accipienda collectiuè & simul, quia in omnibus istis aliquibus † efficitur compater. Alias casibus.

Ad secundum dicendum, quòd cathecumenus dicitur Christianus per fidem, non per baptismum quem nondum suscepit, & ille qui dat Christianismum dat sacramentum baptismi.

Q V AE.

QVÆSTIO XIII.

ARTICVLVS XIX.

242 DEINDE quæsitum fuit.

Vtrùm sit vna ecclesia, quæ fuit in principio tẽpore Apostolorum, & quæ est modo.

Et videtur quòd non; quia nunc non vtitur eisdem regulis. Tunc enim prælati erant sine auro & argento in zonis suis, ergo, & cæt.

¶ 2 Præt. non legitur q; Christus & Apostoli habuerint castra, modo autem ecclesia habet, ergo &c.

Contra. Matth. vltimo. Ecce ego uobiscum sum vsq; ad consummationem seculi. Hoc autem non intelligitur tantum de Apostolis, quia omnes mortui sunt, & adhuc sæculum non est consummatum, ergo &c.

G Respondeo dicendum, q; eadem est numero ecclesia quę tũc erat & quæ nunc est, quia eadem fides & eadem fidei sacramenta, eadem auctoritas, & eadem professio, vnde dicit Apostolus. Diuisus est Christus? absit.

Ad primum ergo dicendum, q; uerba Matth. tripliciter exponuntur. Hylarius & Ambro. exponunt secundum sensum mysticum, dicentes. Nolite portare aurum &c. i. nihil in spiritualibus ministerijs auro vendatis; non duas tunicas, id est nõ duplicem animam habeatis. Alij exponunt ad literam, & vna expositio est Aug. qui dicit quòd illa uerba non dicuntur per modum præcepti sed permissionis, ita quod qui non seruat non peccat, & qui seruat melius facit, ut sit sensus. Nolite portare. i. quando itis ad prædicandum nolite soliciti esse de expensis, quæ debentur vobis à populo. Dignus est enim operarius &c. quasi diceret. Ideò permitto quòd non portetis quia digni estis accipere ab alijs quibus prædicatis. Paulus hoc non seruauit, & tamen contra regulam hanc non fecit, sed supererogauit. H Alia expositio est aliorum sanctorum, qui dicunt quòd hęc dicta sunt præceptiue: sed hoc præceptum datum est non ad semper seruandum, sed ad primam missionem, bis enim eos misit scilicet ante passionem Iudæis, & post resurrectionem gentibus. In prima dixit eis. In viam gẽtium ne abieritis. In secunda dixit. Docete omnes gentes. In prima mandauit quòd prædicta seruarent, non autem in secunda, & ratio huius est, quia in prima solum mittebantur ad Iudæos, apud quos consuetum erat, quòd magistri eorum ab eis sustentarentur & ideò sine scandalo poterant accipere, & uti potestate sibi concessa, apud verò Gentiles non erat huiusmodi consuetudo, quia apud eos non erant huiusmodi prædicatores: & ideò fuisset eis scãdalum, & visum fuisset eis quòd pro quæstu apostoli prædicarent. & ideò Paulus hoc præceptum non seruauit in gentibus. & ideò Dominus in secunda missione dixit. Nunc qui habet sacculum tollat similiter & peram.

Ad secundum dicendum, quòd August. respondet in epistola contra donatistas: & habetur super illud Psalm. 2. Quare fremuerunt gentes, dist inguis enim diuersa tempora ecclesię. Fuit enim tempus quando astiterunt reges aduersus Christum: & in illo tempore non solum non dabant fidelibus, sed & eos occidebant. Aliud uerò tempus est nunc, quo reges intelligunt & eruditi seruiunt Domino Iesu Christo in timore, &c. Et ideò in isto tempore reges sunt vasalli ecclesiæ, & ideò est alius status ecclesiæ nunc, & tunc: non tamen est alia ecclesia.

QVÆSTIO XIIII.

DEINDE quæsitum est de virtutibus.

¶ Primò de quadam virtute intellectuali, scilicet de veritate.

¶ Secundò, de uirtutibus moralibus.

¶ De veritate quæsita sunt duo.

¶ Primò, de fortitudine veritatis.

¶ Secundò, de confirmatione veritatis, quæ est per iuramentum.

ARTICVLVS XX.

Vtrùm veritas sit fortior inter vinum, regem, & mulierem.

243 AD primum quæsitum est, vtrum veritas sit fortior inter vinum, regem, & mulierem. Et uidetur quod vinũm: quia immutat maximè hominem. Item quòd rex, quia pellit hominem ad id quod est difficillimum, scilicet ad hoc quod se exponat periculo mortis. Item quod mulier, quia dominatur etiam regibus. Ar. spẽlis. 1. p. q. 16. aa. q. 109. de veritate.

Contra. Esdras. Fortior est ueritas.

Respondeo dicendum, quòd hæc est quæstio proposita iuuenibus dissoluenda in Esdra. Sciendum ergo quòd si consideremus ista quatuor secundum se, scilicet uinum, regem, & mulierem, & ueritatem, non sunt comparabilia, quia non sunt vnius generis: tamen si considerentur per comparationem ad aliquẽ effectum, concurrũt in unum. & sic possunt comparari. Hic autem effectus in quem cõueniunt & possunt, est immutatio cordis humani. Quod ergo inter ista magis immutet cor hominis videndum est.

Sciendum est ergo, quòd immutatiuum hominis quoddam est corporale, & aliud est animale: & hoc est duplex sensibile & intelligibile. Intelligibile etiam est duplex, scilicet practicum & G speculatiuum. Inter ea autem quæ pertinent ad immutationẽ naturaliter secundum dispositionem corporis habet excellentiam vinum, quod facit per temulentiam loqui. Inter ea quæ pertinent ad immutandum appetitum sensitiuum: excellẽtior est delectatio, & præcipuè circa venerea, & sic mulier est fortior. Item in practicis & in rebus humanis quæ possunt hoc facere, maximam potestatem habet rex. In speculatiuis summum & potentissimum est ueritas: nunc autem vires corporales subijciuntur uiribus animalibus: vires animales intellectualibus, & intellectuales practicæ speculatiuis: & ideò simpliciter veritas dignior est & excellentior & fortior. Multiplex immutatiuũ hominis.

ARTICVLVS XXI.

Vtrùm accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi teneatur seruare iuramentum.

SEcundo quæritur, vtrùm accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi teneatur seruare iuramentum: & videtur quòd sic, quia sic obligatus non debet facere aliquid quod uergat in detrimentum illius qui dedit uel qui docuit: hoc autem esset si alijs communicaret: ergo &cæte. 244 ar. 52. 120. 22. 96. 89. de iuro p̃cipue vid. ar. 7. c. ad 2. ar. 9. ad q. q. 98. arti. 1. ad 1. & arr. 2. ad 1. & 3. d. 39. ar. 3. q. 1. o. q. 4. ad 4.

¶ 2 Præte. Communicare tale experimentum non tenetur ex parte salutis æternæ alicui. Cum ergo non teneatur alteri communicare, non debet sic obligatus communicare.

Contra, Non communicare salubre remedium siue quodcunque bonum, est contra charitatem: ergo, &c.

Respondeo, aliter dicendum est hic simpliciter, & aliter in casu: simpliciter loquendo non tenetur, sed malè fecit iurãdo: I iuramentum enim non solum amittit uim quando iuramentum est illicitum, sed etiam quando iurando peierat quia iuramentum obligans debet habere iudicium, iustitiam, & ueritatem sed & si iuramento quãdoque aliquid quod licet mihi nõ facere, puta non ire ad ecclesiam: non licet tamen iurare, quia licet sit mihi licitum pro aliquo tempore facere, uel dimittere huiusmodi bonum quòd est ad ecclesiam ire: non tamen licet mihi iuramentum interponere, & animum obstinare ad aliquod bonum non faciendum: quia hoc est facere contra spiritum sanctum: & ideò iuramẽtum contra omne id quod est de genere bonorum est illicitum, & non est seruandum: tamen in casu seruare tenetur: puta si ille, uel alius sufficiẽs medicus præsens esset & paratus esset curare, & uti illo experimento in salutem corporalem aliorum. Qñ iuramentum amittit vĩ

Et sic patet responsio ad obiecta.

K

QVAESTIO XV.

DEINDE quæsitum est de virtutibus moralibus.

¶ Et primò de uirtutibus secundum se.

¶ Secundò specialiter de quodam actu iustitię, s. de restitutione.

ARTICVLVS XXII.

Vtrùm virtutes morales sint connexæ.

AD primum quæsitum est, utrùm virtutes morales sint connexæ. Et videtur quòd non, quia acquiruntur ex actibus qui sunt diuisi & distincti; ergo potest acquiri una uirtus singularis. 245 1. p. q. 77. art. 1. o. & 12. 96. 85. ar. 10. 2. c. 22. q. 46. artic. 4. o. malo. q. 4. et. 5. ad 4.

Præ-

¶ 2 Præterea, Augustinus dicit, nihil contra diuinam essentiam dicit F qui dicit quòd qui habet vnam non habet omnes.

¶ 3 Præterea, Virtutes habentur ex consuetudine, quæ requirit tempus.

Respondeo dicendum secundum omnes sanctos quòd sic. Sed loquendo de virtutibus in communi duplex ratio assignatur à diuersis, secundùm quod diuersimode locuti sunt de virtutibus. Opinio prima. Virtutes enim cardinales dupliciter accipiuntur ab aliquibus. Quidam enim dicunt virtutes esse quosdam modos generales, qui requiruntur in omni virtute: puta quòd fortitudo est quæcunque firmitas animi in quibuscunque rebus, temperantia est moderatio animi in omnibus rebus, & sic de alijs. Et secundum istos necesse est quod virtutes sint connexæ, quia isti modi generales requiruntur in omni virtute: & si aliquod horum defuerit non est virtus aliqua, quia si temperantia rectitudinem non habeat quæ est iustitia, vel non habeat animi firmitatem quæ est fortitudo, & sic de alijs, non est virtus: & hunc modum Augustinus ponit 5. de trin. & magister in 3. sententiarum. G Alij autem accipiunt distinctionem harum virtutum secundum determinatas materias: sicut Aristo. & peripatetici: vnde prudentia secundum philosophum non est recta ratio omnibus, sed solum in agibilibus similiter non ad rectitudinem animi circa acquisitionem omnium causarum, sed tantum circa commutationes & distributiones & actiones humanas, quæ sunt ad alterum. Fortitudo etiam dicit firmitatem animi nō circa omnia, sed circa ea in quibus est difficillimum animum fortè habere, vt circa pericula quæ sunt in bellis: temperantia vero est circa ea, in quibus difficillimum est animam moderari, scilicet circa delectationes gustus & tactus: quæ sunt maximæ delectationes: non in quibuscunque alijs concupiscentijs, sicut scientiæ, vel pecuniæ: & sic etiam loquēdo de virtutibus, virtutes morales sunt connexæ, cuius connexionis ratio, accipitur, secundum philosophum, ex parte prudentiæ, quia nulla virtus potest haberi sine prudentia: & impossibile est habere prudentiam sine virtutibus moralibus: cuius ratio est, quia prudentia nihil aliud est H quàm recta ratio agibilium. Impossibile est autem rectam rationem habere circa aliquid, nisi ex recta ratione circa principia: principia autem agibilium sunt fines virtutum: & circa fines virtutum nullus bene se habet nisi per habitum illius virtutis: & sic necesse est quod prudentia habeat secū alias virtutes morales, similiter aliæ non possunt haberi sine prudentia. Potest. n. aliquis habere inclinationem naturalem ad actus alicuius virtutis sine prudentia: & quanto habet maiorem inclinationem sine habitu virtutis, tantò peius est, & plus impingere potest sine prudentia, sicut patet de illo qui habet fortitudinem naturalem sine discretione, & prudentia. Et ideo dicit Gregor. Cæteræ virtutes nisi ea quæ agunt prudenter agant. &c. Est & alia ratio connexionis in virtutibus gratuitis propter charitatem, in qua connectuntur, quia qui habet charitatē habet omnes virtutes gratuitas: & similiter qui habet vnam, habet charitatem. I

Ad primum ergo dicendum, quòd actus non sunt diuisi secundum virtutes, quia non potest esse actus temperantiæ sine actu fortitudinis, nec fortitudinis nisi cum actu temperantiæ, &c.

Ad secundum dicendum, quòd hoc dicitur, quia non probatur per authoritatem Bibliæ.

Ad tertium dicendum q̄ non dicuntur morales à consuetudine, sed a more, & dato q̄ indigeant tempore: tamen non habebit virtutem nisi sit prudens.

Margin notes (left column): 2. Opinio Aristot. | 12. q. 47. 5. 0. | 12. q. 58. a. & 6. | 2. 5, 6. | ar. 2. | 4. 5. | 141. | 2. 3. | 12. q. 56 art. & | q. 4 | 46 | 6 65. | 4 0. | 23. | vc | as | 0.

QVAESTIO XVI.

DEINDE quæsitum est de restitutione, quæ est actus iustitiæ.

Et circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primo, de illis qui propter partes sunt extra ciuitates.

¶ Secundo, de eo qui mala fide longo tempore præscripsit.

Tertio, de eo, qui aliena consumpsit.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrùm expulsi propter partes, possint expetere bona sua ab illis, qui sunt in ciuitate manentes.

246

CIrca primum quæritur, vtrùm expulsi propter partes possint expetere bona sua ab illis, qui sunt in ciuitate manentes. Et videtur quod non quia multi de his qui sunt in ciuitate manentes non habuerunt ad eorum expulsionem, & sic punirentur aliqui pro culpa alterius.

¶ 2 Præterea, expulsi fuerunt contra partem Ecclesiæ, & sic iustum bellum: ergo actio est cōtra eos, & sic damna eis non sunt restituenda. *alias bona.

¶ 3 Præterea, Secundum Philosophum, cum mutatur ordo ciuitatis non remanet eadem ciuitas: sed cum mutatur dominiū & principatus mutatur ordo: & sic non est eadem ciuitas: ergo expulsi non pertinent amplius ad ciuitatem quæ prius erat: ergo non tenentur eis ad restitutionem.

Contra, qui spoliatur a raptore potest repetere & accipere ea quæ sunt sibi ablata: ergo & isti ex ipsis.

Respondeo dicendum, q̄ aut sunt expulsi iustè, licet propter eorum culpam, & sic non possunt repetere aut iustè, aut iniustè, id est sine culpa, & sine debito ordine iustitiæ, & sic possunt repetere. Si autem habent superiorem debent per superiorem petere sibi restitui: si autem non habent superiorem, p̄ut melius possunt, si possunt recuperare.

G Ad primum ergo dicendum, quòd non puniuntur sic aliqui pro peccato alterius, sed pro suo, quia maiores omnia faciunt auctoritate & fauore populi: & sic populus fauendo maioribus fuit in culpa. 1 2. q. 81. art. 1. ad 1.

Præterea, illud intelligitur de pœna spirituali, quia nullus punitur sine propria culpa: non de corporali, qua frequenter vnus pro alio punitur. & 2 ad 1. & q. 8 art. 8. 0. 22 q. 108 ar. 4. ad 1. 3.

Ad secundum dicendum, q̄ inquantum iustè agunt sunt pro Ecclesia, inquantum iniustè contra Ecclesiam.

Ad tertium dicendum quod si sunt eædem personæ manifestum est quod tenentur sibi. Aliæ omnino non tenentur.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrùm ille qui mala fide præscripsit, teneatur ad restitutionem. H

SEcundo quærebatur, vtrùm ille qui mala fide præscripsit teneatur ad restitutionem, & videtur quòd non: quia lex dicit quòd qui etiam mala fide præscribit acquirit dominium. 247

Contra, decre. dicit quòd tenetur, nec acquirit dominium. 4. d. 41 ar. 5. q. 1 ad 2.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc est contrarietas iuris ciuilis & canonici. quia secundum ius ciuile talis præscriptum tenet, secundum ius canonicum talis præscribere non potest, & ratio huius contrarietatis est: quia alius est finis quem intendit ciuilis legislator, scilicet pacem seruare & statuere inter ciues, quæ impediretur si præscriptio non curreret: quilibet enim vellet post reuenire & dicere, istud fuit meum quocunque tempore. Finis autem iuris canonici tendit ad quietem Ecclesiæ, & salutem animarum: nullus autem in peccato saluari potest, nec pœnitere de damno vel de alieno nisi recompenset. 4 d 37. q. 2 art. & ad secundum. I

Et ideo dicendum est quòd si quis præscribat bona fide possidendo non tenetur ad restitutionem, etiam si sciat alienum fuisse post præscriptionem, quia lex potest aliquem pro peccato & negligentia punire in re sua, & illam alteri dare & concedere: sed qui mala fide præscribit tenetur emendare & satisfacere reddendo damnum quod intulit. p̄scribens bona fide non tenetur ad restitutionem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod verum est quod omnia sunt principum ad gubernandum, nō ad retinendum sibi, vel ad dandum alijs: & si quæ leges ita statuunt tyrannicè sunt, & non absoluunt a conscientia, sed à foro iudiciali & violentia.

ARTICVLVS XXV.

Vtrùm ille, qui rem alienam consumpsit, teneatur ad restitutionem. K

TErtio quærebatur, vtrùm ille qui rem alienam consumpsit teneatur ad restitutionem, & videtur quod non, quia ille cuius res fuerat non habet actionem in consumptorem: intellige si iusbat ei casum in præscriptione. 248 22. q. 62 art. 2. 0. & q. 75 art. 7 ad 2.

Contra, iste mala fide possedit alienum quod consumpsit. 4 d 15. q. 1. art 5. q. 2. 0.

Respondeo dicendum, quòd tenetur: cuius ratio est, quia quilibet tenetur ad faciendum iustitiam alij: consistit autem iustitia in quadam æqualitate: vnde nisi reintegretur æqualitas non potest aliquis esse iustus: inæqualitas autem fuit quod cōsumpsit rem non suam & ideò oportet quod reddat.

Ad primum ergo dicendum, q̄ licet non habeat actionem in eum qui consumpsit secundum ius ciuile, habet tamen secundum ius diuinum, cuius finis est salus animarum: & ideò ei repugnat.

ARTICVLVS XVII.

DEINDE quęsita sunt de officiis quatuor.
¶ Primò de officio expositorum sacræ scripturæ.
¶ Secundò de officio prædicatorum.
¶ Tertiò de officio confessorum.
¶ Quartò, de officio vicariorum.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrùm omnia quę doctores sancti dixerunt sint à spiritusancto.

249 AD primum quæsitum est, utrùm omnia quæ doctores sancti dixerunt, sint à spiritu sancto. Et uidetur quòd non, quia G in suis dictis sunt aliqua falsa: nam in suis expositionibus quandòque dissonant, non potest autem esse uerum quod dissimile, uel dissonum est, quia utraque pars contradictionis non potest esse uera.

po.q.4.ar t.1.c. uid artic.194. Contra, ad eundem pertinet facere aliquid propter finem, & perducere ad illum finem. Sed finis scripturæ quæ est à spiritu sancto est eruditio hominum: hæc autem eruditio hominum ex scriptura non potest esse nisi per expositiones sanctorum: ergo expositiones sanctorum sunt à spiritu sancto.

Respondeo dicendum, quòd ab eodem spiritu scripturæ sunt expositæ & editæ. Vnde dicitur 1. ad Cor. 2. Animalis homo nõ percipit ea quæ Dei sunt; spiritualis autem, &c. & præcipuè quantum ad ea quæ sunt fidei, quia fides donum Dei est: & ideò interpretatio sermonum numeratur inter alia dona spiritussancti. 1. ad Corin. 12.

Beatus Paulus.

Ad primum ergo dicendum, quòd gratiæ gratis datæ non sunt H habitus, sed sunt quidam motus à spiritu sancto: aliàs si esset habitus propheta quando uellet per donum prophetiæ reuelationem haberet, quod falsum est: & ideo de aliquibus occultis reuelandis aliquando tangitur mens à spiritu sancto, & aliquando non, sed aliqua eis occultatur: vnde dixit Heliseus 4. Regu. 5. & Dominus celauit à me. Aliquando etiam aliqua dicunt a seipsis, sicut patet de Natham, qui consuluit Dauid quòd ædificaret templum, posteà autem à Domino reprehensus, & quasi retractus prohibuit hoc ipsi Dauid ex parte Dei. Hoc tamen tenendum est quòd quicquid in sacra scriptura continetur uerum est, aliàs qui cõtra hoc sentiret esset hęreticus, expositores autem in alijs, quæ non sunt fidei multa ex suo sensu dixerũt, & ideò in his potuerant errare, tamen dicta expositorum necessitatem non inducunt quòd necesse sit eis credere, sed solũ scriptura canonica quæ in ueteri, & in nouo testamento est.

1.2.q.15. art.3.o. ad 3. & 22 q. 171. ar. 2. 22. q. 66. ar. 2. ad 1. q. 68. ar. 5 ad 1. 4. di. 45. q. 1. ar tic. 1. q. 2. c. 6.

QVÆSTIO XVIII.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrùm aliquis possit prædicare propria authoritate.

250 DEinde quæsitum est de prædicatoribus.
Et circa hoc quæsita sunt duo.

4.d.19 q. 2. art. 2. q. 2. ad 4. ¶ Primò utrùm aliquis possit prędicare propria authoritate, ita ut liceat prædicare sine licentia prælati. Et uidetur quòd sic, quia prædicare est bonum alij facere. Sed debemus bonum operari ad omnes, ad Gal. 6. ergo &c.

¶ 2 Præterea, dicitur Eccles. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo: ergo &c.

Contra. Ad Rom. 10. Quomodò prædicabunt nisi mittantur, K ergo &cæ.

Respondeo dicendum, quòd nullus quantuncunque scientiæ magnæ, uel quantuncunque sanctitatis nisi missus à Deo, vel a prælato prædicare potest, quia nullum agens natum est agere nisi supra debitam materiam: prædicatio autẽ est exhortatio & doctrina si sit publica respiciens totam ecclesiam, & cura publica ecclesiæ commissa est prælatis, & ideò nullus debet aliquid exercere quod requirat authoritatem publicam, nisi authoritate prælati.

Ad primum ergo dicendum, quòd cuilibet licet facere bonum sibi proportionatum, non autem quodcunque bonum.

Ad secundum dicendum, quòd mandauit Deus monere proximum priuata monitione, & familiari.

F

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrùm aliquis prohibitus à Principe sęculari, debeat dimittere prædicationem.

SEcundò utrùm aliquis prohibitus à principe seculari, debeat dimittere prædicationem. Et uidetur quòd non. nolite timere eos qui occidunt corpus, dicitur prædicatorib. ergo timore principum non debent dimittere. 251

¶ 2 Præterea, Act. 4. Deo oportet magis obedire quàm hominibus. Sed Deus pręcipit præcipuè prælatis quòd prædicẽt 2. ad Thim. 4 prædica uerbum: ergo &c.

¶ 3 Præt. Nullus debet obedire alicui in eo in quo peccat præcipiens. Sed princeps peccat prohibendo hoc, ergo &c.

Contra. act. 13. Quia repulistis regnum Dei &c.

Præterea. Matth. 10. Si uos persecuti fuerint in una ciuitate fugite in aliam.

Respondeo dicendum, quòd hic est opus duplici distinctione, quia quando aliquis prohibetur prædicare, uel prohibetur solum à tyranno aut simul à tyranno, & populo. Si primo modo sic cum de multitudine sint aliqui qui audire uolunt, non est dimittenda prædicatio, quamuis sit sic moderanda quo ad tempora & loca, ut ex timore ad tyrannum non impediatur, & quandoque etiam tunc licet prædicare occultè per domos, sicut ab Apostolis legitur factum. Si secundo modo tunc debet cedere prędicator, & fugere ad alia loca secundum mandatum Domini. Et hoc etiam Greg. dicit in dialogo, quòd quando omnes sunt mali & indurati debet eis dicere illud apostoli, quia repulistis à uobis regnum Dei, &c. Alia distinctio est hic habenda, quia prædicator aut habet curã animarum, aut non, idest prędicat ex necessitate officij, aut propria sponte. Si primo modo, sic non debet dimittere gregem, etiam propter periculũ mortis, dummodo possit aliquod bonum facere remanendo cũ grege. Si secundo modo, sic etiam si posset ibi inter tales fructificare non tenetur ibi stare, nec ad ponendum animam suam, nisi in casu puta si aliquis uellet corrũpere fidem: & tunc vbi fides periclitaretur, teneretur animam pro fratribus ponere, quia hoc est in præcepto in tali casu. Si autem non imminet talis casus, sic est in consilio, quia omnia cõsilia in casu sunt in pcepto.

Qh pd ... to ... bi tus uerbo Dei, cessa te dẽs & qñ non.

2. dist. 10.

Ad primum ergo dicendum, quòd Deus pręcipit prædicare, tamen ordinatè, & eo modo quo, utile sit saluti animarum.

Ad secundum dicendum, quòd non est aliquid dimittendum quod sit secundum Deum timore mortis. Quod si aliquis sine causa & sine necessitate se ingerat ad periculu, non sit sapiẽter.

Ad tertium dicendum quod falsum est. Nam secundum August. aliquando imperatori debeat præcipiendo quod deuotus miles non peccat obediẽdo, maximè si mihi non constet illud I esse peccatum.

ARTICVLVS XXIX.

Vtrùm liceat prædicatoribus recipere eleemosynas ab vsurarijs.

TErtiò, vtrùm liceat prędicatoribus recipere eleemosynas ab vsurarijs. Et uidetur quod sic, 1. ad Corinth. 9. Si nos uobis spiritualia seminamus, &c. 252

d. dist. 45. q. 1. art. 4. q. 1. o. & 3. c. Præterea, ius naturale habet, quòd homo uiuat de labore suo, dignus est enim operarius, &c. hoc enim concessum est homini à creatore. In sudore &c. Gen. 3.

Contra. Vsurarij nihil habent nisi quod est alienum.

Respondeo dicendum, quòd de rapina usuræ, & huiusmodi in K generali loquendo non potest fieri eleemosyna. Isa. 61. Odio habens rapinam in holocaustum: tamen in speciali casu prædicatoribus qui prædicant usurarijs, & monent eos restituere, licitum est accipere, & hæc est una ratio. Alia est, quando non habent aliàs unde uiuãt: & in extrema necessitate omnia sunt cõmunia, & ab omnibus licitè accipere ad sustentationem, & necessitatem possunt.

QVAESTIO XIX.

ARTICVLVS XXX.

Vtrùm aliquis possit confessiones audire de indulgentia Papæ sine voluntate proprij prælati.

253 DEINDE quæsitum fuit de confessoribus, utrùm aliquis possit confessiones audire de indulgentia Papæ sine uolun-

Papæ sine voluntate proprij prælati, & uidetur quòd nó: quia quilibet tenetur confiteri proprio sacerdoti, ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Papa nulli præiudicat propter aliquam indulgentiam.

Contra Papa est super omnes: ergo cui vult, quid & quantũ vult potest committere, & indulgere.

Respondeo dicendum, quòd quidam dicunt quòd quilibet sacerdos potest absoluere quemlibet à quolibet peccato, & licet malefaciat absoluendo, tamen absolutus est: & ratio horum fuit, quia simul datur presbytero in sua ordinatione potestas consecrandi corpus Christi, & potestas clauium: & ideò sicut potest consecrare quamlibet hostiam, ita potest absoluere quẽlibet. Sed hoc est erroneum, quia nullus potest absoluere propria authoritate, nisi eum qui est aliquo modo sibi subditus, quia actus fiunt in materia propria: & absolutio sacramentalis habet iudicium annexum. & hoc scilicet iudicium non est nisi in subditos & inferiores. Qui ergo non habet subditum non potest absoluere: & sic iurisdictio dat materiam sacerdoti determinatam. Sicut autem est de hostia quæ est materia indeterminata. Cui ergo nulla cura committitur habet clauem ligatã, & hi sunt isti sicuti, scilicet quia non habet omnino materiã. Alij dicunt quòd nullus potest etiam authoritate superioris prælati absoluere subditum inferioris prælati contra uoluntatẽ ipsius: puta non potest authoritate episcopi contra uoluntatem parochialis aliquem absoluere. Hoc etiam est erroneum, quia ad absoluẽdum requiritur potestas sacerdotalis & iurisdictio. Episcopus autẽ habet immediatam iurisdictionem in omnes. Vnde episcopus potest omnium confessiones audire etiam contra uolũtatem presbyteri parochialis: & similiter etiam ille cui episcopus committit, & multò magis si Papa committit. Tamẽ archiepiscopus quia non habet immediatam iurisdictionem in omnes sui archiepiscopatus, nisi ex appellatione, non posset alicui dare licentiam vel authoritatem audiendi confessiones contra uoluntatem episcopi, & diœcesani suffraganei.

AD PRIMVM ergo patet per ea quæ dicta sunt, quia episcopus & Papa plus potest quàm sacerdos.

Ad secundum dicendum quòd hoc non est in præiudiciũ, sed in auxilium: quia audire confessiones non est statutum in fauorem sacerdotum, alias essent multum infœlices, si propter honorem sacerdotum confiteri peccata esset necessarium. sed hoc est introductum ad salutem animarum.

QVAESTIO XX.

ARTICVLVS XXXI.

Vtrum vicarius alicuius possit vices suas committere alteri.

254 DEINDE quæsitum fuit de officio uicariorum, utrum vicarius alicuius possit uices suas committere alteri, & uidetur quòd sic: quia effectus habens uirtutem causæ potest in ea in quæ potest causa.

Contra: quia hoc uidetur esse contrarium illi Prouer. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui.

Respondeo dicendum, quòd ille qui constituitur uicarius non potest totam suam potestatem committere, sed potest partem: quia intentio committentis est ut exequatur secundum quòd potest ille cui committit, & fortè talis non potest totum facere quod sibi committitur; & ideo potest aliquid alteri committere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd effectus non habet semper totam uirtutem causæ, nisi esset episcopus.

Ad secundum dicendum, quòd hoc ipsum facit ut cognoscas vultum pecoris.

QVAESTIO XXI.

ARTICVLVS XXXII.

Vtrum originale peccatum traducatur per seminis traductionem.

255 DEINDE quæsitum fuit de pertinentibus ad culpam. ¶ Primò de peccatis.
¶ Secundò de pœnis.
¶ Primo quæsita fuerunt duo.
¶ Primò de pertinentibus ad culpam originalem.
¶ Secundò ad culpam actualem.

¶ De peccato originali quæsitum fuit, utrum traducatur per traductionem seminis. 1a. q. 81 ar. 3. o.

Respondeo dicendum quòd sic, quia peccatum originale est peccatum naturæ, & non attingit personam nisi inquantũ est in tali natura: tota autem humana natura est sicut unus homo: ubicunque ergo illa natura reperitur, ibi est peccatum naturæ, quod est originale.

Nota quòd percussio habet rationem culpæ non inquantũ ipsius manus, sed inquantum sit à principio uoluntatis.

QVÆSTIO XXII.

ARTICVLVS XXXIII.

Vtrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

DEINDE quærebatur de culpa actuali. 256
¶ Et primò de peccato cogitationis duo fuerant quæsita.
¶ Primò, utrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quòd hic non quæritur de consensu in delectationem actus, quia hic planè mortale est. Sed de consensu in actum cogitationis tantum, sicut cum aliquis cogitat delectationem fornicationis: & delectatur & placet sibi hæc cogitatio. Est ergo duplex cogitatio delectationis, uel propter ipsam cogitationem, uel propter rem cogitatam. Prima est cum quis cogitat de triangulo, uel de bellis regis non propter regẽ, sed propter ipsam cogitationem. Secunda est, cum delector cogitando de eo propter ipsum, qui fit mihi per cogitationẽ & in cogitatione præsens. Sic ergo cogitatio potest cogitari ut delectans prout est cogitatio; & sic non est peccatum, sicut si debeo narrare de fornicatione & occurrũt pulchræ mulieres & delector. Si autem cogitatio est delectans propter rem cogitatam: impossibile est quòd hoc procedat nisi ex amore fornicationis: & ideò consentire in eam est cõsentire in amorem & in usum rei illicitæ: & ideo est peccatum mortale. 1a 2. q. 74. art. 8. o. & q. 154. ar. 4. ca. ma. q. 7. ar. 4. ad 2. Cogitatio 1. delectationis. Nota bene.

ARTICVLVS XXXIIII.

Vtrum suspicio sit peccatum mortale.

SECVNDO de suspicione, utrum sit peccatum mortale: & uidetur quod sic: talibus enim comminatur Dominus Isa. 5. Væ qui dicitis, &c. 257 2a 2. q. 60. ar. 3. o.

Contra Super illud, Nolite ante tempus iudicare. dicit Gloss. quòd est ueniale peccatum. Matth. 7.

Respondeo dicendum, quòd in illis quæ sunt mortalia peccata ex genere, motus imperfecti non sunt peccata mortalia, sed uenialia. Adulterium enim est mortale, scilicet quando est completa uoluntas, non autem quando est incompleta: nõ. n. quilibet motus concupiscentiæ est peccatum mortale. Iudiciũ autem est duplex, scilicet de rebus, & de personis. Iudicium de rebus semper est mortale peccatum: puta dicere quod dare eleemosynam sit malum. Iudicium autem de personis licèt quandoque sit falsum, non tamen est peccatum, nisi quando est omnino temerarium. Vnde Aug. in sermone Domini in monte. Si erramus in iudicio personarum, non erramus in iudicio rerũ, sed quando ex leui signo iudicium procedit firmum in corde, aliquando est peccatum mortale, quia est cum contemptu proximi: suspicio autem est quid imperfectum in genere iudicij, & ideo est imperfectus motus: & ideo non est mortale ex genere, quamuis si fiat ex odio erit aliquando mortale. Iudicium 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod qui dicit bonum malum, &c. non suspicatur, sed iudicat, & ideo peccat.

ARTICVLVS XXXV.

Vtrum liceat uti sortibus.

258

DEINDE quæsita fuerunt de peccato operis tria. Primò, utrum liceat uti sortibus, maximè in apertione librorum. 2a 2. q. 95. art. 7. c. & 8. o. op. 5. cr. 5. o.

Respondeo dicendum, quòd sors propriè est iudiciũ, quod exquiritur ex aliquo ab homine facto ad inquirendum occultum: dico autem ab homine facto, quia quærere de factis ab alijs non est sors, sed aut augurium, aut aliquid aliud, ut quando aliquis facit, sicut geomantici, & cum taxillis, & de festucis, & in apertione librorum. Hæc autem fiunt ad tria, aut ad in- Quid augurium & sors. 2a 2. q. 95. ar. 8. c.

quirendum volūtatem, aut ad consulandum dubium, aut ad F
diuidēdum, & sic sumitur triplex sors, s. diuisoria, consultoria,
& diuinatiua. Aliqui faciunt has quas committentes fortunę,
sicut cū quis non uidetur debere ire, tamen ponamus quis de-
beat ire, & hæc aliquando est uana. Aliqui intendunt exquiren
diiudicium alicuius rei, sicut quidam ad inquirendum iudi-
cium astrorum exquirunt, sicut geomantici, qui dicunt quod
Quando est peccatū & quā do non. secundum motum cęli manus mouetur, & sic est peccatū. Ali-
qui intendunt scire iudicium Diaboli, sicut Nabuchodonosor,
& hoc est sacrilegium. Aliqui iudicium diuinum, & sic nō sem
per est peccatū. Et sic sors di[ui]natoria quatuor habet gradus,
& primo modo ali[q]uando est leue peccatum, uel non est pec-
catum: secundo modo peccatū est. tertio, & quarto modo sem-
per peccatum est, sed quando quis non ex necessitate facit, qa
sic est tētare Deum. 2. Paral. 2. cum ignoramus quid agere, &c.
vel quādo sine debita deuotione, sicut apostoli Act. primo, vel
quando aliquis res sacras conuertit in res temporales, sicut cū
G aperit libros pro temporalib. uel quando de eo quod est supra
nos, sicut quando quis non concordat, quia hoc est facere iniu
riam Spiritui sancto, qui creditur firmiter esse in ecclesia, uel
in collegijs, tamen in electione secularium nihil prohibet sor-
4.d.55.q. tibus uti. Secundo de retentionē superfluorum, utrum ille qui
2 art.1.q. non dat superfluum, quod habet pro Deo, peccet. dicit enim
4 o.22.q. Aug. qui retinet, &c. sicut supra in octauo quolibet. Tertiò
32.a.5.o. de perplexitate, utrum aliquis possit esse perplexus.

ARTICVLVS XXXVI.

Vtrum aliquis religiosus expelli debeat propter peccatum de religione.

DEINDE quæsitum est de pœnis.

Et primò de pœna temporali, utrum aliquis religio- 259
sus expelli debeat propter peccatum de religione, si sit paratus
corrigi, & sustinere pœnam.

Respondeo dicendum, quòd Apostolus dicit: Auferte ma- Apostol.
lum ex vobis, modicum enim fermentum, &c. Aufertur autem 1. Cor. 5.
aliquis aut per pœnam corporalem, & per hoc manifestum est,
quòd aufertur [et]iam ille qui uellet pœnitere quantumcunq;
sicut homicida suspenditur, quantumcunq; pœniteat. Vel per
pœnam spiritualem, & hoc ecclesia non facit nisi quis est [con-]
tumax. Et ratio huius est, quia per pœnam corporalem aufer-
tur aliquod temporale, quod potest recompensari per aliquod
maius bonum: sed bonum spirituale, quod amittitur non po-
test recompensari: & ideo non debet religio infligere talem [p]œ
nam, quandiu vult corrigi, quoniam sicut est excommunica-
tio in ecclesia, ita est expulsio à religione. Et ideo dicend[u]m, q Et bene.
nullus est nisi propter contumaciam expellendus, sed est seque
strandus in carcere, vel alio modo.

F I N I S.